

“İlk Sûreler ve İslamî Hareket”

CİLT - 4 -

MÜDDESSİR SÛRESİ TEFSİRİ

- AHMED KALKAN -

“İlk Sûreler ve İslamî Hareket” CİLT -4-

Müddessir Sûresi Tefsiri

AHMED KALKAN

Ocak 2016 / İstanbul

Mar’ruf Yayınları: 4

Editör: Mehmed Bilir

Tashih: Ma’ruf Yayınları

Kapak & Mizanpaj: Ehl-i Dizayn

Baskı: STEP AJANS Matbaa Ltd. Şti.

Göztepe Mh. Bosna Cd. No:11

Bağcılar/İstanbul

Tel: 0212 446 8846

Sertifika No:12266

MA’RUF YAYINLARI İLETİŞİM

Adres: İstiklal Mh. Dolmabahçe Cd. Işık Sk.

No:2/2 Ümraniye/İSTANBUL

Tel: (0216) 344 0 342

E-Posta: bilgi@marufyayinlari.com

Web: www.marufyayinlari.com

İÇİNDEKİLER

Önsöz	09
MÜDDESSİR SÜRESİ	21
İnzâr / Uyarı	36
Kur'an'da İnzâr Kavramı	37
Mü'minlerin Uyarılması	39
Uyarının Fayda Etmediği Kâfirler	41
Çağdaş Dâvetçi/Uyarıcının, İnzârın Fayda Edip Etmediğiyle İlgili Konum Tespiti ..	43
Bütün Toplamlar Peygamber Aracılığıyla Uyarılmıştır	44
Elçi Gönderilmeyen, Uyarı Yapılmayan Toplamlar Helâk Edilmezler	46
Toplamların Önderleri Toplamlardan Sorumludur	48
Kâinat Ekber Değil!	56
Allahu Ekber; En Büyüklük İlanı!	57
Bu Âyet Hakkında Âlimlerin Görüşleri:	64
Bu Âyet Hakkında Âlimlerin Görüşleri:	72
Bu Âyet Hakkında Âlimlerin Görüşleri:	75
Rasûlullah'ın Nehy Edildiği Darbe; Minnet	81
İmanını Minnet Edenler	83
Bu Âyet Hakkında Âlimlerin Görüşleri:	86
Rabbinin Emirlerini Tutmada Sabır	86
İSLÂMÎ HAREKET MÜCADELEYİ; MÜCADELE DE SABRI GEREKTİRİR	92
Pek Zorlu Bir Gün	95
Sûr; Kiyâmetin ve Haşrin Başlangıcı	100
İSRÂFİL (A.S.); ALLAH'IN EMRİYLE SÛRÂ ÜFÜRÜP	
KİYÂMETİ BAŞLATACAK MELEK	105
SİZ DE Mİ HÂLÂ KİYÂMETİN KOPMADIĞINI SANIYORSUNUZ?	106
KUR'ÂN-I KERİM'DE KİYÂMET	114
KİYÂMET VE ÂHİRET ANLAYIŞI BİZİ DİRİLİŞE	
ULAŞTIRIR/ULAŞTIRMALIDIR	125
BU ÂYETLERİN NÜZUL SEBEBİ	127
Kâfir/İnkârcı Kişilerle Beni Başbaşa Bırak!	128
Velid Bin Muğire	129
İSLÂM; BASİTLİK DEĞİLDİR AMA KOLAYLIKTIR!	155
MÜSLÜMANCA YAŞAYIŞ GÜZEL VE KOLAY; GAYRİ İSLÂMÎ	
HAYAT ÇİRKİN VE ZOR BİR YAŞAMDIR	155
Kolaylığın Sınırı; İlahî Ölçü Mü, Hevâ Mı?	158
Bu Âyetlerin Nüzul Sebebi	164
Âyetlerin Muhtevâsı	166
HÜKÜM VE HİKMETLER	168
11-30. Âyetler	168
PLANLI KÜFÜR VE SAPTIRMA	170
Korkunç Azap	184
"SEKAR" BİLGİSAYAR MI DEMEK?	187
KUR'ÂN-BİLİM İLİŞKİSİ VE BİLİMSSEL TEFSİR	190
Bilimsel Tefsir Ekolü	192
Nüzul Sebebi	204

ON DOKUZ; ESKİ BİR HURÛFİLİK VE HURÂFE	207
ON DOKUZCULUK; HEM ÇAĞDAŞ, HEM HURÂFE	211
MEALCİ HURÛFİLİK'TEN RASULLÜK İDDİASI'NA EDİP YÜKSEL VE ON DOKUZCULUK	212
KUR'AN'DAKİ İLGİNÇ RAKAMLAR VE UYUMLU ORANLAR	214
ON DOKUZCULUK ZİHNİYETİ BÂTILDIR	216
Hristiyanlar ve 13 Rakamının Uğursuzluğu	216
Bahâiler ve 19	216
Bâbilik ve 19	216
Meleklerin Özellikleri	226
Meleklerin Görevleri	226
Meleklerin Sayıları	227
Dört Grup İnsan	228
Allah'ın Saptırması ve Yol Göstermesi	230
ON DOKUZCULUK NEDİR? KENDİ AÇIKLAMALARIYLA ON DOKUZ VE KUR'AN	237
Kur'an'da 19 Nasıl Geçiyor?	237
Kur'an'a Göre 19'Un Fonksiyonları	238
Müddessir Süresi ve 19'Un Bulunma Tarihi	239
Büyüklerden Biri	242
Kur'an'daki '19' Mucizesi	243
Bu Konudaki Diğer Tespitler İse Şöyledir:	247
MÜDDESSİR SÜRESİNDEKİ DİĞER MÜCİZELER	248
ATATÜRK VE 19	250
İŞTE ATATÜRK VE 19	251
Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın Yeminleri	257
KUR'AN'DA LEYL/GECE VE SUBH/SABAH KELİMELERİ	259
Allah'ın Geceye ve Sabaha Yeminini İfade Eden Diğer Ayetler	260
İnsanın Sorumluluğu	266
Allah'ın Lütfunu Mazhar Olanlar	272
HÜKÜM VE HİKMETLER	287
31-39. Ayetler:	287
Şefaatin Mâhiyeti	303
Şefaet Kavramının Yozlaştırılması	304
İnkârcıların Gülünç ve Garip Halleri	314
Kâfirlerin Peygamber'den Mucize İstemeleri ve Kur'an'ın Verdiği Cevaplar	318
Allah'ın Dilemesi	326
Genel Tespitler	329
MÜDDESSİR SÜRESİNE TOPLU BAKIŞ VE GÜNÜMÜZE ÇIKARIMLAR	331
MÜDDESSİR SÜRESİNİN GETİRDİĞİ BAŞLICA PRENSİPLER	336
İmanını Minnet Edenler	355
Rabbini Emirlerini Tutmada Sabır	357
İslâmi Hareket Mücadeleyi; Mücadele De Sabrı Gerekirir	360
MÜDDESSİR SÜRESİ 1-10. AYETLERLE İLGİLİ HÜKÜM VE HİKMETLER	364
19, BİR MUCİZE OLABİLİR Mİ?	401
Kıyâmetin Vakti	402
Kur'an Eksik Mi?	402
İnsanın Sorumluluğu	409
MÜDDESSİR SÜRESİ İLE İLGİLİ SINAV SORULARI	444
MÜDDESSİR SÜRESİ İLE İLGİLİ SINAVIN CEVAP ANAHTARI	460

İnsanlara karşı ticarî amaç güdülmeyen bu eserin hiçbir hakkı mahfuz değildir. Kâr gayesi güdülmemek şartıyla dileyen dilediği şekilde, tümünü veya bir kısmını çoğaltabilir, korsan baskı yapabilir, dağıtabilir, iktibas edebilir, kitabın ve yazarın ismini vererek veya vermeyerek kopya edebilir, mesaj amaçlı kullanabilir. Yazarın hiçbir telif hakkı söz konusu değildir, şimdi ve sonra bir hak talep etmeyecektir. İlim, insanlığın ortak malıdır. Ve ilim Allah için kullanılınca insana fayda sağlar.

ithaf

Canlı Kur'an olmaya çalışıp toplumu KUR'AN'la canlandırmaya gayret eden, tâğutlara karşı KUR'AN'la mücadeleyi bayraklaştıran ve kâfirlere karşı Kur'an'la en büyük cihadı gerçekleştiren her yaştan muvahhid gençlere...

Doğru okuyup doğru anlayan, dosdoğru yaşayıp insanları doğrultmaya çalışan KUR'AN dostlarına...

Ümmetin ihyasının vahdet içinde yeniden KUR'AN'a dönüşle mümkün olduğunu kavrayıp nebevî usulle KUR'AN ve tevhid eksenli dersler ve cemaat çalışması yapan tâvîzsiz davetçilere...

ÖNSÖZ

Önsöz de sonsöz de, sözün önü de sonu da Allah'a, O'nun sözü olan Kur'an'a ait. İnsan haddini aştı, çok konuştu, çok söyledi. Bu yanıltan dönülmeli; Kur'an'a kulak verilmeli. O, sözlerin en güzeli, onu okumak, okumaların en güzelidir. Onu dinlemek, dinlemelerin en güzelidir. Onunla düşünmek, tefekkürün en güzelidir. Ona göre yaşanan bir hayat, hayatların en güzelidir. Tüm bunlarla birlikte, unutulmaması gereken husus, eşsiz bir hidâyet rehberi olan Kur'an'ı tane tane, özümseyerek, doğru bir niyetle, istiâze ve besmele ile okumamız gerekir. Kur'an'a kulak verip susmamız, âyetler okunur veya âyetlerle emir ve yasaklar sunulurken bahaneler üretip başka bir söz söylemememiz, *"semi'nâ ve eta'nâ (duyduk ve itaat ettik)"* deyip hayatımıza geçirmemiz istenmektedir.

Yaşadığımız coğrafya da dâhil, dünya üzerinde en çok okunan kitap Kur'an olmasına rağmen, nedense şuurlu fert ve toplumlar bir türlü oluşmamaktadır. Her geçen gün daha da yoğun bir ilgi odağı haline gelen Kitabımız'ın önemi daha da açığa çıkmasına rağmen, bilinç yoksunluğu devam etmektedir. Aynı zamanda, üzerinde en çok araştırmaların yapıldığı, uzun uzun makalelerin yazıldığı, tezlerin sunulduğu, inceleme kitaplarının yayınlandığı bir konu olmasına rağmen Kur'an ruhu oluşturulamadı, Kur'an nesli yetiştirilemedi, Kur'an toplumuna giden yol açılmadı, Kur'an devleti ufukta görülemedi.

Kur'an'ın en çok ve en hızlı ezberlenen bir kitap oluşu da onun anlaşılmasına yetmemiş, toplumsal hoşnutsuzluğu huzura dönüştürecek Kur'ânî bir inkılâp oluşmamıştır. Kur'an kıraatiyle belki bireysel anlamda gözyaşları dökülmüş, bu duygu seliyle yapay bir tatminkârlık oluşturulmaya çalışılmıştır. Ama anlam örgüsü ve tüm hükümlerini tatbik gayreti içinde O Kitab'a yönelmek yerine, sadece Arapça metin üzerinden bireysel bazda haz alınmaya çalışılmış, bununla yetinilmiştir. Kur'an'ın anlatmaya çalıştığı, hedeflediği bireysel ve toplumsal huzura, Allah'ın razı olacağı izzetli bir yaşayışa ulaşamamıştır.

Kur'an'la doğru konuşan O'nu doğru konuşturan sahih temsilciler oluşturamadığımız için İslâm'ın hedeflediği sonuca ulaşamamıştır. Kur'an'ın susturulması; onun gündemden uzaklaştırılıp hayattan koparılması ile ger-

çekleştirilmiştir. Suskun bir Kur'an ne sadra şîfâ olur, ne de toplumlara müdâhale etme yetkisine sahip bulunur.

Bütün bu olumsuzlukların sonucunda, Kur'an'ı rehber edinmeyen toplumlar bilinçsiz, ruhsuz, mutsuz, rotasız, suskun kalmışlar, onları bu hale getiren tâğûtî zihniyetler toplumlarını sürüleştirerek kendilerine kul yapmaya çalışmışlardır.

Güzide, erdemli, sâlih, âlim, mücâhid, muvahhid, muttaki, şâhid-şehid... şahsiyetlerin yetişmesi Kur'an'dan gereği gibi faydalanıp hayata doğru bir şekilde geçirilmesiyle mümkün olacaktır. "Allah o kitapla; kendi rızâsını arayanlara kurtuluşa götüren yolları gösterir, izniyle onları (küfür) karanlıklarından (iman) nûruna/aydınlığına çıkarır ve onları dosdoğru bir yola iletir." (5/Mâide, 16)

Kur'an çağ kapatıp çağ açmıştır. Hemen her konuda olduğu gibi, câhiliyyenin çağ anlayışı da cahilcedir. İnsanlığın hattındaki en büyük fay kırılmasını da hakkı görmek istemediği için görmezden gelir, farklı çağ anlayışını zanna ve uydurmalara dayanarak değerlendirir. İslâm'ın çağ anlayışı, tevhid mücâdelesini yansıtan olaylarda, vahyin verdiği doğru haberler ışığındadır. İlk insan, aynı zamanda ilk peygamberdir. Ülü'l-azm denilen büyük peygamberler de çağ kapatıp çağ açmış devrimci liderlerdir. Nuh tufanı, o tarihte ve sonraki etkileriyle yeni bir çağı belirler. İbrahim (a.s.) putperest çağa destansı meydan okumaları ve mücâdeleleriyle tevhid çağını yeniden oluşturan inkılâbın köşe taşıdır. Mûsâ (a.s.) ve İsa (a.s.) da öyle. Ve en büyük inkılâb, Kur'an'ın yaptığı inkılâb; en büyük inkılâbçı da Hz. Muhammed (s.a.s.)'dir. Kur'an'la câhiliyye çağı kapanmış; mutluluk çağı başlamıştır. Kur'an'la birlikte Kur'an'ın oluşturduğu yeni çağın adı asr-ı saâdet; inkılâbçı insanın adı da müslümandır artık. Diğer devrimler, adına inkılâb denilemeyecek basit, sınırlı, sahte, avutucu değişimlerdir. Daha doğrusu zindanları değiştirmenin adına devrim adı verilip insanlar kandırılmıştır. Karanlıklar, zulümler, hapisler, kölelikler arasındaki değişikliğin adına devrim; küçük değişikliklerin veya tahmine ya da uydurmaya dayanan zaman dilimlerinin adı çağ olamaz.

Peki, Kur'an, aynı Kur'an olduğuna göre, Mekke câhiliyyesini değiştirdiği gibi bugünkü câhiliyyeyi niye değiştiremiyor? Medine İslâm İnkılâbı gibi niye inkılâb yapamıyor? Kur'an değişmemiştir, ama Kur'an okuyanlar

başkalaşmıştır. Kur'an anlayışı, Kur'an'a bakış, Kur'an'a yaklaşım değişmiştir. Kur'an, aynı Kur'an'dır, ama Kur'an'a yönelmesi gereken insan, Kur'an'a sahabe gibi yönelmiyor. Çeşme, bin dört yüz yıldır akmaktadır. Bu güne kadar onun hayat veren lezzetli suyunu içenleri suladığı, nimetlendirip dirilttiği gibi, hâlâ canlandıran rahmet suyunu sunmaya devam etmektedir. Ama biz, kabımızı o çeşmenin altına tutmuyor, çeşmeden yararlanmayı bilmiyorsak suç elbette çeşmenin değil; bizimidir. Karanlıklarda yaşayan insan çeşmenin yolunu unutmuş olabilir, ama çeşmenin suyundan az da olsa tatmış olanların yapmaları gereken büyük görevleri olmalıdır. Hele o çeşmenin yanı başındaki yangınları fark eden itfaiyeci (dâvet ve tebliğci) görevini yapmıyorsa, karanlıktan yararlanarak yangını çıkaran ve değişik araçlarıyla yangını körükleyenler kadar, o da suçlu değil midir? Kendilerini ve toplumlarını değiştirmek isteyenlere Kur'an yardımı hazır; referansları, örnekleri ortadadır. Değişim ve dönüşüm projelerini, kendisine yöneleceklerle sunmaya, yol göstermeye, yollarını aydınlatmaya hazır beklemektedir.

Bir ilâcın şifaya vesile olması için, o ilacın kullanılması gerekir. Sadece reçetenin veya prospektüsün okunmasıyla şifa beklenemez. “Kur'an şifadır.” Hem ferdi hastalık, problem, stres ve buhranlarımıza; hem de sosyal kargaşamıza. Aynı zamanda devlet yönetiminin ölümcül hastalıklarına şifadır. Bunun böyle olduğu sayısız deney ve tecrübelerle kanıtlanmış tarihi ve güncel bir vâkiadır. Aynı ilaç, bayatlamadan bozulmadan duruyor. Rafalarda, kabından açılmadan tutuluyor. Uygulayacak hastaları bekliyor.

“Fitnelerden kurtuluşun yolu, Allah'ın Kitabı(na uymak)dır. O'nda sizden önceki (milletlerin ahvâliyle ilgili) haber, sizden sonra (kıyamete kadar) gelecek fitneler ve kıyâmet ahvâli ile ilgili haberler mevcut. Ayrıca sizin aranızda (iman-küfür, tâat-isyân, haram-helâl vs. nevinden) cereyân edecek ahvâlin de hükmü var. O, hak ile batılı ayırt eden ölçüdür. O'nda her şey ciddidir, gâyesiz bir kelâm yoktur. Kim akılsızlık edip, O'na inanmaz ve O'nunla amel etmezse, Allah onu helâk eder. Kim O'nun dışında hidâyet ararsa Allah onu saptırır. O Allah'ın sağlam ipidir. O, hikmetli olan zikirdir, O dosdoğru yoldur. O, kendine uyan hevâları koymaktan, kendisini (kıraat eden) delilleri iltibastan korur. Âlimler ona doyamazlar. Onun çokça tekrarı usanç vermez, tadını eksiltmez. İnsanı hayretlere düşüren mümtaz yönleri son bulmaz, tükenmez, O öyle bir kitaptır ki, cinler işittikleri zaman şöyle demekten kendilerini alamadılar: “Biz, hiç duyulmadık bir tilâvet dinledik. Bu doğruya

götürmektedir, biz onun (Allah kelâmı olduğuna) inandık.” (72/Cin, 1) Kim ondan haber getirirse doğru söyler. Kim onunla amel ederse ücrete mazhar olur. Kim onunla hüküm verirse adaletle hükmeder. Kim ona çağrılırsa, doğru yola çağrılmış olur. Ey A’ver, bu güzel kelimeleri öğren.” (Tirmizi, Sevâbu’l-Kur’ân 14, hadis no: 2908)

Mü’min, Kur’an insanıdır. O’nu okumak, anlamak ve yaşamakla emrolunmuştur. İnandığı ve hayat nizamı edindiği Kur’an’a karşı mü’minin ilk vazifesi, O’nu sık sık okumaktır. Kur’an’ın ilk emri “oku” iken O’nu okuyamamanın mâzereti olamaz. Kur’an’ı okumaktan asıl maksat, onu anlamaktır. Kur’an mesajı ana hatlarıyla herkes tarafından anlaşılabilecek kadar açıktır. “Andolsun ki biz, Kur’an’ı anlaşılması; üzerinde düşünülmesi için kolaylaştırmışızdır. O halde bir düşünen (ibret alan) var mı?” Kur’an’ı biraz olsun anlayarak okumuş olmak için, Kur’an’ın orijinal harfleriyle yazılmış metnini ihtivâ eden meal ve tefsirlerden sıra ile günlük dersler takip etmeliyiz. Bir sayfa metin, akabinde de okunan sayfanın meal ve gerektiğinde tefsirini okumalıyız. Kur’an’ımızı okumak, anlamak için olacağı gibi; anlamak da şüphesiz tatbik etmek için olacaktır. “Allah, şu Kur’an’la amel eden toplumları yükseltir. Onun izinden gitmeyenleri de alçaltır.” (Müslim, Salâtu’l-Müsâfirin 47, hadis no: 269)

Kur’an’la bağı kopmuş insan, aydın değil; olsa olsa kara karanlıkların kapkara adamıdır. Kur’an’sız hayat, karanlıkların nuru boğduğu vahşi bir hayattır, zindan hayatıdır, körlerin hayatıdır. “Kim benim zikrimden (Kur’andan) yüz çevirirse şüphesiz onun sıkıntılı bir hayatı olacak ve biz onu, Kıyâmet günü kör olarak haşredeceğiz. O: ‘Rabbim! Beni niçin kör olarak haşrettin? Oysa ben, hakikaten görür idim!’ der. (Allah) buyurur ki: İşte böyle. Çünkü sana âyetlerimiz geldi; ama sen onları unuttun. Bugün de aynı şekilde sen unutuluyorsun. Doğru yoldan sapanı ve Rabbinin âyetlerine inanmayanı işte böyle cezalandırırız. Âhiret azâbı, elbette daha şiddetli ve daha sürekli.” (20/Tâhâ, 124-127)

“Peygamber der ki: Ey Rabbim! Kavmim bu Kur’an’ı büsbütün terk etti.” (25/Furkan, 30). Bugün fert ve toplumları Kitap yönlendirmiyor. Vatandaş “Kitapsız!” denildiğinde hemen herkes bu sözü büyük bir hakaret kabul eder, ama yaşayışıyla bu sözü hak edip etmediğini düşünmez. Kitapsız toplumdur câhiliyye toplumu. Devlet, Kitapsız devlettir. Öldükten sonra sorulacak sorulardan birinin “Kitabın ne?” sorusu olacağı hadis-i şeriflerde

bildirilmiştir. “O gün onların ağızlarını mühürleriz; yaptıklarını bize elleri anlatır, ayakları da şahitlik eder.” “Kitabın ne?” sorusuna o gün ellerimiz “falan gazete”, “filânın nutku”, “falan anayasası”, ya da “şu kanal”, “bu televizyon”... diyebilir. Yani, Kitabımız diye iddia ettiğimiz Allah’ın Kitabı yerine, bize yön veren, bizim O Kitap’tan fazla okuyup baktığımız, etkilendiğimiz, uyduğumuz ne ise vücudumuz yalan da söyleyemeden onları itiraf edecektir. “Kitabım Kur’an” sözü bir tekerleme ve bir iddiadan mı ibârettir, yoksa tümüyle yaşayışımıza yön veren gerçeği mi yansıtmaktadır? İnanmak, inandığını yaşamaktır. Ateşin yakıcı olduğuna inanan, kolay kolay elini ateşe uzatmaz.

İşte böylesine bir hazineden yararlanmak için, Kur’an’ı nüzul sırasına göre okumak, ashabın nasıl yetiştiğini öğrenmek olduğu gibi, bizim de benzer aşamalardan geçerek câhiliyyeden arınıp tevhide ulaşmaya, bireyden cemaate, cemaatten devlete geçişin nasıl mümkün olacağını öğretmesi açısından da en faydalı okuyuş biçimidir.

Kur’an’ı anlamak ve yaşamak için okuyalım da, ister Mushaf tertibiyle okuyalım, ister nüzul sırasına göre. Nüzul sırasına göre okursak, vahyin iniş dönemini ve nebevî mücadele merhalelerini takip etmiş oluruz. Kur’an nereden başladı, önceliği nerelere verdi; bunu öğrenmiş olur ve bizim de insanları ve hayatı yeniden inşaaya nereden başlamamız gerektiği konusunda tereddütlerimiz kalmaz.

Bu tür tefsirleri, cemaat halinde okursak daha bereketli olur. Anlaşılmayan veya yanlış anlaşılan hususlarda cemaat birbirini düzeltir. Ayetlerde vurgulanan hususların güncelleşmesi konusunda daha doğru çıkarımlar için istişareden yararlanılır.

“Bir grup, Kitâbullah’ı okuyup ondan ders almak üzere Allah’ın evlerinden birinde bir araya gelecek olsalar, mutlaka üzerlerine sekînet (huzur) iner ve onları Allah’ın rahmeti kuşatır. Melekler de kanatlarıyla sarar. Allah, onları, yanında bulunan yüce cemaatte anar.” (Ebû Dâvud, Salât 349, h. No: 1455; Tirmizî, Kırâât: 3, h. No: 2946; Müslim, Zikir 38, h. No: 2699)

Ne mutlu Kur'an gölgesinde hayatını sürdüren canlı Kur'an'lara! Allah'ın emirlerini öğrenir öğrenmez "dinledik ve itaat ettik" deyip hemen eyleme geçen; Allah'ın itaati yasakladığı ilke, görüş, kural ve kişilere karşı da "ne dinliyoruz, ne de itaat ediyoruz!" deyip sözünün eri olan cihad erlerine selâm olsun!

* * *

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم

بسم الله الرحمن الرحيم

يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ﴿١﴾ قُمْ فَأَنْذِرْ ﴿٢﴾ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ﴿٣﴾ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ ﴿٤﴾ وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ ﴿٥﴾ وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ ﴿٦﴾ فَإِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ ﴿٧﴾ فَذَلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ ﴿٨﴾ ذُرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا وَبَنِينَ شُهودًا ﴿٩﴾ وَمَهَذْتُ لَهُ تَمْهِيدًا ﴿١٠﴾ ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ ﴿١١﴾ كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عَنِيدًا ﴿١٢﴾ سَأُزْهِقُهُ صَعُودًا ﴿١٣﴾ إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ ﴿١٤﴾ فَقَتَلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ قَتَلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ نَظَرَ ﴿١٧﴾ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ﴿١٨﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ ﴿١٩﴾ فَقَالَ إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ ﴿٢٠﴾ إِنَّ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ سَاطِئِهِ سَقَرٌ وَمَا أَذْرَاكَ مَا سَقَرٌ لَا تَبْقَى وَلَا تَذَرُ ﴿٢١﴾ لَوْ آخَةٌ لِلْبَشَرِ عَلَيْنَا تِسْعَةُ عَشْرَ وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيُرَدَّدَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيْمَانًا ﴿٢٢﴾ وَلَا يَرْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنِ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنِ يَشَاءُ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرَى لِلْبَشَرِ ﴿٢٣﴾ وَالصُّبْحِ إِذَا أَسْفَرَ ﴿٢٤﴾ إِنَّهَا لَإِخْدَى الْكُبَرِ ﴿٢٥﴾ كَلَّا وَالْقَمَرِ ﴿٢٦﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا أَدْبَرَ نَذِيرًا لِلْبَشَرِ ﴿٢٧﴾ لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةً ﴿٢٨﴾ إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ ﴿٢٩﴾ فِي جَنَّاتٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٣٠﴾ عَنِ الْمُجْرِمِينَ ﴿٣١﴾ مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمَصْلِينَ ﴿٣٢﴾ وَلَمْ نَكُ نَطْعُمُ الْمُسْكِينَ ﴿٣٣﴾ وَكُنَّا نَحْوُضَ مَعَ الْخَائِضِينَ ﴿٣٤﴾ وَكُنَّا نَكْذِبُ بِنُيُومِ الدِّينِ ﴿٣٥﴾ حَتَّى أَتَانَا الْيَقِينُ ﴿٣٦﴾ فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ ﴿٣٧﴾ فَمَا لَهُمْ عَنْ التَّذْكِيرَةِ مُغْرَضِينَ ﴿٣٨﴾ كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ ﴿٣٩﴾ فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ ﴿٤٠﴾ بَلْ يَرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُؤْتَى صُحُفًا مُنَشَّرَةً ﴿٤١﴾ كَلَّا بَلْ لَا يَخَافُونَ الْآخِرَةَ ﴿٤٢﴾ كَلَّا إِنَّهُ تَذْكِرَةٌ ﴿٤٣﴾ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرْهُ ﴿٤٤﴾ وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ هُوَ أَهْلُ التَّقْوَى وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ

[illegible]

وَيَهْدِي : وَيَهْدِي (dileyeni) dilediğini : hidâyete erdirir
 كَذَلِكَ : bu misalle مثلا (dileyeni) dilediğini وَمَا هِيَ : وَمَا يَعْلَمُ : O (Allah) هُوَ : ancak (bilir)
 كَلَّا : kimse bilmez hayır, hayır! رَبِّكَ : Rabbinin ordularını إِلَّا :
 insanlar için لِلْبَشَرِ : bir öğüttür ذَكَرَى : ancak إِلَّا : ve o değildir sabaha
 bir وَالْقَمَرِ : andolsun Ay'a وَاللَّيْلِ : geceye إِذْ أَذْبَرَ : dönüp gittiğinde وَالصُّبْحِ :
 uyarıcıdır نَذِيرًا : büyüklerden الْكَبِيرِ : biridir لِإِخْدَى : gerçekten o إِيَّهَا :
 اِغْتَدَى : isteyenler için لِمَنْ شَاءَ : insanlar için إِذَا أَسْفَرَ : لِلْبَشَرِ : ağardığında :
 sizden رَهِينَةً : kazandıkları أَوْ يَتَأَخَّرَ : öne geçmek أَنْ يَتَقَدَّمَ :
 karşısında فِي جَنَاتٍ : her nefis كُلِّ نَفْسٍ : geride kalmak :
 cennetlerde يَتَسَاءَلُونَ : yemin ashâbı (iyiler) أَصْحَابِ الْيَمِينِ : hâriç, ancak إِلَّا :
 sizi sürükleyen ne? مَا سَلَكَكُمْ : suçlular, günahkârlar hakkında عَنْ الْمُجْرِمِينَ :
 : soruştururlar namaz kılanlardan مِنَ الْمُصَلِّينَ : değildik : لَمْ نَكُ : dediler
 : sekara/Cehenneme فِي سَقَرٍ : وَكُنَّا نَحْوُ : dalıp giderdik مَعَ الْخَائِضِينَ :
 gidenlerle beraber وَكُنَّا نَكْذِبُ : ve yalanlardık بَيْنَ الدِّينِ : üdin günün حَتَّى :
 : فَمَا لَهُمْ : kesin olan onlara ne oluyor ki أَلَيْسَ : gelinceye kadar أَلَيْسَ :
 : عَنْ التَّذَكُّرِ : فَمَا تَنْفَعُهُمْ : şefaate vermez شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ : şefaatchilerin
 öğütten مُعْرِضِينَ : كَأَنَّهُمْ : onlar gibidir حُمُرٍ : yaban eşekleri
 : فَارْتَدَّ : ürkmüş مِنْ قَسْوَرَةٍ : اسلاندان بَلْ يُرِيدُ : isterler كُلُّ امْرِئٍ :
 : أَنْ يُؤْتَى : onlardan صُحُفًا : sayfalar مُنْشَرَّةً : açılmış مُسْتَنْفَرَةً : كَلَّا :
 بَلْ : korkmuyorlar الْآخِرَةِ : ahiretten كَلَّا : hayır! إِنَّهُ : her biri gerçekten مِنْهُمْ :
 : kim ki شَاءَ : diledi (dileyen) ذَكَرَهُ : aldı (alır) öğüt aldı لَا يَخَافُونَ : hayır, hayır!
 : (alırlar) إِلَّا : öğüt almazlar وَمَا يَذْكُرُونَ : o Kur'an تَذَكَّرَ : bir öğüttür فَمَنْ :
 ancak اللَّهُ : (Allah'ın dilediğini) diledi Allah bağışlamak O'na
 : أَهْلُ التَّقْوَى : sakınılmaya lâayık وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ : yaraşır

Rahmân Rahîm Allah'ın adıyla

“Ey bürünen, (1)

Kalk; artık uyar! (2)

Ve Rabbini tekbir et, yücelt!” (3)

Ve elbiseni temizle (Öz-benliğini temiz tut). (4)

Pislikten uzak dur. (5)

Çok görerek başa kakma (Allah için yaptığın iyiliği çok görme. İyilik yapmayı kendine kazanç aracı kılma). (6)

Ve Rabbin için sabret! (Sabırla Rabbine yönel). (7)

Sûra (boruya) üfürüldüğü zaman, (8)

İşte o gün, oldukça zor bir gündür. (9)

Kâfirlere hiç kolay değildir. (10)

Kendisini tek olarak yarattığımı Bana bırak! (11)

Ki Ben ona alabildiğine mal verdim. (12)

Ve göz önünde çocuklar. (13)

Ve sayısız fırsatlar serdim önüne. (14)

Sonra da arttırmamı umar. (15)

Hayır, hayır! Çünkü o, âyetlerimize karşı çok inatçıdır. (16)

Onu sarp bir yokuşa sürükleyeceğim. (17)

Çünkü o düşündü ve karar verdi. (18)

Kahrolası! Ne biçim karar verdi. (19)

Yine kahrolası! Ne biçim karar verdi. (20)

Sonra baktı. (21)

Sonra surat astı ve yüzünü ekşitti. (22)

Sonra da sırt döndü ve büyüklük tasladı. (23)

Böylece: ‘Bu, nakledile gelen bir sihirden başka değil’ dedi. (24)

‘Bu, insan sözünden başka değil.’ (25)

Ben onu Sekar’a sokacağım. (26)

Sekar’ın ne olduğunu bilir misin? (27)

Bırakmaz da terk etmez de. (28)

İnsan derisini kavurandır. (29)

Üzerinde on dokuz vardır. (30)

Cehennem bekçilerini yalnız meleklerden yaptık. Sayılarını da küfürde ısrar edenler için sadece bir fitne kıldık ki, kendilerine kitap verilenler kesin bir bilgiyle inansın; iman edenlerin de imanları artsın; kendilerine kitap verilenler ve iman edenler kuşkuya kapılmasın. Kalplerinde bir hastalık olanlar ile kâfirler de şöyle desin: ‘Allah bu misalle ne anlatmak istedi?’ İşte Allah, dilediğini böyle saptırır, dilediğini böyle hidâyete erdirir. Rabbinin ordularını O’ndan başka kimse bilmez. Ve o, insanlar için sadece bir öğüttür. (31)

Hayır; andolsun Ay’a, (32)

Dönüp gittiği zaman geceye, (33)

Ağardığı zaman sabaha (34)

Gerçekten o, büyüklerden biridir. (35)

İnsanlar için bir uyarıcıdır. (36)

Sizlerden öne geçmek veya geride kalmak isteyenler için. (37)

Her bir nefis kazandıkları karşılığında rehin alınmıştır. (38)

Ancak ashâb-ı yemîn hâriç. (39)

Cennetlerde soruştururlar. (40)

Suçlular hakkında. (41)

Sizi Sekar'a sürükleyip iten nedir? (42. Âyet)

Derler ki: 'Namaz kılanlardan değildik. (43. Âyet)

Ve yoksula yedirmezdik. (44. Âyet)

Dalıp gidenlerle biz de dalıp giderdik. (45. Âyet)

Din gününü de yalanlardık. (46. Âyet)

Kesin olan bize gelip çatıncaya değin. (47. Âyet)

Artık, şefaâtçilerin şefaati onlara bir fayda vermez. (48. Âyet)

Buna rağmen, onlara ne oluyor ki öğütten yüz çeviriyorlar? (49. Âyet)

Ürkmüş yaban eşekleri gibi. (50. Âyet)

Aslandan kaçan. (51. Âyet)

O kadar ki her biri, kendisine açılmış sahifeler verilmesini isterler. (52. Âyet)

Hayır, hayır; doğrusu âhiretten korkmuyorlar. (53. Âyet)

Hayır, hayır; gerçekten o bir öğüttür. (54. Âyet)

Artık kim dilerse ondan öğüt alır. (55. Âyet)

Allah dilemedikçe de öğüt almazlar. İşte kendisinden sakınılmaya lâyık O'dur; bağışlamak da O'na yaraşır." (56. Âyet) (74/Müddessir, 1-56)

MÜDDESSİR SÛRESİ VE MESAJI

Müddessir Sûresi

İndiği Yer: Mekke

Mushaf tertibine göre sırası: 74. sûre

Nüzul Sırası: 4; Müzzemmil sûresinden sonra nâzil olmuştur (Alâk sûresinden sonra nâzil olmuştur. Kur'an'ın sûre olarak ilk nâzil olan sûresi olduğu rivâyet edildiği gibi, Müzzemmil sûresinden sonra nâzil olduğu da rivâyet edilmektedir. Ancak, ilk nâzil olan âyetlerin, Alak sûresinin birinci bölümünü oluşturan âyetler olduğu ittifakla kabul edilmiştir).¹ Bu surenin ilk yedi âyeti Mekke döneminin henüz başlarında nâzil olmuştur. Buhârî, Tirmizî ve Müsned-i Ahmed'de Hz. Cabir bin Abdullah'tan bu âyetlerin Allah Rasûl'üne nâzil olan ilk âyetler olduğu bile rivâyet edilmektedir.

Âyet sayısı: 56

Kelime sayısı: İki yüz elli beş

Harf sayısı: bin on. Fâsılası elif, he, nûn, dal ve ra harfleridir. Sûre adını, birinci âyette geçen ve “bürünüp sarınan” anlamına gelen “müddessir” kelimesinden almıştır.²

Bu sûreye Peygamber'e (s.a.s.) nitelik olarak zikredilen bu vasıf ile başladığından ötürü Müddessir sûresi adı verilmiştir. Müddessir, uyumak ya da ısınmak amacıyla elbisesine sarınıp bürünen kimse demektir.³ Adını ilk âyetinde geçen, örtüye bürünen anlamındaki “müddessir” kelimesinden almıştır.

‘Alak sûresi peygamberliği, Müddessir sûresi de risâletin misyonunu başlatan ilk sûre olmuştur.

1 İbn Kesir, Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azim, İstanbul 1985, VIII, 277-278

2 Prof. Dr. Hayrettin Karaman, Prof. Dr. Mustafa Çağrı, Prof. Dr. İbrahim Kâfi Dönmez, Prof. Dr. Sadrettin Gümüş, Kur'an Yolu, Diyanet İşleri Başkanlığı Y., V/417

3 Vehbe Zuhayli, Tefsiru'l-Münir, Risale Yay., 15/205.

Müddessir sûresinde genel olarak risâlet, kıyamet, meleklerle değini, müşriklerin asılsız iddialarına reddiye ve onları azapla uyarma gibi konular yer alır. Dine dâvette, izlenmesi gereken yöntem belirtilir.

Peygamber'den (s.a.s.), tebliğ görevini açıkça yapması, vazifesi gereği yaşantısını her bakımdan temiz tutması, bütün dünyacı çıkarları bir tarafa bırakması, insanların ıslahı için ihlâsla çalışması, güçlük ve zorluklara karşı da sabırlı olması istenir.

Hakikati inkâr edenler, özellikle de inkârcı liderler şiddetli bir azapla uyarılır.

Allah'a karşı nankörlük tavrı sergileyen inkârcı insanın, zihinsel yapısı ve eksik şahsiyeti yansıtılır.

Cehennemin korkunçluğu ve ona müstehak olanların genel karakteri ortaya konulur. İnsanı felakete sürükleyen boş gururun tasviri yapılır.

İnkâr ve sapmanın asıl sebebinin, dünyevîleşme (sekülerlik) olduğuna dikkat çekilir.

Kuran'ın öğüt ve uyarı içeren bir duyuru olduğu, dileyenin ondan öğüt alabileceği dile getirilerek insanın sorumluluğu vurgulanır.

Sûre, zihnini ve kalbini Kuran'a açık tutan insanın, onun kesin bilgisinden ve sürekli bereketinden yararlanabileceğini; Yüce Allah'ın da mağfiretin tek kaynağı olduğunu belirten âyetlerle son bulur.⁴

Bu sûrede açık ve âşikâr olarak dâvet ve uyarı görevini yerine getirmesi Peygamber'e emredilmiş, izlemesi gerekli metod ortaya konulmuş, kâfirler kıyamet günü ile ikaz edilmiş; Peygamberle ve Kur'an'la alay, inkâr, ardını dönme ve tehdit gibi tavırlar içinde olanlar ayıplanıp kınanmış, her insanın kendi yaptığından sorumlu olduğu vurgulanmıştır. Bundan başka ilk kez bu sûrede "melâike" ve "Ehlu'l-Kitâb" lafızları zikredilmiştir. İlk âyetlerinin yalnız başına nâzil olması ve bunların nüzûlünün erken dönemle bağlantısından ötürü, Müddessir sûresinin dördüncü sûre olarak tertip edilmiş olma ihtimali büyüktür. Zira bu sûredeki âyetler, Peygamberin risâletinden

4 Fahrettin yıldız, Tefsir Notları

epeyce bir zamanın geçmesinden sonra meydana gelmiş olabilecek bazı sahne ve tavırları ihtiva etmektedir.

Âyetlerin üslûp ve içeriği, (sûrede) İslâm'a dâvette Allah'ın Peygamber'e gösterdiği metod, insanlarla ilişkiye geçme ve onları çağırma, kuvvetli delillerle ikaz etme gibi hususlar şeklinde Allah'ın bildirdiği bu metod, eşsiz ve yüce bir özelliğe sahiptir. Allah bütün her şeyden, kendi dışındaki bütün değersiz ve küçük şeylerden yücedir. O'ndan başka unsurları rab edinerek yüceltmek yakışsız bir iştir. Sadece O'nu tazim etmek gerekir. Görevde sabır ve sebat etmek, onu başarmayı sağlayan iki faktördür. Allah'a ve güzel ahlâka dâvet eden kimsenin, başa kakma, bir bedel ve karşılık bekleme gibi olumsuz vasıflar olmaksızın, kendilerini Allah'a adamaya, güzel ahlâka ve hayır işlemeye çağırdığı kimseler için çok iyi bir örnek ve temiz, her tür fuhşiyât, günah ve çirkinliklerden, hoş olmayan görüntüden uzak olması gerekmektedir.

Peygamber'in hayatını (siyerini) ve O'nun (hayatına dair) en doğru tabloları ihtiva eden Kur'an âyetlerini inceleyen kimse Peygamber'in (s.a.s.) bu metodu takip ettiğini görecektir. Bu metod; O'nun çağrısında başarılı olması, ilk iman eden arkadaşlarının kendisini destekleme ve çevresinde toplanmada son derece samimi olmaları, iman etmeyenlerin kendisine saygı duymaları ve O'nu takdir etmeleri; bunun yanında O'nun ahlâkî meziyetlerini inkâr edememelerini sağlayan en güçlü etken olmuştur.

Görüldüğü gibi, bu metod Peygamber için çizilmiş ise (de); onun ihtiva ettiği (mesaj), ümmet içerisinde önderlik, yönlendirme, irşad ve ıslah fonksiyonlarını üstlenen her ıslah, dâvet ve mevki sahibi için de geçerlidir.

Müzzemmil ve Müddessir sûrelerinin giriş kısımlarındaki benzerlik ve uyum dikkat çekicidir. İlk bölümde Peygamber'in büyük görev için hazırlanması, ikinci bölümde de insanları dâvet edip uyarması emredildiği zaman (uyması gerekli) metod anlatılmıştır.⁵

Bu sûrenin ilk âyetlerinde Allah'ın peygamberinden hoşlandığı sîretin ilkeleri vardır. Sûrede Hz. Peygamberin hayatından bir kesit ele alınmış, ona dini tebliğ görevini yerine getirmesi, inkârcı kâfirleri uyarması ve bu konuda karşılaşılabilecek sıkıntılara katlanması emredilmiştir.

5 İzzet Derveze, et-Tefsiru'l-Hadis, Ekin Y., 1/86-88

Kıyamet günün sıkıntılarından söz edilmiş, Kur'an'a sihir ve beşer sözü diyerek onu reddeden müşriklerin yakıcı cehenneme sürüklenecikleri haber verilmiştir. Meleklerden ve kitap ehlinde, cehennemin görevlilerinden söz edilmiştir. Sûrede ayrıca kâfirlerin cehenneme girmelerinin sebebi hakkında müminlerle aralarında geçen bir konuşmaya yer verilmiş ve inkârcı kâfirlerin haktan yüz çevirmelerinin sebepleri anlatılarak sûre sona ermiştir.

Sûre Peygamber'e (s.a.s.) dâvetinin başlangıç dönemlerindeki birtakım irşadları, şirkin önderlerinden birisine birtakım tehditleri ve cehennemin niteliklerini ihtivâ etmektedir.

Sûre Peygamber'i (s.a.s.) Rabbine dâvet etmek, kâfirleri uyarıp korkutmak, günahkârların eziyetlerine karşı da sabretmek yükümlülüğünü belirterek başlamaktadır: *“Ey örtünüp bürünen...”* (1-7. âyetler). Daha sonra dehşetli halleri dolayısıyla oldukça çetin ve korkunç bir gün olan kıyamet gününün niteliklerini ele almaktadır: *“Çünkü o boruya üfürüldüğü zaman...”* (8-10. âyetler).

“Ey elbisesine bürünen. Kalk, uyar.” (1. ve 2. âyetler). Yani müşrikleri, putpereslikleri üzerine kalmalarının sonucuyla korkut.

“Rabb'ini tekbir et (Onun büyüklüğünü an).” (3. âyet). Her övgü, sena ve ululuğu Allah'ın zâtına nisbet et. Allah'ı tekbir etmek, ezanda, namazlarda ve cihad alanlarında “Allahu ekber” demektir ve bu İslâm'ın şiarıdır.

“Elbiseni temizle.” (4. âyet). Buradaki temizlikten maksat, cisim ve elbise temizliğinin birlikte yapılmasıdır. Temizlik İslâm ahlâkıdır. *“Pislikten kaçın (maddî ve manevî kirlerden arın).”* (5. âyet). *“Bütün iğrenç olan şeylerden sakın. Verdiğini çok bularak başa kalkma.”* (6. âyet). *“Ver ama karşılık bekleme. Rabbinin rızasını kasdet. Rabbin için sabret.”* (7. âyet). Sana erişen musibetlere Allah için katlan!

Müşrikler hesap günü ile korkutulduktan sonra, vahyi sihir olarak niteleyen ve dâvete karşı gelen müşriklerin önde gelenleri zikredilmiştir. Zengin ve makam sahibi bir adam, maddî ve edebî konumundan ötürü vahid olarak isimlendirilmiştir. *“Benimle şu adamı yalnız bırak ki ben onu vahid (tek) olarak yarattım. Kendisine geniş bir servet ve gözü önünde duran oğul-*

lar (verdim).” (11-13. âyetler). Bu liderin horlanması, bunun gibi olan herkesi içermektedir.

Daha sonra bir kişiyi en güçlü ve en ağır bir şekilde tehdit etmeye koyulmaktadır. Söz konusu kişi Kur’ân-ı Kerim’in Yüce Allah’ın sözü olduğunu kabul etmekle birlikte daha sonra önderlik ve başkanlık için onun bir sihir olduğunu iddia edip bu sebeple cehennem ateşine atılmayı hak eden Velid b. Muğire’dir: “Baş başa bırak Beni tek başına yarattığım ...” (11-26. âyetler).

Buna uygun olarak cehennem ateşinin nitelikleri sayılmakta, cehennem bekçilerinin sayılan ve bunun hikmeti ile cehennemin insanlara görünmesi söz konusu edilmektedir: “Sekar’ın ne olduğunu sana ne bildirdi?...” (27-31. âyetler)

Yüce Allah’ın aya, geceye ve sabaha, cehennemin en büyük musibetlerden birisi olduğuna dair yemin etmesi ise durumun dehşetini, vehametini daha da arttırmaktadır: “Ama öyle yapmıyorlar. Andolsun Aya...” (32-37. âyetler)

Sûre her kişinin kazandıklarından sorumlu tutulacağını ve kendi günahlarından kurtulamayacağını açıklayarak müminlerin kurtulacağını müjdeleyip kâfirleri de azap ile korkutarak her iki kesim arasında gerçekleşecek karşılıklı konuşmayı tasvir etmektedir: “Her nefis kazandıkları karşılığında rehin alınmıştır...” (38-48. âyetler)

Sûre müşriklerin öğütten, hatırlatmaktan ve imandan yüz çevirme sebeplerini açıklayarak sona ermektedir: “Ne oluyor onlara ki öğütten yüz çeviricidirler...” (49-56. âyetler)

“Onu Sekar’a (cehenneme) sokacağım. Sekar’ın ne olduğunu nerden bileceksin? (Geride bir şey) koymaz, bırakmaz (her şeyi yakıp yok eder). Durmadan deriler kavurur. Üzerinde on dokuz vardır.” (26-30. âyetler). Bu sayı, azgın, sapkın ve fir’avnları yola getirmekle yükümlü olan azab meleklerinin sayısıdır.

Ardından Kur'an nazmı, dünya yaşamında en bâriz olan şeyi; geceyi ve onun gitmesini, sabahı ve onun aydınlanmasını ve iyiyi kötünden ayırması için insanı çeşitli yükümlülüklerle sınamasını hatırlatmaya devam etti.

“Hayır, andolsun Aya. Dönüp gitmekte olan geceye. Ağaran sabaha ki. O (cehennem) büyük (belâ)lardan biridir. İnsanlar için uyarıcıdır. Sizden hayırda ileri gitmek veya geri kalmak dileyen kimseler için (uyarıcıdır).” (32-37. âyetler). İleri gitmek ve geri kalmak, güçsüzlük ve kalkınma ile ilintilidir. Kör bir rastlantı değildir. Bu yüzden bunun ardından şöyle buyrulmaktadır: *“Her can kazandığı ile (Allah katında) rehin alınmıştır. Yalnız sağın adamları (kitapları sağdan verilenler) hâriç. Onlar cennetler içinde, suçlulardan sorarlar: Sizi şu yakıcı ateşe ne sürükledi? (Onlar da) derler ki: Biz namaz kılanlardan olmadık. Yoksula da yedirmezdik.”* (38-44). Yani siz ektiğinizi biçtiniz. Yamuk adımlar, doğru sonuca ulaştırmaz.

“Artık onlara şefaâtçilerin şefaati fayda vermez.” (48. âyet). Fakat müşrikler, bu inatçı direnişe neden başvuruyorlar? Neden İslâm'dan bu kadar nefret ediyorlar? Bu bir büyüklenmedir! Onlardan her biri, inanması ve yaratanını tanınması için kendisini, ben filan oğlu filana gönderilen Allah'ın elçisiyim, diyen bir melek konumuna koymak istiyor! Vahyin Muhammedi risâleti tahsis ederek seçişi ise bu kabul edilemez. *“Böyle iken onlara ne oluyor ki Öğütten yüz çeviriyorlar? Yaban eşekleri gibi. Aslandan ürkmüş. Hayır, onlardan her kişi, kendisine, açılan sayfalar verilmesini istiyor.”* (49-52. âyetler)

İnsanların kendilerinde var olan sezgileri, hakkı gizleme ve hakkı savunanları küçümseme konusunda neden olmaya devam ediyor. Peygamberler bu durumda ne yapıyorlar? Onlar sadece Allah'ı, O'nun âyetlerini, nimetlerini ve haklarını hatırlatıyorlar. Bu durumda hidâyeti bulanlar kurtuluyor ve ihanet edenler helâk oluyorlar. *“Hayır! (İyi bilinler ki) o (Kur'an) bir ikazdır. Dileyen onu düşünür, öğüt alır.”* (54-55. âyetler). Kim Allah'ı seçerse ancak kendini kurtarmış olur.

Alak Sûresinin ilk âyetleri nâzil olduktan sonra vahiy kesilmişti (fetretü'l-vahy). Rasûlüllah (s.a.s.), buna çok üzülmüş ve âdeta ne yapacağını şaşırmıştı. Cabir İbn Abdullah (r.a.), vahyin gelmediği o dönemden söz ederken Hz. Peygamber'in (s.a.s.) şöyle söylediğini rivâyet eder: *“Bir gün yolda yürüyordum. Âniden gökten bir ses işittim. Başımı kaldırdığımda, daha önce*

Hira mağarasında gördüğüm o meleği, yerle gök arasını dolduran bir kürsüde oturur vaziyette gördüm. Dehşete kapılarak, hemen eve döndüm. ‘Beni örtün, beni örtün’ diye bağıryordum. Evdekiler beni örttüler. Bunun üzerine Allah tarafından bu; ‘Yâ eyyuhâ’l-müddessir / Ey örtüsüne bürünen’ âyetiyle başlayan sûre nâzil oldu.”⁶

Mekke müşriklerinin Peygamber’e (s.a.s.) karşı tavrı koyarken içinde bulundukları açmazı ilginç bir şekilde ortaya koyan diğer bir rivâyet de şöyledir:

Hac günleri gelmiş, tüm Arap yarımadasından topluluklar Mekke’ye gelmeye başlamıştı. Mekkeli müşrikler telaş içerisinde, insanları Hz. Peygamber’den (s.a.s.) nasıl uzak tutacaklarının yollarını arıyorlardı. Kendileri, Kur’ân-ı Kerim’in etkileyici İlâhî üslûbu karşısında çaresiz kaldıkları için, bu İlâhî mesajı duyan insanların etkilenip Peygamber’e uyacaklarından endişe ediyorlardı. Bunun üzerine Mekkeli müşriklerin ileri gelenlerinden olan Ebû Leheb, Ebû Süfyan, Velid İbn Muğire, Nadr İbn Haris gibi şahsiyetler Dâru’n Nedvede toplandılar. Aralarında şu konuşma geçti. “Hac günleri geldi. Arap kabilelerinin elçileri gelmeye başladı. Üstelik onlar, hakkında bir şeyler duydukları Muhammed’in söylediklerini soruşturup duruyorlar. Siz ise, onun hakkında farklı farklı şeyler söylüyorsunuz. Kimi deli, kimi kâhin, kimi de şairdir diyor. Ancak her Arab bilir ki, bunların hepsinin bir tek kimsede bulunması mümkün değildir. Onun için, herkesin kullanacağı tek bir kelime üzerinde karara varalım. Onlardan birisi kalkıp; ‘şairdir diyelim’ dedi. Velid buna itiraz ederek şöyle dedi: “Ben birçok şâir dinledim. Muhammed’in hiç bir sözü onlara benzemiyor” “Öyleyse kâhindir diyelim” dediler. Velid; “kâhin bazen doğru söyler, bazen de yalan söyler. Muhammed asla yalan konuşmaz” diyerek yine itiraz etti. Bu defa “akıl hastasıdır” diyelim dediler. Velid tekrar itiraz ederek şöyle dedi: “Akıl hastaları insanlara saldırır. Muhammed asla böyle bir şey yapmadı”.

Velid ayrılarak evine gitti. Oradakiler Velid’in şirkten döndüğünü zannettiler. Bunun üzerine Ebû Cehil, doğruca Velid’in evine giderek ona; “Abdu’ş-Şems! Sana neler oluyor! Kureyş bir şeyde ittifak ediyor, sen karşı çıkıyorsun. Onlar da senin, delil getirerek dininden döndüğünü zannettiler” dedi. Velid; “Benim bu iş için de ihtiyacım yoktur” dedi ve ekledi: “Ben

6 Buhârî, Bed’u’l-Vahy 4, Bed’u’l-Halk 3238; Tefsir 4922-4926, 4954, Edeb 6214; Müslim, İman 257/161; Tirmizi, Tefsir 3325

iyice düşündüm, o neden bir sihirbaz olmasın? Çünkü onun, babayla oğulun, kardeşle kardeşin, karıyla kocanın arasını açtığını, onları birbirinden ayırdığını duydum ve onun mutlaka bir sihirbaz olduğuna karar verdim". Bu sözü Mekke'de yaydılar. Bunu duyan halk; "Muhammed sihirbazdır" diye bağırmaya başladı. Rasûlullah (s.a.s.), bu söylenenleri duyunca üzüntü içerisinde eve döndü ve elbisesinin içine büzülerek yattı. Bunun üzerine; 'Yâ eyyuhâ'l-müddessir / Ey örtüsüne bürünen' âyeti nâzil oldu.⁷

Bu olay, Mekke müşriklerinin ve sonraki çağlarda hayatlarını İslâm düşmanlığına adanmış inkârcıların içinde bulundukları çelişkili ruh yapılarını ortaya koyması açısından ilginçtir. Görüldüğü gibi Velid bin Muğire; "Muhammed asla yalan konuşmaz" dediğinde bunu, oradaki herkes susarak onaylamıştı. Bu, aynı zamanda Peygamber'in (s.a.s.) getirdiği İlâhî mesajın da tasdik edilmesi anlamını taşır. Bir kimsenin yalan söylemesinin imkânsızlığını kabul etmek, söylediklerine inanmayı zorunlu kılar. O halde, müşriklerin inkârlarında ısrar etmelerinin sebebi nedir? Bir kimse, zâhiren ne kadar katı bir şekilde inkârda bulunursa bulunsun; Allah'ın takdir ettiği dünyevî ve uhrevî gerçeklerin somut olarak kuşatması altında olduğu hissinden kendini asla kurtaramaz. Öyleyse o, Allah'a karşı, bir ölçüde bilinçli bir başkaldırı içindedir. Kâfirlerin birtakım dünyevî çıkarlardan dolayı inkâr edip isyanda bulunmaları, onların birer bilinçli kâfir ve zâlim olmalarına sebep olmuş; bu da İslâm'la aralarına onu anlamalarını engelleyen bir perde oluşturmuştur.

Onların, küfürlerinde ısrar edişlerinin sebebi, İslâm'ın gerçekliği hakkındaki şüphelerinden kaynaklanmıyordu. Riyâset ve zenginlikleri, böbürlenmelerine, kendilerini diğer insanlardan üstün görmelerine sebep oluyordu. Toplumun akıllarınca en şerefli kimseleri kendileri olduğuna göre, Allah Teâlâ'nın peygamberlik gibi yüce bir görevi kendilerinden birine vermesi gerekirdi.

Câhiliyye yaşamının pisliklerinin körelttiği akılları, Muhammed (s.a.s.) gibi zenginliği ve riyâset iddiası olmayan mütevâzi birine risâletin verilmesini idrâk edemiyordu. Ona karşı olan haset ve kıskançlıkları, sapıklıklarında inat etmelerine sebep oluyordu. Bu, Kur'ân-ı Kerim'de şöyle ifade edilir:

7 Bu rivâyetler için bk. el-Kurtubi, el-Câmi Li Ahkâmi'l-Kur'an, Beyrut 1967, XIX, 59-61

“Hayır! (Onların inanmamaları, anlamadıklarından değil) her biri kendilerine ayrı ayrı sahifeler (İlâhî vahy) verilmesini istiyor.” (52. âyet)

Sûre daha başlangıçta, insanları şirkin ve zulmün karanlığından, zor-baların tahakkümünden kurtarıp hidâyete ulaştırmak için Cenâb-ı Allah’ın peygamber olarak seçtiği o nezih kulun şahsında bütün mü’minlere sesleniyor: *“Kalk ve insanları uyar”* (2. âyet). Bu hitap kıyâmete kadar mü’minlerin kulağında çınlayacaktır. Allah Teâlâ, müslümana daldığı derin uykudan, büründüğü örtüden sıyrılıp, cehenneme doğru sürüklenen insanları Allah’ın dinine döndürmek için cihada ve mücadeleye girişmeyi, bu yolda karşılaşılabilecek meşakkatlere hazır olmayı emrediyor.

Bu işe başlamadan önce, bedenî ve ruhî bir ön hazırlığın olması gereklidir. Allah Teâlâ, bu terbiyeyi ihtiva eden emirleri verirken vurguladığı noktalar, bir müslümanın cihad yolculuğunda yaşaması gereken hayatın üzerine bina edileceği temel unsurları da bize sunmaktadır: *“Rabbini yücelt! Elbiseni temizle! Azaba götürececek şeylerden sakın! Yaptığın iyiliği çok görerek başa kakma! Rabbin(in rızası) için (müşriklerin eziyet ve sıkıntılarına şimdilik) sabret!”* (3-8. âyetler).

Daha sonra, inkârcıların Allah Teâlâ’nın verdiği nimetlere karşılık nankörlük göstererek, açık delillere inadla direnmeleri zikredilip kâfirler için çok çetin bir gün olan diriliş gününde yaptıkları herşeyin hesabının kendilerinden sorulacağı haber veriliyor: *“Ben onu sarp yokuşa (cehennemdeki saûd azabına) sardıracağım”* (17. âyet).

Bundan sonra gelen âyetlerde, kâfirler, Peygamber’i (s.a.s.) yalanlarken yapmış oldukları akıl dışı hesaplar kınanarak, İlâhî lânetle lânetlenmektedirler. Onlar, Peygamber’e (s.a.s.) akıllarınca bir sıfat yakıştırıp Kur’ân-ı Kerim’i de insan sözü olarak nitelediler. Bu tipler için öteki kâfirlerden farklı olarak özel bir cehennem hazırlanmıştır: *“Ben onu Sekar’a sokacağım”* (26. âyet). Allah Teâlâ, kasem ederek O’nun azâbını kimsenin yalanlayamayacağını cehennemde, yaşayışında geri kalan veya ileri gidip azgınlaşan kimseler için bir uyarı aracı olduğu vurgulanarak, Âhirette cennetle ödüllendirilenlerin, cehennemliklere, bu duruma düşmelerine neyin sebep olduğu yolundaki sorusuna verilen cevaplar gözler önüne serilmek sûretiyle gaflet içerisinde olanlar uyarılmak isteniyor. Onlar bu soruya şöyle cevap verirler: *“Biz namaz kılanlardan değildik. Yoksullara bir şey yedirmezdik”* (Mu-

hammed hakkında kötü sözler söylemeye) dalanlarla birlikte daldık. Ta ki ölüm bize gelinceye kadar (bu halde kaldık)” (43-47. âyetler). İnkârcıların İslâm’a karşı cinneti andıran davranış biçimlerinin tutarsızlığı anlatılır ve onlar için hiçbir kurtuluş ümidinin olmadığı belirtilerek, Kur’an’ın, aklını kullanabilenler için bir öğüt olduğu ve insanların ondan öğüt alıp almakta serbest davranabilecekleri bildirilir: “Kim dilerse ondan öğüt alsın” (55. âyet). Sûreyi, Allah Teâlâ, İslâm’a karşı büyük cürümler işleyenlerin hidâyete eremeyecekleri; doğru yola iletilenlerin ise buna lâyık oldukları için, İslâm’la nimetlendirildikleri gerçeğini bütün çıplaklığı ile ortaya koyan şu âyet-i kerime ile bitiriyor: “Allah dilemedikçe de öğüt al(a)mazlar. İşte o (öğüt alan, Allah tarafından) korunmaya da lâyık olandır” (56. âyet).⁸

- 1. ÂYET -

يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ

يَا أَيُّهَا : الْمُدَّثِّرُ : ey bürünen

“*Ey bürünen, içine kapanan!*” (1. âyet)

Ey, içine kapanıp yatan, uzlete çekilen kişi. Ey peygamberlik elbisesi giyen!

Müddessir kelimesinin türetildiği tedessera fiili, “alta alınan şey” ile ilgilidir. Hatırlanacağı gibi *Müzzemmil*’in türetildiği tezemmele de “üste alınan şey” ile ilgiliydi. “Erkek devenin dişi deveyi altına alması”na tedessera’l fahlu’n-nâkate” denilir. Tedessera’r-raculu ferasehû, “adam atına bindi” demektir. Mecâzen sahibi sırtına bindiği için, ed-desr “çok mal” demektir. Yine hadiste geçen “zehebe ashâbu’d-dusûri bi’l-ucû (*Mal sahipleri ecrin tamamını alıp götürdü*)” hadisi de bu anlamı teyit eder.⁹

Müddessir sözcüğü bu âyette, “herhangi bir örtüyle örtünmüş olan peygamber” anlamına gelir. Ancak “*dsr*” kökü hem hakiki hem de mecazî an-

⁸ Ömer Telliöğlu, Şamil İslâm Ansiklopedisi, c. 4, s. 324-326

⁹ Mekayıs; Müfredât, M. İslamoğlu

lamlar taşıdığı için *müddessir* sözcüğü lafzi ve hakiki anlamıyla, “Peygamber’in (s.a.s.), kendisini yorgan ve benzeri bir örtüyle örtmesini”; mecazî anlamıyla da, “onun peygamberlikten önceki yalnızlık halini” ifade eder. Şu halde bu âyet, Peygamber’e (s.a.s.), inzivâ zamanının geçtiğini bildirip; artık insanları uyarma ve hakikati onlara açıkça duyurma vaktinin geldiği mesajını verir.

Müddessir: Elbisesine bürünen. “Tedsera: Disâr giydi” demektir. Disâr ise, bedenle teması olan elbisenin üstüne giyilen kıyafettir.¹⁰ Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “*Ensar, iç elbise, diğer insanlar ise onun üstüne giyilen elbisedir.*”¹¹ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Müddessir kelimesinin aslı mütedessir olup “disâr” denilen örtüye bürünen demektir. Disâr; entari, cübbe, kaftan, ihram gibi “şîâr”ın üstüne giyilen veya örtülen dış giysi veya bürgü demektir. Şîâr ise gömlek, don, peştemal gibi vücuda değen iç çamaşırdır.

İkrime’nin açıklamasına göre, “Peygamberlik ve nefsi olgunluklara bürünüp giyinmiş olan” demektir. Bu mânâlarla bu hitap Müzzemmil gibi Peygamberliğin ilk duyurulmasında şöyle bir kinaye ile uyanık olmaya dâveti hissettirir: Ey o bürünen, ey o kendisine verilmiş olan hakikati halkın bakış ve görüşüne sunmayan Muhammed! O bürünmek, uyumak, rahat etmek zamanı geçti. Uyanmak, görünmek, o hakikatı açıklamak, zahmetler çekmek, sıkıntılara katlanmak, halka doğruyu göstermek, etrafı temizlemek için yükümlülükler ve ağır yükler yüklenerek büyük bir kararlılıkla kalkıp hareket etmek zamanı geldi.”¹²

Bu âyet hakkında âlimlerin görüşleri olarak; Abdullah b. Abbas ve Katade’ye göre “Ey elbisesine bürünüp uyuyan nebi” şeklindedir. İkrime’ye göre “Ey nübüvvet yükünü üstlenip ona bürünen nebi” şeklindedir.¹³

Müzemmil’in başında söylenenler burada da geçerlidir. Allah’ın Rasûlü eve döndüğünde ya “*Zemmilûni*” demiş, üstü örtülmüş veya “*Dessirûni*” demiş ve üstü örtülmüştü. “Ey örtüsüne bürünen! Ey başını yorganının altına çeken! Gizlenen, saklanan, rahata meyleden” gibi kinaye mânâlara da

10 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/118.

11 Buhari, Megazi: 56; Müslim, Zekât: 139.

12 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları: 8/415-416.

13 İbn Cerir et-Taberi-Tefsir, Hisar Yayınları: 8/475.

muhtemel olan bir kelime olarak Rasûlullah anlatılıyor. Bu, “ey elbisesini giyip namaz için doğrulmaya çalışan, namaza davranan! Ey Risâlet elbisesini giyinen! Risâlet yükünü yüklenen!” mânâlarına da gelmektedir.

Ey vahyin sorumluluğunun ağırlığından korkup titreyerek, dinlenmek ve uyumak isteyerek örtüsüne ve elbisesine bürünen ey o kendisine verilmiş olan hakikati halkın bakış ve görüşünden gizlemeye çalışan Muhammed! O bürünmek, uyumak, rahat etmek zamanı geçti. Uyanmak, görünmek, o hakikati açıklamak, zahmetler çekmek, sıkıntılara katlanmak, halka doğruyu göstermek, etrafı temizlemek için yükümlülükler ve ağır yükler yüklenerek büyük bir kararlılıkla kalkıp hareket etmek zamanı geldi.

Âlimlerin çoğuna göre vahyin kesilmesinden (fetretü'l-vahiy'den) sonra ilk inen âyetler, bu surenin ilk 7 âyetidir.

Ey Muhammed! Yatağından azimli ve kararlı bir şekilde kalk, işe başla. Artık senin için uyku vakti geçmiştir. Tüm insanlara İslâm'ı tebliğ et. İman etmedikleri takdirde daha önceki azgın kavimlerin helâk oldukları gibi Allah'ın azabına uğrayacaklarını hatırlat. İman edenleri cennetle müjdele, inkâr edenleri ise cehennem azâbıyla korkut.

Ey örtünen, bürünen peygamber! Kim örtmüştü Rasûlullah'ın üstünü? Hatice annemiz örtmüştü belki, çevresi örtmüştü veya arkadaşları, şehri örtmüştü. Hâlbuki mesaj alandı Rasûlullah. Kur'an'la tanışan, onun getirdiği hayatı kendisine din kabul eden birisi olarak ortaya çıkmıştı Rasûlullah, ama bunu sadece kendi hayatında uygulamış, ya da sadece kendi şahsında, kendi hayatında sergilemişti bunu. İşte bu sûre bunun topluma yansımalarını emredek, Rasûlullah'ın kendi şahsında uyguladığını dışa taşımasını, taşırmasını isteyecekti.

Öyleyse “Ey gece kıyam eden! Ey gece Allah'tan mesaj alıp gündüz ne yapacağını bilemeyen Peygamber! Ey Müzemmille Nebî olup, nübüvvet elbisesini giyip, şimdi de Müddessir'le de onu dışa taşıması gereken Peygamber! Gece kıraat etmesi gerektiğini anlayan, bunu kendisine din kabul eden, ama bunu sadece kendi dünyasında, kendi hayatında yapan kişi!” “*Kalk da uyar.*”

Şöyle de anlaşılabilir bunun mânâsı: “Ey bürünüp yatan! Ey bunun korkusunu çeken! Ey kendisine güvenemeyen! Ey ne yapacağı konusunda atak davranamayan kişi! Ey köşesine çekilen kişi! Kalk ve uyar! Kalk ve inzar et!”

Rasûlullah, ilk vahye muhâtap olduğunda bu durumdaydı; bilemiyor-du, kıvranıyordu, korkuyordu. “Ben bu işin üstesinden nasıl gelirim? Bunu insanlara nasıl ulaştırırım? İnsanlar beni dinlemez!” diye korkuyordu. Hiç kimsesi yoktu, yalnızdı, kimsesizdi, güçsüzdü, parasızdı, malsızdı. Ya da bilge değildi, filozofluğu yoktu. Eski dilleri bilmezdi, okur-yazarlığı yoktu. Ne yapacağını, nereden başlayacağını bilmiyor, köşesine çekilmiş üzerini örttürmüş bekliyordu. Cenâb-ı Hakk diyor ki: “Ey örtünüp bürünen! Kalk ve uyar! Veya ey İslâm’ın görüntüsü, örnek şahıs olarak, insanlara İslâm’ın görüntüsü olarak peygamberlik elbisesini giyen! Bu örnekliği üzerine kisve edinen peygamber! Kalk, bu örneklik kisvenle görün! Onunla kıyam et! Azimle işine başla!”

“Kalk ve uyar.” “Kalk!” Bir kıyam emridir bu. Kalk borusunun çalmasıdır. Ama bazen ayağa kalkarak, bazen sürünerek, bazen yedirerek, bazen gizlenerek İslâm’ın emirlerini icrâ etme, ayağa kaldırma emridir.

Kalk ve azmet! Kalk ve işe başla! Kalk ve inzar et! Kalk ki uyarabilesin! Anlıyoruz ki uyarının yolu, kalkmaktan geçmektedir. Uyarabilmenin yolu, kıyamdan geçmektedir. Eğer biz kalkmamışsak, kalkmamışsak, yani kıyamı gerçekleştirememişsek, uyarının anlamı yoktur. Kalkmamışsak uyarımız da mümkün olmayacaktır. Kalkınca uyarılır. “Kalk!” ve arkasından “uyar!” deniliyor.

Kıyam neydi? Kıyam gece kalkıp vahiyle bütünleşmekti. Gece vahiyle beraber olmaktı, Allah’la diyalog içinde olmak, Allah’ın dediklerini anlamaya çalışmaktı. Müzzemmil’de anlatıldığı gibi gece kalkıp tertîlle (yavaş yavaş, hazmedip içselleştirerek Kur’an okumayı gerçekleştirmekti. İşte eğer bizler bu kıyamı gerçekleştirebilirsek, gece kalkıp Allah’ın âyetleriyle birlikte olmayı gerçekleştirebilirsek, enerjimizi vahiyden alırsak işte o zaman insanları uyarabileceğiz demektir.

Eğer Rasûlullah, peygamberlik yükünü yüklendiği için insanları uyarmak zorundaysa, biz de eğer peygamberin ümmeti olma yükünü, şerefini, izzetini, teklifini yüklenmişsek, işte bunu omzumuzda hissederek biz de

kıyam edecek ve arkasından insanları uyaracağız. Nerede? Nişanda, düğünde, dernekte, dükkânda, okulda, çarşıda, pazarda, panayırda, yani dış dünyamızda insanları uyaracağız. Bir de kendi iç dünyamızda yapacağız bunu; kendimizi uyaracağız, ehlimizi uyaracağız.

Sanki Müzzemmil ile ferdî planda kulluk anlatılırken, Müddessir ile de sosyal kulluk anlatılıyor. “Ey Müslüman kişi, sen kendin kıyam edip, kendi kendini inzâr ettiğin gibi, başka insanların kıyamı için de zemin hazırlamalısın! Onlara da hakkı, hakikati duyurmalısın! Sen kendin cehennemden korunduğun gibi onların da cehennemden korunmalarını sağlamalısın!” diyor Rabbimiz.¹⁴

- 2. ÂYET -

قُمْ فَأَنْذِرْ

قُمْ : klak فَأَنْذِرْ : uyar (artık)

“Kalk; artık inzâr et/uyar!” (2. âyet)

Kalk ve uyar ki, iyilik ayağa kalsın! Kalk, meydanlara çık, insanları uyar. Bu âyette Peygamber’den (s.a.s.) kalkıp insanları uyarması istenir. Çünkü artık örtünme ve gizlenme zamanı geçmiştir. Şimdi çıkıp insanları uyarma ve İslâm gerçeğini onlara duyurma vaktidir.

Şimdi biz bu âyeti okuduğumuzda şu mesajı anlarız: Yatağına uzanmış, uyuyan uyuşuk insanlar, kalkın ve insanları uyarın. Uyuyan başkasını uyaramaz. Önce siz uyanın ki, başkasını uyarabilesiniz. Arapların dilinde “nezîru’l-uryan” (çıplak uyarıcı), eskiden beri bilinen bir tabirdir. Bir topluluğa çok önemli bir tehlikenin geldiğini haber vermek için koşarak gelen biri, uzaktan sesini duyuramadığında, elbisesini soyunur ve böylece tehlikenin geldiğini duyurmuş.

14 Ali Küçük, Besairu’l Kur’an

İşte Peygamber efendimiz de (s.a.s.), bir nezîru'l-uryan gibi feryad u fi-gan ediyor, ev ev dolaşıyor, canların ve tenlerin cehenneme gitmemesi için her insanın ayağına kadar gidiyor, onları İslâm'a çağırıyor. Bazen de toplu halde insanları İslâm'a çağırıyor. "Kalk, uyar" emri Muhammed aleyhisselâmın, peygamber olarak tevhid dinini ve Allah'ın mesajlarını insanlığa tebliğ etmekle görevlendirilişinin ilânıdır. Rasûlullah Efendimiz bu emri aldıktan sonra insanları tevhid dinine çağırmaya başlamış, son nefesine kadar da bu görevini sürdürmüştür. Biz de aynı şekilde insanlarla teker teker ilgileneceğiz. Her yerde ve her zaman diliminde insanlara İslâm'ı anlatacağız.

Sûre daha başlangıçta, insanları şirkin ve zulmün karanlığından, zor-baların tahakkümünden kurtarıp hidâyete ulaştırmak için Cenâb-ı Allah'ın peygamber olarak seçtiği o nezih kulun şahsında bütün mü'minlere sesle-niyor: "*Kalk ve insanları uyar*" (2. âyet). Bu hitap kıyamete kadar mü'min-lerin kulağında çınlayacaktır. Allah Teâlâ, müslümana daldığı derin uyku-dan, büründüğü örtüden sıyrılıp, cehenneme doğru sürüklenen insanları Allah'ın dinine döndürmek için cihada ve mücadeleye girişmeyi, bu yolda karşılaşılabilecek meşakkatlere hazır olmayı emrediyor.

Mevdûdi, bu âyetin açıklamasında der ki: Bu, Nuh'a (a.s) nübüvvetin verildiği zaman verilen emir ile aynı yapıdadır. Nasıl ki ona "*Kendilerine dayanılmaz bir azap gelmeden evvel kavmini korkutup uyar.*"¹⁵ denilmiş-ti. Burada da "Ey üstüne örtü çekerek yatan, kalk! Çevrende gaflet içeri-sinde bulunan insanları uyar, onları o muhakkak karşılaştıkları korkunç son hakkında korkut. Eğer aynı yol üzerinde devam ederlerse bu korkunç âkıbetle karşılaştacaklar. Onlara de ki: "Siz sağır ve kör bir sultanın saltana-tında yaşamıyorsunuz ki ne yaparsanız yapın, size hiçbir hesap sorulma-sın."¹⁶

Seyyid Kutub da şöyle açıklar: Sûre, Peygamberimizi ağır ve son derece önemli bir görevi üstlenmeye çağıran yüce bir sesleniş ile söze giriyor. Bu görev insanlığı uyarma, onu dünyada kötülükten, ahirette cehennemden kurtarma, henüz fırsat elde iken onu doğru yola iletme görevidir. Bu görev o günlerde bir insana -bu insan bir peygamber de olsa- yüklenebilecek son derece ağır ve zor bir görevdi. Çünkü o günlerin insanlığı öylesine sapık, öylesine günahkâr, öylesine inatçı, öylesine söz dinlemez, öylesine azgın,

15 71/Nuh, 1

16 Mevdûdi, tefhimu'l Kur'an

öylesine gözü kara, öylesine kaypak ve öylesine haktan, hakikatten uzaklaşmış idi ki, onu hakkın sesini dinlemeye çağırarak dünyadaki yükümlülüklerin en ağırı, en sıkıntılısı niteliğinde idi.

Evet, “*Ey örtüye bürünerek saklanan Muhammed, kalk da uyar.*” Peygamberlik misyonunun en belirgin görevi olarak “uyarmak” farkında olmadan sapıklık akıntısına kapılıp giden gafillere “kendilerini bekleyen yakın bir tehlikeyi haber vermektir. Bu uygulama, Yüce Allah’ın kullarına yönelik rahmetinin açık bir göstergesidir. Sebebine gelince; kullar yoldan sapmakla Yüce Allah’ın görkemli egemenliğinde bir eksilme meydana getiremeyecekleri gibi, doğru yola girmekle de O’nun sınırsız mülküne herhangi bir katkıda bulunamazlar. Buna rağmen Yüce Allah’ın onları âhiretin acıklı azabından, dünyanın mahvedici kötülüklerinden kurtarmak için gösterdiği yoğun ilgi, Peygamberleri aracılığı ile onları af dilemeye çağırması ve onları keremi ile affederek cennetine koyması O’nun engin merhametinin gereğinden başka bir şey değildir.”¹⁷

İnzâr / Uyarı

İnzâr; adakta bulunma anlamına gelen “ne-ze-ra” kökünden türemiş bir kavramdır. “İnzâr”ın kelime anlamı, bir şeyin sonucundaki tehlikeyi haber verip sakındırmak, uyarmak, tenbih, ikaz, ihtar, dikkatini çekmek, korku verip uyanık kılmak demektir. İnzâr, korkulu bir şeyden sakındırmak için uyarmak, yani, “ileride şu fenalık var, sakın!” diye doğru yolu göstermektir. Sevinç haberi vererek müjdelemek demek olan “tebşir” in zıddıdır. İnzâr kelimesinin “korkutmak”la ilgisi varsa da, Türkçe’de bir kelime ile ifade etmek gerektiğinde “uyarı” diye tercüme edilmesinin daha uygun olduğunu görüyoruz.

İnzâr işini yapan, yani bir tehlikeyi haber vererek başkasını uyaran kimse ya da nesneye “nezîr” veya “münzir” denir. Nitekim kabile çatışmalarının yoğun olduğu cahiliye döneminde, baskına gelen düşmanları görerek kabilesini bundan haberdar eden kimseye “nezîr” denmiştir. Avı uyardığı için, yayın tınlama sesine ve ölümün uzak olmadığını hatırlatan uyarıyı yaptığı için, ağarmış olan saça da “nezîr” tabiri kullanılmıştır.

17 Seyyid Kutub, Fi Zılâli'l Kur'an

Kur'an'da İnzâr Kavramı

Kur'an-ı Kerim'de inzâr kelimesi, türevleriyle birlikte 130 yerde geçer.¹⁸ Kur'anî bir kavram olarak “inzâr”, Cenâb-ı Allah'ın, peygamberleri aracılığıyla kullarını uyarması, onları kötü âkıbetten sakındırmasıdır. “İnzâr” görevini ifa etmeleri sebebiyle peygamberlere de “nezîr” ve “münzir” denir. Âlemlerin Rabbi olması hasebiyle kullarını en iyi tanıyan ve onlara nasıl hitab edilmesi gerektiğini en iyi bilen Allah Teâlâ, insanlık tarihi boyunca, hak yoldan saparak şirk ve inkâr bataklığına saplanan kavimleri “inzâr” etmeleri için, zaman zaman “nezîr”ler göndermiş ve bunların uyarılarına kulak asmayanları, kendilerinden sonrakilere ibret olacak şekilde cezalandırmıştır. *“Âd kavminin kardeşini an ki, o, Ahkaf'da kavmini uyarmıştı. Kendinden önce ve sonra uyarıcılar gelmiş olan kavmine; 'Allah'tan başkasına kulluk etmeyin. Ben, sizin, büyük bir günün azabına uğramanızdan korkuyorum' demişti.”*¹⁹ Kur'an'da çoğunlukla inzâr kelimesi ile ifade edilen uyarı, bazan cehennem azabı ve bazan da eski kavimlerin başlarına gelen helâk hatırlatılarak yapılır. *“Görmedin mi, Rabbin ne yaptı Âd kavmine; ülkelerde benzeri yaratılmamış olan İrem'e; vadilerde kayaları yontan Semûd'a; kazıklar sahibi Fir'avna! Ki, hepsi ülkelerinde azgınlık ederek fesadı yaymışlardı. Bunun için Rabbin onların üstüne azap kamçısı yağdırdı.”*²⁰

İnzâr/uyarma görevi, yalnız Allah'ın ülûhiyetine inanan bir eylemin toplumsal anlamda başlamasıdır. İnzâr (uyarma), hayatî önemi olan bir haberin dost-yabancı demeden herkese açıkça duyurulmasıdır. Kavramda, gizlilik yerine açıklık ana ögedir. Dolayısıyla muhataplar sınırlı değildir; uyarı görevinin iletilmesi tüm insanlara yöneliktir. Uyarıda önemli olan tevhihdir, Allah'ın ülûhiyetidir. *“(İnsanları) uyarın ki, Ben'den başka ilâh*

18 Uyarma anlamındaki “inzâr” kelimesinin kökü “n-z-r” ve türevlerinin geçtiği âyet-i kerimeler (toplam 130 yerde): 2/Bakara, 6, 6, 119, 213; 4/Nisâ, 165; 5/Mâide, 19, 19; 6/Enâm, 19, 48, 51, 92, 130; 7/Arâf, 2, 63, 69, 184, 188; 9/Tevbe, 122; 10/Yûnus, 2, 73, 101; 11/Hûd, 2, 12, 25; 13/Ra'd, 7; 14/İbrâhîm, 44, 52; 15/Hicr, 89; 16/Nahl, 2; 17/İsrâ, 105; 18/Kehf, 2, 4, 56, 56; 19/Meryem, 39, 97; 21/Enbiyâ, 45, 45; 22/Hacc, 49; 25/Furkan, 1, 7, 51, 56; 26/Şuarâ, 115, 173, 194, 208, 214; 27/Neml, 58, 92; 28/Kasas, 46, 46; 29/Ankebût, 50; 32/Secde, 3, 3; 33/Ahzâb, 45; 34/Sebe', 28, 34, 44, 46; 35/Fâtur, 18, 23, 24, 24, 37, 42, 42; 36/Yâsin, 6, 6, 10, 10, 11, 70; 37/Sâffât, 72, 73, 177; 38/Sâd, 4, 65, 70; 39/Zümer, 71; 40/Mü'min, 15, 18; 41/Fussilet, 4, 13; 42/Şûrâ, 7, 7; 43/Zuhurf, 23; 44/Duhân, 3; 46/Ahkaf, 3, 9, 12, 21, 21, 29; 48/Fetih, 8; 50/Kaf, 2; 51/Zâriyât, 50, 51; 53/Necm, 56, 56; 54/Kamer, 5, 16, 18, 21, 23, 30, 33, 36, 37, 36, 39, 41; 67/Mülk, 8, 9, 17, 26; 71/Nüh, 1, 2; 74/Müddessir, 2, 36; 77/Mürselât, 6; 78/Nebe', 40; 79/Nâziât, 45; 92/Leyl, 14. (Ayrıca: n-z-r kökünü paylaşan, fakat “nezretmek, adamak anlamındaki âyetler -toplam 5 yerde-: 2/Bakara, 270; 3/Âl-i İmrân, 35; 19/Meryem, 26; 22/Hacc, 29; 76/İnsan, 7.)

19 46/Ahkaf, 21

20 89/Fecr, 6-14

yoktur.”²¹; “Bu, insanlar için bir tebliğdir, bununla uyarılınsınlar ve bilsinler ki ‘O, tek bir ilahtır ve akıl sahipleri iyice düşünüp öğüt alsınlar”²²; “Bu Kur’an bana, sizi ve ulaştığı herkesi uyarmam için vahyedildi.”²³; “İnsanları, onlara azabın geldiği gün ile uyar.”²⁴

Rasûlullah (s.a.s.)’in İslâm’ı tebliğ için risalet görevine ilk defa “inzâr”la başlamış olduğunu da Kur’an’dan öğreniyoruz: “Ey örtüye bürünen! Kalk, inzâr et.”²⁵ Bu emirden sonra, Peygamberimiz (s.a.s.) “inzâr” görevine başlamış ve “Sen ilk olarak en yakın hısımlarını/akrabalarını inzâr et”²⁶ emri uyarınca, önce yakın hısımlarını uyarmıştır. Rivâyete göre “En yakın hısımlarını uyar” âyeti nâzil olunca, Hz. Peygamber, Safâ tepesine çıkıp çevresindeki insanları çağırmıştı. Halkın toplandığını gören Allah elçisi; “Ey Abdülmuttalib oğulları! Ey Fihri oğulları! Ey Lüeyy oğulları! ‘Şu dağın arkasında size saldırmak isteyen bir süvari birliği var’ desem, beni tasdik eder misiniz?” diye sorar. Onlar da “evet” derler. Bunun üzerine; “Ben sizi önünüzdeki azapla uyaran bir nezîrim.” der. Ebû Leheb: “Bundan böyle hüsranda olasın!” diye beddua eder.²⁷

Bundan sonra Rasûlullah (s.a.s.), hayatının sonuna kadar inzâr görevini eksiksiz bir şekilde yapmıştır. Bir yandan müşrikleri hak yola dâvet ederek inanmayanları ahiret azabıyla inzâr etmiş, diğer yandan kendisine inananları, her türlü günaha karşı uyarmıştır. Bu tür inzârlar, Kur’an’da büyük bir yer tutar:

“Ey ehl-i kitab! Peygamberlerin arası kesildiğinde, size açıklayıp duran elçimiz gelmiştir. Tâ ki; ‘bize ne müjdeci, ne de uyarıcı gelmedi’, demeyesiniz. İşte size hem müjdeci hem de uyarıcı gelmiştir. Allah her şeye kaadirdir.”²⁸

“Eğer yüz çevirirlerse de ki; ‘İşte sizi Âd ve Semûd’u çarpan yıldırım gibi bir azapla inzâr ettim.”²⁹

21 16/Nahl, 2

22 14/İbrahim, 52

23 6/En’âm, 19

24 14/İbrahim, 44

25 74/Müddessir, 1-2

26 26/Şuarâ, 214

27 Buhâri, Tefsir Sure 111/1-2

28 5/Mâide, 19

29 41/Fussilet, 13

“Sizi, yakın gelecekteki azabla uyardık. O gün kişi, elleriyle sunduğuna bakar. Kâfir de; ‘keşke toprak olsaydım’ der.”³⁰

Tüm bunlara rağmen, inkârcılar ve inanmak istemeyenler yine de inanmaz, karanlığı aydınlığa tercih ederler. “Kâfirleri inzâr etsen de etmesen de birdir, inanmazlar.”³¹; “Göklerde ve yerde bulunanlara bir bakın!” de. Ama inanmayacak bir millete âyetler ve inzârlar fayda vermez.”³²; “Onları uyarsan da uyarmasan da onlar için birdir, inanmazlar. Sen, ancak zikre (Kur’ân’a) uyan ve görmeden Rahmân’dan korkan kimseyi uyurabilirsin. İşte böylesini, bir mağfiret ve güzel bir mükâfatla müjdele.”³³

Mü’minlerin Uyarılması

“Sen, ancak görmeden Rab’lerinden korkanları ve namaz kılanları uyarırsın.”³⁴; “Sen ancak zikre (Kur’ân’a) uyan ve görmeden Rahmân’dan korkan kimseleri uyurabilirsin. İşte böylesini mağfiret ve güzel bir mükâfatla müjdele.”³⁵; “Kulları içinden ancak bilginler, Allah’tan korkar”³⁶; “Sen ancak, huşu sahibi, Allah’tan korkanları uyarırsın.”³⁷ Kur’an-ı Kerim, huşu sahibi, Allah’tan korkan kimseler için bir öğüttür.³⁸

Allah’a iman edenler, kâfirlerin uyarılmasından farklı inzâr ediliyor: “Rablerine toplanacaklarından korkanları Kur’an’la uyar. Ondan başka ne bir dost ne de bir şefaathçileri vardır. Umulur ki sakınırlar.”³⁹

“Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında iri gövdeli, sert tabiatlı, Allah’ın kendilerine emrettiği şeylere karşı gelmeyen ve emredileni yapan melekler vardır.”⁴⁰

30 78/Nebe’, 40

31 2/Bakara, 6

32 10/Yûnus, 101

33 36/Yâsin, 10-11

34 35/Fâtır, 18

35 36/Yâsin, 11

36 35/Fâtır, 28

37 79/Nâziât, 45

38 20/Tâhâ, 3

39 6/En’âm, 51

40 66/Tahrim, 6

*“Bir de öyle bir fitneden sakınınız ki, içinizden yalnızca zulmedenlere isabet etmez. Biliniz ki, Allah’ın azabı şiddetlidir.”*⁴¹

*“Öyle bir günden sakınınız ki, o günde kimse, kimse için bir şey ödeyemez, şefaati kabul edilmez, fidye alınmaz ve onlara yardım da edilmez.”*⁴²

Gerçekten iman edenler için, ayrıca herhangi bir dünyevî cezaya gerek kalmaksızın, her türlü kötülüğe karşı caydırıcı olarak bu “inzâr”/uyarılar yeterlidir.

*“Hiç şüphesiz kâfirleri ha korkutmuşsun, ha korkutmamışsın; onlara göre birdir. Onlar iman etmezler.”*⁴³ Bu âyette geçen inzârın kalpleri mühürlü kâfirlerin inzâr edilmesinin faydasızlığı o kâfirler içindir. Âyette “Senin korkutmanla korkutmaman birdir” denmiyor. Eğer tebliğin tesirsiz kalırsa tereddüt etme, şüpheye düşme! Hata, senin tebliğ ettiğin nur gibi âyetlerde değil; o âyetlere gözlerini yumanlardadır. Güneşli havada gözlerini yumarak giderken kanala veya çukura düşen kişi kabahati güneşe bulamaz. Gözlerini kapayan kişi için güneşin doğmasıyla batması aynıdır, fark etmez. Sen, insanların yollarının cehennem çukuruna doğru gittiğini, düşerlerse çıkamayacaklarını onlara söyle, o yoldan onları çevirmeye çalış, cennete giden yola gitsinler. Bu küfür yolunda yürürlerse ailelerde iffet, insanlarda merhamet, mahkemelerde adalet, toplumda huzur kalmaz.

Senin bu korkutmalarına rağmen ateş çukuruna doğru koşuyorlarsa bu onların yaptıkları kötülükler nedeniyle Allah’ın onların akıllarını, kulaklarını, gözlerini kapatmasındandır. Allah, Yâsin suresinin 10. âyetinde bu âyetin bir kısmını tekrarladıktan sonra 11. âyette Kur’an’a uyan Rahman’a iman eden kişilerin uyarıya kulak vereceklerini haber verir.

Günümüzde “ben Allah’tan korkmam, Allah varsa beni çarpsın” diyen kâfirler, ormanlar kralı aslan’ın yelesine konup sonra da “hani aslan, neredeyse karşıma çıksın, ben aslandan korkmam” diyen sinek gibidirler. Aslandan korkmak için ceylan olmak lazım. Aslan hakkında bilgisi olmayan ondan korkmaz. İki yaşındaki çocuk korkmadan elektrik cereyanına elini

41 8/Enfâl, 25

42 2/Bakara, 48

43 2/Bakara, 6

uzatırsa bu onun cesaretine işaret etmez, cehaletine işaret eder. “Allah’dan ancak âlim kulları korkar.”⁴⁴

Uyarıların, sert ve katı olması gerekmez. Bilakis yumuşak uyarılar ve tavırlar, daha etkili ve güçlü olabilir. Cenâb-ı Hak, “Fir’avnâ gidin, çünkü o azdı. Ona yumuşak söz söyleyin, belki öğüt alır veya korkar.”⁴⁵ buyurarak, dikkatimizi bu noktaya çekmektedir. Korkulacak tek varlık ise, ancak Allah’tır. Mü’minler, uyarı görevlerini yerine getirirlerken, kendilerini kınayacak kişilerden korkmayacaklardır.⁴⁶ “Onlar ki, Allah’ın gönderdiği emirleri tebliğ ederler/duyurlar; Allah’tan korkarlar ve O’ndan başka kimseden korkmazlar. Hesap görücü olarak Allah (herkese) yeter.”⁴⁷ Uyarı, öncelikle akrabaya⁴⁸, sonra yakın çevreden yayılarak bütün insanlara olacaktır.⁴⁹

Uyarının Fayda Etmediği Kâfirler

Âyette geçen kâfirlerden maksat, küfrün kalplerinde kök saldığı için iman yeteneğini yitirecek noktaya gelmiş inatçı inkârcılardır; yoksa genel kapsamıyla herhangi bir küfür içinde olan tüm kâfirler değildir. İnanmak istemeyen, tüm alıcılarını kapatanlar, hidâyet için gerekli yolları ve arayışları terk edenleri uyarıp uyarmamak, onlar için ayındır, fark etmez. Yoksa, âyette, bütün kâfirler için uyarı fayda vermez denilmiyor. Kâfirlerden, İslâm dâvetini başından beri karşısına alan, kalplerini hakka, düşünmeye, yani İslâm’a kapatanlar; reddetmek bile olsa, bilinçli olarak reddetmeye yanaşmayanlar kimselerdir. Bunlar, tutumunda ısrar eden, inatçı bir tavır takınanlardır. Ne kendisinin, ne de başkasının takınılan tavrın doğruluğu veya yanlışlığı konusunda herhangi bir düşünce deneyimine veya pratik bir diyaloga girmesine müsaade etmeyen kesimdir. Hemen bundan sonra gelen âyette açıklandığı üzere, kendi tavır ve davranışları yüzünden kalpleri mühürlenene, gözlerinde perde olan insanlardır. İşte teşvik ve ikazın, korkutmanın fayda vermediği grup budur. Bunlar, Allah’ın âyetlerini dinlemeye, çağrıldıkları şeyi düşünmeye hazır değildirler. Basiretlerini kullanmaya, Allah’ın yüceliğini takdir etmelerini isteyen etrafını kuşatmış koca kâinat kitabının âyetlerini okumaya, evreni ibretle incelemeye hazır değildirler.

44 35/Fâtır, 28; Mahmut Toptaş, Şıfa Tefsiri, Cantaş Y., c. 1, s. 90-91

45 20/Tâhâ, 44

46 bk. 5/Mâide, 54

47 33/Ahzâb, 39

48 26/Şuarâ, 214

49 14/İbrahim, 44; 10/Yûnus, 2

Biz, peygamber'in bu grubun hidâyete gelmesi için birçok defa, değişik vasıtalar ve yöntemler kullanarak insanüstü bir gayretle çabaladığını, karşılaştığı nankörlük, inkâr, psikolojik ve manevî komplekslere rağmen bu çabasından geri durmadığını biliyoruz. Peygamber, İslâm'ın ana ilkelelerinden hareketle dâvet eylemini gerçekleştiriyor, bu yolda her çeşit meşrû vasıtaya başvuruyordu. Hz. Peygamber, bütün insanların, bu arada yukarıda özellikleri belirtilen inatçı inkârcıların da imana gelmesi ve hidâyete tabi olmasını hırsla istiyordu. Allah, rasûlünü teskin etmek için, onun tebliğ görevini yaptıktan sonra, hidâyetin peygamberin elinde olmadığını hatırlatarak neticenin olumsuz olduğuna üzülmemesi gerektiğini bildirmek için bu âyetleri indiriyordu. İbn Kesir, bu âyetin bunun üzerine indiğini Abdullah İbn Abbas'tan rivâyet eder.⁵⁰ 'Öyleyse Ey Peygamber, sen kendini mahvedecek şekilde onların uğrunda hebâ etme. Kendilerine hakkı tebliğ et; yüz çevirirlerse onlar için üzülmeye. Yüz çevirmeleri seni mahvetmesin, ümitsizliğe de düşürmesin. Senin için ancak tebliğ vardır. Hesap bize âittir. Ve sen ancak bir uyarıcısın' anlamında söyleniyordu: *"O kâfirleri uyarsan da uyarmasan da (azap ile) onları korkutsan da korkutmasan da müsavidir; çünkü onlar iman etmezler."*⁵¹

Peygamberimiz, risâlet görevini yapmak için, kalkması ve uyarması/korkutması⁵² gerekiyordu. Uyarıya, yakınlarından, yakın akrabalarından başlaması⁵³ gerekiyordu. *"Ey peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, O'nun elçiliğini yapmamış olursun."*⁵⁴ emrini tüm içtenliği ve tüm kapsamıyla yerine getiriyordu. Ama Peygamber'in tüm insanları ateşten kurtarmak için, kendini harap edecek şekilde çabası, dünyevî açıdan somut bir sonuç getirmemiş, başarılı netice sağlamamıştır. Çünkü karşıındaki toplum, tavır ve tutumlarıyla, kalp ve duyularıyla düşünmeye ve inanmaya karşı kendilerini kilitliyor; kendilerini büyüklük taslama çıkmazına atıyorlardı. Bu yüzden, uyarının kendilerine fayda etmeyeceğini bildiren âyetler, peygamber'in onlara karşı konumunu belirliyordu. Artık Peygamber, sonuçsuz kalacağını kesin bildiği bir çağrıyla zamanını harcamamalı, bu alandaki enerji ve çabasını başka bir tarafa aktarmalıdır. Davasını, gönlünü bu mesaja kapatmayan başka insanlara yönelmelidir.

50 İbn Kesir, Çağrı Y. 2/180

51 2/Bakara, 6

52 74/Müddessir, 2

53 26/Şuarâ, 214

54 5/Mâide, 67

Kalplerini imana açan, gözlerini sırat-ı müstakime diken ve faydalı sözlerle kulak veren başka topluluklara çağrıda bulunmalıdır.

Çağdaş Dâvetçi/Uyarıcının, İnzârın Fayda Edip Etmediğiyle İlgili Konum Tespiti

Bu günkü insanın, dünkü insandan farkı olmadığı gibi, çağdaş küfrün durumu ve sapıklığı da, dünkü küfrün durumuyla aynıdır. Küfrün genel karakteri, kâfir toplulukların ana özellikleri değişmemiştir. Buna göre müslümanın, içinde yaşadığı toplumları bilinçli bir şekilde incelemesi gerekir. Orada yaşayan insan tiplerinden hangisine girdiklerini belirlemesi gerekmektedir. Ortam ve tebliğ tavrını vahyin ışığı altında belirleyerek, Peygamber dönemindeki muhataplarla kendi muhataplarını kıyaslayarak durum tespiti yapmalıdır. Bu tespitten sonra artık o insanlara karşı Kur'anî bir tavır koymalıdır. Eğer, karşı karşıya bulunduğu topluluklar, düşünce ve eylem olarak inatçı bir tutum takınıyor, akletmek ve görmek istemiyorlarsa onlarla diyaloga geçmek, boşuna harcanan bir enerji olabilir. Petrol çıkmayacağı belli olan yere sondaj zahmet ve israfına defalarca girmemeli; petrol çıkma ihtimali yüksek olan yerlere sondaj salmalı, çıkan petroleri rafine ederek arındırma görevini ihmal etmemelidir.

Tabii, insanların dâvete duyarsız olup olmadıklarını, kalp ve diğer alıcılarını kapatıp kapatmadıklarını tespit etmek için; yeterli, verimli, kapsamlı bir şekilde, usul ve metodlara riâyet edilerek gerçek dinin gerçek şekilde tebliğinin ulaştırılmasının şart olduğu unutulmamalıdır. Yani, doğru bir şekilde uyarı yapılmadan muhatapları damgalandırmak yanlış olur; bunun bilincinde ve bu aşamalardan sonra muhatapları tasnif etme gereğini dâvetçi müslüman aklından çıkarmamalıdır. Eğer muhatap kitle, düşünce yoluyla akide meselelerine, hatta hayatla ilgili konulara yatkın değillerse, akıllarını kullanmak istemiyorlarsa, doğrudan bir diyaloga hazır değillerse, müslüman, onlarla iman arasındaki engeli, var olan psikolojik duvarı yıkmak için başka yollar aramalıdır. Ondan sonra, insan ve düşünce önündeki, iman ve müslümanca anlayış ve hayat önündeki engelleri yok ettikten sonra onlarla yeniden bir diyaloga girmeyi denemelidir.

Kâfirlerin hakka karşı tutumları, onlara tebliğ yapmamıza engel değildir. Âyette “kâfirleri uyarsan da uyarmasan da onlar için eşittir” denilir; “senin için birdir” denilmez. Yani, hem peygamber, hem peygamberin vâ-

risi olan tebliğciler, kâfirlere uyarı görevini yapmak zorundadır; kâfirleri uyarıp uyarmamaları kendileri açısından aynı değildir. Zâten biz, onların kalplerinin mühürlü olup olmadığını da bilemeyiz. Fir'avn'a, Ebû Cehil'e bile hem de defalarca tebliğ edilmesi peygamberlerin görevleri arasındaydı. Tabii ki, onlar kadar küfürde azgın bile olsalar, günümüzdeki keferelere de İslâm tebliğ edilmelidir. Fakat bu tebliğler insanların hidâyetine sebep olmayabilir. Bu sonuca üzülmememiz, yılgınlığa, ümitsizliğe kapılmamamız gerekir. Çünkü bunlar hakkı ve kurtuluşu istemeyen gruptan olabilir.

Bütün Toplumlar Peygamber Aracılığıyla Uyarılmıştır

Yaptıkları hangi davranışın gelecekte kendileri için fayda, hangisinin zarar getireceği, toplumlar tarafından kesin bir şekilde bilinemez. Toplumun nelere muhtaç olduğu, ihtiyaçlarının hayvanlara ilham edildiği gibi edilseydi, o zaman insan türü olmazdı. Ya arı ve karınca gibi bir başka hayvan türü, veya melekler gibi olurlardı. Oysa insanlar imtihan olunmaktadır ve Allah, dikkat edeceği şeyleri onlara bildirmektedir. *“Kısa ve doğru yolu Allah gösterir.”*⁵⁵; *“Bize yollarımızı göstermişken neden Allah'a dayanmamızla mı?”*⁵⁶; *“Biz ona yolu gösterdik.”*⁵⁷

Toplumların, tercih ve seçimlerinde dikkat edecekleri fayda ve zararın ölçüsü, ilahî yasalardır. Bu yasalara bakarak; hangi şeylerin kendileri için iyi, hangilerinin kötü olduğunu öğrenip hareket edeceklerdir. Bu nedenle Allah, her topluma yasalarını açıklayan elçiler göndermiştir. *“Her toplumun bir yol göstericisi vardır.”*⁵⁸; *“Her toplum içinde mutlaka bir uyarıcı geçmiştir.”*⁵⁹; *“Andolsun Biz her toplum içinde Allah'a kulluk edin, tâğuta kulluktan kaçının diye bir peygamber gönderdik.”*⁶⁰; *“Andolsun senden önce, evvelki (toplum)ların kolları içine de elçiler gönderdik”*⁶¹ Bu elçiler, Allah'ın yasalarına uyulmasını isteyerek emredilen davranışlardaki güzellikleri ve yasaklanan çirkinlikleri açıklarlar. Yaptıkları davranışların sonunda nasıl bir karşılık göreceklerini toplumlarına bildirirler.

55 16/Nahl, 9

56 14/İbrahim, 12

57 76/İnsan, 3

58 13/Ra'd, 7

59 35/Fâtır, 24

60 16/Nahl, 36

61 15/Hicr, 10

Eğer, elçiler gönderilmeseydi helâk edilenler Allah'a: "Bize önce bir elçi gönderseydin inanırdık, senin âyetlerine uyardık. Neden bizi hiç uyarmadan cezalandırdın?" deyebilirlerdi. İşte, kimsenin Allah'a karşı bahanesi kalmasın diye Allah elçiler göndermiştir. "Kendi elleriyle yaptıkları (günahları) yüzünden başlarına bir felaket geldiği zaman: 'Ey Rabbimiz, bize bir elçi gönderseydin de âyetlerine uyup mü'minlerden olsaydık', diyecek olmasalardı (seni göndermezdik. Bu bahanelerine fırsat vermemek için seni gönderdik.)" ⁶²; "Bunları müjdeleyici ve uyarıcı elçiler olarak (gönderdik) ki, elçiler geldikten sonra insanların Allah'a karşı bahaneleri kalmasın." ⁶³; "Ey kitap ehli, elçilerin arasının kesildiği, bir boşluk meydana geldiği sırada size elçimiz geldi, size gerçekleri açıklıyor ki, (yarın kıyamette:) 'bize bir müjdeleyici ve uyarıcı gelmedi' demeyiniz. İşte size müjdeleyici ve uyarıcı geldi." ⁶⁴

Nitekim Allah'a ortak koşanlar böyle söylediklerinde Allah, elçiler gönderdiğini belirterek, bu iddialarını reddetmiştir: "Şirk koşanlar: 'Allah dileseydi ne biz, ne de atalarımız O'ndan başka bir şeye tapmazdık ve O'nsuz hiçbir şeyi haram kılmazdık' dediler. Onlardan öncekiler de böyle yapmıştı. Elçilere düşen, yalnız açıkça tebliğ etmek değil midir? And olsun biz, her toplum içinde, Allah'a kulluk edin, tağut(a kulluk etmek)ten kaçının diye bir elçi gönderdik." ⁶⁵

Kur'an yirmi beş elçiden bahseder: Âdem, İdris, Nuh, Hud, Salih, İbrahim, Lut, İshak, İsmail, Yakub, Yusuf, Eyyub, Şuayb, Musa, Harun, Yunus, Davud, Süleyman, İlyas, Elyasa, Yahya, Zekeriyya, Zülkifl, İsa ve Muhammed (s.a.s.). Bütün elçiler bunlardan ibaret değildir. "Andolsun Biz, senden önce de elçiler gönderdik. Onlardan kimini sana anlattık, kimini de anlatmadık." ⁶⁶ âyeti, Kur'an'da adı zikredilmeyen elçilerin de olduğunu söyler.

En son gönderilen elçi, Hz. Muhammed'dir (s.a.s.). Kur'an bize ondan sonra elçi gönderilmeyeceğini söyler: "Allah'ın elçisi ve peygamberlerin sonuncusudur." ⁶⁷ İslâm'dan sonra etkili ve kapsamlı bir dinî hareketin olmaması bu sözü kuvvetlendirir. Öte yandan yeni bir elçiye gerek de yoktur.

⁶² 28/Kasas, 47; Taha, 134

⁶³ 4/Nisâ, 165

⁶⁴ 5/Mâide, 19

⁶⁵ 16/Nahl, 35-36

⁶⁶ 40/Mü'min, 78

⁶⁷ 33/Ahzab, 40

Kur'an'a baktığımızda bir peygamberin dört şey için gönderildiği görülür: Daha önce kendilerine herhangi bir peygamberin gönderilmediği topluma gönderilir. Bir önceki elçinin talimatı unutulmuş, tahrif edilmiş, gösterdiği yolun takip edilmesi mümkün değilse yeni elçi gönderilir.

Önceki elçilerin vaaz, telkin ve talimatı eksik kaldığı, toplumları yeteri kadar hidâyet bulamadığından, dinin tamamlanması için yeni elçi gönderilir.

Bir elçiye yardımcı olmak için, yeni elçi gönderilir.

Bu durumlar gözden geçirildiğinde, Hz. Muhammed'den (s.a.s.) sonra, yeni bir peygamber gönderilmesine ihtiyaç olmadığı görülür. Zira o, yeryüzündeki bütün toplumlara gönderilmiştir. Getirdiği mesaj (Kur'an) korunmuştur. Getirdiği mesajda tamamlanacak herhangi bir şey yoktur. Yardımcıya da ihtiyacı yoktur. Olsaydı, yaşadığı zamanda gönderilirdi.⁶⁸

Diğer taraftan, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) son peygamber olması ve Kur'an'ın en son vahiy olması, müslüman olduğunu ileri sürenlere, açıkça çok ciddi bir sorumluluk yüklemektedir. Mesajın, onu duymayanlara iletilmesi, peygamberden sonra müslümanların görevidir.

Elçi Gönderilmeyen, Uyarı Yapılmayan Toplamlar Helâk Edilmezler

Evren, harika güzelliği ve âhengi ile bir yaratıcıya işaret ederek, insanların fitratlarında mevcut olan yaratıcıyı kabul etme duygusunu harekete geçirir. İnsanların akılları da iyilik ve kötülük arasında bir ayırım yapabilir. Ancak, bunlar (fitrat ve akıl), çeşitli nedenlerle fonksiyonlarını yerine getirmeyebilirler. Evrene serpiştirilmiş âyetlere (iman delillerine) dikkat edilmeyebilir. İnsanların sağlam fitratları, saptırıcı faktörlere maruz kalabilir. Cinlerden ve insanlardan olan şeytanlar, insanların bünyelerinde yer alan zaaf noktalarına dayanarak, onları saptırır. Akıl, insanı, arzu ve isteklerin, zaafının ve şehvî ihtirasların baskısı altında bırakabilir.

İnsanların fitratlarının ve akıllarının evrende yer alan âyetleri, yani hidâyet delillerini ve iman belirtilerini araştırıp hayatlarını dayandıracakları

68 Mevdûdi, Tefhimü'l Kur'an, İnsan Y., c. 4, s. 480-481

bir sistemi belirlemesi, sonuçta hak ve doğruluk üzere bulunmayı gerçekleştirmesi mümkün görülmediğinden, sorumlu kabul edilmesi ona yapılmış bir haksızlık olarak değerlendirilebilir. Fitratlar ve akıllar sapabildiğinden, onlara fonksiyonlarını hatırlatan bir uyarıcı gerekir. Uyarıcı olmadan fitratların ve akılların insanları doğruya götürememesi nedeniyle, onları cezalandırmanın zulüm olduğu söylenebilir.

Allah insanların fitratlarını dıştan gelen sis tabakasının etkisinden, yozlaşmadan, sapıklıktan kurtarmak, aklını arzu ve isteklerin, zaafının ve şehvî ihtirasların baskısından kurtarmak amacıyla onlara peygamber göndermeden, âyetlerini açıklamadan sorumlu tutmayı dilememiştir.⁶⁹ “Biz hiçbir kenti helâk etmedik ki, onun uyarıcıları olmasın (helâk etmeden önce mutlaka uyarıcı gönderdik.)(Uyarıcılar) uyarırlardı. Biz zulmedici değildik.”⁷⁰; “Bu böyledir. Çünkü Rabbin, halkı habersiz iken ülkeleri zulüm ile helâk edici değildir.”⁷¹; “Biz elçi göndermedikçe azap edecek değiliz.”⁷²

Âyetlerden Allah'ın elçi göndermediği bir takım toplumlar bulunabileceği anlaşılmamalıdır. Aksine, âyetler şunu vurgulamaktadır: Eğer Allah elçi gönderip uyardıktan kentleri helâk etseydi, o kentlerin halkına zulmettiği değerlendirilmesi yapılabilirdi. Allah ise zulümden münezzehtir. Bundan dolayı elçiler gönderir, insanları uyarır, onlara hak yola gelmeleri için fırsat verir, süre tanır, yola gelip gelmeyeceklerine bakar. Bütün bunlara rağmen yola gelmezlerse, o zaman cezayı hak ederler. “Ey cin ve insan topluluğu, içinizden size âyetlerimi anlatan ve bu gününüzle karşılaşacağınıza dair sizi uyaran elçiler gelmedi mi? ‘Kendi aleyhimize şahidiz’ dediler. Dünya hayatı onları aldattı ve kendilerinin kâfir olduklarına şahitlik ettiler”⁷³ Âyet, insan ve cin topluluklarına elçi gönderildiği vurguluyor. Aksi takdirde insanların cezalandırılması âdil kabul edilmeyebilir. Çünkü bu durumda insanlar, doğru yola uymalarını gerektiren bilginin kendilerine ulaşmadığı, bu nedenle de cezalandırılmamaları gerektiği özrünü (veya bahanesini) ileri sürebilirler. “Dediler ki: ‘Rabbinden bize bir âyet (mucize) getirmeli değil mi?’ Onlara önceki kitaplarda bulunan delil gelmedi mi? Şâyet onları ondan önce bir azap ile helâk etseydik: ‘Rabbimiz, bize bir elçi gönderseydin de, böyle alçak ve rezil olmadan önce senin âyetlerine uysaydık’ derlerdi.”⁷⁴

69 Seyyid Kutub, Fi Zılâl, c. 3, s. 67

70 26/Şuarâ, 208-209

71 6/Enâm, 131

72 17/İsrâ, 15

73 6/Enâm, 130

74 20/Tâhâ, 133, 134

Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s.) de, kendilerinin ve atalarının uyarılmadığı bir topluma gönderilmiştir. *“Babaları uyarılmamış, bu yüzden kendileri de gaflet içinde kalmış bir toplumu uyarman için (seni gönderdik).”*⁷⁵ Ancak, peygamberimiz’in uyarısı, bütün insanlığı da içine alır. O’ndan sonra uyarıcı gelmeyeceği için, bütün toplumlar O’nun mesajını kendilerine hidâyet kaynağı kabul edip, rehber edinmelidirler. Şu da bir gerçek ki, O’nun mesajının bütün insanlara eksiksiz bir şekilde açıklanması, O’ndan sonraki müslümanların görevidir. Bu yapılmadan, O’nun dâvetini hiç işitmemiş, işitse bile, kasıtlı bir tarzda saptırılmış olarak işiten toplumların helâk olmalarını beklemek, sünnetullahın anlaşılmaması demektir. Zira toplumların helâki ile ilgili sünnetullahın hükmü çerçevesine, dâvetle karşılaşan ve uyarılan toplumlar girer: *“Çünkü Rabbin, halkı habersiz iken ülkeleri zulüm ile helâk edici değildir.”*⁷⁶

Toplumun Önderleri Toplumdan Sorumludur

Toplumların inanıp inanmamasında, başlarında bulunan liderlerinin büyük etkisi vardır. Toplumda yüksek makam sahibi insanlar lider olurlar ve insanların çoğu; iyi de olsa, kötü de olsa bu liderlere uyarlar. Bu nedenle onların kötü amelleri kendileriyle sınırlı kalmaz, bilakis bir topluluğun bozulmasına sebep olur. İyi amelleri de kendileriyle sınırlı kalmaz ve birçok insanın da kurtuluşuna vesile olur. İşte bu nedenle, yani hem kendi günahları, hem de başkalarını doğru yoldan saptırmaları yüzünden cezalandırılırlar. İyi amel işlediklerinde de, sadece kendi işledikleri iyi amelleri nedeniyle değil; iyiye yönelttikleri diğer insanlar nedeniyle de mükâfatlandırılırlar.⁷⁷

*“Rabbimiz bunlar bizi saptırdılar. Bunlara bir kat daha ateşten azap ver!”*⁷⁸ *“Rabbimiz, bunu bizim önümüze kim getirdiyse, onun ateşteki azabını bir kat daha artır!” dediler.”*⁷⁹; *“Ey peygamber kadınları! Sizden kim açık bir edepsizlik yaparsa, onun azabı iki kat yapılır. Bu Allah’a göre kolaydır. Fakat sizden kim Allah ve elçisine itaata devam eder ve iyi işler yaparsa, ona da ödülünü iki kat veririz ve onun için bol bir rızık hazırız. Ey peygamber*

⁷⁵ 36/Yâsin, 6

⁷⁶ 6/Enâm, 131; Nuri Tok, Kur’an’da Sünnetullah ve Helâk Edilen Toplumlar, Etüt Y., s. 47

⁷⁷ Mevdûdi, Tefhimü’l Kur’an, İnsan Y., c. 4, s.410

⁷⁸ 7/A’raf, 38

⁷⁹ 38/Sâd, 61

kadınları! Siz herhangi bir kadın gibi değilsiniz.”⁸⁰ Çünkü peygamber hanımları, diğer kadınlara örnektir. Onların ufak hatası, başkalarının tamamen yolu şaşırmalarına neden olur.

Kur'an, kıyamet günü olacakları tasvir ederken, toplumları saptıran liderler ve onlara uyanlar arasında geçen tartışmaları da anlatır: “*Kıyamet koptuğu günde ‘Firavun ve ailesini azabın en çetinine sokun!’ (denilir). Ateşin içinde birbirleriyle tartışırken, müstazâflar (zayıf olanlar, ezilenler), müstekbirlere (büyüklük taslayanlara, sömürenlere) dediler ki: ‘Biz size uymuştuk. Şimdi siz şu ateşin ufak bir parçasını bizden savabilir misiniz?’⁸¹; ‘Zayıf düşürülenler, büyüklük taslayanları: ‘Siz olmasaydınız elbette biz iman eden insanlardan olurduk’ diyorlardı. Büyüklük taslayanlar da zayıf düşürülenlere dediler ki: ‘Bize hidâyet geldiği zaman sizi ondan biz mi çevirdik? Hayır, zaten siz kendiniz suç işliyordunuz. Zayıf düşürülenler, büyüklük taslayanlara: ‘Hayır, gece gündüz dolap (kurar, kötülük aşıldınız). Allah’a nankörlük etmemizi, O’na eşler koşmamızı emrederdiniz’ dediler.”⁸²; “Rabbimiz, azdırdıklarımız şunlar. Kendimiz azdığımız gibi onları da azdırdık.”⁸³*

Toplumun önde gelenleri, insanların ilahî mesajı kabul etmemeleri için, her türlü yola başvururlar. Güçlü olduklarından, insanların çoğu onlardan korkar ve elçiye ilgi göstermezler. Böylece gerçekler gizlenmiş olur: “*Ve her yolun başında oturup da tehdit ederek (insanları) Allah yolundan çevirmeye ve o (Allah yolu)nu eğiltmeye çalışmayın.”⁸⁴; “Kavmin inkâr eden ileri gelenleri dediler ki; ‘Eğer Şuayb’a uyarsanız, muhakkak siz ziyana uğrarsınız.’; ‘Fir’avun ve adamlarının, kendilerine kötülük yapmasından korktukları için kavminin içinde Musa’ya yalnız (genç) bir kuşaktan başkası inanmadı. Çünkü Firavun, yeryüzünde çok büyüklenen ve çok aşırı gidenlendendi.”⁸⁵; “Hahamlardan ve rahiplerden birçoğu, insanların mallarını haksızlıkla yerler ve (insanları) Allah yolundan çevirirler.”⁸⁶*

80 33/Ahzab, 30-32

81 40/Mü'min, 46-47

82 34/Sebe, 31-33

83 28/Kasas, 63

84 7/A'raf, 86

85 10/Yûnus, 83

86 9/Tevbe, 34

Oysa bu liderlerin, toplumun ıslahı için çalışmaları gerekirdi. Ayrıca toplumda bulunan ve gerçekleri görebilen insanların da toplumu gittiği kötü yoldan çevirmeleri için çalışmaları gerekirdi: “Sizden önceki nesillerde akıllı kimselerin, (insanları) yeryüzünde bozgunculuk yapmaktan men etmeleri gerekmez miydi?”⁸⁷; “Baksana şunlara, Allah’ın nimetini nankörlüğe çevirdiler, kavimlerini de helâk yurduna kondurdular.”⁸⁸; “Rabbaniler (âlimler) ve hahamların, onları günah söz söylemekten ve haram yemekten men etmeleri gerekmez miydi? Yaptıkları şey ne kötüdür.”⁸⁹

Bu son âyet, toplumların manevî önderleri olan âlimlerinin de toplumun geleceğinden sorumlu olduğunu göstermektedir. İbn Kesir’e göre, Rabbanilerden maksat, onların aralarında yetki sahibi olan bilginlerdir. Bunlar, toplumda kötülüklerin yayılması karşısında suskun durmamalı, insanları yaptıkları şeylerin kötülükleri hakkında ikaz etmelidirler. Allah’ın âyetlerini insanlara en açık bir şekilde anlatmalı, bunu yaparken de hiçbir şeyden çekinmemelidirler. Hidâyetin ve manevî gücün kaynağı olması beklenen âlimlerin bozulması, bir toplumun bozulmasındaki son adımdır. Bunların bozulmasının takip ettiği tabii yol, hakikati ya egemen güçlerin ve zenginlerin isteklerine taviz vererek değiştirmeleri şeklinde olur; ya da genel olarak toplumun inatçı arzuları (hevâları) ile uzlaşmaya götüren hafif anlayışla olur. Her iki durumda da âlimler önce baskı altında kalır ve taviz verirler, (işte her şey, bu tavizle başlayarak) sonunda anlayışları hafifleşir, şuuruları kararmaya başlar; ya para veya yaranmak, ya da her ikisini de elde edebilmek için, uzlaşmaya giderler.⁹⁰

Kur’an, dini iyi bilenlerin çeşitli nedenlerle gerçeklerin üzerini örtmelerini ve âyetleri tahrif etmelerini ağır bir dille kınamaktadır. “Allah’ın indirdiği kitaptan bir şeyi göz ardı edip saklayanlar ve onun değerini az bir şeye satanlar; onların yedikleri karınlarında ateşten başka bir şey değildir. Allah kıyamet günü onlarla konuşmaz ve onları arındırmaz. Ve onlar için acıklı bir azap vardır.”⁹¹; “İndirdiğimiz açık delilleri ve hidâyeti, biz kitapta insanlara açıkça belirttikten sonra gizleyenler (var ya), işte onlara hem Allah lanet eder,

87 11/Hûd, 116

88 14/İbrahim, 28

89 5/Mâide, 63

90 Nuri Tok, Kur’an’da Sünnetullah ve Helâk Edilen Toplamlar, Etüt Y., s. 58-60

91 2/Bakara, 174

hem de tüm lanet edebilenler lanet ederler.”⁹²; “Allah, kendilerine kitap verilenlerden: ‘Onu mutlaka insanlara açıklayacaksınız, gizlemeyeceksiniz’ diye söz almıştı. Fakat onlar, verdikleri sözü sırtlarının ardına attılar ve ona karşılık birkaç para aldılar. Ne kötü şey satın alıyorlar.”⁹³; “Onlardan bir grup var ki, Kitap’ta olmayan bir şeyi siz, Kitap’ta sanasınız diye, dillerini Kitap’la eğip büker (sözlerini kitabın sözü imiş gibi göstermek için dillerini bükerek okur, onları kitabın sözlerine benzetmeğe çalışır)lar ve ‘Allah’ın katındandır’ derler. Oysa o, Allah katından değildir. Bile bile Allah’a karşı yalan söylerler.”⁹⁴

- 3. ÂYET -

وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ

yücelt : وَرَبَّكَ ve رَبَّكَ

3’üncü âyette, Peygamber’e (s.a.s.), “Rabb’ini yücelt”mesi emredilir. İslâm, yeryüzündeki her insan için yeni bir yaşantıdır. İslâmî yaşantının merkezinde de “tevhid inancı” yer alır. Bunun için insan, öncelikle Allah’ın her şeyden büyük ve yüce olduğunu bilmeli, O’nun büyüklüğünü her fırsatta dile getirmelidir. Bu da, büyüklüğün sadece Allah’ın şanı olduğuna kalben inanmak, bu gerçeği açıkça dile getirmek ve ona uygun davranmakla gerçekleşir.

Bu âyet, hem tevhid eksenli inanç sisteminin insan hayatında ne kadar önemli ve gerekli olduğuna, hem de insanın öncelikle ulûhiyyet gerçeğini çok iyi kavraması gerektiğine işaret eder. Burada asıl amaç, kalpte diri bir “ulûhiyyet” inancı, zihinde de “ubûdiyyet” bilinci oluşturmaktır.⁹⁵

Ey Muhammed! Sana karşı çıkan o korkunç ve büyük güçlere hiç aldırış etmeden açık açık “Benim Rabbim hepsinden daha büyüktür.” de. Rabb’ine kulluk ederek ve ihtiyaçlarını sadece O’ndan isteyerek yücelt.

92 2/Bakara, 159

93 3/Âl-i İmran, 187

94 3/Âl-i İmran, 78

95 Fahrettin Yıldız, Tefsir Notları

Sadece O’nu büyük tanı ve noksan sıfatlardan uzak tut. O Yüce mabudunu tekbir ve tesbihte bulun, O’nun birliğini, ortak ve benzerden uzak olduğunu zikrederek ibadet ve itatte bulun. Sadece O’nun ulu ve büyük olduğunu söyle. Her ne olay olursa olsun hiçbir nedenle artık onu tekbir ile büyükleme görevini bırakma. Büyüklüğün ancak O’nun şanı olduğunu ve O’na karşı her şeyin küçük ve değersiz bulunduğunu kalben tanıdığın gibi, söz ve fiilinde de anlat, ilan et. Zira Allah’tan daha büyük hiç kimse yoktur.

Âlûsi şöyle der: “Sadece Rabbini tekbir et. Tekbir, inanarak ve dille söyleyerek, Yüce Allah’ı büyüklük ve ululukla nitelemektir.”⁹⁶

Muhammed Ali es-Sabuni diyor ki: “Rasûlullah’ın (s.a.s.) kâfirlere aldırış etmemesi için onu uyarmak maksadıyla, bu cümle “*enzir/korkut*” emrinden sonra zikredildi. Çünkü mahlûkatın perçemleri Allah’ın elindedir. Dolayısıyla Rasûlullah’ın mahlûkattan birine aldırış etmesi ve Allah’tan başkasından korkması yakışmaz. Çünkü her büyük, Yüce Allah’ın azameti ve büyüklüğü altında ezilmiştir.”⁹⁷

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Rivâyet olunur ki, bu âyet inince Rasûlullah (s.a.s.) “Allahu ekber” demiş;⁹⁸ Hz. Hatice de tekbir almış, sevinmiş ve bunun vahy olduğunu iyice anlamıştı. Burada “*Rabbeke*”nin önce söylenmesi “sadece Rabbini” mânâsını ifade etmek içindir. “*Fekebbir*” kelimesinin başındaki “fâ” harfi, bir şarta karşılık olma mânâsını ifade ederek önce gelen kısmın sonra gelen kısma bağlı olduğunu anlatır. Buna göre mânâ şöyle demek olur: Ve Rabbini, ancak Rabbini büyükle. Her ne olay olursa olsun hiçbir nedenle artık onu tekbir ile büyükleme görevini bırakma.”⁹⁹

Tekbir, bir peygamberin bu dünyada yerine getireceği ilk ve en baş vazifesidir. Bu vazife gereğince Allah’ın dışında bütün büyüklük taslayanları bir kenara iterek, cahil insanlara bu kâinatın yüceliğinin ancak ve ancak Allah için olduğunu, O’nun dışında kimsenin buna lâyık olmadığını bildirirler. Onun içindir ki İslâm’da Allahu Ekber (Allah en büyüktür) en önemli kelimedir. Ezana başlarken bunu ilân ederiz. Namaza da bununla başlarız.

96 Alusi, Ruhul-Meani: 29/116.

97 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/120.

98 Alusi, Ruhul-Meani: 15/143.

99 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları: 8/416.

Otururken kalkarken “Allah en büyüktür” deriz. Bir hayvanı keseceğimiz zaman “Allah’ın adıyla, Allah en büyüktür” deriz. Tekbir nârası bütün müslümanlar için en bârız bir nişan ve slogandır. Çünkü bu ümmetin peygamberi de ilk vazifesine Allahu Ekber diyerek başlamıştı.

Burada lâtif bir tenkid vardır ki onu anlamak gerek. Bu âyetin nüzul zamanı anlatılırken de denildiği gibi bu, Allah Rasulü’ne peygamberlik vazifesini yerine getirmesi için verilen ilk emirdi. Şurası açıktır ki, böyle bir vazifeyle emir öyle bir toplum ve öyle bir şehirde verilmişti ki o sadece şirkin merkezi değil, oradaki herkes müşrikti. Daha önemlisi Mekke, bütün Arap yarımadasının müşriklerinin en büyük tapınağı idi. Kureyşliler de bu mabedin bekçileri idiler. İşte böyle bir yerde yapayalnız tek başına Tevhid’in bayrağını yükseltmek çok tehlikeli bir işti. Onun için “*Kalk ve uyar!*” emrinden hemen sonra “*Rabbinin yüceliğini ilân et*” buyrulmuştur. Yani şu anlam çıkıyor: “Sana karşı çıkan o korkunç ve büyük güçlere hiç aldırış etmeden açık açık “benim Rabbim hepsinden daha büyüktür!” de. Bu çağrıya karşı koyanların Allah’a karşı hiçbir ehemmiyeti yoktur. Allah yoluna girenler için en büyük cesaret verici şey, Allah’ın büyüklüğü bir kimsenin kalbine girdikten sonra o kimsenin Allah’ın rızası için bütün bir dünyayı karşısına almaktan çekinmeyeceği gerçeğidir.”¹⁰⁰

Şimdi de Peygamberimizin kendine dönülerek başkalarını uyarma görevinin arkasından Rabbinin büyüklüğünü dile getirmeye çağırıyor: “*Rabbinin büyüklüğünü dile getir.*” Sadece Rabbini büyük bil. Yüceltmeye lâyık olan tek büyük O’dur. Bu direktif, tevhide dayalı imanî düşüncenin anlamını belirler.

Herkes, her şey, her değer ve her gerçek küçüktür. Büyük olan sadece Allah’tır. Tek ve eşsiz olan Allah’ın büyüklüğünü ve yüceliği karşısında bütün kütleler, bütün hacimler, bütün güçler, bütün değerler, bütün olaylar, bütün gelişmeler, bütün anlamlar, bütün şekiller küçülür, sönük ve belirsiz kalır.

Peygamberimizin insanlığı uyarma görevini omuzlarken, bu görevin sıkıntılarını, baskılarını ve zorluklarını bu bilinçle, bu düşünce ile göğüslemeye yönlendiriliyor.

Çünkü kendisini uyarma görevine atayan Rabbinin tek “büyük” olduğu gerçeğine bağlanınca bütün komplolar, bütün kaba güçler, bütün engeller gözünde küçülecektir. İslâm’a dâvet görevinin sıkıntıları ve zorlukları bu düşünceyi, bu bilinci sürekli biçimde taze tutmayı gerektirecek kadar ağırdır.¹⁰¹

“Rabbini büyükle! Rabbini yücelt! Büyüklüğün, yüceliğin ancak Rabbinin şanından olduğunu, küçüklüğün, horluğun, hakirliğin Allah’tan başkalarına ait olduğunu ilân edip tüm dünyaya haykır! Ama önce kendin kabul et bunu! Sadece buna iman değil, bunu amel, söz, fiil, tavır olarak ortaya koy!” denilmektedir.

İşte İslâm’ın ortaya konulmasının bel kemiği budur. Kıyamın şartı ve hedefi budur. Dikkat ederseniz namazın kıyamına kalkınca da: “*Allahu Ekber*” diye başlıyoruz. Büyüklük ancak Allah’a aittir. Kibriyâ sadece Rabbimize aittir, O’nun dışında herkes küçüktür. Allah Ekberdir, Kebirdir, Kibriyâ sıfatı sadece O’nundur. Bunu anladıkça, küçücük olmalı insan. Allah’ın karşısında küçüldükçe küçülüp âciz olduğunun, kul olduğunun farkına varmalı her an. İşte Allah karşısında kişinin mutlak takınması gereken tavır budur.

Diliyle “*Allahu Ekber*” deyip hayatıyla bunu yalanlamak hiçbir değer ifade etmeyecektir. Diliyle her gün, her namazında “*Allahu Ekber*” dediği halde “Fılan spor en büyük, başka büyük yok!” diye bağırarak kişi, Allah’ı büyükleme konusunda çok gâfil demektir. Çünkü ilâhlaştırılanlar büyüktür, büyük kabul edilir. Kişi neyi İlâh kabul etmişse onu kendinden büyük kabul ettiği için sözünü dinler.

Öyleyse Allah büyüktür, başka büyük yok! Hangi konuda? Her konuda. Ekonomik sorunların çözümünde mi? En büyük Allah! Allah’a sorulacak, Allah’a baş vurulacak. Siyasal bakış açısı geliştirmede Allah en büyük. Sosyal ilişkilerde, kılık-kıyafet konusunda, hukukla ilgili hususlarda Allah en büyük. Aklınıza ne geldiyse Allah en büyük... Hayatın tüm problemlerinin çözümünde Allah en büyük, başka büyük yok! Kur’an’da şöyle buyuruyor Rabimiz: “*Göklerde ve yerde azamet (büyüklük, yücelik) O’nundur, O, güçlüdür, Hakîmdir.*”¹⁰²

101 Seyyid Kutub, Fi Zılâli'l Kur'an

102 45/Câsiye, 37

Göklerde ve yerlerde kibriyâ, göklerde ve yerlerde büyüklük sadece O'na aittir. Allah en büyüktür. Allah tek büyüktür, başka büyük yok. Hangi konuda? Her konuda. Her hususta, her konuda ve her konumda en büyük Allah'tır. Ekonomik sorunların çözümünde, eğitim problemlerinin halledilmesinde, hukuk belirleme konusunda, özetle her konuda Allah en büyük. İnsanla alâkalı, varlıklarla alâkalı aklınıza ne geldiyse her konuda Allah en büyüktür. Çünkü Allah, kendisinden başka ilâh olmayandır, Allah tek İlâhtır.

İnsanların hayatında ilâhlaştırılanlar yüceltenlere göre en büyüktür. Kişi neyi ilâh kabul etmişse onu kendisinden daha büyük kabul ettiği için, sözü dinlenecek varlık, yasaları uygulanacak varlık bildiği için onu ilâh kabul eder ve onun sözünü dinler. Meselâ aşırı yücelttiği şeyhini, büyük ve küçük tâğutları, kendisinden büyük ve sözü dinlenecek varlık bildiği için ilâhlaştırır gâfil insan.

Allah en büyüktür, Allah tek büyüktür, kibriyâ sadece O'na aittir. Çünkü kâinattaki tüm varlıkları yoktan yaratan O'dur. Her şeyi meydana getiren O'dur. Hayatı yaratan O'dur.

Eğer yeryüzünde Allah'tan başka büyükler kabul eder ve onlara itaat etmeye kalkarsanız, onları ilâh makamına koyarak onların kanunlarını uygulamaya çalışır, “Efendim bunlar sanat büyükleri, bunlar ilim büyükleri, bunlar hukuk, bunlar siyaset büyüklerimiz, bunlar devlet ve yönetim büyüklerimiz, bunlar hikmet, bunlar tevbe, bunlar sığınma ve şefaât büyüklerimiz” diyerek Allah dışında kendinize birtakım büyükler bulur da Allah'a yapılması gerekenleri onlara yapmaya kalkışırsanız, o zaman Allahu ekber dememiş olursunuz. Bilesiniz ki o zaman Allah Azîz ve Hakîmdir, sizden intikam almasını, sizi yerin dibine batırmasını da bilir.

En büyük Allah, tek büyük Allah'tır. Şöyle biraz yükseğe çıkın. Meselâ şöyle bir uçağa binip 1000-2000 metre gökyüzüne yükselin, içinde yaşadığınız şu şehrin ne kadar küçüldüğünü göreceksiniz. Biraz daha yükselin, değil insanların, şehrin bile karınca kadar küçüldüğünü göreceksiniz. Aya gidin, yıldızlara gidin, daha ötelere, gidebildiğiniz kadar gidin. Dünyanın bir nokta bile kalmadığını hissedeceksiniz.

Şimdi böyle minnacık bir dünyanın içinde, minnacık bir şehrin içinde, minnacık bir evin içinde kendi yerinizi, kendi varlığınızı bulmaya çalışın. Böyle küçüldükçe küçülen bir dünyanın içinde, bir şehrin içinde, minnacık bir evin içinde kendinizi bir şey zannedip nasıl kibirlenebiliyor, bazı şeyleri gözünde nasıl büyütüyorsun?

Unutmayın ki daha ötelerin de sahibi, kürsînin de, arşın da sahibidir Allah. Ne kadar küçüldük değil mi? Bir noktanın trilyonda biri bile kalmadı değil mi dünya? Öyleyse Allah büyük, başka büyük yok! Allah büyük, âlemler küçüktür. Allah büyük, dünya küçüktür. Allah büyük, biz küçüğüz. Peki biz ne zaman büyürüz? O “Büyük”le diyalog kurunca, O büyüğün büyüklüğü ile irtibata geçince, büyükler büyüğüne kulluğa yönelince, büyükler büyüğünün desteğini kazanınca, büyükler büyüğünün safında olunca. Öyleyse Allah’ı büyükleyelim ve Allah’la beraber olmaya çalışalım.

Hayatın her alanında Allah’ı söz sahibi kabul ederek Allah’ı büyükleyelim. Hayata Allah’ı karıştırmamaya çalışan tüm şeytanları ve şeytan sistemlerini reddederek Allah’ı tekbir edelim. Malda ve canda Allah’ı söz sahibi kabul ederek, Allah için maldan ve candan geçerek Allah’ı tekbir edelim. Hayatımızın tümünü O’nun emrine vererek Allah’ı büyükleyelim. Kazanma, harcama, çocuklarımızın eğitimi, hukuk konusunda ve tüm konularda yeryüzünde büyüklenen tüm müsteکbirleri, tüm sahte tanrıları ve tanrıçaları küçülterek Allah’ı büyükleyelim.¹⁰³

Kâinat Ekber Değil!

Maddî âlemlerin büyüklüğü, manevî büyüklük yanında cılız kalır. Buhârî’nin rivâyet ettiği bir hadis-i şerifteki cennet büyüklüğü de şükürümüze daha arttıracak cinstendir: “*Cehennemden en son çıkacak ve cennete en son girecek olan (günahkâr mü’mine) verilecek ona özel cennetin büyüklüğü, dünya büyüklüğünün iki (veya diğer rivâyette, on) misli kadar yer olacaktır.*”¹⁰⁴

Diğer mü’minlere verilecek cennetlerin büyüklüklerini ve tüm cennetin (tabii -Allah muhâfaza- cehennemini) büyüklüğünü tahmin etmek, bizim sınırlı hayalimiz için kolay olmuyor.

103 Ali Küçük, Besairu’l Kur’an

104 Sahih-i Buhari Muhtasari Tecrid-i Sarih Tercümesi, c. 2, s. 844-846

Büyüklik kavramı, özellikle maddî cisimler için izafidir / görecelidir. Köyünden dışarı hiç çıkmamış bir çobanın büyüklük anlayışı ile, gök cisimlerinin ve fezanın büyüklüğünü yaklaşık olarak da olsa rakamlarla söyleyebilecek bir bilgin'in değerlendirmesi aynı olmayacaktır. Bir çocuğun gözünde babası, dev gibi büyük birisidir. Bir karınca gözünde, bir sinek veya böcek çok büyük bir devdir. Bizim anlayışlarımız da buna kıyaslanmalıdır. Kim bilir meleklerin büyüklükleri ne kadardır? Ama şurası unutulmalıdır ki, çok önem atfettiğimiz arabamız, evimiz, arsamız, fabrikamız... hiç de büyük değil; hele ekber hiç mi hiç değildir. Evrenin muhteşem büyüklüğü, bizi hayrete düşürebilir, ama bu konuda takılıp kalmak da çok yanlıştır. Uzay, kimilerinin zannettiği veya yanlış ifadelendirdiği gibi sonsuz, sınırsız, uçsuz-bucaksız değildir. Tüm yaratıklar gibi sınırlıdır, sonludur; bazı şeylerden büyük sayılsa bile en büyük değildir.

Gök cisimlerinin, evrenin büyüklüğü, bize onları yaratanın büyüklüğünü, kudretini, ilmini... anlatmalı, yaratıklardan Yaratan'a uruc edip bağlanabilmeyi hatırlatmalıdır. *"Onlar, ayakta dururken, otururken, yanları üzerine yataarken (her vakit) Allah'ı zikredip anarlar; göklerin ve yerin yaratılışı hakkında tefekkür ederler, derin derin düşünürler (ve şöyle derler:) 'Rabbimiz! Sen bunu boşuna yaratmadın. Seni tesbih ederiz. Bizi cehennem azabından koru!'"*¹⁰⁵; *"İnsanlardan, hayvanlardan ve davarlardan da yine böyle türlü renkte olanlar var. Kulları içinden ancak âlimler, Allah'tan (gereğince) korkar. Şüphesiz Allah, daima üstündür, çok bağışlayandır."*¹⁰⁶ İnsan, yaratılandan Yaratan'a nüfuz edemeyince, gözlemi tefekküre ulaşamayınca, ilmi imanla bütünleşemeyince; ibadet etme ihtiyacını Allah'tan başka hayranlık duyduğu varlıklara yöneltip bazı cisim ve canlıları putlaştırma ahmaklığına düşmüştür. Bu putlaştırmalar içinde gök ve gök cisimleri büyük yer tutar.

Allahu Ekber; En Büyüklük İlânı!

*"Kelimelerin en güzeli dört tanedir: 'Sübhânallah, ve el-hamdü lillâh ve lâ ilâhe illâllah ve Allahu ekber'"*¹⁰⁷ Bu şiarlara, hadisteki sırasıyla; tesbih, tahmîd, tehlîl ve tekbir denilir. Tekbir, namaz kılan bir mü'minin günlük hayatında en fazla tekrar ettiği "mesânî"dir (şiar/slogan).

105 3/Âl-i İmran, 191

106 35/Fâtır, 28

107 Buhârî, Eymân 19

Bütünöyle dinin özü, bu kısa ifâdede toplanmıştır. En fazla tekrar ettirilen bu şiar olduğuna göre İslâm'ın dünya görüşü, bu ifâdenin zâviyesinden olmalı değil midir?

Tekbir'in Anlamı: 'Tekbir' sözlükte, yüceltmek, büyük tanımak, ululamak demektir. "Ve de ki: 'Hamd (övgü), çocuk edinmeyen, mülkte ortağı olmayan ve düşkünlükten dolayı yardımcıya da (ihtiyacı) bulunmayan Allah'a aittir.' Ve O'nu tekbir edebildikçe tekbir et (büyük tanı)" ¹⁰⁸

Allah'ın "ekber" oluşu, "a'lâ" ve "a'zam" oluşunu da içine almaktadır. Son ikisi, âdeta ilkinin açıklaması gibidir. İslâm'ın insanlık tarihi boyunca söylediği kadim şiarı, ne kadar özlü, ne kadar mânâlıdır. Kısaca "en büyüklük" ilânı olan özlü mesaj iliklerimize kadar işlemeli iken başka gündemler, başka mesajlar bizleri oyalayıp duruyor. Bu dinin Şâri' tarafından tâyin ve tesbit edilmiş tekrarlanan âyetler, bizim gündemimizin birinci maddesini teşkil etmeli iken, biz bu vurguları görmezlikten gelebiliyoruz.

K-b-r kökünden büyüklük ifade eden kelimeler geliyor. "Ekber", en büyük olan, "ekâbir" onun çoğulu, "mütekebbir" büyüklenen, "müstekbir" kendini büyük gören, büyüklük taslayan, "tekebbür" kibirlenmek, "kebâir", büyük günahlar. Namazlarda söylenen diğer büyüklük ifâde edici tekrarlar da bu ifâde ile söylenmiş olmaktadır. Şimdi Kur'an'ın büyüklük ve büyükleme ile ilgili âyetlerine bakalım:

1- Allah'ın Büyüklüğü: "Muhakkak ki Allah Aliyyu'l Kebîrdir." ¹⁰⁹; "Gayb ve şuhûd âlemini bilen Kebîru'l Müteâldir." ¹¹⁰; "Hukm (hüküm), Aliyyu'l Kebîr olan Allah'ındır." ¹¹¹; "Allah, her mütekebbir cebbarın kalbini mühürler." ¹¹²; "Rabbini büyükle!" ¹¹³; "Rabbinin ismini an." ¹¹⁴

2- Şeytanın Büyükleme: "İblis secdeye yanaşmadı, büyüklendi ve kâfir oldu." ¹¹⁵

108 17/İsrâ, 111

109 22/Hacc, 62

110 13/Râd, 19

111 40/Mü'min, 12

112 40/Mü'min, 15

113 74/Müddessir, 3

114 96/Alak, 3

115 2/Bakara, 34

3- Yeryüzünde Kâfirlerin Büyüklenmesi: “Âyetlerimizi yalanlayarak büyüklük taslayanlar ateşe atılacaklardır.”¹¹⁶; “Firavun ve melei (ileri gelenleri), âyetlerimize karşı büyüklendiler.”¹¹⁷; “Firavun yeryüzünde büyüklendi ve halkını gruplara ayırdı.”¹¹⁸; “Ben sizin en yüce rabbinizim dedi.”¹¹⁹

4- Rasûl’e Karşı Büyüklenme: “Bu Kur’an iki şehirden birindeki bir büyük adama indirilmeli değil miydi dediler.”¹²⁰; “Kabul ettikleri halde haksızlık ve büyüklenmelerinden ötürü inkâr ettiler.”¹²¹; “O’dur ümmî bir rasûlü içlerinden gönderen.”¹²²

5- İnsanların Birbirine Karşı Büyüklenmesi: “(İblis:) ‘Ben onlardan hayırlıyım. Beni ateşten yarattın, onu topraktan’ dedi.”¹²³

Tüm hastalıkların kaynağı “büyüklenme”dir. Büyüklenenlerin ilki şeytandır, ilk günah, büyüklenme günahıdır. Şeytanın yolundan gidenler de onun işini meslek edinerek büyüklenirler. Bu nedenledir ki, her namazda Allah’ın “en büyük” olduğunu tekrarlarız. Demek ki gün boyunca büyüklenme eğilimleri ve tavırları ile yüz yüzeyiz. Namaz kılan bir müslüman da yüzlerce defa Allah’ın en büyüklüğünü ikrar ettiği halde, bu sözleri söylerken bel büküp (rükû), yere burnunu sürttüğü (secde) halde, hâlâ büyüklenme eğilimleri varsa, ne söylediğini ve ne yaptığını bilmiyor demektir.

Yeryüzündeki fesâdın kökünde büyüklenme vardır. Fesadı çıkaran kâfirlerdir. Müslümanlar arasında anlaşmazlık sebebi de çoğunlukla büyüklenme (benlik/egoizm)dir. Tüm istenmeyen durumların kaynağında “benlik” vardır. Benlik, büyüklenmeyle oluşur. Kâfir benliğini ortaya kor, büyüklenir, küfrüne sebep olur. Müslüman da din kardeşine karşı benlik yapar, büyüklenir, ayrılığa neden olur. Her ikisinin kaynağı da büyüklenmedir. Mü’min bu hastalıkları “Allahu ekber” kılıcı ile keser atar. En büyüğün Allah olduğunu ilân eder. Alnını her gün 80 defa yerlere eğip secde ederek bunu gösterir.

116 4/Nisâ, 5

117 23/Mü’minûn, 46

118 28/Kasas, 4

119 79/Nâziât, 24

120 43/Zuhuf, 31

121 27/Neml, 14

122 62/Cum’a, 2

123 38/Sâd, 56

Bununla şunları ilân etmiş olur: 1- “*Ene rabbukümü'l-a'lâ*” diyen Fira-vunlara meydan okur. 2- “*Sellimû teslîmâ*” (tam bir teslimiyetle) rûhuyla Allah’a kendini adar. 3- Gününün her ânında “lâ”yı yaşamış, şimdi “illâ”nın en yakınına ulaşmıştır. 4- Kibirliliğin göstergesi olan “burnu havada olma”-yı, “burnunu yere sürterek” kırmış olur.

Yahûdiler de Rasûlullah’a karşı büyüklendiler. Aslında rasûl olduğunu bildikleri halde “senden de peygamber mi olurmuş?!” diyerek bunu kibirle-rine yediremediler. Oysa Allah onların “ümmî” diye hor gördükleri insan-lar içinden bir rasûl göndermişti. O ümmî idi; ancak, ona itaat edilmeliydi. Çünkü Allah böyle istemişti. Kalbinde hastalık bulunanlar hemen kendini gösteriverdi. Büyüklük hastalıklarını açığa vuruverdiler.

İmam Gazzâlî, kibirliliğin sebepleri olarak kendini beğenme (ucup), kin (hıkd), çekememezlik (haset) ve gösterişi (riyâ) sayar. Kibrin sebepleri-nin ilim, amel, ibâdet, asâlet, güzellik, servet, kuvvet, çevre edinme gibi ne-denler olduğunu anlatır. Bunlardan kurtulmak ve tedâvi olmak için “Allahu Ekber” sözü ne güzel bir ilâç, rukû ve secde ne güzel bir tedâvidir.

Görüldüğü gibi, her şey Allah’ın “en büyüklüğü” etrafında dönmekte-dir. Bu nedenle İslâmî bir devrimin dünyaya ilân edeceği temel çağrı bu büyüklüğün tanınması ve O’na teslim olunmasıdır. ¹²⁴ Biz müslümanlar, se-vindiğimizde, üzüldüğümüzde, şaşırdığımızda, şok olduğumuzda, hayran olduğumuzda hep tekbir getiririz: Allahu ekber! Çünkü “Allah en büyük-tür” mânâsına gelen tekbirin işlevi de, anlamı kadar büyüktür. Seviniyor-sak sevincimizi Allah’ın büyüklüğüne bağlarız. Üzülyorsak, kendimizi Al-lah’ın en büyük oluşuyla teselli ederiz. O’ndan bağımsız bir saâdet ve felâket tasavvur etmediğimiz için safâ halinde de, cefâ halinde de “Allahu ekber” deriz. Şaşırdığımızda, Allah’ın en büyük oluşunu hatırlar ve bizi şaşırtan şeyin Allah için çok basit, sıradan bir şey olduğunu bir kez daha hatırlarız. Şok olduğumuzda, bizi şok eden olayın Allah katında daha büyüklerinin olduğunu dile getirmek için tekbir getiririz. Hayran olduğumuzda, hayre-timizi esere değil; o eserin sahici müessirine, sanata değil; asıl sanatkâra yönelttiğimizi tekbirle ifâde ederiz.

Namaz “Allahu ekber”le başlar ve her rekâtta beş kez bunu tekrarlarız. Namaz ki; o, Allah karşısında kulun esas duruşunu temsil eden ibâdetler

124 İ. Eliaçık, İslâm ve Sosyal Değişim, s. 13-27

mecmuasıdır. Allah'ın en büyük olduğunu itiraf ederek başlamayan bir ibâdet, insanı kula kulluktan nasıl kurtarabilir? "Allahu ekber!" demekle, kula ve eşyaya kulluğu reddettiğimizi ifâde etmiş olur ve O'na kulluğumuza secdeyle zirvesine taşırız. İşte tekbirin insanı getirdiği son nokta bir aşk hareketi olan secdedir.¹²⁵

Şüphesiz âlemlerin Rabbi Allah (c.c.) her şeyden yücedir ve büyüktür. 'Kibriyâ' yani her türlü yücelik ve büyüklük O'nun Rabliğinin gereğidir. Mü'minler, iman ederek bu büyüklüğü tasdik ederler. Onlar Allah'ın büyüklüğü (kibriyâsı) karşısında istikbar edip büyüklük taslamazlar, kibir göstermezler. Mü'minler, Allah Teâlâ'nın kendilerine hidâyet lutfetmesinden dolayı Allah'ı 'tekbir' ederler, 'Sen en büyüksün' derler. Büyüklük (kibriyâ) kelimesi neyi ifade ediyorsa, büyüklükten ne kast ediliyorsa hepsinin Allah'a ait olduğunu ilân ederler. İşte 'tekbir', Allah'ın her şeyden üstün, ulu, azamet sahibi ve büyük olduğunu söylemenin adıdır.

'Tekbir'le ifâde edilen Allah'ın en büyük oluşu, sıradan bir cümle değildir. Farklı ilâhlara inanan kimseler, tapındıkları tanrıları büyük bilirler. Birtakım zorbaların, diktatörlerin, tâğutların önünde secde edenler, ya da onlara itaat edenler; onları çok büyük, en büyük tanırırlar. Kimileri kendilerine hükmeden güç odaklarını, iktidar seçkinlerini, devlet erkini en güçlü ve büyük zanneder. Kimileri de süper güç olarak adlandırdıkları A.B.D. gibi zâlim ve emperyalist devletleri, her şeyi gören, her şeye gücü yeten kaadir-i mutlak kabul eder. Rabbimiz mü'minlere 'Allahu ekber'i öğreterek, bütün bu hatalı "büyük" anlayışından, "büyüklük" ve "büyüklenmek" yanlışlığından onları kurtarmıştır. En yüce olan; eşi ve benzeri olmayan, her şeyi yoktan var eden, sonsuz güç sahibi, her an diri ve canlı olan, ezeli ve ebedi olan Allah'tır.

'Allahu ekber' bir iman ifadesidir. Bir din seçiminin sözle dile getirilmesi, bir kulluk bildirimidir. İman eden insan, bu cümleyi söyleyerek kimi büyük tanıdığını, kime ibâdet edeceğini ilân eder. Mekke'de ilk inen bu sûrenin âyetlerinde şöyle denildiğini görüyoruz: *"Ey bürünüp örtünen; Kalk (ve) bundan böyle uyarıp korkut; Rabbini 'tekbir' et (yücelt); Elbiseni de temizle..."*¹²⁶

125 D. Ârif Çevikel, Allahu Ekber

126 74/Müddessir, 1-4

İslâm bu ilk mesajla, insanlara kimin ‘büyük’ tanınması gerektiğini haber veriyordu. Ya çıkarları olduğu için, ya korktukları, ya da baba mirası olduğu için yalancı ilâhları ‘ekber’ tanıyan insanlara bundan daha güzel bir mesaj olamazdı. Bu ilân/duyuru karşısında, ‘büyüklüğü’ başka şeye veren insanların sarsılmaması mümkün değildi. ‘Allahu ekber’ yüce bir gerçeği haykırıyordu ve işitenleri ürpertiyordu.

Bilindiği gibi, müslümanların şiarı (özel sembolü) sayılan ‘ezan’ın ilk sözleri ‘Allahu ekber’dir. Mü’minler, her ezan okuyuşta, bu gerçeği işiten kulaklara, hisseden yüreklere, bütün canlılara ve ufka kadar bütün yeryüzüne ulaştırırlar, haber verirler. İnsan dışındaki bütün yaratıklar Allah’ın büyüklüğünü zaten bilirler, O’na itaat ederler, teslimiyet gösterir ve O’nu devamlı tesbih edip zikrederler. Ancak, hevâsını ve başka yalancı güçleri tanıyan bazı insan taslakları, bu gerçeğe yüreklerini kapatırlar. Okunan ezanlar bu kapalı yürekleri ölümsüz gerçeğe açma çağrısıdır, çabasıdır.

Mü’minler namaza da ‘tekbir’ ile, ‘Allahu ekber’ diyerek başlarlar. Böylece, insanın gönlüne girebilecek bütün sevgileri, bütün yücelikleri, bütün değerli sanılan şeyleri bir tarafa atar, hepsini elinin tersiyle arkaya fırlatır ve öylece, büyük olan, en büyük olan Rabbinin huzuruna kul olmanın bilinciyle ve teslimiyetiyle dururlar. ‘Allahu ekber’ sözü, kulun Allah’ı tasdik etmesinin, O’na teslim olmasının, O’na karşı kul olduğunun bilincine varmasının açıkça gösterilmesidir. Başkalarının inandığı bütün büyüklük (istikbar/kibriyâ) anlayışlarının reddedilmesidir.

Namazın rükünlerinin her birinin arasında da Allahu ekber denilir. Böylece bu muazzam gerçek, sık sık vurgulanır. Bu vurgu, mü’min tarafından öncelikli olarak kendi nefisine karşı yapılır ki, nefis elindeki imkânlarla büyüklük duygusuna kapılmasın. Sonra da başkalarına duyurulur. Bayramlarda ve hac zamanı söylenilen ‘teşrik tekbirleri’ de biraz daha uzun cümlelerle aynı şeyi ifade etmektedir.

Allah’ın dışında herhangi bir varlığa ‘en büyük’ diye hitap etmek şüphesiz İslâm’ın ölçüleriyle bağdaşmaz. Bu niteleme, ister sevgiden isterse korkudan kaynaklansın, farketmez. En büyük olma sıfatı, nitelik, nicelik, makam, güç ve kudret kaynağı olarak Allah’a aittir. Mecâzen de olsa bir başkasına, ‘falanca kişi veya şey en büyük, başka büyük yok’ demek İslâm inancına terstir. Hiç bir makam, hiç bir güç, hiç bir sevgi ve korku Allah’a

ait olanla benzer ölçüde veya yanyana düşünülemez. Bir şeyi Allah gibi görenler, bir şeyi Allah'ı sever gibi sevenler, ya da Allah'a ait bir sıfatı yaratılmışlara verenler, -iman iddialarına rağmen- şirke düşerler.¹²⁷

Allah'ın en büyük olduğunu kendine ve her şeye ilân eden kimsenin gözünde ve kalbinde başka bir büyük olamaz. Bazıları parayı, otomobili, kadını, dünyevî makamı/koltuğu, apartmanları, kendini, çocuklarını... büyük görür, giderek bunları veya bunlardan birini tutku halinde fanatik şekilde sever. Mü'minin gözünde ve gönlünde ise büyütülmeye, büyüklüğünü kabul etmeye değer tek varlık vardır; Allah. *“İnsanlardan bazısı, Allah'tan başkasını Allah'a endâd (eşler ve benzerler) edinir de onları, Allah'ı sever gibi severler. İman edenler ise en çok Allah'ı severler (onların Allah'ı sevmesi her şeyden, her sevgiden daha fazladır).”*¹²⁸

- 4. ÂYET -

وَتِيَابَكَ فَطَهِّرْ

temizle وَتِيَابَكَ : ve elbiseni فَطَهِّرْ :

“Ve elbiseni temizle.” (4. Âyet)

Elbiseni, kendini, seni üzerindeki giysiler gibi yakından sarmış olan cemaat ve topluluğu maddî mânevî her türlü pislikten temizle. İrzini koru. Kalbini ve çevreni şirk ve isyandan iman ve itaat ile arındır. Namaz gibi ibadetlere en temiz elbiselerle devam et. Kılık kıyafetine dikkat et. Çünkü mü'min temizdir, paktır. Pis şey taşımak ona yakışmaz. Ayrıca, Allah'a karşı saygı göstermekten de geri durma.

Dikkat edersek, “Alâk, Kalem, Müzzemmil ve Müddessir” sureleri ile bizler dâvetçi ve tebliğci olarak yetiştiriliyoruz. Kim tarafından? Rabbimiz, yani bütün âlemleri olduğu gibi biz insanları da terbiye edip yetiştiren, eğiten Allah (c.c.) tarafından yetiştiriliyoruz.

127 Hüseyin K. Ece, İslâm'ın Temel Kavramları, Beyan Y., s. 693-694

128 2/Bakara, 165

Rabbimiz, Efendimizin şahsında bizlere de “elbiseni temiz tut” diyor. Yani tebliğci; iç dünyasını şirkten, küfürden, inkârdan temizleyecektir. Dış dünyasını da pisliklerden yani görünen pisliklerden temizleyecektir. Çünkü içimiz gibi dışımızın da, görüntümüzün de temiz olması önemlidir, insanlar dış görüntüye de dikkat ederler.

Bu âyet hakkında âlimlerin görüşleri:

1) Abdullah b. Abbas, İkrime, Katâde, Dahhâk ve İbrahim en-Nehâî'ye göre elbiselerini, günah işleme ve ihanette bulunma manevi kirlerinden temizle, demektir. Katâde diyor ki: Araplar ahdi bozan adama “elbisesi kirlî”, verdiği sözü yerine getirene ise “elbisesi temiz” derler.

2) Abdullah b. Abbas'a göre güzel ameller işle, davranışlarını düzelt, demektir.

3) Muhammed b. Sirin ve İbn Zeyd'e göre ise elbiselerini su ile yıka ve onları necasetten arındır, demektir.

Taberî bu son görüşün tercihe şayan olduğunu söylemiş, ancak mânevî kirlilerden arın, şeklindeki görüşün, selevin çoğunluğunun görüşü olduğunu bildirmiştir.¹²⁹

İbn Zeyd diyor ki: “Müşrikler temizlenmezlerdi. Onun için Yüce Allah, Rasûlüne temizlenmesini ve elbisesini temizlemesini emretti.”¹³⁰

İbn Abbas diyor ki: “Yüce Allah, elbiseyi kalpten kinaye olarak zikretti. Yani “kalbini günah ve isyanlardan temizle” buyurdu. İbn Abbas, Gıylan'ın şu sözünü şahit getirdi: “Allah'a hamdolsun, ben hiç günahkâr elbisesi giy-medim. Hainliğe de bürünmem.”¹³¹

Muhammed Ali es-Sâbunî diyor ki: “Araplar, herhangi bir kimsenin ayıplardan ve kötü sıfatlardan temiz olduğunu anlatmak istediklerinde “Filanın elbisesi temizdir.” derler. Bir kimse kötü ahlâk taşıyorsa ona da “Filanın elbisesi pistir.” derler.”¹³²

129 İbn Cerir et-Taberî, Tefsir, Hisar Yayınları: 8/475-476.

130 Muhtasar-ı İbn Kesir, 3/568; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu't-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/120.

131 Taberî, Tefsir: 29/91; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu't-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/120.

132 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu't-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/120.

Fahredden Râzi şöyle der: “Bu kinayenin güzel oluşunun sebebi şudur: Elbise insandan ayrılmayan bir şey gibidir. Dolayısıyla, Araplar elbiseyi, insandan kinaye yaptılar ve: Şeref elbisesinin; iffet de eteğinin içindedir.” dediler.”¹³³

Kurtubi de şunları söyler: Yüce Allah’ın: “*Elbiseni temizle!*” buyruğu ile ilgili sekiz türlü açıklama yapılmıştır.

- 1- Elbiseden maksat, ameldir.
- 2- Kalptir,
- 3- Nefistir,
- 4- Cisim (beden)dir,
- 5- Aile halkıdır,
- 6- İnsanlardır,
- 7- Dindir,
- 8- İnsanın üzerine giydiği elbiselerdir.¹³⁴

Mevdûdi diyor ki: “Bunlar çok kapsamlı kelimelerdir ve anlamları çok geniştir.

Birinci anlamı şudur: “Elbiselerini pislikten temiz tut.” Çünkü beden ve elbisenin temizliği ile ruhun temizliği birbirlerinin gerekleridir. Temiz bir ruh, pis bir beden ve pis bir elbise içerisinde kalmaz. Allah Rasûlü insanoğluna, beden ve giysi temizliği talimlerini tafsılatlı olarak vermiştir. Öyle ki değil sadece o zamanki cahiliyye Arapları, bugünkü en uygar toplumlar bile bu seviyede sayılmaz. Hatta dünyadaki bazı dillerde taharet kelimesi bile bulunmamaktadır. Hâlbuki İslâm’da hadis ve fıkıh kitapları “Tahâret Bahsi” ile başlarlar. Bu kitaplarda temizlik ve necislik arasındaki farklar anlatılır ve nasıl temiz olunur, nasıl taharet alınır, detaylarıyla izah edilir.

133 Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb: 30/192; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu't-Tefasir, Ensar Neşriyat, 7/120.

134 Kurtubi, el-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an, Buruc Yay., c. 18, s. 163-164

Bu ifadenin ikinci anlamı da şöyledir: “Kendi giysilerinizi temiz tutun.” Ruhbâniyette dinî kutsallığın ölçütü bir kimsenin temizlenmeden kirli olarak kalmasıdır. Eğer birisi temiz ve düzgün giyinirse onu dünyaperest olarak nitelerler. Oysaki insan fitratı pislikten nefret eder. Az buçuk bir duygu sahibi insan temiz ve intizamlı insanları sever. Aynı şekilde Allah yolunda davet eyleminde bulunan bir kimse görünüşte de nazif ve pâk olmalıdır ki insanlar ondan iğrenmesin. Böyle insanlarda hiç bir kirlilik olmamalıdır ki diğer insanlara ağır gelmesin, onları nefret ettirmesin.

Üçüncü anlam da şudur: Yani, “Giysilerinizi ahlâkî ayıplardan da temiz tutunuz.” Bu demektir ki giysileriniz temiz ve düzgün olmalıdır, ama bir kibirlenme, bir gösteriş ve bir şan-şöhret vesilesi olmamalıdır. Elbise; bir insana diğer bir insanı tanıtan ilk şeydir. Karşıdaki insan bir kimsenin elbisesini görerek bu kişinin nasıl birisi olduğunu tahmin edebilir. Reislerin elbiseleri, ağaların elbiseleri, dinî liderlerin elbiseleri, kibirli insanların elbiseleri, berduşların ve hafif meşreplilerin elbiseleri vs. bütün bu elbiseler sahiplerinin mizaçlarını ortaya koyar. Allah’a davet eden kimseler bu yukarıda saydıklarımız gibilerinden fitraten farklıdırlar. Bu yüzden de giysileri de farklı olmalıdır. Bu kişiler öyle bir giysiye bürünmelidir ki onu gören herkes bu kişinin şerefli bir insan olduğunu ve bu kişinin kalbinde hiç bir kötülük bulunmadığını fark etsin.

Dördüncü anlam da şöyledir: Yani “uçkurunu temiz tut, ona sahip ol.” Bu deyim, Urduca da aynen Arapça’da olduğu gibi kendini ahlâkî kötülüklerden uzak tutmak ve en güzel ahlâkla donatmak için kullanılır. İbn Abbas, İbrahim Nehâî, Şa’bi, Atâ, Mücahid, Katâde, Said bin Cübeyr, Hasanü’l-Basri ve diğer büyük müfessirler bu âyetin anlamında aynı yorumu yapmışlar yani “Ahlâkınızı temiz tutun ve her türlü kötülükten ve çirkin işlerden kendinizi arındırın” manasını vermişlerdir. Arapça deyimlerde, bir kişi diğer birisi için “elbisesi temizdir” ve “görünüşü temizdir” dediğinde bundan güzel ahlâk sahibi bir insan kastedilir. Bunun tersine “elbisesi kirli” denildiğinde de o kimsenin ilişkilerde iyi bir insan olmadığı ve sözüne itibar edilmeyen biri olduğu kastedilir.”¹³⁵

“*Elbiselerini temizle.*” “Elbise temizliği” Arap dilinde dolaylı olarak kalp, ahlâk ve davranış temizliği anlamını taşır. Amaç elbiselerin örtülüğü öz

135 Mevdudi-Tefhimu’l-Kur’an, İnsan Yayınları: 6/469.

kişiliğin, bu kişiliği oluşturan tüm özelliklerin ve niteliklerin temizliğidir. Temizlik, peygamberliğin doğasının en ayrılmaz sıfatı olduğu gibi yüceler âlemi ile ilişki kurabilmenin de vazgeçilmez şartıdır. Bunların yanı sıra uyarmanın ve duyurmanın şartları ile baş edebilmek için, çeşitli akımlar, çeşitli arzular, çeşitli kanallar ve dehlizler arasında çağrı görevini yürütmek için de temizlik gereklidir. Dava adamı görevini yaparken kendisini çeşitli kirlerle, pisliklerle, tortularla ve lekelerle sarılmış, kuşatılmış bulacaktır. Bu olumsuz şartlar ortasında kirlenmeden kirlileri kurtarabilmek için, lekeli ile ilişki kurarken lekelenmemek, üzerine çamur sıçratmamak için her bakımdan tam anlamda temiz olmaya ihtiyacı vardır. Bu direktif peygamberliğin, çağrı işlevinin, çeşitli ortamlarda, çeşitli toplumlarda, çeşitli şartlarda ve kalplerde bu görevi yürütmenin şartlarına yönelik ince ve derin anlamlı bir vurgulamadır.¹³⁶

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Ve giysilerini, elbiseni artık temizle. Giysi ve elbise, bazen bunları giyen kişinin kendisinden, bunların temizliği de giyenin temizliğinden kinaye olur. Nitekim, “Filân kişinin eteği temizdir.” denildiği zaman onun iffetli ve ahlâkının temiz olduğu anlatılmak istenir.

Bu âyetteki “siyab” (giysi) kelimesi nefisten veya kalpten kinaye olmak üzere birçok tefsirci “Elbiseni temizle” âyetini “kendini veya kalbini günahattan, haksızlıktan temiz tut, yaptığın uyarıları kabule engel olacak kirli huy-lardan sakın, öğütlerinin kabul edilmesini sağlayacak olan güzel ahlâk ile ahlâklan” diye manevî ve ahlâkî temizlik ile tefsir etmişlerdir. Fakat kinaye, hakikî mânânın da kastedilmesine engel olmadığı için, bu şekilde bir tefsir aynı zamanda gerek bedenin gerek elbisenin maddi temizliğinin emredilmiş olmasına aykırı olmaz. Çünkü “tahâret” ve “nezâfet” kelimeleri dilimizde temizlik mânâsına gelmekle birlikte taharet, nezafetten daha genel olarak maddî ve manevî temizliği kapsar. Bununla beraber burada bundan başka bir mânâ daha vardır ki o da “siyâb” kelimesinin bir şeyi yakından bürüyen, kuşatan şeyden ve zarftan kinaye ve mecaz olmasıdır. Yani “seni üzerindeki giysiler gibi yakından sarmış olan cemaat ve topluluğunu, ilk önce etrafındaki kimseleri temizle” demek olur ki bu mânâ “Önce en yakın akrabalarını uyar.”¹³⁷ âyetinin mânâsına da uygun düşer.

136 Seyyid Kutub, Fi Zılâli'l Kur'an

137 26/Şuarâ, 214

Hem bunda Hz. Peygamber (s.a.s.)’in maddî ve manevî nefis temizliği öncelikle anlatılmış olacağından onun nefsindeki temizliğini hatırlatmaya gerek kalmaz.”¹³⁸

“Siyab” lafzan “elbise”, mecâzen elbisenin örttüğü “beden”dir. Bu âyet, maddî temizliği, bir sonraki âyet de mânevî temizliği emreder. Namaz abdesti, bu emrin neticesi olsa gerektir. Bu âyetler hem misyon hem vizyon inşâ etmektedir.¹³⁹

Vücudumuzu dış âlemden koruyan, saklayan giysidir. Elbise, kişinin vücut hatlarını örtecek, kişiyi örtücü olan şeydir. Allah diyor ki, “*Elbiseni de temizle.*”

İşte bu âyetten dolayı diyorlar ki, İslâm öncesi ne müşriklerde, ne ehl-i kitap arasında elbise temizliği diye bir şey söz konusu değildi. İlk defa elbise temizliğini gündeme getiren İslâm’dır.

Elbise, iffet ve namus mânâsına da gelir. Meselâ Türkçe’de kullanılan, “Eteği kirli”, “Eteği temiz” veya “Uçkuruna düşkün” gibi sözler, elbiseyle ilişkin ama namus ve iffeti çağrıştıran ifadelerdir. “Öyleyse ey peygamberim ve ey peygamber yolunun yolcusu Müslümanlar! Elbiselerinizi temizleyin! Yani eteklerinizi temiz tutun! Uçkurlarınıza sahip çıkın! Namuslarınıza, iffetlerinize sahip olun! Namussuz ve iffetsizler olmayın!” anlamına gelecektir bu emir.

Elbise, kişinin ahlâk ve faziletini anlatır. Elbiseyle ahlâk ve fazilet kastedilir. Hani “Üzerime bu güne kadar fık ve fücür elbisesi giymedim!” veya “Dalkavukluk, dangalaklık, kisvesine bürünme!” diye bir laf kullanılır. İşte bu da elbise mânâsına gelmektedir ve bu konuda da Rabbimiz bizden temizlik istemektedir. Ahlâk temizliği ve fazilet örnekliliğinize dikkat edin denilmektedir.

Elbiseni helâl olan bir kazançtan yapmaya çalış. Helâl ve temiz olmayan bir kazançtan olmasın elbisen. Çünkü sen o elbisenin içinde Rabbine kulluk yapacaksın. Haramdan kazanılmış bir elbiseyle yapılan ibâdeti Allah

138 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları: 8/416-417.

139 M. İslamoğlu, Hayat Kitabı Kur’an

kabul etmez. Anlıyoruz ki elbisenin temiz olması demek, paranın, kazancın temiz olması demektir.

Elbise, siyab, bizzat kişinin kendisi anlamına gelir. Yani kişinin dışı söylenir de, içi kast edilir. Elbiseni temizle emri, kendini temizle anlamına gelir. Her türlü maddî ve manevî, görünür ve görünmez pisliklerden kendimizi temizlememiz, arındırmamız isteniyor bizlerden.

Kişinin karısı, kızı için de elbise, libas sözü kullanılır. Öyleyse elbiseni temizle, elbiseni temiz tut demek, karının, kızının namusunu, iffetini koru, onları namuslu, iffetli hale getir anlamına gelecektir. Çünkü bakıyoruz Bakara sûresinde kadınlarımız için Rabbimiz “libas” kelimesini kullanıyor: *“Hanımlarınız sizin için örtüdür, siz de onlar için elbisesiniz.”*¹⁴⁰

a. Elbise kişiyi örter ve onu dış etkenlerden korur. Kadınlarınız da sizi örtüp haramdan korumaktadırlar. Sizler de kadınlarınızı örtüp onları haramlara düşmekten korursunuz.

b. Kadınların kocaları, kocaların da kadınları için elbise olmaları, temiz olmaları ve sahibine has olmaları anlamını da ihtiva etmektedir. Elbise, temiz olmalıdır. Kadın temiz olmalıdır, kadın afife, erkek de iffet sahibi olmalıdır. Kadın sadece kocasına, kocası da sadece karısına ait olmalıdır. Kadının başkalarına gitmesi de, erkeğin başkalarına uzanması da mümkün değildir.

c. Elbisenin insan vücuduna yakınlığı neyse, karı-kocanın da birbirlerine yakınlığı da odur. Kadın kocasına, koca da karısına tıpkı elbisenin vücuda yakınlığı gibidir. Libas, esasen onların bizi haramdan korumaları, bizim de onları haramdan korumamız demektir. Onların bizi Allah’a kulluğa yönlendirmeleri, bizim de onları kulluğa yönlendirmemiz demektir. Müslümanlar dinlerini hanımlarıyla tamamlarlar. Hanımlar da kocalarıyla tamamlarlar. Onlar onlara örtü, onlar da onlara örtüdür. Hayatı birlikte yaşarlar ve birlikte Allah’a kulluğa harcarlar.

Eğer kadınlarımız bizim için örtü olacaklarsa o zaman onları çok iyi eğitmek zorundayız. Bizi örtecek, bizi koruyacak biçimde onları eğitmek zorundayız. Hem kendimizi eğitmeli, hem de kadınlarımızı eğitmeliyiz.

Yani verdiğimiz kararlarda, uygulamalarımızda, cennet yolunda ne onlar bize ayak bağı olmalılar, ne de biz onlara ayak bağı olmalıyız. Demek ki kadınlarımızı, kızlarımızı da temizlemek zorundayız. Bu Müslüman olarak bizim yapmamız gereken en temel görevlerimizden biridir. Bir hadisin beyanına göre yarın cennetin kapısında şöyle bir yazı yazılacak: “Buradan deyyûslar giremez!” “Deyyusa Allah kıyâmet günü nazar etmez¹⁴¹; deyyus cennete girmez.¹⁴² Ne demektir deyyûs? Namusunu kıskanmayanların, karısına, kızına birinin yan gözle bakmasına göz yumanların, karısına birisinin farklı bakmasına tahammül edenlerin, Cennete giremeyeceklerini anlıyoruz. Öyleyse Allah için evlenmek üzere kızlarımızı verdiklerimize, eğitmek üzere onları kendilerine teslim ettiklerimize biraz dikkat etmeliyiz. Aslında kendimiz eğitmemiz gerekirken mademki bunu yapmıyor, götürüp birilerine teslim ediyoruz, bu teslim ettiklerimizin dinine, imanına, namusuna iffetine dikkat etmek zorundayız.

İslâm’ın elbiseye de karıştığını anlıyoruz buradan. Zaten İslâm’ın karışmadığı bir konu yoktur. Bizimle ilgili her konuya karışır İslâm.

Elbise bir de kişinin onunla büründüğü çevresi demektir. “Öyleyse ey peygamberim ve ey peygamber yolunun yolcuları, çevrenizi temizleyin, etrafınızı temiz tutun,” diyor Rabbimiz. “Ortamı temiz tutun, çevrenizde pisler, pislikler varsa, ahlâksızlar, hayâsızlar varsa, hıyânet ve cinâyet şebekeleri, cehalet içinde olanlar varsa, işte onlardan da kendinizi çekip çevirin şöyle, bulaşmayın onlara,” diyor Rabbimiz.

“*Elbiseni temiz tut.*” Yani, amelini ıslah et! Ahlâkını güzelleştir. Veya bir başka mânâsıyla, o ortamı düşünürsek elbiseni kısalt, elbiseni sığa ve topla, mânâsınadır. Yani, “kolları sıvayıp etekleri toplayarak işe giriş! İşe başla!” anlamına gelecektir. “Peygamberim! Eteklerin sağa-sola dolaşıp durmasın. Çamur mu karacaksın? Defter mi düreceksin? Para mı kazanacaksın? Din mi duyuracaksın? Tebliğ mi yapacaksın? Cihada mı gideceksin? Hadi durma ne yapacaksan eteklerini topla! Kolları sıva ve işe başla! İşe koyul” diyor Rabbimiz.¹⁴³

141 Nesâî, Zekât 69, h. no: 5, 80

142 Taberânî

143 Ali Küçük, Besâiru’l Kur’an

- 5. ÂYET -

وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ

uzak dur : فَاهْجُرْ : pislikten

“Pislikten uzak dur.” (5. Âyet)

Yani, mânevî tüm pisliklerden uzak dur. Ricz “azap ve necâset”, rucz “put ve şirk” mânasına gelir. “Fehcur” hecera’nın emridir. Hecera’nın emri ile hâcera’nın emri arasındaki fark şudur: Birincisinin amacı bir şeyden tamamen alâkayı kesip uzaklaşmak için yola çıkmak, ikincisinin amacı bir şeye kavuşmak için yola çıkmaktır.¹⁴⁴

Putlara ibadetten, kabalıktan, her türlü ahlâksızlıktan, azaba, maddî ve mânevî hastalıklara, musibetlere sebep olacak günahattan, temiz olmayan hallerden uzak durmaya devam et, müşriklerin ahlâkından uzak dur, temizlikten, taharettten, ibadet ve itaatten ayrılma. Sakın bu pis şeylere yaklaşma. O müşriklerin ahlâkı ile ahlâklanma. Aksi takdirde harama, şirke ve küfre girersin. Yaşantınla İslâm’a örnek ol. İnsanlar senin şahsında İslâm ahlâkını görsünler.

Rucz’un anlamları hakkında Fahreddin Râzi şöyle der: Âlimler, “rucz” kelimesi hakkında şu izahları yapmışlardır:

1) El-Utbî şöyle der: “er-ruczu” azab anlamına gelir. Nitekim Cenâb-ı Hak, “Eğer bizden o azabı (ricz’i) kaldırırsan...”¹⁴⁵ âyetinde ricz kelimesini azab anlamında kullanmıştır. Cenâb-ı Hak, şeytanın hile ve tuzaklarını, İlâhî azaba sebep olduğu için “er-ruczu, er-riczu” diye adlandırmıştır, yine aynı mânâdan dolayı, putlarda “er-riczu, er-ruczu” adını almışlardır. Binâenaleyh, bu görüşe göre bu âyet, her türlü masiyetten sakınmanın farz olduğuna delâlet etmiş olur. Bu görüşe göre burada şu iki ihtimali mânâ verilebilir:

144 M. İslamoğlu, Hayat Kitabı Kur’an

145 7/Araf, 134

a) Cenâb-ı Hakk'ın, “*Ve'r-rucze fehcur*” cümlesinin anlamı, “Seni, azaba ve isyana götürecek olan her şeyi terk et” şeklinde olur ki, kelâmın takdiri, yani, “neticesi azab olan şeyleri terk et.” şeklindedir.

b) “Bir şeyi, yakınındaki ve kendisine bitişik olan şeyin adıyla adlandırmak” üzere, azaba götüren şeye, “rucz”, yani “azab” adı verilmiştir.

2) Rucz, çirkin ve kazurat olan şeyleri ifade eden bir kelime olup, bu kelime, buna göre rics (pislik, murdar) anlamını taşımış olur. O halde, ifâdesi, “Mekârim-i ahlâk, iyi huylar” hususunda efrâdını câmi, küllî, genel bir ifade olmuş olur. Buna göre, Hz. Peygamber (şahsında bütün mü'minler)e sanki, “kabalığı, sefihliği ve bütün çirkin şeyleri bırak, bu tür şeylere başvuran o müşriklerin huylarıyla huylanma...” denilmek istenmiştir ki, bu mânâ, Cenâb-ı Hakk'ın, Mûddesir, 4. âyetini, “*Elbiseni temiz tut*” ifâdesini “huyunu güzelleştir, nefsinin günah ve çirkin şeylerden arındır” şeklinde tefsir edenlerin yorumuna uygun düşer.¹⁴⁶

Bu âyet hakkında âlimlerin görüşleri:

1) Abdullah b. Abbas, Mücahid, İkrime, Katade ve İbn Zeyd bu âyetin ilk kelimesindeki ra harfini ötreli olarak yani “Rucz” şeklinde okumuşlar ve bundan kastın putlar olduğunu söyleyerek âyeti şöyle izah etmişlerdir: “Sen, putlara ibadet etmekten ve onlara hizmette bulunmaktan kaçın.”

2) İbrahim en-Nehâî ve Dahhâk bu âyetin ilk kelimesindeki ra harfini esreli olarak yani “Riciz” şeklinde okumuşlar ve bundan kastın çok günah işleme olduğunu söyleyerek âyeti şöyle izah etmişlerdir: “Sen, seni azaba götürecek günahları işlemekten kaçın.”¹⁴⁷

İbn Zeyd şöyle der: “Rucz, putperestlerin tapmış oldukları sahte ilâhlardır. Yüce Allah Rasûlullah'a, onlardan uzak durmasını, onlara gelmemesini ve yaklaşmamasını emretti.”¹⁴⁸

Fahreddin Râzi de şöyle der: “Rucz, recs gibi kötü pisliğin adıdır. Nitekim Yüce Allah mealen: “*Pislikten, putlardan sakın.*”¹⁴⁹ buyurmuştur. Yüce

146 Fahrüddin Er-Râzi, Tefsir-i Kebir Mefâtihu'l-Gayb, Akçağ Yayınları: 22/244.

147 İbn Cerir et-Taberî-Tefsir, Hisar Yayınları: 8/476.

148 Taberî, Tefsir: 29/93; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu't-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/120.

149 22/Hacc, 30

Allah'ın “*Ve'r-ruce fehcur.*” Âyeti, bütün güzel ahlâkı kapsayan bir sözdür. Sanki Rasûlullah'a (s.a.s.) şöyle denilmiştir: Kabalıktan, beyinsizlikten ve çirkin olan her şeyden uzak dur. O müşriklerin ahlâkı ile ahlâklanma. Burada “uzak dur” emrinden maksat, “uzak durmaya devam et” demektir. Nitekim müslüman “*Bizi doğru yola ilet.*”¹⁵⁰ der. Bu, müslümanın, doğru yolda olmadığı manasına gelmez. Aksine bu, “Bizi doğru yolda sabit kıl.” demektir.”¹⁵¹

Mevdudi diyor ki: “Pislikten kasıt, her türlü pisliktir. Akidedeki pislik, düşüncedeki pislik, ahlâkî pislik, ameldeki pislik, beden ve elbisedeki pislik ve yaşantıdaki pislik vs. Yani çevrende, toplumda her türlü pislik yaygın haldedir, işte bundan kendini temiz tut. Kimse; “Bu, başkalarına bir şeyler anlatıyor ama kendisi bile yaşantısında bu pisliklerden arınmış değil” dememelidir. Bu yüzden senin yaşantında bütün bunlardan hiç bir iz bile olmamalıdır.”¹⁵²

Seyyid Kutub da şöyle diyor: “*Çirkin davranışlardan uzak dur.*” Peygamberimiz, peygamber olmadan önce bile müşriklikten ve azaba çarpılmayı gerektirecek iğrençliklerden uzak durmuştu. Sağlıklı fıtratı bu tür bir sapıklığı, böylesine lekeli bir inanca kapılmayı, bu çeşit ahlâk bozukluklarını ve kirli gelenekleri reddetmişti. Onun hiçbir cahiliye uygulamasına katıldığı görülmemiştir. Buna rağmen kendisine niçin bu direktif veriliyor? Amaç barış ve uzlaşma kabul etmez bir farklılığı, bir saf ayrımını açık açık duyurmaktır. Çünkü İslâm yolu ile müşriklik akımı, hiçbir noktada buluşmayan iki ayrı yoldur. Bunun yanı sıra bu direktifle söz konusu iğrençliğin kirinden uzak durma yönünde duyarlı bir bilinç oluşturma amacı da güdülmüştür. Ayetin orjinalinde geçen “rics” sözcüğü aslında “azap” anlamındayken zamanla azaba uğramayı gerektiren davranışlar anlamını kazanmıştır.¹⁵³

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Ve o pislikleri artık savıp uzaklaştır. “Rücz” ve “ricz” kelimeleri pislik ve azap mânâsına geldiği gibi burada put ve heykel demek olduğunu da açıklamışlardır.”¹⁵⁴

150 1/Fâtiha, 6

151 Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb: 30/193; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetü'l-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/120-121.

152 Mevdudi-Tefhimu'l-Kur'an, İnsan Yayınları: 6/470.

153 Seyyid Kutub, Fi Zılâli'l Kur'an

154 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Yayınları: 8/417.

“Kötülüklerden de uzak dur.” Yani kötülük yapma, kötülük yapanlarla beraber olma, kötülük çarşılarında gezme, kötü arkadaşlarla birlikte olma. Peygamber efendimizin bir hadisi atasözü haline gelmiştir. “İslinin yanında oturanda is, misklinin yanında oturanda misk kokar.”¹⁵⁵ Kötülerin yanına ancak, onları kurtarmak için gidilecektir.¹⁵⁶

- 6. ÂYET -

وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْبِرُ

وَلَا تَمْنُنْ : başa kakma تَسْتَكْبِرُ : görerek çok

“Çok görerek başa kakma (Allah için yaptığın iyiliği çok görme. İyilik yapmayı kazanç kapısı haline getirme).” (6. Âyet)

Allah için yaptığın iyiliği çok görme. “el-memnun”, yardım edenin yardım alana iyiliğini hatırlatması, bir tür baş kakıncı yapması. Zemahşeri’ye göre; “çok görerek verme, verdiğini çok sanarak verme” veya “daha çoğunu umarak vermemezlik etme” anlamına gelir. Bu âyet istiksârı yasaklar. İstiksâr: Bir kimsenin daha fazlasını alma beklentisiyle vermesidir. Bu mantığı “kaz gelecek yerden tavuk esirgenmez” sözü iyi özetler.¹⁵⁷

Ey Muhammed! İnsanlara yaptığın iyiliği çok görerek başa kakma. Bir iyilik yaptığın, bir lütuf ve ihsanda bulunduğun zaman, verdiğin kimseden karşılığında daha çoğunu almak maksadıyla yapma. Dünya ticareti ve maksadını gözетerek veya gösteriş ve iki yüzlülük yaparak iyilik etme; sırf Allah için iyilik et, başkasından bir karşılık bekleme. Çünkü cömert kişi, verdiği çok da olsa onu az görür. Fakir olmaktan korkmayan kimse nasıl verirse, sen de öyle ver. Yapmış olduğun amelinden dolayı Rabbine karşı sitemde bulunma ve amelini gözünde büyütme. Zira, amelin, Rabbinin sana verdiği nimetler karşısında çok büyük bir şeydir. Ey Muhammed, sen nübüvvetini insanların başına kakarak ondan dolayı insanlardan ücret alıp malını ço-

155 Buhâri, Büyü’ 38; Müslim Hicr 146; Ebû Dâvud, Edeb 16

156 Mahmut Toptaş, Kur’an-ı Kerim Şifa Tefsiri, Cantaş Yay., 8/101

157 M. İslamoğlu, Hayat Kitabı Kur’an

ğaltmaya kakma, çokça hayır işlemekten gevşeme, sıkı dur. Allah rızası için Allah'ın istediği şekilde karşılık beklemeden iyilik et. İnsanların kabalıklarına, nankörlüklerine, kallesliklerine sabret. Mükâfatı yalnızca Allah'tan bekle. Şüphesiz Allah senin ecrini eksiltmeyecek, bilakis artıracaktır.

Bu âyet hakkında âimlerin görüşleri:

1) Abdullah b. Abbas, Damre b. Habib, Ebu el-Ahves, İkrime, İbrahim en-Nehâî, Dahhâk, Katâde, Tâvus ve Mücahid âyeti şu şekilde izah etmiştir: “Ey Muhammed, sen daha fazlasını sana versinler diye hediye verme.” Yani, verdiğin şeyden daha büyük bir karşılık bekleme. Dahhâk diyor ki: “Verdiğin hediye karşılığında daha fazla bir şey almak faiz gibi gözüke de helaldir. Ancak bu, özellikle Rasûlullah'a yasaklanmıştır.”

2) Hasan-ı Basri ve Rebî' b. Enes âyeti şu şekilde izah etmiştir: “Yapmış olduğun amelinden dolayı Rabbine karşı sitemde bulunma ve amelini gözünde büyütme. Zira, amelin, Rabbinin sana verdiği nimetler karşısında çok büyük bir şeydir.”

Taberi bu görüşü tercih etmiş ve bundan önceki âyetlerin, Rasûlullah'a, Allah'a ciddi bir şekilde yalvarmasını ve gördüğü eziyetlere karşı sabretmesini emrettiklerini, bu âyetin de o âyetlerle uyumlu bir şekilde yorumlanmasının doğru olacağını söylemiştir.

3) Mücahid âyeti şu şekilde izah etmiştir: “Ey Muhammed, sen çokça hayır işlemekten gevşeme, sıkı dur.”

4) İbn Zeyd âyeti şu şekilde izah etmiştir: “Ey Muhammed, sen nübüvetini insanların başına kakarak ondan dolayı insanlardan ücret alıp malını çoğaltmaya kakma.”¹⁵⁸

Kurtubî diyor ki: “Çok görerek minnet etme” buyruğunun anlamı ile ilgili on bir açıklama vardır:

1- Başkasından ötürü taşıdığı yükümlülükleri çok gören kimse gibi sen de yüklenmiş olduğun peygamberliğin ağırlıkları dolayısıyla Rabbine karşı minnet etme!

158 İbn Cerir et-Taberi-Tefsir, Hisar Yayınları: 8/477.

2- Daha iyisini elde etmek ümidiyle sakın herhangi bir bağışta bulunma! Bu açıklamayı İbn Abbas, İkrime ve Katâde yapmıştır. ed-Dahhâk dedi ki: Allah bunu Rasûlüne haram kıldı. Çünkü o edeplerin en değerlisi, ahlâkın en üstünü ile emr olunmuştu. Ancak bunu ümmetine mubah kılmıştır. Mücahid de böyle demiştir.

3- Yine Mücahid'den şöyle dediği nakledilmiştir: Sakın hayırdan daha çok şeyler istemek noktasında zaafa düşme! Bu anlamın delili de İbn Mes'ud'un: Hayırdan daha fazlasını istemek hususunda zaafa düşme!" şeklindeki kıraatidir.

4- Yine Mücahid ve er-Rabî'den şöyle dedikleri nakledilmiştir: Daha çok hayır işlemek hususunda zaafa düşecek şekilde yaptığın iş gözünde büyümesin. Çünkü esasen bu da Allah'ın sana ihsan etmiş olduğu nimetlerdendir. İbn Keysân dedi ki: Sen amelini çok görerek, onu kendinden görecekle hale gelme! Çünkü senin amelin Allah'ın sana bir minneti (lütü)dur. Çünkü kendisine ibadet edesin diye bunu senin önünde yol olarak açan O'dur.

5- el-Hasenu'l-Basrî dedi ki: Sen amelinle Allah'a karşı minnet ederek onu çok görme!

6- Peygamberliğiyle ve Kur'an ile insanlara minnet ederek, onlardan bir ecir alıp böylelikle çok mal sahibi olma yoluna gitmeye kalkışma!

7- el-Kurazî dedi ki: Sen başkasına şirin gözükmek maksadıyla malını verme!

8- Zeyd b. Eşlem dedi ki: Bir kimseye bir bağışta bulunacak olursan, Rabbin için onu ver.

9- Dua ettim de duam kabul olmadı, deme!

10- Bir itaatte bulunarak, onun sevabını isteme! Bunun yerine bunun mükâfatını bizzat Allah verinceye kadar sabret.

11- İnsanlara karşı riyakârlık olsun diye hayır işleme! ¹⁵⁹

159 İmam Kurtubi, el-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an, Buruc Yay., 18/170-171

Muhammed Ali es-Sâbunî diyor ki: “Karşılık bekleyerek vermenin yasaklanmasındaki hikmet, bağışın, iffet ve kemalden dolayı, karşılık beklemeden olmasıdır. Zira Rasûlullah (s.a.s.) en üstün edeb ve en yüce ahlâk ile memurdur.”¹⁶⁰

Mevdudi diyor ki: “Metinde “Yaptığın iyiliği çok görerek başa kakma” diye geçen cümlelerin anlamı çok geniştir. Bir kelime ile tam olarak tercüme edemeyiz.

1) Bir anlamı şudur: “İhsanda bulun, bağış yap, cömert ol, iyi muamelede bulun. Bunların hepsini sadece ve sadece Allah rızası için yap. Bunları yaparken hiçbir dünyevî menfaat bekleme. Diğer bir söyleyişle: “Allah için ihsan et, kendi menfaatini sağlamak için ihsanda bulunma” demektir.

2) İkinci anlamı şudur: “Senin Rasüllüğün aslında büyük bir ihsandır ve senin aracılığın ile insanlara hidâyet ulaşmaktadır. Bu yüzden başka insanlara ihsanda bulunuyoruz diyerek bir gösterişe kapılma ve bundan kişisel bir çıkar gütmeye” demektir.

3) Üçüncü anlamı da şu olabilir: “Senin yaptığın bu hizmet çok büyüktür. Ama sakın ben büyük bir iş yapıyorum gibi düşüncelere kapılma. Bu Rasüllük vazifesini yerine getirmek için canını ortaya koyarak Allah’a bir iyilikte bulunmakta olduğunu zannetme.”¹⁶¹

Seyyid Kutub da şöyle diyor: “Yaptığın iyiliği çok görüp başa kakma.” Peygamberimiz yeni görevi sırasında çok özverilerde bulunacak, çok şeyini feda edecek, hesaba gelmez emek, çaba ve enerji harcaacaktır. Fakat Allah Ondan özverilerini çok görmemesini, büyütmemesini ve başa kakmamasını istiyor. Fedakârlıklarının hesabını tutan insanlar bu dâvâyı yürütemezler. Bu dâvâ bağlılarından o kadar çok fedakârlıklar ister ki insan ancak yaptıklarını hemen unutursa bu istekleri göğüsleyebilir. Hatta gerçek dâvâ adamı bu yoldaki özverilerini hiç aklına bile getirmemelidir. O kadar kendini Allah’a adanmış olmalıdır ki, bütün emeklerini ve gayretlerini Yüce Allah’ın kendine yönelik lütfu ve bağışı olarak algılamalıdır. Gerçekten bu yoldaki çabalar Allah’ın kullarına sunduğu bir ayrıcalıktır. Yüce Allah tarafından seçilmiş olmanın ve bu yolda çalışma başarısına erdirilmenin göstergesidir.

160 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’l-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/121.

161 Mevdudi-Tefhimu’l-Kur’an, İnsan Yayınları: 6/470

Buna göre bu uğurda çalışma fırsatına kavuşmak; Yüce Allah'a şükretmeyi gerektiren bir seçilme, bir ayıklanma, bir onurlandırılmazdır; yoksa başa kakılacak ve gözde büyütülecek bir angarya değildir.¹⁶²

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: "Burada da iki mânâ açıklanmıştır. Birisi, menn, başa kakmak mânâsına olarak, "yaptığın işi, hizmeti, iyiliği çok sayarak başa kakma, yaptığın işle nazlanma" demek olur. Birisi de menn, iyilik ve lütuf mânâsına olarak, "bir iyilik yaptığın, bir lütuf ve ihsanda bulunduğun zaman, verdiğin kimseden karşılığında daha çoğunu almak maksadıyla yapma" demek olur. Yani on para sadaka verip de yirmi paralık hizmet ve saygı bekleyenler gibi dünya ticareti ve maksadını gözetecek veya gösteriş ve iki yüzlülük yaparak iyilik etme; sırf Allah için iyilik et, başkasından bir karşılık bekleme. Bu mânâ İbnü Abbas'tan nakledilmiştir.

Bu iki mânâda "Testeksir" cümlesi, hâl ve durum bildirir, "Müsteksiran" demektir. Sonundaki "râ" harfi merfu olmayıp "başa kakma" olumsuz emrine cevap olarak cezimli olsaydı, "yaptığın iyiliği başa kakma ki çoğaltasın, çok hayır ve mükâfata eresin" demek olurdu. Fakat kırâet-i aşer'ede bu okunuş şekli yoktur. Bununla beraber bir sıralanma ve bir önceki cümleye bağlılık kast edilmeden şu mânâ da olabilir: Yaptığın hizmeti başa kakma, daha çok hayırlara ereceksin."¹⁶³

Bu 6. âyette, insandan, yaptığı iyiliği çok görmemesi ve onu kendine kazanç aracı kılınması istenir. Bu âyetin, iki mânâyı gelebileceği belirtilmiştir. Birinci ihtimale göre âyet: "Yaptığın iyi işleri çok görme"; ikinci ihtimale göre de: "Bir kazanç elde etmek için iyilik yapma ve iyiliği kendine kazanç aracı kılma" anlamına gelir. Âyetin beyanına göre insan, yaptığı iyiliği çok görüp başa kakmamalı, gösteriş veya çıkar için değil, sırf Allah rızâsını gözeterek iyilik yapmalıdır.

Asırlar önce vahyedilmiş olan bu âyet, güncelliğinden hiçbir şey kaybetmeden evrensel boyutlu bir tespitte bulunmaktadır. Bu, iyiliği kazanç aracı kılan ve Allah'a kulluk duyarlılığını sömüren insanların ortaya çıkmasına fırsat vermemektir. İnsanlık, bütün çağlarda tamahı tanımıştır. Fakat açgözlülük ve dünyevileşme, hiçbir çağda bugün olduğu kadar ciğer sökücü bir hırs haline gelmemiştir. Dünya menfaatini çoğaltmaktan başka amaç-

162 Seyyid Kutub, Fi Zılâli'l Kur'an

163 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Yayınları: 8/417-418.

ları ve inançları olmayan kişiler, her gün daha da artan bir hırsla, hiçleşen hedeflere doğru koşuyorlar. Onlar, bir iyilik yapsalar bile bunu çok görüp yaptıkları iyilik karşılığında ömür boyu hizmet ve hürmet bekliyorlar. Ama kendileri, amaçsız bir koşuda olduklarının farkında bile değiller. Dileriz insanlık, en kısa zamanda Kuran'ın bu çağrısını duyar da Allah için iyilik yapma ve iyilikte yarışma başarısını yakalar.¹⁶⁴

Az verip çok şey bekleme! Yaptığın iyiliği çok görüp iyilik yaptığın kim-senin başına kakma! Veya daha iyisini beklediğinden dolayı sen insanlara iyilikte bulunayım deme! Yani “kaz gelecek yerden tavuk esirgenmez” mantığıyla hareket etme! Ben bunu bir kere arabama bindirirsem, bu bana araba hediye edecek, diye bir beklenti içine girme! Hareketlerini bunun üzerine kurma!

Yaptığın işi çok görerek başa kakma! Veya sen çok iyiliğe lâyıksın zannederek hareketini öylece düzenleme! Yaptığın iyiliklerden ötürü karşındakini minnet duygusu altında tutma! Az verip çok şey bekleme! Hem toplumsal planda, hem de Allah'a karşı görevlerinde öyle davranma! Meselâ namazımızı kılıyoruz, abdestimizi alıyoruz, elbette Allah bizi cennete koyacaktır değil mi, diyerek az yaptığın kulluğun karşılığında tam kulluğun gereği olan cenneti garanti görme!

Bir böyle, bir de sosyal ilişkiler içinde karşındakine iki âyet anlattın diye iki çay içirmesini bekleme! Ya da aferin demesini bekleme! Tebliğ ettim, duyurdum diye hemen karşındakilerin hayatlarını değiştirmelerini bekleme! Çünkü o insanlar senden başkalarını dinliyorlar, senin okuduğun kitabı değil, başkalarının kitaplarını okuyorlar, başkalarının hitaplarından bilgileniyorlar. Bir anda senin anlattıklarını kabule yanaşmalarını bekleme, sabırla anlat onlara, diyor Rabbimiz.

“Öyleyse amelinle nazlanma! Ya Rabbi, senin için şöyle yaptım, böyle uğraştım diyerek yaptıkların konusunda öğünmeye kalkışma. Bir de Allah'ın emirlerini, tekliflerini çoğumsayarak hayırda zaaf gösterme!” mânâsına geliyor. Hayırda yarışacağız, hayır konusunda zaaf göstermeyeceğiz. Malda hayır, eylemde hayır, amelde hayır peşinde olacağız. Allah'ın bizden istediği bütün bu hayırları çok zannederek bu kadarını da nasıl yapabilirim? diye zaafa düşmeyeceğiz.

Rasûlullah'tan ve onun şahsında bizlerden bunu istiyor Rabbimiz. Allah senden hayır istemişse, bilesin ki onlar senin yapabileceğin cinsten hayırlardır. Senin gücünün yetmediği hayırları istemez Allah. Senin gücünü, kuvvetini, tâkatini bilir Allah. Öyleyse içki içmemedeki hayrın, zinaya yaklaşmamadaki hayrın, gayret etmedeki veya sakınmadaki hayrın, hep gücün nispetinde emredilen hayırlar olacaktır.

Bir de bu ifadenin Rasûlullah'a özgü bir mânâsı var: "Sakın nübüvvet konusunda insanlardan ecir/ücret bekleme! Bu konuda bir beklentin olmasın ha sakın!" demektir. Yani, "ben bu insanlara İslâm'ı duyuruyorum, nübüvvetin gereğini yapıyorum, bana bunun karşılığında ücret vermeliler" beklentisine girme! "Ben bu insanlara din anlatıyor, dâvâyı ulaştırıyorum; öyleyse bunlar bana bal yedirsinler, baklava ikram etsinler!" demeyeceğiz. Bir şey yapıyorsak, karşılığını insanlardan değil, sadece Rabbimizden beklemeliyiz.¹⁶⁵

Minnet büyük günahlardandır. Minnet kendisine yardımda bulunanı incitecek şekilde ona hatırlatmaktır. Şöyle ki, "sana iyilikte bulundum. Seni güçlendirdim" gibi başa kalkıcı sözler söylemek. Bazıları minneti şöyle tarif etmişler. Minnet: Kişinin, kendisine infak ettiği kişiyi incitecek ve ona eziyet verecek sözlerde bulunmaktır. Minnetin kebâirden oluşunun delilleri Sahih-i Müslim'de sâbit olan rivâyetlerdendir: "*Muhakkak o -minnet eden- Allah'ın kendisine bakmadığı, temizlemediği ve kendisine elim azap verdiği üç kişiden biridir.*"¹⁶⁶ Rasûlullah (s.a.s.) buyurdu ki, "*Üç kişi var ki Allah (c.c.) kıyâmet günü onların yüzüne bakmaz; anne babasına isyan eden ve onları aşağılayan, erkeğe benzeyen kadın, ırzını kayırmayan deyyus. Üç kişi cennete girmez, anne babaya karşı gelip onları küçük gören, sürekli içki kullanan ve verdiği başa kalkan kişi.*"¹⁶⁷ Minnet, yaptığımız hayırları yiyip bitiren bir darbedir. Dün de bugün de ağzımızda sakız gibi çiğnediğimiz bir bombadır. Ben yaptım, ben olmasaydım olmazdı, hep ben yapıyorum. Ve daha nice minnet edici, kendi kendimizi öne çıkaracak sözler. Yaptıklarımızı sadece Rabbimiz için yapan bir ağ kurmalıyız. Ve dâvet ettiklerimizi, yetiştirdiklerimizi de sadece Allah rızasını hesap ederek faaliyet yapan kimse haline getirmeye çalışmalıyız. Yaptığında veya yapacağına etrafına bakmadan heyecanla Rabbinin rızası için yapan bir nesil oluşturmak.

165 Ali Küçük, Besâiru'l Kur'an

166 Nesai rivayet etmiştir.

167 Zuheyli, Et-Tefsir El-Munir Fil-Akudeti veş-Şeriatı vel-Minheci

N. Fazıl'ın İfadesi ile; 'Kim var, dendiğinde, sağa sola bakmadan, ben varım diyen bir gençlik.'¹⁶⁸ Yaptığımız hayırları anlatmaktan iki büklüm olduğumuz bir dünya ve bir hizmet anlayışı yaşıyoruz. Gelin bunu bırakalım. İhlâsı merkeze alalım. Merkezde Allah rızası olsun. Hayırlarımıza ABD ve Emperyalistlerin, İblisin ve hevâmızın şerrine fırsat verecek darbeler vurmayaalım. İçimizi kemiren minnet hastalığı düşmanımızın bizi kalbimizden vurmasına benzer. Fert dünyamızı, aile dünyamızı, sosyal hayatımızı ve İslâmî yapımızı yıktık. Gelin tevbe edelim. Bu darbe öyle büyük olmasaydı, daha risâletin başında sevgili elçi Hz. Muhammed (s.a.s.) bundan nehy edilir miydi? Ona bu ilk ders verilir miydi?

Rasûlullah'ın Nehy Edildiği Darbe; Minnet

"*Minnet edip çokça başa kakma*"¹⁶⁹ âyetini tam anlamaya çalışalım. İki fiil var âyette. Biri nehiy diğeri ona cevap olarak geniş zamanlı. Kur'an'ı baştan sona gramer yönüyle tahlil yapan M. Dervişî şöyle diyor: Birinci kelime nehiy, ikincisi ise onun halini belirtir. Buna göre âyetin anlamı şudur. 'Çokça başa kakarak minnet etme'¹⁷⁰ Yazar ikinci kelimeyi, nehy cevap kabul etmiş: 'Yaptığını çokça söyleyip minnet etme.'¹⁷¹ Türkçe mealler genelde aynı mânâyı verirler: 'Verdiğini çok bularak başa kakma.'¹⁷² 'Verdiğinden daha fazlasını almak için kimseyi minnet altında bırakma. Yaptığın iyiliği çok sanarak, başa kakma, karşılık bekleme, nazlanma.'¹⁷³ Elmalılı'nın yorumu; 'Çok sanarak menetme. Burada da iki mânâ açıklanmıştır. Birincisi; başa kakmanın mânâsı olarak: Yaptığın işi, hizmeti, iyiliği, çok sayarak başa kakma, ameline nazlanma, demek olur. Diğeri de: menn, in'am ve ita mânâsına olarak: Bir iyilik, bir yardım ve herhangi bir şeyi verdiğinde, başkasından bunun karşılığı olarak fazlasını bekleme. Yani on para sadaka verip de yirmi paralık hizmet veya hürmet bekleyenler gibi dünya ticareti veya maksadı gözeterek ya da gösteriş, riyaiçin iyilik etme; aksine, Allah için iyilik et, başkasından bir ecir bekleme...' ¹⁷⁴ Muhammed Esed, 'İyilik yapmayı kendine kazanç aracı kılma.'¹⁷⁵ şeklinde yorum yapıyor.

168 N. F. Kısakürek Gençliğe Hitabem Çile Yayınları Çile Şiir kitabı

169 74/Müddessir, 6

170 Muhyiddin Dervişî, İrab El-Kur'an El-Kerim 8.cild 74/6 âyetin i'rabı

171 M. Dervişî, a.g.e.

172 Prof. Ziya Kazıcı ve Prof. Dr. Necip Taylan

173 Ahmet Tekin, Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru

174 Elmalî Hamdi Yazır, Hakk Dini Kur'an Dili, c. 8, s. 5451

175 Muhammed Esed, Kur'an Mesajı İşaret Yayınları 3. cild Müddessir Suresi tefsiri

Allah, yeni bir görevin başında olan ve dünyayı değiştirecek bir hareketin önderine ders veriyor. Fakir, kimsesiz, yetim Muhammed (s.a.s.) önder olacak. “*Seni yetim görüp korumaya almadı mı? Seni şaşkın görüp doğru yola iletmedi mi? Seni fakir bulup zengin kılmadı mı?*”¹⁷⁶ Kur’an’ı okuduğumuzda görürüz; Rasûlullah’a, Rabbimizin kendisine yaptığı iyilikler hep hatırlatılmaktadır. Niçin acaba? Bu hatırlatmalarda temel kasıt ve hedef, minnet hakkının sadece ve sadece Allah’a ait olduğunu belirtmektir. Sakın ola ki sen seçildiğin için, insanlara önder olduğun için ve daha nice nimetlere ulaştığın için iç dünyanda kendine ait bir şeyler biçme. Tüm bunlar Rabbinine aittir. Böyle bir şey yaptığın takdirde tüm bu nimetlerin sahibine vefasızlık yapmış olursun. Sana vefasızlık yakışmaz. Onun için Rasûlullah ısrarla kul olduğunu belirtiyor. Allah (c.c.) onun kulluğunu hatırlatıyor. “*De ki ben de ancak sizin gibi bir beşerim; bana vahy olunuyor ki sizin Rabbiniz olan Allah tek ilâhtır...*”¹⁷⁷ Âyette ‘innemâ’ edatı kullanılır. Bu edat hasır ifade eder. Kendisinin dışında olan her şeyi o cinsten nefy eder. Sadece kendisini isbat eder. Bu anlamda âyet, “*Ben sadece bir insanım/beşerim, başka değilim...*”¹⁷⁸ Âyet, Rasûlullah’ı bize anlatırken kendisine de anlatılıyor. Sakın insanların başında başka iddialarda bulunma. Böylece minnet etme. Allah’a ait sınırlara ulaşacak yakıştırmalardan uzak dur. Sana inanan da böyle inansın. Rasûlullah’ın ilk dersi Rabbinin tanımaktı. Ve Rabbinin kulu olmakla şeref lenmiş olmaktı. Onun için daha ilk sûre ona, onu embriyodan, yapışkan bir hücreden yaratan Rabbi tanıtılıyor. O da sıradan bir kul olarak tanıtılıyor.¹⁷⁹ O hep kul olarak yaşadı ve kul olarak öldü. Rasûl, bir kul. Onun için de hiç minnet etmedi, başa kakmadı. Huneyn savaşından sonra ganimetler dağıtılırken, Mekkeli akrabalarına, kalplerini İslâm’a ısıtmak için fazlaca ganimet verdi. Münâfıklar ortalığı karıştırdılar. Bunun üzerine Rasûlullah onlara bir hutbe verdi.

“*Ey Ensar topluluğu! Ben size geldiğimde siz dalâlette iken Allah sizi doğru yola iletmedi mi? Siz fakir iken sizi zenginleştirmede mi? Birbirinize düşman idiniz, Allah sizin kalplerinizi birbirinize ısıdırıp birleştirmede mi?*” buyurdu. Onlar da: ‘Evet öyle’ dediler. Rasûlullah: “*Cevap vermeyecek misiniz ey Ensar topluluğu?*” diye sordu. Onlar: ‘Ne diyelim ey Allah’ın Rasûlu?’

176 93/Duhâ, 6-8

177 18/Kehf, 110. âyet

178 18/Kehf, 10

179 96/Alâk, 1-11

Ne ile cevap verelim? Minnet Allah'a (c.c.) aittir. Buyurdu ki: *"Vallahi dileydiniz: 'Bize kovulmuş olarak geldin seni himaye ettik. Fakir olarak geldin seni sevdik, sana destek olduk. Korkuyordun seni güvence altına aldık. Kimsesizdin sana yardım ettik' deseydiniz doğru söylemiş olurdunuz. Ve tasdik edilirdiniz."* Onlar: yine: 'Minnet Allah'a ve Rasûlüne aittir.' dediler. O (s.a.s.) dedi ki; *"Nefislerinizde bana karşı -ey Ensâr- dünya malı için kırgınlık mı buldunuz? Ben o mallarla (yeni) müslüman olmuş bir kavmi ısındırdım, sizi ise Allah'ın taksim ettiği İslâm'a terk ettim! Râzı olmaz mısınız? Ey Ensar topluluğu, insanlar evlerine koyun ve deve ile dönüp sizler ey ensar topluluğu, evlerinize Allah'ın peygamberiyle dönmeye râzı olmaz mısınız? Nefsim elinde olana yemin ederim ki bütün insanlar bir vadide, ensar bir başka vadide yürüse, ben ensarın vadisini takip ederim. Hicret olmasaydı ben ensardan biri olurum. Allah'ım ensara, oğullarına, ensarın oğullarının oğullarına merhamet et!" dedi. Ensar ağlamaya başladı. Öyle ki ağlamaktan sakalları ıslandı. Ve: 'Rab olarak Allah'a teslim olarak Peygamberinden râzı olduk' dediler..."*

¹⁸⁰ İşte, kendi kendisine darbe vurmamak isteyen bir önder ve O'na tâbi olanlar. İki taraf da imtihan oldular. Ve imtihanlarını başarılı olarak verdiler. İmtihani bulundukları ortamda kavradılar. İki taraf da minnet edip birbirinin başına kakmadı. Minnetle yaptıklarını boşa çıkarmadılar. Onlar hedeflerine Allah'ı yerleştirmişlerdi. O hedefi hiç kimse bozamayacaktı. Bu samiyete ne kadar muhtacız.

Ashâb bu şuuru yakalamıştı. Çünkü onların imanını imtihan oldu hep. Ve onlar bu imtihanı kazandılar. Ancak bazıları vardı ki müslümanlıklarını minnet ettiler. Kur'an onları bize haber veriyor.

İmanını Minnet Edenler

*"Müslüman oldular diye sana minnet ederler. De ki Müslüman oluşunuza başıma kakmayın. Bilakis Allah size İslâm'ı nasip etmekle size iyilikte bulundu ve minnet hakkı O'na aittir. Şayet sâdıklardansanız bilin ki Allah size imanı hidâyet etmekle size iyilikte bulundu."*¹⁸¹ Kimdir bu insanlar? Şimdi o sıcak sahneyi takip edelim:

¹⁸⁰ Muhammed Gazali, Fıkh es-Sünne, Risale Yay., Çeviri, Resul Tosun, Kaynak Eserler Yay.

¹⁸¹ 49/Hucurat, 17

1- “*‘Arâbîler dedi ki biz iman ettik. De ki siz iman etmediniz. Lâkin ‘müslüman olduk (teslim olduk)’ deyin. Henüz iman kalbinize girmedir. Şayet Allah’a ve Rasûlüne itaat ederseniz amelleriniz boşa çıkmaz. Şüphesiz Allah çok bağışlayan ve çok af edendir.*”¹⁸² Bunlar ‘Arâbîlerdir.’ Örnek somuttur. O günün canlı bir örneği. Ancak vasıfları geneldir. İmanın kalbe girmesi ve bunun tezahürü Allah (c.c.) ve Rasûlüne itaat. Evet itaat. Allah ve Rasûlüne teslimiyetin adı. İslâm’ın baş döndürücü ilerlemesi karşısında imtihanını verememiş iman anlatılıyor. Bunun somut örneği bedeviler. Birçok ayette geçer bu topluluklar. Özellikle Tevbe suresinde çok geçer.¹⁸³ Buradaki anlamıyla beraber ele alırsak sadece bedeviler değil kast edilen, daha geniş bir anlam var. Ancak müfessirler genelde bedeviler olduğunu söylemişler. Mevdudi, bedeviler için -Medine yakınındaki çölde yaşayan Araplar- diyor.¹⁸⁴ Derveze biraz farklı alarak kabile isimlerini vermiş. İki gurup bedevilerdir bunlar. Tebuk savaşına katılmak istemeyen iki gurup. Bunların Gatafan, Esed ve Gıfar kabileleri olduğu söylenir.¹⁸⁵

2- Onların minnetine karşılık onlara minnet etmeyen müminler örnek gösterilmiş. “*Mü’minler o kişilerdir ki Allah’a ve Rasûlüne iman ederler ve sonra hiç bir şüphe duymazlar. Mallarıyla canlarıyla Allah yolunda cihad ederler. İşte sâdık olanlar onlardır.*”¹⁸⁶ Minnet edenlerin sâdık olmadığını anlatıyor. Dolayısıyla minnet olayının imanla irtibatını yokluyor. İkide bir yaptıklarını başa kakanlar ve yapmamak için sebepler arayanlar imanlarını sorgulamalıdır. Sadâkatlerini gözden geçirmeliler. Allah (c.c.) âdeta onlara kızarak şöyle buyuruyor. “*De ki siz mi Allah’a dininizi öğretmeye kalkışyorsunuz? Allah göklerde ve yerde olan her şeyi bilir. O her şeyi bilendir.*”¹⁸⁷ Sakın bir şeyler saklamaya kalkışmayın. Belki Rasûlullah’ı da kandırabilirsiniz. Başınızdakileri kandırabilirsiniz, ama Allah’ı asla kandıramazsınız. O halde kalbinize dönün ve imanınızı sorgulayın. Samimiyetinizi gözden geçirin.

Bizim gücümüz kişiliğimize bağlıdır. Rabbimize olan samimiyetimize bağlıdır. Onun için, dinin ihlâsla Allah’a has kılınması istenmiş. “*Onlar ancak muhlisler olarak samimiyetle hanif tevhid ehli) olarak Allah’a kulluk*

182 49/Hucurat, 14

183 9/Tevbe, 90, 97, 98, 99, 101, 120

184 Mevdudi, Tefhim El-Kur’an, c. 2, s. 242

185 İzzet Derveze, et-Tefsir El-Hadis c. 7, Tevbe Süresi Tefsiri; Ayrıca M. Esed; Kurtubi, a.g.e.

186 49/Hucurat, 15

187 49/Hucurat, 16

yapmakla emrolundular. Başkasıyla değil. Namazı kılmak ve zekâtı vermekle, işte güçlü din budur.”¹⁸⁸ Bunun da ilk yolu tüm nimetleri Allah’a has kılmakla olur. Sadece bizi yarattığı için değil. Sadece bizi yaşattığı için değil. Sadece bize nimetler, mal mülk verdiği için değil. Bilakis bize iman ve İslâm nimetini öğreten Rasûlü (s.a.s.) gönderdiği için dahi O’nun minnetini ödeyemeyeceğiz. O halde onun dinine hizmet ederken kendimizi çok önemli bir şeyler yapmış olmakla vasıflayıp yaptıklarımızı heder etmeyelim. Kendimize gece darbeleri düzenlemeyelim. “Şüphesiz Allah mü’minlere, onların kendilerinden bir elçi göndermesiyle onlara büyük iyilikte bulundu. Onlara kitabı ve hikmeti öğretir ve onları temizler...”¹⁸⁹

- 7. ÂYET -

وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ

وَلِرَبِّكَ : ve Rabbin için فَاصْبِرْ : sabret

Ve Rabbin için sabret! (Sabırla Rabbine yönel)” (74/Müddessir, 7)

Verdiğin şeylerden dolayı karşılık bekleme. Allah’ın emirlerini yerine getir, yasaklarından kaçın ve Allah yolunda başına gelen her türlü işkence ve eziyetlere Rabbin olan Allah’ın rızası için sabret, fedakârlıkta bulun. Sana verilen bu görev çok zor bir iştir. Bu yüzden birçok musibet ve eziyetlerle karşı karşıya kalacaksın. Senin halkın bile sana düşman olacak. Bütün Arap Yarımadası sana karşı cephe alacak. Ama ne olursa olsun Rabbinin hatırı için bunlara sabret, üzülme ve bu vazifeyi sebat ve karar ile yerine getir. Hiçbir korku, hırs, dostluk, düşmanlık ve sevgi seni bu davadan vazgeçirmek için araya girmesin. Bunlara rağmen kendi yolunda ısrarla devamını sürdür. Mükâfatı, muvaffakiyeti Hak Teâlâ’dan bekle.

188 98/Beyine, 5

189 3/Âl-i İmran, 164; Yalçın İçyer

Bu âyet hakkında âlimlerin görüşleri:

1) Mücahid ve İbn Zeyd âyeti şu şekilde izah etmiştir: “Ey Muhammed, sen, davetin karşılığında çekeceğin sıkıntılara, Rabbinin rızası için sabret.”

2) İbrahim en-Nehâî, âyeti şu şekilde izah etmiştir: “Verdiğin şeylerden dolayı karşılık bekleme. Onların karşılığında Rabbine sabret, fedakârlıkta bulun.”¹⁹⁰

Rabbinin Emirlerini Tutmada Sabır

“*Rabbin için sabret*” Fahreddin Râzi şöyle der: Bu âyetle ilgili olarak şu izahlar yapılabilir:

1) “Bağışta bulunup, iyilik yaptığında, başa kakmayı ve yaptığın işi büyütmeyi bıraktığın için sabret” yani, “Rabbinin rızasını gözettiğin için, böylesi davranışları bırak.”

2) “Malını verip tasadduk ettiğinde, karşılık bekleme. Bu beklememe, Rabbinin rızası için olsun.”

3) “Bu sûrenin başında sana bazı şeyler emrettik, bazı şeyleri yasakladık. Binâen aleyh Rabbinin emrinden ötürü, o emredilenleri yap, nehyedilenleri terk et.” Buna göre, sanki şöyle denilmek istenmiştir: Bu âyetten önce, bir takım şeylerin yapılması, bir takım şeylerin de yapılmaması mükelleyeti yer almış; bu âyette ise, o şeylerin yapılıp yapılmamasının gerekçesi açıklanmıştır ki bu da, Allah Teâlâ’nın rızasını elde etmedir.

4) Daha önce, Mekke müşriklerinin bir araya gelerek, Hz. Muhammed (s.a.s)’in durumunu görüştüklerini, içlerinden Velid b. Muğire’nin kalkıp evine gittiğini, bunun üzerine oradakilerin, “Velid herhalde dinini terk etti (müslüman) oldu” dediklerini. Bunun üzerine Ebû Cehil’in onun yanına giderek, “Atalarının dinini terk etmesin diye, sana verilmek üzere Kureyş aralarında mal topladı” dediğini anlatmıştık. Bu demektir ki Velid, elde edeceği bu maldan ötürü küfrünü sürdürmüştür. Bu sebeple, Hz. Muhammed (s.a.s)’e, “O, işte o maldan ötürü bâtıl din ve inancını sürdürdü. Sen

190 İbn Cerir et-Taberi-Tefsir, Hisar Yayınları: 8/477.

ise, başka bir şey için değil, sırf Hak rızası için hak dinde sabr u sebat et” denilmiştir.

5) Bu âyet, müşrikler için bir ta’rîzdir. Buna göre Hz. Muhammed (s.a.s)’e, “Puttan değil, Rabbinin yüceliğini ilan et; elbiseni temizle ve müşrikler gibi, bedeni ve elbisesi pis olma. Kötülük yapmayı ve eziyet vermeyi terk et. Kâfirlerin yaptığı gibi, sakın bunlara yaklaşma. Kâfirlerin, Velide bir miktar mat verip de, o azıcık malı gözlerinde büyütmeleri gibi, sen de verip, verdiğin şeyleri gözünde büyütme. Mal ve makam gibi, dünyevi gaye ve maksatlardan ötürü değil de, sırf Rabbine tâat olan niyetlerle, Rabbin için bunlara sabret” denilmek istenmiştir.¹⁹¹

“Rabbin İçin sabret!” Yani Rabbin, efendin, mutlak mâlikin için farzları edâ ve O’na ibâdet etmek üzere sabret, diren! Mücahid: ‘Sana yapılan eziyetlere katlan’ diye açıklamıştır. İbn Zeyd; ‘Sana büyük bir iş yükletilmiştir. Bu da Araplarla ve acemlerle (Arap olmayanlarla) savaşmaktır. O halde Allah için buna sabret!’ Şöyle de açıklanmıştır: ‘Sen, Yüce Allah için kaza ve kaderin emri altında sabret, katlan!’

‘Belâlara sabret’ diye de açıklanmıştır. Çünkü O, dostlarını ve seçtiklerini sınar. Emir ve yasaklarına sabret’ diye açıklandığı gibi, ‘ailenden ve vatanından ayrılmaya sabret’ diye de açıklanmıştır.¹⁹²

Mevdûdi diyor ki: “Sana verilen bu görev çok zor bir iştir. Bu yüzden birçok musibet ve eziyetlerle karşı karşıya kalacaksın. Senin halkın bile sana düşman olacak. Bütün Arap Yarımadası sana karşı cephe alacak. Ama ne olursa olsun Rabbinin hatırı için bunlara sabret ve bu vazifeyi sebat ve karar ile yerine getir. Hiçbir korku, hırs, dostluk, düşmanlık ve sevgi seni bu davadan vazgeçirmek için araya girmesin. Bunlara rağmen kendi yolunda ısrarla devamını sürdür.

Bir kimse eğer Allah’ın, Rasûlüne nübüvvet davasına başlar iken verdiği ilk emirleri, bu kısa cümleleri ve onun manalarını düşünecek olsa bir Rasûle risaletine başlarken bundan daha iyi bir tavsiyede bulunulamayacağına kalbi şahit olacaktır. Burada Nebi’nin misyonunun ne olduğu, kendi hayatında izleyeceği tavır, ahlâk ve muamelatın nasıl olduğu, ayrıca bu vazifeyi

191 Fahrüddin Er-Râzi, Tefsir-i Kebir Mefâtihu’l-Gayb, Akçağ Yayınları: 22/249.

192 İmam Kurtubi, el-Camiu li-Ahkami’l-Kur’an, Buruç Yayınları: 18/173-174

ifa ederken hangi niyet ve fikirle bunu yapacağı talimatı verilerek, bu vazifeyi yerine getirirken hangi sorunlarla karşılaşacağı ve bunlara karşı nasıl bir tavır takınacağından haber verilmiştir. Bugün taassupları yüzünden gözleri körleşmiş olanlar, bu sözleri onun sara nöbeti esnasında söylediğini ileri sürüyorlar. Biraz bu âyetler üzerinde, bunlar bir saralının sözleri mi, yoksa Allah kulunu risâlet ile görevlendirerek bu emirleri vermiş mi, bir düşünsünler.¹⁹³

“Rabbin için sabret.” Sabır, bu dâvâ ile ilgili her yükümlülük sırasında, ya da her direnme gerektiren zorluk karşısında tekrarlanan bir direktiftir. Sabır bu çetin savaşın, insanları Allah’a çağırma savaşının en vazgeçilmez azığı ve cephanesidir. Bu savaş aynı anda iki ayrı cephede verilecektir. Cephelelerden birinde nefsin ihtiraslarına ve gönüllerin arzularına karşı savaş verilirken öbür cephede ihtiraslarının şeytanları tarafından güdülen, kişisel arzularının dürtüleri tarafından itilen davanın düşmanları ile savaşılacaktır. Bu savaş sürekli, kesintisiz ve çetin bir savaştır. Tek azığı, tek cephanesi. Yalnız Allah’ın rızasını amaçlayan, O’nun vereceği ödülünden başka hiçbir şeyde gözü olmayan sabırdır.¹⁹⁴

Bu âyette, mü’min benlikten, “sabırla Rabb’ine yönelmesi” istenir. Hayat, sıkıntılarla doludur. Mü’minin hayatında da mutlaka sıkıntılı anlar olacaktır. Bunun için Rabb’imiz, sabrımızı ve samimiyetimizi ölçmek için, bizi çeşitli sıkıntılarla imtihan edeceğini haber vermiştir. Demek ki insanın hayatında sıkıntı, vazgeçilmez bir gerçektir ve onu tabii karşılamak gerekir. Burada önemli olan, beklenmedik zamanda kapımızı çalacak olan sıkıntıları, sabırla karşılamak; gülerken de ağlarken de taşkınlık etmeden tam bir mü’min tavrı sergileyebilmektir.

Hız. Muhammed, peygamber olmadan önce mütevazî ve güvenilir bir insan olarak yaşantısını sürdürüyor, sosyal hayatta belirli bir görevde bulunmuyordu. Fakat o, peygamber olduktan sonra toplumu her bakımdan değiştirecek potansiyele sahip önemli bir şahsiyet haline geldi. İşte bu aşamada ondan, “kalkıp insanlığı uyarması, vazifesi ve konumu gereği yaşantısını her bakımdan temiz tutması, dünya çıkarlarını bir tarafa bırakması, insanları ıslah etmek için ihlâsla çalışması, güçlük ve zorluklara karşı da sabırlı olması” istenmiştir.

193 Mevdudi, Tefhimu’l-Kur’an, İnsan Yayınları: 6/471.

194 Seyyid Kutub, Fi Zılâli’l Kur’an

İnsan, Kuran'ı şuurla okumalı ve onu sabırla uygulamalıdır. İnsanın Kuran'a alışması ve İslâm'la buluşması buna bağlıdır. İnsan ömrü, hızla akan bir nehir gibidir. O, sonsuzdan gelir ve yine sonsuza gider. Eğer insan kalbini Rabbine açarsa kafasını karıştıran, yolunu dolaştıran, şeytanı konuştu-ran, ruhunu öldüren ve nefsinin güldüren tüm olumsuzluklardan kurtulur.

Kur'an'ın çağrısına dikkatle kulak veren insan, kendini toplar, dışını sıkı ve işini Rabbinin beğeneceği şekilde yapar. Yarınsız bugünün ve ek-meksiz öğünün bir kıymeti olmadığı gibi, İslâm'sız hayatın da hiçbir anlamı yoktur. Öyleyse insan, sayılı nefesleri tükenmeden önce haddini bilmeli, Rabbinin tanımalı ve görevlerini en iyi biçimde yapmaya çalışmalıdır. "Mal mülk ve çocuklar, dünya hayatının süsleridir. Ürünü kalıcı olan dürüst ve erdemli davranışlar ise, karşılığı bakımından Rabbinin katında daha değer-li ve daha verimlidir."¹⁹⁵

İş karşıya intikal etti mi, durum karşıya ulaştı mı o zaman da Rabbin için sabret peygamberim! Rabbin için dayan! Rabbin için diren, sabret! Bıkma! Usanma peygamberim! Ama bunu da Rabbin için yap! Sabretmen de Rabbin için olsun! Yani çaresizliğinden dolayı değil, insanlar hoş gör-sünler diye değil, "ne sabırlı adam!" desinler diye değil, Rabbin öyle istediği için yap. Bir başka âyette Rasûlullah'a şöyle deniyordu:

*"Senden önce nice peygamberler yalanlandı ve kendilerine yardımımız gelene kadar yalanlanmalarına ve sıkıştırılmalarına katlandılar. Allah'ın sözle-rini değiştirecek yoktur, andolsun ki peygamberlerin haberi sana da geldi."*¹⁹⁶

Peygamberim, yalanlanan sadece sen değilsin! Senden önce de pek çok peygamberler yalanlanmıştı. Pek çok peygamberler de işkencelere maruz kalmışlardır. Hal böyleyken sana ne oluyor ey peygamberim, sen niye ken-di kendini kahrediyorsun? Niye yalanladılar, dinlemediler, alaya alıyorlar diye mahvoluyorsun? Ne oluyor sana? Düşün ki senden önceki peygamber-leri de yalanladılar, dalga geçtiler, ama onlar tüm yalanlamalara, tüm inkâr edişlere karşı göğüs gerdiler, sabrettiler, direndiler, dayandılar. Yani onlar hep öyle sabrettiler de bu sabırlarının sonunda onlara bizim yardımımız geldi. Yardımımız gelene kadar onlar sabrettiler.

¹⁹⁵ Fahrettin Yıldız, Tefsir Notları

¹⁹⁶ 6/Enâm, 34

Bu peygamberler kendilerine yardımımız gelene kadar sabretmişler, dayanmışlar, direnmişler, yılmamışlar, durmamışlar, dönmemişler, yollarına devam etmişlerdir.

Öyleyse Allah'ın sözlerini değiştirecek yoktur. Yeryüzünde Allah'ın koyduğu yasalarını değiştirecek yoktur. Allah'ın kelimelerinde değişme olmaz. Burada Allah'ın kelimelerinden ve bu kelimelerin değişmeyeceğinden maksat, doğruyla yanlış, hakla bâtıl, imanla küfür, Allah yolu taraftarlarıyla şeytan yolu taraftarları arasında süregelen savaşın kanunudur. Hakla bâtıl arasındaki çatışma yasasıdır. Allah'ın yeryüzünde koyduğu bu yasa hiç değişmeden devam etmektedir.

Bir de bu yasaya göre hak sahibi, iman sahibi, takva sahibi kimselerin bu konudaki sabırları, sadâkatleri, dirençleri ve Allah'a olan tevekkülleri ve güvenlerini ispat etmeleri için uzun bir süre imtihana tabi tutulmaları, çeşitli eleklere geçirilmeleri gerekmektedir. Böylece bu denemelerden, bu potarlardan geçirilirken hem istenmeyen cürufırları atılacak, hem yüce hasletleri geliştirilecek, hem de en sonunda kazandıkları bu silâhlarla küfür cephesi karşısında dayanabilme ve zaferi elde edebilme noktasına geleceklerdir. İşte bu değişmeyen bir yasadır. Her dönemde Müslümanlar bu yasadaki geçirileceklerdir. İşte bu yasa gereği yardıma ehil hale gelen Müslümanlara Allah'ın yardımı gelecektir. Yine bu yasaya göre Müslümanlar hiçbir zaman kendilerine düşeni yapmadıkları sürece kendilerine Allah'ın yardımı gelmeyecektir. Mü'minler kendilerini değiştirmedikleri sürece Allah onları asla değiştirmeyecektir. İşte Allah'ın kelimelerinde değişme olmaz ifadesinin mânâsı, anlayabildiğimiz kadarıyla budur.

Kâfirler iman cephesine karşı hep savaş açacaklar, kâfirler Müslümanlardan asla razı olmayacaklardır; bu bir yasadır. Allah yolunun yolcuları bu kâfirlerin tutumlarına karşı, yalanlamalarına karşı sabredekler, yani her şeye rağmen Allah'ın dediğini yapmaya çalışacaklar, kulluktan vazgeçmeyecekler, yollarında, dâvâlarında şüpheye düşmeyecekler, yılgınlık göstermeyecekler; bu da bir yasadır. Nihâyet onlara Allah'ın yardımı gelecektir, bu da bir yasadır. Tarih boyunca bu hep böyle olagelmıştır. Allah'ın yasalarını asla değiştirecek yoktur. Bu yasalara uygun hareket eden kullarına Allah'ın vaad ettiği yardımı değiştirecek yoktur.

Ey Rasûlüm, “Peki, acaba bugün ben de Allah’ın istediği gibi sabretsem bana da gelir mi Allah’ın yardımı?” deme sakın. Veya “bugün bizler de sabretsek acaba Allah bize de yardım eder mi?” demeyin ey mü’minler! Elbette Allah’ın yardımı gelecektir. Çünkü Allah’ın kelimelerini, kanununu, düzenini bozacak, değiştirecek kimse yoktur. Değişme olmaz bu konuda. Dünküler sabredince nasıl Allah’ın yardımı gelmişse, sizler de sabrettiğiniz takdirde size de gelecektir.

Burada deniliyor ki: “*Li Rabbike*”: Bunu şöyle anlamaya çalışıyoruz:

1. “*Li ecli Rabbik*” anlamınadır bu. Yani Rabbinden dolayı, Rabbin dedi, Rabbin istedi diye sabret peygamberim!

2. “*Li emri Rabbik*” anlamınadır. Yani Rabbinin emri olarak, Rabbinin fermanı olarak sabret!

3. “*Li sevâbi Rabbik*” demektir. Rabbinden sevap beklemekten kaynaklanarak, mükâfatını, sonucunu sadece Rabbinden umarak sabret peygamberim!

4. “*Li va’d-i Rabbik*” Veya “Rabbinin vaadinden dolayı sabret!” mânâlarına gelecektir.

Peki, nedir Allah’ın vaadi ki onun için sabredeceğiz? Allah’ın vaadi, bu dinin dünyada kemale erdirileceği, Müslümanların yeryüzüne hâkim olacağı ve Allah’ın nûrunu tamamlayacağı konusundaki vaadidir. İşte bunun için sabredeceğiz. İşte bunun için her şart altında Allah’a kulluğa devam edeceğiz. İşte bunun için Rabbimizin istediğini icra konusunda direnecek, dayanacak ve döneklik yapmayacağız.

5. “*Alâ tâatihî ve ferâizihî fasbir*.” Öyleyse ey peygamberim! Kesinlikle her şart altında Allah’ın senden istediği itaate ve senden istediği farzlara, vaciplere sabret. Onları yerine getirme konusunda asla yılgınlık gösterme.

6. Bir de “*Ale’l ezâ ve’t-tekzib fasbir*.” Bu ifade, eziyetlere ve yalanlamalara karşı sabret, dayan, diren mânâlarına gelmektedir.

Zaten sabır, tüm dünya alkışlasa da, tüm insanlar boyun büküp, emre âmâde olsalar da, ya da insanlar hep karşı gelip taş yağdırsalar da, tüm dünya düşman kesilse de kişinin durumunda değişiklik yapmamasıdır. Allah'a yaptığı kulluğun değişmemesidir. Her şeye rağmen kişinin sabredip Allah'a kulluğuna devam etmesidir sabır. Çünkü biz insanlar için değil, Allah için Müslümanız. Öyleyse insanlar için değil, Allah için kulluğumuza sabredecek ve devam edeceğiz. İşte burada bize de öğütlenen budur. İnsanlar toplansalar, onu tehdit etseler veya ona kadın-kız verseler, onu paraya-pula, ikrama boğsalar da sabreden, direnen, dayanandır peygamber. Biz de öyle olmaya çalışacağız inşallah. Hiçbir tehdit, hiçbir satın alma taktiği bizi Rab-bimizin istediği gibi yaşamaktan vazgeçirmemelidir.

Sen Rabbin için sabret! Kâfirler bazen çok olacaklar, sabret! Müslümanlar meskenet içinde olabilirler, sabret! Gardiyanların işkencesi altında olacaksın, sabret! Ekmekleriniz ellerinizden alınacak, evlâtlarınız öldürülecek, kızlarınız hayâsızlaştırılacak, inkârcılar, kâfirler galip gelebilecekler, sabret! Kurulu düzene başkaları hâkim olabilecek, sabret! Bunların tamamı geçicidir unutma! Yani her şartta, her konumda, en uygunsuz konumda bile, kişi Allah'ın dediği kulluğu yapmaya devam ederek sabredecektir.

İşte sabır budur. Değilse boyun bükmek değildir sabır. “Ne yapalım, başka çaremiz yokmuş, kaderimiz böyleymiş” demek sabır değildir. Her şarta uyum sağlamak sabır değildir. Baskı karşısında yolundan dönüvermek sabır değil, zilletir.¹⁹⁷

İslâmî Hareket Mücadeleyi; Mücadele de Sabrı Gerektirir

Allah'a iman ve O'nun yolunda mücadele etmek, insanı sabredenler arasına dahil eder. Sabır, dinimize ve kendimize karşı gelişen tüm olaylara karşı direnmek, böylece rûhen ve bedenlen huzur bulmaktır. Dünyada en çok sabra ihtiyacı olan ise, mücadele içerisinde olan İslâmî hareketin neferleridir. Allah, kendi yolunda mücadele edip sabredenleri ödüllendirir, toplumda önder ve rehber kılar. “*Sabrettikleri ve âyetlerimize kesinlikle iman ettikleri zaman, onların içinden, emrimizle doğru yola ileten imamlar/ön-*

197 Ali Küçük, Besâiru'l Kur'an

derler kıldık."¹⁹⁸ Toplumsal değişimin gerçekleşmesi için mücadele etmek, her müslümanın görevidir. Bunun içinse sabır ve azim gereklidir. Allah, sabretmeleri ve mücadeleyi sürdürmelerinin neticesi olarak mücadeleciler insanların içinden topluma önder ve örneklik yapabilecek İslâmî mücadeleyi sürdürecektir. Mücadele etmek, aynı zamanda sabretmektir; mücadelesizlik ise sabırsızlığa teslim olmaktır. Mücadele etmek, peygamberlerin yolunu devam ettirmek ve onların başına gelen belâ ve musibetlere tâlip olmaktır. Evinde rahat içerisinde çocuklarıyla ve ferdî ibadetleriyle meşgul olup, ibadetlerin toplumsal yanını bir kenara bırakıp belâ ve musibetlerden kaçmak ise, bu yolun dışına çıkmaktır.

Mücadele yolu; sabrı, direnmeyi, zorluklara katlanmayı ve acıyı yüklenmeyi gerektirirken, diğer yol ise rahatı ve refahı seçmektir. Birinci yol, örnek olmaları için gönderilen peygamberlerin yolu iken, ikinci yol peygamberlerin yasakladığı ruhbanların, râhiplerin yoludur. Belli bir gayeyi gerçekleştirmek isteyenlerin sürekli hareket içerisinde olmaları gerekir. Hareket, sabretmeyi, belâ ve musibetlere katlanmayı, onlara karşı direnmeyi, hedefini gerçekleştirebilmek için kararlı olmayı gerektirir. Bu sebeple, hareket içerisinde olmak, yola koyulmak sabırsız olmaz.

Sabrın en güzel belirti ve etkisi, insanı darbelere karşı yenilgi ve teslimiyet psikozuna itmemesi ve sürekli mücadele azmi vermesidir. Bir dâvâ erinin, gereğince inanmış olarak, azimle ve başarmak için girişmediği bir mücadele, yolun ortasında zorluklardan kurtuluş için kaçma fikrini zihinlerde üretebilir. Yaşadığı her olay karşısında bir silâh kazanmış gibi sabrı kuşanan, doğruluğu meslek edinen, hayatın problemleriyle mücadele ederek bu sayede güç kazanan, sabrı sayesinde yenilmeyen bir ruha sahip olan dâvâ erlerinden oluşan İslâmî bir hareket, önündeki engelleri kaldırarak hedefe doğru ilerleyecek ve nihayetinde başarılı olacaktır. Sabır, ayakları sağlamlaştırırken; sabırsızlık ise kaydırır. Sabır, sayısı az bir toplumu zafere ulaştırırken; sabırsızlık ise sayısı çok olan bir toplumu hezimete uğratar. Bedir, Huneyn ve Uhud savaşları bunun açık örnekleridir.

Şu halde sabır, insanın kendi kapasitesini tanıması, yapısında var olan olumlu ve olumsuz yönlerinin farkına daha iyi varmasıdır. Sabır, insanın içinde var olan, fakat fark edemediği gizli güçlerini açığa çıkarmasının adıdır. Bir başka deyişle sabır, insanın kendi benliğini bulması, özünü keşfedip anlamasıdır. Sabır insanı Allah'a yaklaştıran en güzel eylemdir.¹⁹⁹

198 32/Secde, 24

199 C. T. Soykök, a.g.y., s. 49

- 8. ÂYET -

فَإِذَا نُفِرَ فِي النَّاقُورِ

boruya نُفِرَ فِي النَّاقُورِ (çünkü) üfürüldüğü zaman : فَإِذَا نُفِرَ

“Sûr’a (boruya) üfürüldüğü zaman” (8. Âyet)

Ey Muhammed! Sen sabret, çünkü önlerinde, yaptıkları eziyetin akibetini görecekları, senin de sabrının karşılığını alacağın korkunç bir gün vardır. Öldükten sonra dirilme, haşr ve hesap için Allah’ın emriyle İsrail tarafından boru şeklindeki Sûr’a ikinci kez üfürüldüğü zaman... Sana eziyet eden o inkârcılar o gün azaplara, felaketlere tutulacaktır.

Nâkûr: İçine üfürülecek olan Sûr’dur. Arap dilinde nekara ses mânâsı nadır. Sûr’dan, insanların korkudan öleceği korkunç bir ses çıktığı için ona nâkûr denilmiştir. Yüce Allah, işin korkunçluğunu ve şiddetini açıklamak için, üfürmeyi nakr, Sûr’u da nâkûr ile ifade etti. Çünkü Arap dilinde nakr, ses manasına gelir. Ses şiddetlendiğinde korkutucu olur.²⁰⁰

Zuhrî, âyette zikredilen “Nâkûr” kelimesinin borazan şeklinde bir şey olduğunu söylemiştir.²⁰¹

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Nâkûr”: Sûr gibi ağızla üflenerek çalınan boruya denir. Nakr, vurmak ve didiklemek mânâlarına geldiği gibi boru çalmak mânâsına da gelir. Zira boru çalındığı zaman içinden hava sıkıştırma ile didiklenmiş olacağı gibi, dışından da o ses, çarptığı kulakları didikleyeceği için boruya “minkâr” gaga, didikleme âleti mânâsıyla ilgili olarak nakur denilmiştir. “Boru çalınmak” örf ve âdette kervanın veya askerin yola çıkması için hareket kumandası demek olduğu gibi, “borusu ötmek” de, emir ve kumandasının dinlenmesinden kinaye olması nedeniyle, boruyu çalmak, ahiret yolculuğuna çıkmak için “Çünkü o Sûra üfürülüş zorlu bir kumandadır.”²⁰² İlâhî emrinin ortaya çıkması demektir. “Fe izâ nukira fi’n-nâkûri”: O sûra üflendiği zaman” âyetinin başındaki “fâ”

200 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/118, 121.

201 İbn Cerir et-Taberi-Tefsir, Hisar Yayınları: 8/478.

202 37/Sâffat, 19

harfi sebep bildiren bir harf olarak âyetin mânâsı, “çünkü sûra üfürülünce, o boru çalınınca” demek olur. Burada üfürmeden maksadın ilk üfürme olduğu açıklanıyor.”²⁰³

Ebu Said el-Hudri'den Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “*Ben nasıl rahat edebilirim ki Sûr sahibi Sûr'u ağzına almış, alnını yere eğmiş ve kulağını dinlemeye vermiş Sûr'a üfleme emrini beklemektedir.*” Bunun üzerine sahabiler: “Ey Allah'ın Rasûlü, bize neyi emredersin?” dediler. Rasûlullah da onlara: “*Allah ize yeter. O ne güzel vekildir. Biz Allah'a tevekkül ettik.*” deyin.” buyurmuştur.²⁰⁴

Ömer Nasuhi Bilmen diyor ki: “Bu mübârek âyetler, Rasûl-i Ekrem'in sabrına vesile olacak gelecekteki olayları bildiriyor. Sûr'a üfürülünce inkârcılar için ne müthiş, müşkül bir günün meydana gelmiş olacağını ihtar ediyor. Bir nice nimetlere kavuşmuş olan bir nankör şahsın daha fazla nimetlere erişmek tama'ında bulunduğunu kınamak için beyan buyurmaktadır.”²⁰⁵

Muhammed Ali es-Sâbunû diyor ki: “Yüce Allah sanki şöyle der: Onların eziyetlerine sabret. Önlerinde, yaptıkları eziyetin âkibetini görecekları, senin de sabrının karşılığını alacağın korkunç bir gün vardır. Bunun içindir ki Yüce Allah daha sonra şöyle buyurdu:”²⁰⁶

Pek Zorlu Bir Gün

8'inci âyet, Allah'ın bu dünya için belirlediği süre sona erince, kâinat nizamının bozulacağına dikkat çekiyor. Bu âyette yer alan *nâkûr*, ağızla üflenerek çalınan boru “sûr” demektir.

Buradaki “nâkûr” sözcüğü, diğer âyetlerdeki “sûr”a tekabül ettiğinden boruya üflemek, sûr'a üflemek anlamına gelmektedir.

Kuran'ın beyanına göre sûr'a iki kez üflenir. Birinci üfleşi duyan yaratıklar, korkudan bayılıp düşerler; sadece Allah'ın diledikleri bu durumdan etkilenmezler. İkinci üfleşte ise, herkesin aklı başına gelir, insanlar kalkarlar ve hesaplarının görülmesini beklerler.

203 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Yayınları: 8/418.

204 Tirmizi, Tefsir: 39; Ahmed b. Hanbel, Müsned: 3/73.

205 Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'an-ı Kerim Meali Alisi ve Tefsiri, İpek Yayınları: 8/261-262.

206 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu't-Tefasir, Ensar Neşriyat, 7/121

Âyette yer alan nakûru (sûru), insanların kullandıkları bir âlet gibi algılamak doğru değildir. Bu sözcük, ahiret seferi ve hesap vakti için verilen ilahi emrin gerçekleşmesini ifade etmektedir. Onun gerçek mahiyetini Allah bilir.²⁰⁷

- 9. ÂYET -

فَذَلِكَ يَوْمًا يَومًا عَسِيرًا

فَذَلِكَ : işte يَوْمًا : o gün عَسِيرًا : oldukça zor

“İşte o gün, oldukça zor bir gündür.” (9. âyet)

İşte o Sûr’a üfürüleceği gün şiddetli ve korkunç bir gündür, kolay değildir. O gün korku artar ve bu iş kâfirlere zor olur. Ey müşrikler! Ne yaparsanız yapın, belki bu dünyadaki maksadınıza erebilirsiniz, ama o Kıyâmet günü Sûr’a üflendiğinde o kötü sonunuzdan nasıl kurtulabileceksiniz bakalım?

Allah Teâlâ bu âyetlerde Kıyâmet gününün çetin bir gün olduğunu beyan etmiştir.²⁰⁸

Ebussuud diyor ki: “O günün korkunçluğu ve kötülüğünün şiddetinin aşırı olduğunu bildirmek için *Fezalıke* ismi işareti kullanılmıştır.”²⁰⁹

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “*Yevmeizin: O gün.*” Yani “o öyle olduğu gün” demektir. Biz bunun mânâsını açıklarken “o gün” demekle yetiniyoruz.”²¹⁰

Mevdûdi diyor ki: “Bu sûrenin ilk âyetleri, Allah Rasûlü’nün risâletini açıkça ilan etmeye başlamasından sonra nâzil olmuştur. Bu, İslâm’ın açıkça tebliğinden sonraki ilk hacc zamanıydı. Kureyş’in ileri gelenleri bir araya

207 Fahrettin Yıldız, Tefsir Notları

208 İbn Cerir et-Taberi-Tefsir, Hisar Yayınları, 8/478

209 Ebussuud Tefsiri: 5/205; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat, 7/121

210 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları, 8/418

gelerek gelen hacılara, onları Kur'an-ı Kerim ve Muhammed (s.a) hakkında yanlış düşüncelere sevkedecek propaganda yapılmasını kararlaştırmışlardı. İşte bu âyetlerde kâfirlerin bu planlarının yorumu yapılmaktadır. En önce buyrulmaktadır ki, “Ne yaparsanız yapın, belki bu dünyadaki maksadınıza erebilirsiniz, ama o Kıyâmet günü Sûr'a üflendiğinde o kötü sonunuzdan nasıl kurtulabileceksiniz bakalım?”

Sûr'un üfürülmesinin gerçek mâhiyeti bizim anlayış kapasitemizin dışındadır. Kur'an'dan öğrendiğimiz kadarıyla, Sûr'un Allah'ın emriyle ilk üfürülüşünde herkes ve her şey yok olacaktır. Sonra (bu sonranın ne kadar olduğunu ancak Allah bilir) Sûr ikinci kez üfürülecek ve yaratılışın başından sonuna gelip geçmiş herkes hayata döndürülerek Haşr Meydanı'nda toplanacaktır. Kısaca, Sûr'un ilk üfürülüşünde tüm kâinat yıkılacak ve ikinci üfürülüşünde değişik şekilde ve farklı kanunları olan yeni sistem yaratılacaktır.²¹¹

- 10. ÂYET -

عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ

: عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ : hiç değildir : يَسِيرٍ kolay

“Kâfirlere hiç de kolay değildir.” (10. âyet)

O gün kâfirler için zor bir gündür, kolay değildir. Çünkü onlar zorlu bir hesaba çekilecekler, yüzleri kararacak, gözleri korkudan gömgök oldukları halde haşredilecekler ve herkesin önünde rezil olacaklardır. Bu şiddet kâfirler için sürekli olacak ve bundan biraz hafifleme bile ümid edemeyecekler. Mü'minler ise kolaylığa nail olacaklardır. Allah'ın yardımı ile cennetlere, nimetlere kavuşacaklardır.

211 Mevdûdi, Tefhimu'l Kur'an, İnsan Yay., c. 6, s. 471; 6/En'âm, an. 47

Sâvî der ki: “Bu âyet gösteriyor ki, o gün, mü’minler için kolaydır. Çünkü Yüce Allah, onun zorluğunun kâfirlere ait olduğu kaydını koydu. Bu âyetle kâfirler için daha fazla tehdit ve gazap; mü’minler için de müjde ve teselli vardır.”²¹²

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Bir önceki âyetle *“pek zor”* denildikten sonra *“kolay değil”* demek ilk bakışta gereksiz gibi görünür. Fakat zorluk iki türlüdür: Birisi, önce çok zor olmakla beraber, gittikçe kolaylaşır, yenilebilir. Birisi de, gittikçe zorlaşır, hiç kolaylaşmaz. O günün herkes için zor olacak olduğu bildirilmek üzere *“Asîr”* denildikten sonra *“Ğayru yesîr”* buyrulmuştur.”²¹³ “O gün” kâfirler için zorlu bir gündür. Bir sonraki âyetle kolaylığın en zayıf gölgesi bile dışlanarak “zorluk” imajı pekiştiriliyor. *“Kâfirler için hiç de kolay değildir.”* O gün, kâfirler için katıksız zorluktan ibarettir. Bu zorluğun arasına kolaylığın kırıntısı bile karışmaz. Sözkonusu zorluğun ayrıntısına girilmiyor. Tersine kavram belirsiz ve bilinmez bırakılıyor. Bu da bunalım, sıkıntı ve ızdırap imajlarını güçlendiriyor. Aslında kâfirler Sûr’a üflenmeden, o son derece çetin günle yüz yüze gelmeden önce uyarılmaya ne kadar muhtaçtırlar!²¹⁴

Mevdûdi diyor ki: “Bu sözden, o günün iman edenler için çok kolay bir gün olacağı anlaşılmaktadır. O günün şiddeti ise inkâr edenler için olacaktır. Ayrıca şu anlam da gizlidir ki bu şiddet kâfirler için sürekli olacak ve bundan biraz hafifleme bile ümid edemeyecekler.”²¹⁵

“Kâfirlere...” Bu, *kâfir* teriminin Kur’anda geçtiği ilk yer olduğundan (yukarıdaki sûreden önce yalnızca 96. surenin ilk beş âyeti nâzil olmuştu), buradaki -ve dolayısıyla Kur’an’ın tümündeki- kullanılışı, doğal olarak, Muhammed (s.a.s.)’in peygamberliğinden önce Arapların konuşmalarında kullanıldığı anlama dayanmaktadır.

Yani *kâfir* terimi, klasik dönem sonrası birçok Müslüman âlimin ve Kur’an’ın bütün Batılı mütercimlerinin yaptığı gibi, basitçe, Kur’anda ortaya konulan ve Hz. Peygamber’in öğretilerince geliştirilen temel ilkeleri ve hukuk sistemini reddeden şeklinde özel ve sınırlı bir anlama sahip olan

212 Sâvî: 4/265.

213 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları, 8/418

214 Seyyid Kutub, Fî Zılâli’l Kur’an, Hikmet Yay., c. 15, s. 362

215 Mevdûdi-Tefhimu’l-Kur’an, İnsan Yayınları, 6/471

“inançsız” veya “inkârcı” terimleri ile özdeşleştirilemez; tersine, *kâfir* terimi daha geniş ve daha genel bir anlam taşımaktadır. *Kâfir* isim-fiilinin (ve *küfr* masdar isminin) kök-fiilinin *kefera*, “(herhangi bir şeyi) örttü” olduğunu gözönüne alırsak *kâfir*’in anlamını daha kolay kavrarız. Hadîd sûresi, 20. âyette toprağı işleyen kimseden, *kâfir* (olumsuz bir anlam yüklenmeden), “örten kimse”, yani ekilen tohumu toprak ile örten kimse olarak söz edilmiştir. Aynı şekilde gecenin yeryüzünü karanlık ile “kapladığı”ndan (*kefera*) bahsedilmiştir.

Soyut anlamıyla hem bu fiil, hem de ondan türetilen isimler, mevcut olan bir şeyi “gizleme” veya doğru olan bir şeyi “inkâr etme” anlamındadır. Bu nedenle, Kur’andaki kullanımında -“toprağı işleyen” anlamında kullanıldığı bir yer²¹⁶ dışında- *kâfir*, kelimenin en geniş ve derunî anlamıyla “hakikati inkâr eden (veya “kabul etmeye yanaşmayan”) kimse”yi anlatır: Bu inkârın, yüce hakikatin -yani Allah’ın varlığının- bilinmesiyle yahut İlâhî kelâmda telaffuz edilen bir doktrin veya sistemle yahut gerçekliği âşikâr olan ahlâkî bir önermeyle, ya da gördüğü yardımları itiraf ve dolayısıyla teşekkür etme ile ilgili olup olmadığı önemlidir.²¹⁷

Çok sık karşılaşılan *el-kâfirûn* (“hakikati inkâr edenler”) terimine karşılık, *ellezîne keferû* ifadesinde geçmiş zaman kipinin kullanılması, bilinçli bir niyetin varlığını gösterir. Bu sebeple, en uygun karşılık olarak, “hakikati inkâra şartlanmış olanlar” şeklinde çevrildi. Bu çeviri, birçok müfessir, özellikle de Zemahşerî tarafından (ki bu âyeti yorumlarken, “küfürlerinde bilinçli olarak ısrar edenler” ifadesini kullanır) desteklenmektedir. Kur’anın başka bir yerinde²¹⁸ bu insanlar, “*kalpleri olup da gerçeği kavrayamayan, gözleri olup da göremeyen, kulakları olup da işitemeyenler*” olarak anılırlar. *Küfr* (“hakikatin inkârı”) ve *kâfir* (“hakikati inkâr eden kimse”) gibi terimlerin bir açıklaması için bk. 74/Müddessir sûresi, âyet 10.²¹⁹

9 ve 10’uncu âyetlerde, Kıyâmet gününün, hakikati kabul etmeyenler için pek zor bir gün olacağı bildirilir. Kur’an’da, Kıyâmete ait pek çok isim zikredilir. Bunlardan biri de, bu âyette geçen *yevmün asîr* dir. *Yevmün asîr*, “zor ve ıstıraplı bir gün” demektir. Bu zor günün dehşeti, Kur’an’da şöyle

216 57/Hadid, 20

217 Muhammed Esed, Kur’an Mesajı, s. 1205

218 7/A’raf, 179

219 Muhammed Esed, Kur’an Mesajı, s. 5

dile getirilir: “Çağrı sesinin, insanı, aklın tasavvur edemeyeceği bir şeye çağıracağı gün, onlar kederli gözlerle rüzgârın dağıtıp savurduğu çekirgeler gibi mezarlarından kalkacaklar. Çağrı sesine doğru şaşkınlıkla koşacaklar; (işte o vakit) hakikati inkâr edenler: ‘Bu ne felâket bir Gündür !’ diye haykıracaklar.”

220

Bu âyetlerde, Kıyâmet gününün, inkârcılar açısından pek zor bir gün olacağı özlü biçimde ve insanların alışageldikleri kavramlarla ifade edilmiştir. Bundan maksat, inkârcı ve inatçı kimseleri uyarıp onları içine düştükleri kötü durumdan kurtarmaktır.²²¹

Âyetlerde, insanların kıyâmet gününde diğer hayat için haşrolunacakları zaman kâfirlerin karşılaştıkları zor ve çetin tavra işaret vardır. Görüldüğü gibi, bu âyetler uyarı ve tehdit tarzındadır.

Sanki bu âyetler, destekleme ve tatmin amacıyla Allah’ın, Peygamber’e sabrı emretmesini takip etmekte onu pekiştirmektedir. Peygamber’e düşen; asaletini inkâr edenlerin tavırlarına sabretmesidir.

Öyle ki âhiret gününde bunların hesapları çok çetin olacaktır. Bu (durum), sûrenin âyetlerinin birbiriyle nazım, konu ve nüzul yönünden bağlantılı olduğu yönünde bizim ortaya attığımız görüşün doğruluğunu ortaya koymaktadır.²²²

Sûr; Kıyâmetin ve Haşrin Başlangıcı

Sûr; Kıyâmet sâati geldiği an dört büyük melekten biri olan İsrâfil’in (a.s.) üfleyeceği bir araçtır. Kur’ân-ı Kerîm’de Sûr’un nasıl bir şey olduğu açıklanmaz. Yalnız, “Sûr’a üfürüldüğü gün, Allah’ın diledikleri bir yana göklerde olanlar da korku içinde kalırlar. Hepsi Allah’a boyun eğmiş olarak gelirler”²²³ âyeti Sûr’un varlığına bir delildir. Bunun dışında Hz. Peygamber’den nakledilen bazı hadisler onun mahiyetini ayrıntılı bir şekilde açıklar.

Ebû Ya’lâ el-Mavsîlî’nin Müsned adlı hadis kitabında Ebû Hüreyre (r.a.)’den nakledilen bir hadis-i şerif Sûr’u açıklar: Ebû Hüreyre der ki: Bir

220 54/Kamer, 6-8

221 Fahrettin Yıldız, Tefsir Notları

222 İzzet Derveze, et-tefsiru’l-hadis, Ekin Yayınları, 1/88

223 27/Neml, 87

gün Peygamber (s.a.s.) bizimle oturuyor sohbet ediyordu. Etrafında sahabelerden büyük bir topluluk vardı. Bize şöyle dedi: “Yüce Allah gökleri yarattıktan sonra, Sûr’u yarattı. Ve onu İsrâfil (a.s.)’a verdi. İsrâfil ağzını Sûr’a dayamış ve gözlerini de Arş’a dikmiştir. Sûr’a üfürmesi için verilen emri beklemektedir.” Ebû Hüreyre diyor ki; ben, “Ey Allah’ın Rasûlü, Sûr nedir?” diye sordum. O da, “Boynuza benzeyen bir âlettir” diye cevap verdi. Ben yine, “O nasıl bir şeydir” diye sordum. O da, “O, çok büyük bir şeydir. Beni hakkı tebliğ etmek üzere gönderen Yüce Allah’a yemin olsun ki, yerler ve gökler onun yanında küçük kalır. Hepsi onun içine sığabilir” diye cevap verdi... Bu hadis-i şerif uzayıp gidiyor. Ayrıntısıyla her şeyi açıklıyor. Bu hadise göre: Sûr’a üfürülüş üç kez olacak. Birinci üfürüşte korku ve dehşetten bütün yaratıklar sarsılacak. İkinci üfürülüşte bütün kâinat alt üst olup, bütün canlılar ölecek. Allah yeni bir düzen (âhiret yurdu) kurup hesap günü gelince, üçüncü bir üfürülüşle bütün ölülerin ruhları bedenlerine girerek yeniden dirilecekler. Ve ardından hesap, kitap, mizan, şefaat, sırat, Cennet, Cehennem... Kıyamet olayları olacak.

Kur’ân-ı Kerîm Sûr’un üfürülüştü ânında yaşanacak dehşeti, Tekvîr, İnfitâr, İnşikak ve daha başka sürelerde genişçe haber vermektedir:

“O gün güneş dürülür, yıldızlar kararır dökülür, dağlar yürütülür, en değer verilen on aylık develer terk edilir, denizler kaynatılır.”²²⁴

“Gök yarılr, yıldızlar etrafa saçılır, denizler akıtılır.”²²⁵

“Gök yarılr Rabbinin emrine boyun eğer, yer uzatılır, içinde olanları atıp tamamen boşalır ve Rabbine boyun eğer.”²²⁶

“Büyük bir gürültü koparır, o gün insanlar ateş etrafında çırpınıp dökülen pervaneler gibi olur, dağlar atılmış renkli yüne benzer.”²²⁷

“Yer dehşetle sarsılır, ağırlıklarını dışarıya, çıkarır ve insan, “ne oluyor” diye korkusunu dile getirir.”²²⁸

224 81/Tekvîr, 1-4, 6

225 82/İnfitâr, 1-3

226 83/İnşikak, 1-4

227 101/Karia, 1-5

228 99/Zilzâl, 1-3

“O gün bir sarsıntı sarsar, peşinden bir diğeri gelir kalpler titrer, insanların gözleri yere döner ve ‘biz ufalmış kemik olduğumuz zaman eski halimize mi döneceğiz (yoksa)? O takdirde bu zararına bir dönüştür’ diye düşünecekler. Tek bir çığlıkla hepsi bir düzlüğe dökülecekler.”²²⁹

“Sûr’a üfürüldüğü gün herkes bölük bölük gelecek, gökler kapı kapı açılacak, dağlar yürütülüp serap olacak.”²³⁰

“Yıldızların ışığı giderilecek, gök yarılacak, dağlar pamuk gibi atılacak.”²³¹

“Gözün kamaştığı, ayın tutulduğu, güneş ve ayın bir araya getirildiği zaman insan “kaçacak yer neresi” diyecek, ama sığınak yoktur o gün.”²³²

“Aslandan ürkerek kaçan yabani merkeplere benzerler.”²³³

“Yeryüzü ve dağlar sarsılır, dağlar yumuşak kum yığını hâline gelir.”²³⁴

“Gökyüzü erimiş maden gibi olur, dağlar da atılmış pamuğa döner; hiçbir dost dostunu soramaz.”²³⁵

“Sarsıntıyı gören her emzikli kadın emzirdiğini unuttur, her hâmile kadın çocuğunu düşürür, insanlar adeta sarhoş gibidir. Onlar sarhoş değildir ama Allah’ın azabının şiddeti onları o hâle koyar.”²³⁶

Ölü bedenlere ruhların verileceği üçüncü üfürülüş ânında ise, “Gözleri dalgın dalgın, çekirgeler gibi yayılmış olarak, o çağırana koşarak kabirlerinden çıkarlar. Kâfirler ‘bu ne zorlu bir gün’ derler.”²³⁷

229 79/Nâziât, 6-14

230 78/Nebe’, 18-20

231 77/Mürselât, 8-10

232 75/Kıyâmet, 7-11

233 74/Müddessir, 50-51

234 73/Müzzemmil, 14

235 70/Meâric, 8-10

236 22/Hacc, 1-2

237 51/Kamer, 8-9

“Kabirlerinden çabuk çabuk çıkacakları gün, gözleri dönmüş, yüzlerini zillet bürümüş olarak sanki dikili taşlara doğru koşarlar. İşte bu, söz verilmiş olan gündür.”²³⁸

Yukarıda bahsedilen uzun hadis-i şerifte Hz. Peygamberimiz’e; “Sûr’a üfürüldüğü gün, Allah’ın diledikleri müstesnâ, göklerde olanlar da yerde olanlar da korku içinde kalırlar. Hepsı boyunları bükülmüş olarak O’na gelirler”²³⁹ âyetindeki “Allah’ın diledikleri müstesnâ” kelâmı ile kastedilen kişilerin kimler olduğu Ebû Hüreyre tarafından soruldu. Rasûlullah cevaben, “Onlar şehidlerdir. Çünkü şehidler Yüce Allah’ın katında diridirler. Allah onları, Kıyâmet gününün dehşetinden, korku ve endişesinden korumuştur. O günün korku ve endişesi, sadece iman etmeyen âsi ve günâhkâr kullar içindir” karşılığını verdi. Peygamberimiz daha sonra Kıyâmet ve sûr konusunda özetle şu bilgileri verdi: “Bütün canlılar öldükten sonra ölüm meleği Azrâil Allah’ın huzuruna çıkar ve ‘Ey Allah’ım, yaşamasını dilediğin kimselerden başka, yerde ve gökte canlı olarak yarayan bütün varlıklar öldü’ der. Allah ise, geride kalanları herkesten daha iyi bildiği halde, ölüm meleğine: ‘Geride canlı kalan kimse var mıdır?’ diye sorar. Azrâil, ‘Ey Allah’ım, ölmeyen ve daima diri olan Zât-ı Celâlin kaldı. Sen bâkisin ve dirisin. Bir de kalmasını dilediğin Arş’ı ayakta tutan melekler, Cebrâil, Mikâil ve ben kaldım’ cevabını verir. Daha sonra Allah’ın emriyle geride kalan melekler de ölür, Azrâil’e dönen Yüce Allah: ‘Ey meleğim, sen de diğer yaratıklarım gibisin. Bütün yaratıklarım öldü, sana ihtiyaç kalmadı. Yaratan ve öldüren benim. Artık sen de öl’ buyurur ve Azrâil de ölür. Sonra Yüce Allah: ‘Bugün mülk kimindir?’ diye seslenecek ama cevap verecek hiç bir canlı olmayacak; cevabı Allah kendisi verecektir. ‘Bugün mülk, tek ve her şeye gücü yeten Allah’ındır?’²⁴⁰

(Sûr’un üfürülüğü ve İsrâfil (a.s.)’ın sûr’a üfürmesini anlatan uzun bir hadis Tefsîr kitaplarında konu ile ilgili âyetlerin açıklanmasında zikredilmiştir. Bu hadisin bazı cümleleri sahih hadis kitaplarında konu ile ilgili anlatılan bahislerde geçmekle beraber, bazı cümleleri ifade ve mânâ bakımından peygamber sözü olmayacak derecede münker kabul edilmiştir. Bu hadisin tek râvisi olan İsmail b. Râfi’ Medine’nin kıssacılarındandır.

238 70/Meâric, 43-44

239 27/Neml, 87

240 Ebû Ya’lâ el-Mavsili, Müsned

Ahmed bin Hanbel ve Ebû Hâtım er-Râzî gibi hadis tenkidçileri hadislerinin münker olduğunu, hatta metrûk bir râvi tarafından rivâyet edildiğini söylemişlerdir.)²⁴¹ Yüce Allah, yerleri ve gökleri değiştirecek, yeni bir âlem yaratacak, her yer dümdüz olacak. Allah'ın seslenmesiyle bütün varlıklar tekrar eski haline gelecek; yerin altındakiler altta, üstündekiler üstte olmak üzere dirilme anını bekleyecekler. Allah'ın emriyle gökler kırk gün yağmur yağdıracak, her taraf sularla kaplanacak. Ardından Allah cesetlere yeniden dirilmelerini emredecek. Cesetler bitkilerin yeşermesi gibi yerden çıkacak. Bu arada Cebrâil ve Mikâil de yeniden diriltilecek. Ardından Allah bütün ruhları çağırarak. O gün mü'min ruhlar ışıık hâlinde, kâfirlerinki ise karanlık halde gelir. Allah bu ruhları Sûr'a doldurup İsrâfil'e emreder. İsrâfil emri yerine getirir ve Sûr'u üfler. Sûr'dan çıkan ruhlar yerle gök arasını doldurur; ardından Allah, her ruhun kendi cesedine girmesini emreder. Ruhların cesetlere girmesinden sonra yer yarılr ve herkes kabrinden çıkıp İlâhî huzura doğru yürümeye başlar. *“Gözleri dalgın dalgın, çekirgeler gibi yayılmış olarak o çağırana kabirlerinden koşarak çıkarlar.”*²⁴²

Buna göre Sûr, İsrâfil (a.s.)'ın Kıyâmet anında canların toptan öldürülmesi, kainatın düzeninin bozulması, ardından yeni bir âlemin kurulması ve nihâyet canlıların tekrar dirilmeleri için toplam üç kez üfleyeceği, mahiyetini bilmediğimiz, dünyadaki âletlere benzemeyen, ancak hadislerde boru diye tanımlanan bir âlettir.²⁴³

“Sûrun sahibi (İsrâfil aleyhisselâm), sûr denen borusunu ağzına dayamış, yüzünü çevirmiş, kulağını dikmiş, üfleme emrini beklerken (yani kıyamet bu kadar yaklaşmış iken) ben nasıl tereffühle (refah ve ferah bir yaşayışla) (dünya nimetlerinden) istifade edebilirim?” buyurmuşlardı. Bu, sanki ashabına çok ağır gelmişti. *“Peki, biz ne yapalım -veya ne diyelim- ey Allah'ın Rasûlü?”* diye sordular. Onlara: *“Hasbünallah ve ni'me'l-vekîl (Allah bize yeter, o ne güzel vekildir!), Allaha tevekkül ettik. -belki de “tevekkülümüz Allah'adır!” demişti- deyin!”* diye emir buyurdular.”²⁴⁴

241 İbn Kesir, Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azim, 3/274-282

242 54/Kamer, 8

243 Fedâkâr Kırmızı, Şâmil İslâm Ansiklopedisi, c. 5, s. 450-451

244 Tirmizî, Kıyâmet 9, hadis no: 2433

Rasûlullah'a (s.a.s.) sûr'dan sorulmuştu: “Bu, içine üflenlen bir boynuzdur!” diye cevap verdi.”²⁴⁵

Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: “Rasûlullah (s.a.s.): “İki sûr arasında kırk vardır!” buyurmuştur. Bunun üzerine oradakiler: “Ey Ebu Hureyre! Kırk gün mü?” diye sordular. Fakat o: “Bir şey diyemem!” cevabını verdi. Tekrar: “Kırk ay mı?” dediler. O yine: “Bir şey diyemem!” cevabını verdi. “Kırk yıl mı?” dediler. O yine: “Bir şey diyemem!” cevabını verdi ve (Rasûlullah'ın hadisine devam etti): “Sonra Allah semâdan su indirecek ve insanlar yerden sebze biter gibi bitecekler. İnsanda bir kemik hâriç hepsi çürür. Bu çürümeyen, acbu'zzeneb denen kuyruk sokumu kemiğidir. Kıyâmet günü yeniden yaratılış bundan terkib edilecektir.”²⁴⁶

İbn Abbas (r.a.) “O boru öttürülünce”²⁴⁷ âyeti ile ilgili olarak dedi ki: “Bu, sûrdur. (Kur'an'da bir başka) Sûrede geçen “râcife”, birinci nefha (üfleme), “râdife” de ikinci nefhadır.”²⁴⁸

İsrâfil (a.s.); Allah'ın Emriyle Sûr'a Üfürüp Kıyâmeti Başlatacak Melek

Sûr'a üfleyecek olan melek; dört büyük melekten birisi olan İsrâfil Kıyâmet günü Sûr'a üflemekle vazifeli melektir. Kıyâmet günü Allah'ın emri ile iki defa Sûr'a üfleyecektir. “Sûr'a üflenince, Allah'ın dilediği bir yana, göklerde olanlar, yerde olanlar hepsi düşüp ölür. Sonra Sûr'a bir defa daha üflenince hemen ayağa kalkıp bakışıp dururlar.”²⁴⁹

İsrâfil'in birinci üflemesi ile yer ve gökteki bütün canlılar ölecek ve dünya hayatı sona erecektir. İkinci defa üflemesiyle de bütün canlılar dirilecek ve âhiret hayatı başlayacaktır. Sûr'un ilk üflenişine “nefha-i ûlâ”; ikinci üflenişine “nefha-i sâniye” denilir. İsrâfil (a.s.)'a Sûr'a üfureceği için Sûr Meleği de denilmiştir.

²⁴⁵ Ebu Davud, Sünnet 24, hadis no: 4742; Tirmizî, Kıyâmet 9, hadis no: 2432

²⁴⁶ Buhârî, Tefsir, Zümer 3, Amme 1; Müslim, Fiten 141, hadis no: 2955; Muvatta, Cenaiz 48, hadis no: 1, 239; Ebû Dâvud, Sünnet 24, hadis no: 4743; Nesâî, Cenaiz 117, hadis no: 4, 111

²⁴⁷ 74/Müddessir, 8

²⁴⁸ Buhârî, Rikak 43 (muallak olarak)

²⁴⁹ 39/Zümer, 68

Peygamber (s.a.s.)'e Sûr'un mâhiyeti sorulunca şöyle demiştir: “Üfürülen bir boynuzdur.”²⁵⁰ Peygamber (s.a.s.); “İsrâfil Sûr'u tutmuş hazır bir şekilde kendisine ne zaman üfürmek için emredileceğini bekliyor”²⁵¹ buyurmuştur.

Levh-i Mahfuz'da Allah'ın yazılı irâdelerini okumak ve bu irâdelerin yerine getirilmesiyle görevli olan mukarreb meleğe bildirmek de İsrâfil (a.s.)'in görevlerindendir. İsrâfil (a.s.)'in ve diğer meleklerin kadrinin yüceliğinden dolayı Hz. Peygamber (s.a.s.) bazen onların ismi ile duâ etmiştir. Hz. Peygamber (s.a.s.) gece namazına kalktığında şöyle duâ ederdi; “Ey Allah'ım, Cebrâil, Mikâil ve İsrâfil'in Rabbi, göklerin ve yerin yaratıcısı, gaybı ve şehâdet âlemini bilen. Sen kullarının arasındaki ihtilaflar hakkında hüküm sahibisin. Beni izninle ihtilaf edilen şeylerde hakka kavuştur. Sen dilediğini sırât-ı müstakim'e kavuşturursun.”²⁵²

Siz de mi Hâlâ Kıyâmetin Kopmadığını Sanıyorsunuz?

Nedir Kıyâmet? Kalkmak, dikilmek, ayaklanmak, kıyâm etmek, doğrulmak ve dirilmek anlamında olan Kıyâmet; İslâmî literatürde, evrenin düzeninin bozulması, her şeyin altüst olarak yok olması ile, ölen tüm insanların yeniden dirilerek ayağa kalkması olayına verilen addır. Kıyâmet, cisimlerin ister kendi parçaları arasında, ister diğer cisimler arasında var olan uyumun, nizam ve birliğin kalkmasıdır. Bir kaostur, yıkımdır Kıyâmet. Mânevî yönü ihmal edilip tek kanatlı kuş gibi, tek yönlü maddî ihtiyaçlarının hizmetinde bir insan, Kıyâmeti yaşıyor demektir. İnsanın Kıyâmeti, inancın Kıyâmeti, hakikatin Kıyâmeti... Hem namazda kıyâmı, hem de namaz gibi görev olan küfre ve şirke karşı kıyâmı gerektiği gibi yerine getirmeyenlerin âkıbetidir Kıyâmet. “Kıyâm et” emrini uygulamayanların dünyevî cezâsıdır “Kıyâmet”.

Hadis rivâyeti olarak değerlendirildiği halde, hadis olmadığını tesbit ettiğimiz, ama anlamına katılarak bu konuya uygun yorumladığımız bir söz vardır: “İnsanlar uykudadır, ölünce uyanacaklar.” Sanal bir hayatta, yaşadık-

250 Ahmed bin Hanbel, II/196

251 Taberî, Câmiu'l-Beyân, 7/211; İbn Kesir, Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm, 3/276

252 Müslim, Müsafirûn 200; Şâmil İslâm Ansiklopedisi, c. 3, s. 207

ğını sananların rüyalarıdır bugünün dünyası. İnsan, içinde yaşadığı çevreyi katletti, mahvetti; kendisi de o çevrenin, o doğanın bir parçası olduğunu düşünmedi; kendisi de mahvoldu. İçinde yaşadığı toplumu ve kendini (fit-ratını, mânevî hayatı) insanın kendi eliyle imhâ etmesi Kıyâmet değil de nedir?

Kur'an'ın Kıyâmetin dehşetinden sık sık bahsetmesinin temel hikmeti, yaşadığımız hayatı sorgulamak, Allah'ın var ettiği dünya ve içindekilerin âniden elimizden çıkabileceğini, her nimetin bir sonu olduğunu, ölümün yakın olduğunu hatırlayıp Allah'a karşı sorumluluklarımızı kuşanmaktır.

Kur'an'a göre, Kıyâmetin ne zaman kopacağını, Allah'tan başka hiç kimse bilemez. Bu bilemeyenlere Peygamberimiz de dâhildir. Kıyâmet, ansızın kopacaktır. *“Sana Kıyâmetten sorarlar: ‘Gelip çatması ne zamandır?’ derler. Onu zikretmek, ne zaman geleceğini bilmek nerede, sen nerede?”*²⁵³; *“Sana Kıyâmet sâatinden, onun ne zaman gelip çatacağından soruyorlar. De ki: ‘Onun ilmi ancak Rabbimin katındadır. Onun vaktini O’ndan başkası açıklayamaz. O göklere de yere de ağır gelmiştir. O size ansızın gelecektir. Sanki sen onu biliyormuşsun gibi sana soruyorlar. De ki: ‘Onun bilgisi ancak Allah’ın katındadır’ ama insanların çoğu (bunu) bilmezler.”*²⁵⁴

Kıyâmetin alâmetleri, değişik biçimde ortaya çıkmıştır, ama farkında olmadan Kıyâmeti yaşayan kimsenin bunları anlaması kolay olmayacaktır. Kıyâmetin hâlâ alâmetlerini bekleyenler, onun ansızın kopacağını bilmeyenler veya bilmek istemeyenlerdir. Kur'an'ı okuyanlar bilirler ki, onun alâmetleri çoktan gelmiştir. *“Onlar, Kıyâmet zamanının ansızın gelip çatmasından başka bir şey mi bekliyorlar? Şüphesiz onun alâmetleri gelmiştir/ belirmiştir. Kendilerine gelip çattınca ibret almaları neye yarar?”*²⁵⁵ Ansızın kopacak Kıyâmetin Kur'an'da belirtilen tek alâmeti olarak değerlendirilen ayın yarılması da gerçekleşmiştir. Kur'an, Kıyâmetin yaklaştığını ve alâmet olarak ayın yarıldığını çok net biçimde ve mâzî sîgasıyla açıklar: *“Kıyâmet yaklaştı ve ay yarıldı.”*²⁵⁶

253 79/Nâziât, 42-43

254 7/A'râf, 187

255 47/Muhammed, 18

256 54/Kamer, 1

Kıyâmetin kopmasına bir göz açıp kapama kadar bir zaman kalmıştır, hatta belki bundan daha da yakındır: “Göklerin ve yerin gaybı Allah’a âittir. (Kıyâmet) sâatinin durumu ise, göz açıp kapama gibi veya daha az bir zamandan başkası değildir.”²⁵⁷

Bütün bu Kur’ânî hakikatlere rağmen, Hz. Peygamber (s.a.s.)’den Kıyâmetin alâmetleri hakkında çok sayıda rivâyet, hadis kitaplarını doldurmuştur. Bunların tümünü, sahih olmadıkları iddiâsıyla reddetmek doğru olmasa gerektir. Ama bu hadislerin Kur’an’a arzedilmesi gerekir. Kur’an’ın bazı âyetlerinin müteşâbih olduğunu biliyoruz.²⁵⁸ Müteşâbih, anlam yönüyle birbirine benzeyen, mânâsı kapalı, birçok anlama gelebilen, yorumunda güçlük çekilen demektir. Âlimlerin çoğu, Kur’an’da bahsedilen Kıyâmet ve ahvâlini müteşâbih olarak değerlendirirler. Kıyâmet alâmetleri olarak hadis rivâyetlerinde belirtilen hususlar da müteşâbihtir. Müteşâbihlerin tek bir tefsiri olmaz, farklı te’villeri/yorumları olabilir, esas anlamını da ancak Allah bilir.²⁵⁹

Hadis rivâyetlerinin zâhirine takılıp kalan ve Kur’an’ın Kıyâmet konusundaki mesajını göz ardı eden Osmanlı’nın son devir mollaları, olanca zulüm ve tuğyânı, sadece “Kıyâmet alâmeti” olarak değerlendirmiş, son alâmetlerden olduğu yaklaşımla “başımıza taş yağması yakındır” diyerek eli-kolu (ve dili) bağlı gibi beklemeye başlamıştır. Halbuki Kıyâmetin çok yakın olduğunu ve alâmetlerinin geldiğini zâten Kur’an çok önceden belirtmişti. Küçük-büyük alâmetlerin ortaya çıkıp çıkmadığını tartışmak yerine, Kıyâmet kopmadan -ki bugün bile kopabilir, kopmayacağını hiçbir Kur’an talebesi/bağlısı iddiâ edemez- Kur’an’ın yüklediği bireysel ve toplumsal görevimizi yerine getirmek gerekir. Hadis rivâyetlerinde Kıyâmet alâmetleri olarak belirtilen müteşâbihlere dalıp onları zâhirlerine göre değerlendirerek, büyük alâmetlerinin çıkmadığı anlayışıyla Kıyâmeti çok uzaklara ertelemek, “kalplerinde eğriliğin bulunması” ve “fitne çıkarma”²⁶⁰ riski ile karşı karşıya gelmek demektir.

Kimilerinin hadis zannettiği meşhur bir söz vardır: “İzâ mâte’l-insânu fekad kamet Kıyâmetuhû; İnsan öldüğü zaman, onun Kıyâmeti kopmuş-

257 16/Nahl, 77

258 3/Âl-i İmrân, 7

259 3/Âl-i İmrân, 7

260 3/Âl-i İmrân, 7

tur.” Diğer insanların Kıyâmeti artık onu ilgilendirmeyecektir. Ölüm de her an gelebileceğine göre, Kıyâmetin zâhirî alâmetlerinin tümünün çıkmadığını sanıp Kıyâmetin daha kopmayacağını düşünmek, şeytanın vesvesesine kapılmaktır. Zâten ölüm, küçük bir Kıyâmet olduğu gibi, uyku da küçük bir ölümdür: Kur’an’da uyku, ölümle eş anlamlı gibi kullanılır. Bir âyet-i kerimede, “Allah ölümleri ânında nefisleri vefat ettirir; ölmeyenleri de uykularında; üzerlerine ölüm hükmünü verdiğini tutar ve diğerini belli bir ecele kadar salar. Düşünen bir kavim için bunda âyetler vardır.”²⁶¹ buyurulmaktadır. Demek ki ölümle uyku bir bakıma aynıdır; çünkü uykuda, nefis/rûh, bedenden kısmen ayrılır; en azından, şuur olarak bedenini farkında değildir. Ölümde ise bu kopuş, bütün bütündür. Bu yüzden, “uyku, ölümün yarısıdır.” Ölüm de, insan rûhu için yeryüzündeki sürenin dolması ve rûhun bedenden sıyrılmasıdır.

Hayatın aslı, rûhün hayatıdır; mânevî hayattır. Bitkisel ve hayvansal hayat, dünya hayatıdır; ama bu hayat içinde rûhün/gönlün hayatı da yaşanabilir. Bu ise, kalbi günahlardan uzak tutma, tefekkür ve ibâdetlerle mümkün olur. Rûhî/mânevî hayattan uzak olup yalnızca dünya hayatını yaşayanlar aslında birer ölüdürler. Eşyanın dış yüzüne ve hayatın zâhirine takılıp kaldıkları için, olayların ve eşyanın gerisindeki hakikati göremedikleri için, kâinatta her bir şeyde açık seçik olan İlâhî tecellîleri göremedikleri, İlâhî mesajı alamadıkları için ölüdürler. Peygamberler, bunlara diriltici nefeslerle gelirler. Bu yüzden, Kur’an-ı Kerim’de, “Ey iman edenler! (Rasûlullah,) sizi, size hayat verecek şeylere çağırdığı zaman, Allah’a ve Rasûlü’nün çağrısına koşun...”²⁶² buyurulur. Âyette, iman edenlere seslenilmesi, imanın bir hayat emâresi olmakla birlikte, asıl hayatın “rûhün ve kalbin hayat derecesi” olduğunu, buna ulaşmanın ise iman içre iman gerektirdiğini hatırlatmak için olsa gerektir.

Hayat, asıl itibarıyla kalbin hayatıdır, rûhün hayatı olduğu gibi; insanın asıl ölümü ve dirimi dünyadadır. Ölüm, hiçbir zaman, anladığımız şekilde “ölmek” değil; gerçekte “dirilme”dir, hayat bulmadır. Hayatın kaynağını örten maddî perdelerden sıyrıldıktan sonra, insanın gerçeği en çıplak şekilde tanınması nasıl ölmek olabilir? Ölmek, geçici ve gölge bir hayat olan dünyadan göçmekten ibârettir.

261 39/Zümer, 42

262 8/Enfâl, 24

Dünya hayatında diri olabilenler, ölümle daha bir diriliğe kavuşur ve “sıla”sına kavuşmuş, gurbetten kurtulmuş insanların sevincini yaşar, özlemlerini giderirken, dünyada ölü olanlar ise, ölmekle acı bir dirilmeği tatmakta ve gerçek hayatın ne olduğunu görmektedirler. Bu gerçek hayatta artık yeni bir değişme, yani ölüp yeniden dirilme gibi şeyler söz konusu değildir. Dünyada ölü kaldıktan sonra ölümle dirilme, azâba, ateşe dirilmedir; dünyada diri olanlar ise, daha bir diriliğe, daha güzel, sürekli, kalıcı bir canlılığa adım atarlar.

Kur’an bunu, “*Muhakkak ki âhiret yurdu, gerçekten baştanbaşa hayattır, eğer bilselerdi.*”²⁶³ şeklinde ifade etmektedir. Peygamberlerin getirdiği hayat verici nefeslerle dirilemeyenler, Kur’an’ın deyişiyle, öldürler, kabirdedirler (Kıyâmetleri çoktan kopmuştur onların). Kur’an’da: “*Sen ölümlere duyuramazsın!*”²⁶⁴, “*Sen kabirdekilere duyuracak değilsin!*”²⁶⁵ buyrulur. Böylesinin ruhları silinmiş, kalpleri kararmış, dolayısıyla kalplerinin duyma (sem’a) ve görme (basar) güçleri yok olmuştur. Peygamber (s.a.s.)’in çağrılarını duymadıkları gibi, çevrelerinde mutlak gerçeğin işaretleri ve görüntüleri olarak cilvelenen sayısız âyetleri de görmezler; olanlardan ders almazlar, dünya hayatına nasıl gelinip bu hayattan nasıl göçüldüğüne dikkat etmezler; yeryüzünde gezip öncekilerin bıraktıkları konusunda düşünmezler, kâinatın muhteşem âhenk ve düzeni onlar için hiçbir şey ifade etmez. Böylesi diriltici unSûrlar karşısında kaskatı ölü kesilenler için son dirilme çaresi, artık ölümdür.²⁶⁶

Hayat; iman, hicret, cihad ve şehâdettir. Kâfirler gibi canlı cenâze olmak, hayat süren leş konumunda bulunmak değildir. Esas hayat, rûhun hayatıdır, imanın can kafesinde ölü gibi kalması değil, sahibini ve toplumu diriltmesidir. Hayat, Allah’ın ve Rasûlünün bizi çağırdığı esaslara uymaktır. Bugün yaşananlar, bu ölçüler içinde hayat sürmek değil; ölü olduğunu bile hissetmeyecek kaosu, Kıyâmeti yaşamaktır. Maddî hayat yönüyle ölenler, öldüklerinin, yani kendi Kıyâmetlerinin koptuğunun farkındadırlar. Ama mânen ölmüş, kendi Kıyâmeti kopmuş kimseler, öyle dehşetli bir Kıyâmet içindedirler ki, kendilerini canlı sanmaktalar. Toplumun mânevî Kıyâmeti, o toplumdaki bireyleri de kuşatır: “*Bir de öyle bir fitneden sakının ki o,*

263 29/Ankebût, 94

264 30/Rûm, 52

265 35/Fâtır, 20

266 Ali Ünal, Kur’an’da Temel Kavramlar, Kırkambar Y. s. 237

*içinizden sadece zulmedenlere erişmekle kalmaz (umuma sirâyet ve hepsini perişan eder). Biliniz ki, Allah'ın azâbı şiddetlidir.”*²⁶⁷

İnsan, bazı ölüleri yaşıyor zanneder, bazı yaşayanları ölü zannettiği gibi. “Allah yolunda öldürülenlere (şehitlere) ‘ölüler’ demeyin. Bilâkis onlar diridirler, lâkin siz onu hissedemez, anlayamazsınız.”²⁶⁸; “Bil ki sen, ölülere işittiremezsin, arkasını dönüp kaçmakta olana, sağırlara da dâveti duyuramazsın.”²⁶⁹

Hadis külliyyâtları, Kıyâmet’ten önce ortaya çıkacak alâmetlerden söz eden çok sayıda hadis rivâyeti ihtivâ eder. Âhir zaman olarak tanımlanan Kıyâmet öncesi dönemde dinî duygu, düşünce ve davranışların zayıflaması, İslâmî kurallara gereken önemin verilmemesi, ibâdetlerin terk edilmesi, ahlâksızlığın çoğalması biçiminde kendini gösteren Kıyâmet alâmetlerinin tümünün ortada olduğunu, çoktan insanı kasıp kavurduğunu görüyoruz. Hadis rivâyetlerinde Kıyâmet alâmetleri olarak sayılan, yukarıdaki ifadelerin dışında şunları görüyoruz: İnsanların bina yapmakta birbiriyle yarışmaları, insanların ölümü temenni etmeleri (ve intihar arzusu), İkisi de hak iddiasında bulunan iki büyük İslâm ordusunun birbiriyle savaşması, İslâmî ilimlerin ortadan kalkması, cehâletin artması, depremlerin çoğalması, zamanın yaklaşması, gece ile gündüzün eşit olması (zamanın bereketinin gittiği bir koşturmaca ve elektrik aydınlığı ile gecenin gündüz gibi olması), cinâyatların çoğalması, fitnelerin zuhur etmesi, yahûdilerle müslümanların savaşmaları (Filistin’de fiilen ve dünyanın her tarafında fikren), zinânın açıkça işlenmesi, içki tüketiminin artması, kadınların çoğalıp erkeklerin azalması (özellikle çarşı pazarda)... Bütün bunların yaşanılan vak’a olduğundan yola çıkarak Kıyâmetin de koptuğunu söyleyebiliriz. Çünkü bunlar, toplumsal âfetlerdir. Bu problemler, toplumların Kıyâmetidir. Bu özellikler, huzursuzluğun, fitnenin, kaosun, kokuşmuşluğun belirtileridir. Bunları yaşayan toplum, Kıyâmet dehşeti yaşıyordur. Kıyâmet dehşetiyle bin kere ölmüştür de cenâzesini kıldırın yoktur. Kıyâmetin ne zaman kopacağını bilmeyen, hatta kendi yaşadığı zamanda bile Kıyâmetin kopmayacağından emin olmayan bir peygamber, toplumun Kıyâmetini çok belîğ bir şekilde anlatmış olur bu alâmetlerle. Osmanlı, son demlerinde, ölüm döşegindeki “hasta adam”a benzetilirdi; şimdi onun devamını adam yerine koyan olma-

267 8/Enfâl, 25

268 2/Bakara, 154

269 27/Neml, 80

diğına göre çoktan öldü o. Osmanlı, “Kıyâmet alâmeti” olarak dillendirilen bu toplumsal mikropoları, tedbirsizlikten dolayı bünyesine bulaştırdığı için hastalandı. Onun çocuğu bu belâlara ilâç diye sarıldığı için Kıyâmeti her an yaşamakta. Gerçek Kıyâmetin dehşeti bir anlık iken; toplumsal Kıyâmet, her an dehşet saçmaktadır.

Kıyâmetin büyük alâmeti olarak kabul edilenler de, Kur’an’a arzedilerek, müteşâbih olduğu unutulmadan te’vil edilebilir. Bu, Kur’an mesajına daha uygun olur. Âl-i İmrân 55. ve Mâide, 117. âyetine göre Hz. İsa’nın bedeninin öldüğü açıkça belirtilmiştir. Ama Hz. İsa’yı başkaları öldürmemiş, Allah onu eceliyle vefat ettirmiştir. Yükseltlen onun mânevî derecesi, Allah’ın katına çıkan, onun rûhudur.

Zâten bütün peygamberlerin ruhları Allah’ın huzuruna çıkar, O’ndan ikram görür. Hz. İsa’nın vefatını haber veren âyetleri, âhad haberlere dayanarak te’vil etmek yerine, bu hadisleri te’vil etmek daha doğrudur. Bu hadisler şöyle te’vil edilebilir: İsa’nın rûhu, yani ümmeti mahvolmadı, daha yaşayacaktır. Fakat Kıyâmetten önce bu rûh, yani İsa ümmeti, İslâm’a dönecektir. Bu hadislerden, hristiyanların bir gün müslüman olacakları değerlendirilebilir. Said Nursi bu kanaattedir.²⁷⁰ Meşhur müfessirimiz Elmalılı Hamdi Yazır da yaklaşık bunu söylemektedir.²⁷¹ Yalnız, Kıyâmet alâmetleri konusunda ihtiyâtı elden bırakmamalı, bu ve benzeri her çeşit yorumların da beşerî çıkarımlar olduğu, yanlış olma ihtimalinin bulunduğunu hatırdan çıkarmamalıdır. Her şeyin en doğrusunu bilen Allah olduğu ve gayb bilgisinin ve özellikle Kıyâmet ilminin sadece O’na âit olduğu unutulmalıdır.

Bir peygamberin dini (O’nun tebliğ ettiği esaslar) yaşadıkça, kendisi mânen yaşamaktadır. İsa (a.s.)’nın fikriyatını yahûdiler öldürememişlerdir. Bilâkis onun tebliğleri yayılmış, yahûdiliğe egemen olmuştur. Onun rûhunu temsil eden ümmeti, bir gün ismen olmasa bile, mânen Hz. Muhammed (s.a.s.)’in fikriyatını benimseyecek, onları uygulayacaktır. Bunlar, görünürde hristiyan olsalar bile, uygulamada İslâm’ın özüne mensup olacaklar veya bunlar, tamamen hristiyanlığı bırakıp İslâm’a döneceklerdir. Bu, “güneşin batıdan doğması”dır. Nitekim, giderek ivme kazanan bir hızla Avrupa ve Amerika’da İslâm’ın sesi soluğu duyulmaya başlamıştır, Afrika

270 Bkz. Şualar, 5. Şua, s. 459-471; Lem’alar, s. 112

271 Bk. Hak Dini Kur’an Dili, Eser Y. c. 2, s. 1112-1114

ve Amerika'da İslâm süratle yayılmaktadır. Bush adındaki deccalın Sharon deccalına yardım için Ortadoğuda müslüman avına çıkmasının asıl sebebi budur. İslâm, olduğu gibi anlatıldığı, hele örnek olacak şekilde yaşandığı takdirde, dünyanın her yerinde ve Batıda tek Hak dinin hâkim duruma geçeceği şüphesizdir. Bu gün değilse yarın; işte bu, Hz. İsa'nın rûhunun dirilmesi, onun mesajının hâkim olması, onun Muhammed ümmetine tabi olması (hizmet etmesi), haçın kırılıp domuzun öldürülmesi demektir. İslâm, Kıyâmete kadar bâkî olacak hak dindir. Onun güçlenmesine yardım eden, bu uğurda canını fedâ etmeğe hazır olan her müslüman, İsa'dır, Mesih'tir, Mehdîdir, İmamdır. İslâm düşmanları ve onların hakkı bâtil, bâtili da hak gösteren araçları (özellikle televizyonun bu amaçla kullanılışı) da Deccâl ve onun silâhlarıdır.

Birakalım artık yarınların hayaliyle oyalanmayı. "Kıyâmet ne zaman kopacak? Onun alâmetleri nelerdir?" diye sormak yerine; "ölüme, Kıyâmete, ondan sonrasına hazır olup olmadığımızı" kendi kendimize sormamız gerekmez mi? Dünyaya bir daha gelip de eksik ve hatalarımızı telâfi etme şansımız olmadığına göre, yaşadığımız günün her ânını değerlendirmeli ve "gün bu gündür!" diyerek, ebedî saâdeti kazanmaya çalışmalıyız.

İsa veya Mehdi bekleyerek kendi üzerine farz olan görevleri, kurtarıcılara havâle edip ertelemek, Allah erine yakışmaz. Biz, İslâm'ı yaşayıp çevremize hâkim kılmaya çalışalım. Gerisi bizi fazla ilgilendirmemelidir. Allah da zâten bizi bazılarını beklemeye çağırıyor. Her şuurlu müslümanın hidâyete götüren, hidâyet veren anlamında en büyük "mehdî" olan Kur'an'a uyması kurtuluş için yeterlidir. Her tebliğcinin de, mânen ölmüş canlı cenaze durumundakilere İsa nefesiyle hayat vermeye gayret etmesi gerekmektedir. Kurtarıcı beklemeyi bırakıp kendimiz kurtarıcı olmaya çalışmalı, böylelikle hiç değilse kendimizi kurtarmanın yolunu bulmalıyız. O zaman "deccal"lar da bize zarar veremeyecektir: *"Ey iman edenler! Siz kendinize bakın. Siz hidâyette/doğru yolda olduğunuz müddetçe dalâlette olanlar (sapıklar) size zarar veremez."*²⁷²

Kıyâmetin ikinci aşaması; ölen tüm insanların yeniden dirilerek ayağa kalkması, kıyâm etmesidir. "Emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker" adındaki kalk borusunu, "kıyâm et" emrini veren dâvetçi İsrâfiller, inşâAllah

toplumu İsa nefesleriyle yeniden diriltecek ve Allah'ın izni ve yardımıyla topluma ba'su ba'de'l-mevti yaşatacaklardır. Hz. İsa, rûha önem verilmeyen yahûdileşmiş bir topluma rûhî özellikleri yeniden ihyâ etme yönüyle çeşitli mûcizelerle geldi: Bazı ölüleri Allah'ın izniyle diriltme, hastaları iyileştirme, körlerin gözlerini açma, dilsizi konuşturma gibi.

İşte günümüz toplumunda da bu rûhî özellikleri ihyâ eden İsa nefesli müslümanlara ihtiyaç var. Böylece emperyalistlerin katı kapitalist etkileriyle ruhları, rûhî/mânevî özellikleri bombardıman edilen insanların ölümcül kalpleri ve ruhları dirilsin; ruh maddenin önüne çıksın, böylece tatmin olsun. Hasta kalpler ve mânevi/rûhî hastalıklar iyileşsin. Hakkı göremeyen gözler açılsın, basîret ve ferâset sahibi olan insanlar eşyaya Allah'ın nûruyla bakabilsin. Sadece görünenleri değil, perdenin arkasındakileri de görebilsin. Hakka kilitli dilleri açılsın, bülbül gibi şaksın. Bunların yerine gelmesi için Hz. İsa'nın gökten inmesini beklemeye lüzum yok. Hz. İsa'nın nefesine, Hz. Mûsâ'nın asasına, Hz. Muhammed'in Kur'an'ına mirasçı sensin. Kurtuluş istiyorsan, kurtarıcı beklemekten vazgeç; vazifeni yap. Hem sen kurtul, hem toplum kurtulsun ey İsa nefesli müslüman!

Son söz: Her şeyin en doğrusunu bilen yalnız Allah'tır. ²⁷³

Kur'ân-ı Kerîm'de Kıyâmet

Kur'ân-ı Kerîm'de Kıyâmet kavramına çok yer verilir. Değişik kelimelerle Kıyâmetten bin civarında âyette konu edinilir. Kıyâmetle ilgili temel kavram mâhiyetindeki kelimelerin kısa bir dökümünü vermek, bu konuda ufuk açıcıdır: “Kıyâmet” kelimesi, toplam 70 yerde zikredilir. Aynı anlamdaki “sâat” sözcüğü ise toplam 48 yerde geçer. “Âhir (yevmu'l-âhır)” kelimesi 28 yerde, “âhiret” kelimesi ise 115 yerde kullanılır. Âhirette hesaba çekilmek ve Kıyâmet günü ve hesap günü anlamındaki “hesap (hısâb) ve “yevmu'l-hısâb” kelimeleri toplam 39 yerde ifâde edilir. Yeniden diriliş anlamında kullanılan “ba's” kelimesi ve türevleri toplam 67 yerde kullanılır. Kıyâmetin kopması ve her yaratığın ölümünden sonra, yeniden dirilişle birlikte mahşerde toplanmak anlamındaki “haşr” kavramı ve türevlerinin toplam 43 yerde zikredildiği görülür.

273 Ahmed Kalkan, Vuslat, Sayı 25, Temmuz 2003

İslâm inancının üç temel esasından birini oluşturan Kıyâmet veya âhiret konusu yüzleri aşan, çok değişik ve müstakil sûrelerde ele alınmıştır. Burada, toplum hayatında büyük önem taşıyan mes'ûliyet duygusunun telkin edilmesinin bir hedef teşkil ettiği şüphesizdir. Ayrıca, “*Herkes yarın için ne hazırladığının bilincini taşımalıdır.*”²⁷⁴ âyetinde ifâdesini bulan geleceği düşünme ve ebedî hayatın mutluluğunu sağlama uğruna faâliyet gösterme ilkesinin hâkim rol oynadığını da söylemek gerekir.

Kur’ân-ı Kerim’de zaman zarfı olan “yevme”, “yevmeizin” kelimeleriyle oluşup Kıyâmeti tasvir eden âyetlerin sayısı 400’e yakındır. Bunların yetmişi “yevmu’l-kıyâmeh” şeklindedir. Ayrıca, Kur’an’ın altmış yedinci sûresi olan Mülk sûresinden itibâren yer alan 48 sûrenin büyük ekseriyetinin en belirgin muhtevâsı “Kıyâmet” konusudur. Bunlardan başka “Kıyâmetin kopma zamanı” demek olan “sâat”, “dünyanın sonu” anlamına gelen “ukbâ”²⁷⁵, “mutlaka gerçekleşecek olan realite” mânâsındaki “vâkıa”, “kimini alçaltan, kimini yükselten olay” anlamındaki “hâfida-râfia”,²⁷⁶ “yeniden diriltmek, dirilterek hesap meydanında toplamak” mânâsındaki “ba’s” ve “haşr”²⁷⁷ kelimeleriyle bunlara benzer kavramlar Kıyâmet için kullanılmıştır. “Dönüş, dönüş yeri, çıkarıldığı yer” anlamına gelen ve bir âyette yer alıp bir yoruma göre Kıyâmet mânâsında olan “meâd” kelimesi de,²⁷⁸ özellikle kelâm ve felsefe kitaplarında Kıyâmet yerine kullanılmıştır.

“Onlar ki, namazlarına devam ederler. Mallarında belli bir hisse vardır. İsteyene ve mahruma. Cezâ gününü tasdik ederler.”²⁷⁹ Bu âyetler, Allah’a ve âhiret gününe iman etmenin, insan hayatındaki önemini belirtiyor. Şu âyet de Kıyâmeti, âhireti yalanlayanların bazı temel özelliklerini açıklıyor: “(Onlar da) dediler ki: ‘Biz namaz kılanlardan olmadık. Yoksula da yedirmedik. Boş şeylere dalanlarla birlikte daldık. Cezâ gününü yalanlardık.’”²⁸⁰

“(Allah), Din gününün mâliki (cezâ gününün, âhiret hayatının gerçek sahibi)dir.”²⁸¹

274 59/Haşr, 18

275 Ukbe’d-dâr; 13/Ra’d, 22, 24, 35, 42

276 56/Vâkıa, 1-3

277 22/Hacc, 5; 50/Kaf, 44

278 28/Kasas, 85

279 70/Meâric, 22-26

280 74/Müddessir, 43-46

281 1/Fâtiha, 3

“Onların tümünü toplayacağımız gün; sonra şirk koşanlara diyeceğiz ki: ‘Nerede (o bir şey) sanıp da ortak koştuklarımız?’ (Bundan) Sonra onların: ‘Rabbimiz olan Allah’a and olsun ki, biz müşriklerden değildik’ demelerinden başka bir fitneleri olmadı (kalmadı.) Bak, kendilerine karşı nasıl yalan söylediler ve düzmekte oldukları da kendilerinden kaybolup-uzaklaştı.”²⁸²

“Rablerinin karşısında durdurulduklarında onları bir görsen: (Allah:) ‘Bu, gerçek değil mi?’ dedi. Onlar: ‘Evet, Rabbimiz hakkı için’ dediler. (Allah:) ‘Öyleyse inkâr edegeldikleriniz nedeniyle azâbı tadın!’ dedi.”²⁸³

“Allah’a kavuşmayı yalan sayanlar, doğrusu hüsrana uğramışlardır. Öyle ki, sâat (Kıyâmet günü) apansız onlara geliverince, günahlarını sırtlarına yüklenerek: ‘Onda (dünyada) sorumsuzca yaptıklarımızdan dolayı yazıklar olsun bize...’ derler. Dikkat edin, o işleyip yükledikleri ne kötüdür!”²⁸⁴

“Üzerinde Allah’ın isminin anılmadığı şeyi yemeyin; çünkü bu fısk’tır (yoldan çıkıştır). Gerçekten şeytanlar, sizinle mücâdele etmeleri için kendi dostlarına gizli çağrılarda bulunurlar. Onlarla itaat ederseniz şüphesiz siz de müşriklersiniz.”²⁸⁵

“Ey Âdemoğulları, şeytan, anne ve babanızın çirkin yerlerini kendilerine göstermek için, elbiselerini sıyırtarak, onları cennetten çıkardığı gibi sakın sizi de bir belaya uğratmasın. Çünkü o ve taraftarları, (kendilerini göremeyeceğiniz yerden) sizleri görmektedir. Biz gerçekten şeytanları, inanmayacaklarının dostları kıldık.”²⁸⁶

“Kimine hidâyet verdi, kimi de sapıklığı hak etti. Çünkü bunlar, Allah’ı bırakıp şeytanları veli edinmişlerdi. Ve gerçekten onları doğru yolda saymaktadırlar.”²⁸⁷

“Sâatin (Kıyâmetin) ne zaman demir atacağını (gerçekleşeceğini) sorarlar. De ki: ‘Onun ilmi yalnızca Rabbimin katındadır. Onun süresini O’ndan başkası açıklayamaz. O, göklerde ve yerde ağırlaştı. O, size apansız bir geliş-

282 6/Enâm, 22-24

283 6/Enâm, 30

284 6/Enâm, 31

285 6/Enâm, 121

286 7/Arâf, 27

287 7/Arâf, 30

ten başkası değildir.’ Sanki sen, ondan tümüyle haberdarmışsın gibi sana sorarlar. De ki: ‘Onun ilmi yalnızca Allah’ın katındadır. Ancak insanların çoğu bilmezler.’²⁸⁸

“O gün, onların tümünü bir arada toplayacağız, sonra şirk katanlara: ‘Yerinizden ayrılmayınız; siz de, şirk koştuklarınız da’ diyeceğiz. Artık onların arasını açmışızdır. Şirk koştukları derler ki: ‘Siz bize ibâdet ediyor değildiniz. Bizim ile sizin aranızda şâhid olarak Allah yeter. Gerçekten biz, sizin ibâdetinizden habersizdik.’ İşte orada, her nefis önceden yaptıklarıyla imtihana çekilmiş olacak ve onlar asıl-gerçek mevlâları olan Allah’a döndürülecekler. Yalan yere uydurdukları da, kendilerinden kaybolup uzaklaşacaklar.”²⁸⁹

“(Kıyâmetin) Geleceği günde, O’nun izni olmaksızın, hiç kimse söz söyleyemez. Artık onlardan kimi ‘bedbaht ve mutsuz’, (kimi de) mutlu ve bah-tiyardır.”²⁹⁰

“(Ey Muhammed,) Allah’ı sakın zulmedenlerin yapmakta olduklarından habersiz sanma, onları yalnızca gözlerin dehşetle belireceği bir güne ertelemektedir. Başlarını dikerek koşarlar, gözleri kendilerine dönüp çevrilmez. Kalpleri (sanki) bomboştur.”²⁹¹

“Göklerin ve yerin gaybı Allah’a âittir. (Kıyâmet) Sâatin(in) emri de yalnızca (süratli) göz açıp kapama gibidir veya daha yakındır. Şüphesiz, Allah her şeye güç yetirendir.”²⁹²

“O şirk koşanlar, şirk koştuklarını gördükleri zaman: ‘Rabbimiz, seni bırakıp bizim taptığımız ortaklarımız bunlardır’ diyecekler. (Onlar da bunlara:) ‘Siz gerçekten yalan söyleyenlersiniz’ diye sözü (geri çevirip) fırlatacaklar. O gün (artık) Allah’a teslim olmuşlardır ve uydurdukları (yalancı ilahlar) da onlardan çekilip uzaklaşmıştır.”²⁹³

“Dağları yürüteceğimiz gün, yeri cırılçıplak (dümdüz olmuş) görürsün; onları bir arada toplamışız da, içlerinden hiç birini dışarıda bırakmamışızdır.

288 7/Arâf, 187

289 10/Yûnus, 28-30

290 11/Hûd, 105

291 14/İbrâhim, 42-43

292 16/Nahl, 77

293 16/Nahl, 86-87

Onlar senin Rabbine sıra sıra sunulmuşlardır. Andolsun, siz ilk defa yarattığımız gibi bize gelmiş oldunuz. Hayır, bizim size bir kavuşma zamanı tesbit etmediğimizi sanmıştınız değil mi?”²⁹⁴

“(Kâfirlere:) ‘Benim ortaklarım sandığınız şeyleri çağırın’ diyeceği gün; işte onları çağırılmışlardır, ama onlar, kendilerine cevap vermemişlerdir. Biz onların aralarında bir uçurum koyduk.”²⁹⁵

“Biz o gün, bir kısmını bir kısmı içinde dalgalanırcasına bırakıvermişiz. Sûr’a da üfürülmüştür, artık onların tümünü bir arada toparlamışız.”²⁹⁶

“Andolsun Rabbine, biz onları da, şeytanları da mutlaka haşredeceğiz, sonra onları cehennemde çevresinde diz üstü çökmüş olarak hazır bulunduracağız.”²⁹⁷

“Ve onların hepsi, Kıyâmet günü O’na, ‘yapayalnız, tek başlarına’ geleceklerdir.”²⁹⁸

“Sûr’a üfürüleceği gün, biz suçluları/günahkârları o gün, (yüzleri kara, gözleri gömgök (kaskatı ve kör) olarak toplayacağız.”²⁹⁹

“Sana dağlar hakkında soruyorlar. De ki: ‘Benim Rabhim, onları darma-dağın edip savuracak. Yerlerini bomboş, çırcıplak bırakacaktır. Orada ne bir eğrilik göreceksin, ne de bir tümsek.’”³⁰⁰

“O gün, kendisinden sapma imkânı olamayan çağırıcıya uyacaklar. Rahman (olan Allah)a karşı sesler kısılmıştır; artık bir hırıltıdan başka bir şey işitemezsin.”³⁰¹

“O gün, Rahman (olan Allah)’ın kendisine izin verdiği ve sözünden hoşnut olduğu kimseden başkasının şefaati bir yarar sağlamaz.”³⁰²

294 18/Kehf, 47-48

295 18/Kehf, 52

296 18/Kehf, 99

297 19/Meryem, 68

298 19/Meryem, 95

299 20/Tahâ, 102

300 20/Tahâ, 105-107

301 20/Tahâ, 108

302 20/Tahâ, 109

“İnsanları sorgulama (zamanı) yaklaştı, kendileri ise gaflet içinde yüz çeviriyorlar.”³⁰³

“Hayır, onlara apansız gelecek de, böylece onları şaşkına çevirecek; artık ne onu geri çevirmeye güçleri yetecek ve ne onlara süre tanınacak.”³⁰⁴

“Biz, Kıyâmet gününe âit duyarlı teraziler koyarız da artık, hiç bir nefis hiç bir şeyle haksızlığa uğramaz. Bir hardal tanesi bile olsa ona (teraziye) getiririz. Hesap görücüler olarak Biz yeteriz.”³⁰⁵

“Bizim, göğü kitabın sayfalarını katlar gibi katlayacağımız gün, ilk yaratmaya başladığımız gibi, yine onu (eski durumuna) iâde edeceğiz. Bu, bizim üzerimizde bir vaidir. Elbette, Biz yapıcılarız.”³⁰⁶

“Hayır, onlar Kıyâmet sâatini yalanladılar; biz Kıyâmet sâatini yalan sayanlara çılğınca yanan bir ateş hazırladık. (Ateş,) Onları uzak bir yerden gördüğünde, onlar bunun gazablı öfkesini ve uğultusunu işitirler. Elleri boynlarına bağlı olarak, sıkışık bir yerine atıldıkları zaman, orada yok oluşu isteyip çağırırlar.”³⁰⁷

“Sûr’a üfürüleceği gün, Allah’ın dilediği kimseler dışında, göklerde ve yerde olan herkes artık korkuya kapılmıştır ve her biri ‘boyun bükmüş’ olarak O’na gelmişlerdir.”³⁰⁸

“O gün (Allah) onlara seslenerek: ‘Bana ortak olarak öne sürdükleriniz nerede?’ der. Üzerlerine (azab) sözü hak olanlar derler ki: ‘Rabbimiz, işte bizim azdırıp-saptırdıklarımız bunlar; kendimiz azıp saptığımız gibi, onları da azdırıp saptırdık. (Şimdiyse) Sana (gelip onlardan) uzaklaşmış bulunmaktayız. Onlar bize tapıyor da değillerdi. Denir ki: ‘Ortaklarınızı çağırın.’ Böylelikle çağırırlar, ama kendilerine cevap vermezler ve azabı görürler. Hidâyet bulmuş olsalardı ne olurdu. O gün (Allah) onlara seslenerek: ‘Gönderilen (elçilere) ne cevap verdiniz?’ der.”³⁰⁹

303 21/Enbiyâ, 1

304 21/Enbiyâ, 40

305 21/Enbiyâ, 47

306 21/Enbiyâ, 104

307 25/Furkan, 11-13

308 27/Neml, 87

309 28/Kasas, 62-65

“Kıyâmet sâatinin kopacağı gün, suçlu günahkârlar umutsuzca yıkılırlar. (Allah’a eş koştukları) Ortaklarından kendilerine şefaâtçi olan yoktur; onlar, ortaklarını inkâr ediyorlar.”³¹⁰

“Kıyâmet sâatinin bilgisi, şüphesiz Allah’ın katındadır. Yağmuru yağdırır; rahimlerde olanı bilir. Hiç kimse, yarın ne kazanacağını bilmez. Hiç kimse de, hangi yerde öleceğini bilmez. Hiç şüphesiz Allah bilendir, haberdârdır.”³¹¹

“İnsanlar, sana Kıyâmet sâatini sorarlar; de ki: ‘Onun bilgisi yalnızca Allah’ın katındadır.’ Ne bilirsin; belki Kıyâmet sâati pek yakın da olabilir.”³¹²

“Onlar: ‘Eğer doğru sözlü iseniz, bu vaad (ettiğiniz azap) ne zamanmış?’ derler. De ki: ‘Sizin için belirlenmiş bir gün vardır ki, ondan ne bir an erteleyebilirsiniz, ne de (bir an) öne alınabilirsiniz.’”³¹³

“Demişlerdir ki: ‘Eyvahlar bize, uykuya-bırakıldığımız yerden bizi kim diriltip kaldırdı? Bu, Rahmân (olan Allah)’ın vaad ettiği, (demek ki) gönderilen (elçi)ler doğru söylemiş.’”³¹⁴

“Onlar, yalnızca tek bir çığıltıdan başkasını gözetmezler, onlar birbirleriyle çekişip dururken o kendilerini yakalayır. Artık ne bir tavsiyede bulunmağa güç yetirebilirler, ne âilelerine dönebilirler.”³¹⁵

“Sûr’a üfürülmüştür; böylece onlar kabirlerinden (diriltilip) Rablerine doğru (dalgalar halinde) süzülüp giderler.”³¹⁶

“İşte o, yalnızca bir tek çığıltıdan ibârettir; artık kendileri (diriltilmiş olarak) bakıp duruyorlar.”³¹⁷

“Derler ki: ‘Eyvahlar bize; bu, din günüdür.’ ‘Bu, sizin yalanladığınız (mü’mini kâfirden, haklıyı haksızdan) ayırma günüdür.’”³¹⁸

310 30/Rûm, 12-13

311 31/Lokman, 34

312 33/Ahzâb, 63

313 34/Sebe’, 29-30

314 36/Yâsin, 52

315 36/Yâsin, 49-50

316 36/Yâsin, 51

317 37/Sâffât, 19

318 37/Sâffât, 20-21

“Ve onları durdurup tutuklayın, çünkü sorguya çekileceklerdir.”³¹⁹

“Siz, O’nun dışında dilediklerinize ibâdet edin.” De ki: “Gerçekten hüsrana uğrayanlar, Kıyâmet günü hem kendilerini, hem yakınlarını hüsrana uğratanlardır. Haberiniz olsun; bu apaçık olan hüsranın kendisidir.”³²⁰

“Kıyâmet günü, Allah’a karşı yalan söyleyenlerin yüzlerinin kapkara olduğunu görürsün. Büyüklelenenler için cehennemde bir konaklama yeri mi yok?”³²¹

“Kıyâmet sâatinin ilmi O’na döndürülür. O’nun ilmi olmaksızın, hiç bir meyve tomurcuğundan çıkmaz, hiç bir dişi, gebe kalmaz ve doğurmaz da. Onlara: ‘Benim ortaklarım nerede?’ diye sesleneceği gün, dediler ki: ‘Sana arzettik ki, bizden hiç bir şâhit yok.’”³²²

“Ki Allah, hak olmak üzere Kitabı ve mizanı indirdi. Ne bilirsin; belki Kıyâmet sâati pek yakındır.”³²³

“Onlar, hiç şuurunda değilken kendilerine apansız geliverecek olan Kıyâmet sâatinden başkasını mı gözlüyorlar?”³²⁴

“Göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların mülkü kendisinin olan (Allah) ne yücedir. Kıyâmet sâatinin ilmi O’nun katındadır ve O’na döndürüleceksiniz.”³²⁵

“De ki: ‘Allah sizi diriltiyor, sonra sizi öldürüyor, sonra kendisinde hiç bir kuşku olmayan Kıyâmet günü O sizi bir araya getirip toplayacaktır. Ancak insanların çoğu bilmezler.’”³²⁶

319 37/Sâffât, 24

320 39/Zümer, 15

321 39/Zümer, 60

322 41/Fussilet, 47

323 42/Şûrâ, 17

324 43/Zuhruf, 66

325 43/Zuhruf, 85

326 45/Câsiye, 26

“Artık onlar, Kıyâmet sâatinin kendilerine apansız gelmesinden başkasını mı gözlüyorlar? İşte onun işaretleri gelmiştir. Fakat kendilerine geldikten sonra öğüt alıp-düşünmeleri onlara neyi sağlar?”³²⁷

“O gün, o çılgıncı bir gerçek (hak) olarak iştirler. İşte bu, (dirilip kabirlerden) çıkış günüdür.”³²⁸

“O yaklaşmakta olan yaklaştı.”³²⁹

“Gözleri zillet ve dehşetten düşmüş olarak, sanki yayılan çekirgeler gibi kabirlerinden çıkarlar. Boyunlarını çağırana doğru uzatmış olarak koşarlar-ken, kâfirler derler ki: ‘Bu, zorlu bir gün.’”³³⁰

“(Çünkü o gün) Suçlu günahkârlar, simalarından tanınır da alınlarından ve ayaklarından yakanırlar.”³³¹

“Yer şiddetle sarsıldığı, dağlar darmadağın olup ufalandığı, toz duman halinde dağılıp savrulduğu Ve sizler de üç sınıf olduğunuz zaman...”³³²

“Ve diyorlardı ki: ‘Biz öldükten, toprak ve kemik yığını olduktan sonra, biz mi bir daha diriltileceğiz? Önceki atalarımız da mı?’ De ki, öncekiler ve sonrakiler. Belli bir günün buluşma vakti için mutlaka toplanacaklardır. Sonra siz ey sapık yalancılar, elbette bir ağaçtan, bir zakkum ağacından yiyeceksiniz. Onunla karınlarınızı dolduracaksınız. Üzerine de kaynar su içeceksiniz. Susuzluk hastalığına tutulmuş develerin içişi gibi içeceksiniz. İşte cezâ gününde onların ağırlanışı bu şekilde olacaktır.”³³³

“Vâkıa (kesin bir gerçek olan Kıyâmet) vuku bulduğu zaman, Onun vukuuna (gerçekleşmesine artık) yalan diyecek yoktur.”³³⁴

327 47/Muhammed, 18

328 50/Kaf, 42

329 53/Necm, 57

330 54/Kamer, 7-8

331 55/Rahmân, 41

332 56/Vâkıa, 4-7

333 56/Vâkıa, 47-56

334 56/Vâkıa, 1-2

“O yaklaşmakta olan yaklaştı. Onu Allah’ın dışında ortaya çıkaracak başka (hiç bir güç yoktur).”³³⁵

“Derler ki: ‘Eğer doğru söylüyorsanız, şu tehdit (ettiğiniz azap) ne zamanmış?’ De ki: ‘(Bununla ilgili) Bilgi ancak Allah’ın katındadır. Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım.’”³³⁶

“O gün, mü’min erkekler ile mü’min kadınları, nurları önlerinde ve sağlarında koşarken görürsün. “Bugün sizin müjdeniz, içinde ebedi kalıcılar (olduğunuz), altından ırmaklar akan cennetlerdir.” İşte ‘büyük kurtuluş ve mutluluk’ budur. O gün, münafık erkekler ile münafık kadınlar, iman edenlere derler ki: “(Ne olur) Bize bir bakın, sizin nurunuzdan birazcık alıp-yararlanalım.” Onlara: “Arkanıza (dünyaya) dönün de bir nur arayıp-bulmaya çalışın” denilir. Derken aralarında kapısı olan bir sûr çekilmiştir; onun iç yanında rahmet, dış yanında o yönden azab vardır.”³³⁷

“Ey iman edenler, Allah’a kesin (nasûh) bir tevbe ile tevbe edin. Olabilir ki, Allah sizin kötülüklerinizi örter ve altından ırmaklar akan cennetlere sokar. O gün Allah, Peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri küçük düşürmeyecektir. Nurları, önlerinde ve sağ yanlarında koşar-parıldar. Derler ki: “Rabbimiz nurumuzu tamamla, bizi bağışla. Şüphesiz Sen, her şeye güç yetirensin.”³³⁸

“Gözleri ‘korkudan ve dehşetten düşük’, kendilerini de zillet sarıp kuşatmış. Oysa onlar, (daha önce) sapasağlam iken secdeye dâvet edilirdi.”³³⁹

“Artık sûr’a tek bir üfürülüşle üfürüleceği. Yeryüzü ve dağlar yerlerinden oynatılıp kaldırılacağı, ardından tek bir çarpma ile birbirlerine çarpılıp parça parça olacağı zaman. İşte o gün, vakıa (bir gerçek olan Kıyâmet) artık vuku bulmuş (gerçekleşmiş)tur. Gök yarılp-çatlamıştır; artık o gün, ‘sarkmış za’fa uğramıştır.”³⁴⁰

335 53/Necm, 57-58

336 67/Mülk, 25-26

337 57/Hadid, 12-13

338 66/Tahrîm, 8

339 68/Kalem, 43

340 69/Haakka, 13-16

“Artık kitabı sağ-eline verilen kişi, der ki: ‘Alın, kitabımı okuyun. Çünkü ben, gerçekten hesabıma kavuşacağımı sanmış (anlamış)tım.’ Artık o, hoşnut bir yaşama içindedir. Yüksek bir cennette.”³⁴¹

“Kitabı sol eline verilen ise; o da, der ki: “Bana keşke kitabım verilmeseydi. Hesabımı hiç bilmeseydim. Keşke o (ölüm her şeyi) kesip bitirseydi.”³⁴²

“Gökyüzünün erimiş maden gibi olacağı gün; Dağlar da (etrafa uçmuş) rengârenk yün gibi olacak.”³⁴³

“(Böyle bir günde) Hiç bir yakın dost bir yakın dostu sormaz.”³⁴⁴

“Şüphesiz, size vaad edilen gerçekleşecektir.”³⁴⁵

“Yıldızlar örtülüp (ışıkları) silindiği zaman, Gök yarıldığı zaman, Dağlar kökünden sökülüp savurulduğu zaman, Ve Rasûller de (şâhitlik için) belli bir vakitte getirildiği zaman...”³⁴⁶

“Bu ayırma gününü sana ne bildirdi? O gün, yalanlayanların vay haline. Biz, öncekileri helak etmedik mi? Sonra arkadan gelenleri onların izinde yürüteceğiz. İşte Biz, suçlu günahkârlara böyle yapıyoruz. O gün, yalanlayanların vay haline!”³⁴⁷

“Sûr’a üfürüleceği gün, artık siz dalga dalga geleceksiniz. O sırada gök açılmış ve kapı kapı olmuştur. Dağlar yürütülmüş, artık bir serap oluvermiştir.”³⁴⁸

“Şüphesiz o hüküm (fasl) günü, belirlenmiş bir vakittir.”³⁴⁹

“Şüphesiz, size vaad edilen gerçekleşecektir.”³⁵⁰

341 69/Haakka, 19-22

342 69/Haakka, 25-27

343 70/Meâric, 8-9

344 70/Meâric, 10

345 77/Mürselât, 7

346 77/Mürselât, 8-11

347 77/Mürselât, 14-19

348 78/Nebe’, 18-20

349 78/Nebe’, 17

350 77/Mürselât, 7

“O ne zaman demir atacak?’ diye, sana Kıyâmet sâatini soruyorlar. Onunla ilgili bilgi vermekten yana, sende ne var ki... En sonunda o (ve onunla ilgili bilgi), Rabbine âittir.”³⁵¹

“Kişi o gün, kendi kardeşinden kaçır; Annesinden ve babasından.”³⁵²

“O gün, onlardan her birisinin kendine yetecek bir işi vardır.”³⁵³

“O gün, öyle yüzler vardır ki apaydınlıktır; Güler ve sevinç içindedir.”³⁵⁴

“Artık o gün hiç kimse (Allah’ın) vereceği azap gibi azaplandırıamaz. Onun vuracağı bağı hiç kimse vuramaz.”³⁵⁵

“Yer, o şiddetli sarsıntısıyla sarsıldığı, Yer, ağırlıklarını dışa atıp çıkardığı Ve insan: ‘Buna ne oluyor?’ dediği zaman; O gün (yer), haberlerini anlatacaktır. Çünkü senin Rabbin, ona vahyetmiştir.”³⁵⁶

Kıyâmet ve Âhiret Anlayışı Bizi Dirilişe Ulaştırır/Ulaştırmalıdır

Bugün yaşadığımız toplumda Kıyâmet ve âhiret inancı, bir mit ve hurâfeler yığını olarak yaşamaktadır. İnsanlar bu inancın getirdiği her tür dinamizm, coşkunluk ve aşktan fersah fersah uzaktadırlar. Avamdan, ya da ehl-i dünyadan birisi yaşadığı hayat ve sahip olduğu hayat felsefesince Kıyâmete ve âhirete inanmaktadır ve büyük bir ihtimalle de kendini cennette görmektedir.

Gerçek müslümanlar için durum çok farklıdır. Çünkü müslümanlar ‘dünyadadırlar’ ama, ‘dünyadan ve dünyevî’ değildirler. Dünyada, bütün ömürleri boyunca bir yolcu ya da garip gibidirler. Yani onlar, niçin yaratıldıklarını, nasıl yaşayacaklarını ve buna bağlı olarak sonlarının nereye ulaşacağını bilen insanlardır. İnsan, şu anda yaşadığına göre, öncelikle bilmesi

351 79/Nâziât, 42-44

352 80/Abese, 34-35

353 80/Abese, 37

354 80/Abese, 38-39

355 89/Fecr, 25-26

356 99/Zelzele (Zilzâl), 1-5

gereken; nasıl yaşayacağı ve sonunun ne olacağıdır. Aslında son dediğimiz şeye, fazla uzak gözüyle bakılmamalıdır. Çünkü “Dünya” kelimesi, denâdan gelir ve ‘yakınlaştırılmış şey’ demektir. Demek ki dünya, insanın akıl ve idrâk tecrübesine ve bilincine yakınlaştırılmış bir şeydir. Yakına getirilen şeyin (dünyanın) tabir caizse bizi kuşatması ve etkilemesi gerçeği, bilincimizi, son varış yerimizden (âhiretten) başka yöne çevirir. Bu son gidilecek yer, ‘daha sonra’ geldiğinden; bize ‘uzak’ gibi gelir. Hâlbuki bu, ‘yakın’ olanın (dünyanın) sebep olduğu yanılsama ve şaşırtmacadan dolayı böyledir. Yani, son, âhret bize o kadar uzak değildir. Uzak sanmamız, duyularımızın bizi yanıltması nedeniyledir. Öyleyse yaşadığımız ile ulaşacağımız sonu düşünmek ve her ânımıza bir muhâsebe yapmak durumundayız.

Müslüman birey, kendi bilinç ve dimağını devamlı diri tutmak zorundadır. Bir taraftan cahilî yaşamın, diğer taraftan nefsin/şeytanın öne sürdüğü zaaf ve oyalanmalar arasında kalan birey, cihadın her şeyden önce bunlara karşı verilmesi gereken bir mücadele olduğunu bilmelidir. Bunun sağlanabilmesi ise ancak yaşanan dünyadan ve hayattan daha yüksek, yüce ilkelere, hedeflere bağlanmakla mümkündür. Bu ilke ya da hedef, günlük yaşamadan ve denilikten uzak ve yüce olduğu ölçüde bu hayatı anlamlı kılacaktır. Hangi düzeyde olursa olsun, müslüman birey için mücadele zorunlu olduğundan, mücadeleye liyakat için fertlerin dimağlarını her zaman diri tutacak donanımlara, eskimeyen kaynaklara ihtiyacı vardır. İşte bu kaynakların başında âhret inancı gelir. Kişi, dünyanın geçici zevklerinden, korku ve umutsuzluktan, hedef sapmalarından ve hilâfet görevini unutmaktan, ancak bu inanç ile uzaklaşabilir. İnsanoğlu nisyâna (unutmaya) meyillidir ve nisyan arttıkça isyan ve sapma da artar. Dahası, insanın gönlünde iki ayrı (üstelik zıt) ilkenin, idealin ya da duygunun bulunması mümkün değildir. Bir yandan hilafet görevini yerine getirmeye çalışmak, özgürlük ve adalet için mücadele etmek, bir yandan da dünyanın ve şeytanın geçici oyunları, hileleri karşısında aldanmak, korkmak ve zavallı yaşam biçimlerine istek duymak, bir müslümanın şahsında birleşemez. “*Dünya hayatını âhret hayatı karşılığında satanlar, Allah yolunda savaşırlar. Kim Allah yolunda savaşır da öldürülür ya da galip gelirse, biz ona yakında büyük bir mükâfat vereceğiz.*”³⁵⁷ Allah’ın yolunda mücadele, -alanı ve biçimi ne olursa olsun- ancak dünya hayatının satılmasından sonradır. Sağlam bir irade ve direnme duygusuna sahip olmayan insanların, düşmanın güç ve

oyunları karşısında kısa zamanda umutsuzluk ve korkuya düşmesi mümkündür. Hâlbuki sorgulama, tahkir edilme, işkence görme ve nihâyet şehidlik ile kaybedecek hiçbir şeyi olmadığını; aksine cennetlere ve bunun ötesinde temiz ve özgür bir ruha sahip olacağını ve Rabbinin huzuruna bu tertemiz haliyle çıkacağını bilen bir insan için, korku son derece ârizî bir şeydir.

- 11. ÂYET -

ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا

ذَرْنِي : Bana bırak مَنْ خَلَقْتُ : kendisini yarattığımı وَحِيدًا : tek olarak

“Kendisini tek olarak yarattığımı Bana bırak!” (Bir tek Benim yarattığımı / tek başıma yarattığımı / kendisini yarattığımda yapayalnız olan kimseyi; Malsız ve evlâtsiz olarak yarattığımı) Bana bırak, Beni onunla baş başa bırak; Bırak Beni ve yarattıklarımı tek başıma. Bana bırak yalnız yarattığım o kişi(yle uğraşma)yı.” (11. âyet)

Bu âyetlerin Nüzul Sebebi

Ebu'l-Kasım el-Hızâmî kanalıyla İbn Abbâs'tan rivayete göre el-Velid İbnu'l-Muğîra el-Mahzûmî bir gün Hz. Peygamber'e (s.a.s.) geldi; Efendimiz (s.a.s.) ona Kur'ân okudu ve sanki biraz (kalbi İslâm'a) yumuşadı. Onun bu durumu Ebû Cehil'e ulaşıncı yanına geliyor ve: “Ey amca, kavmin sana vermek üzere mal topluyorlar. Muhammed'e gitmişsin ve onun tarafındaki mala talip olmuş, ondan bir şeyler istemişsin.” dedi. el-Velid: “Kureyş beni iyi bilir ki malı en çok olanlarındanı” diye cevap verdi. Ebû Cehil: “O halde Muhammed hakkında öyle bir şey söyle ki senin onu inkâr ettiğini ve ondan hoşlanmadığını kavmin bilsinler.” el-Velid: “Ne söyleyeyim? Vallahi, içinizde şiiri benden iyi bilen kimse yoktur, recezi, kasideyi benden daha iyi bilen bulunmaz. Vallahi onun söyledikleri bunlardan hiçbirine benzemiyor. Vallahi, onun söylediğinde bir tatlılık var, onun apayrı bir lezzeti var, altındaki her sözü yıkıyor ve hepsinin üstüne çıkıyor, hiçbir söz onun üstüne çıkamıyor.” Diye düşüncelerini anlattı. Ebu Cehil ısrar etti: “Kav-

min, sen onun aleyhinde bir şey söylemeden senden râzı olmayacak.” O da: “Bırak beni biraz düşüneyim” dedi, sonra da: “Bu nakledilen bir büyüdür, başkalarından (Müseylimeden ve Bâbillilerden) naklediyor” dedi ve bunun üzerine “*Bırak Beni ve yarattıklarımı tek başına.*”³⁵⁸ âyet-i kerimesi nâzil oldu.³⁵⁹ Bu el-Velid ibnu’l-Muğîra kendisinin de babasının da “el-Vahîd” (biricik) olduğunu, kendisinin de babasının da Araplar içinde bir benzerinin olmadığını söylemiş.³⁶⁰

Bu rivayet bu sûrenin bir defada toptan nâzil olmadığını gösterir.³⁶¹

Kâfir/İnkârcı Kişiyle Beni Başbaşa Bırak!

Bu âyetler, servetle şımarıp Allah’ın emirlerine ve Kur’an’ın delillerine inatla karşı çıkan zengin insan tipine ait bir tabloyu gözler önüne sermektedir. Rivâyete göre bu zengin adam, “Eğer Muhammed’in anlattıkları doğru ise cennet ancak benim ve benim gibiler için yaratıldı.” diyen Velid bin Muğîredir. Bu yüzden âyetler, onun sözlerini yalanlayacak ve emelini boşa çıkaracak şekilde nâzil olmuştur. Hemen hatırlatalım ki, sebebin hususi olması, âyetlerin hüküm ve mesajının umumi olmasına engel değildir. Bunun için âyetler, servetine ve gücüne güvenip inkâr yolunu seçen her insanı kuşatıcı ve uyarıcı niteliktedir.

“*Beni tek başıma yarattığımla baş başa bırak.*” Veya; “*Yalnız yarattığımı Benimle baş başa bırak.*” Her iki şekilde de anlaşılabilir. *Vahîden* tümleci *zernî’yi* de *halaktu’yu* da nitelediği için hem “*tek başına, yalnız yarattığım*”, hem de “*tek başıma yarattığım*” anlamlarını verir.

Ey Muhammed! Kâfirlerin o toplantısında senin aleyhine bir propaganda ile seni hacılara büyücü olarak tanıtacak o adamı, annesinin karında hiçbir şey olmadığı halde tek başına, yardımcıya ihtiyaç duymadan yarattığım o bedbaht Velid b. Muğîre’yi Bana bırak, Bana havale et. Onun işi Bana aittir. Senin üzülmene gerek yok. O doğduğu zaman onun ne malı vardı, ne çocuğu; ne gücü vardı, ne de kuvveti. Onun yaratılması hususunda Allah’a ortak koştuğu ilahlar da ortalıkta yoktu. Velid sonra beni inkâr

358 74/Müddessir, 11

359 Vahidi, Esbâbu’n-Nüzûl, s. 319-320

360 Râzi, Mefâtihu’l Gayb, c. 30, s. 198; Âlûsi, Rûhu’l Meânî, c. 29, s. 123

361 Âlûsi, age. c. 29, s. 121

ederek âyetlerimi yalanladı. Ben onun hakkından gelirim, intikamımı alırım, onun işi bana aittir, lâıyk olduğu cezayı ona Ben veririm. Yaptıklarından dolayı senin üzülmene gerek yok.

Velid bin Muğîre

O, Kureyş'in ileri "gelenlerindendi. Bunun içindir ki Velid, "Biricik" ve "Kureyş'in gülü" diye lakaplanmıştı. Allah ona, dünya nimeti olarak bol mal ve çocuk verdi. Onu rızka boğdu. Malı, fışkıran nehir gibi oldu. Velid'in Tâif'te bir bahçesi vardı ki, yaz-kış meyvesi hiç kesilmezdi. Buna rağmen o, Allah'ın nimetine karşı nankörlük etti ve inkârla karşılık verdi. O nimetlere, Allah'ın âyetlerini inkâr ve iftira ile mukabele etti. İşte onun hakkında Kalem sûresinde ve Müddessir sûresinde âyetler indi.

Bu âyetler Velid bin Muğîre hakkında inzâl oldu. Bu âyetlerde Allah onu şiddetle kınadı ve "Onu Bana bırak" diyerek "Sekar"la (Cehennemle) tehdit etti. Bu tehdit çok tesirli bir üsluptur. Nitekim Kalem suresinde geçen, "Alabildiğine yemin eden, aşağılık... kimseye itaat etme... Biz yakında onun burnuna damga vuracağız."³⁶² mealindeki âyetler de onun hakkında inmişti. Velid, Rasûlullah'a (s.a.s.) eziyet edip tuzak Kur'an kişi idi. Çünkü Kureyş'in ileri gelenleri Rasûlullah'ı susturamayıp onu susturacak ve dâvetinin nurunu söndürecek çareleri bulmakta zorluk çekince Velid'e başvurular. O da Rasûl'e sihirbaz lakabını takmalarını ve kölelerine ve çocuklarına Mekke'de ona bu şekilde seslenmeleri için emretmelerini tavsiye etti. Onlar da, "Muhammed sihirbazdır" demeye başladılar. Rasûlullah (s.a.s.) buna çok üzüldü. Bunun üzerine Velid'i korkutma ve tehdit ihtiva eden âyetler indi ki bu, onun kibrini kırmada daha tesirli olsun."³⁶³

"Kendisini tek olarak (vahîden) yarattığımı..." Bu cümlemin iki anlamı olabilir. İki şekilde de doğrudur:

1) "O doğduğu zaman mal, evlât, makam, liderlik vs. ile doğmuş değildi."

362 68/Kalem, 10-16

363 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu't-Tefasir, Ensar Neşriyat, c. 7, s. 122

2) “Onu yaratan, yalnızca Benim.” Ben onu yarattığım anda, onun ilâhlık vermeye çalıştığı ve de onların hatırları için Tevhid’e karşı çıktığı sah-te ilâhların hiçbiri Benim ortağım ya da yardımcım değildiler. Bana şirk koşulan varlıkların, olmayan tanrılığının yaratmada hiçbir katkısı olmuş değildir.”³⁶⁴

Sen onu yalnız Bana bırak. Benim ondan alacağım intikam, kim olursa olsun başkasının intikamına ihtiyaç bırakmayacak şekilde olacaktır. İkinci anlamı da şöyle olur: Onu tek başına yaratan Benim. Bu hususta kimse Bana ortak olmamıştır. Bundan dolayı onu helâk edecek olan da Benim, onu helâk etmek için başka birisinin yardımına ihtiyacım yoktur. Ben onu annesinin karnında yapayalnız, tek başına, malsız ve evlâtsiz olarak yarattım. Sonra ona nimetler ihsan ettim, o nankörlük edip kâfir oldu. Bununla şâni yüce Allah, tek başına yarattığı gibi, yine tek başına dirilteceğini kendisine delil olarak göstermeyi murad etmiştir.

Bir diğer açıklama da şöyledir: “Vahîd: Biricik, tek başına” babası bilinmeyen kimsedir, el-Velid, kavminin nesebinden olmamakla bilinen birisi idi. Daha önce Yüce Allah’ın: “*Câhil ve kaba, üstelik soysuzlukla damgalanmış olan*”³⁶⁵ âyetinde belirtildiği gibi. O da el-Velid’in niteliği hakkındadır.³⁶⁶

O, kavmi arasında; “el-Vahîd: biricik” diye de adlandırılırdı. İbn Abbas dedi ki: el-Velîd şöyle derdi: “Ben el-Vahîd oğlu el-Vahîdim (eşsiz ve benzersizim). Araplar arasında benim bir benzerim yoktur. Babam el-Muğîre’nin de bir benzeri yoktu. Ona da “el-Vahîd” deniliyordu.” Bunun üzerine yüce Allah şöyle buyurdu: “Başbaşa bırak Beni kendi kanaatine göre vahîd olanla; “tek başına yarattığım kimse ile.” Yoksa Yüce Allah, onun biricik ve eşsiz olduğu hususunda onun bu iddiasını tasdik etmek anlamında bunu söylemiş değildir.

Âyette şu iki vurgu yapılmaktadır: a) Anasının karnında âciz ve tek başına bir durumda yarattığım o şahsı Bana bırak, senin onunla uğraşmana gerek yok, Ben onun cezasını veririm, b) Beni tek başıma onunla baş başa bırak; Ben onun hakkından gelir ve gereken cezayı veririm.³⁶⁷

364 Mevdûdi, Tefhimu’l-Kur’an, İnsan Yayınları, c. 6, s. 471

365 68/Kalem, 13

366 Kurtubî, el-Câmiu li-Ahkâmi’l Kur’an, Buruc Yay., c. 18, s. 175

367 Bk. Şevkânî, c. 5, s. 376

Ayrıca, “*vahîden*” kelimesi şu anlamları da düşündürür:

Kıyâmet gününde o insanlar tek başına kalacaklar. Nasıl ki dünyaya tek başına geliyorlar. Mahşer gününde de tek başına kalacaklardır. Malı ve evlâdı ona fayda vermeyecektir. Bu dünyaya teker teker gelen insanlar yine teker teker gidecekler.

Her insan yaratılış yönüyle eşi ve benzeri olmayan bir tek (özel, orijinal) yaratıktır. Parmak çizgisinden karakter yapısına kadar herkesi ayrı yaratan Allah'ın gücünü, ilmini, sanatını insanda görüp secdeye kapanmalı. *“Ey insan! Üstün kerem sahibi olan Rabbine karşı seni aldatıp yanıltan ne? Ki O, seni yarattı, sana düzen içinde bir biçim verdi ve seni i'tidâl (denge, ölçü) üzeere kıldı. Dilediği bir sûrette seni tertip etti (düzene koydu).”*³⁶⁸

İnsan muazzam bir makine olduğu kadar, muazzam bir sanat. Rûhî fonksiyonları birbirine benzemediği gibi; şekilleri, yüzleri, gözleri, kokuları, sesleri bile birbirine tümüyle benzeyen iki insan yoktur. Zevkleri, karakterleri, kabiliyetleri farklı olduğu gibi, fizikî yönde de benzer yön kadar benzemeyen yönler... Allah, fabrikadan çıkan arabalar gibi birbirinin aynısı ve kopyası olan iki şeyi yaratmayı sanatının büyüklüğüne münâsip görmez. Her yarattığı orijinaldir.

Hız. Ömer'in de bulunduğu bir mecliste sohbet edilirken, orada bulunanlardan biri: “Şu satranca şaşıyorum. Satranç tahtasının eni de boyu da birer arşından fazla değilken, insan onun üzerinde binlerce oyun oynasa, bir oynadığı oyun diğerine hiçbir zaman benzemez. Küçük bir tahtada binlerce değişik kombinezon oluşur” demişti. Hız. Ömer bu söze cevap olarak şöyle dedi: “Bundan daha fazla hayret edilecek şeyler var. Meselâ insanın eni bir karış, boyu bir karıştan ibâret olan yüzünde kaşlar, gözler, burun ve ağız gibi âzânın yerleri kesinlikle değişmediği halde, bütün dünyada yüzleri tamamen birbirine benzeyen iki insan bulamazsın. Şu ufakık deri parçası üzerinde bu sayısız değişiklikleri, bu sınırsız sanatı gösteren Allah ne büyük kudret ve hikmet sahibidir!”

İnsanın hiç taklit olunamayacak imzası parmak basmasıdır. Parmak uçlarındaki çizgiler insan sayısı kadar değişiklik arzeder. Gözler ve kokular da öyle. Her insanın gözü, kokusu farklıdır. Bu kadar küçük yerde görünen benzerlikler yanında benzemeyen özellikleri sığdırmak, ancak acının içine tat ve lezzet koyan, zıtlarda bile âhengi sağlayan Allah'a mahsustur. Burada “tek olarak” mânâsına gelen “*vahiden*” kelimesi, hem yaratanın hem de yaratılanın durumunu gösterebilir. Yani “Allah’a” veya “insana” yönelik olmasına göre iki anlama gelebilir. Eğer *vahid* sözcüğü Allah’a yönelik ise âyet, “Bir tek Benim yarattığım o kişiyi bana bırak” mânâsına gelir ve Allah’ın yaratıcı olarak tek ve eşsiz olduğu gerçeğini dile getirir. Şâyet *vahid*, insana yönelik bir sözcük olarak kabul edilirse o takdirde âyet, “Tek başına yapayalnız yarattığım o kişiyi bana bırak” anlamına gelir. Bu mânâyı, insanın hayata yalnızlık içinde başlayıp onu aynı şekilde bitireceğini dile getiren âyetler de desteklemektedir.

Şu âyet gibi: “*Andolsun sizi ilk defa nasıl yaratmışsak, onun gibi yapayalnız ve teker teker huzurumuza gelirsiniz.*”³⁶⁹ Bununla kıyâmetin de yaratılış gibi özellikle her fert için ayrı bir safhasının olduğuna işaret edilmiş demektir. Allah, her şeyin mutlak ve tek yaratıcısıdır. Âyetin özel bir olay ve şahısla ilgili olarak inmesi hüküm ve uyarmanın vasıflara göre genel olmasına engel de değildir. Bu âyetin iniş sebebinin Velid b. Muğire el-Mahzumi olduğu rivayet ediliyor. Burada onun Kalem sûresinde geçtiği gibi soysuz, piç olduğuna îmâ ve “*vahîd* = tek başına” nâmıyla anıldığına işaret olduğu söylenmiştir.

Her iki durumda da insanın Allah’a kaçınılmaz bağımlılığı gerçeğine dikkatimiz çekilmektedir. “Benim kendisinin Yaratıcısı ve Rabbi olduğumu unutan insana ne yapılacağına karar vermeyi yalnız Bana bırak” anlamı da âyetten anlaşılır. Âyet, bir taraftan insanın, kendi varlığını Allah’a borçlu ve O’na bağımlı olduğuna; diğer taraftan da hakikati inkâr edenlere karşı beşerî bir cezalandırma yapılamayacağına işaret eder. Kâfir/inkârcı insana, inançsızlığı nedeniyle ne yapılacağına Allah karar verir.³⁷⁰

369 6/En’âm, 94

370 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları, c. 8, s. 418-419; Fahrettin Yıldız, Tefsir Dersi Notları 1, s. 96

Rasûlullah bu noktada zorlanıyordu. Çünkü insanlar müstekbirlik yaparak Allah'ın Resûlü'nü dinlemiyorlardı. Kabullenmiyorlardı İslâm'ı. Yola gelmiyorlardı... Onlara yaklaşılmıyordu bile, yanlarına varılamıyordu. Hatta bu dönemde Rasûlullah yakınlarını eve çağırması da, Ebû Leheb konuşmasına bile izin vermemiştir. Derdini anlatmasına bile fırsat tanımamıştı. Allah diyor ki: "Sen, o ve benzerlerini Bana bırak! Takma sen onları kafana!"

"Şu yapayalnız, hiçbir şeye mâlik olmayarak yarattığım kimseyi sen Bana bırak! Yani ana karnındayken, malı, mülkü, çevresi, kredisi, evi, barkı, hanımı, akrabası, çoluk-çocuğu, bilgisi, ilmi, irfanı, gücü, kuvveti olmadan yapayalnız, kendi başına yarattığım kimseyi sen Bana bırak!"

Allah'a karşı küstahlık taslayıp kibirlenen, O'na O'nun istediği gibi iman edip sâlih amellerle bunu ispatlamayanlar başta olmak üzere hepimiz düşünelim: Ana rahmindeki durumumuzu göz önüne getirelim. Basit bir damla su. Eli yok, ayağı yok, aklı yok, fikri yok, gücü yok, kuvveti yok... Varlığından bile haberdar olmayan, kendisini bile korumaktan âciz bir varlık değil miydik? Veya dünyaya geldiğimiz günü bir tahmin edelim. Neyimiz vardı? Aklımız yoktu, bilgimiz yoktu, malımız, gücümüz, çevremiz, itibarımız, makamımız yoktu. Hiçbir şaysız, yapayalnız, güçsüz, görüşü olmayan, konuşamayan âciz bir varlıktık. Bu yaratılışı hatırlatarak "İşte öyle yarattığımı sen Bana bırak!" diyor Allah.

Bu hepimizi ilgilendiren bir tehdit unsurudur. Ne oluyor! Yapayalnızdık, kimsesizdik, hiçtik, bir şeyimiz yoktu. Allah da bizi var etmek için kimseye sormamış, danışmamış, kimseden yardım da almamış. Öyleyse ne bu gurur ve Allah'tan uzaklaşma? Kim tarafından yaratıldık? Kimlere minnet duygusu içindeyiz? Kimin ekmeğini yediğimiz halde kimlerin kılıcını sallamaya çalışıyoruz? Kim var etti bizi? Kime kulluk ediyoruz? Ne bu hâlimiz? Şair şöyle diyor: "Hatırından çıkmasın uryan cihana geldiğin, / Nice kim geldin yine anın gibi gitmen gerek." Yani dünyaya çıplak geldiğini unutma! Ama nasıl geldiysen öyle git. Günâhsız geldin, âciz olduğunu bile bile geldin, malın-mülkün yoktu geldin, yine aynen öyle gitmeye çalış.³⁷¹

371 Ali Küçük, Besâiru'l Kur'an, c. 18, s. 148-149

- 12. ÂYET -

وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا

وَجَعَلْتُ : ki Ben verdim لَهُ : ona مَالًا : mal مَمْدُودًا : çok, bol (alabildiğine)

“Ki Ben ona alabildiğine mal verdim. / Ona bol bol mal verdim. / Ardı arkası gelmeyen servetler vermiştim. / Ki, geniş maddî imkânlar vermiştim ona. / Ve hayatına geniş bir ufuk açtığım” (12. âyet)

O bir şeye mâlik olmayan nankör Velid b. Muğire’ye Mekke’den Taif’e kadar alabildiğine uzanan çok ve bol araziler, yaz-kış meyvesi eksilmeyen bağlar, bahçeler, develer, atlar, koyunlar, dinarlar verdim.

“Ve hayatına geniş bir ufuk açtığım”: Lafzen, “(Her şeyi) kendisi için (genişçe) yaydığım” yani, “öteki canlılara verilenden çok daha fazla güç ve yetenek verdiğim.”

Memdûd: Beydavi diyor ki: “Memdûd, çok ve bol demektir. Velid zi-
raatçılık, hayvancılık ve ticaretle uğraşır.”³⁷² İbn Abbas diyor ki: “Velid’in
malı Mekke’den Tâif’e kadar uzanırdı.” Mukatil diyor ki: “Velid’in, yaz kış
ürünü kesilmeyen bir bağı vardı.”³⁷³

Velid b. Muğire’nin serveti; Mücahid ve Said b. Cübeyr’e göre bin dinar,
Süfyan-ı Sevri’ye göre dört bin dinar parası vardı. Numan b. Salim’e göre
“memdûd” kelimesiyle sahip olduğu araziler kast edilmektedir. Ömer’e (r.a.)
göre her ay devam eden geliridir.³⁷⁴

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Hem ona uzun uzadıya
uzatılmış mal verdim yani çok mal, servet, arazi ve çiftlik gibi geniş yahut
gelişip boy atarak ya da ticaretle arttırılmış, uzatılmış mal verdim. Velid’in
Mekke ile Tâif arasında çeşitli türde malları ve Tâif’te yaz-kış meyveleri ek-
sik olmayan bostanı ve milyoner denilecek kadar parası bulunduğu dair
rivayetler gelmiştir.”³⁷⁵

372 Beydavi Tefsiri, c. 2, s. 492; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat, c. 7, s. 122

373 Tefsir-i Kebir, c. 30, s. 198; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat, c. 7, s. 122

374 İbn Cerir et-Taberi, Tefsir, Hisar Yayınları, c. 8, s. 479

375 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları, c. 8, s. 419

Velîd, Kureyş'in ileri gelenlerinden olup çok sayıda oğulları vardı ve oldukça zengindi; buna rağmen Allah'ın kendisine lütfettiği nimetlere şükre-decek yerde hem Allah'a hem de Peygamber'e karşı nankörlük etmiş, İslâm'ı boğmak isteyenlere öncülük edenlerden olmuştu.

Âyet, Velîd bin Mugîre hakkında inmiş olsa da amacı genel olup şu mesajı vermektedir: Nimete karşı şükretmek, nimet sahibine minnettar olmak en yalın ahlâkî ödevlerden biri, akıl ve adâlet gereğidir. Sıradan birinin alelâde yardım ve iyiliğine bile minnettar olup teşekkür ederken varlığımızı, hayatımızı, sahip olduğumuz, yararlandığımız her türlü maddî ve mânevî nimet ve imkânları lutfeden Allah'a minnettar olmamak, şükretmemek, ibâdet ve İtaat etmemek büyük bir nankörlüktür. Özellikle Allah'ın varlığını ve birliğini tanımamaktan da öte giderek inkâr, şirk ve zulüm hareketlerine öncülük etmek; bütün nankörlüklerin ve haksızlıkların en ağır, en vahimidir.³⁷⁶

- 13. ÂYET -

وَبَيْنَ شُؤْدًا

وَبَيْنَ : ve çocuklar شُؤْدًا : göz önünde

“Ve göz önünde çocuklar. / Yanından ayrılmayan oğullar vermiştim. / Bir de (cömertliğimin) şahitleri olan çocuklar. / Ve (sevginin) şâhitleri olarak çocuklar.” (13. âyet)

Velid b. Muğire'ye kendisiyle birlikte Mekke'de yaşayan, toplantı yerlerinde onunla birlikte bulunan, çalışmak için şuraya buraya gitme ihtiyacı duymayan, hiç bir zaman yanından ayrılmayan, önemli işlerde şahitliklerine, görüşlerine ve bilgilerine başvuru, yalnızlığını gidereceği, kendisine destek olacağı, güçlü, kuvvetli on erkek evlâdı verdim.

376 Prof. Dr. Hayrettin Karaman, Prof. Dr. Mustafa Çağrı, Prof. Dr. İbrahim Kâfi Dönmez, Prof. Dr. Sabrettin Gümüş, Kur'an Yolu, c. 5, s. 420

Mevdûdi diyor ki: “Velid bin Muğire’nin on-on iki oğlu vardı. Onlardan biri olan Halid bin Velid tarihte en meşhur olanıdır.

Bunlar için “*şuhûd*” kelimesi kullanılmaktadır. Bunun birkaç değişik mânâsı olabilir.

1) “Onların kendi geçimlerini temin için çalışmaya ya da sefer etmeye ihtiyaçları yoktur. Çünkü onların varlıkları yüzünden evlerinde her şey vardı. Bu yüzden bunlar her zaman babalarının yanında yardım için dururlardı.”

2) “Oğullarının hepsi şöhretli ve nüfuzlu kişilerdi ve babalarıyla beraber toplantılara iştirak ediyorlardı.”

3) “Bunların her konuda şehâdetleri kabul görür, itimat edilirdi” şeklinde olabilir.”³⁷⁷

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “*Şûhûd*: Şâhid kelimesinin çoğuludur. Yani hepsi yanında hazır, göz önünde, çalışmak için şuraya buraya gitme ihtiyacı duymayan, meclis ve lokallerde babalarının yanında hazır bulunan oğullar verdim. Yahut, önemli işlerde şahitliklerine, görüşlerine ve bilgilerine başvurulana oğullar verdim demektir. Rivayete göre Velid b. Muğire’nin hepsi mevki sahibi kişilerden olmak üzere on veya on üç oğlu vardı. Fakat bilinenleri yedidir. Velid b. Velid, Halid b. Velid, Umâre b. Velid, Hişam b. Velid, As b. Velid, Kabis b. Velid, Abdişems b. Velid. Denildiğine göre bunlardan Halid, Hişam ve Velid müslüman olma şerefi ile şereflenmişlerdir. Zemahşerî, “Bunlardan üçü müslüman oldu: Halid, Hişam ve Umâre” diye zikretmiştir.³⁷⁸ Âlûsî de şöyle der: Umâre’nin Bedir’de veya Habeş’te Necaşî tarafından öldürüldüğü ihtilâflıdır. İki rivâyet de kâfir olarak öldürüldüğü hususunda birleşmiştir.³⁷⁹ Müslüman olduğuna dair Sa’lebî’nin Mukatil’den yaptığı rivayet sahih değildir. İbn Hacer bunun hata olduğunu yazmıştır. Bu hatayı Zemahşerî de yapmış ve onun peşinden gidenler de bu hususta ona uymuşlardır. Bunların Velid b. Velid’i ise İslâm’la şereflenenler arasında zikretmemeleri şaşılacak bir iştir. Oysa bütün hadisçiler onun müslüman olduğunda görüş birliğine varmışlardır.” Evet, Velid

377 Mevdûdi, Tefhimu’l-Kur’an, İnsan Yayınları, c. 6, s. 471

378 Zemahşerî, Keşşaf, c. 4, s. 182

379 Alusi, Ruhul-Meani, c. 29, s. 153

b. Velid'in de sonradan müslüman olduğunda ihtilâf görülüyor. Fakat Umâre'nin durumu ihtilâfıdır. Bu dört oğulun dışında kalanlar hakkında ise bir bilgimiz yok.”³⁸⁰

Mücahide göre Velid bin Muğire'nin on oğlu vardı.³⁸¹ Müfessirler diyor ki: “Velid'in on oğlu vardı. Ne seferde ne hazarda ondan ayrılmazlardı. Onlarla yalnızlığını giderir ve sayelerinde güçlü ve kuvvetli olurdu. Onlardan üçü yani Halid, Hişam ve Velid müslüman oldular.”³⁸²

Yüce Allah nimet alâmetlerinden olan mal ve çocukları zikrettikten sonra tekrar dönerek ona lutfettiği dünya nimetlerini genel olarak zikretti:

- 14. ÂYET -

وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًا

وَمَهَّدْتُ : döşedim ve serdim, لَهُ : kendisine تَمْهِيدًا : bir döşeyiş

“Ve sayısız fırsatlar serdim önüne. / Ve onu bir (bebek gibi) eleyip belemiştim. / Ona ne büyük imkânlar sağlamıştım / Yaydıkça yaydığım -iyi imkânlar sağladım- / Her işini yoluna koydum. Ki, geniş maddi imkânlar vermiştim ona. / Kendisi için (nimetleri) yaydıkça yaydığım (halde) / Ve hayatına geniş bir ufuk açtığım.” (14. âyet)

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Ona büyük imkânlar verdim, mal ve oğullardan başka, birçok sebep ortaya çıkararak mevki, saygınlık ve şans açıklığı verdim. Velid, Kureyş içinde ileri gelen saygın kişilerden sayılırdı. “Vahîd: Biricik” ve “Reyhânetü'l-Kureyş: Kureyş'in gülü, rızkı” takma adlarıyla anılırdı.”³⁸³

380 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Yayınları, c. 8, s. 419-420

381 İbn Cerir et-Taberi-Tefsir, Hisar Yayınları, c. 8, s. 479

382 Bazı tefsirciler Zemahşeri'ye uyararak, müslüman olanların Halid, Umâre ve Hişam olduğunu söylerler. Doğru olan Velid'dir. Umâre kâfir olarak ölmüştür. Bk. Şihab Haşiyesi, c. 8, s. 274

383 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Yayınları, c. 8, s. 420

12-14'üncü âyetlerde, Allah'ın inkârcı insana verdiği nimetlerden söz edilir. Yüce Allah ona bol miktarda mal vermiş, gözü önünde bulunan ve çevresinde dolaşan oğullar bahşetmiş, bütün imkânları onun önüne sermiştir. Fakat o kimse, 15-16'ncı âyetlerde de belirtildiği gibi kendisine bunca nimet verilmiş olmasına rağmen daha fazlasını ister; Allah'ın âyetlerine karşı da inatçı kesilir. Oysa, nimetin şükrünü edâ etmeden Allah'tan onu arttırmasını beklemek boşunadır. Çünkü Yüce Allah'ın bu konudaki hükmü şöyledir: *“Bana şükrederseniz, muhakkak ki size kat kat fazla veririm; yok eğer nankörlük ederseniz, bilin ki Benim azâbım gerçekten çok çetindir.”*

384

Allah, Peygamber ve Peygamber yolunun yolcularına burada diyor ki: *“Sen onu Bana bırak!”* Ne özellikleri varmış bu kişinin? Neler vermiş Allah ona? Mal-ı memdûdu varmış o kişinin. Böyle uzun uzadıya malı, mülkü, arazisi, çiftliği ve daha neleri, neleri vardı onun. Tüm bu sahip olduklarını Ben verdim ona, diyor Rabbimiz.

Peki, kim bu adam? Kimi anlatıyor Rabbimiz burada? Aslında seni, beni, bizi... Tüm piyasadaki zenginleri... Malları, mülkleri, paraları, pulları, arazileri, çiftlikleri, yazlıkları, kışlıkları bulunanlar. Uzun uzadıya mal-mülk sahipleri anlatılıyor. Bir düşünün; meselâ on yaşımızda neyimiz vardı? Çocukken, bebekken neye sahiptik? Neydik? Gücümüz neydi? Fırsatımız, imkânımız neydi? Paramız, pulumuz neydi? Diplomamız, statümüz neydi? Şimdi kendimizde ne görüyoruz? Yokluğu ne çabuk unutuyoruz?

Eğer şu anda nice imkânlara sahipsen, unutma ki bütün bunları sana Allah verdi ve sahip olduğun her şey aslında sana Allah'ın emanetidir. Şu anda aklım var diyorsan, onu sana veren Allah'tır. Şu anda malım var, evim, arabam var diyorsan onları sana veren O'dur. Ekonomik gücüm, siyasal gücüm, diplomam, doktoram var diyorsan bunları da sana veren O'dur. Sahip olduğun, benim dediğin neyin varsa hepsini sana veren O'dur. Bağın, bahçenin, evin, barkın, dükkânın, tezgâhın, paranın, pulun, çoluk-çocuğun gerçek sahibinin kendimiz olduğunu zannetmeyelim. Hocalığımızın, bilgimizin, tecrübemizin, çevremizin, kredimizin sahibi biziz zannetmeyelim. Bunların tümünü bize veren Allah olduğunu hiçbir zaman hatırimızdan çıkarmamalıyız.

“*Memdûdâ*” kelimesi, yaklaşık olarak “*kesîra*” demektir. Yani daima, sürekli, kesintisiz, ay be ay geliri gelen demektir. Yapayalnız yarattım, tuttum ona mal verdim, ben verdim onu! Ay be ay gelen o gelirini takdir eden benim. Niye unutuyor bunu bu nankör insan?

Sonra ortada gezip dolaşan evlâtlar, çocuklar verdim ona. Üç tane, beş tane, on üç tane çocuk verdim ona. Bunlar söylenince bu kim? denecektir o zaman. Bu kimsenin bu âyetlerin nüzûl sebebi olarak Halid Bin Velid’in babası Velid bin Muğire veya başka birisi olduğunu söylemişler. Ama bizler de öyle değil miyiz? Allah bize de çoluk-çocuk vermedi mi? Bizim malımızı, mülkümüzü de Allah vermedi mi? Burada anlatılan o dönemde onlar olabilir, ama bu dönemde de biziz. Başka ne vermiş Allah ona? “*Bir de ona dōşedim de dōşedim*” diyor Rabbimiz. Yani ona fırsat, güç, kuvvet, akıl, şan, şeref, makam, mevki, riyâset, saltanat verdim. Bize de sahip olduğumuz tüm imkânlarımızı, tüm fırsatlarımızı veren Allah’tır.³⁸⁵

İslâm’a göre insanın var oluşunun asıl gâyesi, Allah’a kul olmanın şuruna ermesi ve bunun gereğini yerine getirmesidir, ibâdettir. Kur’an’da çocuklar çok defa, ebeveynine aslı gâyelerini unutturan ve onları Allah’tan uzaklaştıran engeller arasında gösterilmiştir. Buna göre birçok insan, fazla mal ve evlât sahibi olmayı hayatın tek gâyesi saymak sûretiyle Allah ile olan münâsebetini tehlikeye düşürmektedir. Bu sebeple çeşitli âyetler insanı uyarmakta ve asıl gözetilmesi gereken hedefi göstermektedir.³⁸⁶ Her ne kadar insanlar fazla mala ve çocuğa sahip bulunmakla kendi kendilerine yeterli, dolayısıyla güçlü ve üstün olacakları zannına kapılıyor ve bunu başkalarına karşı bir üstünlük sebebi olarak görüyorlarsa da,³⁸⁷ Kur’an’a göre bu yanılığa düşenler için mal ve çocuk da bir “fitne”dir³⁸⁸ ve “apaçık bir düşman”dır.³⁸⁹ Bundan dolayı İslâm’da, kişinin çocuk sahibi olması büyük sorumluluk gerektiren bir durum olarak değerlendirilmiştir. Nitekim ana-baba ile çocuk arasındaki ilişkiler hem ahlâkî hem de hukukî yönden belli esaslara bağlanmıştır. Buna göre çocuğun varlığı ciddiye alınmalı, iyi bir insan ve ihlâslı/samimi bir Müslüman olarak yetişmesi için her türlü gayret ve fedâkârlık gösterilmelidir.

385 Ali Küçük, *Besâiru’l Kur’an*, c. 18, s. 150-151

386 Meselâ bk. 18/Kehf, 46; 34/Sebe’, 37; 63/Münâfikun, 9

387 57/Hadid, 20

388 8/Enfâl, 27-28; 34/Sebe’34-35

389 23/Mü’minûn, 55-56; 64/Teğâbûn, 14

Çocuğun dünya ve âhiret mutluluğunu gözetmek, onu dünyaya getiren insanların önemle üzerinde durmaları gereken bir konudur. İslâm, bu hususta birinci derecede babayı sorumlu tutar. “*Ey iman edenler! Kendinizi ve çoluk çocuğunuzu, yakıtı insanlar ve taşlar olan cehennem ateşinden koruyun*”³⁹⁰ meâlindeki âyeti yorumlayan müfessirler, çocukların ve diğer âile fertlerinin gözetiminden ve terbiyesinden âile reisi olan babanın sorumlu olduğu konusunda ortak görüş belirtirler.³⁹¹ Hz. Peygamberimiz de, “*Hepiniz çobansınız ve hepiniz güttüklerinizden sorumlusunuz*”³⁹² meâlindeki hadisinde aynı şekilde babanın büyük sorumluluğuna dikkat çeker. Anne de sorumluluğa ortaktır; âilenin iç düzeniyle birlikte çocukların bakımı ve yetiştirilmesi onun sorumluluk alanına girmektedir.³⁹³ Çocuğun, kendisine söylenenleri tam olarak anladığı ve kendi düşüncelerini az-çok ifâde edebildiği yaşlardan itibaren dinî esasların öğretimi yapılmalıdır. Bu konuda ilk öğretilecek şey; tevhid inancıdır. Hz. Peygamberimiz’in “*Çocuklarınıza önce ‘lâ ilâhe illâllah’ cümlesini öğretin*” şeklinde tavsiyede bulunduğu nakledilir.³⁹⁴

Onların anlayacağı bir dil ve üslûpla Allah inancı anlatılması gerektiği gibi, temyiz yaşına doğru Allah sevgisiyle birlikte dozu ayarlanmış bir tarzda Allah korkusunu da aşlamak, böylece değer yargılarına ters düşen davranışlar karşısında iyiliklerini ödüllendirecek, kötülüklerini cezâlandıracak olan İlâhî otoritenin varlığını vicdanında hissetmesini sağlamak gerekir. Çocuklarda küçük yaşlardan itibaren imanla birlikte ibâdet şuurunun da geliştirilmesi gerekir. Onlara namazın öğretilmesi ve âile reisinin de bunda devamlı olması Kur’ân-ı Kerim’de açıkça zikredilmiştir.³⁹⁵ Hz. Peygamber’in de çocuklara yedi yaşında namazın öğretilmesi, kaldırılmaya başlanmasını, on yaşına geldikleri halde kılmıyorlarsa hafifçe cezalandırılmalarını tavsiye eden hadisleri³⁹⁶ bu konuda Müslüman ebeveyne ve eğitimcilere ışık tutmaktadır. Bunlarla birlikte, çocuğun sevgiye, iyi örneklerle, açıklayıcı doğru bilgilere ihtiyacı unutulmamalıdır.

390 66/Tahrîm, 6

391 Bk. Fahreddin Râzî, Mefâtihu’l-Gayb, c. 30, s. 46; İbn Kesir, Tefsîru’l-Kur’ân, c. 4, s. 390-393

392 Buhârî, Cum’a 11; Müslim, İmâre 20

393 Buhârî, Rikâk 17; Müslim, İmâre 5

394 İbn Mahled, Ahbârûs-Sığar, s. 142; İbn Kayyim el-Cevziyye, Tuhfetu’l-Mevrûd bi Ahkâmî’l-Mevlûd, Beyrut, 1403/1983, s. 158

395 20/Tâhâ, 132

396 Ebû Dâvud, Salât 25; Tirmizî, Mevâkit 182

Mal-Mülk Allah'ındır: “Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır.”³⁹⁷; “Göklerin ve yerin mülkü O'nundur.”³⁹⁸; “Mülk O'nundur.”³⁹⁹

Bu âyetler ve benzerleri mülkün, hükümrancılığın Allah'a âit olduğunu, gerçek mülk sahibinin O olduğunu vurgulamaktadır. Allah, mülkünü yönetme hakkını, yeryüzünde halife tâyin ettiği insana vermiştir. “Allah'a ve Rasûlüne iman edin ve (O'nun) sizi hâkim kıldığı, sizin yönetiminize verdiği şeylerden (Allah için) infak edip harcayın. Sizden, iman eden ve (Allah rızasına) infak edip harcayanlar için büyük mükâfat vardır.”⁴⁰⁰ Bu âyetten anlaşıldığı üzere mal, gerçekte Allah'ındır. İnsan, yeryüzünde halife olarak mala sahip olur; mal, aslında ona emânettir. Göklerin ve yerin mülkü Allah'a âittir. Mülkün gerçek sahibi Allah'tır. İnsanın mala halife kılınması, iki anlama gelebilir: Ya Allah adına malın üzerinde vekil kılınması, malın yönetiminin kendisine bırakılmasıdır. Yahut başkasından kendisine geçmesi, kendisi başkasının yerine geçip mala sahip olmasıdır. Mal denilen şey, böyle insandan insana geçen, insanların mülkiyetini birbirinden devraldıkları bir şey olduğu için âyette “cealeküm müstahlefîne fih; başkasının yerine geçirildiğiniz, başkasının ardından size verilen şey” diye nitelendirilmiştir.

Şimdi insan, mülkiyeti geçici olarak elinde bulunan malı Allah yolunda harcarsa, aslında kendi malını değil; Allah'ın malını harcamakta; O'nun adına, O'nun yoluna vermektedir. Mülkün gerçek sahibi Allah olduğuna göre, neden Allah'ın malını, Allah'ın emrettiği yere harcamaktan çekinir, niçin kendisini mutlu edecek şeyden geri kalır? Hz. Peygamber (s.a.s.)'in şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir: “Sizi çokluk mahvetti. İnsanoğlu ‘malım, malım’ der. Yiyip tükettiğinden, ya da giyip eskittiğinden, ya da sadaka verdiğinden başka senin malın mı var? (Çünkü bundan ötesi başkasının eline geçecektir).”⁴⁰¹

“Kadınlardan, oğullardan, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşten, salma atlardan, sağmal hayvanlardan ve ekinlerden gelen zevklere düşkünlük ve bağıllık insanlar için bezenip süslendi. Bunlar, dünya hayatının metâ-

397 3/Âl-i İmrân, 189; 5/Mâide, 17, 18, 40, 120; 9/Tevbe, 116; 24/Nûr, 42; 45/Câsiye, 27; 48/Fetih, 14

398 2/Bakara, 107; 3/Âl-i İmrân, 189; 5/Mâide, 40; 7/A'râf, 158; 25/Furkan, 2; 39/Zümer, 44; 42/Şûrâ, 49; 43/Zuhuruf, 85; 57/Hadid, 2, 5; 85/Bürûc, 9

399 6/En'âm, 73; 35/Fâtır, 13; 39/Zümer, 6. Ve yine bk. 3/Âl-i İmrân, 26; 17/İsrâ, 111; 22/Hacc, 56; 25/Furkan, 26; 40/Mü'min, 16; 64/Teğâbün, 1

400 57/Hadid, 7

401 Müslim, Zühd 3; Tirmizî, Zühd 31, Tefsir, sûre 102; Nesâî, Vesâyâ 1; Ahmed bin Hanbel, 4/24, 26

dır. Nihâyet varılacak güzel yer, Allah'ın huzurudur.” (Rasûlüm!) De ki: ‘Size bunlardan daha iyisini bildireyim mi? Takvâ sahipleri için rableri yanında, içinden ırmaklar akan ebediyen kalacakları cennetler, tertemiz eşler ve (hepsinin üstünde) Allah'ın rızâsı/hoşnutluğu vardır. Allah kullarını çok iyi görür.”

⁴⁰² 3/Âl-i İmrân, 14. âyette sayılan dünya nimetleri ve dünya güzelliğinin insana sevdirdiği ifâde edilmiştir. Bu davranış tabiidir, dünyevîdir. Âl-i İmrân, 15. âyette bunlardan daha güzeli gösterilmiştir, çünkü evvelkiler ne kadar güzel olursa olsun geçicidir, ikinciler ise devamlıdır.

Bazılarına imtihan ve hatta sıkıntı olsun diye verilen mal ve çocuklar, bazı insanları hayran bırakır, kendilerine niye onlara verilmediğini düşünürler. Hâlbuki sadece âhirette değil, aynı zamanda dünyada da bu mallar ve evlâtlar, onların sıkıntılarını, azaplarını arttırmaktan başka bir işe yaramaz: *“Onların malları ve çocukları seni imrendirmesin. Çünkü Allah, bunlarla ancak dünyada onların azaplarını çoğaltmayı ve onların canlarının kâfir olarak güçlüklerle çıkmasını istiyor.”*⁴⁰³

Rivâyet edildiğine göre, Mekke'den hicret arzusunda bulunan bazı Müslümanların eş ve çocukları, kendilerinin perişan duruma düşeceklerini öne sürerek babalarını hicretten alıkoymak istediler. Fakat hicretle kazanılan yüksek mertebeleri öğrenen Müslümanlar, eş ve evlâtlarını cezâlandırmak isteyince bu âyet inerek, onların affedilmesini ve kusurlarından geçilmesini emretti. Buna rağmen, mal ve çocukların beklenmedik yer ve durumlarda kişiyi günaha sokup âhiret hazırlığından alıkoyabileceğine işaret edilmiştir: *“Ey iman edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olanlar da vardır. Onlardan sakının. Ama affeder, kusurlarını başlarına kakmaz, hoşgörür ve bağışlarsanız, bilin ki, Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir. Doğrusu mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır. Büyük mükâfat ise Allah'ın yanındadır.”*⁴⁰⁴

Bazı babalar, kendi inanç ve amelleriyle cennete gidemeyeceklerine kendileri de inandıkları için, çocuklarına elif-be öğretmek ve arkalarından Fâtiha okumalarını ve onlar yüzünden cennete gidiverceklerini umarlar. Şu âyet, inanılması gerekenlere gerektiği gibi inanmayan ve Kur'an'ı kendisi için okuyup amel etmeyen, çocukları yüzünden kolayca cennete gidivere-

402 3/Âl-i İmrân, 14-15

403 9/Tevbe, 85

404 64/Teğâbün, 14, 15

ceklerini umanlar için önemli bir cevaptır: “Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Babanın evlâdı, evlâdın da babası için hiçbir şey ödeyemeyeceği günden çekinin...”⁴⁰⁵

- 15. ÂYET -

ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ

ثُمَّ : sonra يَطْمَعُ : tamah eder أَنْ أَزِيدَ : daha arttırayım

“Sonra da arttırmamı umar. / Üstelik, daha, daha arttırmamı arzu ederdi. / Şimdi de kalkmış hırsla daha fazlasını istiyor. / Böyleyken hâlâ daha çoğunu vermeme bekliyor. O, daha da arttırmamı bekler. / Buna rağmen o, hâlâ ihtirasla verdiğimden daha fazlasını istiyor!” (15. âyet)

Velid b. Muğire bunlara rağmen hâlâ doymadı. Bütün bu bol nimetten sonra iman etmeyip inkârda ısrar ettiği halde, utanmadan malını ve çocuklarını arttırmamı, ona cenneti vermeme aç gözlülükle istiyor! Ne kadar büyük bir ihtiras, ne derece çirkin bir nankörlük, ne büyük bir bencillik!

Fahreddin er-Râzi diyor ki: “Buradaki “Sümme: Sonra” lafzı, inkâr ve hayret içindir. Nitekim arkadaşına şöyle dersin: Seni evimde misafir ettim. Sana yemek verdim. İkramda bulundum. Sonra da sen bana sövüyorsun”⁴⁰⁶ Yani bütün bu ikram ve ihsana rağmen nankörlük ve inkâr etti. Velid, bu ihsandan dolayı Rabbine şükredeceği ve bu ihsana karşılık iman ve itaat edeceği yerde, bunun tam tersini yaptı ve buna nakörlük ve inkâr ile karşılık verdi.⁴⁰⁷

Mevdûdi diyor ki: “Onun hırsı hâlâ gitmemişti.” Bunun bir mânâsı şu olabilir. Yani o kadar çok varlık sahibi iken bile hâlâ kendisine daha başka nimetlerin de ikram edileceğini umuyordu.

405 31/Lokman, 33

406 F. Râzi, Tefsiru'l Kebir, c. 30, s. 199; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu't-Tefasir, Ensar Neşriyat, c. 7, s. 123

407 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu't-Tefasir, Ensar Neşriyat, c. 7, s. 123

İkinci mânâsı -ki Hasan Basri ve diğer büyüklere göre böyledir- “Eğer Muhammed’in dediği gerçekse ve ölümden sonra bir hayat olacaksa ve orada bir cennet hayatı söz konusu ise, o cennet de benim için olacak” diyor-du.⁴⁰⁸

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Sonra daha çok vereyim diye açgözlülük eder. İşte o, öyle açgözlü birisi. Hatta demiş ki: “Eğer Muhammed doğru söylüyorsa cennet benim için yaratılmış demektir.”⁴⁰⁹

“Hâlâ daha çoğunu vermemi bekliyor.”

Gözü bir türlü doymuyor, şükretmiyor, kendisine verilenlerle yetinmiyor. Belki de sûrenin sonuna doğru okuyacağımız “*Aslında bunların her biri, kendisine okunmaya hazır kutsal sayfalar inmesini istiyor*”⁴¹⁰ âyetinde sözü edilenlerden biridir de kendisine vahiy indirilmesini, kutsal kitap verilmesini istiyor. Çünkü Peygamberimize peygamberlik verildi diye O’nu kıskananlardan biri idi.

Adam bu aşırı ihtirası yüzünden sert bir dille azarlanıyor, paylanıyor. Çünkü ne bir iyilik ne bir ibâdet ne bir şükür yapmış ki, sahip olduğundan fazlasını istemeye yüzü olsun.

“Sonra da bu nankör insan tamah eder ki, Allah ona daha da versin.” Bu verdiklerine daha da ziyâde edilsin ister. Daha çok verilsin, daha fazla verilsin ister. Yâni öyle hırslı, öyle bencil ve harîs ki, her şey kendisinin olsun ister. Her şey kendisine verilsin ister. Hep ikrama boğulan kendisi olsun, hep cennete gidecek olan kendisi olsun, ya da daha çok malı mülkü, imkânı, fırsatının olmasını ister. Yani doyumsuzdur adam. Doyumsuz olduğu için hep kendisine artırılmasından yanadır. Ama hayır, hayır! Mümkün değil: *“Hayır; hayır; çünkü o, Bizim âyetlerimize karşı son derece inatçıdır. Onu sarp bir yokuşa sardıracağım.”*

Mal, karakteri zayıf insanları çabuk bozar. Siyaset de öyledir. Ama sağlam karakter sahibi kişileri mal bozamaz. Bunların elinde mal, hayra vesîle olur. Hz. Ebû Bekir, Hz. Osman, Abdurrahman ibn Avf gibi kişileri servet

408 Mevdûdi, Tefhimu’l-Kur’an, İnsan Yayınları, c. 6, s. 472-473

409 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları, c. 8, s. 420

410 74/Müddessir, 52

bozmamış; onlar, servetlerini, dâvâlarının yayılmasına vâsita kılmışlar, Hz. Ebû Bekir, fakirlik sınırına varıncaya dek malını Allah yolunda harcamıştır. İşte bu rûhu yaşatmaya çalışan nice şuurlu müslüman da, fakir düşünceye kadar mallarını Allah yolunda infak etmeyi prensip edinmişlerdir.

Tamahkâr insanın elindeki mal ve evlât, kendisine azaptır. Çünkü öyleleri hep malın korunmasını düşünür. Düşündükçe tamahları artar, düşmanları da çoğalır. Vicedânen rahatsız olurlar. Çünkü Allah'ın, kişiye malı ile azâb etmesi, malının kendisini huzursuz edip dertlere sokmasıdır. Evlâdıyla azâb etmesi de, evlâdının kendisine karşı gelmesiyle, çeşitli dertlere ve musibetlere düşmesiyledir. İnsan çeşitli şekillerde evlâdından çeker.

Şimdi insan şöyle düşünmeli: Acaba sadece karnını doyurabilen orta halli bir insan mı mutludur, yoksa çok yerde apartmanları, bahçeleri, arsaları, otomobilleri olan zengin mi? Sanıyorum orta halli, kanaatkâr insan daha mutludur. Çünkü onun taşıyacağı yükü yoktur. Ötekinin her apartmanı, her arabası, kendisine ayrı ayrı derttir, yüküdür. Otomobilinin bozulması, kaza yapması, çalınması; bahçesinin sulanmaması, ürün vermemesi; apartmanın kiracısız kalması veya kiracının kirayı ödememesi, ayrı ayrı dertlerdir. Malı, mal olarak düşünenler için bu böyledir. Ama malı Allah'ın rızâsını kazanmak için bir vâsita, Allah'ın emâneti bilenler için mal dert olmaz. Onlar ellerinde oldukça malı Allah uğrunda harcarlar. Ellerinden çıkarsa “veren de Allah, alan da Allah” der, üzülmezler. İşte böyle “İyi insanlar için helâl mal, ne güzeldir!” Allah'ın Rasûlü şöyle buyurmuştur: “*Malın içinde gerçekten senin malın olan şey, sadece yiyip tükettiğin; giyip eskittiğin; ya da sadaka verip ileriye gönderdiğindir.*”⁴¹¹

Kâfir ve münâfıkların mallarının ve çocuklarının çokluğuna imrenilmemelidir. Allah'ın o mal ve çocuklarla o kimselere mümkün ki, dünyada azâb edecektir. Yani çokça parası ve çocukları olanlar, mümkün ki bunlarla cehennem gibi azâb olmaktadır: “*Onların malları da, evlâtları da seni imrendirmesin. Allah bunlarla onlara dünya hayatında azâb etmeyi ve kâfir olarak canlarının çıkmasını istiyor.*”⁴¹²

411 Müslim, Zühd 3; Tirmizî, Zühd 31, Tefsir, sûre 102; Nesâî, Vesâyâ 1; Ahmed bin Hanbel, 4/24, 26; S. Ateş, Kur'an Ansiklopedisi, KUBA Yay., c. 13, s. 34-38

412 9/Tevbe, 55

64/Teğâbün sûresi, 14. âyetinde de eşlerimizin ve çocuklarımızın bize düşman olma ihtimali olduğu, bazılarının böyle olduğunu vurgular. Eğer mallarımız, eşlerimiz ve çocuklarımız bizi Allah'a kulluk yolundan alıkoyuyorsa, kulluğumuza engel olabilecek bir noktaya gelmişlerse, onlar yüzünden kulluğumuz engelleniyor ve cenneti kaybetmeye doğru gidiyorsak, işte o andan itibaren anlıyoruz ki onlar bizim düşmanımız olmaya başlamışlardır. Eğer kadınsa kocası, kocaysa karısı, babaysa evlâdı, evlât-sa babası insanı Rabbine kulluktan, onu cennete gitmekten engelleyecek bir noktaya gelmişlerse kesinlikle bilelim ki onlar o kişinin düşmanıdır. Eğer insan, kendi kendini hayırdan şerre, kulluktan isyana, cennetten cehenneme doğru götürmeye başladiysa, hevâsına/keyfine tâbi oluyor, hatta hevâsını tanrılaştırmaya kalkıyorsa, insan kendi kendisinin düşmanı olmaya başlamış demektir. Kur'an buna insanın kendine zulmetmesi, kendine yazık etmesi der.

Kimi insanlar ana-babalarıyla, kimileri çocuklarıyla, bazıları eşleriyle, bazıları da malın yokluğu veya çokluğuyla imtihan olmaktadır. Allah'a kulluk yolunda yürüyen mü'min bir kocaya, aksi istikamette yürüyen karısı ve çocukları veya Allah'a itaate yönelmiş mü'mine bir kadına, aksi istikamette yürüyen kocası ve çocukları büyük engeller ve problemler çıkarabilmektedir. Müslüman olduklarını iddia ettikleri halde bu toplumdaki bireylerin çoğu, Allah'a kulluğu birinci plana almış, dünya zevk ve sefâsını ikinci plana atmış bir erkeğe karşı hanımı ve çocukları, yakın akrabaları, büyük bir talihsizlik olarak bakarlar. Öyle ki kocalarını, babalarını cehenneme gönderme pahasına da olsa bu dünyada kendilerine refah ve zenginlik içinde bir dünya sunmasını beklerler. Nice adamlar, bu beklenti ve ısrarlı talepten dolayı Allah'ın hududunu çiğnemekte, eş veya çocuk fitnesinden dolayı haramlara bulaşmaktadır. Yine, Allah'a kulluğu birinci plana çıkarmış pek çok mü'mine hanımın, kocaları ve çocukları tarafından hayatları zindan edildiği görülmektedir. Allah için cihada çıkacak, infak edecek, dâvâ için koşturacak, tebliğ edecek nice adamın önünde en büyük engel, ilk gençliğinde babaları, sonra da hanım ve çocuklarıdır.

Sadece imtihan olunan eşler ve çocuklar tarafından istikametten sapıtılmamakla da iş bitmemektedir. Aynı zamanda kişiye emânet olarak verilmiş eş ve çocuklarına karşı tavırlarıyla da insan imtihan olmaktadır. Onlarla hukukunu Allah'ın istediği tarzda yapıp yapmadığı, onları Allah'ın

çizgisine çekmeye çalışıp çalışmadığı, onları müslümanca eğitip kulluk programına çekmeye çalışıp çalışmadığıyla da insanlar sınanmaktadır.

Varlığıyla yokluğuyla, azlığıyla çokluğuyla, bilelim ki mallarımız, mülklerimiz, oğullarımız, kızlarımız bir imtihandır. Rabbimiz bu verdikleriyle bizi sürekti denemektedir. Mallarımız, paralarımız konusunda, oğullarımız ve kızlarımız konusunda cennete gidebilmenin hesabını doğru yapmalıyız. Bunlarla ilişkilerimizi Allah'ın istediği şekle koyamazsak, biz mala değil, mal bize sahip olursa, sahip olduğumuz dünya nimetleri ve âlemiz bize Allah'ı, âhireti, Allah'ın hesabını unutturursa, Allah korusun bu imtihanı kaybettik demektir. Bize verilen nimetlerin esas sahibini unutup, Karun gibi, bunları sadece kendi yeteneklerimizle elde ettiğimizi düşünürsek, emânet bilincine, sorumluluk şuuruna sahip olmazsak, sahip olduklarımızı imtihan sebebi değil de gâye olarak görmeye başlarsak sınavı kaybettik demektir. Ama biz onlara karşı yapabileceğimiz tüm görevlerimizi yapar da buna rağmen onlar yola gelmezlerse, o zaman elbette bin onlardan sorumlu tutulacak değiliz. Meselâ Nûh (a.s.) hanımı ve oğlu ile imtihana tâbi tutuldu. Bu büyük peygamber, hanımını ve oğlunu müslümanlaştırmak için çok uğraştı, tüm yapabileceklerini yaptı, ama hidâyet Allah'ın yanında olduğu ve bazı insanlar peygamber yakını olduğu halde bile irâdelerini kötüye yönelik kullandıkları için Rabbimiz onu hesaba çekmeyecektir.⁴¹³

İnsan, içinde bulunduğu durum itibarıyla pek çok yönden imtihan edilir. Bu denemeler, genelde insanın zayıf yönlerine yöneliktir. Çünkü düşkünlük, zâfiyet/zayıflık, irâdenin en çok zorlandığı husustur. İnsan, bazen bu zayıf yönlerinden mala olan düşkünlüğüyle, onu elinde tutmanın hırsı ile deneniyor. Bu deneme de iki yönlüdür. Bir yönü yokluk, sıkıntı ve zorluklardır. İnsanın sabrının ölçüldüğü bu hususlarda insanların başarılı olması ihtimali, ikinci yönü ile denenmesinden daha fazladır. Bu ikinci yönü, zenginlik, servet veya varlıktır. Bu nimetlere sahip olan insan, diğerine oranla daha zor durumda kalır. Meşakkat daha çoktur. Servetin ve varlığın insanda meydana getireceği rehâvet, insan direncini ve sabrını kemirebilir. Yoklukta yokluğa karşı göstereceği direnç ve sabrı, varlıkta varlığın gitme endişe ve telâşi içerisinde gösteremeyebilir. İnsan düşüncesinde mal hırsı ve evlât sevgisi şahsiyette aşınma meydana getirmişse, bu zaafi telâfi etmesi çok zor olur.

413 Ali Küçük, Besâiru'l Kur'an, c. 7, s. 298-300

Olayın zorluğundan dolayıdır ki, verdiği mücâdelenin karşılığında, âyetin devamında belirtildiği gibi “ecir” değil; özellikle altı çizilerek vaad edilmiş olarak “büyük ecir” vardır. İnsanlar, genellikle zorlukların bir sınav olduğunu, varlığın ise sadece lütuf olduğunu zannederler. Halbuki, varlık, sağlık, nimet bolluğu ile yapılan sınav, diğerinden çok daha zordur.

Allah’ın (c.c.) insanlara verdiği hem iyilikler, hem de kötülükler birer deneme (fitne) aracıdır.⁴¹⁴ İnsan nimetlere karşı şükürle; zorluk, darlık ve belâlara karşı sabırla denenir. Fakat insan çoğu zaman nankörlük yapar. Üstesinden gelemeyeceği bir sıkıntıyla karşılaşınca hemen Rabbine yalvarır. Geniş bir nimete, mala ve zenginliğe kavuşunca da kibirlenir, malını kendi bilgisi ve kurnazlığıyla elde ettiğini zanneder. Böyle bir tavra karşı Kur’an şu açıklamayı yapıyor: “...Hayır o bir fitnedir (imtihandır), fakat çokları bunu bilmiyorlar.”⁴¹⁵

Rabbimizin dünya nimetlerini ve dünyaya ait bütün göz kamaştırıcı güzellikleri insanların hizmetine sunması, bir imtihan sebebidir. Ancak iman eden kişi bu geçici güzelliklere ve zenginliklere aldanmamalı. Çünkü Allah’ın katındaki güzellikler, ya da iman edip sâlih amel işleyen kulları için hazırladıkları daha çok, daha hayırlı ve daha kalıcıdır.⁴¹⁶ Dünya nimetlerinin fitne/deneme olarak nitelendirilmesi insan için eğitici bir hatırlatmadır. O, insanın iç kuvvetlerini geliştirir, dikkatini keskinleştirir, yaşadığı realitenin boyutlarını kavramasına yardımcı olmak üzere onu uyarır. Kur’an, varlığı âyetler (ibret ve işaretler) olarak değerlendirir ve nimetleri bile bu bağlamda fitne olarak nitelendirir.

Sûrenin bu bölümlerinde İlâhî mesaja karşı ortaya konulan evrensel (geleneksel) bir tavır sergilenmektedir. Bu, Allah’ın âyetlerine karşı büyüklük taslama ya da tepeden bakma veya küçümseme diyebileceğimiz “istikbâr” ve bunun dayanağı olan maddî imkânlardır. Bu çerçevede oluşan tavra şunun için evrenseldir diyoruz. Zaman, mekân ve toplumsal yapı farklılığına rağmen Mûsâ (a.s.) – Firavun kıssasında da aynı mücadeleyi görmekteyiz. Mûsâ’nın (a.s.) getirdiği İlâhî mesaja karşı Firavun’un tavrı öz olarak bu bölümde tasvir edilenden farklı değildir. Kurmayları, orduları, mâlî imkânları ve Mısır’a egemen olmakla büyülenen, İlâhî mesajla birlik-

414 21/Enbiyâ, 35

415 39/Zümer, 49

416 20/Tâhâ, 131

te kavmini de küçümseyen ⁴¹⁷ ve statükonun değişmesinden endişelenerek ⁴¹⁸ İlâhî vahy'e "sahir" (aldatmaca) ⁴¹⁹ damgasını vuran odur.

Müddessir Sûresindeki anlatımda şahıs isimlerinin zikredilmeyerek, olayın tasvirinde zamirlerin kullanılması konunun evrensel boyutunu vurgulamaktadır. Kur'an bu tavrını hemen her âyetin nüzul sebebi, tarihi şahsiyetler ve zihniyetlerin anlatımı hakkında uygular. Bu tavır; zamana, mekâna, toplumsal yapıya ve kişilere bağımlı olmaksızın her çağda ortaya konulabilen bir tavidir. Her an, herhangi bir müstekbir, İlâhî mesaj'a karşı bu olumsuz tavrı takınabilir, nitekim takınmaktadır da. Kur'an'da tasvir edilen bu konudaki farklılıklar, sadece anlatımda dekor olarak kullanılan öğelerdir.

Bu bölümde, enine boyuna düşünme, planlama, kaş çatmalar ve so-murtmalar sonuç olarak "müstekbirliğe" ulaşmaktadır. "İstikbâr", anlık duygusal bir patlamanın sonucu değildir. Bilakis bilinçli bir süreç ve planlama sonucu ortaya çıkan, kâfirin kalıcı bir vasfıdır. Dolayısıyla bu anlatımlar "müstekbirlik" bilincini göstermesi açısından çok önemlidir. Ve Müddessir Sûresinin 10'uncu âyetini hatırladığımız zaman "küfür" ile "istikbâr", ayrılmaz bir bütün oluşturmaktadır.

Kur'an'da "istikbâr"ın, anlık bir tavır olmadığıнын, aksine bilinçli ve kalıcı bir düşünce ve davranış biçimi olduğunun tesbiti önemlidir. Çünkü her dönemdeki câhiliyyede gücünü maddî mikânlardan, atalarından ve kavminden alan kişilerin kendi kendini büyük görmesi, övünmesi, burnu havada ve gururlu olması ve bu durumunu sürekli koruması son derece doğaldı. İster kişi, ister toplum olsun, kendisinden başkası büyüklüğüne ve yüceliğine dokunmadığı ve onu zedelediği sürece yaşayabilir. Başkaları ancak tâbi olmakla yükümlüdür. Nitekim kavmini küçümseyen Firavun'a kavminin tâbi olmaktan başka çıkar yolu yoktu! ⁴²⁰ Tâ ki İlâhî mesaj gelinceye kadar.

417 Hz. Mûsâ-Firavun mücadelesine değinen şu âyetlere bakınız: 28/Kasas, 36-40; 10/Yûnus, 23-50; 43/Zuhuf, 46-54; Ayrıca bk. A. Kalkan, Kavram Tefsiri, Firavun ve Mûsâ (a.s.) maddeleri

418 40/Mü'min, 26

419 28/Kasas, 46-54

420 43/Zuhuf, 46-54

İşte İlahî mesaj geldiği an, statükonun köklü bir değişikliğe uğrayacağı kaçınılmazdır. Allah'ın kutsal büyüklüğünü, yüceliğini tüm insanlara hatırlatan Peygamber karşısında, elçinin getirdiği İlahî mesaja karşı koymak için kâfir, tüm bilincini zorlamakta, plan kurmakta ve sonuca ulaşmak istemektedir. Böylece statükosunu (mevcut düzenini) koruyabilme çabası içindedir.⁴²¹

- 16. ÂYET -

كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عَنِيدًا

: عَنِيدًا : âyetlerimize karşı : لآيَاتِنَا : oldu ,oldu : كَانَ : çünkü o : إِنَّهُ :!كَلَّا :
inatçı

“Hayır, hayır! Çünkü o, âyetlerimize karşı çok inatçıdır, O âyetlerimize inatla karşı çıkıyor. / Yağma yok! Çünkü o âyetlerimizi inatla inkâra, yalanlamaya kalkıştı. / Hayır, öyle yağma yok! Çünkü o, âyetlerimize karşı son derece inatçıdır. / Öyle yağma yok! Mademki o âyetlerimizi inatla (inkâra) saplanmış. / Evet, o, kendini âyetlerimize karşı bilerek, inatla şartlandırmıştır.” (16. âyet)

Hayır, öyle değil, öyle şey yok, yağma yok, onun ümit ettiği şeyler gerçekleşmeyecektir. O günahkâr, inkârcı aç gözlü kâfir Velid b. Muğire bu arzusundan vazgeçsin! Onun mal ve çocukları arttırılmayacak, cennete de gitmeyecektir. Çünkü o Allah'ın âyetlerine ve rasûlüne iman etmemede inatçı bir inkârcıdır. O nimetleri veren şahsın birliğini gösteren delillere veya Kur'ân âyetlerine karşı inada kalkıştı. Bu ise nankörlüktür. Verilen nimeti inkâr etmek onun artmasına değil, kesilmesine sebeptir. Hal böyle olunca, o inatçı bedbaht nasıl daha fazlasını ister?!

“Hayır, hayır! O âyetlerimize inatla karşı çıkıyor.”

421 M. Ali Baltacı, İlk Mesajlar, Araştırma Yay., s. 115-116

Âyetin orijinalinde geçen “kellâ” sözcüğü bir paylama, azarlama edatıdır. O, gerçeği gösteren kanıtlara ve imana erdiren gerçeklere inatla karşı çıkmış, İslâm çağrısının önüne dikilmiş, Peygamber’e savaş açmış, kendi hakka karşı çıktığı gibi, başkalarını da hak yoldan alıkoymuş, Kur’an ve İslâm hakkında asılsız iddialar ortaya atmıştır.

“Evet, o, kendini âyetlerimize karşı bilerek, inatla şartlandırmıştır”: Lafzen, “o, inatçı kesildi (kâne)”. *Anede* fiilinden türetilen *anîd* ismi, “doğru olan bir şeyi, doğruluğunu *bildiği halde* reddeden veya karşı çıkan kimse”-yi gösterir (*Lisânu’l-‘Arab*). İnsanın muhâlifliği ve inatçılığı unsuru, *kâne* yardımcı fiilinin kullanılması ile yansıtılmaktadır. *Kâne* fiili, geçmiş zaman kipinde olmasına rağmen, burada sürekli olarak tekrarlanan bir olguya işaret etmektedir. Bu nedenle, geçmiş zaman kalıbı içinde ifade edilen 18-25. âyetlerin geniş zaman olarak çevrilmeleri gerektiği kanaatindeyim.⁴²² Bu durumda, evrensel boyut daha da somutlaşır ve tüm çağlara yansır. “Hayır, hayır! Çünkü o, âyetlerimize karşı çok inatçı kesilir.”

Kellâ: Bu edat men ve vazgeçirme ifade eder.⁴²³ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Kellâ: Reddetme edatıdır. Bir sözü, bir iddiayı veya bir ümit ve isteği reddeder. Biz bunun yerinde, “hayır öyle değil, öyle şey yok, yağma yok” gibi deyimler kullanıyoruz. “Hayır” ifadesini yerine göre, “Lâ, belâ, bel” kelimeleri yerinde de kullandığımızdan tam karşılığı denemese de yakındır. Burada onun aşırı istek ve ümidini kesme mânâsını ifade eder. Sebebi, çünkü o, bizim âyetlerimize inatçı kesildi. O nimetleri veren şahsın birliğini gösteren delillere veya Kur’ân âyetlerine karşı inada kalkıştı. Bu ise nankörlüktür. Verilen nimeti inkâr etmek onun artmasına değil, kesilmesine sebeptir.”⁴²⁴

Ömer Nasuhi Bilmen diyor ki: “Rasûl-i Ekrem’in doğruluğunu, peygamberliğini kalben anlamış olduğu halde sırf inadından dolayı lisanen inkâra cüret gösterdi. Ne büyük bir sapıklık!

Mukatil diyor ki: “Bu âyet-i kerimenin inmesinden sonra, Velid’in servetinde, çocuklarında noksanlık görülmüştür.”⁴²⁵

422 Muhammed Esed, Kur’an Mesajı, İşaret Yay., s. 1205

423 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat, c. 7, s. 123

424 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları, c. 8, s. 420

425 Ömer Nasuhi Bilmen, Kur’an-ı Kerim Meal-i Âlîsi ve Tefsiri, İpek Yayınları, c. 8, s. 265

Onu sarp bir yokuşa sardıracağım, çünkü o bizim âyetlerimize karşı pek inatkâr davranıyor. Buradaki “Âyâtînâ”dan maksat:

a. Kur’an-ı Kerîm’dir. Yâni bizim kendisine hayat programı olarak gönderdiğimiz kitabımızın âyetlerine karşı pek inatçı davranıyor. Kitaba iman ve teslimiyet göstermiyor, müstekbirce tavır alıyor.

b. Bir hak olan hakikat olan her şeydir. Bizden gelen her hakka karşı vurdumduymaz davranıyor.

c. Burada anlatılan kulluk örneği Rasûlullah Efendimiz’dir. Ona karşı da inatçı davranıyor. Peygamberin örnekliliğini reddediyor. Kullukta peygamber modeline yanaşmıyor. Peygamberi tanıma ve Peygamberin yolundan gitme, peygamber gibi yaşama konusunda pek inatçı davranıyor. Hakka istinat etmeyen imanın devamcısı anlamına inatçı davranıyor bu adam... Yani öyle bir tavır içinde ki adam, Kur’an ne derse desin, o bildiğini okuyor. Kitaba rağmen, Peygambere rağmen o kendi kendine yol bulmaya çalışıyor. Kitabı ve peygamberi yok farz ediyor, gelmemiş sayıyor. Ama böyle kitabı ve peygamberi tanımadan da hayatını sürdürebileceğini zanneden kişiyi Allah sarp bir yokuşa sardıracağını, hayatı zorlaştıracığını belirtiyor.⁴²⁶

- 17. ÂYET -

سَأُرْهِقُهُ صَعُودًا

o sarp yokuşa صَعُودًا : Ben sardıracağım onu سَأُرْهِقُهُ :

“Ben de onu sarp yokuşa süreceğim. / Onu sarp bir yokuşa sürükleyeceğim. (Dikine azâba sardıracağım) / (Bu yüzden) Ben onu sarp bir yokuşa sardıracağım. / (Bu nedenle) onu acı veren çetin bir yokuşa süreceğim!” (17. âyet)

O inkârcı Velid b. Muğîre’yi, Cehennemde sarp bir yokuşa, ‘Saûd’ adlı ateşten bir dağa tırmanmaya, güç yetirilemeyen zor bir azâba mecbur edip

426 Ali Küçük, Besâiru’l Kur’an, c. 18, s. 152

süreceğim, onu tâkati kesen dikine bir azâba sardıracağım. Dağa doğru çıkan kimsenin kuvveti zayıf düştüğü gibi, bu azaptan dolayı da onun gücü zayıflayacaktır.

İrhak: Zorluk yükseltmek, çetin bir şey ile mükellef tutmak demektir.

Saûd: İnişli ve yokuşlu yer ve Akabe' yani: Yokuş ve dağ içindeki yol mânâsınadır. "Saûd" zor bir yokuş, çetin bir geçit demektir veya cehennemde bir dağ demektir. Böyle bir musibete, bir nevi meşakkate uğratmak, çıkılması pek zor olan bir dağa çıkmakla mükellef olmaya benzetilmiştir.⁴²⁷

Kurtubî şöyle der: "Saûd, üzerinde yükselmek, güç olan düz kaya demektir, Bunun üzerine doğru yükselen şahıs, en üstüne çıktığı zaman cehenneme yuvarlanır. Duracağı yere varıncaya kadar bin sene aşağı iner."⁴²⁸

"(Bu nedenle) onu acı veren çetin bir yokuşa süreceğim!": Sa'ûd (lafzen, "yukarı çıkmak" veya "yokuş tırmanmak") terimi *urhikuhû* ("onu dayanması için zorlayacağım, süreceğim") fiili ile birlikte kullanıldığında aşırı derecede zor, acı veren veya sıkıntılı bir işi anlatır. Yukarıdaki bağlamda, insanın bu dünyada mânevî/ahlâkî ve rûhî hakikatleri "Allah'ın mesajlarını" bilinçli olarak ihmal etmesinin kaçınılmaz sonucu olan ve onun öteki dünyadaki rûhî gelişmesini engelleyecek olan fitrî safvetin kaybına -ve dolayısıyla, bireysel ve sosyal bunalımlara- bir işaretir.⁴²⁹

Ebü Said el-Hudri'den Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Saûd, ateşten bir dağdır. Kâfir yetmiş yıl ona tırmanır, sonra onunla beraber uçar. Ve o kâfir devamlı olarak böyle yapar."⁴³⁰; "Cehennemde bir yokuşa çıkması teklif olunur ki, ona elini koydukça erir, kaldırıncaya yerine gelir. Ayağını koyunca erir, kaldırıncaya yerine gelir."⁴³¹

Rabbimiz diyor ki; onları zor bir yokuşa süreceğim, yollarını zorlaştıracacağım onların. Cennet yolunda, kulluk yolunda yürümek zorlaştıracak, küfür yolunu ona kolaylaştıracaktır.

427 Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'an-ı Kerim Meal-i Âlîsi ve Tefsiri, İpek Yayınları, c. 8, s. 265

428 Kurtubî, el-Câmiu li Ahkâmî'l-Kur'an, Burûc Yay., c. 19, s. 82

429 Muhammed Esed, Kur'an Mesajı, İşaret Yay., s. 1205

430 Tirmizi, Cehennem 2; Tefsir 74/2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 75

431 Âlûsi, Ruhul-Meâni, c. 15, s. 153-154

Nitekim başka bir âyette bu konu şöyle anlatılıyor: “Allah kimi doğru yola koymak isterse onun kalbini İslâmiyet’e açar, kimi de saptırmak isterse, göğe yükseliyormuş gibi, kalbini dar ve sıkıntılı kılar. Allah böylece, iman etmeyenleri küfür bataklığında bırakır.”⁴³²

Kalpleri İslâm’a açılan, İslâm yolu kolaylaştırılan mü’minlere karşılık kimilerinin kalbi de İslâm’a kapatılmaktadır. Allah kimi de saptırmak, dalâlette bırakmak isterse, adam kendisi dalâleti tercih eder, Allah da onu dalâlette bırakmak isterse birinci insanın zıddına onu göğsünü o kadar daraltır ki, o kadar sıkıntılara sokar ki sanki gökyüzüne yükseliyormuş gibi içinde büyük darlık hisseder.

Sapıtmak isteyen, saptırmak isteyen kimselerin kalplerinde de öyle bir darlık, öyle bir huzursuzluk yaratır ki Allah, gökyüzüne tırmanıyormuşçasına atmosfer tabakasını geçiyormuşçasına sıkıntı ve isteksizlik hisseder. Gönlünü İslâm’dan ve kulluktan soğutuverir Allah onun. Hoşlanmaz din-den, nefret eder Kitab’dan, sevmez namazı, beğenmez tesettürü, memnun değildir İslâm’dan, idama gidiş bilir mescide gidişi. Ve bunlar zorlaştırılırken tüm günahlar, tüm kötülükler de kolay hale getirilecektir onun için.

Demek ki yolun zorluğu o yolun fitrata ters olmasındandır. Allah, fitratına uygun olmayan zor bir yola giren kimseye bu yolu kolaylaştırarak onun cehenneme yuvarlanmasına imkân sağlıyor.

Yine burada zorlaştırılacak olan önceki mü’minlerin zıddına hayatlarının, rızıklarının hayat programlarının zorlaştırılmasıdır. Kur’anda bu husus şöyle anlatılır: “Benim zikrimden (Kitabımdan) yüz çeviren bilsin ki onun dar bir geçimi, sıkıntılı bir hayatı olur ve kıyamet günü de onu kör olarak haşr ederiz.”⁴³³

432 6/Enâm, 125

433 20/Tâhâ, 124; Ali Küçük, Besairu’l Kur’an, c. 18, s. 153-154

İslâm; Basitlik Değildir Ama Kolaylıktır!

İslâm, hayata/fitrata rağmen gelmiş bir din değildir. Onun amacı insana dünyayı dar etmek de değildir. Bilakis, hayata hayat vermek için gelmiştir. Dinin gâyesi, insanın fitratını zorlamaksızın dünya ve âhiret saâdetini te'mine mâtuftur. Din, insanı yeniden inşâ eden, ahlâkî tekâmülünü gerçekleştirmesine zemin hazırlayan bir hakikattir. İnsanı gerilimlerden uzak tutarak ihtiyaçlarının giderilmesini öngörür. Fitrat dini İslâm, bu yapısı ile “kolaylık” üzere inşâ edilmiştir; kolaylık/yaşanılabilirlik bu dinin tabiatında vardır.

İslâm, kolaylık üzere binâ edilmiştir; yaşanılabilirlik bu dinin tabiatında vardır. Ancak bu, bir başıboşluğu, her şeyin câiz ve serbest olabileceğini ifâde etmez. Elbette ki bu kolaylığın da bir sınırı vardır. Kur’ân-ı Kerim’de yer yer şu ifâdelere rastlamaktayız: *“İşte bunlar Allah’ın sınırlarıdır. Kim Allah’a ve Rasûlüne itaat ederse, onu orada ebediyyen kalmak üzere zemininden ırmaklar akan cennetlere sokar. İşte en büyük kurtuluş budur. Kim de Allah’a ve Rasûlüne isyan eder, sınırlarını aşarsa, onu da orada ebedî kalmak üzere ateşe sokar.”*⁴³⁴; *“İşte bunlar Allah’ın sınırlarıdır. Kim Allah’ın sınırlarını aşarsa, şüphe yok ki kendine zulmetmiş olur.”*⁴³⁵

Müslümanca Yaşayış Güzel ve Kolay; Gayri İslâmî Hayat Çirkin ve Zor Bir Yaşamdır

İnsanı en iyi tanıyan, onun gücünün neye yeteceğini bilen merhametli Allah, ona kolay dini vermiş, kaldırabileceği yükü yüklemiştir. Allah’a teslim olmuş müslüman bir kula da Allah’a itimat, güven ve tevekkül yakışır. “Sen bunları yapabilirsin, gücün yeter, bunlar kolaydır, senden zorluk istemiyorum” deniyorsa, “hayır, yapamamam, zor!” demek, her şeyden önce bir isyan ve yalanlamadır. Sırât-ı müstakîm, dosdoğru yol demektir; Peygamberlerin, sıddıkların, şehid ve sâlihlerin⁴³⁶ yoludur. Bu dosdoğru İslâmî yolda yolculuk kolaydır, ayağı kaymadan nice insan bu yoldan yürümüştür. Ayrıca bu yolda tehlikelere karşı uyarılar, işaretler, yardımlaşmalar, İlâhî ikram ve ihsanlar vardır.

434 4/Nisâ, 13-14

435 65/Talâk, 1

436 4/Nisâ, 69

Diğer yollar sapıklıktır, dolambaçlı, zigzaglarla dolu ve kaygandır, zordur. Yaşadığımız ülke dâhil, hemen bütün dünyada yürürlükteki kapitalizm, insanların hayatını zorlaştırmaktan başka bir şey getirmemiştir. Tüketim ve israf toplumu, bunalım toplumuna dönüşmüştür. Herkes daha çok tüketmek için, daha çok kazanmaya, dolayısıyla daha zor bir hayata kendini mahkûm ediyor. Bu, kırılması mümkün olmayan bir kısır döngüdür.

İslâm'ın dışındaki tüm düzenler, dünya görüşleri ve ideolojiler birer şirk düzenidir. Şirk ise, büyük bir zulümdür. “Gerçekten şirk, büyük bir zulümdür.”⁴³⁷ İslâm dışı düzenler ve uygulamalar zorbalık ve zulümdür, ağır yüküdür. Haksız vergiler, hortumlar, adâletsiz hukukî düzenlemeler, halkın sırtındaki ağır yükler. Toplumdaki bütün bireylerin şikâyet ve huzursuzluğu, zorlukların isbatıdır. İnsanların hayatını kolaylaştırma vaadiyle ortaya çıkan materyalizm ve kapitalizm hayatın düzenini bozmuş, insanların fıtratını dejenere etmiş ve ihtiyaç kavramını alabildiğine genişletip bitmek tükenmek bilmeyen yarış içinde insanları tüketim araçlarının, teknolojik aygıtların kölesi yapmış, maddî-mânevî zorluk üstüne zorluklar üretmiştir.

İman cesârettir, takvâ sahibi olmak güçlü olmaktır. Mü'min inanır ki, Allah zoru kolaylaştırır, kolayı zorlaştırır; bütün bunlar İlâhî hikmet ve sünnetullah dâhilinde ortaya çıkar. Hayattaki zorlukların kolaylaştırılmasının adı İslâm'dır. Şeytan olumlu bir şeyi terkettirmek için onu zor gösterir. İnsan zordan kaçmaya meyillidir. Ama bu şeytanî/nefsî oyuna gelmeyen nice insan sebat ve ısrar ederek başarılı olmuş, bir zamanlar kendisinin veya başkalarının zor dediğinin hiç de zor olmadığını anlamış ve isbat etmiştir.

Sevgi dağları deldirir, olmazları oldurur. Esas sevgi, Allah sevgisi ve Allah için olan sevgidir. Dini, imanı sevdiren de Allah'tır. “Allah, size imanı sevdirdi, onu kalplerinizde süsleyip çekici kıldı ve size küfrü, fıska ve isyânı çirkin gösterdi. İşte onlar, doğru yolu bulmuş/irşâd olmuş olanlardır.”⁴³⁸ İman sevgisi, dünyadaki her zorluğu kolay ve güzel kılan esrârengiz bir güçtür. Zorlukların en büyüğü, fedâkârlığın en yücesi, candan geçmektir. Ama Allah sevgisiyle dolu bir mü'min şehâdeti kolaylıkla arzular ve bu arzusuna ulaşmak için gözüne güzel gelen ölüm de ona kolaylaştırılır: “Sizden biriniz

437 31/Lokman, 13

438 49/Hucurât, 7

karıncanın ısırmasından ne kadar acı duyarsa, şehid olan kimse de ölümden ancak o kadar acı duyar.”⁴³⁹

Günümüzde İslâm'ı yaşamak ve hayata geçirmekle ilgili zorluk, dinin ve dinî kuralların zorluğundan ileri gelmiyor; İslâm düşmanı egemen güçlerin ve tâğûtî düzenlerin, müslümanların dinlerini yaşaması önüne sayısız engeller koymasından, baskı ve zulümlerinden kaynaklanıyor. Dinin yaşanması zorlaştırılıp haramlar, mecbûrî istikamet işaretleriyle topluma dayatılınca kısır döngü şeklinde hayatın her alanı da zorlaştırılmış oluyor.

Kolaylık, gerçek din için geçerlidir. Dini parçalara ayırmak veya infak, sâlih amel ve takvâ gibi esasları ihmal etmek, sünnetullah gereği kolaylık yolunu terketmektir. Din, bir bütün olarak kolaydır. İlâve veya eksiltmelerle değiştirilen, atma ve katmalarla dejenere ve tahrîf edilen bu din Allah'ın râzı olduğu, tamamlanmış İslâm dini olmaktan çıktığı için kolaylık da kaybolur. Namaz kılmayan kimsenin, fahşâ ve münkerden uzaklaşması zordur. Oruç tutmayanın sabırlı olması ve cihada hazırlanması kolay değildir; aynen zekât vermeyenin, infak etmesi ve fedâkârlık göstermesinin zor olduğu gibi. İbâdetlerle güçlenmeyen ve fıtratındaki güzelliği korumayan bir insana İslâm'ın bazı emir ve yasakları zor gelebilecektir. Temel gıdalarla yeterli şekilde beslenmeyen, vücut için zarûrî yiyecekleri yemeyen kimse gerekli enerjiye sahip olamadığı için za'fiyetten dolayı nasıl basit işleri yapmakta zorlanırsa, mânevî/rûhî gıdalarını almayan kimse de mânevî ve psikolojik za'fiyetinden ötürü, aslında hiç de zor olmayan görevleri yerine getirmekte zorlanacaktır.

Allah'a kulluğun zor olduğunu zannedenler, nasıl zorluklar içinde kıvranıyorlar, farkında değiller. Hakkı görmek istemedikleri için, bâtil kendilerine şirin, din de zor geliyor. Kula kulluk ve kendi gibi ya da daha aşağılarına boyun eğmek, insan fıtratına ve onuruna ters nice zorlukları bu insanımsılar nasıl değerlendiriyorlar? Stres ve bunalımlar, psikolojik rahatsızlıklar, ahlâkî problemler, maddî kayıplar, hastalıklar, bitmeyen şikâyetler... hep gayri İslâmî yönelişlerin bu dünyadaki zorluklarıdır. Şeytan, güzel amelleri zor göstermeye çalıştığı gibi, fâsıkların da amellerini süsler, zorları kolay zannettirir.

439 Tirmizî, Fezâilu'l-Cihâd 26; Nesâî, Cihad 35; İbn Mâce, Cihad 16

İçki içmek ve sonrasına katlanmak hiç de kolay olmadığı halde, şeytan içkiyi güzel ve kolaylık gibi sunabilir. Fâhişelik ve onlarla zinâ etmek, AIDS gibi riskleriyle, maddî-mânevî pislik ve sıkıntılarıyla hiç de kolay bir şey olmasa gerektir.

“Lâ râhate fi'ddünya.” İnsan, zaten dünyada tam ve mutlak bir kolaylık içinde yaşayamaz; Bu kural, zengin-fakir, her dönem ve her yerdeki tüm insanlar için geçerlidir. Yoksa, cennetin kıymeti olmazdı. İnsan, hayatın zorluklarını ya Allah için çekecek ve bu zorlukları kolaylık ve güzelliklere çevirecek ve âhiret sermayesi yapacak, ya da gayri meşrû bir amaç uğruna zorluklara katlanacak, zorluklar katlanarak büyüyecek ve öteki dünyada zor bir hayat onu bekleyecektir.

Kolaylığın Sınırı; İlâhî Ölçü mü, Hevâ mı?

Allah Teâlâ, zor gibi görünen ibâdetleri farz kılmakla, esasen mü'min kullarını hayat mücâdelesine, zorluktan kurtarıp kolaylığa ve rahatlığa kavuşturmayı dilemiştir. Namazla hevâsına direnecek, kötülük ve fahşâdan uzaklaşacak, oruçla kolay kolay cihad etmeye alışacak, lüzumunda sabır yolları öğrenilecek, zekâtla nefsinin paraya kul olmasından kurtulacak, hayatın zorlukları yenilecek, âhiret saâdetindeki güzellik, kolaylık ve saâdetlere erişecektir. İbâdetler insanı olgunlaştırır, insanı maddî ve özellikle mânevî yönden güçlendirir. İbâdet ve Allah'a tâat, O'nun hükümlerine riâyet, hevâsının/nefsinin kulluğundan kurtulmuş mü'min için hiç de zor değildir. Allah'a iman edip O'na teslim olan insan, zorlukları aşacak, daha doğrusu şeytanın zor gösterdiği kolaylıkları seçecektir. Şeytan, insana kötülüğü emreder, insanın kendini küçültüp basitleştirmesine, ibâdetleri zor zannedip onlarla yücelip güçlenmesine engel olmak ister.

Mü'min şeytana ve hevâsına kanmayacak, imtihanını kazanma gayreti içinde Allah'a kul olmanın, başka tüm kulluklardan daha kolay ve daha güzel olduğunu unutmayacaktır. İslâm'ın hükümleri ne zordur, ne de çok basit. Müslüman da en küçük görevi zor kabul edip kaçan basitlikte ve tembellikte bir insan değildir. “Sen bir devsin, yükü ağırdır devin!” Dev in yükü ağırdır, ama kaldıramayacağı kadar değildir. Dev için o yük kolay bir yüküdür, ama seviyesi küçük olanlar için o yük, kaldırılamayacak kadar zor kabul edilebilir; bu konudaki problem, eşyanın içyüzüne vâkıf olamayan, kandırılıp yönlendirilebilen âciz alıcılarla bakmakta, yani serabı su, suyu

da serap zannetmektedir. Mü'min, Allah'ın nûruyla bakar, kalp ve iman gözünü devreden çıkartmaz. Bilir ki, kâfirler, bakmasını bilmeyen bakar körlerdir. *"...Onların gözleri vardır, fakat onlarla görmezler, onlar gâfillerin tâ kendileridir."*⁴⁴⁰; *"Gerçek şu ki, gözler kör olmaz; lâkin göğüslerdeki kalpler kör olur."*⁴⁴¹

Sahip olduklarından veren, takvâyâ sarılan, güzelliği benimseyen kişi ve toplumlar için hayat kolaylaştırılır; onların yüsre ulaşmaları rahatlıkla sağlanır. Kur'an, bu konuyu ifâde ederken "yüsrün teysîri" deyimini kullanıyor ki bu yüsrü yüsre ile elde etmeyi sağlamak demektir. Kolayı sevip aramak yetmez, kolayı elde etme kolaylığını da yakalamak lâzımdır. İşte, Kur'an bu sırâ dikkat çekiyor.⁴⁴² Cimrilik yolunu seçen, insanlarla hiçbir madde ve gönül alışverişinde bulunmayan, güzelliği yalanlayıp gerçek güzele sırt çeviren kişi ve toplumlar ise zora, zorluğa sürülür. Kur'an burada "usrün teysîri" deyimini kullanıyor ki, zorluğu kolay zannettirmek demek olur. İnsanoğlu, kuruntu, gaflet ve yanlış bilgilerin tutsağı haline gelince, zoru kolay sanabilir ve hiç farkında olmadan başına binlerce sıkıntı ve problem sarabilir.⁴⁴³

İnsanın hevâsı/nefsi, arzu ve hevesleri, doğrunun ölçüsü olmadığı gibi, kolaylığın ölçüsü de olamaz. *"Hoşunuza gitmediği halde savaş size yazıldı/farz kılındı. Sizin için daha hayırlı olduğu halde bir şeyi sevmemeniz mümkündür. Sizin için daha kötü olduğu halde bir şeyi sevmeniz de mümkündür. Allah bilir, hâlbuki siz bilmezsiniz."*⁴⁴⁴ Dünyada insan nefsinin hoşuna giden çok şey vardır. Nefis onlara sahip olmak ister. Hatta onlara sahip olmak uğruna yanlış yollara sapabilir, meşrû olmayan işlere meyledebilir. Nefis çoğu zaman Din'in tekliflerini ağır bulur, onları yerine getirme noktasında tembellik yapar. Nefsin, dünyalıklar peşine düşüp daha da azgınlaşması, Din'in tekliflerinden uzaklaşıp kendi hoşuna gideceği şeyleri yapması için şeytan sürekli kışkırtıcı bir rol üstlenir.

440 7/A'râf, 179

441 22/Hacc, 46

442 92/Leyl, 5-7; 87/A'lâ, 8

443 Bk. 92/Leyl, 8-10

444 2/Bakara, 216

İmtihanın gereği bazı zorlukların, daha doğrusu nefsin ağır bulduğu birtakım güçlüklerin, ya da zor zannedilen bazı görevlerin olması normaldir. Aslında Din'in teklifleri insanın yapısına, tabiatına uygundur. Rabbimiz insana taşıyamayacağı hiçbir yük yüklemeyiz. ⁴⁴⁵ Ancak, yeryüzünde bulunuşunun, var olmasının sebebini anlamayıp, kendi hevâsına göre yaşamayı seçmiş kimseler; Din'in tekliflerini ağır bulurlar. Nitekim müşrikler, kendilerinin Kur'an'a dâvet edilmelerini çok ağır bir teklif olarak kabul etmekte-dirler. ⁴⁴⁶

Eski ümmetler, başlarında peygamberler olduğu halde, çok büyük zorluklarla imtihan olmuşlardı. Habbâb İbnu'l-Eret (r.a.) anlatıyor: "Rasulullah (s.a.s.) Kâbe'nin gölgesinde bir bürdeye yaslanmış otururken, gelip (müşriklerin yaptıklarından) şikâyetle bulunduk: "Bize yardım etmiyor musun, bize duâ etmiyor musun?" dedik. Şu cevabı verdi: "Sizden önce öyleleri vardı ki, kişi yakalanıyor, onun için hazırlanan çukura konuyor, sonra getirilen bir testere ile başının ortasından ikiye bölünüyordu. Bazısı vardı, demir taraklarla taranıyor, vücudunda sadece et ve kemik kalıyordu. Bu yapılanlar onları dininden çeviremiyordu. Allah'a kasem olsun Allah bu dini tamamlayacaktır. Öyle ki, bir yolcu devesine bindimi Sanâ'dan kalkıp Hadramût'e kadar gidecek, Allah'tan başka hiçbir şeyden korkmayacak, koyunu için de sadece kurttan korkacak. Ancak siz acele ediyorsunuz." ⁴⁴⁷

Allah, eski ümmetlerin bu zor imtihanları gibi imtihana tâbi tutulmamız ve ağır yüklerden muaf olmamız için Kendisine duâ etmemizi bize öğretir: "Rabbimiz, bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme. Rabbimiz, bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme. Bizi affet, bizi bağışla, bize acı!" ⁴⁴⁸ Hz. Mûsâ şeriatının İsrâiloğullarına yüklediği ibâdetlerin ağırlığı, Hz. İsa'nın kendi tâkipçilerine tavsiye ettiği dünyayı terk etmeye ve ondan sonra hristiyanların icat ettiği ruhbanlık özellikleri gibi durumları, kaldıramayacağımız veya çok zorlanacağımız imtihanlardan Allah'ın bizi muaf tutmasını istiyoruz. "Rabbimiz, bizden önce Senin yolundan gidenlerin sinandığı zor engel ve sınavlarla bizi sına!" diye duâ etmemiz gerekiyor. Hak yola tâbi olanların zor sınav ve denemelerden geçirilmelerinin Allah'ın kanunu olmasına rağmen, bir mü'min bu yolda kendisine kolaylıklar

445 2/Bakara, 286

446 42/Şûrâ, 13

447 Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr 29, İkrâh 1; Ebû Dâvud, Cihad 107, hadis no: 2649; Nesâî, Zinet 98

448 2/Bakara, 286

göstermesi ve zorluklarla karşılaştığında cesâret ve sabır vermesi, zorlukları kolaylıklara çevirmesi için Allah'a duâ etmelidir.

Allah, hiç kimseyi, yapması mümkün olmayan bir şeyden sorumlu tutmaz.⁴⁴⁹ Bununla birlikte, kişinin neyi yapıp neyi yapamayacağına kendisi karar veremeyeceği de açıkça anlaşılmalıdır. Belirli bir kimsenin, neyi yapabiliş neyi yapamayacağına karar verecek olan Allah'tır. Aynı şekilde, bir şeyin kolay veya zor olduğuna hükmetmek; şeytanın ve insan hevâsının/nefsinin kararına bırakılmamalıdır. Allah bizim için zorluk dilemediği, kolaylık istediği için,⁴⁵⁰ Allah'ın bize emrettiği tüm hükümler kolaydır. Ama, nasıl birçok zorluğu ve çirkinliği bulunan haramları şeytan süslediği,⁴⁵¹ kolay ve güzel gösterdiği gibi; Allah'a ibâdet ve itaati de zor göstermeye çalışır.

Müslümanca yaşamak, ibâdet ve tâatla Allah'a teslim olup O'na yönelmek, aslında hayatı kolaylaştırmaktır. Fakat insan şeytanla ve günahlarla imtihan edildiğinden nefsi/hevâsı ona ibâdetleri ve İslâmî hayatı zor gibi gösterir. Bu konuda Rabbimiz şöyle buyurur: *“Dünya hayatında onlara sadece bir azap vardır. Âhîret azâbı ise daha meşakkatlidir/siddetli ve zordur. Onları Allah'tan (O'nun azâbından) koruyacak kimse de yoktur.”*⁴⁵²

Zorluklar, başarının değerini arttıran süslerdir. İnsanın en büyük dostu zorluklardır. Çünkü insanı karşılaştığı zorluklar güçlendirir. Unutmayalım; bir dolu kova taşımak, iki dolu kova taşımaktan zordur. Yani sadece dünya kovasını suyla doldurup taşımaya çalışan kimse, âhîret kovasını denge unsuru olarak yüklenmeyen kimseden çok daha fazla zorlanacaktır. Tek kanatla uçmaya çalışan kuş gibi istenilen yere doğru uçamayacak, selâmete ulaşmadan düşüp kalacaktır.

“Rabbi yessir ve lâ tuassir, Rabbi temmim bi'l-hayr (Rabbim! Zorlaştırma, kolaylaştır. İşimi hayırla tamamlamayı nasib et!)”

17'nci âyette, Allah'ın mesajlarını bilinçli olarak inkâr ve ihmal edenlerin sarp bir yokuşa sardırılıp kişisel ve sosyal bunalımlara sürüklenecekleri belirtilir. Âyet, çekilmez hayatı ve dayanılmaz azâbı dile getiren temsili bir ibâre niteliğindedir. İslâm'ın ölçülerine uymayan insanlar, dünyada gü-

449 2/Bakara, 286

450 2/Bakara, 185

451 6/Enâm, 43

452 13/Ra'd, 34

ven içinde yaşayamaz, âhirette de azaptan kurtulamazlar. Bu âyetler, insan hayatında inkâr ve isyana yol açan nedenlerden birinin de, dünyaya aşırı düşkünlük (sekülerlik) olduğuna işaret etmektedir. Dünyevileşme, insanı Allah'tan uzaklaştıran en büyük günah ve bütün felâketlerin kaynağını oluşturan en temel sapmadır. Sekülerleşme, modern dünyada önce Batı'da ortaya çıkmış, daha sonra da bütün dünyaya yayılmıştır. Dünyacı değerlere aşırı düşkünlük, geçmişte nasıl acılara sebebiyet verdiyse, bugün de inkârcılık, sömürücülük, saldırganlık, savurganlık, haksızlık ve ahlâksızlık gibi bir yığın felâketlere sebep olmaktadır. İşte bu yüzden Kur'an, dünyevileşmeyi tercih edenin, hak ve adâlet sınırlarını da ihlâl edeceğine dikkat çekmiştir.

Maskaralık Örneği: Bu pasajı oluşturan âyetlerde, inkârcı kişinin Kur'an mesajında kusur bulmak için sarfettiği çaba ve sözler dile getirilir. Rivâyetlere göre bu kişi, Kureyş'in ileri gelenlerinden Velid b. Muğire el-Mahzumî'dir. Fakat, Kur'an'a "büyü" veya "beşer sözü" diyen sadece bir kişi değil, Kureyş'in bütün lider takımıdır. Müşrik liderler, çok sayıda insanın Kur'an'ın etkisinde kaldığını görünce, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) gerçekte Allah'tan herhangi bir vahiy almadığını, sadece büyüleyici ve etkileyici bir belâgatla (sihirle) yandaşlarını peşinden sürüklediğini iddia ediyorlardı. İşte yukarıdaki âyetlerde, inkârcıların Kur'an mesajına yönelik çaba ve sözlerinden bir kesit sunulmaktadır.

Âyetlerin beyanına göre, inkârcı ve inatçı kişi, Kur'an hakkında ne diyeceğini, onu nasıl çürüteceğini düşünür, zihninde ölçer biçer ve hesaplar yapar. Görüşüne yeni dayanaklar bulmak için çevresine bakar. Sonra çatık kaşlarla ve asık bir suratla küstahça böbürlenip Allah'ın âyetlerine sırt çevirir. Sonunda, Kur'an'la ilgili şu kararı verir: "Bu Kur'an, sadece öğretilen bir sihirdir; insan sözünden başka bir şey değildir."⁴⁵³

453 Fahrettin Yıldız, Tefsir Dersi Notları 1, s. 97

إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ فَقَتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ثُمَّ نَظَرَ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ثُمَّ أَدْبَرَ
وَأَسْتَكْبَرَ فَقَالَ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْتَى إِنْ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ سَأُصْلِيهِ سَقَرَ وَمَا
أَدْرَاكَ مَا سَقَرُ لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ لَوَاحَةٌ لِلْبَشَرِ

: فَقَتِلَ (karar verdi) ve ölçtü biçti (karar verdi) : فَكَّرَ o çünkü : إِنَّهُ :
kahrolası : قُتِلَ yine : ثُمَّ : karar verdi yine : قَدَّرَ : ne biçim : كَيْفَ :
: عَبَسَ sonra : ثُمَّ : baktı : نَظَرَ : sonra : ثُمَّ : arark verdi : قَدَّرَ : ne biçim : كَيْفَ :
: وَأَسْتَكْبَرَ : أَدْبَرَ : ثُمَّ : surat astı ve yüzünü ekşitti : وَبَسَرَ : ve :
büyüklük tasladı : فَقَالَ : böylece dedi : إِنْ هَذَا : bu : إِلَّا : başka değil (ancak)
: قَوْلُ : başka değil : إِلَّا : bu : إِنْ هَذَا : nakledile gelen bir sihirden : سِحْرٌ :
sözünden : الْبَشَرِ : insan : سَأُصْلِيهِ : Ben onu sokacağım : سَقَرَ : Sekar'a : مَا
: misin bilir : مَا : ne olduğunu : سَقَرَ : in>Sekar : لَا تُبْقِي : bırakmaz : وَلَا تَذَرُ :
: kavurandır : لِلْبَشَرِ : insan derisini terk de

Rahmân Rahîm Allah'ın adıyla...

“Çünkü o düşündü ve karar verdi. (18)

Kahrolası! Ne biçim karar verdi. (19)

Yine kahrolası! Ne biçim karar verdi. (20)

Sonra baktı. (21)

Sonra surat astı ve yüzünü ekşitti. (22)

Sonra da sırt döndü ve büyüklük tasladı. (23)

Böylece: ‘Bu, nakledile gelen bir sihirden başka değil’ dedi. (24)

‘Bu, insan sözünden başka değil.’ (25)

Ben onu Sekar’a sokacağım.” (26) (74/Müddessir, 18-26)

Sekar’ın ne olduğunu bilir misin? (27)

Bırakmaz da terk etmez de. (28)

İnsan derisini kavurandır. (29)(74/Müddessir, 18-29)

Bu âyetlerin Nüzul Sebebi

18-25. Âyetler de el-Velîd ibnu'l-Muğîra hakkında inen âyetler cümlesindendir.

Mücâhid der ki: el-Velîd ibnu'l-Muğîra bazan Hz. Peygamber (s.a.s.)'e, bazan da Hz. Ebû Bekr'e gelir ve onların sözlerini dinlerdi. Onun böyle yaptığını gören Kureyşliler de onun müslüman olduğunu zannettiler de Ebû Cehil ona: "Kureyş senin Muhammed'e ve Ebû Kuhafe'nin oğluna onların yemeklerinden yemek için gittiğini zannediyor" demiş. el-Velîd de Kureyşe: "Siz soylu ve akıllı insanlarsınız. Siz onun deli olduğunu iddia ediyorsunuz. Siz onun hiç kehanette bulunduğunu gördünüz mü?" diye sormuş, onların "hayır" cevabından sonra: "Siz onun yalancı olduğunu söylüyorsunuz, siz onun hiç yalanını gördünüz mü?" diye sormuş, onlar yine "hayır" deyip "Peki o nedir?" diye sormuşlar. el-Velîd: "O olsa olsa bir büyücüdür, sözleri de başkalarından öğrenip naklettiği bir büyüdür" diye cevap vermişti. İşte "*Bu, sadece öğretilen gelen bir büyüdür.*"⁴⁵⁴ kadar olmak üzere "*Doğrusu o, düşündü ve ölçüp biçti.*"⁴⁵⁵ diye başlayan âyetler bunun üzerine nâzil oldu. ⁴⁵⁶

İbnu'l-Cevzî de Mücâhid'den naklen hâdiseyi şöyle anlatır: el-Velîd, Kureyşe: Sizinle konuşacaklarım var, Dâru'n-Nedve'de toplanın." demiş. Orada toplanılınca da onlara: "Siz soylu ve akıllı insanlarsınız. Araplar size gelecekler ve sizin yanınızdan ayrılırken de farklı farklı şeyler duymuş olarak ayrılacaklar. Bir sözde toplanın; bu adam (Muhammed) hakkında ne diyeceksiniz?" demiş. Onlar: "Şairdir, deriz." deyince yüzünü ekşitmiş ve: "Biz şiir işittik; onun sözleri şiire benzemiyor." demiş. "O kâhindir, deriz." demişler. "O zaman onun yanına gelirler ve onun, kâhinlerin konuştuklarını konuşmadığını görürler." demiş. "O delidir, deriz." demişler. "O zaman yanına gelirler ve onun deli olmadığını görürler." demiş. "O büyücüdür, deriz." demişler. "Peki, büyücü nedir?" diye sormuş; "Birbirine buğzeden iki kişiyi birbirlerine sevdiren ve birbirini seven iki kişiyi de birbirine buğzettir-

454 74/Müddessir, 24-25

455 74/Müddessir, 18

456 Vahidi, Esbâbu'n-Nüzûl, s. 320

ren kişidir.” demişler. Bunun üzerine el-Velid de: “O bir büyücüdür.” demiş. Böylece oradan çıkıp dağılmışlar. Onlardan hangisi Hz. Peygamber’e (s.a.s.) rastlarsa “Ey büyücü!” demiş de bu Hz. Peygamber (s.a.s.)’e ağır gelmiş ve bunun üzerine Allah Teâlâ: “*Bu, sadece öğretilегelen bir büyüdür*”e kadar olmak üzere “*Ey örtüye bürünen.*” diye başlayan âyetleri⁴⁵⁷ indirmiş⁴⁵⁸

Bu hâdiseyi Muhyi’s-Sünne (el-Beğavî) biraz daha farklı ve 40/Mü’min, 1-2 âyetlerinin nüzûlü ile ilişkilendirerek şöyle anlatır:

Allah Teâlâ “*Hâ Mîm. Bu kitab, Azîz Alîm olan Allah’tan indirilmedi...*”⁴⁵⁹ âyetleri nâzil olduğunda Hz. Peygamber (s.a.s.) Mescid-i Harâm’a gelerek orada kalkmış, bu âyetleri okumuş. el-Velid ibnu’l-Muğîra da orada ve Hz. Peygamber (s.a.s.)’in kıraatını duyacak yakınlıkta imiş. Hz. Peygamber (s.a.s.), Velid’in kendi kıraatını dinlediğini anlayınca âyetleri tekrar okumuş. Velid oradan ayrılp kendi kabilesi olan Mahzûm oğullarının toplu olduğu bir yere gelmiş ve onlara: “Vallahi ben biraz önce Muhammed’den öyle bir söz işittim ki o ne insan sözüdür, ne de cin. Onun söylediğinde bir tatlılık var. Üstü semereli, altı bol, her sözün üstüne çıkıyor, hiçbir söz onun üstüne çıkamıyor.” demiş ve onlardan da ayrılp evine gitmiş. Onun böyle konuştuğunu duyan Kureyşliler: “Vallahi Velid Sâbiî oldu (Muhammed’in dinine girdi). Velid onun dinine girdikten sonra bütün Kureyş onun dinine girecek demektir.” demişler. Velid’e “Kureyş’in reyhânesi” derlermiş. Ebû Cehil onlara: “Ben, sizin yerinize Velid’e yeterim, onu bu fikrinden caydırırım.” demiş, Velid’e gelmiş, üzgün bir şekilde yanına oturmuş. Velid ona: “Ey kardeşim oğlu seni neden böyle üzgün görüyorum?” diye sormuş. Ebû Cehil: “Nasıl üzgün olmayayım; baksana Kureyş sen yaşlı olduğun için sana yardım etmek üzere aralarında mal topluyorlar. Senin, Muhammed’in sözünü güzel bulduğunu, yanlarındaki fazla maldan nasiplenmek için İbn Ebî Kebşe (Hz. Muhammed) ve İbn Ebî Kuhâfe (Hz. Ebû Bekr)’in yanına gittiğini iddia ediyorlar.” demiş. Buna çok öfkelenen Velid: “Kureyş benim, onların mal ve evlâdca en zenginleri olduğumu bilmiyor mu? Muhammed ve ashâbı kendi karınlarını doyurmuşlar mı ki (onların artan yiyeceklerinden ben nasibleneyim)?” demiş, sonra kalkıp kabilesinin oturduğu yere gelmiş ve onlara: “Muhammed’in deli olduğunu iddia ediyorsunuz.

457 74/Müddessir, 1-24

458 İbnu’l-Cevzi, Zâdu’l-Mesir, c. 8, s. 403-404

459 40/Gâfir (Mü’min), 1-3

Peki, onu boğulurken hiç gördünüz mü? “ demiş; “Allah hakkı için hayır, görmedik.” demişler. “Onun kâhin olduğunu iddia ediyorsunuz? Hiç onu kehanette bulunurken gördünüz mü?” diye sormuş; “Allah hakkı için hayır.” demişler. “Onun şair olduğunu ileri sürüyorsunuz. Onu hiç şiir okurken gördünüz mü?” diye sormuş; “Allah hakkı için hayır.” demişler. “Onun yalancı olduğunu ileri sürüyorsunuz, hiç onun yalanını tecrübe ettiniz mi?” diye sormuş; “Allah hakkı için hayır. O halde o nedir?” demişler. Kendi kendine şöyle bir düşünmüş, kaşlarını çatmış, yüzünü eksitmiş ve: “O, olsa olsa bir büyücüdür. Görmüyor musunuz; kişi ile ailesinin, çocuklarının ve kölelerinin arasını açıyor. O bir büyücüdür, söylediği de başkalarından öğrenip naklettiği bir büyüdür.” demiş işte bunun üzerine bu âyet-i kerimeler nâzil olmuş. ⁴⁶⁰

Âyetlerin Muhtevâsı

11-26. Âyetler: Bu bölümde Muğire oğlu Velid’in ismi anılmadan Allah’ın nimetlerle donattığı ama bunlara karşılık onun Hakk’a karşı gelerek düşman olduğu kişinin zihni yapısı yansıtılmaktadır. Çünkü o bir yandan Hz. Muhammed’in (s.a.s.) ve Kur’an’ın doğru olduğuna inanıyorken, öte taraftan kendi kavminin arasındaki makam ve mevkiini tehlikeye sokmak istemiyordu. Bu yüzden iman etmemişti. Ve bir süre kendi içinde bocalamadan sonra sadece iman etmemekle yetinmeyerek kavmini de iman etmekten caydırmak için bunun bir büyü olduğunu ilan etmişti. İşte burada onun bu âşikâr çirkin yüzü ortaya serilerek bu şahsın bütün bunlara rağmen hala daha nimetler beklediği anlatılmaktadır. Oysaki nimetlere değil cehenneme müstahaktır artık.

Bu İlâhî fermana göre Allah Rasûlü tebliğ vazifesine ve Kur’an’ın peşe peşe nazil olan sûrelerini anlatmaya başladığı zaman öyle bir telaş başladı ki muhâlifler bu panikte şiddetle karşı koymaya başladılar. Bir kaç ay böyle geçtikten sonra hac mevsimi gelmişti. Mekke’dekiler bu sefer: “Hac için bütün Arabistan’dan kabileler gelecek ve eğer Muhammed (s.a.s.) bunları ziyaret ederek bu hacılara Kur’an okursa, bu emsalsiz ve etkili kelamı duyan hacılar tarafından Arabistan’ın en ücra köşelerine kadar İslâm’ın çağrısı yayılır ve sonra da kim bilir neler olur” diyerek telaşa düştüler. Bunun üzerine Kureyşin ileri gelenleri bir toplantı yaparak gelen hacılara Hz. Muhammed’e

460 Bedreddin Çetiner, Esbab-ı Nüzul, Çağrı Yay., c. 2, s. 920-922

(s.a.s.) karşı propaganda yapılması kararını aldılar. Görüş birliğinden sonra toplantıda bulunanlara Velid bin Muğire şöyle dedi: “Muhammed hakkında bir fikir etrafında toplanalım, ihtilafa düşmeyelim. Yoksa birbirimizi yalancı çıkarmış ve sözlerimizin bir kısmı öbür kısmını yalanlamış olur. O zaman itibarımız kaybolur. Bir şey üzerinde birleşelim ki herkes Muhammed için hacılara aynı şeyi söylesin.” Bunun üzerine bazıları: “Onun bir kâhin olduğunu söyleyelim” dediler. Velid, “Hayır, Tanrıya andolsun ki o bir kâhin değildir. Kâhinleri gördük. Muhammed’in okuduğu şeyler öyle kâhin mırıldanışı ve tekerlemeleri cinsinden değil” dedi. Bazıları, “Öyleyse deli olduğunu söyleriz” dediler. Velid, “Hayır, o bir deli değil ki. Deliliği gördük, biliyoruz. Hâlbuki Muhammed’in durumu deliliğin insanda meydana getirdiği baygınlık, titreyiş ve vesveseye benzemiyor” dedi. Kureyşliler “Peki öyleyse şair olduğunu söyleyelim” dediler. Velid, “Hayır, o bir şair de olamaz. Biz şiirin her çeşidini biliriz. Bu sözler ise şiir değildir” dedi. Kureyşliler “Öyleyse büyücü olduğunu söyleyelim” dediler. Velid, “Hayır, o büyücü değil. Biz büyücüleri ve yaptıkları büyüleri gördük. Muhammed’in sözleri büyücülerin okuyup üfürmelerine ve düğüm düğümlemelerine benzemiyor” dedi. O zaman Kureyşliler Velid’e, “Ey Abduşşems! Peki ama ne söyleyelim?” deyince Ebu Cehil, Velid’e, “Sen kendi görüşünü söylemezsen bu insanlar senden razı olmayacaklar” dedi. Velid onlara, “Tanrıya and olsun ki onun sözlerinde bambaşka bir tatlılık var. Sözlerinin başlangıcı sağlam bir hurma ağacına, sonları da o ağacın meyvelerine benzer. Muhammed hakkında bu dediklerinizin herhangi birini söylerseniz bunun doğru olmadığı anlaşılır” dedi. Kureyşliler Velid’in bu söylediklerini kabul ederek dağıldılar. Sonra bu karar gereğince hacca gelen halkı bekleyip önlerine çıkarak rast geldikleri herkese Muhammed’den sakınmasını söylemeye ve onun bir sihirbaz olduğunu ve sihrinin bütün aileleri parçaladığını anlatmaya başladılar. Ama bütün bunların sonucu sadece onları yapabildikleri şey onun ismini baştanbaşa bütün Arap yarımadasına duyurmak oldu.⁴⁶¹

27-48. Âyetler: Cehennemin korkunçluğu beyan edilerek cehennem bekçilerinin sayısı, bu sayının bir imtihan olduğu, hangi karaktere sahip olanların cehenneme müstehak olacakları açıklanmaktadır. Cehennem ehline şefaatin fayda vermeyeceği de bildirilmektedir.

461 Siret-i İbn Hişam, c. 1, s. 288-289; Ebû Cehil’in Velid’e kendi görüşünü söylemesinde ısrar etmesi olayını İkrime’nin rivayetinden İbn Cerir kendi tefsirinde nakletmiştir.

Hüküm ve Hikmetler

11-30. Âyetler

Yüce Allah'a davetin başarısının insana ait olumlu birtakım unsurlara ve ilâhi korumaya ihtiyacı vardır. İnsanın sahip olması gereken olumlu unsurları sûrenin baş tarafında söz konusu edilen nefsin ve aklın şirkten, putçuluktan arındırılması, en üstün ahlâkî niteliklere sahip olup cömertlik ve sabrın da bu hususta desteğinin alınmasıdır.

Burada ise ilâhi koruma ve kollamanın söz konusu edilmesine sıra gelmiştir. Şanı Yüce Allah rasûlünü müşriklerin eziyetine karşı koruyup, himaye etti, onu teselli etti. Şirkin en büyük engeli olan Velid b. Muğire'yi -başkasına ibret olsun diye- tehdit etti.

Velid kalbinden Peygamber'in (s.a.s.) doğru söylediğine inanıyor ve buna kanaat getiriyordu; fakat liderlik, başkanlık ve mevki sevgisinde nefsinin arzusunu tatmin etmesi ve Mekke'de bulunan müşriklere katılmayı tercih etmesi sebebiyle dili ile yalanladı.

Şanı Yüce Allah'ın ona mal ve evlât vermesine, onu türlü refah ve nimetlere sahip kılmasına rağmen, o yine de mal ve evlâtlarının daha da artmasını arzuluyordu. O nimete nankörlük ederek karşılık vermiş, şükür edecek yerde inkâr etmiş, Kur'an'ı yalanlamış, onun Yüce Allah'ın kelâmı olduğuna iman etmemiş, onu insanların birbirlerinden aktara geldikleri rivayet olunan bir söz ve bir sihir olarak nitelendirip, Peygamber'e (s.a.s.) ve getirdiklerine karşı inat etmişti.

Yüce Allah ona olan nimeti arttırmayı kabul etmedi. Çünkü nimetlere sahip olanın inkâr etmesiyle birlikte bu durum söz konusu olamaz. Onu cehennem ateşine girmekle tehdit etti. Bu arada bunun sebeplerini de söz konusu etti. Bu sebepler de onun inat şeklidir. Çünkü o, Peygamber (s.a.s.) ile Kur'an hakkında düşündü, taşındı. Ne söyleyeceğini zihninde tasarladı ve hakkı ne ile reddedip çürüteceğine baktı. Müminlere karşı kaşlarını çattı, yüzünü ekşitti, rengi değişti. Haktan ve imandan yüz çevirerek çekip gitti. İman etmeyi kibirine/gururuna yedirmeyerek dedi ki: Muhammed'in (s.a.s.) getirdiği, başkasından nakledip anlattığı bir sihirden başka bir şey

değildir. Bu ancak yaratılmışların bir sözüdür. Bununla sihir ile aldatıldığı gibi kalpleri aldatmaya çalışmaktadır.

Fakat o nasıl böyle düşünebildi? Bu sebeple ona lanet edildi. Ölçüp biçmesi dolayısıyla azaba uğratıldı. Daha sonra ardı arkasına lanetler yağdırıldı ona. Yüce Allah onun ne olduğunu sana ne bildirdi, diyerek cehennemnin niteliklerini söz konusu etti. Orası yakmadık kemik, et ve kan bırakmaz. Arkasından ebediyyen bu yakışını tekrarlayıp duracaktır. Cehennem insanlara açık açık görünecektir. Onların yüzlerini öyle bir yakacak ki, geceden de simsiyah kesilecektir. Kimse ondan kaçamayacaktır. Çünkü üzerinde on dokuz bekçi melek vardır. Onlar oraya cehennemlikleri atacaktlardır. Bu on dokuz melek Malik'in dışında on sekiz melektir. Salebi dedi ki: Bu hiçbir şekilde inkâr olunamaz. Bir tek melek bütün mahlûkatın canlarını alabildiğine göre; on dokuz meleğin mahlûkatın belli bir kısmını azaplandırabilmesi daha kolay anlaşılır. Çoğunluk kastedilenin meleklerden on dokuz kişi olduğu kanaatindedir. On dokuz tür olduğu da söylenmiştir.

Kurtubi dedi ki: Sahih olan -Yüce Allah'ın izniyle- şudur: Sözü edilen on dokuz melek bunların ileri gelenleri ve âmirleridir. Hepsinin sayısını ise anlatmaya ifadeler yetmez. Nitekim Yüce Allah: *"Rabbinin ordularını O'ndan başka kimse bilmez."* (31. âyet) diye buyurmaktadır. Sahih'te de Abdullah b. Mesud'dan şöyle dediği sabit olmuştur: Rasûlullah (s.a.s.) buyurdu ki: "O gün cehennem yetmiş bin dizgini ile getirilir. Her bir dizginden yetmiş bin melek onu çekecektir."⁴⁶²

18-30. Âyetler: Rivayete göre müşrikler Hz. Peygamber'e ve tebliğ ettiği Kur'an'a karşı nasıl bir tavır takınmaları gerektiğini Velid b. Muğîre'ye sormuşlar, o da düşünüp taşındıktan sonra Hz. Peygamber'in bir sihirbaz, Kur'an'ın da önceki sihirbazlardan intikal eden bir sihir, bir beşer sözü olduğunu insanlar arasında yaymalarını tavsiye etmiştir. İşte 18-25. âyetlerde Velid b. Muğîre örneğinde Kur'an'a karşı benzer şekilde inkârcı tutum sergileyenler kınanmıştır.

462 Kurtubi, XIX/80. Vehbe Zuhayli, Tefsiru'l-Münir, Risale Yayınları: 15/219-220.

Planlı Küfür ve Saptırma

- 18. ÂYET -

إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ

إِنَّهُ : çünkü o فَكَّرَ : düşündü وَقَدَّرَ : ve ölçtü biçti (karar verdi)

“Çünkü o düşündü ve karar verdi. / O düşündü ve değerlendirme yaptı. / Çünkü o, (Kur’an vahyini nasıl çürütebileceğini) düşündü, (zihninde) ölçtü biçti. / Çünkü o (vahiy hakkında) sığ ve yanlış düşündü, ölçüp biçti. / Bakınız, (mesajlarımız hakikati inkâra şartlanmış olan birine aktarıldığında, onları nasıl çürüteceğini) düşünür ve (onu) hesaplar” (18. âyet)

Bu pasaj, tümüyle vahiy hakkındadır ve üzerinde fikir yürütülen de vahiydir. Bu âyetler vahye yamuk ve sığ bakan herkesi kapsar. Fakat bu tipin vahyin nüzul ortamındaki prototipi Velid bin Muğîre’dir. Bu Arap dil ve belâgat dâhîsi, Kur’an karşısında yaşadığı derin iç çatışma ve tereddütlerle sahlara kadar kıskançlıktan kıvranıyordu.

“...sığ ve yanlış düşündü (fekkerâ).” Tefkîr, kesinlikle tefekkür’den farklıdır. Zira tefekkür kullanıldığı 15 yerin tamamında olumluysen, sadece burada kullanılan tefkîr olumsuzdur. Tefekkür’ü tefkîr’den ayıran, birincisinin ait olduğu kalıp gereği özdeşleşmeyi ve derinleşmeyi gerektirmesindendir. Zira tefa’ul bâbı “tekellûf” bâbıdır. Bu yüzden tefkîr’i “sığ ve yanlış düşünce” olarak çevirmek daha uygundur.⁴⁶³

Bu âyette söz konusu edilen zihinsel eylem *tefekür* değil, geliş güzel fikirdir. *Tefekkür* fikirden farklıdır. Eğer inkârcı *tefekür* edebilseydi böyle yapmazdı. Geleceği ile ilgili inançlar ve prensipler belirledi.

İleride Necm sûresi işlenirken de açıklanacağı gibi, bu geliş güzel düşünceler âhiretin yokluğu, eğer varsa bile malı-mülkü ve oğulları sayesinde ondan yakasını kurtarabileceği, hatta en kötü şartlarda nasıl olsa âhirette

463 Mustafa İslamoğlu, Hayat Kitabı Kur’an, s. 1191

günahlarının cezasını çektireceği bir kimse satın alabileceği şeklindeki temelsiz planlarıydı.⁴⁶⁴

Şüphesiz Velid b. Muğire, Rasûlullah ve Kur'an hakkında bir şeyler uydurmak için düşündü, taşındı, tefekkür etti, kafasında ölçtü biçti, bir tahmin yaptı, keskin zekasını işletti ve fikir yürüttü. Sonra kendine göre bir şeyler hazırladı. Kur'an hakkında ne söyleyecekti? Onu nasıl tenkit edecekti?

Yüce Allah ona beddua ederek şöyle buyurdu:

- 19. ÂYET -

فَقْتَلَ كَيْفَ قَدَّرَ

فَقْتَلَ : kahrolası كَيْفَ : ne biçim قَدَّرَ : karar verdi yine

“Kahrolası! Ne biçim karar verdi. / Canı çıkası, nasıl da içinde yaşadığı toplumun tasvibini alacak bir plan yaptı! / Kahrolası, nasıl da ölçtü biçti! Canı çıkası, nasıl da ölçüp biçti! / Kendini de mahveder, böyle hesaplar yaparak” (19. âyet)

Allah onun canını alsın, onu kahretsin, ona lânet etsin ve kendi kendine hazırladığı o ahmakça sözden dolayı onu rezil etsin! Zira o, takdir edilmesi doğru olmayan şeyi takdir etti. Akıllı kimsenin söylemesi doğru olmayan şeyi söyledi. Nasıl fena bir takdir ve tayinde bulundu. Nasıl da insafsızca Kur'an'ın sihir, Rasûlullah'ın ise sihirbaz olduğunu uydurdu?

Muhammed Ali es-Sabuni diyor ki: “Bu ayette Velid ile bir nevi alay vardır. Zira o, takdir edilmesi doğru olmayan şeyi takdir etti. Akıllı kimsenin söylemesi doğru olmayan şeyi söyledi.”⁴⁶⁵

464 Hakkı Yılmaz, Tebyînu'l Kur'an, İşte Kur'an, c. 1

465 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu't-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/123.

Ebu Hayyan şöyle der: “Araplar bir işi büyük görüp hayret ettiklerinde “Kaatelehu’llahu: Allah onun canını alsın” derler. Onların bundan maksadı şudur: O şey, kendisine hased edilecek ve hased edenlerin, onun yok olması için beddua edeceği bir seviyeye ulaşmıştır. “Keyfe kaddera” ayetindeki soru, takdiri ne acayip ne gariptir manasına gelir. Bu, Arapların şu sözüne benzer: Bu ne adamdır! Yani ne büyük adamdır!”⁴⁶⁶

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Kahrolası, nasıl da ölçtü biçti.” Arapça’da bu “**Kutile**” yahut “**Kaatelehu’llahu**” tabirleri, “kahrolası, Allah canını alsın” gibi asıl itibarıyla beddua olmakla beraber, nazardan esirgemek şeklinde “yahu ne yaman şey, anası ağlayası” gibi bir değere işaret olarak övgü yerinde ve bazan da bu mânâda alay etmek ve dalga geçmek için kullanılır ki, burada, onun düşüncesini beğenenlerin bu yoldaki övgülerini anlatarak hakaret ve küçümseme mânâsında kullanılmıştır. Yani dedikleri gibi “kahrolası nasıl da takdir etti ya!...”⁴⁶⁷

Kutile: Kendini de mahveder: *Kutile* ifadesi, lafzen, “öldürüldü” yahut bir beddua olarak “öldürülse” anlamına gelir. Bu ifadenin lafzî çevirisi -ister bir durum tasviri, isterse temennî olarak alınsın- burada anlamsız olurdu. Bu nedenle birçok müfessir (ki Taberî de onlardan biridir) onu, “Allah’ın rahmetinden kovulmuş” olmak, (*lu’ine*) yani, kendi fiili veya davranışı yüzünden ruhsal olarak “öldürülmüş” olmak şeklinde anlarlar. Benim, “kendini mahveder” şeklindeki çevirimim nedeni budur.⁴⁶⁸

Bu âyetlerde yer alan ve lafzen “öldürüldü” yahut beddua olarak “canı çıkası, kahrolası” anlamına gelen *kutile* sözcüğü, *lu’ine* yani “Allah’ın rahmetinden uzaklaştırıldı” şeklinde de mânâlandırılmıştır. Bu yaklaşıma göre âyet, inkârcı insanın, yanlış kararı ve kötü davranışları yüzünden Allah’ın rahmetinden kovulmuş, ruhsal olarak öldürülmüş ve kendi kendini mahvetmiş olduğuna işaret eder. Şu halde inkârcı kişi, Kur’an karşısındaki inatçı tavrı ve yanlış kararıyla, kendi sonunu kendi hazırlar.

466 Ebu Hayyan, Bahru’l-Muhit: 8/374; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/124.

467 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları: 8/420.

468 Muhammed Esed, Kur’an Mesajı,

- 20. ÂYET -

ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ

ثُمَّ : yine قُتِلَ : kahrolası كَيْفَ : ne biçim قَدَّرَ : karar verdi

“Yine kahrolası! Ne biçim karar verdi. / Bir daha canı çıkası, nasıl da ölçüp biçti! Bir daha kahrolası, nasıl bir değerlendirme yaptı? / Canı çıkası, sonra yine ne biçim ölçtü biçti! / Evet, o kendini mahveder böyle hesaplarla!” (20. âyet)

Sonra kahrolası, nasıl da takdir etti ya!.. Allah onun canını alsın, onu kahretsin, ona lanet etsin ve kendi kendine hazırladığı o ahmakça sözden dolayı onu rezil etsin! Nasıl da insafsızca Kur'an'ın sihir, Rasûlullah'ın ise sihirbaz olduğunu uydurdu? Ne parlak düşüncesi var! Sağlam görüşü ne de güzel!

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Sonra kahrolası, nasıl da takdir etti ya!.. Bu tekrar, hem hakareti vurgulamaya, hem de her iki âyette geçen takdirin farklı olduğuna işaretler.”⁴⁶⁹

- 21. ÂYET -

ثُمَّ نَظَرَ

ثُمَّ : sonra نَظَرَ : baktı

“Sonra baktı. / Sonra (etrafına) baktı. / Sonra (etrafı) süzdü / Ve sonra (yeni dayanaklar bulmak için çevresine) bakar” (21. âyet)

Velid b. Muğire sonra bu meseleye baktı, etrafındakilere bir bakındı. Kur'an'ın ve Muhammed'in durumunu düşünerek tekrar fikir yürüttü.

469 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Yayınları: 8/421.

- 22. ÂYET -

ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ

ثُمَّ : sonra عَبَسَ : surat astı وَبَسَرَ : ve yüzünü ekşitti

“Sonra surat astı ve yüzünü ekşitti. / Sonra suratını astı ve kaşlarını çattı. / Kaşını çattı ve surat astı. / Ardından surat astı ve rengi attı. / Sonra kaşlarını çatarak dik dik süzer.” (22. âyet)

Sonra, yaptığı bir iş hususunda iyice düşünen ve önem veren bir kimse gibi söylediklerinden sıkılarak yüzünü ekşitti, rengi değişti, kaşlarını çattı, surat astı.

“Sonra kaşlarını çatarak dik dik süzer”: Yani, duygusal olarak etkilenir, çünkü delillerinin zayıf olduğuna dair kalbinde bir şüphe vardır. ⁴⁷⁰

Abese: Kaşlarını çattı. **Besera:** Yüzü ekşidi ve rengi değişti. Leys şöyle der: “Bir kimse kaşlarını çattığında abese denir. Kaşlarını çatarken dişlerini de gösterirse Keleha denir. İşe önem verip o konuda derin düşünürse Besera denir. Bu düşünce ile birlikte kızarsa Besele denir.”⁴⁷¹

İbn Cüzeyy şöyle der: “Büsûr, yüzü ekşitmektir. Bu, ubus’tan daha fazla yüz ekşitme manası ifade eder.”⁴⁷² Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: **“Besr:** Vaktinden evvel acele olmasını istemek, hamlık yapmaktır. Nitekim meyvenin hamına, hurmanın kuruğuna “büsür” denilir. Rağıb, burada bu mânâdan olduğunu söyler.”⁴⁷³ Yani, vakti gelmeden kopmuş ham koruk gibi ekşidi, surat astı.”⁴⁷⁴

470 Fahreddin Râzi; naklen Muhammed Esed, Kur’an Mesajı

471 Fahreddin er-Razi, Mefatihü’l-Ğayb: 30/201; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neş., 7/118

472 İbn Cüzeyy, Teshil: 4/161; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/125.

473 Rağıb el-İsfehani, Müfredat: 46.

474 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları: 8/421.

- 23. ÂYET -

ثُمَّ أَذْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ

ثُمَّ : sonra da أَذْبَرَ : sırt döndü وَاسْتَكْبَرَ : ve büyüklük tasladı

“Sonra da sırt döndü ve büyüklük tasladı. / En sonunda (hakikate) sırtını döndü ve kibir âbidesi kesildi. / Sonra (imandan ve Peygamber’e tâbi olmaktan, ikbâlinden ve istikbâlinden) yüzçevirdi ve büyüklük taslayıp zorbalık etti. / Sonunda (mesajlarımıza) sırtını döner ve küstahça böbürlenir.” (23. âyet)

“Sırtını döndü (edbera)”: İdbâr, istikbâr’ın sebebi ve tevellî’nin sonucudur. Bu üç hal (tevellî, idbâr, istikbâr), kâfirin küfründe inadının üç aşamasıdır. Tevellî’ye karşı mü’minin tavrı i’râd’dır. Nisâ 63’ün de gösterdiği gibi i’râd ilişki kesmeyi değil, kontrollü ilişkiyi ifade eder. Fakat idbâr’a karşı ilişki kesme (zerhum) önerilmektedir (70/Meâric17, 42). Müstekbirin yeri ise cehennemdir.⁴⁷⁵

“Sonra da sırt döndü ve büyüklük tasladı.”: Sonra Allah’a iman etmekten ve O’nun indirdiğini tasdik etmekten yüz çevirdi. Rasûlullah’a ve getirdiği emirlere karşı büyüklendi, kibirlendi, hak ve hidayete uymadı.

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Sonra ardını döndü ve büyüklendi. Anlamış olduğu haktan yüz çevirdi, imana arkasını, küfre yüzünü döndürdü ve Allah’tan korkmayıp gururlanarak büyüklük tasladı, hakkı kabul etmeyi kibrine yediremedi de her şeyi bilen bir kişi edasıyla”⁴⁷⁶

Sonra, yaptığı bir iş hususunda iyice düşünen ve önem veren bir kimse gibi söylediklerinden sıkılarak yüzünü ekşitti, rengi değişti, kaşlarını çatı, surat astı.

475 M. İslamoğlu, Hayat Kitabı Kur’an, s. 1192

476 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları: 8/421.

- 24. ÂYET -

فَقَالَ إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْتَرُ

فَقَالَ : böylece dedi إِنَّ هَذَا : bu İLÂ : başka değil (ancak) سِحْرٌ : bir sihirden
يُؤْتَرُ : nakledile gelen

“Böylece: ‘Bu, nakledilegelen bir sihirden başka değil’ dedi. / Böylece: ‘Bu, nakledilegelen bir sihirden başka değil’ dedi. (‘Bu ne ki, öteden beri anlatılan, öğretilen büyüleyici bir sözden ibaret’ dedi.) / Nihayet şöyle dedi: ‘Bu sadece geçmişten miras kalan bir büyüdür. / Ve: ‘Bu, (eski zamanlardan) intikal eden büyüleyici bir sözdür!’ der. Ve dedi ki: ‘Bu, ancak (geçmiş zamanlardan) söyne gelen (etkili) bir kandırmacadır.’ (24. âyet)

Veya “göz kamaştırıcı bir büyüdür.” Sihir, nüzul sürecinde ilk kez burada geçer. Dilde “gizli bir sebeple insanın gözünü ya da gönlünü yanıltan şey” demektir. Görenin görüleni olduğundan farklı algılamasıdır. Görülen, aslında görüldüğü gibi değildir. Eğer dişi keçinin memesi dolu dolu görüldüğü halde sütü az çıkarsa Araplar “anzun meshûrun” derler. Sabahın alaca karanlığına *sehar* (seher), seherde yenen Ramazan yemeğine de aynı kökten gelen “*sahur*” ismi verilmiştir. Seher, karanlıkla aydınlığın birbirine karışmış olması halidir ki, hakikatle hayalin, hakla bâtılın, gerçeikle gerçekle yalanın birbirine karıştığı hali çağrıştırır. Sihir, sebebi bilinmeyen herhangi bir şey olarak da tanımlanmıştır. Yukarıdaki birinci tanım özneyi (gören), bu ikinci tanım da nesneyi (görülen) esas alan tanımlardır ve ikisi de birbirini tamamlar. İster özne açısından ister nesne açısından tanımlansın, sihir her hâlükârda hakikatin zıddı olan zannı ve itmînânın zıddı olan vehmi ifade eder. Bunlar bazen görenden, bazen görülenden bazen de her ikisinden kaynaklanır. Meselâ “Eğer onlara gökten bir kapı aralasak da onlar oraya çıkacak olsalar da ‘herhalde gözlerimiz döndürüldü, biz sihirlenmiş bir topluluğuz’ derlerdi.”⁴⁷⁷ âyetinde geçen “sihir” gören açısidandır. Çünkü kaynağı hakikat olduğu halde gören farklı algılamıştır. “Kimi (zaman) söz, bir büyüdür.”⁴⁷⁸ Hadisinde de dinleyen açısidandır. Bu anlamda Türkçe’de “İki söz, bir büyü” atasözün vardır ve tabii ki mecazdır. Şu âyette ise hem

477 15/Hicr, 14-15

478 Buhâri, Nikâh 47; Müslim, Cum’a 47

gören hem de görülen açınsındandır: “Mûsâ bir de ne görsün: Onların ipleri ve değnekleri, yaptıkları sihir marifetiyle, ona hızla akıyormuş gibi göründü (yuhayyelu ileyhi)”.⁴⁷⁹ Velid, Allah rasûlünün ömründe sihre örnek gösterecek bir olağan dışılık bulamayınca “ebeveynle evlâdın arasını ayırıyor” dedi. Hiç şüphesiz müşrikler bu vahye sözlü bir sihir olarak bakıyorlardı.⁴⁸⁰

Sonunda Velid b. Muğire dedi ki: “Muhammed’in söylediği Kur’an, sihirbazlardan öğrenilen ve nakledilen açık, parlak bir sihirden başka bir şey değildir.”

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Bu âyette geçen ”Sihrun yu’ser” tabirinde iki mânâ vardır:

1) “Yü’ser” sözcüğü de, “rivâyet etmek, izinden gitmek, iz bırakmak ve bir şeyin etkisinde kalmak” gibi anlamlara gelen “e s r” kökünün türemiş şeklidir. Me’sûr, yani öteden beri öğretilip rivayet olunagelen; sihirbazdan sihirbaza öğrenile geldiği söylenen bir sihir demektir.

2) Yü’ser, yani diğer sihirlerle tercih edilecek, beğenilecek bir sihir demek olur. Bu, “parlak sihir” mânâsına “sihr-i mübin” demelerine benzer.”⁴⁸¹

Bu âyette yer alan “sihir” sözcüğü, “aldatmak, hile yapmak, akli çelmek ve ifsat etmek” gibi anlamlar taşıyan “s h r” kökünün türemiş şeklidir. “Aldatıcı câzibe, bilerek saptırma ve büyü” anlamlarına da gelen sihir, “bir şeyi tabii durumundan çıkarıp başka bir duruma dönüştürmek” demektir.

Sihir, inkârcıların Kur’an’ı kötölemek için kullandıkları sözcüklerden biridir. Onlara göre büyücü de, kâhin ve şair gibi başkalarının görmediği yaratıklara temas kurup insanları tesir altına alan bir kimsedir. İşte, Kur’an vahyinin insan üzerindeki olağanüstü etkisini gören müşrikler, onun büyümlü sözlerden oluştuğunu sanmışlardır. Ancak onlar da sihrin bir hakikat değil, bir göz boyama, hayali hakikat gösterme türünden aldatıcı bir câzibe olduğu kanısında idiler.

479 7/Ârâf, 116; 20/Tâhâ, 66

480 M. İslamoğlu, Hayat Kitabı Kur’an, s. 1192

481 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları: 8/421.

Bu âyetlerde, hakikati inkâra şartlanmış olan kimselerin karakteristik özelliği ortaya konulmaktadır. Onların en bâriz vasfı, vahiyle bildirilen hakikatleri “büyü” veya “insan sözü” olarak niteleyip Kur’anın Allah kelâmı olduğunu inkâr etmeleridir. Kur’an, bu sözlerin sahibini canlı bir maskaralık örneği olarak sunmakta ve bu katı şahsiyeti bütün nesillere ibret olsun diye anlatmaktadır.

Hangi asırda olursa olsun, Kur’anı karalamaya yönelik çabaların asıl hedefi, Müslümanları Kur’an’dan koparıp onları cehâletin ve uyuşukluğun içine atmaktır. Oysa her asırda, insanlığa muhtaç olduğu hayat soluğunu bahşedecek olan eşsiz kaynak Kur’an’dır. O, Allah’ın rahmetidir; ancak Kur’anın insana ve hayata yön vermesi için kulun gayretli olması da gerekir. Rahmetle gayret birleşince gerçek kurtuluşa erilir.⁴⁸²

“Sihir” kelimesinin çevirisinde “büyü” yerine “kandırmaca” (aldatma-ca, düzmece) kelimesi daha uygundur. Çünkü bu kelime ve türevleri hem mesajın içeriği hakkında, hem de mesajı getiren rasûlün şahsiyeti hakkında müstekbirlerce sık sık kullanılır. Bu, bir bakıma haberci ile getirdiği haberin ayrılmaz ve parçalanamaz bütünlüğünden kaynaklanıyor. Birer örnek vererek: Saf Sûresinin 6. âyetinde “*kendilerine gelen beyyinelere*” açık bir “*sihir*” diyorlar. Sâd Sûresinin ilk bölümlerinde ise, kendilerine, içlerinden bir uyarıcının gelmesine şaşıp kalan kâfirlerin uyarıcı için yalancı bir “*sâhir*” vasfını yakıştıran ve ardından, ancak Allah’ın ulûhiyetini tanımaya çağıran dâvete karşı aldanmamalarını sağlamak için halka yapmaları gerekenin daha doğrusu murat edilenin, ilâhları üzerinde direnmek olduğu konusunda baskı yapan ileri gelenlerin tasviri vardır.

Diğer yandan “sihir” kelimesinin türetildiği “sehara” fiili şu anlamlarda kullanılmaktadır: “Sehara fulânen biş-şey’i” onu aldattı, hile yaptı (hade’ahû); “sehara biş-şerâbi” peşi peşine (dizerek) içti (allelehû); sehara eş-şey’e an vechihî”, çevirdi, döndürdü (sarafehû); sehara eş-şey’e bozdu, ifsad etti (efsedehû).⁴⁸³ Bunlarla birlikte “bâtılı hak sûretinde gösterdi” anlamı da verilmektedir. Bu kullanımlar toplumda bilinen “büyü” kavramından daha farklı ve çok boyutlu kapsama delâlet etmektedir. Diğer yandan, bu geniş kapsamlı “sihr” kavramının geçmişteki izlere dayandırılmak istenmesi olaya farklı bir boyut kazandırmaktadır.

482 Fahrettin Yıldız, Tefsir Dersi Notları 1, s. 96-97

483 Bk. Lisânu’l Arab, Mu’cemu’l Vasıt

“Sihir” kelimesinin “kandırmaca” olarak içeriğinin bu şekilde tanımlanması, günümüzde statükocular tarafından kullanılan “gerici” kavramını çağrıştıracak niteliktedir. Müstekbirlerce mevcut düzenlerini korumanın en etkin yollarından biridir elçiye ve elçiye tâbi olanları “aldatıcı, kandırıcı” (sâhir), “aldanmış” (meshûr) ve “aldatılmışlar, kandırılmışlar” (meshûrûn) şeklinde tanımlamaları. Gerçekten Türkçe kullanımda da “kandırma” eylemi, “bir iknâ etme” ya da “etkileme”yi içerir. Doğal olarak İlâhî vahyin insanları hidâyete erdirmeye, yol göstermeye, düşündürmeye ve etkilemeye gücü ve hâkimiyeti açıktır. Bunun için müstekbir, bu “İlâhî içeriği” göz ardı edebilmek için kurnazca ve bilerek tanımlamasını sürdürüyor ve karara varıyor: “*Ve dedi ki: ‘Bu ancak (geçmiş zamanlardan) söylenegelen (etkili) bir aldatmacadır. Bu ancak beşer sözüdür.*”⁴⁸⁴

- 25. ÂYET -

إِنَّ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ

insan : الْبَشَرِ sözünden : قَوْلُ : başka değil : إِلَّا : bu : إِنَّ هَذَا

“Bu, insan sözünden başka değil.” (dedi). / (Bu ne ki, olsa olsa beşer sözü’ dedi.) / ‘Bu, ölümlü beşer sözünden başka bir şey değildir!’ der. Bu ancak beşer sözüdür (dedi).” (25. âyet)

“O, Allah kelâmı değildir. O insan sözünden başkası değildir. Muhammed onunla kalpleri aldatıyor. Sihir nasıl büyülen kimseyi etkilerse, o da kalpleri etkiliyor’ (der).”

Âlûsi diyor ki: “Bu, birinci cümlemin te’kidi gibidir. Çünkü her ikisinden de maksat, onun Kur’an veya Allah kelâmı olmadığını söylemektir. Bunun içindir ki, ilk cümleye vav atıf edatı ile atfedilmedi. Velid’in davranışlarını ve bu adi sözü çıkarmasının anlatılmasında onunla alay ve onun haktan uzak olduğuna bir işaret vardır. Velid’in davranışlarının araştırılmasından anlaşılıyor ki o, bu sözleri, meselenin gerçeğini bilmediği için değil,

484 74/Müddessir, 24, 25; M. Ali Baltaş, İlk Mesajlar, Araştırma Yay., s. 117-118

inat olsun diye ve cahiliyye gururu ile söylemiştir.”⁴⁸⁵ Kur’an’ı övdüğünü ve Arapların Rasûlullah’a nisbet ettiği şairlik, kâhinlik ve deliliğin hepsini (önce) reddettiğini görmüyor musun?!”⁴⁸⁶

Mevdûdi diyor ki: “Bu, kâfirlerin yukarıda değinilen toplantısındaki hadisenin zikridir. Bunun tafsilatını giriş bölümünde aktarmıştık. Orada açıkça belliydi ki Velid bin Muğire, Kur’an’ın ilahi bir kelim olduğuna kalben kani idi. Fakat toplum içerisindeki itibarını kaybetmemek için iman etmemiştir. O, toplantıda kâfirlerin Allah Rasûlü’ne yakıştırmak istediği iddiaları reddetmişti. Ne zaman ondan, kendisinin Muhammed’in (s.a.s.) onunla tanınacağı bir yakıştırmada bulunması istenildiğinde kendi içinde çelişkiye düşmüş ve bir anlık kafa karışıklığından sonra bu ithamı ileri sürmüştü. İşte burada bu mantalitenin yapısı gözler önüne serilmektedir.”⁴⁸⁷

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Bundan aldatıcı bir albeni var” demiş oluyor ve nihayet kararını şöyle veriyordu: Bu, insan sözünden başka bir şey değil. Böyle deyip kararı bastı. Peygamberliği ve Kur’an’ın Allah sözü olmasını inkâr ediverdi ki, işte inatçı kâfirlerin Kur’an ve Peygamber hakkında söyledikleri nihayet budur. Bu, Allah’ın indirdiği kelâmı değil, Muhammed’in kendi söylediği kitabıdır derler. Olay tefsirlerde şöyle anlatılır:

İlâhî vahyin “beşer sözü” olarak tanımlanması, onu “beşerî bir kaynak” olarak görmektir. Kâfirler açısından mesaj veya vahiy, “İlâhî” olmadıktan sonra herhangi bir beşerin olması pek önemli değildir. Çünkü sonuçta “mesaj” beşerî olacaktır. Bu konu, ilk sûrelerin olduğu kadar daha sonraki dönem ve çağların bu olaya “mecnun” kavramı çerçevesinde değinilmişti. Haakka Sûresinin 39 ve 48. âyetleri Kur’an’ın bir şair veya bir kâhin sözü olmadığını, bilakis Allah’tan geldiğini ve mesajı getiren elçinin bu “söz” üzerinde herhangi bir müdâhalesininolamayacağını te’yid eder. Tekvîr Sûresi 24. âyetinde ise Kur’an’ın (gayb), “elçinin kendi kanaatleri olmadığı vurgulanmaktadır. O âyetteki “*danîn*” kelimesi, bazı kıraat imamlarınca “*zanîn*” olarak okunmaktadır.”⁴⁸⁸ Konu daha sonraki dönemlerde daha farklı bağlam-

485 Alusi, Ruhul-Meani: 29/124; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/125.

486 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/125.

487 Mevdudi-Tefhimu’l-Kur’an, İnsan Yayınları: 6/473.

488 Bk. Ebû Zer’a, Huccetu’l Kiraat

larda değerlendirilmesine rağmen “beşerî kaynak” olma özünü yitirmez. “Biz onların ‘ona bir beşer öğretiyor’ dediklerini biliyoruz.”⁴⁸⁹

Gün geçtikçe verilen mücadelede Kur’an’ın etkinlik ve hâkimiyeti artınca kâfirler ilginç bir talepte bulunacaklardır. İstekleri Hz. Rasûl’ün başka bir Kur’an getirmesi veya Onu değiştirmesidir. Ancak bu, kesinlikle Hz. Rasûl’ün elinde değildir ve o sadece kendisine vahyedilene uymaktadır.⁴⁹⁰

Konuya “İlmin kaynağı” açısından bakıldığı zaman, örneklemelerin belli bir tarih, coğrafya ve toplumla sınırlandırılmayacağı açıktır. Tüm çağlar için geçerli olan örnekler verilmektedir. Böylece İlahî mesajın evrensel boyutu gözler önüne serilmektedir. İnsanlara “yol gösterecek” ilim “İlahî” mi olacak, yoksa beşerî mi? Şâir, kâhin, seçkin kişiler ve bizim bilemediğimiz daha niceleri? Müstekbirlerin bu soruya verdikleri cevap, ilk peygamberden günümüze kadar değişmiyor. “Bu ancak beşer sözüdür” (dedi).”

Peygamberlerin sabırlı mücadelelerinin ardından Allah’ın yardımlarıyla başarıya ulaştıktan sonra “hak” tüm açıklığı ile ortaya çıkmaktadır. Bu durumda bile “İlahî vahy”e beşerî bir özellik kazandırma çabaları kendisini farklı renklerde gösteregelmiştir. Kitap Ehli’nin kendilerine indirilen Tevrat ve İncil’i tahrif etmeleri, değiştirmeleri, saklamaları bunun en çarpıcı örneğidir. Hatta Kur’an’da İsa’nın (a.s.) risâleti ve mümtaz şahsiyeti istismar edilerek Allah’ın ulûhiyeti ve yalnız O’na kulluk konusunda İsa’ya (a.s.) söylemediği sözlerin söylettirilmesi ve bunun İlahî bir atmosferde yapılmasına Mâide Sûresinin 109-120. âyetlerinde değinilmektedir.⁴⁹¹

Günümüzde de İslâm’ı diğer ideolojilerle bir tutan, beşerî görüşlerle karşılaştırıp tartışan, Allah’ın râzı olduğu yegâne dini uluorta eleştiren zihniyet, Kur’an’ı bir beşer sözü görme eğilimindedir. Müslüman olmakla övünen nice insan da Allah’ın hükmü, emri ve yasakları anlatıldığında, “evet doğru, inanıyoruz; ama...” demekte, günümüz şartlarının zorluklarından, durumun çok farklı olduğundan bahsederek o hüküm, emir veya yasakların uygulanmasının beklenemeyeceği hükmünü çıkarmaktadır. Bu yaklaşım İlahî kitabı geçersiz kılan ve onu beşer sözüne indirgeyen bir yaklaşımdır.

489 16/Nahl, 103

490 Bk. 10/Yûnus, 15-16

491 M. Ali Baltaş, İlk Mesajlar, Araştırma Yay., s. 119-120

Şu âyetlere dikkatle göz atalım: “Bu Kur’an, Allah’ındır. O’ndan başkasına nispet edilemez. Ancak o daha önceki inen Kitapları tasdik edici ve hükümleri açıklayıcı, âlemlerin Rabbinden indirilmiştir. Bunda hiç şüphe yoktur.”⁴⁹²; “Onlar hâlâ Kur’an’ın Allah kelâmı olduğunu ve mânâsını düşünmeyecekler mi? Eğer o, Allah’tan başkası tarafından olsaydı muhakkak ki içinde birbirini tutmayan çok söz ve ifâdeler bulurlardı.”⁴⁹³; “Bu Kur’an, sana, hükmünde hikmet sahibi olup her şeyi bilen Allah katından veriliyor.”⁴⁹⁴; “Bu Kur’an, Rahman, Rahim tarafından indirilmedi.”⁴⁹⁵; O, bir şair sözü değildir, bir kâhin sözü de değildir. Siz pek az düşünüyorsunuz. O âlemlerin Rabbinden indirilmedi.”⁴⁹⁶; “Eğer o peygamber bazı sözler uydurup bize isnat etmeye kalkışsaydı, biz onu kuvvetle yakalar ve ondan intikam alırdık. Sonra da onun kalp damarlarını keserdik. O vakit, sizden hiç biriniz ona siper de olamazdınız.”⁴⁹⁷; “Kur’an’ı şeytanlar getirmedir; Kur’an’ı indirmek onlara uygun düşmez; hem de buna güçleri yetmez.”⁴⁹⁸

Bu Kitab’ın Allah’tan geldiğinde şüphesi olanlara Bakara Sûresinin başındaki “lâ raybe fih”⁴⁹⁹ ifâdesini teyid için yukarıdaki âyetlerle tafsilatlı açıklamalar yapılmaktadır. Kur’an’ın Allah kelâmı olmadığı, olamayacağı yolundaki itirazlar şu noktalarda toplanıyordu: Onun bir şair sözü olabileceği, Onun bir kâhin sözü olabileceği, Onun bir şeytan ilhamı ve vesvesesi olabileceği, Peygamberin uydurması olduğu. Yukarıdaki âyetlerde bu iddialara bir cevap verilerek reddedilir. Ve doğru olan ortaya konur. İnanan inanır; inanmayan inanmaz. “Bu Kur’an, bir Peygamberin (Allah’tan) getirdiği sözdür.”⁵⁰⁰

Kur’an’ın bir beşer sözü değil de; her şeyimizi borçlu olduğumuz O’na O’nun istediği gibi iman etmemiz gereken Allah’ın kitabı olduğunu şüphesiz şekilde kabul ettiğimiz zaman, ona uyup onun hükümlerini yayabildiğimiz tüm alanlara yaymak gerekiyor. Bu görev terk edilince, insanın pişmanlıkları ve Peygamber’in şikâyetine muhâtap olmak söz konusu ola-

492 10/Yûnus, 37

493 4/Nisî, 82

494 27/Neml, 6

495 41/Fussilet, 2

496 69/Haakka, 41-43

497 69/Haakka, 44-47

498 26/Şuarâ, 210- 211

499 2/Bakara, 2

500 69/Haakka, 40

caktır: “O gün zâlim kişi ellerini ısırıp ‘keşke Peygamber’le beraber bir yol tutsaydım, vay başıma gelene, keşke falancayı dost edinmeseydim, and olsun ki beni, bana gelen Kur’an’dan o saptırdı. Şeytan insanı yalnız ve yardımcısız bırakıyor.’ der. Peygamber: ‘Ey Rabbim, doğrusu kavmim/toplumum bu Kur’an’ı terk etmişti.’ der.”⁵⁰¹

Alak, Kalem ve Müzzemmil sûrelerinde mal, mülk ve evlâtlarına güvenerek tâğûtlaştıkları/azıp sapkınlaştıkları anlatılan sembol kişilikler, benzer nitelikleriyle bu âyetlerde de anlatılmaktadır.

İlk vahiy döneminde bu sembol kişiler muhtemelen Velid bin Muğîre, Ebûcehil, Abdü’l-Uzza gibi insanlardı. Kur’ân bunların isimlerini açık açık vermez, isimleri yerine karakterlerini, sıfatlarını zikrederek uğrayacakları fena akıbeti açıklamakla yetinir. Bu yaklaşım ve konuyu ele alış biçimi, verilen örneğin her zaman, her çağda ve her yerde geçerli olduğunu gösterir.

Kısacası, Velid b. Muğîreler, Ebûcehiller, Abdü’l-Uzzalar ve bunların grupları, yandaşları, arkadaşları, ortakları ve işbirlikçileri her zaman vardır ve kıyâmete kadar da var olacaktır. Uğrayacakları kötü akıbet de hep aynı olacaktır.

Mesajı genel olmakla beraber, yukarıda nitelikleri sayılan kişinin Velid b. Muğîre olduğu kabul edilir. Biyografisine bakıldığında gerçekten de doğduğunda kimsesiz olduğu, hiçbir varlığı olmadığı, sonradan mal-mülk sahibi olduğu, Mekke ile Taif arasında deve ve koyun cinsinden sürülerce hayvanı olduğu, Taif’te yaz-kış meyve veren bahçeleri bulunduğu, ayrıca yedisi Mekke ve beşi Taif doğumlu olmak üzere on iki evlât sahibi olduğu görülür ki, bu özellikleri sûredeki anlatıma oldukça uygundur.⁵⁰²

501 25/Furkan, 27-30

502 Hakkı Yılmaz, Tebyînu’l Kur’an, İşte Kur’an, c. 1

- 26. ÂYET -

سَأْضِلِّيهِ سَقَر

سَأْضِلِّيهِ : Ben onu sokacağım سَقَر : Sekar'a

“Onu Sekar’a yaslayacağım. / Ben onu Sekar’a sokacağım, Cehennemle yaslayacağım. / (Cehennemle ilgili Bizden başka seni bilgilendiren mi var?!) / (Bu nedenle,) onu (öteki dünyada) cehennem ateşine sokacağım!”
(26. âyet)

Kur’an hakkındaki sözlerinden dolayı Velid b. Muğire’yi, ateşinde yacacağı ve azabını tadacağı ‘Sekar’ adlı Cehenneme sokacağım, atacağım, yaslayacağım. Vücudunu cehennem ateşi kaplayacaktır.

26-30. âyetlerde, hak ettikleri uhrevî ceza özetlenmiştir. 26. âyette geçen «sekar» kelimesi ateşin isimlerinden olup cehennemın ağır cezalı kısımlarından birini ifade ettiği belirtilir.⁵⁰³ 27-28. âyetler ise sekar hakkında “hiçbir şeye acımayan, içine atılanları yakan ve insanın derisini kavuran korkunç bir yer” şeklinde detaylar vermektedir. “İnsanları kavurur” diye çevirdiğimiz 29. âyete “İnsanlara görünür” şeklinde de mâna verilmiştir.⁵⁰⁴ Aynı âyet, “Cehennem, orayı hak eden insana kendini gösteren bir tablo, bir aynadır” şeklinde de anlaşılabilir.

Korkunç Azap

Sûrenin bu bölümünü oluşturan âyetlerde, inatçı kâfirlerin Sekar’a sokulacakları; sekar’ın, derilerini kavuran, insana doymayan, geriye hiçbir şey bırakmayan ve ondokuz muhafızı bulunan bir cehennem olduğu haber verilir. Cehennem bekçilerinin melek olduğu; bunların sayısının, kitap ehli için doğru bilgi, mü’minler için kesin bir inanç, inkârcılar ve hasta kalpliler için de bir imtihan vesilesi kılındığı; Allah’ın iman etmek ve bu yolda ileri gitmek isteyen doğru yola ileteceği, yoldan çıkmak isteyen de saptıracağı belirtilir. Gerçekleri dile getiren bu âyetlerin, inananlara bir öğüt, inkârcılara da bir uyarı olduğu vurgulanır.

503 bk. Şevkânî, V, 377

504 Zemahşerî, IV, 183

İnsanın, bu dünyada işlediği günahlardan ötürü öteki dünyada göreceği azabı belirtmek için Kur'an'da kullanılan anahtar kavram, cehennemdir. Cehennemin yedi kapısı ve pek çok ismi vardır. Bunlardan birisi de *sekar*-dır.

Sekar, “ateşin veya güneş sıcaklığının yüzü yakıp kavurması” anlamına gelen “*skr*” kökünün türemiş şeklidir. Bunun için, insanı yakıp kavuran cehennem ateşine de *sekar* denir. Peki, *sekar* nedir?

Âyetlerde belirtildiğine göre *sekar*, “insana doymayan, önüne gelen her şeyi yakıp derileri kavuran, geriye hiçbir şey bırakmayan ve ondokuz muhafızı bulunan bir cehennemdir.” Oraya giren günahkârlar, kendi sorumluluklarının farkına varıp hakikati gecikmiş olarak kabul ederler, geçmişte yaptıkları hatalardan ötürü de pişmanlık duyarlar. Ne var ki bu pişmanlık fayda etmez ve onları korkunç azaptan kurtaramaz. Onlar, büyük ateşe atılırlar; orada ne ölürler ne de diri kalırlar. Çünkü azap gören inkârcılar, orada yeni bir hılkate tebdil olunup tekrar edilen yaratma ile yeni boyutlar kazanırlar.

Cehennem azâbının gerçek mâhiyeti meçhuldür. Onun mâhiyetinin meçhul olması, hem insan ruhunda büyük bir korku uyandırmakta hem de azabın korkunç manzarasına dikkat çekmektedir. Burada hedeflenen şey, insanda potansiyel olarak var olan hakkı kabullenme gücünü, iyiye ve doğruya yönelmektir.⁵⁰⁵

İslâ: Ateşte kızdırmak, ateşte yakmak mânâsındır.⁵⁰⁶

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Bu âyet “*Ben onu sarp bir yokuşa sardıracağım.*” âyetinden bedel-i iştimâldir ve onun kapsadığı mânâyı açıklamaktadır.

Sekar: Cehennemin isimlerindendir. Bazıları bunun Arapça bir kelime olmadığı görüşünü savunmuşlar ise de güneşin, yüzü çalıp kavurması mânâsına gelen “*sakr*” kelimesinden türetilerek “yakıcı” mânâsından alındığını söylemişlerdir.”⁵⁰⁷

505 Fahrettin Yıldız, Tefsir Dersi Notları 1,

506 Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'an-ı Kerim Meali Alisi ve Tefsiri, İpek Yayınları: 8/266.

507 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Yayınları: 8/422.

Sekar: “Şiddetli bir ısı ile yakıp kavurmak” anlamındaki sakr kökünden isimdir. Dört âyette cehennem kelimesi yerine kullanılmış, 74/Müddessir 28-29. âyetlerde “yaktığı şeyi tüketircesine tahrip etmekle birlikte sönme-yip yakmaya devam eden ve insanın derisini kavuran” şeklinde nitelendirilmiştir.

“Ben, onu Sekar’a sokacağım.” Yani oranın sıcaklığı ile kavrulsun diye onvı Sekar’a girdireceğim. (Cehennem’in) Sekar adı: Güneş onu kavurdu, eritti, yüzünün derisini yaktı” ifadesinden alınmıştır. “Sekar” kelimesi marife ve müenneslik dolayısıyla munsarîf değildir.

İbn Abbas dedi ki: Sekar cehennemnin altıncı katıdır Ebu Hureyre’nin rivayetine göre de Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: ‘Musa Rabbine sordu Ey Rabbim dedi. En fakir kulun hangisidir? O: Sekar’a giren kimse-dir, diye buyurdu.’⁵⁰⁸ Bunu es-Sa’lebî zikretmiştir.⁵⁰⁹

- 27. ÂYET -

وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَقَرُ

Sekar’ın سَقَرُ: Ne olduğunu مَا : bilir misin? وَمَا أَدْرَاكَ :

“Sekar’ın ne olduğunu bilir misin?” (27. Âyet)

Ey Muhammed! Sekar’ın ne olduğunu sana bildiren, ayrıntısıyla anlatan nedir? O ne kadar büyük, müthiş bir azap yurdudur. Sen aklınla onun bütün vasıflarını hakkıyla bilir misin? Mâhiyetini ve özünü kavrayabilir misin? Elbette ki Allah bildirmediğçe sen onun mâhiyetini bilemezsin.

Muhammed Ali es-Sabuni diyor ki: “Bu soru korkutma ve tehdit ifade eder.”⁵¹⁰

508 Deylemî, el-Firdevs, 11, 314

509 Kurtubî, el-Câmiu li-Ahkâmi’l Kur’an, Buruc Yay., c. 18, s. 187

510 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat, c. 7, s. 125

“Sekar” Bilgisayar mı Demek?

Kur’an’ı bilimsel ve teknik tefsir etmenin kendine has örneklerinden biri de “Sekar” kelimesini “bilgisayar olarak tercüme etmek ve 19 mucizesiyle bilgisayar arasında bir bağ oluşsun diye kavramların anlamlarını zorlamak, Allah rasûlünün ve ashâbının hiç anlamadığı bir anlamı Kur’an kelimesine yüklemektir. “Sekar” kelimesini “bilgisayar” olarak yorumlayan Edip Yüksel, Hakkı Yılmaz, Harun Yahya (Adnan Oktar) ve Yaşar Nuri Öztürk’ün ismini sayabiliriz. Konuyla ilgili Hakkı Yılmaz’ın tefsirinden alıntı yapalım:

“Sekar sözcüğüne Rabbimiz 28–30. âyetlerde yeni bir anlam yüklemiştir: “*Sekar*, üzerine on dokuz konulmuş, beşer için fevkalâde levhalar yapan, sürekli tutmayan, yok da etmeyen bir şeydir.” Bu tanıma göre biz bu nesneye bu gün için “Bilgisayar” diyebiliriz.

“*Sekar*”ın bu anlama da gelebileceği o gün için Araplarca da Peygamberimizce de bilinmemekteydi. Sözcüğün bu anlamını bizzat Rabbimiz belirlemiştir. Bu anlam 27–30. âyetler iyi düşünüldüğünde anlaşılmaktadır. Bu, bugüne kadar gözden kaçırılmış bir husustur.

“*Levvahatün*” sözcüğünün kök sözcüğü olan “*levh*”, tahta demektir. Gemi yapı oluşturan tahtaların her birisi bu sözcükle ifade edilir. Nitekim Kamer sûresi 13. âyetinde Nuh’un gemisindeki tahtalar için çoğul olarak kullanılmıştır. Sözcük ayrıca “ister ağaç cinsinden isterse başka bir nesneden olsun, üzerine yazı yazılan her şey için de kullanılmıştır. Buruc sûresi 22.âyetteki “*fî levhın mahfuz* (korunmuş bir levhadadır)” ifadesinde bu anlamıyla yer almıştır.

Öyleyse “*levha*” sözcüğü, bu günkü ortama göre, yazı yazılan, bilgi saklanan her şey, levha, tablet, parşömen, tablo; çağdaş araçlardan ise ekran, plâk, teyp bandı, CD, disket veya hard disk gibi üzerine kayıt yapılabilen her türlü araç-gereci ifade edebilir. Sözcüğün “*levvâha*” şeklindeki kullanılışı ise isimden türetilerek elde edilen ve mübalağa anlamı kazandırılan etken isim kalıbında bir kelimedir ve “fevkalâde levhalar yapan” anlamına gelir.

b.) “*Levh*” sözcüğü ayrıca “şimşek çakması, parlamak, uzaktan görünme, yakıp kavurma, deriyi siyahlaştırma, susamışlık” anlamlarına da gelmektedir.

Bu açıklamalar doğrultusunda pasajın 26–30. âyetlerin meali şöyle olmaktadır:

A) *Onu (Kur’ân beşer sözüdür diyeni) yakında Sekar’a (cehenneme) yaslayacağım. Bilir misin, nedir? Sekar (cehennem). O (Sekar/cehennem), bırakmaz (baki kılmaz) ve de terk etmez (yok etmez). O (sekar/cehennem), deriler için yakıp kavurandır. Onun (Sekar’ın/cehennemin) üzerinedir on dokuz.”*

Bu ifadeler cehennemi ve cehennemdeki azabı anlatmaktadır. Buna benzer cehennem tasvirleri aşağıdaki âyetlerde de görülmektedir: “*En bedbaht olan da ondan kaçınacaktır. O ki, en büyük ateşe yaslanacaktır. Sonra o en büyük ateşin içinde ne ölecek, ne de hayat bulacaktır.*”⁵¹¹

“*Evet, âyetlerimizi inkâr edenleri, kesin, ateşe atacağız. Derilerinin her yanı sıra, cezayı tatmaları için, derilerini başka derilerle değiştireceğiz. Gerçekten Allah Aziz’dir, Hakim’dir.*”⁵¹²

“*On dokuz*” ifadesine gelince: Kimine göre bu rakam cehennemdeki görevli meleklerin (zebânîlerin) sayısıdır. Kimine göre haftanın yedi günü ve senenin on iki ayı (7+12) olmak üzere azaptaki sürekliliğin anlatımıdır. Bize göre ise bu âyetler müteşabihtir; birbirine benzer birden çok güzel anlamları vardır. Bu anlamların te’vili (önceliklenmesi), kendini Kur’ân’a veren gayretli ilim adamlarını beklemektedir.

B) “26- 30. Âyetler”: “*Onu (“Kur’ân beşer sözüdür” diyeni) yakında Sekar’a yaslayacağım (bilgisayarla yüz yüze getireceğim) . Bilir misin nedir Sekar (bilgisayar)? O (Sekar/bilgisayar) , bırakmaz (bâki kılmaz) ve de terk etmez (yok etmez). O, beşer (insan) için fevkalâde levhalar yapandır. Onun (Sekar’ın/bilgisayarın) üzerinedir on dokuz.”*

511 87/A’lâ, 11–13

512 4/Nisâ, 56

Levhaları/tabloları insanlar için sağlayan, sürekli göstermeyen ama yok da etmeyip hafızasında saklayan şey “Bilgisayar”; bilgisayar üzerindeki “On Dokuz” ise Kur’ân’ın 19 sayısı ile şifrelenişi olabilir.

Bu durumda pasajdan şöyle bir anlam çıkarsamak mümkün hale gelir: “Kur’ân’a beşer sözü diyenler, yakında üzerine on dokuz konulmuş, beşer için fevkalâde levhalar yapan, sürekli tutmayan, yok da etmeyen Sekar denilen şeyle tanışacaklar. Baksınlar, düşünsünler bakalım, Kur’ân beşer sözü olabilir mi?”

İşte, 26. âyette “yakında” diye ifade edilen gün gelmiş ve insanlar bilgisayarı bulmuştur. Bilgisayarla birlikte Kur’ân’la ilgili 19 mucizesi gündeme gelmiştir. Bu öyle bir mucizedir ki, bir beşer tarafından becerilme ihtimali matematiksel olarak imkânsızdır.”⁵¹³

Bu konuda bir alıntı da sözde evrenselci okuma yöntemine dair çok sayıda tefsir örneği ortaya koyan Yaşar Nuri Öztürk’ten yapalım. Aslında, bu alıntıda da görüleceği gibi, evrensellikle hiçbir alâkası olmayan bu yorumlama şekline “bilimsel bâtınilik” demek daha doğru olur.

Öztürk’ün, Müddessir Sûresi’nde cehennemin bir bölümünün özelliği bağlamında geçen, ayetleri yorumlayışı şu şekildedir: “Bütün bunları dikkate alarak biz şu kanıya varıyoruz. Kur’ân’ı rastgele insan sözü sayan inatçıların gerçeği görmedikleri için itildikleri sekar, bilgisayardır. Elektrik enerjisi ile çalışır. Ortada hiçbir şeyi görünür halde bırakmaz, fakat hiçbir şeyi de kapsamazlık etmez.”⁵¹⁴

Şimdi bu modern yorumu Kur’ân’ın ilgili ayetleri ile karşılaştırmak için Müddessir Sûresi’ne bakalım: “*Bu, ölümlü insan sözünden başka bir şey değildir, der. Sekarın ne olduğunu hiç düşündün mü? O, ne yaşatır, ne de ölüme terk eder. Ölümlü insana (nihai hakikati) gösterir. Onun üzerinde on dokuz (güç-gözcü melek) vardır. Çünkü yalnızca meleki güçleri cehennem ateşinin gözcüleri kıldık...*”⁵¹⁵

513 Hakkı Yılmaz, Tebyînu’l Kur’ân, İşte Kur’ân, c. 1, s. 112-114

514 Öztürk Yaşar Nuri, Kur’ân’daki İslam, İstanbul, 1993, s. 21

515 74/Müddessir, 25-31

Bu kadarcık alıntı bile âyetlerin bağlamının tamamen cehennem ile ilgili olduğunu göstermektedir. Ayetlerin siyak-sibakı/bağlamı açıkça cehennemden söz ettiği halde Sekarın Bilgisayar olarak yorumlanması, acaba hangi akla hizmet etmektedir? Aslında Öztürk'ten yıllar önce bu yorum 19 hurûfilîğine hizmet etmesi için Edip Yüksel tarafından yapılmıştır.⁵¹⁶ Yüksel'in amacı ebcedcilik ideolojisine Kur'an'ı âlet etmek iken Öztürk'ün amacı Kur'an'ın "ne kadar bilimsel(!) bir kitap" olduğunu ispat etmektir. Her ikisi de Allah'ın kelâmını ön yargılarının esiri kılmış, yorumun mesajı belirlemesini meşru görmüştür.

Bize göre kaynak olarak Kur'an'ın kendisini değil de modernizme ve çeşitli hezeyanlara göre şekillenmiş bir tefsir yöntemini esas kabul edenler buna benzer hatalardan kendilerini asla koruyamayacaklardır. Öyleyse İlâhî vahyi, hidayet etmek üzere indiren Yüce Allah'ın kast etmediği mânâları Kur'an'da vehmetmek son derece yanlış olup, bunda ısrar etmek de insaf ehlinin yapacağı cinsten değildir.⁵¹⁷

Kur'an-Bilim İlişkisi ve Bilimsel Tefsir

26-27'nci âyetlerde yer alan ve Kur'an'ı rastgele insan sözü sayan inkârcıların itildikleri yer alan *sekar*, "elektrik" veya "bilgisayar" olarak da yorumlanmıştır.

İslâm kültüründe Kur'an, bilimsel açıdan da yorumlanmış, onun bilimsel gelişmeleri desteklediği, hatta onu içerdiği ileri sürülmüştür. İnsanlığın, Kur'an'ın kesin ve doğru bilgisinden, sürekli bereketinden faydalanması amacıyla yapılan bu tür çalışmaların, iyi niyet mahsulü olduğunda hiç kuşku yoktur. Ancak, Kur'an-bilim ilişkisi kurulmaya çalışırken âyetleri, zorlama yorumlarla asıl bağlamından koparıp amacını aşan bir noktaya çekmek, doğru bir iş değildir.

Tevhid inancını esas alan Kur'an, Allah, evren ve insan ilişkisini bu prensip çerçevesinde açıklar. Onun temel amacı, olayların ve bilimlerin sistematîğine girmek değil, insanlara yol göstermektir. Çünkü Kur'an, sadece gönderildiği çağın insanına değil, daha sonraki bütün çağların insanlarına

516 Edip Yüksel, Müslüman Din Adamlarına 19 Soru, Gösterge yay, İstanbul, t's'iz, s. 59-60

517 Fevzi Zülaloğlu, Temel Kaynağımız Kur'an, Ekin Yayınları, 141-142

da hitap eden evrensel bir kitaptır. Kur'an'ın muhatabı insan olduğu için, başta insan olmak üzere onun ilişkide bulunduğu bütün varlıklarla ilgili bilgiler, özlü biçimde Kur'an'da mevcuttur. Ancak bunlar, Kur'an'ın gönderiliş amacına uygun olarak Allah tarafından seçilen bilgiler olup genellikle temel ilkeler ve prensipler halinde sunulmuştur. Bu temel ilkelere dayanarak sistem kurma ve bilgi üretme görevi insana bırakılmıştır.

Hal böyle iken, bazı insanlar akıllarını çalıştırıp bilimsel bilgiyi iktisap etmeye çalışacakları yerde onu hazır olarak Kur'an'da aramaya kalkışmışlar, Kur'an'a da âdeta bir bilim kitabıymış gibi bakmışlar. Oysa Kur'an'a dikkatlice bakılırsa onun sadece bilgi kaynağı olmadığı, ayrıca akli ve iradeyi doğru kullanmayı gösteren bir kitap olduğu görülür. Demek ki Kur'an, çeşitli bilgi türlerini şifreli olarak taşıyan bir kitap değil, tam aksine her çağda insanların hakikati bulmalarına rehberlik edecek son ilahi kitaptır.

Din ile bilimi birbirine girdirmenin veya birbiriyle çatıştırmanın bir manası yoktur. İnanmak, bilimsel bilgiye güvenmenin dışında metafizik bir önermenin doğruluğuna, meselâ Allah'ın varlığına kanaat getirmektir. İman, kalbin eseridir, akıl ve ilim ona destek verir. Bilimin en büyük eksikliği, bir dünya görüşünün temelini oluşturacak metafizik bir sistemden yoksun oluşudur. Hâlbuki insanın yaratılışındaki asıl amaç, insanın insanlığını icra etmesidir. Bu da Allah'a ibâdetle (kullukla) gerçekleşir.⁵¹⁸

Ne hikmetse bilimsel teori veya keşif ortaya çıkana kadar ortalıkta gözükmeyen Kur'an'ın kendi iç bütünlüğünü ve pasajlardaki bağlamı hiç hesaba katmayan bilimsel tefsir sevdalıları, bir icadın ardından hemen kaleme sarılarak “bu Kur'an'da var” demekle, ayetlerle o belki de çok kısa bir süre sonra yoğun bilimsel eleştiriler alarak, çöpe atılacak olan hipotetik ifadeleri İlâhî vahyin dili ile meşrûlaştırmaya gayret etmektedirler. İşte bu sözde evrenselci usûlün gelip tıkanıdığı yer, tam anlamıyla ‘yorumun grameri belirlemesi’, ‘tarih üstüçülük’ veya ‘âyetlerden yorum sağlamak’ gibi tavsifleri hak eden bir yerdir.

İçinde “ebced/harflere verilen rakam değerleriyle gizli anlamlara ulaşma gayreti” gibi Bâtınlılığın öğelerini de, “pozitivizmin saldırılarına karşı tepkisel bir duruşu” da barındıran bu yorumlar tarih üstüçülüğün sadece bir cephesini ifade etmektedir.

518 Fahrettin Yıldız, Tefsir Dersi Notları 1, s. 99

Öte yandan ebcedin bilgisayar destekli çağdaş yorumu olan 19'cu hurûfîlik ise işi iyice çığırından çıkarmıştır. Matematik destekli bu yeni aşama Said Nursî'nin temsil ettiği noktadan çok farklı noktalara savrulmuştur. Rasûlullah'ı ve Kur'an'ın ilk muhataplarının arka planını hiçe sayıp sahih anlamın sadece metnin içinde olduğu neticesine ulaşmıştır. Bu yorumlama yöntemi, bize göre tarih üstüçülüğün ortak paydalarına sahiptir ve yaşadığımız coğrafyada haklı olarak "mealcilik" olarak isimlendirilmiştir. Yine risalet ile Kur'an arasındaki bağı kopardığı için bu ideolojik Kur'an meali okuma yöntemi 'Allah'ın elçisini postacı durumuna düşürmekle suçlanmıştır.⁵¹⁹

Bilimsel Tefsir Ekolü

Bilimsel tefsir için birbirine yakın tarifler yapılmıştır. Emin el-Hûlî onu: "Kur'an metinlerinin yorumunda ilmî ıstılahları hâkim kılan ve muhtelif ilimleri ve felsefî görüşleri ondan çıkarmaya çalışan bir tefsirdir." şeklinde tarif eder.⁵²⁰ Bazı araştırmacılar, tarifte "felsefî görüşler" ifadesinin geçmesini yanlış bulurlar.⁵²¹ Çünkü burada kastedilen, gözlem ve deneye dayalı bilimlerdir.

Tefsirde bilimsel ekol, on dokuzuncu asırda Batı'da ortaya çıkan sanayi ve teknik atılımdan çok daha öncedir. Önceden de Kur'an'ın geçmiş ve gelecek her türlü bilgiyi ihtiva ettiğini savunanlar vardı. Ancak Batı'da ortaya çıkan bilimsel atılım ve bu bilim sonucu gerçekleştirilen teknolojinin İslâm âlemine intikal ettirilmesinden sonra tefsirde bu eğilime büyük rağbet ortaya çıktı.

Sözkonusu rağbetin temelinde bizim tesbitlerimize göre iki etken bulunmaktadır:

a. Batı, bilimsel ilerlemenin sağladığı teknoloji sayesinde İslâm âlemin-den ileriye gitmiş, siyasî ve ekonomik alanda büyük bir başarı elde etmişti. Daha önce belirgin bir üstünlüğe sahip olan İslâm âlemi, bilimsel ve teknik

519 bu konuda "mealciliği Rasûlullah'ın değerini bir indirgeme yöntemi olarak nitelendiren" 19'la ilgili bir çalışma için bkz. "Hiçbir peygamber bir iletişim aleti değildir." İslamoğlu Mustafa", Üç Muhammed, Denge yayınları, İstanbul, 2000, s. 129; Fevzi Zülaloğlu, Temel Kaynağımız Kur'an, Ekin Yayınları:137-139.

520 Emin el-Hûlî, Tefsir ve Tefsir'de Edebî Tefsir Metodu, -çev. Mevlüt Güngör. İslâmî Araştırmalar Dergisi, cilt: 2, sayı: 6, 1988-Ankara, s. 37-38

521 Fehd b. Abdurrahman b. Süleyman er-Rûmî, a.g.e. 11, 549

ilerlemeye ayak uyduramadığı için siyasi ve ekonomik alanlarda üstünlüğü Batıya 'kaptırmış, dahası Batılılar tarafından baskı ve istilalara maruz kalmıştı. Bunun sonucunda İslâm âlemi bir aşağılık kompleksine düşmüştü. Batının sahip olduğu bilim ve teknolojinin, aslında Kur'an'da mevcut olduğunu söylemek, bu kompleksi tedavi ve kendini tatmin noktasında önemli bir etken idi.

Batının bilim ve tekniğinin Kur'an'da mevcudiyeti düşüncesini savunanlar arasında, haddizatında batılıların bu bilim ve teknolojiyi Kur'an'dan çıkardıklarını; bunları biz bulmayalım diye, bir yandan bizi Kur'an'dan uzaklaştırdıklarını, fakat kendilerinin Kur'an'ı araştırma enstitüleri kurduklarını iddia edenlerin bu tutumu da söz konusu ettiğimiz aşağılık kompleksini telafi çabalarından başka bir şey değildir.

b. Batının gerçekleştirdiği modern ilimlerin ve bunun sonucunda ortaya çıkan teknolojinin İslâm âlemine girişine karşı çıkan ve toplumda önemli bir direncin oluşmasını sağlayan bir kesim vardı. Bu kesim söz konusu karşı çıkışlarına İslâm dinini gerekçe olarak gösteriyorlardı. Yani bu direniş dinî bir tavır olarak ortaya çıkmıştı, işte bu direnci kırmak için Batı'nın gerçekleştirdiği bu sonucun temellerinin Kur'an'da mevcudiyetini ispatlamak gerekiyordu. Ancak o zaman modern ilimleri tahsil etme ve bilim sonucu ortaya çıkan tekniği kullanmak bir meşrûiyet kazanacaktı.

Bu iki önemli unsur, tahrik edici unsurlardır. Yoksa Kur'an'da modern bilimlerin alanına giren âyetlerin mevcut olmadığını, modern ilimlerle bu âyetler arasında bağlantı kurmanın tamamen bir zorlama olduğunu anlatmak istemiyoruz. Ancak modern bilim eğiliminin toplumda aniden revaç bulması söz konusu ettiğimiz bu iki etkenden dolayıdır.

Söz konusu ettiğimiz ekol çok öncelerde ortaya çıktığı gibi, ona muhalefet de eskidir. Bu eğilime karşı çıkanların başında fakih ve usulcû Ebu İshak İbrahim b. Musa eş-Şatibî (öl.790/1388) gelmektedir. "el-Muvafakat" isimli eserinde bu eğilimi ele almış ve şiddetle ona karşı çıkmıştır. Bu konudaki görüşü özet olarak şöyledir: İslâm'a ilk muhatap olanlar ümmî idiler. Ö halde İslâm şeriatı da ümmidir. Şeriatın gözettiği maksatların gerçekleşebilmesi için en uygun yol da budur. Eğer İslâm şeriatı Arapların o günkü seviyelerinde olmasaydı, o zaman onlar için mucize olmazdı. Kur'an'ın meydan okuyuşu karşısında: "Bu bizim seviyemizde değil, bizim sözümüze

benzemiyor, bizce bilinen türden değil; bizim sözlerimiz bizce biliniyor ve anlaşılıyor, bu ise bilinmiyor ve anlaşılmıyor...” gibi ifadelerle mazeret belirtmeleri mümkün olur ve o haliyle Kur’an onları acze düşüren bir mucize özelliği arz etmezdi.

Şatibî daha sonra Arapların o dönemde bildikleri yıldız ilmî, yağmurun ne zaman yağacağı ve rüzgârların hareketlerine dair ilim, tarih ve tıp gibi ilimlerden sözeder. Araplar bu ilimleri biliyorlardı. İslâmca yasaklanan bazı ilimleri de biliyorlardı. İslâm bu ilimlerden sahih olanları doğruladı ve bâtıl olan kısımları tashih etti. Bâtıl ilimlerden de uzak durmalarını söyledi.

O, bu konularla ilgili birtakım âyetler getirdikten sonra sözü şu noktaya getirir: “Birçok insan Kur’an üzerindeki iddiasında sınırı aşmış ve ona tabiat ilimleri, matematik ilimleri, mantık, ihn-i huruf vb. gibi öncekilerin ve sonrakilerin bütün ilimlerini yüklemiştir. Sahabe, tabiin ve onları takip eden nesillerden oluşan selef-i salih, Kur’an’ı ve Kur’an ilimlerini, Kur’an’da bulunan esrarı en iyi bilen kimselerdi.

Bununla birlikte onlardan hiçbir kimsenin bu iddia doğrultusunda sözettği bize ulaşmamıştır. Onlar Kur’an’dan, sadece tevhidin delilleri, teklifi hükümler, âhiretle ilgili hükümler ve bunlarla ilgili konuların isbatına çalışmışlardır. Eğer onların bu iddia doğrultusunda çabalan ve incelemeleri olsaydı, meselenin esasına delâlet edecek şeyler mutlaka bize kadar ulaşır-
dı. Böyle bir şey ulaşmadığına göre, bu iddianın onlarda mevcut olmadığı anlaşılmaktadır. Bu da Kur’an’da onların iddia ettikleri gibi bütün ilimlerin esaslarının bulunmadığına bir delildir. Evet, Kur’an bazı ilimleri içermektedir, ancak bunlar Arapların bildikleri ilimlerdir, yahut onların bildikleri ilimler üzerine kurulu olan ve akıl sahiplerinin taaccüb ettiği, işaretleri gösterilmedikçe, yolları aydınlatılmadıkça üstün akıl sahiplerinin dahi kavrayana ayacağı türdendir. Kur’an’da bunların dışında başka bir şeyin bulunması noktasında ise; cevap, hayır olacaktır.”

Şatibî, bu ekol sahiplerinin delil olarak ileri sürdükleri âyetleri ele almakta ve şöyle demektedir: İddia sahipleri muhtemelen kendilerine delil olarak şu âyetleri kullanmaktadırlar: “*Sana her şeyi açıklayan Kitabı indirdik.*”⁵²²; “*Kitapta biz hiçbir şeyi eksik bırakmadık*”⁵²³ Delil olarak kullandık-

522 16 Nah! 89.

523 6 En’am 38,

ları âyetlerden maksat müfessirlere göre yükümlülük ve Allah'a kulluk icrasında gerekli olan hususlarla ilgili şeylerdir. “*Kitapta Biz hiçbir şeyi eksik bırakmadık*” âyetinden maksat ise, Levh-i Mahfuzdur.⁵²⁴

Çağımızda bilimsel tefsire en köklü karşı çıkışı Emin el-Hûli yapmıştır. O “et-Tefsir Maâlimu Hayatihi Menhecuhu’l-Yevm” isimli eserinde Şatıbî’nin itirazlarını naklettikten sonra bilimsel yorumun İmkânsızlığına dair şu delilleri ileri sürmektedir:

a. Bilimsel tefsir, lügat açısından imkânsızdır. Kelimelerin de canlılar gibi Ömürleri vardır. Bir kelime zaman içerisinde yeni anlamlar kazanır. Kelimelerin geçirdikleri ömür içerisinde ne zaman, hangi anlamı kazandıklarına dair tarihi bir tesbit yapabilecek olsak Kur’an lafızlarının bu kadar garip anlamlara hamledilmelerinin mümkün olmadığını görürüz. Kur’an’ın indiği dönemde lafzın bir anlamı vardır. Hâlbuki o lafza modern zamanda yüklenen anlam, Kur’an’ın indiği dönemde mevcut değildi.

Hûli bununla şunu kastediyor olmalıdır: Modern zamanda ortaya çıkan buluşları Kur’an’ın indiği dönemde ifade eden bir lafız yoktu. Çünkü lafızlar, zihinde veya dış dünyada var olan anlamları ifade etmek için kullanılırlar. Ne zihinde ve ne de dış dünyada var olmayan bir anlamın lafzı (ismi) olmaz. Modern anlam ve varlıkları ifade eden lafızlar, bu anlam ve varlıkların ortaya çıkışlarından önce başka anlamlarda kullanılıyorlardı. Yeni anlamlar bilahare onlara yamanmıştır.

b. Kur’an’ın belâğati açısından da bilimsel yorumlama imkânsızdır. Çünkü belagat, durumun gereğine uygun söz söylemektir. Kur’an’ın ilk muhatapları bu bilimsel yorumları bilmiyorlardı. Eğer bu bilimsel yorumlar kastedilmiş olsaydı, durumun gerektirdiğine göre hareket edilmemiş olurdu. Diyelim ki Kur’an âyetleri, iddia edilen bu bilimsel yorumları kastediyordu. Peki, o dönemde yaşayan insanlar bunları anladılar mı? Eğer anlamış olsalardı, çeşitli modern ilim sahalarındaki ilmî kalkınmaları, Kur’an’ın ortaya çıkmasıyla hemen niye başlamamış ve niye, hayatlarını, muhtelif ilimlerin nazariyelerini açıklayan ve onların inceliklerini anlatan bu âyetler üzerine kurmamışlardır.

524 Şatibi, el-Muvafakat -Çev. Mehmet Erdoğan-, İstanbulH990.il. 67-78.

Gerçekte de bilfiil görüldüğü gibi, eğer o âyetlerden, bu mânâlar anlaşılmamış ve dilin esas sahipleri, Kur'an'ın ibareleri arasında bunların farkına varamamışlarsa, onlar nasıl olur da Kur'an'dan murad edilen manalar olabilirler? Nasıl o kelimeler, bu manaları anlatmış olur?

c. Dinî ve itikadî açıdan da bilimsel yorumlar imkânsızdır. Çünkü Kur'an insanların dinî ihtiyaçlarına hitap ediyor. O, evren bilimle uğraşmıyor ve hedefleri arasında da bu gibi hususlar bulunmamaktadır. İtikadî meseleler evrenseldir, değişme kabul etmez. Bilimsel veriler ise, sürekli değişikliğe uğramaktadır. Kur'an'ı bilimsel verilerin sonuçlarına göre yorumlayacak olursak, insanların inançlarıyla oynamış oluruz.

Bir din kitabı ile, muhtelif ilmî gerçekler arasında bağlar kurmaya çalışan ve bunu, Kur'an'ın doğruluğuna, icâzma veya her zaman için geçerli oluşuna vs. gibi yönlerine delâlet eden yönlerinden birisi olarak gören bir takım iyi niyetli kimselerin rağbet ettikleri bu irtibatlandırma konusuna gelince, belki de bunun zararı, faydasından daha çoktur.

Ancak eğer bu iyi niyetli kimseler ve onların görüşlerini benimseyenler için, dinin ilme ters düştüğü iddiasını reddedebilmek maksadıyla bu yöne yönelmeleri mutlaka gerekliyse, bu konuda din kitabında, ilmî bir araştırmanın ortaya çıkardığı kâinatın önemli sırları, yahut varlığının temel nizamıyla ilgili ilmî bir hakikate ters düşen sarîh bir nassın olmaması, kanaatimce, onlara yeterlidir. Bir din kitabı için bu kadarı bile, onun hayattaki geçerliliğini ve ilme olan uygunluğunu isbata ve bu konudaki tenkitlerden kurtulmaya yeter.⁵²⁵

El-Hûlî'nin eşi ve takipçisi Aîşe Abdurrahman, "bilimsel tefsir"i bir sapma olarak değerlendirmektedir. Ona göre bu eğilim gençlerimizi büyük bir tehlike ile karşı karşıya getirebilir: Çünkü; bu eğilime kapılanlar zamanla Kur'an'ın kendilerine tıp, anatomi, astronomi, biyoloji ve benzeri ilimler alanında bir şey takdim etmediğini görecekler ve o zaman Kur'an'ın çağdaş bir kitap olmadığı ve çağımız insanına hitap etmediği gibi yanlış bir sonuca varabilecekler.⁵²⁶

525 Emin el-Hûlî, a.g.m., s.40. Ayrıca bk. Fehrl b. Abdurrahman b. Süleyman er Rumi, tticahatu't- Tefsir fi'l-Karni'r-Râbi' Aşar, Suudi Arabistan- 1986, II. 580' 581U.J.O.-Jansen, Kur'an'a Yaklaşımlar, -çev. Halilrahman Acar, Ankara, 1993, s. 102.

526 bk. İffet garkavî, Kadâyâ İnsaniyye fi A'mali'l-Mufessirin, Beyrut-1980, s.93.

Bilimsel tefsire yumuşak itirazlar yönelten Mısır'ın çağdaş edip ve mütefekkeri Abbas Mahmud el-Akkad bu konuda özet olarak şöyle demektedir: Her dönemde müslümanın kendi düşünce ortamı ve problemleri açısından Kur'an'ı bağımsız olarak tefsir etme hakkı vardır. Aslında olması gereken de budur. İslâm ümmeti tarihi boyunca yeni medeniyetlerle karşılaşmış ve bu medeniyetlerle her karşılaştığında önüne çıkan düşünceler konusunda Kur'an'm ne dediğini değerlendirmeye çalışmıştır. Bu sırada bu medeniyetlerden etkilenmiştir de. O halde çağımız Batı medeniyetiyle karşılaştığında da böyle bir değerlendirme yapması doğaldır. Bu bağlamda kişiler, bilimsel sonuçlarla Kur'an âyetleri arasında birtakım bağlantılar kurabilirler. Ancak bu bağlantıları kurarken ne kendisinin vardıgı sonuçlara Kur'an'm bir emriymiş gibi inanması ve ne de vardıgı bu sonuçları dinî bir inançmış gibi sunması doğru olur. Bilimin nazariyeleri bir tarafa kesin sonuç olarak takdim ettiği birçok meseleleri bile zamanla değışime uğrayabilmektedir.⁵²⁷

Kur'an'ın bilimsel ic'azı yaklaşımını destekleyen ilim adamlarında görülen zaaf noktalarından biri Kur'an-bilim uyuşmasının izharı konusundaki acûl ve ânî tutumlarıdır. Öyle gözüküyor ki bu zevat, ilmî tutarlılık ve düşünsel olgunluğun tersine, üstelik çok aceleci davranarak ve hamasî bir yaklaşım sergileyerek modernitenin izinde sürüklenip gitmektedir. Bunların, hakikatin peşinde koşmak yerine bir teoriyi ispatlama arzusundan kaynaklanan bir dürtüyle, bir an önce sonuçlara atladıkları görölüyor. Mevcut İslamcı söylem, düşünsel devinim eksikliği ve aceleci yönü göze çarpan örneklerle doludur. Şahsen benim kişisel uzmanlığım, big-bang teorisi gibi bilimsel anlamda nihai olarak kanıtlanıp kanıtlanmadığı ya da hâlâ tartışmaya ve gelişmeye açık olup olmadığı netleşmeyen bir takım teoriler konusunda kesin hüküm vermek için bana bir yetki ve hak vermemektedir. Ancak öyle gözüküyor ki, bazı Müslüman ilim adamları Kur'an-ı Kerim'in bu gün bilim adamlarınca ortaya konan teorileri on dört asır önce zikrettiğini açıklama dürtüsüyle hareket ederek Kur'an-ı Kerim'e başvurmaktadır. "Bana göre Kur'an-ı Kerim'de big-bang teorisini destekleyen hiçbir âyet olmasa bile o, kutsallığından bir şey kaybetmeyecektir. Çünkü Kur'an, Allah'ın kelâmıdır."

527 Mehmet Sait Şimşek, Günümüz Tefsir Problemleri

Bu akımda görülen diğer bir problem ise Kur'ân'daki temel önceliklerin değişmesidir. Bu akıma göre Kur'ân âyetleri en fazla evrenin hakikatleriyle ilgilenmektedir ve Kur'ân adeta bilimsel kaynaklar içinde başlıca bir kaynaktır.

İnsanın kâinatla ilgili bu hakikatleri kendi çalışmalarıyla keşfedebileceği açıktır. Aynı şekilde açıktır ki, Kur'ân âyetlerinden çıkarıldığı ileri sürülen bilimsel fenomenler gerçekte ve çoğunlukla Müslümanlardan önce ve Kur'ân'ın bilimsel içâzını gösterdiği bilinmeden önce gayr-i Müslimler tarafından keşfedilmiştir. Bütün bunları bir tarafa koysak bile ciddiyetle üzerinde durulması gereken bir nokta daha vardır: Kur'ân'ın temel konuları nelerdir? Kur'ân'ın insanoğluna ulaştırmaya çalıştığı esas mesaj nedir?

İlâhî vahiy, insanoğluna yeryüzü, gökyüzü, bitkiler, yağmur, denizler ve dağları açıklamak için inmemiştir. Tabiat olgularından, daha hususî anlamıyla âyetlerden, alâmetlerden ve işaretlerden bahseden âyetler anlayabildiğimiz kadarıyla bu olgulardan daha önemli ve daha büyük hakikatlere ulaşabilmek için insanın dikkatini bu küçük ve ince hakikatlere çekmeyi hedeflemektedir.

Bu âyetlerin konulduğu çerçeveyi görmezden gelmek ve onları iniş gayesinden ve bağlamından koparmak ve Kur'ân'ın nüzûlüne temel olan önem noktalarını ihmal etmek, bu âyetlerin manalarını bozmak ve onları hakikî maksatlarının tersine döndürmektir.

Aynı metotla Kur'ân'ın manalarını konu edinen ve el-Kitâb'ın her sahaya ilgili bütün bilimleri kapsadığını iddia eden mutlak açıklamaların, İslam geleneğinde güçlü bir dayanağı yoktur. Kur'ân'ın "bütün bilimler için sabit bir yöntem" olduğunu öne süren açıklamaların, akli başında, ciddi, dengeli ve sorumluluk bilinci olan ilim adamlarınca ciddiye alınması mümkün değildir. Esas itibarıyla duygusal açıklamalar üzerine kurulmuş bu akım kendi hedefiyle çelişik bir noktaya varabilir. Duygusal sâikler olsa da Kur'ân'ı Kerim, sürekli değişen bilimsel gelişmeye tâbî kılındığında ve Müslüman ilim adamlarını bilimsel sonuçlara ve keşiflere tâbi olan bir konuma yerleştirerek onları zelil izleyiciler konumuna indirmek, yeni keşifler ve bulgularla uyumlu hale getirmek için âyetler yorumlanması gerekmeyen anlamlarla açıklamaya zorlanırsa bu akım akli başında âlimler tarafından ciddiye alınmayacaktır.

Diğer taraftan, Kur’ân-ı Kerim’in temel bilimlerin kaynağı olduğu hususundaki abartılı iddialar bilgi kaosa ve bilinç bulanıklığına sebep olabilir. Daha da kötüsü bilim ve dinin her ikisine zarar verebilir.⁵²⁸

- 28. ÂYET -

لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ

: : وَلَا تَذَرُ bırakmaz : لَا تُبْقِي terk etmez

“Bırakmaz da terk etmez de.” (28. Âyet)

Sekar, içindeki hiçbir şeye acımaz, yok eder. Kâfirlerden hiçbirini bırakmaz, mutlaka yakar, derileri yenilenir tekrar yakar. Yakıp durduğu kimseleri artık ebediyyen terk etmez, yakasını bırakmaz. Onlar öyle helak olup mahvolmuş bir halde de kalmazlar, onlar yine Allah’ın kudreti ile yaşarlar, azapları devam eder. Cehennem onların takdir edilen azaplarını görmeleri için yakalarını tutar, onları serbest bırakmaz. Onlar azaptan kaçıp kurtulamazlar. Ebediyyen azap içerisinde kalırlar.

İbn Abbas diyor ki: “Kan, kemik ve etten hiçbirini bırakmaz. Yeniden yaratıldıklarında, öncekinden daha şiddetli bir şekilde tekrar yakılırlar. Ebediyyen bu böyle devam eder.”⁵²⁹

Mevdudi diyor ki: “Bunun iki anlamı olabilir.

1) “Yani, herhangi bir kimse onun içine düştüğünde kül olacak, bununla kurtulamayacak ve daha sonra yeniden diriltilip tekrar yakılacaktır.” Aynı husus başka yerde “... *orada o ne ölür ne de dirilir*”⁵³⁰ şeklinde beyan edilmiştir.

528 Kur’ân-ı Kerim’in Bilimsel Tefsiri ve Sakıncaları, Zafer İshak Ensâri (Çev: Ömer Faruk Tokat)

529 Fahreddin er-Razi, Mefatihü'l-Ğayb: 30/202; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetü't-Tefasir, Ensar Neşriyat, c. 7, s. 125

530 87/A'lâ, 13

2) “O azâbı hak etmiş olanlardan kimse bir yere kaçamayacak ve hepsi azabı göreceklerdir.”⁵³¹

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Ne geriye bir şey bırakır, ne yakasını bırakır. Yani o öyle sırnaşık bir Sekar’dır ki, bir kere çattığı bir şeyi hiçbir zerresi kalmayacak şekilde yok edip tüketir, sonra da yakasını yine bırakmaz. O yok olan yeni bir yaratılışa çevrilir. O yine evvelki gibi azap ile çatmaya devam eder.”⁵³²

Kurtubî bu âyetleri şöyle açıklar:

“*Sekar’ın ne olduğunu sana ne bildirdi?*” Bu, onun niteliklerini mübalağa yoluyla anlatmaktır. Yani, onun nasıl bir şey olduğunu sana ne bildirdi? Bu, hakkında soru sorulanı, büyüklüğüne dikkat çekmek içindir. Daha sonra, Sekar’ın durumunu açıklayarak şöyle buyurmaktadır:

“O, hem bırakmaz, hem de terketmez.” O, yakmadık hiçbir kemik, et ve kan bırakmaz. (Aynı anlamdaki) lafız te’kid olmak üzere tekrarlanmıştır. Şöyle de açıklanmıştır: Onlardan hiçbir şey bırakmaz. Sonra yeniden tekrar yaratılırlar, bu sefer yine yeniden onları yakarak geriye hiçbir şey bırakmaz ve bu ebediyyen böylece devam eder, gider.

Mücahid dedi ki: O, içinde bulunanı hayatta bırakmadığı gibi, ölüme de terketmez. Yaratılışları yenilendiği her seferinde, onları yakar. es-Süddî dedi ki: Onlann ne etlerini bırakır, ne de kemiklerini teikeder.⁵³³

Orada ne ölebilecekler ne de yaşayabilecekler. Buna ne yaşamak denir, ne de ölmek. Ne ölüp kurtulacaklar, ne de doğru dürüst insan gibi yaşayabilecekler. Ölümü temenni ettiren bir azabın içinde, ama ölümü de bulmadan ebediyen kalmak ve unutulmak. Onlar için bu azaptan kurtaracak ölüm yoktur. Sonsuza dek ölümü temenni ettirecek bu azabın içinde kalacaklar.

Orada, ateşin içinde ölmek de yok, insan gibi yaşamak ta yok. Ölmek olmadığı gibi yaşamak da yok. Böyle ölümle yaşamak arası kötü bir durum. Üstelik pislik taraftarları, dünyada da kolayı değil zoru tercih etmişlerdi.

531 Mevdudî-Tefhimu’l-Kur’an, İnsan Yayınları, c. 6, s. 473

532 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları, c. 8, s. 422-423

533 Kurtubî, el-Câmiu li-Ahkâmi’l Kur’an, Buruc Yay., c. 18, s. 187

Kâfirlik gerçekten çok zor. Hani “takıl bana ve hayatını yaşa!” derler ya, işte böyle dünyada yaşadıkları pis bir hayatın sonunda takılacak azaba, ama yaşamak yok. Deniliyor ki adamın canı boğazına gelecek, ne çıkacak, ne de geri gelecekmiş. Ne ölebiliyor, ne de kurtulabiliyor, işte böyle bir şey. Zaten insan da günâh mahalli, günâh makamıdır.

O ateş bir şey bırakmaz, adamın suyunu çıkarır ama işi bitirmez. İnsanı insanlıktan çıkarır ama tamamen de öldürmez. Yandı, kül oldu, bitti tamam, onu salıvereyim demeyen bir ateştir o.

İnsanın derisini soyan, insanı insanlıktan çıkaran, insana susamış, insana doymayan, insansamış bir ateş. Hani susamak veya çaysamak var ya, işte aynen onun gibi insansamış, insana susamış, insana doymayan, “Aman gelsin; daha çok gelsin!” diyen bir ateştir o.⁵³⁴

- 29. ÂYET -

لَوَاحَةٌ لِلْبَشَرِ

لَوَاحَةٌ : kavurandır لِلْبَشَرِ : insan derisini

“İnsan derisini kavurandır.” (29. Âyet)

Bu âyette geçen *levvâh* kelimesi, “ışık saçmak, bir şeyi görünür kılmak veya ateşte yakmak” gibi anlamlara gelen *l v h* kökünün türemiş şeklidir. Müfessirlerden çoğu, bu veciz ibareyi, “insanın görüntüsünü değiştirir” veya “insan derisini kavurur” şeklinde yorumlamışlardır. Ancak *levvâh* sözcüğünün öncelikli anlamı, “bir şeyi görünür kılmak” olduğundan bu âyet, “ölümlü insana nihâi hakikati gösterir” şeklinde de manalandırılmıştır.

“Beşere delicesine susamıştır.” Bedende ne varsa yanacaktır, denildikten sonra, yanısıra derinin de ateşin şiddetinden döküleceği söyleniyor. Görünüşte bu ifade lüzumsuz gibi gözükmemektedir, ama azabın bu şeklini ayrıca

534 Ali Küçük, Besairu'l Kur'an

vurgulamanın sebebi, insanın görünüşünün en bariz hususiyetinin onun yüzündeki ve bedenindeki derisi olduğu içindir. Onun üzerinde oluşacak en ufak bir lekeden bile utanç duyar. İç organlarında olabilecek bir eksiklik ya da kusurdan cildinde olan kadar üzüntü duymaz. Çünkü bunu görerek diğer insanlar da ondan iğrenecek ve toplumsal konumu değişecektir. İşte bu yüzden, “Bu dünyada onlarla kibirlenip durduğunuz bu güzel çehreler ve şahane cesetler eğer Allah’ın ayetlerine karşı inatla muhalefete devam ederseniz -Velid bin Muğire gibi- o zaman bunların derileri yakılacak ve sonunda kapkara bir kömüre döneceklerdir,” buyurulmaktadır.⁵³⁵

Muhammed Esed, der ki: “*Ölümlü insana (nihaî hakikati) gösterir.*” Müfessirlerin büyük kısmı yukarıdaki veciz ifadeyi “insanın görüntüsünün değiştirilmesi” yahut “insan derisinin kavrulması” anlamında yorumlamışlardır. Oysa benim tercih ettiğim çeviri, *lâha* fiilinin -“göründü”, “ışık saçtı” yahut “görünür oldu”- birincil anlamına dayanmaktadır. Bu nedenle, *levvâh* isim-fiilinin başta gelen anlamı, “[bir şeyi] görünür kılan”dır. Yukarıdaki bağlamda, günahkârın hakikati gecikmiş olarak kabul etmesiyle ve aynı zamanda kendi tabiatına, geçmişteki zaafalarına ve bilerek yaptığı hatalarına pişmanlıkla bakmasıyla ve kendisini bekleyen azaba karşı kendi sorumluluğunu fark etmesi ile ilgilidir: ki bu da, ne bir hayat ne de ölüm durumudur.⁵³⁶

Kurtubi de şu açıklamayı yapar: “*O, insan derisini kavurandır.*” Değiştirendir. Bu Safız: Onu değiştirdi” fiilinden alınmıştır. Kavurandır” lafzı genel olarak “Sekar’ın ne olduğunu sana ne bildirdi” buyruğundaki “Sekar”m sıfatı olarak ref ile okunmuştur. Atiyye el-Avfi, Nasr b. Âsim ve İsa b. Ömer ise dehşetli halini daha bir anlatmak için ve ihtisas olmak üzere; diye okumuşlardır. Ebu Rezin dedi ki: Onların yüzlerini bir defa kavurur ve geceden daha siyah bir hale getirir. Mücahid de böyle demiştir. Araplar: Soğuk, sıcak, hastalık, keder onu değiştirdi” derler. Ru’be b. el-Accâc da şöyle demiştir: “Daha önceleri şişman ve aşırı tokken değiştirdi onu, Yarış için senin bir atı zayıflatman gibi.” “Aşırı derecede susuzluk” demek olduğu da söylenmiştir. Susuzluk onu değiştirdi” anlamındadır. Bu durumda buyruk şu anlamda olur: O insanları yani içinde bulunanları susatandır.

535 Mevdûdi, Tefhimu’l Kur’an

536 karş. 87/A'lâ, 12-13; Muhammed Esed, Kur'an Mesajı

İbn Abbas dedi ki: “Kavurandır” lafzı beşyüz yıllık bir mesafeden insanlara görülendir, demektir. el-Hasen ve İbn Keysan dedi ki: Cehennem açıkça kendisini görünceye kadar onlara görünür, demektir. Bu anlamıyla bir benzeri de yüce Allah’ın: “Azgınlara da cehennem açılıp gösterilir”⁵³⁷ buyruğu bunu andırmaktadır.

“Beşer cinsinin derisi” lafzı iki şekilde açıklanmıştır: Birincisine göre bu cehennemlik olan insan demektir. Bu açıklamayı el-Ahfeş ve çoğu kimse yapmıştır. İkinci açıklamaya göre, bu, insan vücudunun derisinin görünen kısmı demek olan: Ten” lafzının çoğuludur. Bu açıklamayı da Mücahid ve Katade yapmıştır. ‘ın çoğulu; şekiinde gelir. Bu birinci açıklamaya göre böyledir.

İbn Abbas’ın açıklamasına göre ise bunun -deri ve ten değil- ancak “insanlar” anlamında olması halinde mana düzgün olur. Çünkü o takdirde (âyetin diğer lafzı): O şey parıldadı, parıldar” anlamında kullanılmış olmaktadır.⁵³⁸

- 30. ÂYET -

عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ

تِسْعَةَ عَشَرَ : üzerinde vardır : on dokuz

“Üzerinde on dokuz vardır.” (30)

O cehennem ateşinin üzerinde iri cüsseli, sert tabiatlı, Allah’ın emrine karşı gelmeyen ve emredildikleri şeyleri yapan zebânîlerden oluşan koruyucu, görevli on dokuz melek vardır. İbn Abbas şöyle der: “Onlardan birinin iki omuzu arasında bir yıllık mesafe vardır. Her biri o kadar kuvvetlidir ki, kamçı ile bir vurmakla yetmiş bin insanı cehennemin dibine atar.”⁵³⁹

537 26/Şuarâ, 91

538 İmam Kurtubi, el-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an, Buruç Yayınları: 18/187

539 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu't-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/126.

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: *“Onun başında iri cüsseli, sert tabiatlı, Allah’ın emirlerine karşı gelmeyen ve emredildikleri şeyleri yapan melekler vardır.”*⁵⁴⁰

Nüzul Sebebi

Berâdan (r.a.) rivâyet edildiğine göre Yahudilerden bir cemaat, Rasûlullah’ın (s.a.s.) bazı ashabından cehennemin bekçilerini sormuşlar. Onlar da: “Allah ve Rasûlû en iyi bilendir.” demişler. Bunun üzerine Cibril-i Emin gelmiş ve bu âyet-i kerimeyi indirmiştir.⁵⁴¹

Berra dedi ki: “Yahudilerden bir gurup, Nebi’nin ashabından olan bazı kimselere cehennemin bekçilerinden sordular. Sahabeler de bunu Rasulullah’a gelip sordular. Bunun üzerine bu âyet nâzil oldu.” (İbn Ebi Hatim; Beyhaki, Ba’s; Suyuti, Esbab-ı Nüzul Lübab-ı Nükul) Câbir b. Abdullah diyor ki: “Yahudilerden bir kısım insanlar, Rasûlullah’ın sahabilerine gelerek: “Sizin nebiniz, cehennemin zebânîlerinin kaç tane olduğunu biliyor mu?” diye sordular. Sahabiler: “Bilmiyoruz. Onu Peygamberimize soralım.” dediler. Bunun üzerine bir adam Rasûlullah’a gelerek: “Ey Muhammed, bugün senin ashâbın mağlup edildi.” dedi. Rasûlullah: “*Ne ile mağlup edildiler?*” diye sordu. Adam: “Yahudiler onlara: “Sizin nebiniz, cehennemin zebânîlerinin sayısını biliyor mu?” diye sordular.” dedi. Rasûlullah: “*Onlara ne cevap verdiler?*” diye sordu. Adam: “Bilmiyoruz. Onu Peygamberimize soralım.” dediler.” diye cevap verdi. Rasûlullah: “*İnsanlara bilmedikleri bir şey sorulur, onlar da ‘Bilmiyoruz. Onu nebimize soralım.’ derlerse mağlup mu olurlar? Hâlbuki kendileri nebîlerine: ‘Sen bize Allah’ı açıkça göster.’ şeklinde isteklerle bile bulunmuşlardır. O Allah düşmanları bana gelsinler ben onlara cennetin toprağının ne olduğunu soracağım. Aslında onun toprağı, un şeklinde ince bir topraktır.*” dedi. Yahudiler Rasûlullah’a geldiler ve: “Ey Eba’l-Kasım, cehennemin zebânîleri kaç tanedir?” diye sordular. Rasûlullah önce parmaklarının onunu sonra da dokuzunu göstererek; “*Şu ve şu kadardır.*” dedi. Yahudiler: “Evet.” dediler. Bunun üzerine Rasûlullah onlara: “*Cennetin toprağı nedir?*” diye sordu. Yahudiler biraz sustular sonra: “Ey Ebe’l-Kasım o,

540 66/Tahrîm, 6

541 Tefsir-i Merağî; Ömer Nasuhi Bilmen, Kur’an-ı Kerim Meali Alisi ve Tefsiri, İpek Yayınları: 8/266.

ekmektir.” dediler. Rasûlullah onlara: “*Ekmek undandır.*” dedi.⁵⁴² Yani cehennemnin toprağı ekmek değil, un şeklinde ince topraktır.” demek istedi.

Abdullah b. Abbas diyor ki: “Müddessir 30. âyeti inince Ebu Cehil Kureyşe şöyle dedi: “Anneniz sizi kaybetsin (hay ölesiceler). Görüyorum ki, Ebu Kebşe’nin oğlu, yani Muhammed, cehennem bekçilerinin on dokuz olduğunu size bildiriyor. Oysa siz cesur ve kalabalık bir topluluksunuz. Sizden her on kişi, onlardan birini yakalamaktan âciz mi? Bunun üzerine Ebu’l-Esed el-Cumahi ki çok kuvvetli birisi idi. “Ben sizin için onlardan on yedisine yeterim. Siz de benim için onların ikisine yetin.” dedi. Bunun üzerine Yüce Allah Müddessir: 31. âyetini indirdi.”⁵⁴³

Bir rivâyette Ebu Cehil: “Sizden yüz kişi onlardan birini yakalamaktan âciz mi? Böyle yapar, sonra ateşten çıkarsınız.” dedi.⁵⁴⁴

Allah Teâlâ’nın ordusu, Ebu Cehil’in sandığı kadar sadece cehennemnin üzerindeki on dokuz zebâniden ibaret değildir. Kaldı ki bu zebânilerden her biri çok büyük ve çok güçlüdürler.

Rasûlullah (s.a.s.) yedi kat gökte bulunan “Beyt’l-Ma’mur”u anlatırken oraya girip çıkan melekler hakkında şöyle buyurmuştur: “*Her gün orada yetmiş bin melek namaz kılar. Oradan bir çıkan bir daha oraya dönmez. Oraya son girişleri olur.*”⁵⁴⁵

Âyet-i kerimenin sonunda Sekar adındaki cehennem, insanoğluna bir hatırlatma olarak zikredilmiştir.⁵⁴⁶

İbn Cüzeyy Zemahşerî’den naklen diyor ki: “*Kendilerine kitap verilenler ve iman edenler kuşkuya kapılmasın.*” Bu, önceki cümlelerin tekididir. Çünkü Yüce Allah, kesin olarak bildiklerini anlattıktan sonra, ayrıca kuşkularının olmadığını anlattı. Böylece “*Vela yertâbu: Kuşkuya kapılmasın*” sözü, te’kid ifade etmiş oldu.” Edebiyatçıların itnab dedikleri sanat budur.⁵⁴⁷

542 Tirmizi, Tefsir: 74.

543 Alusi, Ruhul-Meani: 29/126; Fahreddin Razi, Mefatihul-Ğayb: 30/203; Hazin: 4/177; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/126.

544 Kurtubi, Camiu li Ahkami’l-Kur’an: 19/76; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat, 7/126.

545 Buhari, Bed’ul-Halk 6; Müslim, İman 264.

546 İbn Cerir et-Taberi, Tefsir, Hisar Yayınları, 8/484-485.

547 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat 7/127.

Fahreddin Râzi diyor ki: “Bazı durumlarda kesin inancın olduğunu söylemek, daha sonra kuşkunun meydana gelmeyeceğini göstermez. Binaenaleyh bu sözün tekrarlanmasından maksat şudur: Ehl-i Kitapta, daha sonra hiç şüphe meydana gelmeyecek şekilde kesin bilgi oluşmuştu. Rasûlullah (s.a.s.) Kureyş’in durumundan, bu hayret verici sayıyı onlara bildirdiğinde kendisiyle alay edip güleceklerini biliyordu. Dolayısıyla Yüce Allah, bu haberi anlatmaktan maksadın ne olduğunu daha açık bir ifade ile açıkladı.”⁵⁴⁸

Muhammed Ali es-Sâbunî diyor ki: “Kelâmcılar şöyle der: “Allah’ın bir grubu saptırması, diğerini hidâyete erdirmesi, onlardan herbirini sapıklığa veya hidâyete zorlar demek değildir. Onları hayır ve şer yollarına girmeye zorlar manasına da gelmez. Hayır, bu tür zorlama ilahi adalete aykırıdır. Hatta semavi emir ve yasaklardaki hikmete de aykırıdır. Kulun irâde ve seçme hakkı olduğunu gösteren kesin ve mütevatir şeriat metinleri ile de bağdaşmaz. İrade ve seçme hakkı, teklif ve sorguya çekmenin sebebidir. Sahabe ve selef-i salihinin anlayışı böyledir. Bir adam Ali’ye (r.a.) şöyle sordu: “Senin Suriye halkı ile savaşman, Allah’ın kaza ve kaderi ile midir? Ali (r.a.) şöyle cevap verdi: “Yazık sana! Herhalde sen bunu zorunlu bir kaza ve kesin bir kader sandın. Durum öyle olsaydı, sevap ve cezanın manası kalmazdı ve vaad ve tehdit yapılmazdı. Kuşkusuz Allah, kullarına, onları serbest bırakarak emirler verdi ve onlara sakındırarak yasaklar koydu. Onları kolay şeylerle yükümlü kıldı. Zor şeylerle yükümlü kılmadı. Kitaplarını kullara boş yere indirmedir. Gökleri, yeri ve bu ikisi arasındaki şeyleri boşuna yaratmadı. “*Bu, inkâr edenlerin zannıdır. Bu yüzden inkâr edenlere ateşten bir azap vardır.*”⁵⁴⁹ Bu açıklamaların ışığında hidâyet vermenin ve saptırmanın manası anlaşılır.”⁵⁵⁰

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Bu “on dokuz”un ne olduğunu açıklayan kelime zikredilmiyor. Ancak bundan sonraki âyetten bunun, o cehennemın korucuları olan melekler yani zebânîler olduğu anlaşılıyor. İnsanoğlunun ruhî ve ahlâkî kuvvetlerinin analizini yapıp sınıflandırarak bu sayının sır ve hikmetini açıklamaya çalışmak isteyenler olmuşsa da, doğrusu bunun akılla bilinebilecek bir ilim işi değil, mutlak bir iman işi olmak üzere bir sınama için olduğu ikinci âyette özellikle anla-

548 Fahreddin Razi, Mefatihü'l-Ğayb 30/206; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu't-Tefasir, Ensar Neşriyat 7/127.

549 38/Sâd, 27

550 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu't-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/127.

tılmıştır. Onun için bunun, kayıtsız şartsız bir iman ile inanılması istenen mutlak bir İlâhî haber olduğunu tasdik edip “yorumunu ve mânâsını Allah bilir” demek gerekir. Özet olarak şöyle diyebiliriz: Yüce Allah’ın şimdi sizin tam olarak bilip anlayamayacağınız ve ilerde ortaya çıkacak öyle kuvvet ve güçleri vardır ki onların hakikatini ancak kendisi bilir ve sizin ona mutlak sûrette inanmanız gerekir. İşte size onlardan bir örnek haber veriyor. Bu, şu anda imanı olmayan ve kalplerinde bir çürüklük bulunanlar için şaşırtıcı bir sır, bilinmez bir şey gibi gelir. “Böyle kapalı Allah sözü, Peygamber duyurusu mu olur?” diye alay ve inkâra sapmalarına sebep olabilirse de, kitap ve peygamberin ne demek olduğunu ve gelecek işinin bugünkü işlere kıyas edilerek bilinemeyeceğini, bilenlerin kuşkularını kesecek ve iman yeteneği olanların imanlarını artırarak onları başarı ve kurtuluşa götürecek en önemli sebeplerden, hatırlatma ve haber verme cümlesinden olduğu için bunların yorumuna çalışmayarak mutlak bir iman ile inanılması gerekir.”⁵⁵¹

On Dokuz; Eski Bir Hurûfîlik ve Hurâfe

Kur’an’daki 19 rakamının merkezî bir vazife gördüğünü ifade eden kitap ve broşürlere göre; Kur’an’daki çeşitli kelimeler (in harfleri) bilgisayar vasıtasıyla toplanarak ve çarpılarak, bütün bu kelimelerin 19 sayısı etrafında döndüğü ve bu sayının Kur’an’ın matematiksel temeli olduğu ispatlanmıştır. (Onlara göre) Bu matematiksel temel, Yüce Kur’an’ın bir mucizesi, bir delili veya onun ilahî orijinli olduğunun bir ispatıdır. Aynı zamanda, bu konuda Amerika’da bilgisayar yardımıyla bir araştırma yapıp oradan da her yere yayıldığı ortaya çıkmıştır. (Yine onlara göre) Kur’an’ın bu mucizesi ancak son bir kaç yılda bilinmeye başlanmıştır. Bundan önce ise kimse tarafından bilinmiyordu.

Bu araştırma şu teze dayanmaktadır: Yüce Allah Kitab’ının 30. sûresi olan Müddessir’de 19 tane meleğin cehennemde vazifeli olduğuna işaret etmiştir. Basmelenin harflerinin sayısı 19’dur. Daha sonra çeşitli kelimelerin harf sayılarını veya onların 19 ile çarpımlarını vererek şu imaj ortaya konmuştur. Yüce Kur’an 19 sayısı etrafında merkezileşen bir matematiksel sistem üzerine dayanmaktadır.

551 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları, c. 8, s. 423

Bu bağlamda, ben, yanımda mevcut olan büyük-küçük broşür ve risalelerden uzun zaman harcayarak geniş bir inceleme yaptım ve sonunda aklımda iki soru belirdi:

Birinci olarak, Kur'an'da 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 19, 20, 30, 40, 100, 1000 gibi daha başka birçok sayı ve rakamlar da geçmektedir. Haakka sûresi 17. âyetinde arşı taşıyan meleklerin sayısı 8 olarak verilmiştir. Öyleyse Kur'an'ın matematiksel temelini ispat etmek için neden yalnız 19 rakamı ileri sürülmektedir? Bazıları için 19 rakamının kutsallık anlamına gelip gelmediğini incelemek gerekir. İkinci olarak, bu fikri Amerika'dan aşırın insanlar kimlerdir? (İnanç yapıları, Hz. Muhammed'i (s.a.s.) ve O'nun sünnetini nasıl gördükleri, O'ndan sonra başka Peygamber'in geldiğine inanmaları...)

Bu problemi aklı ve pratik bakış açısından incelemeyen önce, bu iki soruyu cevaplamak daha yerinde olacaktır.

Rakamların, dünyanın değişik mitolojilerinde büyük önemi vardır. Günümüzde bile Chearoe'tc'in eserleri, rakam bilimi (Numerology)'in etkilerini anlatır. Suriye ve İskenderiye'den yayılmış olan İslâm öncesi bu putperestvari hurafeler, İslâm toplumuna da yavaş yavaş girmiştir. Hatta o dereceye kadar ki, ebced hesabı olarak 786 rakamı yazıda besmelenin yerine kullanılmaya başlanmıştır. Bu hurafeler yavaş yavaş ve tedricen öyle derin kök salmışlardır ki, bütün sûre ve âyetlerin rakamları (bu esasa göre) hazırlanmıştır, bugün bile bu rakamlar muskalarda kullanılmaktadır. 19 sayısı en büyük birim olan 9 ile, en küçük birim olan 1 sayısından mürekkep bir sayıdır. Bazı insanlar bu sayılara birçok mucize atfederler, gerçi muvahhid mü'minler sayıları kutsallaştırmayı asla kabul etmezler, fakat bir gurup cahil kitle, bazı (sözde) müslüman kurnaz kişiler tarafından tuzağa düşürülüyor, hatta bugün bile çoğu insan buna inanıyor.

Bugün, Kur'an metinlerindeki 19 sayısına atfedilen önem, Bahâîlerin misyonervarî gayretlerinin bir ürünüdür. A.B.D'de yaşayan yüz binlerce Bahâî vardır. Onların inançlarına göre 19 sayısı, evrenin ve onun bütün sistemlerinin merkezi çekirdeğini oluşturur. Onlar Kur'an hakkında matematiksel bir hile üreterek müslümanları etkilemek istiyorlar. Bu konu, dünyanın en önde gelen dillerinde yayımlanmaya devam ediyor.

19 sayısının üstünlüğüne olan inanç, aşağıdaki gibi tesis edilmeye devam ediyor: Bahâî dininin kurucusu Ali Muhammed Bab, 1819'da Şiraz'da bir şia ailesi içerisinde doğmuştu. O, 1850'de bir isyanda asılmıştı. Onun yolunda olanlar o ölünce üç mezhebe ayrıldılar: 1. Bab'ı doğrudan takip edenler, 2. Bahalîler denilen Bahaullah Mirza Hüseyin Ali Nuri'yi takip edenler, 3. Onun büyük kardeşi Yahya Nuri Ezelî'yi (ki ona Ezelî denir) takip edenler. Ali Muhammed Bab, Kur'an'a rakip olarak "el-Beyan" adlı bir eser yazmıştır. Bahaullah da "el-Akdes" adlı bir kitap telif etmiştir. Bu kitap Bahâîler tarafından Kur'an gibi ilahî bir kitap olarak (Divine Book) kabul edilir. Bahâîlerin inancına göre, Ali Muhammed Bab, insan şekline bürünmüş bir ilahtır (God Incarnated). Onun doğum yılının 1819 olduğu söylenir. Bu tarihin rakamları toplanırsa 19 elde edilir: $1 + 8 + 1 + 9 = 19$. Bu inançtan sonra, bütün evrenin matematiksel temeli 19 olarak kabul edilir. Bahâîlerin dini takvimlerinde her biri 19 günden ibaret olan 19 ay vardır, $19 \times 19 = 361$ 'dir. Şemsî yılın kalan dört günü çalınmış günler (crib-ben days) olarak deklare edilir. Böylece 365 gün tamamlanır. Ezelî mezhebi, Yahya Nur Ezeilî'nin erken ölümünden dolayı muvaffak olamadı. Fakat Bahâî dini hayli yayıldı. Bahaullah, sonra Abdülbaha, daha sonra Abbas Efendi, en sonra da Şevki birbiri peşine Mehdî ve Mülhem oldular. Bugün İsrail hükümeti onları himaye etmektedir. İşgal altındaki Filistin'in Akka şehri de onların merkezidir. Onlar misyonerlik merkezlerini Bahâî Okulu (Bahâî Hail) denebilecek bir isim altında tesis etmişlerdir, propagandalarını da gizlice yürütürler. Onların Agra ve Delhi'de merkezleri vardır. Karaçi'de Business Recorder, Road'da bir Bahâî okulu vardır. Bütün duvarlarda 19 sayısı yazılmıştır. Onlar yazılarına 19 sayısı ile başlarlar ve bütün oturma yerlerine (bank vs.) görünür bir şekilde 19 sayısı yazılmıştır.

Bahâîlerle ilgili ifade ve analizlerden iki sorumuza da cevap bulabiliriz: Niçin 19 rakamı seçilmiştir ve bu kampanyayı icra edenler kimlerdir? Bu sorunun pratik içerikleri göz önüne alınırsa, o zaman konu daha iyi anlaşılır. Dikkatlice düşünülürse, sorunun arkasındaki gizli oyun gün yüzüne çıkacaktır.

Herhangi bir kitapta herhangi bir rakam, herhangi bir kelime ve herhangi bir bölüm normal olarak ele alınmışsa, bu onun İlâhî orijinli olduğunu göstermez. Eğer pirincin rengi beyaz ise, bu, yeryüzünün tuzlu olduğunu delil teşkil etmez. Bir kimse normal olarak; "bu ölçüyü kim koymuştur ve bu iddia ile delil arasındaki mantıkî ilişki nedir?" diye sorabilir.

Besmelenin harfleri özel bir hatta göre 19'dur. Diğer hat şekline göre ise 21'dir. Besmeledeki isim kelimesinin "elif"i yazılmamıştır. Rahmân kelimesi ise (fa'lân kalıbında) sadân, gufrân ve hayrân kelimeleri gibi, uzun ünlü (sesli) ile yazılmıştır (elifi yazılmamıştır.) Hâlbuki ilk vahiy olan "İkra' bismi rabbike" âyetinde ise isim kelimesinin (elif)i yazılmıştır. Yine "Sebbih isme rabbike" âyetinde elif yazılmıştır. Bütün buna benzer yerlerde elif yazılmıştır.

Kur'an Allah tarafından yazılı olarak vahy edilmemiştir. Bundan dolayı onun hattından bir dedüksiyon (tümden gelim) doğru olmayabilir.

Bakara ve Arâf sûresinde geçen "*bestaten*" kelimesinde "sin" harfi Adnan kabilelerine mensup olanların seslerini ayırdetmek için araya sıkıştırılmıştır. Aksi takdirde Arap dilinde hiçbir şekilde be-sa-te (sad ile) köküne rastlanmaz. O zaman bu tür dedüksiyonlar yalnızca cehalet ve ahmaklığa işaret eder.

Aynı şekilde toplama, çıkarma, çarpma ve bölme yoluyla sadece Kur'an'da değil, insanlar tarafından yazılan eserlerde de birçok sayısal tuhafliklar icat edilebilir. Meselâ; "Hâ mîm"ın (ebced) numarası 48'dir. Bu rakam Hakka sûresinde geçen 8 sayısına bölünecek olursa, 6 rakamı elde edilir. "Elif lam mîm" de ilk altı sûre içerisinde gelmektedir. Yine Kur'an'da 29 sûre mukattaa (sessiz) denilen 14 harfle başlamaktadır ve bunlar 14 gruptur: $14 \times 14 = 196$. Elde edilen bu rakam Ashabı Kehf'in sayısı olan 7 rakamına bölünecek olursa, Ay'ın kâşaneleri (Mansion) olan 28 sayısı elde edilir. Bu tarzda, bir kimse, istediği gibi, herhangi bir kitaptan sayısal gariplikler çıkarabilir. Yanlış anlama ve yanlış kavrama o kadar büyüktür ki, bu tür matematiksel ve sayısal özellikler, Kur'an'ın İlâhî orijinli olduğu delilini ispat etmek için hayli ileri gidebilmiştir. İnsanlar, tabiatı icabı, acayipliklere ve tuhaf şeylere çok düşkündür. Bundan dolayı eğitilmiş ve oldukça akıllı insanlar (bile), kelime ve sayıların hokkabazlığı ile cezbedilmiş ve çoğu defa yanlış yönlendirilmişlerdir.⁵⁵²

552 Hâşimi, *Islamic Studies*, 1981/3, çev: Erdoğan Baş, *Altınoluk Dergisi*, Eylül 1996, sayı 127

On Dokuzculuk; Hem Çağdaş, Hem Hurâfe

Hurûfliliğin çağdaş bir tezâhürü de 19'culuk akımıdır. Amerika'da yaşayan (sonra câmide öldürülen) Türk asıllı bir Mısır vatandaşı olan biyokimya doktoru Reşat Halife'nin bilgisayar analizlerine dayanarak icad ettiği "on dokuz mûcizesi", piyasaya ilk sürüldüğünde hayli taraftar buldu kendisine. Reşat Halife iddiasını, "on dokuz" sayısının Kur'an'ın kodu olduğu tezi üzerine kurmuştu. Tarihte çıkan her fırka gibi o da delillerini Kur'an'dan getirmeye çalışıyordu. Ama on dokuz sayısının mûcizeliğinin ispatı yapılırken, Kur'an'da bu rakamla uyuşmayan bazı sayımlar elde edilince, Kur'an'ın bazı âyetleri (meselâ Tevbe sûresinin son iki âyeti) inkâr edilmeye, bu âyetlerin -hâşâ- Kur'an'a sonradan ilâve edildiği gibi çok âdice bir iftiraya varılıyordu. Hurâfenin mantığı, her yer ve her çağda aynı. Uydurulan hurâfeye uymadı diye, hurâfeden vazgeçilmek yerine âyetten vazgeçiliyordu. Buna "Kur'an'a iman etmek" değil; "19'a iman etmek" derler. Hâlbuki sadece bu iki âyetteki kelimeler değil; nice örnekte görüldüğü şekilde bazı kelimeler yanlış sayılıyor veya uydurma te'villerle zorlanarak sayı tutmuş gösteriliyordu.

En sonunda bu iddiaları ortaya atan Reşat Halife, ağzından baklayı çıkardı. O, beklenen "peygamberliğini" ilân ediyordu. "Reşat Halife / Allah"n Rasûlü" imzasını attığı "Allah'ın Dünyaya Bildirisi" başlıklı bir metin ile peygamberliğini dünyaya duyurur ve herkesi kendisine inanmaya dâvet eder. Bu sapık mütenebbî ve bağluları, bununla da yetinmeyip bazı âyetleri tahrif etmekten geri durmazlar. Kur'an'ın Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceğini ısrarla söylediği kıyametin kopma tarihini, yahûdilerin yaptığı gibi, hurûf-ı mukattaa'nın cifr hesabındaki toplam rakamsal karşılığı olarak ilân ederler.⁵⁵³

553 19'cular, çok ilginç bir şeyi daha yaparlar. Tıpkı, Kadiyâniler'in İngilizlerin Hindistan'daki varlığını; Bahâîlerin, yine İngiliz ve Rusların İran'daki sömürüsünü meşrûlaştırdığı gibi, bunlar da Türkiye'de ateizmin taşeronluğunu yapan Kemalizm'in varlığını meşrûlaştırmaya çalışırlar. Bu sapık dine göre, Kur'an-ı Kerim'e -hâşâ- Muhammed'in yâveleri diyecek kadar Kur'an'a düşman olan Mustafa Kemal, Kur'an'ın kodu olan kutsal 19 rakamıyla geleceği haber verilen "mûcizevi" bir müceddiddir. "Şeytani bir hilâfete son veren Mustafa Kemal Atatürk'ün hayatını kuşatmış bulunan 19 sistemi Fussilet, 53 âyetinde belirtilen işaretlerden biridir" diyerek (Edip Yüksel, Müslüman Din Adamlarına 19 Soru, Ozan Y. s. 70) yer yer sahtekârlık derecesine varan bir çarpıklıkla Atatürk'ün hayatındaki 19 rakamıyla ilişkiyi ortaya atarlar. (9) Bu tezler ve bu sahtekârlığın eleştirisiyle ilgili olarak bkz. M. İslamoğlu, Yahûdileşme Temâyülü, s. 235-239; Mahmut Toptaş, K. Kerim ve 19 Efsânesi, İnkılâb Y; E. Şenlikoğlu, İnsanlar da Kayar, Mektup Y; B. Sağlam, 19 Meselesi ve Edip Yüksel'e Cevaplar, Tebliğ Y. ve 19 Meselesini doğrulayan ve Atatürk'ü savunan eser olarak bkz. Cenk Koray, Kur'an-İslâmiyet, Atatürk ve 19 Mûcizesi, Altın Kitaplar Y.)

Değil hadisleri, tüm sünneti “şeytanî öğreti” adı altında acımasızca süpürüp, ezanda Peygamber Efendimiz’in adının anılmasını “putperestlik” olarak niteleyebilecek kadar modernist ve “Kur’ançı”, bilgisayara dayalı bir öğreti geliştirecek kadar yenilikçi ve devrimci geçinen 19’cular da pekâlâ tarihin en mistik hurâfe ve hezeyanlarından hiç de aşağı kalmayan bir hurâfenin ve tahrif akımının mimarı olabilmektedirler. Bu durum, bir kez daha göstermiştir ki, hurâfecilik ve tahrif, hiçbir zümreye has değildir; bu bir yahûdileşme mantığıdır. Bu mantığa saplanan insan, kimi zaman sünnet, kimi zaman gelenek, kimi zaman da çağdaşlık adına âyetleri tahrif, dini tahrif edebilmektedir.

Mealci Hurûfîlik’ten Rasullük İddiası’na Edip Yüksel ve On Dokuzculuk

Reşad Halife isimli Mısır kökenli Amerikan vatandaşının Bahâîler’den aldığı cifr hesabına benzeyen Ondokuz harfine dayalı bir sistemine kendini kaptıran Edip Yüksel, harflerde varolduğunu vehmettiği gizli anlamın büyümesine kapılarak hızını alamayıp, bize mütevâtir bir şekilde -Sâdık Haber’le- gelen Kur’an’ın bazı âyetlerini inkâr etmeye kadar işi vardırıştır. Tevbe Süresi’nin son iki âyetini çıkararak, Amerika’da Türkçe bir meal de bastıran Edip Yüksel tıpkı mürşidi Reşad Nuri gibi kendini Rasul ilan etmektedir.

Bu söylem’in belirgin özelliği, Kur’an karşısında Muhammed (s.a.s.)’in rolünü postacılığa indirgeyip kendilerinin birçok âyetin anlamını ondan daha iyi anlayıp daha iyi yaşayacaklarını iddia etmektir.

“Only Qur’an / Yalnız Kur’an” sloganı ile ve Rasul kavramının kelime anlamlarından hareketle, Kur’an’da bu kelimeye takdir edilen kavram anlamının görmezden gelip, Kur’an’ın tebliğcisi çağdaş taşıyıcıların da Rasul olabileceğini iddia eden Edip Yüksel, Kur’an’a dilediği gibi -harflerin, rakamların büyüğü dünyasından hareketle- anlam takdir etme hakkını doğurmak için kendini Rasul ilan etmekten çekinmemiştir.

Vahiy veya birtakım İlâhî işaretler aldıklarını iddia eden bu Modern Bâtıniler, Peygamberimiz Muhammed Mustafâ’nın (s.a.s.) aklına bile getiremeyeceği mânâları Kur’an’a takdir etme hakkını kendilerinde görmekte-

dirler. Böyle bir halet-i ruhiye ile hareket ettiklerinden dolayı, on dokuz'un kutsallığına dayalı bir sistemi Kur'an'a onaylatmaya kalkmakta, sisteme uymayan âyetleri inkâr etmekte, çağdaş zihniyetle çelişen İslâm'ın şiarlarını ve uygulamalarını hafife almakta, hatta topyekûn bir savaş açmaktadırlar.

Tâğutların zulmüne karşı tavır almak yerine ilginç ve orijinal olduğu düşünülen sorularla medyatik olmanın dayanılmaz büyüüne kapılan bu tür çabalar İslâm Ümmeti'nin vicdanında mahkûm edilmiş umduğu başarıyı hiçbir zaman yakalayamamıştır.

Kur'an'ın temel konularını nasıl anladığı ve nasıl yaşadığına dair bize vazgeçilmez bir öncülük ve örneklik yapan Peygamberimizin Sünnet'ini önemsizleştiren “**Modern Bâtınîler**” aslında, kendilerini Allah'tan daha çok sorumlu hissettikleri makamların sünnetlerine yer açma telaşındadırlar. Bu makamlar, kendi hevâları ve kullukla yükümlü hissettikleri tâğutî otoritelerdir. Çağdaş tahrif çabalarında işin asıl vehâmeti ise; bu kimselerin kendilerini “Kur'an Merkezli İslâm” projesi ile halka takdim ediyor oluşlarıdır. Modenizm'in gözlüğü ile Kur'an'a bakan bu sözde evrenselci akım, İlâhî vahyi gündeme getirirken, onun hayata nasıl tatbik edilmesi gerektiğini değil; 19 rakamıyla nasıl bağdaştığını zorakî yollarla ispatlamaya çalışarak Kur'an'ın hidâyet için gönderildiği gerçeğini unutturmak istemektedir.

Biz Rabbimizin üzerimize yüklemiş olduğu sorumlulukla Kur'an'ı istismar ederek, cârî sistemin meşrulaştırılmasında onu fetva aracı olarak kullanmak isteyen kimselere karşı çevremizi uyarmamız gerektiğine inanıyoruz. “Dikkat edin! Şeytan sizi Allah'ın adı ile aldatmasın”⁵⁵⁴ Kur'anî ilkesini, bıkmadan usanmadan, kötülüğe meyyal olan kendi nefislerimize ve yüreğini İlâhî vahyin tertemiz öğütlerine açık tutan herkese hatırlatıyoruz. “*Ey İnsanlar! Allah'ın vaadi gerçektir, sakın bu dünya hayatının (geçici süsleri) sizi ayartmasın ve Allah hakkındaki (kendi) çarpık düşünceleriniz sizi saptırmamasın, şeytan veya aldatıcı kimseler (asılsız düşüncelerle) sizi aldatmasın.*”⁵⁵⁵

Kur'an'ı “gramatik tarihsel bir metin” olarak gören “Tarihselciler’e karşı, tarih üstücü sözde evrenselciler onu, “mesajı buharlaştırabilecek bir metin” olarak görmektedirler. Tarihselciler Kur'an'ın günümüze hitap etme-

554 31/Lokman, 33; 35/Fâtır, 5

555 35/Fâtır, 5

si hususunda lâkayd bir tutum sergilerlerken, Sözde Evrenselciler Kur'an'ın ma'hûd'u/ilk muhataplarının arka planı -ya da nüzul ortamı- ve Rasûlullah'ın bize sâdık haberlerle, mütevâtir uygulamalarla aktarılan örnek davranışlarına karşı lâkayd bir tutum takınmaktadırlar. Şüphesiz her ikisi de belirleyici olarak "Modern Dünya'nın Verileri"ni takdim etmek sûretiyle Kur'an'ı ikincil bir kaynak durumuna düşürmüş olmaktadır.

19 mûcizesini savunanlara göre 9/Tevbe Sûresinin son 2 âyeti (128. ve 129. âyetleri) Kur'an'a sonradan eklenmiştir. Onlara göre, aslında, orijinal halinde Tevbe Sûresi 127 âyettir. Zaten onlara göre, Kur'an'ın aslından olmayan son 2 âyet var kabul edilince, bütün matematiksel hesaplar alt üst oluyor.

Kur'an'daki İlginç Rakamlar ve Uyumlu Oranlar

Kur'an'da geçen bazı ifadelerin yer aldığı sayı ve oranlar, çarpıcı bazı sonuçları ortaya koyuyor. Bunları değerlendirdiğinizde, en az on dokuz sayısı kadar kelimeler arasındaki uyum, enteresan gelebilir.

23 sene boyunca parça parça inen, tamamı 600 sayfa olan Kur'an'da;

"Dünya" kelimesi 115 defa, "Âhiret" kelimesi de 115 defa zikrediliyor.

"İman" ve "Küfr" kelimeleri eşit sayıda 25'er kez geçer. "Adâlet" (Kıst) ve "Zulüm" kelimeleri 15'er kez geçer. "Güneş" (Şems) ve "Işık" (Nur) kelimeleri 33'er kez geçer. Allah'ın "De" (Kul) hitabı ile, melekler, insanlar ve cinler için kullanılan "Dediler" (kaalû) kelimesi eşit sayıda 332'ser kere geçer.

"Melâike" kelimesi 88 defa, "Şeytan" kelimesi de 88 defa yer alıyor.

"Hayat" kelimesi 145 defa, "Mevt" (ölüm) kelimesi 145 defa.

"Nef'" (fayda) kelimesi 50 defa, "Fesad" (zarar) kelimesi de 50 defa.

"Nâs" (insanlar) kelimesi 368 defa, "Rusûl" (peygamberler) kelimesi de 368 defa.

“İblis” kelimesi 11 defa zikredilmiş, İblis’ten Allah’a sığınmak ifadesi de 11 defa zikredilmiş.

“Musîbet” kelimesi 75 defa, “şükür” kelimesi de 75 defa (İnsan Allah’a karşı gelmek hâriç her haline şükretmeli).

“İnfak” kelimesi 73 defa, “rızâ” kelimesi de 73 defa (O kimseler ki, Allah yolunda infak ederler. Allah onlardan râzıdır).

“Zekât” kelimesi 32 defa, “bereket” kelimesi de 32 defa (Zekât malın bereketidir ve o malı asla eksiltmez).

“Zeheb” (altın) kelimesi 8 defa, “teref” (lüks içinde yaşama) kelimesi de 8 defa.

“Sihir” kelimesi 60 defa, “fitne” kelimesi de 60 defa (Sihir vesilesi ile yeryüzünde fitne çıkardılar).

“Şiddet” kelimesi 114 defa, “sabır” kelimesi de 114 defa,

“Racul” (adam) kelimesi 24 defa, “mer’e” (kadın) kelimesi de 24 defa,

“Salât” (namaz) kelimesi 5 defa direkt emir şeklinde kullanılmış, (beş vakit),

“Şehr” (ay) kelimesi 12 defa zikredilmiş (12 ay),

“Gün” (Yevm) kelimesi 365 kez geçer.

“Günler” (Eyyam ve Yevmeyn) 30 kez geçer.

“Bahr” (deniz) kelimesi 32 defa zikredilmiş, “Berr” (kara) kelimesi 13 defa zikredilmiş. Buradaki enteresan husus şudur: Kur’an’da 32 defa Bahr kelimesi sulara, 13 defa zikredilen Berr kelimesi de kuru yani toprak kısmı olan karalara işaret etmektedir. Biz bu ikisini (32 ve 13) toplarsak 45 eder. Sonra basit bir denklemle bunları 45 üzerinden bir yüzdelenmeye gidecek olursak, karşımıza 32’nin % 71,1’i; 13’ün de %28,8 ifade ettiği çıkar. Çünkü yerküre üzerinde suların nisbeti % 71,1’dir. Karaların nisbeti ise % 28,8.

On Dokuzculuk Zihniyeti Bâtıldır

Hristiyanlar ve 13 Rakamının Uğursuzluğu

Fanatik Hristiyanlar Peygamber efendimiz 571'de doğduğu ve İstanbul 1453'te alındığı için, bu sayıların toplamı olan 13 sayısını uğursuz sayarlar. Bunun için 13 numaralı odaya girmez, 13 numaralı evde oturmaz ve 13 sayılı, her şeyden kaçarlar.

Bahâîler ve 19

İslâmiyet'i tahrif ve tahrip etmek için çalışan Bahâîler de, 19 sayısını mukaddes sayarlar. Yılda 19 gün oruç tutarlar. Her Bahâî, 19 günde bir, 19 Bahâîyi davet eder. Genel adalet evi dedikleri meclise 19 kişi seçerler. Baha-ullah'ı peygamber kabul ederler. Her Bahâî bir defaya mahsus olmak üzere malının 19'da 1'ini vergi olarak cemaate öder.

Bâbîlik ve 19

Bâbîliğe göre de “on dokuz” sayısı mukaddestir. Onlara ait takvime göre bir yıl on dokuz aya, aylar on dokuz güne bölünmüştür. Dolayısıyla bir yıl $19 \times 19 = 361$ gündür.

Bâbîleri on dokuz kişilik bir kurul yönetir. Ramazan Bayramına “İyd-i Rıdvan” denir. Bu bayram “19” gündür. Biri kendisine, on sekizi müritlerine aittir. Her on dokuz günde bir defa su içirmek için bile olsa on dokuz kişiyi davet etmek lâzımdır.

Bazıları 19 mucizesi diye bir şey çıkardılar. Bu konuda Diyanet İşleri eski Başkanlarından Tayyar Altıkulaç diyor ki: “Ben, Reşat Halifenin 19'la ilgili tebliğini tercüme etmekle hatalı, belki de maksatlı bir teşebbüsün yapılmasına vasıta oldum. Yanılmayan yalnız Allah'tır. Daha sonra ‘ben Resulullah'ım’, yani ‘Allah'ın elçisiyim’ diyen Mısırlı Reşat Halife, 19'a uyduramadığı için Tevbe sûresinin son iki âyetini inkâr etmiştir.

Kur'ân-ı kerimdeki 114 sûreden yalnız 3 tanesi 19 âyettir. Bir tanesi de 19' un iki katı yani 38 âyettir. Diğer 110 sûre, 19'un katı değildir. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 ve daha başka sayıların katı kadar âyet-i kerime vardır. Elbette bunlar maksatsız değildir. Fakat her yazıda, her kitapta 19

veya 19'un katı olabilir. Buna herhangi olğanüstü bir mânâ vermek yanlışır. Mesela Edip Yüksel, Reşat Halife'nin on dokuzculuk bâtil dinine girince, Sadreddin hoca, (Oğlum Edip mürted oldu) demişti. Bunun harfleri de 19'dur. (Reşat Halife kâfirdir), (19'culuk dini bâtildir), (On dokuzcular haindir), (Ve 19'cu süper cahildir) ifadelerinde de 19 harf vardır. Hıristiyanlar, Bahâîler ve on dokuzcular rakama önem veriyorlar. Bunların hepsi hurafedir. On dokuzculardan, çeşitli sualler geliyor. Birkaç tanesini de burada bildirelim

19'cu soruyor: "19 sayısı asal sayıdır. Hiçbir rakama bölünemez, Allah'ın birliği de bölünemez." Cevap: 1, 3, 5, 7, 11, 13, 17 rakamları asal değil mi? Bunlar hangi rakama bölünebilir ki?

Başka bir soruya geçip diyor ki: "74. sûrenin 30. âyetini göz ardı edemezsiniz." Cevap: Müddessir sûresinin 30. âyetinde, mealen "*Cehennemde 19 melek vardır*" buyuruluyor. Beydavî tefsirinde diyor ki: Ebu Cehil bu âyeti işiterek kavmi arasında maskaralığa kalkmıştı. Kâfirlerden güçlü kuvvetli bir adam olan Ebu'l-Esed el-Cumahi "Ben o meleklerin 17'sine yetirim. Siz de ikisinin hesabını görün" demişti. Bunun üzerine sonraki âyetler nâzil olmuştur.

Kur'an-ı Kerim, en büyük mucizedir. Bir mucize olarak 19'cuların çıkacağı, onların inkârcı olacakları bu âyetle⁵⁵⁶ mi bildiriliyor acaba?

19'cu, bu âyetten de umduğunu bulamayınca diyor ki: "83. sûrenin 9. âyetinde "Bu rakamlanmış kitap" ifadesini nasıl görmezlikten gelirsiniz?

Cevap: Bektaşî gibi cümlelerin yarısını alıyorsun. Bektaşî "*Namaza yaklaşmayın, sarhoş iken*"⁵⁵⁷ âyetinin ilk sadece cümlesini aldığı gibi, sen de ifadenin yarısını almamışsın. Mutaffifin sûresi 9. âyeti "*Kitâbun merkurum = O yazılmış bir kitaptır*" şeklindedir. İfadenin tamamı ise şöyledir: "*Siccîn nedir, bilir misin? O yazılmış bir kitaptır.*"⁵⁵⁸ Tefsirlerde siccîn denilen şeyin kâfirlerin amellerinin yazıldığı kitap olarak bildirilmektedir. Bu siccînin tarifidir, Kur'an-ı kerim için söylenmiyor. 19'cunun hilesi açığa çıkınca başka sorulara geçiyor.

556 74/Müddessir, 31

557 4/Nisâ, 43

558 83/Mutaffifin, 8, 9

- 31. ÂYET -

وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا
لِيَسْتَيَقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزْدَادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا وَلَا يَرْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا
الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا
مَثَلًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَمَا
هِيَ إِلَّا ذِكْرَى لِلْبَشَرِ

(yaptık) : إِلَّا أَصْحَابَ النَّارِ : cehennem bekçilerini : وَمَا جَعَلْنَا
: إِلَّا : عِدَّتَهُمْ : sayılarını : وَمَا جَعَلْنَا : مَلَائِكَةً : meleklerden
: لِيَسْتَيَقِنَ : ürdesiraredenleriçinküf : الَّذِينَ كَفَرُوا : bir fitne : فِتْنَةً : (yaptık) ancak
kesinbirbilgiyleinansındıye : الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ : kendilerine kitap verilenler
: وَلَا يَرْتَابَ : imanları : إِيْمَانًا : iman edenlerin : الَّذِينَ آمَنُوا : artsın diye : وَيَزْدَادُ :
kuşkuya kapılmasın diye : الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ : kendilerinekitapverilenler
: الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ : şöyle desin diye : وَلِيَقُولَ : ve iman edenler : وَالْمُؤْمِنُونَ :
: مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ : ne anlatmak : وَالْكَافِرُونَ : vekâfirler : hastalıkolanlareddkalpleri
istedi Allah : كَذَلِكَ : işte böyle : يُضِلُّ : saptırır : اللَّهُ : Allah
: (dileyeni) : مَنْ يَشَاءُ : hidâyete erdirir : وَيَهْدِي : dilediğini (dileyeni) : مَنْ يَشَاءُ :
ancak : إِلَّا : Rabbinin ordularını : جُنُودَ رَبِّكَ : وَمَا يَعْلَمُ : kimses bilmez : وَمَا يَعْلَمُ :
: bir öğüttür : ذِكْرَى : ancak : هِيَ : veodeğildir : وَمَا هِيَ : (Allah) O : هُوَ : (bilir)
: لِلْبَشَرِ : insanlar için

“Cehennem bekçilerini yalnız meleklerden yaptık. Sayılarını da küfürde ısrar edenler için sadece bir fitne kıldık ki, kendilerine Kitap verilenler kesin bir bilgiyle inansın; iman edenlerin de imanları artsın; kendilerine kitap verilenler ve iman edenler kuşkuya kapılmasın. Kalplerinde bir hastalık olanlar ile kâfirler de şöyle desin: “Allah bu misalle ne anlatmak istedi?” İşte Allah, dilediğini böyle saptırır, dilediğini böyle hidâyete erdirir. Rabbinin ordularını O’ndan başka kimse bilmez. Ve o, insanlar için sadece bir öğüttür.” (Âyet: 31)

“Biz o ateşin muhafızlarını hep melekler yaptık. Sayılarını da ancak kâfirler için bir imtihan kıldık.” Bu âyette geçen “ashab-ı nâr” sonsuza kadar o ateşin içinde kalıp yanacak olanlar mânâsına değil, o ateşe sahip olup koruyacak bekçiler, muhafızlar mânâsına olduğu açıktır ki maksat, kendilerine “cehennem bekçileri” denilen ve Tahrim sûresinde “Onun başında öyle melekler vardır ki iri mi iri, çetin mi çetin... Allah kendilerine ne emrettiyse isyan etmezler ve kendilerine ne emredilmişse onu yaparlar.”⁵⁵⁹ diye nitelenen ve başkanları Mâlik olan zebânî meleklerdir. Bu âyette geçen “onların sayısı” sözünden maksat da, zikredilen “on dokuz” sayısı olduğu açıktır. Yani bunların sayılarının on dokuz yapılması veya şahısları mı, türleri mi ne olduğu belirtilmeyerek sade on dokuz sayısı ile bir muamma, bir sır halinde ifade edilerek haber verilmesi sadece kâfirlere bir belâ ve imtihan içindir. Bunun faydası da “Liyesteykinnellezîne...” diye başlayan bölümde anlatılanlardır.

Biz Cehennem muhafızlarını, bekçilerini, görevlilerini Allah’ın emirlerine kayıtsız şartsız itaat eden katı ve sert melekler kıldık. Onları insanlardan yapmadık ki, onlarla mücadele edip galip gelsinler. Melekler insanlardan ve cinlerden farklı özelliklere sahiptirler. Tamamen tarafsızdırlar. Pek büyük bir kuvvet ve heybete sahiptirler. Lazım gelen azapları tatbika güç yetirmektedirler. Nurdan yaratılmışlardır. Cehennemin sıcaklığından etkilenmezler. Cehennem ehli onlara karşı muhalefet edecek güce sahip değildir. Cehennemdeki görevli meleklerin on dokuz olmasını, sadece müşriklerin sapıklığa ve fitneye düşmeleri için bir imtihan vesilesi kıldık. Nitekim Ebu Cehil ve Ebul-Esed el-Cumahi gibi kimseler bu sayı ile alay etmişlerdir. Kitap ehli olan yahudi ve hristiyanlar, bu sayının kendi kitaplarında olduğunu bildikleri ve Rasûllerin her türlü muhalefete rağmen insanlara ilk bakışta acaib gelen bir hususu tereddütsüz açıklamakta olduğunu ve böyle bir tavrın ancak bir peygamberin tavrı olabileceğini bildikleri için Muhammed’in doğruluğuna ve Kur’an’ın Allah katından olduğuna kesin olarak inansın, iman edenler de Rasûlleri Muhammed’in doğruluğuna ve Kur’an’ın Allah katından olduğuna kesin olarak inansınlar, Kur’an’ın bildirdiklerinin Tevrat ve İncil’e uygun olarak geldiğini Ehli Kitabın kabul ettiğini görmeleri sebebiyle, Allah ve Rasûlü’ne imanları artsın, ehli kitap ve müminlerin, o meleklerin sayısı hakkında şüpheye düşmemeleri için cehennem meleklerinin sayısını on dokuz yaptık. Kalplerinde kuşku ve nifak bulunan münafıklarla Mekke kâfirlerinin, “Bu gariplik ve bid’at örneği olan bu acayip sözle

Allah ne demek istedi? Bizi niçin on dokuz meleklerle korkutuyor? Bu sayı az değil mi?” demeleri için böyle yaptık. Allah, bile bile inkârı seçen Ebu Cehil ve arkadaşlarını saptırdığı gibi, saptırmak istediği kimseyi iman ve hidâyet yolundan ayırır. Samimi ve ihlâslı kişilerden hidâyete erdirmek istediğine de, hidâyet verir. Susturucu delil ve yüce hikmet O’nundur. Rabb’inin ordusunu, meleklerin adedini, kuvvetini, yaratılış ve kuvvet bakımından ne derece büyük ve çok olduklarını, Âlemlerin Rabbi Allah’tan başkası bilmez. Allah’ın size anlattığı Sekar adlı o ateş ve bu sûre, korkup itaat etsinler diye, insanlar için öğüt ve hatırlatmadan başka bir şey değildir. Onlar bu azabı tatmaya müstehak olmadan önce akıllarını başlarına toplansınlar da kendilerini kurtarmaya baksınlar.

İbn Cüzeyy Zemahşeri’den naklen diyor ki: “*Kendilerine kitap verilenler ve iman edenler kuşkuya kapılmasın.*” Bu, önceki cümlelerin tekididir. Çünkü Yüce Allah, kesin olarak bildiklerini anlattıktan sonra, ayrıca kuşkularının olmadığını anlattı. Böylece “*Velâ yertâbu: Kuşkuya kapılmasın*” sözü, te’kid ifade etmiş oldu.” Edebiyatçıların itnab dedikleri sanat budur.⁵⁶⁰

Fahreddin Râzi diyor ki: “Bazı durumlarda kesin inancın olduğunu söylemek, daha sonra kuşkunun meydana gelmeyeceğini göstermez. Binaenaleyh bu sözün tekrarlanmasından maksat şudur: Ehli Kitapta, daha sonra hiç şüphe meydana gelmeyecek şekilde kesin bilgi oluşmuştu. Rasulullah (s.a.s.) Kureyş’in durumundan, bu hayret verici sayıyı onlara bildirdiğinde kendisiyle alay edip güleceklerini biliyordu. Dolayısıyla Yüce Allah, bu haberi anlatmaktan maksadın ne olduğunu daha açık bir ifade ile açıkladı.”⁵⁶¹

Muhammed Ali es-Sâbunî diyor ki: “Kelâmcılar şöyle der: “Allah’ın bir grubu saptırması, diğerini hidâyete erdirmesi, onlardan herbirini sapıklığa veya hidâyete zorlar demek değildir. Onları hayır ve şer yollarına girmeye zorlar mânâsına da gelmez. Hayır, bu tür zorlama ilahi adalete aykırıdır. Hatta semâvî emir ve yasaklardaki hikmete de aykırıdır. Kulun irâde ve seçme hakkı olduğunu gösteren kesin ve mütevatir şeriat metinleri ile de bağdaşmaz. İrade ve seçme hakkı, teklif ve sorguya çekmenin sebebidir. Sahabe ve selef-i salihinin anlayışı böyledir. Bir adam Ali’ye (r.a.) şöyle sordu: “Senin Suriye halkı ile savaşman, Allah’ın kaza ve kaderi ile midir? Ali (r.a.)

560 Muhammed Ali es-Sâbunî, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat, 7/127.

561 Fahreddin Râzi, Mefâtihu’l-Ğayb 30/206; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat, 7/127.

şöyle cevap verdi: “Yazık sana! Herhalde sen bunu zorunlu bir kaza ve kesin bir kader sandın. Durum öyle olsaydı, sevap ve cezanın manası kalmazdı ve vaad ve tehdit yapılmazdı. Kuşkusuz Allah, kullarına, onları serbest bırakarak emirler verdi ve onlara sakındırarak yasaklar koydu. Onları kolay şeylerle yükümlü kıldı. Zor şeylerle yükümlü kılmadı. Kitaplarını kullara boş yere indirmede. Gökleri, yeri ve bu ikisi arasındaki şeyleri boşuna yaratmadı. “*Bu, inkâr edenlerin zannıdır. Bu yüzden inkâr edenlere ateşten bir azap vardır.*”⁵⁶² Bu açıklamaların ışığında hidâyet vermenin ve saptırmanın manası anlaşılır.”⁵⁶³

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Biz o ateşin muhafızlarını hep melekler yaptık. Sayılarını da ancak kâfirler için bir imtihan kıldık.” Bu âyette geçen “ashab-ı nâr” sonsuza kadar o ateşin içinde kalıp yanacak olanlar mânâsına değil, o ateşe sahip olup koruyacak bekçiler, muhafızlar mânâsına olduğu açıktır ki maksat, kendilerine “cehennem bekçileri” denilen ve Tahrim sûresinde “*Onun başında öyle melekler vardır ki iri mi iri, çetin mi çetin. Allah kendilerine ne emrettiyse isyan etmezler ve kendilerine ne emredilmişse onu yaparlar.*”⁵⁶⁴ diye nitelenen ve başkanları Mâlik olan zebânî meleklerdir. Bu âyette geçen “onların sayısı” sözünden maksat da, zikredilen “on dokuz” sayısı olduğu açıktır. Yani bunların sayılarının on dokuz yapılması veya şahısları mı, türleri mi ne olduğu belirtilmeyerek sade on dokuz sayısı ile bir muamma, bir sır halinde ifade edilerek haber verilmesi sadece kâfirlere bir bela ve imtihan içindir. Bunun faydası da “*Liyesteykinlezzîne...*” diye başlayan bölümde anlatılanlardır.

«*Rabbinin ordularını ancak kendisi bilir.*» İşte o muammanın asıl sırrı ve faydası bu hakikata kayıtsız şartsız bir imanla iman etmeyi sağlamaktır.

Cûnûd: «cünd» kelimesinin çoğuludur. Asker, bir adamın yardımcıları, alay ve ordu mânâlarına gelir. Kuvvet ve sertliği itibarıyla daha çok asker için kullanılır olmuştur. Aslı “Kund” kalıbında “Cund” kelimesinden alınmıştır ki taşlık, sert araziye denir. Ve o (yani Sekar veya bu âyetler) başka bir şey değil ancak insanlık için, insanın yararı için bir öğüt, bir hatırlatıcıdır.”⁵⁶⁵

562 38/Sâd, 27

563 Muhammed Ali es-Sâbunî, Safvetu't-Tefasir, Ensar Neşriyat, 7/127.

564 66/Tahrim, 6

565 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Yayınları, 8/423-425.

Mevdudi diyor ki: “Buradan da “Rabbinin askerlerini ondan başkası bilmez” cümlesine kadar olan bölüm, konuşma arasında itiraz edenlere cevap verilen bir ara cümledir. Onlar Allah Rasulünden cehennemin bekçilerinin on dokuz tane olacağını duymuşlar ve bununla alay etmeye başlamışlardı. “Hem bize Hz. Âdem’den kıyamete kadar dünyada ne kadar inkârcı ve büyük günah işlemiş insan geçmişse hepsi cehenneme atılacak diyor, hem de cehenneme dolacak bunca insana azap vermek için sadece on dokuz görevli bulunacakmış” diyerek Kureyş’in ileri gelenleri dalga geçmeye başladılar. Ebu Cehil; “Arkadaşlar! Onar onar cehennemdeki bir askerin üstesinden gelemeyecek kadar aciz miyiz?” dedi. Bunun üzerine Cumha oğullarından bir pehlivan “On yedisini tek başıma hallederim, geriye kalan ikisini de artık siz hep beraber hallediverirsiniz” diye alay etmişti. İşte bu ara cümlede bunların bu sözlerine cevap verilmektedir.

Onların güç ve kuvvetlerini insanî eşdeğerleri ile kıyas etmen senin ne kadar ahmak olduğunu göstermektedir. Hâlbuki onlar insan değil meleklerdir. Siz, Allah Teâlâ’nın meleklerden ne güçte mahlûklar yarattığını bilemezsiniz.

Zâhiren, cehennem görevlilerinin sayısını bildirmeye bir gerek yoktur. Ama denilmektedir ki “Onların sayılarını anlatmakla da küfredenler için, başka değil, ancak bir fitne ve imtihan kıldık.” Bir kimse eğer zâhiren iman etmişse, Allah’ın uluhiyyeti ve büyük kudreti ya da vahiy ve risalet hakkındaki bir şüphesi varsa bunu duyar duymaz hemen “Allah’ın o büyük hapishanesinden sayısız cin ve insanın işini görmek için sadece on dokuz şahıs mı bunlara birer azap verecek?” diyerek küfrünü izhar edecektir.

Bazı müfessirler; Ehl-i Kitab’ın (Yahudi ve Hristiyan) kitaplarında cehennem meleklerinin sayısının on dokuz olarak beyan edildiğini söylüyorlar. Yani, buna göre, onlar bunu duyunca bu Kur’an’ın gerçekten Allah’ın kelamı olduğuna inanacaklardır. Ama bence, bu çeşit tefsir iki nedenden ötürü pek doğru değildir. Birincisi, ben dünyada mevcut bulunan Yahudi ve Hristiyan dini kitaplarını mütalaa ettim, ama bunların sayısının on dokuz olduğuna dair bir şeye rastlayamadım. İkincisi, Kur’an-ı Kerim’in birçok yerinde Ehl-i Kitab’ın kitaplarında bulunan bazı şeyler beyan edilmiş olmasına rağmen onlar bu sefer “Muhammed bunları bizim kitaplarımızdan kopye etmektedir” diyorlardı. Bence bu âyetin doğru açıklaması şudur: “Muhammed (s.a.s.) çok iyi bilmekteydi ki, onun ağzından sözkonusu

olan bu on dokuz cehennem meleşini duyduklarında hemen onu alaya alacaklardır. Ama buna rağmen O kendine gelen bu vahyi hiçbir korku ya da tereddüde düşmeden ilan etmiştir. Yapılan hiçbir alaya aldırış etmemiştir. Belki cahil Araplar bilmiyorsa da Ehl-i Kitap pekâlâ bilmekteydi ki her zaman peygamberler böyle olmuşlardı. Allah onlara ne vahyettiye insanların hoşuna gitse de gitmese de, onlar aynısını aktarıyorlardı. Bu yüzden Ehl-i Kitap'tan Allah Rasülü'nün bu tavrını görerek yani her türlü muhalefete rağmen onun ilk bakışta acaib gelen bir hususu tereddütsüz açıklamakta olduğunu ve böyle bir tavrın ancak bir peygamberin tavrı olabileceğini farkederek iman etmeleri beklenirdi. Bilinmelidir ki Allah Rasülü müteaddit kereler benzer tavırda bulunmuştu. En bâriz olanı Mirac hâdisesidir. Kalabalık bir mecliste, bu hayretengiz olayı duyduklarında muhâliflerin ne diyecekleri hususunda zerre kadar tereddüt etmeden bu olayı kâfirlere açık açık anlatmıştı.

Bu husus Kur'an-ı Kerim'in müteaddit yerlerinde beyan edilmiştir. Her bir imtihandan sonra eğer bir mü'min kişi imanında sebat gösterir, bu konuda bir şüphe, inkâr ya da itaatsizlikten kaçınır ve din hakkında sözünden dönme yoluna kaymaz da yakîn, itimat, itaat ve vefa yolunu tutarsa, bu kişi o zaman iman kökleşir, netleşir.⁵⁶⁶

Kur'an-ı Kerim'de geçen bilumum kalp marazlarından maksat, münafıklıktır. Bu yüzden de bazı müfessirler, bu kelimeyi görerek bu âyetin Medenî olduğunu zannetmişlerdir. Çünkü münafıkların ortaya çıkışının Medine'de olduğu bilinmektedir. Ama bu görüş birçok sebepten dolayı doğru değildir. İlk olarak, Mekke'de münafığın olmadığı iddiasının yanlış olduğunu biz Ankebut Sûresi'nin giriş bölümünde ve açıklama notları 1 ve 12, 13, 14, 15'de izah etmiştik. İkincisi, böyle tefsir etmek bence doğru değildir. Çünkü bu sözün gelişi belirli bir hadise ya da belirli bir durum üzerine vukubudur. Onlara göre, bu bağlam içindeki bu cümle başka bir hadise hakkında nazil olmuş ve bu hiç ilgisi olmayan yere, araya sokulmuştur. Müddessir Sûresi'nin bu kısmının tarihsel arkaplanı, muteber rivâyetler vasıtasıyla bizce bilinmektedir. Yani Mekke döneminin başlarında belirli bir hadise üzerine nazil olmuştur. Bütün sözün gelişimi o hadise ile açık bir ilgi içindedir. Sûre, hadise münasebetiyle nazil olmuştur.

566 Bk. 3/Âl-i İmran: 163; 8/Enfâl, 2; 9/Tevbe, 122-125; 33/Ahzâb, 22; 48/Feth, 4.

Şimdi cümlelerin seneler sonra Medine’de nazil olmasının sonra da buraya yerleştirilmiş olmasının ne ilgisi var, denebilir. Gelelim buradaki kalp hastalığından neyin murad edildiğine. Bundan kasıt, şüphedir. Sırf Mekte’de değil, bütün dünyada önceden günümüze dek birçok insan vardır ki bunlar katiyetle Allah’ı, ahireti, vahyi, peygamberliği, cennet ve cehennemi vb. inkâr ederler. Her devirde kimi insanlar; “Allah var mı yok mu? Ahiret olacak mı yoksa olmayacak mı? Meleklerin, cennet ve cehennemden gerçekten bir varlığı var mı, yoksa birer efsane mi bunlar? Rasul gerçekten bir rasul mü, O’na vahiy geliyor mu?” gibi hususlarda şüphe içinde bulunuyor. Bu gibi şüpheler pekçok insanı küfre götürür. Yoksa bu hakikatleri kesin olarak inkâr eden ahmaklar, dünyada hiçbir zaman sayıca fazla olmamıştır. Çünkü zerre kadar akıllı olan hiçkimse, bu gibi hususların kesinlikle mümkün olmadığını, imkân hârici olduğunu konusunda kesin konuşamaz.

Bunun mânâsı, “Onlar Allah’ın kelâmını kabul ediyorlardı” demek değildir, ama “Allah niye bunu söylemiştir?” diye hayret ediyorlardı. Aslında onlar: “Bir sözde eğer bu gibi akıl ve mantık dışı şeyler söyleniyorsa bunlar Allah’ın keliması nasıl olabilir?” demek istiyorlardı.

Allah Teâlâ bazen kelâmında ve buyruklarında öyle şeyler söylemektedir ki, bunların her biri insanlar için bir imtihan sebebidir. Huyu güzel, doğruluğu seven ve sağlam düşünce sahibi bir kimse bunu işitince doğru anlam vererek dosdoğru yolu bulur. Aynı şeyi inatçı, eğri düşünceli ve doğruluk düşmanı bir insan duyduğunda ise ondan yanlış anlamlar çıkarır ve doğrudan kaçmak için bunu bahane olarak kullanır. Birinci tip insan, doğruyu sevdiği için Allah ona hidâyet verir. Çünkü hidâyet isteyen bir kimseyi saptırmak Allah’ın sünneti değildir. İkinci tip insan ise, hidâyet istememekte ve sapmayı, sapkınlığı sevmektedir. Bunun için Allah onu dalâlet yoluna iter. Çünkü doğrudan nefret eden bir kimseye doğru yolu göstermek de Allah’ın sünneti değildir. (Allah’ın hidâyet vermesi ve saptırması hakkında tefsirimizin pekçok yerinde izahatlar yapmıştık.⁵⁶⁷

Allah’ın kâinata ne kadar mahlûkat yarattığını, onlara ne gibi kuvvetler verdiğini ve onlara ne gibi görevler verildiğini Allah’tan başka kimse bilemez. Küçük bir âlemde yaşayan insan, kendi sınırlı seviyesinden etrafındaki dünyaya bakarak neden Allah’ın yarattığı kâinatın kendi duyur-

567 Mesela, Bk. 2/Bakara an: 10, 16, 19, 20; 4/Nisâ an: 173; 6/En’âm an: 17, 28, 30.

ganlarıyla ya da geliştirdiği aletler ile hissedebildiği kadar olduğunu düşün-
sün. Bu onun kendi akılsızlığındandır. Allah'ın yaratmış olduğu bu kâinat
o kadar geniş ve büyüktür ki, sadece onun bir bölümünün bile tam olarak
bilgisini elde edebilmek imkânsızdır. Nerede kaldı, onun küçük beyni bu
âlemi bütün genişliği ve boyutlarıyla alabilsin.”⁵⁶⁸

31'inci âyette yer alan ve nüzul sırasına göre ilk kez burada geçen *melek*
kelimesi, “elçilik yapmak, güçlü ve kuvvetli olmak” gibi anlamlar taşıyan *e l*
k, l e k veya *m l k* köklerinin birinden türemiş bir isimdir. Bu isim, tekil, ikil
ve çoğul şekilleriyle Kur'an'ın tamamında “seksen sekiz” kez geçmektedir.

Allah tarafından yaratılan ve O'nun buyruklarını yerine getirmekle gö-
revli olan ruhsal (nurânî) varlıklara melek denir.

Meleklerin mâhiyetleri, neden yaratıldıkları, nasıl oldukları ve sayıla-
rı hakkında ayrıntılı bilgilere sahip değiliz. Kur'an'da melekler, kendilerine
inanılması gereken gaybî varlıklar olarak zikredilir. Akaid kitaplarında da
melekler konusu bir iman ilkesi olarak ele alınıp işlenir.

Meleklerin neden yaratıldığına dair Kur'an'da herhangi bir bilgi yoktur.
Fakat bir hadiste, “meleklerin nurdan yaratıldığı” haber verilmiştir. Melek-
lerle ilgili olarak âyet ve hadislerde yer alan ifadeler birlikte değerlendirilir-
se onların, hayatta mevcut olan gerçek varlıklar oldukları söylenebilir. Ke-
lam bilginleri meleklerin, gözle görülemeyecek kadar latif bir yapıya sahip
somut (mütehayyiz) varlıklar olduklarını savunurlar. Bazı İslâm âlimleri
ise, melekler gaybî varlıklardır, onların mâhiyetleri bilinemez; bu nedenle
onlara inanmanın ötesinde bir külfet altına girilmemelidir derler.

Meleklerin mâhiyeti ile ilgili farklı görüşler, onların görülüp görüleme-
yeceği tartışmasını da beraberinde getirmiştir. Kur'an'da, meleklerin, Hz.
İbrahim, Hz. Meryem ve Hz. Muhammed tarafından görüldükleri ve on-
larla konuştukları haber verilir. Hadislerde de Rasûlullah'ın (s.a.s.) Cebrâil'e
insan veya aslı sûretiyle gördüğünden söz edilir. Ancak bunun nasıl olduğu
belirtilmez. Belki de bu görme, tasviri imkânsız bir şekilde gerçekleşmiştir.

568 Mevdudi, Tefhimu'l-Kur'an, İnsan Yayınları, 6/474-476

Melekler, mâhiyet itibariyle insanın görme duyusunun sınırları dışında bir yapıda yaratılmış varlıklardır. Bu özelliklerinden dolayı onlara iman, bir inanç ilkesi olmuştur. Hemen belirtelim ki, gaybi konularda Kur'an ve mütevatir sünnetin bildirimleriyle yetinip onlara inanmak gerekir. Çünkü insan, Kur'an ve sadık haber dışında geliştirilen teferruata inanıp inanmaktan sorumlu değildir. Bu konuda önemli olan, meleklerin varlığını, onların Kur'an ve sünnete belirtilen "özelliklerini" ve "görevlerini" kabul etmektir.

Meleklerin Özellikleri

Melekler, nurdan yaratılmış olup yeme içme, erkeklik dişilik, yorulma ve usanma gibi insânî özelliklerden uzak varlıklardır.

Allah'ın kendilerine verdiği görevleri yapıp O'na isyan etmezler.

Son derece sür'atli, güçlü ve kuvvetlidirler.

Allah'ın izni ve emriyle, çeşitli şekillere girerler.

Melekler, normal şartlarda gözle görülmezler; ancak peygamberler onları asli sûretiyle ve girdikleri şekilleriyle görebilirler.

Bilgisi sadece Allah'a ait olan konuları (gaybı) bilemezler; onlar sadece Allah'ın öğrettiği kadarını bilirler.

Meleklerin Görevleri

Melekler, Allah'ın buyruklarını yerine getiren itaatkâr varlıklardır. Onlara Allah tarafından verilen görevler, genel olarak şöyle özetlenebilir:

Allah'a secde etmek, O'nu övmek, tesbih ve takdis etmek,

Emrolundukları işleri yapmak,

Peygamberlere vahiy getirip elçilik etmek,

Peygamber (s.a.s.)'i Salât ve selâm ile yüceltmek,

Mü'minlere dünyada hayır duâda bulunmak, ahirette de şefaâtçi olmak,

Peygamberlere ve mü'minlere destek olup manevi güç vermek; inkârcıları ise sıkıntıya sokup onlar hakkında takdir edilen cezaları icra etmek,

İnsanları koruyup hizmet etmek,

İnsanların işlerini kaydetmek,

Kâinatın idaresi ve İlâhî kanunların icrasıyla ilgili görevleri yerine getirmek,

Cennet ve cehennem işlerini düzenlemek,

Kur'an ve sünnette özel adlarıyla zikredilen en meşhur melekler, "Cibril-Cebrâil", "Mikâil", "Azrâil" ve "İsrâfil"dir.

Meleklerin Sayıları

Kur'an'da, cehennem işleriyle görevli meleklerin bulunduğu ve bunların sayısının "on dokuz" olduğu bildirildikten sonra bu sayının, sadece bir imtihan vesilesi kılındığı belirtilir ve Allah'ın ordularını O'ndan başka kimse bilemeyeceği ifade edilir. Bu ifade, meleklerin sayısının çok fazla olduğuna, ancak onların sayısı ile ilgili herhangi bir rakam vermenin mümkün olmadığına işaret eder. Açıklamasını yaptığımız bu âyet, meleklerin sayısı ile ilgilidir; tabii ki onların gerçek ve kesin sayısını sadece Allah bilir.

Gerek cahiliye devrinde gerekse daha sonraki dönemlerde melekler ve onların Allah'la ilişkisi hakkında pek çok batıl itikad ve hurafe üretilmiştir. Kur'an, bunların hepsini düzeltip melekler hakkında doğru ve sağlam bir inanç oluşturmayı hedeflemiştir.

Melek inancı, iyilik idealinin, güçlük hayatta uygulanan bir *realite* haline gelmesini sağlayan üstün bir değerdir. Çünkü melek inancı, her iyi duygu, düşünce ve davranışının benimseyip günlük hayatta uygulanması gerektiği mesajını verir.

Dört Grup İnsan

Bu âyette, dört grup insana işaret ediyor.

Bunlardan ilki, **kâfirlerdir**. İnkârcılar, hakikati kabul etmeye yanaşmayan, Kur’anda yer alan ve Peygamber (s.a.s.) aracılığı ile duyurulan temel ilkeleri reddeden kimselerdir. Cehennem muhafızlarının sayısı, bunlar için bir sınavdı. Ama onlar âyetin maksadını kavrayamadılar ve bu sayı ile alay ettiler.

İkincisi, kendilerine kitap verilmiş olanlar (ûtü’l kitap)tır. Bu terkip, daha önce vahye muhatap olmuş ve kendilerine kitap verilmiş olan topluluklar (Yahudi ve Hıristiyanlar) anlamına gelir. Bu yüzden ûtü’l-kitap terkihi, ehl-i kitapla eş anlamdır. Âyette, kitap ehlinin, bu sayıyı duyunca Kur’an’ın Allah tarafından gönderilen bir vahiy olduğuna kesin olarak kanaat getirecekleri belirtilir. Bu ifade, anılan sayının, Kur’an öncesi vahiy metinlerinde de yer aldığı ve kitap ehlinin bunu bildiği izlenimini verir. Ayrıca, daha önce hiçbir kitap okumamış olan Hz. Muhammed’in bu sayıyı belirtmesi, bu haberin ona Allah’tan geldiğini gösterir. Tabii ki bütün bunlar, kitap ehlinin Kur’an vahyi konusunda duyabilecekleri kuşkuların tamamını ortadan kaldırır. Mekke döneminde inen vahiylerde genel olarak kitap ehlinin övgü ile söz edilir ve onlar (bu âyette olduğu gibi) mü’minlerle bir arada zikredilir. Ancak Medine döneminde bu üslup biraz değişir ve sertleşir. Bunun nedeni, kitap ehlinin Kur’an çağrısına karşı takındıkları olumsuz ve düşmanca tavrıdır.

Üçüncüsü, Mü’minler. Onlar, Allah’ın varlığını ve birliğini, vahiy yoluyla ve Peygamber (s.a.s.) aracılığıyla bildirilen gerçeklerin bütününe kabul eden kişilerdir. Gerek bu âyette, gerekse Kur’an’daki bazı âyetlerde “mü’minlerin imanının artmasından” söz edilir. Kur’an’da yer alan bu ibareler, kelmacılar arasında imanın artıp artmayacağı tartışmasını doğurmuştur.

İmanın artıp artmayacağı sorusuna verilen cevaplar, imanın öz terkibine “amel”i dâhil edip etmeme durumuna göre farklılık göstermektedir. İman, amelden hâriç tutulursa, imanın kendisinde bir artma ve eksilme olmaz. Fakat amel imana dâhil edilirse, o takdirde imanda artma ve eksilme olur.

Görüldüğü gibi, artma ve eksilme savının temeli, imanın bir başka ögesi olan ameldir. İman, en ufak bir değişikliğe bile mahal bırakmayan temel öge olduğundan, imanda değişen şey ameldir. Çünkü artma ve eksilme, sadece miktar ve sayıya uygulanabilir. İmanın kapsadığı kavramsal saha içinde de sadece amel, miktar ve sayı kabul eder.

Kur'an, iman ile ameli farklı fakat birbirlerine etkileri kaçınılmaz iki değer olarak *ele* alır ve Allah'ın âyetlerinin, mü'minlerin imanını artıracığını belirtir. Buradaki artma, imanın kendisine değil sıfatına aittir. Yani imanın kalbe iyice yerleşip kökleşmesi demektir. Şu halde imanın artması, bilgi ve bilinçle taklit derecesinden tahkik derecesine ulaşması; hiç şüphe taşımayacak bir güce erişmesi anlamına gelmektedir. İşte Kur'an, imanın böyle bir güce erişip *derin bir bağlılık halini* almasını, *onun artması* olarak nitelemiştir. Kur'an'da "imanın artması" birçok âyette çok net olarak ifade edilmiştir.⁵⁶⁹ Kemâli terketmek, eksilmedir. İnsan, kendisine emredilen şeyi sürekli ve sebatlı olarak icra ederse, inancı ve bilinci giderek artar ve gelişir.

Âyette belirtilen dördüncü grup da, kalplerinde hastalık olanlardır. Bunların, münafıklar olduğu söylenmiş ise de bu yaklaşım, hem münafık olgusunun tarihi sürecine hem de "kalplerinde hastalık bulunanların", "münafıklardan" ayrı bir grup olarak belirtildiği âyetlere uygun düşmemektir. Bunlar, doğru ile yanlış arasında ayırım yapma yeteneğine sahip olmalarına rağmen, inançsızlığa eğilim duyan yarım gönüllü kimselerdir. Bu ibare, Mekke'de şiddetli İslâm düşmanlarından ayrı olarak liderlerin etkisinde kalan, imana eğilim duymakla beraber çeşitli nedenlerle İslâm'a girmekten geri duran ılımlı insanların varlığına işaret eder. Bunlar, liderlerin etkisiyle veya başka düşüncelerle İslâm'dan geri duran gönülsüz kimselerdir. Bunların en bariz vasfı, dünyaya ve çevrelerine tutsak olmaları, kendileriyle mensup oldukları çevrenin arasını açacağı gerekçesiyle İslâm'ı açıkça kabul etmeye yanaşmamalarıdır.⁵⁷⁰

569 9/Tevbe, 124; 3/Âl-i İmran, 173; 33/Ahzâb, 22; 8/Enfâl, 2; 74/Müddessir, 31; 47/Muhammed, 17; 4/Nisâ, 46

570 Fahrettin Yıldız, Tefsir Dersi Notları 1, s. 101-104

Allah'ın Saptırması ve Yol Göstermesi

Bu âyette yer alan ve “Allah dilediğini saptırır, dilediğini de doğruya ulaştırır.” anlamına gelen ibare, kendini açıklayan ve kayıtlayan diğer âyetlerle birlikte değerlendirilmezse, yanlış anlamalara neden olabilir. Bunun için, Allah'ın dilemesiyle ilgili olan âyetler; O'nun *yaratıcılığını, kudretini, adâletini ve merhametini belirten âyetlerin yanı sıra insanın irâdesini*, sorumluluğunu ve yapabileceği işleri dile getiren âyetleri de göz önünde tutarak anlamaya çalışmak gerekir.

Söz konusu ibarede üç temel kavram yer alır. Bunlar, dalâlet, hidâyet ve meşîettir. Dalâlet; şaşırmak, sapmak, yanılmak, kaybolmak ve helâk olmak gibi anlamlar taşıyan d l l kökünün mastar şeklidir. “Bilerek veya bil-meyerek doğru yoldan ayrılp *sapmaya*” dalâlet denir. Bu kavram, İslâmi terminolojide genellikle “hidâyetin” zıddı (karşıtı) olarak, “inkârı kapsayan sapıklık” anlamında kullanılır ve Kur'an'da hakkın dışında kalan her şey, “dalâlet” olarak nitelendirilir. Dalâlet sözcüğünün aslı olan d l l kökü, çeşitli şekillerde Kur'an'da “yüz doksan bir” kez kullanılır.

Demek ki *dalâlet, vahye ve akla aykırı olan ilke ve işleri benimseyip hak yoldan sapmayı ifade etmektedir*. Dalâlet, vahiy kaynaklı hak dinden sapmak ve ondan mahrum kalmaktır. Bu da, insanın kendisini hakikate ulaştıran yoldan yüz çevirip saptırmasıyla gerçekleşir.

Hidâyet; doğru yola gitmek, irşad etmek ve doğruyu göstermek gibi anlamlar taşıyan

h d y kökünün mastar şeklidir. “İnsani amaca ulaştıracak yolu göstermeye ve bu yol için kılavuzluk etmeye” hidâyet, “hak ve doğru olanı benimseyip hidâyete ermeye de ihtida denir.

İslâmî terminolojide hidâyet kavramı genel olarak, “insana doğru yolu gösterip açıklama ve ona ulaştırma; mü'minleri ödüllendirip cennete koyma” şeklinde tanımlanmış ve yorumlanmıştır. Ayrıca bu terim, Allah'ın bütün varlıkları amaçlarına uygun olarak yaratmasını, onları varlıklarını devam ettirecek vasıtalarla kavuşturmasını, insana bahşettiği akıl gücünün yanısıra gönderdiği peygamberler aracılığı ile doğru yolu gösterip açıklamasını da ifade eder. Demek ki hidâyet, insana dünya ve ahiret mutlulu-

ğunu sağlayacak yolu gösterip hak ve doğru olanı benimseyenleri dünyada Allah'ın yardımına erdirmekle (tevfikle), ahirette de cennetle mükâfatlandırmaktır. Hidâyet kavramının aslı olan h d y kökü de, çeşitli kullanım biçimleriyle Kur'an'da "üç yüz on altı" kez geçmektedir.

Kur'an'da, "Allah'ın dilediği her şeyi yaptığını" belirtmek için irâde ve meşîet kavramları kullanılır. Burada, sadece "meşîet" kavramına açıklık getirilecek, "irâde" kavramı da ileride ilk geçtiği âyette açıklanacaktır.

Meşîet; irâde, istek ve dilek gibi anlamlar taşıyan ş y e kökünün master şeklidir. Meşîet, Allah hakkında kullanıldığında, "O'nun yaratmasını, dilemesini, iyilik, lütuf, bağış ve yardımını" ifade eder. İnsan hakkında kullanıldığında ise, "arzu ve isteğin yerini bulması" anlamına gelir.

Kur'an'da, "meşîet" ve "irâde" kelimelerinin, hem Allah hem de insanlar hakkında kullanıldığı görülür. Bu kullanım şekliyle Allah'ın sınırsız irâdesi (kûllî irâde) ile insana ait olan sınırlı (cüz'î) irâdeye işaret edilir.

İlâhî irâde, mutlak ve muhtardır; hiçbir şeyle sınırlı değildir. Allah, bir şey yaratmak istediğinde ona sadece "Ol." der o hemen olur. Yüce Allah, sınırsız irâdesiyle varlık ve oluşun kendince belirlenen hedeflere doğru yürümesini sağlar. Bunun için Allah dilemedikçe insan bir şey dileyemez. Zira insanın dilemesi, irâdeli bir varlık olarak yaratılması da Allah'ın dilemesiyle olmuştur. Ancak bunda insanın seçme özgürlüğüne ve sorumluluğuna aykırı bir durum yoktur. Çünkü Allah, insanları sapıklığa veya hidâyete zorlamaz.

İnsan kendi irâdesiyle bunlardan birine ulaşır, iman ve inkâr da buna bağlı olarak Allah'ın yasaları içinde oluşur. Hemen belirtelim ki insan, Allah'ın dilemesinden değil, kendi irâdesiyle yaptığı işlerden sorumludur. Demek ki ilâhî irâde, yaratıcı ve belirleyicidir, ama zorlayıcı değildir. Bu yüzden İlâhî bir âyet ne denli büyük olursa olsun, insanı iman etmeye zorlamaz. İrade, insanın imanı veya inkârı kabule hazır olduğu zaman etkili olur. Ancak inkâr, Allah'ın dilemesiyle vuku bulsa da O'nun rızâsına konu olamaz.

Allah, insanı akıllı ve irâdeli bir varlık olarak yaratmış, hayatın dinamik yapısı içinde insan irâdesine geniş bir hareket alanı bırakmıştır. Çünkü O, insanın irâde hürriyetine müdahale etmeyi dilememiş, “İsteyen inanır isteyen de inkârcı kalır.” demiştir. Şu halde, “Allah dilediğini saptırır dilediğini de doğru yola ulaştırır.” anlamındaki ibare, Allah’ın insanları sapıklığa veya hidâyete zorladığını değil, tam aksine insanın kendi irâdesiyle bunlardan birine ulaşabileceğini belirtir. Allah, kendi irâdesiyle kötülüğe yönelen kimseyi saptırır, iyiliğe yönelen kimseyi de doğruya ulaştırır. Şâyet Allah insanları hidâyete zorlasaydı inanmayan kalmaz yahut sapıklığa zorlasaydı inanan olmazdı. Her iki durumda da insanlar yaptıklarından sorumlu tutulmazlardı.

“Allah’ın dilediğini saptırıp dilediğini hidâyete ulaştırması”, O’nun keyfi bir tasarrufunu değil; insanın, irâdesini olumlu veya olumsuz yönde kullanıp kullanmaması sonucu elde ettiği kazanımı ifade eder. İnsan irâdesini olumlu yönde kullanır, iman ve salih amelle Allah’a yönelir, Kur’an’a ve Peygamber’e (s.a.s.) tâbi olursa hidâyete erer veya erdirilir. Şâyet hevâsına uyup isyan eder de kalbini katılaştırırsa sapıklığa düşer. Öyleyse, insanın Allah tarafından hidâyete erdirilmesi, kişinin hidâyeti benimseme irâdesi göstermesine bağlıdır. İşte insanın hidâyete erme konusundaki bu önemli fonksiyonunu dikkate alarak söz konusu ibareleri yerine göre, “Allah yoldan çıkmak isteyen saptırır, doğruya ulaşmak isteyen de doğru yola ulaştırır.” şeklinde manalandırmak daha isabetli olur. Çünkü insanın hidâyete ermesi için ona peygamber veya ilâhi kitap aracılığı ile yol gösterilmesi gerekli ise de bu yeterli değildir. İnsanın hidâyete ermesi için, ayrıca gösterilen yolda gitmeyi istemesi ve ona yönelmesi de gerekir. İlâve edelim ki bu tür beyan üsluplar, bir kınama ve uyarma manası da taşımaktadır.

Sonuç olarak bu konuyla ilgili âyetlerin tamamı birlikte değerlendirilirse, Allah’ın bir insanı sebepsiz yere dalâlete düşürüp onu cehenneme sevkettiğini söylemenin mümkün olmadığı görülür. Çünkü sorumluluğa konu teşkil eden işlerde zorlama (cebir) olmadığı âşikârdır. İlâhi irâde yaratıcı ve belirleyicidir, fakat zorlayıcı değildir. Allah’ın dilemesi, insanların tutum ve davranışlarına göre tecelli etmektedir. Hidâyeti benimseme eylemi ve buna samimi olarak yönelme hareketi ise insana aittir. Bunun için, insanın sapıklığı veya hidâyeti seçmesi, Allah’ın zorlamasıyla değil, kişinin istek, gayret ve seçeneğiyle gerçekleşmektedir.

Dalâlete veya hidâyete sevketme işinin Allah'a nisbet edilmesi, bunun insanların irâde ve seçeneklerine bağlı olarak tecelli ettiği; bu tecellinin ise ezelde Allah tarafından bilindiği şeklinde algılanmalıdır. Eğer böyle olmasaydı, insanın irâdeli yaratılmasının, ona peygamber ve kitap gönderilmesinin bir anlamı kalmaz; ceza ve mükâfatın da bir dayanağı olmazdı. İşte bu noktaya dikkat çekmek için âyetlerde yol gösterme ve saptırma, öncelikle insanın özgür irâdesi ve seçimiyle başlayan bir yönelime bağlanmaktadır.

Âyetin son kısmında yer alan ve “Rabbinin ordularını ancak kendisi bilir.” anlamına gelen ibare, cehennem muhafızlarının sayısını sâdece Allah'ın bilebileceğine ve bunun bir gayb konusu olduğuna işaret eder. Öyleyse insana düşen görev, onların mâhiyetini, sayısını ve gücünü ancak Allah bilir deyip vahiyle bildirilen gerçeklere hiç kuşku duymadan inanmaktır. Çünkü gerek sekar (cehennem) gerekse bu âyetler, insanın menfaati için verilen öğüt ve uyarıdır. Yüce Allah, bu âyetleri, cedelleşme ve çekişme konusu yapılması için değil, bir sakınma ve uyanma vesilesi olması için göndermiştir.

Kur'an'ı kendi vahyediliş düzeni içinde ele alıp incelersek, onun nelere öncelik tanıdığını kolayca görebiliriz. Kur'an, varlık alanına çıkarmak istediği insanın öncelikle okumasını ve aydınlanmasını, okuyup yazarak bilgi değerine ulaşmasını ister. Bilgi, iman ve düşünce gibi yüksek değerlerle kişisel donanımını tamamlayan insana bireysel kıyam emrini verir; sonra da bu kıyam emrini kişisel boyuttan toplumsal boyuta yöneltir. Kur'an'la ortaya konulan bu yöntem, kendi iç benliğinde gerekli gelişme ve değişmeyi gerçekleştiremeyen kişilerin, başkalarını olumlu yönde etkileyemeyecekleri mesajını verir.

Şu halde, hak davetçisinin insanları doğruya yönlendirebilmesi için, önce kendi iç donanımını tamamlayıp kıvama ermesi, yaşantısını her yönden temiz tutması, dünyacı çıkarları bir tarafa bırakıp ihlâsla çalışması, zorluklara karşı da sabırlı olması gerekmektedir. Zaten bunlar, hem mü'min bir kişiliğe sahip olmasının hem de başarının gereğidir. Çünkü İslâm, yanlış, kötü ve kirli olan hiçbir şeyi kabul etmez.

İslâm daveti ilk başta, barışçı bir yöntem izledi. Çünkü bu dönemde davetin barışçı kalması gerekiyordu. Ancak Kureyş, çeşitli meclislerde Kur'an'ı konuşuyor, kimileri bu bir kehânettir, kimileri de sihirdir diyordu. Tabii ki bu söylentiler, Peygamber'in (s.a.s.) çok ağrına gidiyordu.

O, evinde giysilerine bürünmüş bir haldeyken bu kez Cebrâil: “*Ey örtüye bürünen peygamber! Artık kalk ve uyar!*” emrini getirdi. İşte bu çağrıyla, davetin ikinci aşamasına geçildi. Hemen hatırlatalım ki ilk nüzul grubunu oluşturan âyetlerde ağırlıklı olarak ilim ve iman konularının yer aldığı, ikinci nüzul grubundaki âyetlerde ise daha çok ahlâki ve ameli konuların işlendiği görülür.

İlk dönem vahiylerinde, Peygamber’in (s.a.s.) öncelikli görevinin insanları uyarmak (inzar) olduğu sıkça vurgulanır. Bu uyarma, kimi zaman nesnesi belirtilmeksizin tek başına, kimi zaman da ateş, cehennem, âhîret cezası ve dünya felâketi gibi nesnelere ima edilerek yapılır. Bununla, insanların görüş ve yaşantılarındaki yanlışların düzeltilmesi amaçlanır.

Hiz. Muhammed’in, Allah’tan mesajlar aldığını ve kendisinin bir peygamber olduğunu söylemesi, daha ilk günlerden itibaren eleştirilmiş; sonraki günlerde de hem Kur’an hem de Peygamber (s.a.s.) saldırıya uğramıştır. İnkârcılar, Kur’an’a “eskilerin masalları”, Peygamber (s.a.s.)’e de “mecnun” dediler. Ayrıca onlar, Kur’an âyetlerini alay konusu yaptılar.

Kur’an, muhâliflerinin alaylarını ve eleştirilerini çekincesiz olarak nakleder. Çünkü o, kendisinden emirdir. Ne Kur’an “eskilerin masalı”dır, ne de Hiz. Muhammed iddia edildiği gibi “mecnun”dur. Bu haksız ve mantıksız iddialar, orta çağ anlayışlarıdır. Bunlar bir yana bırakılmadan gerçeği görmek mümkün değildir.

Cehennemın on dokuz muhafızı vardır; ama bunlar dünya muhafızlarıyla karıştırılmamalıdır. Çünkü bu muhafızlar insan değil melektir. On dokuz muhafız meleğin anılması, inkârcılar için bir sınavdır.

Kur’an’ı yalanlayan, onun âyetlerini alaya alan ve hakkı engellemeye kalkışan inkârcılar, yarın yaptıklarının hesabını mutlaka verirler; Allah’ın âdil kararıyla hak ettikleri cezayı görürler.

Samimi mü’min, dünya varlığıyla şımaran, bunu güç ve övünç kaynağı yapan kimselerin engellemelerine aldırmadan Allah yolunda yürümeye devam eder.

Davetçi ve önderlerin; kötülük ve pisliklerden (ahlâki kirlenmişlikten) âri ve beri olmaları; başa kakmadan ve yüze çarpmadan minnetsiz bir hiz-

met ortaya koymaları; zorluklar ve sorunlar karşısında da sabırlı, metanetli ve cesaretli olmaları şarttır.

Doğru bir hayatın gerekli olduğunu kavrayabilmenin bir şartı da bilincin yenilenmesidir. Şu halde, yeni bir İslâmi hayatın gerekliliğini idrak edip sürekliliğini sağlamak için, öncelikle bilinç yenilenmesine ihtiyaç vardır.⁵⁷¹

Bir önceki âyet indiğinde müşrikler, alay yollu sözlerle kendilerinin kalabalık bir topluluk olduğunu, dolayısıyla on dokuz bekçinin güç yetirip onları cehenneme atamayacağını söylemişlerdi. Ardından gelen bu âyetle cehennem işlerine bakmakla meleklerin görevlendirildiği bildirilerek onların meleklerle güç yetirmelerinin mümkün olmadığına dikkat çekilmiştir. Aslında inkârcıların hepsi bir araya gelse bir meleğe bile güçleri yetmez. Âyetle on dokuz sayısının verilmesi sadece bir imtihan vesilesi olarak gösterilmiştir. “*Kendilerine kitap verilenler iyiden iyiye öğrensinler*” şeklinde çevirdiğimiz cümle bazı Ehl-i kitap mensuplarının, bu âyetlerde verilen bilgileri Tevrat ve İncil’in ruhuna uygun bulduklarını gösterir. Çünkü müşriklerin aksine, müslümanlar gibi yahudiler ve hristiyanlar da âhirete iman ederler.

“*Kalplerinde hastalık bulunanlar*”ın kimler olduğuna dair iki farklı görüş vardır:

a) Bunlar münafıklardır; her ne kadar Mekke döneminde münafık yok idiye de âyet İleride böyle bir grubun ortaya çıkacağını haber vermiştir. Nitekim Medine döneminde önemli bir münafıklar grubu vardı,

b) “*Kalplerinde hastalık bulunanlar*” Hz. Peygamber’e iman edip etme hususunda tereddütte kalan müşriklerdir.⁵⁷² Müşriklerin “Allah bu misalle ne demek istemiş olabilir?” anlamındaki sorusunda geçen “misal”den maksat, cehennem on dokuz görevlisiyle ilgili 30. âyetteki anlatımdır. Âyetle “mesel” kelimesi, “haber, söz, bilgi” şeklinde de yorumlanmıştır. Müşrikler bu soruyla cehennem on dokuz bekçisinin bulunduğunu söyleyen sözün vahiy olduğuna, yani Allah’ın böyle bir söz söyleyeceğine inanmadıkları anlatmak istemişlerdir.⁵⁷³ Zira onlar Kur’an’a inanmadıkları için Kur’an’ın verdiği bilgiyi doğru sayarak bu bilgiye dayalı samimi soru sormaları da mümkün değildir.

571 Fahrettin Yıldız, Tefsir Dersi Notları 1, s. 105-107

572 Râzî, XXX, 207; Şevkânî, V, 380

573 İbn Âşûr, XXIX, 317

Allah Teâlâ kitapları ve peygamberleri vasıtasıyla insanlara doğru yolu göstermiştir. O'nun irşat ve yardımlarından yararlananlar doğru yolu bularak kurtuluşa ererler; kendi irâdeleriyle Allah'ın emrine karşı geldikleri ve nefislerine uydukları için Allah'ın irşat ve yardımından faydalanamayanlar da sapkınlıklarına devam ederek bedbaht olurlar. İşte böylece Allah dilediğini sapkınlıkta biralar, dilediğine de doğru yolu gösterir.⁵⁷⁴

“Rabbin ordularından maksat genel anlamda Allah'ın irâdesine teslim olup buyruklarını icrâ eden görünür ve görünmez varlıklar; özel olarak bu bağlamda cehennemdeki hizmetleri yerine getiren görevlilerdir. Âyette cehennemin bekçilerinin sayısı konusunda Hz. Peygamber'le alay edenlere cevap verilmekte, gayb âleminde olan meleklerin sayılarını, güçlerini ve diğer özelliklerini Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceği ifade edilmektedir. “Rabbinin orduları” tanılaması aynı zamanda Hz. Peygamber'in şanının yüceliğine, bu ordulardan bir kısmının onun zaferi için yardımcı olacaklarına işaret eder. Âyetin son cümlesi, cehennem bekçileri, onların sayıları ve diğer anlatılanların tümünün insanlara Allah'ın gücünü hatırlatmak ve O'na itaat etmelerini sağlamak için bir öğüt ve nasihat olduğunu ifade etmektedir.⁵⁷⁵

* * *

574 Bu konuda bilgi için bk. 2/Bakara, 26

575 Prof. Dr. Hayrettin Karaman, Prof. Dr. Mustafa Çağrı, Prof. Dr. İbrahim Kafi Dönmez, Prof. Dr. Sabrettin Gümü, Kur'an Yolu, V/421422 (496-498).

BİR EK

On Dokuzculuk Nedir? Kendi Açıklamalarıyla On Dokuz ve Kur'an

Kur'an'da 19 Nasıl Geçiyor?

19 enteresan özellikleri olan asal bir sayıdır ve Allah'ın birliğini belirten "Vahid" isminin matematiksel değeri 19'dur. Peki, 19'un önemine asıl dikkatlerimizi çeken, Kur'an'daki 19'un fonksiyonlarına işaret eden ifadeler nasıldır? Kur'an'ın 74. sûresi Müddessir (Gizlenen) sûresi 19 sayısına dikkat çekilen süredir. Konumuz açısından önemine binaen 19'dan bahsedilen âyetleri, daha önceki âyetlerden başlayarak okuyalım:

24- *"Şöyle dedi: "Bu aktarılarak öğretilen bir büyüden başka bir şey değil"*

25- *"Bu sadece bir insan sözüdür."*

26- *Onu Sakar'a (bilgisayara) salacağım.*

27- *Sakar nedir bilir misin?*

28- *Ne bırakır, ne de yüklenir.*

29- *İnsanlar için tablolar sunandır O.*

30- *Üzerinde 19 vardır.*

31- *Ateşe bekçi olarak sadece melekleri atadık. Onların sayısını da, inkârcılar için bir fitne kıldık. Ta ki; kendilerine kitap verilenler kesin bir bilgiyle inansın. Kendilerine kitap verilenler ve inananlar kuşkuya düşmesin. Kalplerinde hastalık olanlarla, inkârcılar da "Allah bu örnekle neyi anlatmak istedi" desinler. Böylece Allah dilediğini/dileyeni saptırır, dilediğini/dileyeni de doğruya iletir. Efendi'nin ordularını kendisinden başkası bilmez. Bu insanlara bir hatırlatıcıdır.*

32- *Hayır Ay'a andolsun*

33- *Dönüp gittiği zaman geceye*

34- *Ve ağardığı zaman sabaha*

35- *Bu gerçekten büyüklerden biridir.*

36- *İnsanlar için bir uyarıcıdır.*

37- *İlerlemek ya da geride kalmak isteyenleriniz için.” (74/Müddessir Sûresi, 24-37)*

Kur'an'a Göre 19'un Fonksiyonları

Kur'an'da 19 dışında da sayılar geçmektedir. Fakat bu sayıların hemen hepsi bir ismi nitelemek için kullanılmıştır. Dört ay, yedi gök, bin ay gibi... Fakat 30. âyette “*Üzerinde 19 var*” diye 19 vurgulandıktan sonra, 31. âyet-te “*Onların sayısını da...*” denerek, 19'un fonksiyonları anlatılmaktadır. Bu fonksiyonlar şöyledir:

1- İnkârcılar için bir fitne [Bir bela, aleyhlerine durum oluşturan bir unsur]

2- Kitap verilenleri [Yahudileri, Hristiyanları] ikna etme özelliği

3- İnananların kesin bir bilgiyle inanmasını sağlama

4- İnananların ve kitap verilenlerin kuşkularını yok etme

5- Kalplerinde hastalık olanların, inkârcıların anlayamayacağı, bu örneği hafife alacağı bir durum oluşturma. (Âyette kalplerinde hastalık olanların ve inkârcıların “Allah bu örnekle neyi anlatmak istedi?” diye sorduklarını görüyoruz. Kanaatimize göre bu soru, merak eden insanların sorusu değildir. Bu soru, sırf karşı çıkmak için inkârcı psikolojisiyle yapılmış, âyeti hafife alan bir yaklaşımın ifadesidir.)

İnkârcının, Kur'an için "Bu sadece bir insan sözüdür" dediği 25. âyette anlatıldıktan sonra 31. âyette, 19'un inkârcıya bir fitne olduğu vurgulanıyor. Görülüyor ki 19, Kur'an'ın insan sözü olduğu iddiasına karşı bir cevaptır. Bir sayı ve bir cevap... Aynı zamanda bu sayı kuşkuları giderip, kesin bilgiyle inanılmasını sağlıyor. 19 mucizesi keşfedilmeden önce, bunun insanlar için ne kadar inanılmaz olduğunu siz düşünün. 19 mucizesinin anlaşılması için 1400 yılı aşkın bir zaman gerekmiştir ve vakti gelince Müddessir (Gizlenen) Sûresi'nin içinde gizlenen mucize açığa çıkmıştır. Bu mucize açığa çıktıktan sonra gerçekten de Kur'an'ın insan sözü olduğunu söyleyenlere bu mucizenin cevap verdiği, nasıl inananların ve kitap verilenlerin kesin bilgiyle inanmalarına ve kuşkularının giderilmesine katkıda bulunduğu ve niye 19'un bu fonksiyonlarından Müddessir Sûresi'nin 35. âyetinde "*Bu gerçekten büyüklerden biridir.*" diye bahsedildiği anlaşılmaktadır.

Müddessir Sûresi ve 19'un Bulunma Tarihi

Kur'an'ın içindeki 19 koduna, ilk olarak 1974 yılında dikkat çekilmiştir. Daha sonra birçok araştırmacının katkılarıyla Kur'an'daki bu sistem ile ilgili birçok mucize açığa çıkmıştır. Müddessir Sûresi 74. sûredir ve 19 ile 74'ü arka arkaya koyduğumuzda çıkan sayı, aynı zamanda bu mucizenin bulunuş tarihidir.

Bu mucize ile ilgili ilk veriler Amerika'da yaşayan müslümanlarca ortaya kondu. Mucizenin ortaya konduğu tarihte, Dünya'daki en yaygın takvim miladi takvimdir ve bu takvim tam 1974 yılını göstermektedir. Yani Hz. İsa'nın doğumundan 1974 yıl sonra bu gizlenen mucize, Kur'an'ın Müddessir (Gizlenen) sûresinde işaret edilen mucize açığa çıkmıştır.

Bu mucizenin bulunduğu tarihte Peygamberimiz'in Mekke'den Medine'ye hicreti ile başlayan takvim 1393 yılını göstermektedir. Bilindiği gibi Peygamberimize Kur'an, hicretten 13 yıl önce vahyedilmeye başlanmıştır. Yani bu mucize Kur'an'ın vahyedilmeye başlamasından tam 1406 yıl sonra keşfedilmiştir. Peki, 1406 nedir? Sıkı durun $1406 = 19 \times 74$ 'tür.

19 Mûcizesinin keşif tarihi	1974
19 Mûcizesinin 19'u ve 19'un geçtiği 74'üncü sûrenin arka arkaya yazımı	19-74
Kur'an'ın vahyinden kaç yıl sonra bu mûcizenin keşfedildiği	19x74 (1406)

Kur'an'daki sayısal mûcizeye işaret eden Müddessir (Gizlenen) Sûresi'nin kendisi baştan aşağı sayısal mûcizeler ile doludur. 19 mûcizesinin 19'unu, bu mûcizenin anlatıldığı sûrenin (74) arkasına koyduğumuzda oluşan sayı aynı zamanda 19 mûcizesinin keşif tarihi olan 1974'ü vermektedir. Acaba inkârcılar buna ne der? Tesadüf. Peki, Kur'an'ın inişinden sonra geçen 1406 yıl aynı 19 ile aynı 74'ün bu sefer çarpımını verir. Peki, inkârcıların buna cevabı ne olacaktır? Yine tesadüf... Acaba 19 mûcizesinin bulunuş tarihinin Müddessir (Gizlenen) sûresinde kodlu olduğuna dair vereceğimiz ilave müthiş delillere inkârcılar yine tesadüf deme yüzüslüğünü gösterebilecekler mi? Müddessir Sûresi'nin ilk iki âyeti şöyledir:

1- *“Ey gizlenen*

2- *Kalk ve uyar.”* (74- Müddessir Sûresi, 1-2)

Sûrenin ilk âyeti gizlenene (müddessir) seslenmekte ve ikinci âyeti artık kalkış vaktinin geldiğini, uarmaya başlamasını söylemektedir. İşte bu iki âyet, toplam 19 harftir. Bu iki âyetin sayısal değeri (ebcedi) acaba kaçtır dersiniz? Duyunca inanmakta zorluk çekebilirsiniz. İşte bu iki âyetin sayısal değeri tam 1974'tür. Anlamin, matematiğin ve bir mûcizenin gerçekleşmesinin uyumu ancak bu kadar mükemmel olabilir.

Sıra No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Harf	Ya	Elif	Elif	Ya	He	Elif	Elif	Lam	Mim	De
Sayısal Değer	10	1	1	10	5	1	1	30	40	4
Sıra No	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
Harf	Tse	Re	Kaf	Mim	Fe	Elif	Nun	Dhe	Re	
Sayısal Değer	500	200	100	40	80	1	50	700	200	
Toplam:					1974					

Kur'an, indiği dönemde Peygambere seslenirken, anlamsal uyum muhafaza edilerek, ileride gerçekleşecek olan mucizenin açığa çıkış tarihi de kodlanmıştır. Bu mucize 19 mucizesidir ve 19 harfle bu mucizeye işaret edilmektedir. Bu mucizenin ortaya çıkış tarihi olan 1974 ise, bu 19 harfin sayısal değerine eşittir. Ayrıca bu 19 harfin sayısal değeri, 19 mucizesinin 19'unun ve 19'un anlatıldığı sûre olan Müddessir Sûresi'nin numarası olan 74'ün arka arkaya yazılmış şeklidir.

Müddessir Sûresi'nin birinci âyeti (74, 1) olarak gösterilir. Yine ilginçtir ki sayısal mucize açısından önemli bu âyetten itibaren Kur'an'ın sonuna kadar 741 âyet vardır ve 741 (19x39)'a eşittir.

Muddessir Sûresi 1. âyetin matematiksel gösterimi	Bu âyetten Kur'an'ın sonuna kadar olan âyet sayısı
74-1	741=(19x39)

Büyüklerden Biri

Büyüklerden biri olarak nitelenen 19 mûcizesinin (35.  yet) b y kl  , bu mûcizenin anlatıldığı Müddessir S resi’ndeki matematiksel kodlamalardan ba layarak kendini göstermektedir.

Müddessir S resi’nde, Kur’an’ın insan sözü olduğunu söyleyen kişinin “Sakar”a atılacağı söylenir. 27.  yette “Sakar nedir bilir misin?” diye sorularak “Sakar”ın anlamının ne olduğu gündeme getirilir. Daha sonra “Sakar”; her şeyi kapsayan, insanlar için tablolar sunan bir ceza olarak tarif edilir. Bu ceza, cehennem olarak d   n lebilece i gibi, inkârcılara cevap olan 19 olarak da düşünülebilir. Cehennemin her şeyi kapsayan, insanlara yaptıklarını gösteren özelliği gibi, 19’un da tüm Kur’an’ı matematiksel bir sistem olarak kaplayıp koruyan, tablolar sunarak mûcizesini belli eden, böylece inkârcıların “Bu sadece bir insan sözüdür.” iddiasına cevap veren özelliği vardır. “Sakar”a bu iki anlamdan hangisi verilirse verilsin, 31.  yette, 19’un fonksiyonlarına dikkat çekildiği için sonuç değişmez.

Her durumda “Sakar” kelimesi 19 mûcizesi açısından önemli bir kelimedir ve Kur’an’da 4 defa geçen bu kelimenin 3’  Müddessir S resi’nde geçmektedir. Müddessir S resi’ndeki bu 3 geçişin de matematiksel olarak kodlandığına tanık oluyoruz. Müddessir S resi’nde “sakar” kelimesi 26., 27. ve 42.  yetlerde geçer. Bu 3 âyetin toplamı ise 95’tir (19x5). Ayrıca bu 3 âyetin matematiksel değerlerinin toplamı da 1900’d r. 1900 hem (19x100)’e eşittir, hem de bu 3 âyetin matematiksel değeri ile Müddessir S resi’nin numarası olan 74’  toplarsak gene 19 mûcizesinin bulunma tarihi ortaya çıkar.

Müddessir Sûresi'nde Sakar kelimesinin geçtiği âyetlerin numaraları	Toplam
26+27+42	95(19x5)

Müddessir Sûresi'nde geçen Sakar kelimesinin geçtiği âyetlerin matematiksel değeri
--

26 556	+	27 683	+	42 661	Toplam 1900(19x100)
-----------	---	-----------	---	-----------	------------------------

Sakar kelimesinin geçtiği âyetlerin matematiksel değeri	Müddessir Sûresinin Numarası	Toplam
---	------------------------------	--------

1900 + 74 1974 (19 Mûcizesinin keşif tarihi)
--

Kur'an'daki '19' mûcizesi

Kur'an'ın matematiksel mûcizelerinin bir başka yönü ise 19 sayısının, âyetlerin içine şifresel bir biçimde yerleştirilmiş olmasıdır. Kur'an'da "Onun üzerinde ondokuz vardır." (Müddessir Sûresi, 30) âyeti ile dikkat çekilen bu sayı, Kur'an'ın birçok yerinde şifrelenmiştir. Bunun örneklerinden bir kısmını şöyle sayabiliriz:

Besmele 19 harftir.

Kur'an 114 (19 x 6) sûreden oluşur.

İlk vahyolan sûre (96. sûre) sondan 19. sûredir.

Kur'an'ın ilk vahyedilen âyetleri 96. sûrenin ilk 5 âyetidir ve bu âyetlerin toplam kelime sayısı 19'dur.

Vahyedilen ilk sûre (Alak Sûresi) 19 âyete sahiptir ve 285 (19 x 15) harf içerir.

Son vahyedilen sûre olan Nasr, toplam 19 kelimedenden oluşur.

Ayrıca Nasr Sûresi'nin Allah'ın yardımından söz eden ilk âyeti de 19 harftir.

Kur'an'da 114 (19 x 6) besmele bulunur. Bu sayı da 19'un 6 katıdır. Kur'an'da 113 sûre besmele ile başlar. Başında besmele bulunmayan tek sûre, 9 numaralı Tevbe Sûresi'dir. Kur'an'da sadece Neml Sûresi'nde iki besmele bulunmaktadır. Bu besmelelerden biri sûrenin başında diğeri ise 30. âyette yer alır. Besmele ile başlamayan Tevbe Sûresi'nden itibaren saymaya başlanıldığında Neml Sûresi'nin 19. sırada yer aldığı görülecektir. 19 sûre sonra gelen 27 numaralı Neml Sûresi'nin hem başında, hem de 30. âyetinde besmele vardır. Böylece 27. sûrede iki besmele bulunur. Besmeleleri 114'e tamamlayan 27. sûrenin 30. âyetidir. Ayrıca sûre ve âyet numaralarını yani 27 ve 30'u topladığımızda 57 (19 x 3) sayısını buluruz.

Tevbe Sûresi'nden (9) Neml Sûresi'ne (27) kadar olan sûre numaraları toplamı; (9+10+11+12+13+14+15+16+17+18+19+20+21+22+23+24+25+26+27=) 342'dir. Bu da 19'un 18 katıdır.

19 ve 19'un katı olan âyetlerde geçen Allah kelimelerinin toplamı 133 (19 x 7) katıdır.

“Bir” anlamına gelen “vâhid” (i harfi okunurken ekleniyor) kelimesinin ebced değeri 19'dur. Kur'an'da bu kelime, bir çeşit yemek, bir kapı vs. gibi farklı kelimeler için kullanılmıştır. “Bir Allah” olarak kullanımı ise 19 keredir.

İlk başlangıç harflerinden (Elif, Lam, Mim; Bakara Sûresi, 1. âyet) son başlangıç harflerine (Nun; Kalem Sûresi, 1. âyet) kadar olan âyet sayısı 5.263 (19 x 277)'tür.

Başlangıç harflerinin bulunduğu ilk sûre ile başlangıç harflerinin bulunduğu son sûre arasında, başlangıç harflerinin bulunmadığı 38 (19 x 2) sûre vardır.

“Rahmân” kelimesi ise Kur’an’da 57 (19 x 3) defa geçmektedir.

Kur’an’da bahsi geçen 30 farklı rakam vardır. Kur’an’da geçen tüm bu sayıları (tekrarlar dikkate alınmadan) topladığımızda çıkan sayı 162.146’dır. Bu da 19’un 8.534 katıdır:

$$1+2+3+4+5+6+7+8+9+10+11+12+19+20+30+40+50+60+70+80+99+100+200+300+1.000+2.000+3.000+5.000+50.000+100.000=162.146 \quad (19 \times 8.534)$$

Bu 30 farklı sayıya ek olarak Kur’an’da 8 tane kesirli sayıdan bahsedilir. Bunlar 1/10, 1/8, 1/6, 1/5, 1/4, 1/3, 1/2, 2/3’tür. Böylece Kur’an 38 (19 x 2) farklı sayı içerir.

Kur’an’ın en başından itibaren 19 âyete sahip ilk sûresi İnfitar Sûresi’dir. Bu sûrenin diğer bir özelliği son kelimesinin Allah olmasıdır. Bu aynı zamanda Rabbimiz’in “Allah” olarak zikredilen, Kur’an’daki sondan 19. ismidir.

Kaf harfi ile başlayan 50. sûrede 57 (19 x 3) adet Kaf harfi vardır. Başında K(19 x 5)’tir.

50. Sûre *57 (19x3) Kaf harfi

42. Sûre *57 (19x3) Kaf harfi

50. Sûrede 45 âyet 50+45=95 (19x5)

42. Sûrede 53 âyet 42+53=95 (19x5) kaf harfi bulunan 42. sûrede yine 57 (19x3) adet

Kaf harfi bulunur. 50. sûrenin 45 âyeti vardır. Bunları toplarsak sonuç 95 (19 x 5)’tir. 42. sûrenin 53 âyeti vardır. Bunları toplarsak 42+53 yine 95.

Kaf Sûresi'nin ilk âyetinde Kur'an için kullanılan Mecid kelimesinin ebced değeri 57 (19 x 3)'dir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi sûre içindeki Kaf harflerinin toplamı da 57'dir.

Kaf Sûresi'ndeki Kaf harflerinin geçtiği âyetlerin numarasını topladığımızda 19'un 42 katı olan 798 sayısını elde ederiz. 42 sayısı ise başlangıç harfleri arasında Kaf olan diğer bir sûrenin numarasıdır.

Nun harfi sadece 68. sûrenin başında bulunur. Bu sûredeki Nun harflerinin toplam sayısı 133 (19 x 7)'tür.

Sûre numaraları 19'un katı olan sûrelerin âyet sayılarını (besmele dâhil) topladığımızda:

SÛRE NO ÂYET SAYISI

19x1 19. Sûre 99

19x2 38. Sûre 89

19x3 57. Sûre 30

19x4 76. Sûre 32

19x5 95. Sûre 9

19x6 114. Sûre 7

TOPLAM =266 (19x4)

Yâ, Sin harfleri Yasin Sûresi'nin başında bulunmaktadırlar. Sin harfi Yasin Sûresi'nde 48 defa geçmekte iken Ya harfi 237 defa geçmektedir. Bu iki harfin toplamı 285 (19 x 15)'tir.

Yalnızca tek bir sûre -7. sûre- "Elif, Lam, Mim, Sad" başlangıç harfleriyle başlamaktadır. Elif harfi bu sûrede 2.529 defa, Lam harfi 1.530 defa, Mim harfi 1.164 defa ve Sad harfi 97 defa geçmektedir. Bu şekilde 4 harfin bu sûrede toplam olarak geçtiği yer $2.529 + 1.530 + 1.164 + 97 = 5.320$ (19 x 280)'dir.

Elif, Lam, Mim harfleri Arapçada en sık kullanılan harflerdir. Bu harfler birarada 6 sûrenin -2, 3, 29, 30, 31 ve 32- başında yer almaktadırlar ve bu 3 harf, 6 sûrenin her birinde toplam 19'un katı olarak geçmektedir. Sırasıyla [9.899 (19 x 521), 5.662 (19x298), 1.672 (19 x 88), 1.254 (19 x 66), 817 (19 x 43)]. Bu üç harfin 6 sûrede toplam olarak geçtiği yer 19.874 (19 x 1.046)'tür.

Elif, Lam, Ra başlangıç harfleri 10, 11, 12, 14 ve 15. sûrelerde bulunmaktadır. Bu harflerin bu sûrelerde toplam olarak geçtiği yer 2.489 (19 x 131), 2.489 (19x131), 2.375 (19 x 125), 1.197 (19 x 63) ve 912 (19 x 48)'dir.

Elif, Lam, Mim, Ra başlangıç harflerinin toplam olarak geçme sıklığı 1.482 (19 x 78)'dir. Elif harfi 605 defa, Lam harfi 480 defa, Mim harfi 260 defa ve Ra harfi 137 defa geçmektedir.

Kâf, Ha, Ya, Ayn, Sad başlangıç harfleri tek bir sûrede -19. sûre- geçmektedir. Kaf harfi bu sûrede 137 defa, Ha harfi 175 defa, Ya harfi 343 defa, Ayn harfi 117 defa ve Sad harfi 26 defa geçmektedir. 5 harfin toplam olarak geçtiği yerlerin sayısı $137 + 175 + 343 + 117 + 26 = 798$ (19 x 42)

Bu konudaki diğer tespitler ise şöyledir:

Tüm Kur'an'da;

Etîû (itaat ediniz) kelimesi 19 kere,

Abd (kul), *âbid* (kulluk eden kişi) ve *ibâdet* kelimeleri ise toplam 152 (8 x 19) kere geçmektedir. Aşağıda örnek olarak verilen Allah'ın isimlerinden bazılarının sayısal ebced değeri de 19'un katlarıdır.

Vâhid (Tek) 19 (19 x 1)

Câmi' (Toplayan) 114 (19 x 6)

İlk vahiy olan 96. sûre sondan 19. sûredir. 19 âyetten oluşur ve bu sûrede toplam 285 (19 x 15) harf vardır. Vahyin ilk 5 âyetinde ise 76 (19 x 4) kelime bulunmaktadır. İkinci olarak vahyedilen 68. sûrede vahyolunan ilk âyetler 38 (19 x 2) kelimedenden oluşmaktadır. Üçüncü vahiy olan 73. sûre, 57 (19 x 3) kelimedenden oluşmaktadır.

Müddessir Sûresindeki Diğer Mûcizeler

Müddessir Sûresi'nin tüm âyetlerinin çok kısa olmasına karşın 19'un fonksiyonlarını anlatan Müddessir Sûresi'nin 31. âyeti çok uzundur. Bakara Sûresi'nin 282. âyeti en uzun Kur'an âyeti olmasına rağmen içinde bulunduğu Bakara Sûresi'nin âyet başına kelime ortalamasının 6 katı kadar uzundur. Müzemmil Sûresi'nin 20. âyetinde de benzer bir özellik vardır, fakat o âyet de içinde bulunduğu sûrenin âyet başına kelime ortalamasının 8 katı kadar uzunluktadır. Oysa Müddessir Sûresi 31. âyeti içinde bulunduğu sûrenin âyet başına kelime ortalamasından 12 kattan daha fazla uzundur. Böylece bu âyet, 6000'den fazla Kur'an âyeti içinde bulunduğu sûrenin, kelime ortalamasına oranla en fazla kelimeye sahip âyet olup, özel bir konuma sahiptir. Böylece Kur'an'da bir sayının (19) fonksiyonundan bahseden tek âyet olan Müddessir Sûresi 31. âyeti, matematiksel olarak kelime sayısı açısından da özel bir konuma gelmektedir. Bu özellikten hareketle, bu âyetin kendi içinde, sûreye göre konumunu, harf ve kelime sayılarını incelediğimizde; 19'un fonksiyonlarından bahseden bu âyetin, 19'a bağlı kodlanışına tanıklık ederiz. Bu özellikleri şöyle maddeleyebiliriz:

1- Bu âyet 57 (19x3) kelimedenden oluşur. 19'un fonksiyonlarından bahseden bu âyet $19 \times 3 = 57$ kelimeye sahipken "Üzerinde 19 vardır" diye geçen bir önceki âyet 3 kelimeye sahiptir. Böylece bu âyetin 19'un 3 katı olmasındaki 3 katsayısı da bir anlam kazanmaktadır.

2- Bu âyetin "... Allah bu örnekle neyi anlatmak istedi" diye biten kısmında, 19'un fonksiyonlarının anlatımı biter. Âyetin bu kısmı 38 (19x2) kelimeyken, geri kalan kısmı 19 kelimedir.

3- Müddessir Sûresi'nin ilk 19 âyetinin 57 (19x3) kelime olması, bu sayının 19'un fonksiyonlarından bahseden tek âyete eşit olması da çok enteresandır.

4- 19'un fonksiyonlarını anlatan Müddessir Sûresi'nin 31. âyetine kadar 95 (19x5) kelime geçmesi de Allah'ın 19'lu kodlanışı bu sûrede ne kadar yoğun kullandığının ayrı bir delilidir.

5- Müddessir Sûresi'nin 30. âyeti 19 sayısının telaffuz edildiği tek âyettir. Müddessir Sûresi'nin başından bu kelimenin (ondokuz) başlangıcına

kadar tam 361 (19x19) harf geçmektedir. Allah'ın mûcizesi ne kadar detaylı ve ne kadar büyüktür!

6- Müddessir sûresi 56 tane numaralı âyete ve başında numarasız Besmele'ye sahiptir. Böylece Müddessir Sûresi $56+1=57$ (19x3) âyettir.

Bu altı maddede belirttiğimiz özellikler kadar iddialı olmasa da iki noktaya daha dikkat çekmek istiyoruz. Müddessir sûresinin 31. âyeti, Kur'an'ın 19 katı kadar kelimeye sahip olan son âyetidir. Ayrıca Müddessir Sûresi 31. âyette geçen "*Efendinin ordularını kendisinden başkası bilmez*" ifadesi 19 harftir.

19'un fonksiyonlarını anlatan Müddessir Sûresi'nin 31. âyeti kaç kelimedir?	57 (19x3)
19'un fonksiyonlarını anlatan Müddessir Sûresi'nin 31. âyetinin 19'un fonksiyonlarını anlatan bölümü kaç kelimedir?	38 (19x2)
19'un anlatıldığı Müddessir Sûresi'nin ilk 19 âyeti kaç kelimedir?	57 (19x3)
19'un fonksiyonlarını anlatan Müddessir Sûresi'nin 31. âyetine kadar sûrenin başından itibaren kaç kelime vardır?	95 (19x5)
Müddessir Sûresi'nde geçen "Ondokuz" kelimesine kadar kaç harf vardır?	361 (19x19)
Müddessir Sûresi kaç âyettir? (Numarasız Besmele dâhil)	57 (19x3)

Kur'an'daki matematiksel mûcizenin üzerine kurulu olduğu 19 sayısına işaret eden Müddessir Sûresi'nin kendisinin matematiksel mûcizeler ile dopdolu olduğunu gördük. Bu sûredeki bir ilginç noktaya daha parmak basmak istiyoruz. Kur'an'daki 19 mûcizesinin keşif tarihi olan 1974 yılının yakınlarında Dünya'daki en önemli olay nedir diye düşünürseniz, 1969 yılında Ay'a gidilmesinin bu olaya en yakın, Dünya tarihinin gelmiş geçmiş en önemli olaylarından biri olduğunu anlarsınız. Ay'a gidiş tarihi 19 mûcizesinin bulunmasından az bir zaman önce, Kur'an'daki KUM'ların (Kelime Uyumlarındaki Matematiksel Mûcizelerin) bulunmaya başlanmasından az bir zaman sonradır. Bunu göz önünde bulundurduğumuzda 19'un fonksiyonlarını anlatan Müddessir Sûresi 31. âyetinden hemen sonra 32. âyette "Hayır, Ay'a andolsun" ifadesiyle Ay'a dikkat çekilmesi anlamlıdır.

Atatürk ve 19

Bir de bu 19 mûcizesinin(!) Atatürk'le ilgili olanı vardır. Bu iddia ile Atatürk'e ilahi bir kimlik kazandırılmak istenmektedir. Cenk Koray bu konu hakkında bir kitap yazmıştır. Edip Yüksel'in ve diğer 19'cuların, hayatında 19 sayılarının göze çarpacak kadar bol olduğu Atatürk'ü gerçekten sevdikleri ve onun âhir zamanda aslı çizgisinden çıkmış dini yeniden ihyâ eden ilâhî destekli büyük bir zât olduğu hakkındaki kanaatleri dikkat çekicidir. Meselâ, Harun Yahya ve çevresindeki şahıslar da 19'culuğun şiddetli bir savunucusu olarak Atatürkçü bir çizgiyi savunmaktadır. Müslümanlar açısından, putperest Atatürkçülerden daha az zararlı olmadığı kesin olan Harun Yahya'nın kitaplarına yansıyan Atatürk sevgisi de unutulmamalıdır. Nice müslüman halkın severek okuduğu Harun Yahya, Atatürk'ü göklere çıkaran on civarında kitabıyla, öyle anlaşıyor ki, takıyye yapmıyor, basbayağı Atatürkçülük'teki samiyetini dosta-düşmana haykırıyor. İşte kitaplarından bazıları: "Samimi Bir Dindar Atatürk" (Kültür Y., İst. 2002). Atatürk'ün ne kadar takvâlı bir müslüman olduğu, gündüzleri sâim, geceleri kaim; yani devamlı oruçlu, geceleri nâfile ibâdetle geçiren samimi bir dindar olduğu, içki gibi haramlardan nasıl kaçındığı, kurduğu devletin ne kadar dinî bir devlet olduğu... anlatılıyor olmalı kitapta. Öyle ya, samimi bir dindar böyle biri olmalı. Böyle bir Atatürk'ü elbette her müslüman sevmek zorundadır, değil mi? Diğer bir kitabı: "Atatürk'ü İyi Anlamak" (Kültür Y., 2002). Zâten ne kadar aksayan durumumuz varsa o da Atatürk'ü iyi anla(ya)madığımız için başımıza geliyor demek ki, iyi anlayalım da dünyada ve âhirette kur-

tulalım; sağ olasin Harun Yahya. Bir başka kitabı: “Gerçek Atatürkçülük” (Kültür Y., İst. 2001). Tabii ki yetmez; müslüman halk Atatürk’ün vatan ve millet sevgisini de çok iyi anlamalıdır. Harun Yahya bu boşluğu da doldurur: “Atatürk’ün Vatan ve Millet Sevgisi, Ne Mutlu Türküm Diyene!” (Araştırma Y., 2002). Bu konuda başka kitaplar da yazılmalı, Müslümanlardan hâlâ Atatürk’ü sevmeyenler varsa, sevdirmeli diye düşünüyor olmalı ki yazar, devam eder kitaplarına: “Atatürk ve Gençlik” (Araştırma Y., 2002). Atatürk’ün askeri dehâsı yazılmazsa olur mu ya: “Asker Atatürk” (Kültür Y., İst. 2002). Atatürk’ü iyi anlayan, onun ne kadar samimi dindar olduğunu kavrayan insan, tabii ki, onun kurduğu düzene/devlete de bağlı olmalı. Onu da unutmamış yazar, müslümanları Atatürk’ün kurduğu devlete bağlılığa dâvet eder; ve döktürür hikmetleri(!): “Devlete Bağlılığın Önemi” Vural Y., İst. 2000. Kitabın ismi her şeyi anlatmaya yetmiyor mu? Bu kitaplarla da hızını alamayan Harun Yahya, koca bir ansiklopedi yazmaya da ihtiyaç duymuş: “Atatürk Ansiklopedisi” (2 cilt, Araştırma Y.). Anlaşıyor ki, bu tür kitapların devamı da gelecek.

İşte Atatürk ve 19

Atatürk, 1881’de 19’uncu yüzyılın bitimine 19 yıl kala doğdu. ($19 \times 99 = 1881$) Atatürk, 19’uncu yüzyılda 19 yıl yaşamıştır. Atatürk, Selanik’te doğdu. (Selanik sözcüğünün “ebced” hesabıyla değeri 171’dir. $9 \times 19 = 171$) 1881, Rumi takvime göre 1297’dir. ($1 + 2 + 9 + 7 = 19$) Atatürk’ün nüfus cüzdanı numarası: 993814 ($19 \times 52306 = 993814$) Atatürk, 1902’de Harp Okulu’ndan teğmen rütbesi ile mezun oldu. 19 yıl sonra, 19 Eylül 1921’de son rütbesi verildi, mareşal oldu ve “gazi” ünvanını aldı. Atatürk, Harp Okulu’nu 20’nci olarak bitirdi. Subaylardan birisi yabancı olduğu için mezun olan 19 subaydan biri oldu. Atatürk, Harp Akademisi’nin 57’nci dönemine kaydoldu. ($19 \times 3 = 57$) Atatürk, 19 Nisan 1909’da Hareket Ordusu ile İstanbul’a girdi. Atatürk, 19 Aralık 1915’te albay oldu. Atatürk, 19 Mart 1916’da tuğgeneral oldu. Atatürk, Çanakkale Savaşı’nda 57’nci Alay’ın komutanlığını üstlendi. ($3 \times 19 = 57$) Atatürk, Çanakkale Savaşı’nda 19’uncu Tümen’i komuta etti. Atatürk, 30 Nisan 1919’da 9’uncu Ordu Müfettişliği’ne atandı, 19 gün sonra Samsun’a çıktı. Atatürk, 19 Mayıs 1919’da 19 kişiyle birlikte Samsun’a çıktı. (Bazı kaynaklarda, bu tarih 20 Mayıs olarak da geçmektedir.) Atatürk, Samsun’a çıktığında 38 yaşındaydı. ($9 \times 2 = 38$) Atatürk, Samsun’da 19 gün kaldı.

Atatürk, 4 Temmuz 1919'da Erzurum'a gitti. 19 gün sonra 23 Temmuz'da Erzurum Kongresi'ni topladı. Atatürk, 4 Eylül 1919 Sivas Kongresi'nden 114 gün sonra 27 Aralık 1919'da Ankara'ya gitti. (19 x 6 = 114) Atatürk, İstanbul'a toplam 19 kez geldi. Atatürk'ün Latife Hanım ile olan evliliği 912 gün sürdü. (19 x 48 = 912) TBMM'nin ilk kütüğündeki sıra numarası 19'dur. Atatürk, 1938'de vefat etmiştir. (19 x 102 = 1938 ----- 19 ve 38 ; 19 x 2 = 38 , 19 + 38 = 57) Atatürk, vefat ettiğinde 57 yaşındaydı. (19 x 3 = 57) Atatürk'ün cenaze töreninde Chopin'in 19 notalı 19'uncu Marşı çalındı. Atatürk'e verilen madalyaların toplamı 19'dur. Atatürk, 19.000 TL nakit miras bıraktı. Atatürk'ün, İstanbul Akaretler Yokuşu'nda oturduğu evinin numarası 76 idi. (19 x 4 = 76) "Mustafa Kemal Atatürk" sözcüklerinin harf toplamı 19'dur. Atatürk'ün tarihe geçmiş iki önemli sözü; "Ne mutlu Türküm diyene" ve "İstikbal göklerde" cümlelerinin harf toplamı 19'ar harften oluşmaktadır.

وَالصُّبْحُ إِذَا أَسْفَرَ إِمَّهَا لِإِخْدَى الْكُبْرِ كَلَّا وَاللَّيْلُ إِذَا أَدْبَرَ نَذِيرًا لِلْبَشَرِ لِمَنْ
شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَّقَرَ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةً إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ فِي
جَنَّاتٍ يَتَسَاءَلُونَ عَنِ الْمُجْرِمِينَ مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ
وَلَمْ نَكُ نَطْعُمُ الْمُسْكِينِ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ وَكُنَّا نَكْذِبُ بِيَوْمِ الدِّينِ حَتَّى
أَتَانَا الْيَقِينُ

دönüp : إِذَا أَدْبَرَ geceye : وَاللَّيْلُ andolsun Ay'a : وَالْقَمَرُ hayır ,hayır ! : كَلَّا
: لِإِخْدَى : gerçekten o : إِذَا أَسْفَرَ sabaha : وَالصُّبْحُ gittiğinde
: لِمَنْ شَاءَ : insanlar için : لِلْبَشَرِ : büyüklerden : نَذِيرًا : bir uyarıcıdır : الْكُبْرِ :
: geride : يَتَّقَرَ : veya : أَوْ : öne geçmek : أَنْ يَتَّقَدَّمَ : sizden : مِنْكُمْ : isteyenler için
: kazandıkları karşısında : بِمَا كَسَبَتْ : نَفْسٍ : her : كُلُّ : kalmak
: رَهِينَةً : yemin ashâbı (iyiler) : أَصْحَابَ الْيَمِينِ : ancak ,hâric : إِلَّا : rehin alınmıştır
: suçlular/ : عَنِ الْمُجْرِمِينَ : soruştururlar : يَتَسَاءَلُونَ : جَنَّاتٍ :
: Sekar'a/ : فِي سَقَرٍ : sizisürükleyen ne? : مَا سَلَكَكُمْ : günahkârlar hakkında
: namaz kılanlardan : مِنَ الْمُصَلِّينَ : değildik : لَمْ نَكُ : dediler : قَالُوا : cehenneme
: yoksula : الْمُسْكِينِ : yedirmezdik : وَلَمْ نَكُ نَطْعُمُ : dalıp giderdik : مَعَ

يَوْمَ الدِّينِ : yalanlardık ve وَكُنَّا نَكْذِبُ : dalıp gidenlerle beraber الْحَاضِرِينَ :
kesin olan اَلْيَقِينُ : gelinceye kadar حَتَّى اَتَانَا : din gününü

Rahmân Rahîm Allah'ın adıyla...

“Hayır; andolsun Ay'a” (32)

“Dönüp gittiği zaman geceye” (33)

“Ağardığı zaman sabaha” (34)

“Gerçekten o, büyüklerden biridir.” (35)

“İnsanlar için bir uyarıcıdır.” (36)

“Sizlerden öne geçmek veya geride kalmak isteyenler için.” (37)

“Her bir nefis kazandıkları karşılığında rehin alınmıştır.” (38)

“Ancak ashâb-ı yemîn hâriç.”

“Cennetlerde soruştururlar.”

“Suçlular hakkında.” (41. Âyet)

“Sizi Sekar'a sürükleyip iten nedir?” (42. Âyet)

“Derler ki: ‘Namaz kılanlardan değildik.’” (43. Âyet)

“Ve yoksula yedirmezdik.” (44. Âyet)

“Dalıp gidenlerle biz de dalıp giderdik.” (45. Âyet)

“Din gününü de yalanlardık.” (46. Âyet)

“Kesin olan bize gelip çatıncaya değin.” (47. Âyet) (74/Müddessir, 32-47)

- 32. ÂYET -

كَلَّا وَالْقَمَرَ

“Hayır, hayır; andolsun Ay’a” (32. Âyet)

Hayır, öğüt almayacaklar. Parlamakta olan aya andolsun.

Evet, ay şahit olsun!

Hayır, mesele onların düşündüğü gibi değildir, bu hayali bir şey değil ki, onu alay konusu yapıyorlar. Müşrikler zebanilere asla galip gelemeyeceklerdir. Vahiy ve Kur’an’la alay eden o kimseler, Sekar’dan öğüt alıp yaptıklarından ve kötü işlerinden vaz geçsinler! Aya yemin ederim...

Muhammed Ali es-Sabuni diyor ki: “Buradaki kellâ men ve yasaklama ifade eder. Bundan sonra Yüce Allah, cehennemin hak olduğuna dair aya yemin etti.”⁵⁷⁶

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Burada ve sonraki âyetlerde geçen kamer, gece ve sabah kelimelerinin kendi mânâlarında ve ilâhî orduların görüldüğü parıltılara işaret olmaları yanında dünyanın karanlıklara boğulduğu cahiliyye devri içinde Peygamberlik nurunun doğuşu ve o gecenin yok olmaya yüz tutuşu ve parlamak üzere bulunan hayır ve hakikat sabahının yaklaşışı anlarıyla İslâm güneşinin doğuşu anına da dolaylı yoldan işaret vardır. Hatta asıl ifade edilmek istenen budur.”⁵⁷⁷

576 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/128.

577 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları: 8/427.

- 33. ÂYET -

وَاللَّيْلِ إِذَا أَدْبَرَ

“Dönüp gittiğinde geceye” (33. Âyet)

*Döndüğü an o geceye**Dönüp geldiğinde geceye,**Geçip giden gece şahit olsun.**Gerileyen gece karanlığına,**Dönüp gittiği zaman geceye,**Sona ermekte olan geceye andolsun!**Karanlığı ile geçip gitmekte olan geceye andolsun...*

- 34. ÂYET -

وَالصُّبْحِ إِذَا أَصْفَرَ

“Ağardığında sabaha.” (34. Âyet)

*Ve açtığı sıra o sabaha andolsun**Ağarmakta olan sabaha andolsun ki,**Ve ağaracak olan sabah şahit olsun!**Ağarmakta olan şafağa, yaklaşmakta olan sabaha andolsun! Ağardığında sabaha, Söken şafağa, Ağardığı zaman sabaha, Ve açtığı vakit o sabaha.*

Aydınlanıp açıldığı, ışığı her tarafa yayıldığında sabaha da yemin ederim ki,

Esfera: Aydınlandı, açıldı.⁵⁷⁸

Yüce Allah gece karanlığında dünyayı aydınlatan Ay, aydınlanmak üzere olan gece, aydınlanıp ışığı her tarafa yayılmış olan sabah üzerine yemin ederek bir yandan bu tabii-İlâhî âyetlere, kanıtlara bir yandan da 36. âyetten ki uyarıcının önemine dikkat çekerek inkârcıları ikaz etmiştir.

32-34'ncü âyetlerde kamere, geceye ve sabaha yemin edilir. Kur'an'da pek çok yemin bulunmaktadır. Bunlardan bazısında, evrende bulunan kamere, leyl, sema, şems ve necm gibi mühim varlıklara, bazında Allah'ın yüce ismine, bazısında Kur'an'a, bazısında da meleklerle, kıyamet gününe ve peygamberlerin zuhur ettikleri yerlere yemin edilir. Bütün bunlardan maksat, söylenen sözün önemine, büyüklüğüne ve kesinliğine dikkat çekip muhababın zihnini menfi ve muhalif fikirlerden arındırmaktır.

Burada asıl amaç, hayrete ve dikkate değer olayları tefekküre konu yapıp insanı hidâyete ulaştırmaktır. Çünkü müşahade alanına giren bu varlık ve oluşlar, insanın sahte bilinçten kurtulup yeniden şuurlanmasına ve onun iman değerine ermesine vesile olabilir.

Ayın değişen evreleri, gece ile gündüzün yer değiştirmeleri, nasıl Allah'ın koyduğu yasaların bir sonucu ise, ölüme inkâr günahıyla yakalanan kimsenin, öteki dünyada azap görmesi de aynı şekilde onun bu dünyada yaptıklarının tabii bir sonucu olacaktır. Bu açık gerçeğe rağmen hâlâ inkârda direnmek, anlamsız ve olumsuz bir tavidir.⁵⁷⁹

Ay, gerileyip dağılan gece ve söken şafak görüntüleri özleri itibarı ile duygulandırıcı sahnelerdir. İnsan kalbine çok şeyler söylerler, onun derinliklerine birçok sırlar fısıldarlar, kuytu köşelerindeki birçok duyguları harekete geçirirler. Bu âyetler bu kısa işaretle beslendikleri kalplerdeki bu duygu ve sır yuvalarını okşamakta, kalplerin giriş-çıkış kanallarını iyi bilmenin ustalığı ile bu yuvaları sıvazlamaktadırlar.

578 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu't-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/118.

579 Fahrettin Yıldız, Tefsir Dersi Notları 1

Ayın doğuşunu, yayılışını ve batışını seyredip onun fısıldadığı varlık sırların hiç pay almayan kalp, az bulunur. Birkaç dakika ay ışığında duran bir kalp, ışık banyosundan geçmiş gibi yıkanıp arınıverir.

Yine bir kalp düşünelim ki, gecenin çekiliş görüntüsünü seyretmiştir. Doğan günün ışıkları önünde sessizce gerileyen karanlığı, varlıkların gözlerini açıp uykudan uyanmalarını izlemiştir.

Bu sahneden etkilenmeyecek, derinliklerinde uçarı heyecanlar depreşmeyecek kalp az bulunur.

Yine şafağın sökmesini, tanyerinin ağarmasını seyreden bir kalp düşünelim. Böyle bir kalpde ışıma, açılma, bilinç düzeyinde hal değiştirme titreşimlerinin meydana gelmemesi pek düşünülemez.

Bu titreşimler, gözlere çarpan gün ışınlarının yanı sıra kalplere, gönüllere dolan ışınları algılamaya son derece elverişli bir duyarlık kazandırır.

Kalplerin yaratıcısı olan yüce Allah bu sahnelerin, çarpıcı nitelikleri ile kimi olaylarda kalplerde acayip etkiler meydana getirdiklerini, onlara yeniden yaratılmışlar gibi keskin bir duyarlılık kazandırdıklarını herkesten iyi bilir.

Ayda, dağılan gece karanlığında ve söken şafakta beliren bu uyanışlar, ışınlar ve yer değiştirme süreçlerinin arka planında müthiş gerçekler saklıdır. Bu; gerçekler yaratıcı gücün, hikmetli planın ve evrensel uyumun varlığını kanıtlar. İşte Kur'an mantı klan ve akılları bu gerçekler aracılığı ile hayalleri şaşkına çeviren bu eşsiz duyarlılığa yöneltir.⁵⁸⁰

Kur'ân-ı Kerim'de Allah'ın Yeminleri

Kur'ân-ı Kerim'de 17 sûre yeminle başlar. Allah Teâlâ, 8 yerde kendi zâtına yemin ederken, iki yerde Kur'an'a, 53 yerde de yarattığı bazı şeylere yemin eder. Bu yemin edilen şeylere bir göz attığımızda hemen şu ortak özellikler göze çarpar: Bunlar, herkes tarafından tartışmasız bilinen şeylerdir. Bu denli bilinmesine ve bu kadar önemli olmasına rağmen insanlar bunları çoğunlukla kanıksamış, doğru yolu bulmakta bize yardımcı olacak

580 Seyyid Kutub, Fi Zılâli'l Kur'an

birer âyet oldukları unutulmuştur. Cenâb-ı Allah, bu şekilde, Araplarca gelişigüzel kullanılan yeminleri, hidâyet unsurunu ön plana çıkararak hem âyetlerin anlatım özelliğini arttırmış ve hem de “akletmesini” istediği insanların bu yaratılan şeyler üzerine dikkatini çekmiş oluyordu.

Allah'ın yemin ettikleri boş şeyler değildir. O yemin edilen şey, daha sonra belirtilenler için şâhittir. Allah, mahlûkattan bir şeye yemin ettiğinde o şeyin büyüklüğü, kemâli ve hayret vericiliği dolayısıyla değil; söz konusu meseleyi isbatlamak için yemin edilen şeyin delil olarak ileri sürüldüğünü anlamaktayız. Her yemin, kendisinden sonraki konuya delil getirmek içindir.⁵⁸¹

“Fecre andolsun. On geceye andolsun. Çifte de teke de andolsun. Gelip geçmekte olan geceye andolsun. Bunların her biri akıl sahibi için birer yemine değmez mi?”⁵⁸²; “Hayır; yıldızların yerleri üzerine yemin ederim ki. Bunun ne büyük bir kasem/yemin olduğunu bilir misin?”⁵⁸³ Âyetlerde Allah'ın belirttiği gibi, yeminler boş yere yapılmadığı gibi, yemin edilenlerin de dikkat çekici şeyler olduğu bizzat Allah tarafından belirtilir. “Kur’ân-ı Kerim’de kendisine kasem edilen eşya üzerinde düşünülecek olursa, bunların, kendilerine kasem edilmemiş olsaydı bile, te’kid edilmesi gereken ve hadd-i zâtında takviye ve isbat edecek nitelikte bulunan şeyler olduğu görülür.

“Yeminler ve ardından yeminlere bir cevabın gelmesi, ilk dönem Kur’an sûrelerinin bir özelliğidir. Kur’an; muhâtaplarına, hiç de yadırgamayacakları, onların yaygın olarak kullandıkları bir üslûp ile hitap ediyor. Doğadaki somut olgular üzerine yapılan yeminler, uyumlu kafiyelerle birlikte, âyetlere hârikulâde bir güzellik veriyor. Yemin ile, vâkıalardaki hikmet ve gerçeklerin doğru olarak görülmesi sağlanıyor. Onlar hakkındaki yanlış değerlendirmeler gideriliyor. Böylece yemin edilen vâkıalardaki hikmet ve gerçeklerin tanıklığında, yemin cevabındaki gerçekler ve hizmetler ortaya konuyor. Başka deyişle, yemindeki vâkıalar gerçek olduğu gibi, cevaptaki vâkıalar da gerçektir, hikmetlerle doludur.”⁵⁸⁴

581 Mevdûdi, Tefhîmu’l Kur’an, c. VII, s. 22

582 89/Fecr, 1-5

583 56/Vâkıa, 75-76

584 M. Yaşar Soyalan, Leyl Sûresi, Kalem, sayı 6, Ankara, 1988

Yeminlerle başlayan sûrelere baktığımızda yemin edilen şeyler ile daha sonra gelen konu arasında nâzik bir uyumun olduğu göze çarpmaktadır. “Kıyâmet gününe yemin ederim. Kendini kınayan nefse yemin ederim ki; İnsan, kendisinin kemiklerini bir araya toplayamayacağımızı sanar, öyle mi? Evet, Bizim onun parmak uçlarını bile aynen eski haline getirmeye gücümüz yeter. Fakat insan, önündekini (kıyâmeti) yalanlamak, boyuna kötülük etmek ister de, ‘Kıyâmet günü ne zamanmış?’ diye sorar.”⁵⁸⁵ Görüldüğü gibi sûre başında kıyâmete yemin edilmiştir. Yeminin devamında gelen konu, kıyâmetin gerçekliği üzerine olmaktadır.

Allah, câhiliyye döneminin yozlaşmış bir anlatım şekli olan yeminleri, hidâyet içeriğine sahip bir şekle sokarak Kur’an’ın anlatım üslûbunu güzelleştirmiş ve anlatımını kuvvetlendirmiştir. Ayrıca, câhiliyye Arabının gelişi güzel kullandığı yeminler daha sonraları bir düzene sokularak toplumu kaynaştıran bir öge haline getirilmiştir.⁵⁸⁶

Kur’an Allah’ın yeminlerini kasem kökünden bir fiile veya yemin edatı olan bazı harflerle vermektedir. Bir kabule göre, bazı sûrelerin başlarında yer alan tüm harfler ve harf grupları kasem, yani yemin ifade eder. Bu harflere yemin 28 sûrededir. Bunların tümü, sûrelerin başlangıcında yer alır (Sâd, Nûn, Hâ mîm, Elif lâm mîm, Kaf hâ yâ ayn sâd gibi).

Allah’ın yeminleri, yaradılışı ve oluş mûcizesini seyredip de bundan bir şey çıkaramayan ve oluşun arkasındaki büyük şuuru göremeyen insanı bir şok etkisiyle, daha iyi bakmaya itmek için kullanılıyor. Burada söz konusu olan, bir tür, delilin, bizzat kendini ortaya sürmesi ve delile delil arama şaşkınlığının kınanmasıdır.

Kur’an’da Leyl/Gece ve Subh/Sabah Kelimeleri

Gece anlamına gelen “leyl” kelimesi Kur’an’da 92 yerde kullanılır. Farklı anlamlarla birlikte toplam 45 yerde geçen subh (sabâh, asbaha) kelimesi, gündüzün başlangıç vakti olan sabah ve fecr vakti, sabahlamak anlamında toplam 29 yerde kullanılır. Kuşluk vakti demek olan duhâ kelimesi toplam 7 yerde geçer.

585 75/Kıyâme, 1-5

586 Cengiz Duman, Haksöz, sayı 144, Kasım 94

“Gece ile gündüzün birbiri ardınca gelmesinde göklerde ve yerde Allah’ın yarattığı şeylerde, sakınacak bir kavim için nice ibretler vardır.”⁵⁸⁷

“Gece ve gündüzü iki âyet yaptık. Gecenin âyetini sildik, gündüzün âyetini aydınlatıcı yaptık ki hem Rabbinizin lütfunu arayasınız, hem de yılların sayısını ve hesabı bilesiniz. Biz herşeyi açık açık anlattık.”⁵⁸⁸

“Gece saatlerinde ayakta durup Allah’ın âyetlerini okuyarak secdeye kapanan topluluk”⁵⁸⁹

“(O takvâya erenler) ‘Ey Rabbimiz, biz iman ettik. Artık bizim günahlarımızı mağfiret et ve bizi ateşin azâbından koru’ diyenler, sâdıklar, itaatle boyun eğenler, infak edenler, seherlerde Allah’tan mağfiret dileyendir.”⁵⁹⁰

“Onlar gecenin az bir vaktinde uyurlardı, seher vaktinde istiğfar ederlerdi.”⁵⁹¹

Allah’ın Geceye ve Sabaha Yeminini İfade Eden Diğer Âyetler

“Hayır! Şafağa, geceye ve onda basan karanlığa, dolunay olmuş aya yemin ederim ki, halden hale geçersiniz.”⁵⁹²

“Fecre, on geceye (Hac yapılan Zilhicce’nin on gecesine), çift olana ve tek’e, herşeyi karanlığı ile örttüğü zaman geceye yemin ederim ki; bunlarda elbette akıl sahibi için birer yemin değeri vardır.”⁵⁹³

“Güneşe ve kuşluk vaktindeki aydınlığına, güneşi takip ettiği müddetçe aya, güneşi tam görünen gündüze, aydınlığı örttüğü vakit geceye, gökyüzüne ve onu bina edene, yere ve onu düzlük yapana, nefse/rûha ve onu en güzel biçimde şekillendirene, sonra ona fücûru/kötülük duygusunu da takvâyı/sakı-

587 10/Yûnus, 6

588 17/İsrâ, 12

589 3/Âl-i İmrân, 113

590 3/Âl-i İmrân, 16-17

591 51/Zâriyât, 17-18

592 84/İnşikak, 16-19

593 89/Fecr, 1-5

nıp iyi olmayı da birlikte ilham edene yemin ederim ki, nefsinı kötülüklerden arındıran kurtuluşa ermiş, onu kötülöklere daldıran da ziyan etmiştir.”⁵⁹⁴

“Karanlığı ile etrafı örttüğü zaman geceye, açılıp ağardığı vakit gündüze, erkeğı ve dişiyi yaratan güce yemin ederim ki, işiniz pek çeşitlidir.”⁵⁹⁵

“Kuşluk vaktine ve kararıp durgunlaştığı zaman geceye yemin ederim ki Rabbin seni bırakmadı ve sana darılmadı.”⁵⁹⁶

- 35. ÂYET -

إِنَّهَا لِأَكْبَرُ

“Gerçekten o, büyüklerden biridir.” (35. Âyet)

Şüphe yok ki, o (cehennem) elbette büyüklerin biridir.

Şüphesiz o (cehennem ateşi, musîbetlerin) en eşsizidir.

Her halde büyüklerin biridir o Sekar

O sekar, Cehennem, büyük belâlardan, uyarılardan biridir.

Sekar muhakkak büyüklerin (belaların) biridir,

Kuşkusuz o Sekar, büyük belalardan biridir.

Sakar (cehennem) büyük gerçeklerden biridir.

Gerçekten o, büyük (musibet) lerden biridir.

O (cehennem), büyük uyarıcı musibetlerden biridir.

594 91/Şems, 1-10

595 91/Leyl, 1-4

596 93/Duhâ, 1-3

Muhakkak işkence ve azap merkezi olan Sekar adlı cehennem, benzeri bulunmayan büyük musibetlerden ve korkunç belalardan biridir. Onunla nasıl alay eder ve onu yalanlarsınız?

Yüce Allah bu büyük evrensel gerçekler üzerine yemin ediyor. Bu yeminin amacı bu büyük gerçeklerin önemlendiren, onların kanıtlayıcı değerlerinden haber yaşayan gafilleri uyarmak, önlerinde duran gerçeklerin farkına vardırmasıdır. Bu yeminin ikinci aşamadaki amacı da “sakar” cehenneminin, bu cehennem görevlilerinin, ahiretteki diğer gelişmelerin, insanı arka plandaki tehlikeler konusunda uyaran müthiş gerçekler olduklarını vurgulamaktır.

Kuber: Büyük bela, ceza ve musibetler demektir. Ebu Hayyan şöyle der: “Yüce Allah bu şeyleri şerefliendirmek ve bunlarda meydana gelen, Allah’ın fevkalade yarattığı şeylere ve kudretine ve varlığın onların vücuda getirilmesi ile ayakta durduğuna dikkat çekmek için onlara yemin etti. Allah, cehennemin, benzeri bulunmayan büyük musibetlerden biri olduğuna yemin etti.”⁵⁹⁷

Muhammed Ali es-Sabuni diyor ki: “Âyette, güneş ve ayın, Allah’ın mahluku olduğuna; her ikisinin de gidip gelmelerinde, gece ve gündüzün bunlardan zuhur etmesinde, Allah’ın emrine bağlı olduklarına, O’nun kudreti ve ve gücü karşısında secde ettiklerine işaret vardır. Durum böyle iken insanoglunun, onları yaratan Allah’ı inkâr edip de bunlara tapması nasıl güzel olur.”⁵⁹⁸

Mevdudi diyor ki: “Nasıl ki ay, gece, gündüz Allah’ın kudretinin büyük işaretleri ise, cehennem de böyle Allah’ın büyük kudretinin bir nişanesidir. Eğer ayı meydana getirmek, gece ve gündüzü bir düzen içerisinde peşisıra getirmek mümkünse, niye o zaman cehennemi meydana getirmek gayr-i mümkün olsun? Çünkü gece ve gündüzü her gün görüyorsunuz. Ama hayret falan etmiyorsunuz. Oysa ki bunlar da Allah’ın hayretimiz mucizeleridir. Ve eğer siz bunları görüyor olmasaydınız da bir kimse size bu dünyada ay denen bir şey vardır, güneş denen bir şey vardır, yükseldiği zaman dünya ışıdamaya başlar, battığı zaman da karanlıklara gömülür dese o zaman si-

597 Ebu Hayyan, Bahrul-Muhit: 8/378; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/128.

598 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/128.

zin gibi kimseler tıpkı bu cehennem hakkında alay etmeniz gibi bununla da alay edecekti.”⁵⁹⁹

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Kuşkusuz o Sekar herhalde büyük olaylardan biridir yani en büyük felaketlerden biridir.”⁶⁰⁰

Bundan sonra Yüce Allah cehennem hakkında şöyle buyuruyor:

- 36. ÂYET -

نَذِيرًا لِلْبَشَرِ

“İnsanlar için bir uyarıcıdır.” (36. Âyet)

Gocundurmak için beşeriİnsanları ikaz etmek için;

İnsan soyu için bir uyarıdır.

Uyarmak için insanları.

İnsanlar için uyarıp korkutandır.

İnsan için bir korkutucu olarak.

İnsanlar için sorumluluk, hesap ve cezayı hatırlatan büyük büyük bir uyarıcıdır.

Allah’ın, Rasûlü vasıtasıyla bildirdiği Sekar adlı bu cehennem, Rab’lerinden korksunlar, Allah’ın istediği ve razı olduğu şekilde iman edip salih amel işlesinler diye insanlar için bir uyarıdır. Cehennem ateşi dünya ateşinin 70 misli büyüklüğündedir.

Nezîr (Uyarıcı) kelimesinden neyin kastedildiği hakkında âlimlerin görüşleri:

⁵⁹⁹ Mevdudi-Tefhimu’l-Kur’an, İnsan Yayınları: 6/477.

⁶⁰⁰ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları: 8/427.

- 1) Hasan-ı Basri'ye göre cehennemdir.
- 2) Ebu Rezin'e göre Allah Teâlâdır.
- 3) İbn-i Zeyd'e göre Rasûlullah'tır.⁶⁰¹

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “İnsanı korkutmak, gocundurmak için, yahut insanı korkutucu olarak. Bazıları bunun, sûrenin evveline bağlı olduğunu söylemişlerdir ki, “korkutucu olarak kalk” demektir.”⁶⁰²

Allah'ın, Rasûlü vasıtasıyla bildirdiği Sekar adlı bu cehennem, Allah'ın istediği ve razı olduğu şekilde iman edip salih amel işleyerek Rabbine yaklaşmak veya iman etmeyip şînk, küfür ve günahlar işleyerek Rabbinin rızasından geri kalmak isteyen kullar için bir uyarıdır. Onu düşünen, ondan öğüt alanlar, elbette ki hidâyete ererler, aksine hareket edenler de layık oldukları felaketlere uğrar dururlar.

- 37. ÂYET -

لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ

“Sizden öne geçmek veya geride kalmak isteyenler için.” (37. Âyet)

İçinizden ileri gitmek veya geri kalmak isteyen kimseleri

İçinizden öne geçmeyi veya arkada kalmayı dileyen herkes için

Aranızdaki ilerlemek isteyenler için de, geriye gitmeyi tercih edenler için de.

Allah'ın sünneti, nizâmının yasaları ve irâdesi içinde, içinizden imanda, amelde hayır ve hasenatta ileri gitmek isteyenlerle, şirkte ve inkârda ısrar ederek geride kalanlar için uyarıcıdır.

601 İbn Cerir et-Taberi-Tefsir, Hisar Yayınları: 8/487.

602 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Yayınları: 8/427.

“Sizden öne geçmek veya geride kalmak isteyenler için.” diye Türkçe’ye çevrilen bu âyet; “iman edip sâlih/iyi işler yaparak Allah’a yaklaşmak isteyen veya imandan ve iyi amelden geri kalıp uyarılara kulak vermeyen kimseler” olarak yorumlanmıştır.

Ebu Hayyan şöyle der: “Âyetteki “öne geçmek veya geride kalmak”tan maksat, hayırda öne geçmek ve hayırdan geri kalmaktır. Nitekim Yüce Allah, mealen: “Öyleyse dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin.” buyurmuştur.”⁶⁰³

İbn Abbas diyor ki: “Dileyen Allah’a itaate uyar, dileyen de isyan ederek itaattan geri kalır.”⁶⁰⁴ Mevdudi diyor ki: “Bununla insanlar uyarılmaktadır. Şimdi isterlerse sakınarak doğru yola gitsinler ve isterlerse doğru yoldan yüz çevirsinler.”⁶⁰⁵

- 38. ÂYET -

كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينٌ

“Her nefis, kazandıkları karşılığında rehin alınmıştır.” (38. Âyet)

Her nefis kazancına bağlıdır

Herkes(in karşılığı) kendi kazandığına bağlıdır.

Herkes işlediği ameller, hak ettikleri karşılığında kendisini rehin etmiştir.

Her insanın (âkıbeti) kendi kazandıklarına bağlıdır. Herkes kazancına bağlı bir rehindir; Herkes tutumunun ve davranışlarının tutsağıdır. Her nefis, kazanmakta olduklarına karşılık olmak üzere bir rehinedir.

Her nefis, kazanmış olduğu şeye bağlıdır.

603 18/Kehf, 29; Ebu Hayyan, Bahru'l-Muhit: 8/379; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu't-Tefasir, Ensar Neşriyat, 7/128.

604 Taberi Tefsiri: 29/103; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu't-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/128.

605 Mevdudi-Tefhimu'l-Kur'an, İnsan Yayınları: 6/477.

Akıl-baliğ olup emir ve yasaklarla mükellef olan her insan ve her cin dünyada işlediği günahına karşılık Allah katında rehin olarak tutulacaktır. Her nefis kazancına bağlıdır. Yani Allah katında borçlu olarak kazancına rehindir. Üzerindeki borçları ve cezaları ödemedikçe bırakılmaz. Mutluluğu ve felaketi kazancına uygun düşer. Çalışır güzel işler yapar, Allah'a borçlarını öderse kendisini kurtarır. İnkâr ve isyan ederse cezaya uğratılır.

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Her nefis kazancına bağlıdır. Yani Allah katında borçlu olarak kazancına rehindir. Mutluluğu ve felaketi kazancına uygun düşer. Çalışır güzel işler yapar, Allah'a borçlarını öderse kendisini kurtarır.”⁶⁰⁶

Her nefsin yaptıklarına karşılık rehin olarak gösterilmesi, sorumluluğun ferdî olduğunu, her insanın dünyadaki iman ve itaatine göre hesap gününde ödül veya ceza alacağını, geleceğinin buna bağlı olduğunu ifade eder. Kısacası insana ebedî kurtuluşu sağlayacak olan da, onu ebedî felâkete götürecek olan da benimsediği inancın doğruluğu veya yanlışlığı, amellerinin İlâhî iradeye uygun veya aykırı oluşudur. İnanıcı bâtil, ameli bozuk olanı en yakınları bile kurtaramaz; nitekim Hz. Nûh öz oğlunu, Hz. İbrahim öz babasını kurtaramamıştır.⁶⁰⁷

İnsanın Sorumluluğu

Bu âyet, insanın davranış özgürlüğü ve sorumluluğu ile ilgilidir. Bu âyetin beyanına göre Hesap Günü, her sorumlu can kazancına rehindir; yani onun göreceği karşılık, kazancıyla mütenâsip olacaktır. Bu gerçek, âyetin sonunda yer alan *rehine* sözcüğü ile ifade edilmiştir. Çünkü *rehine* sözcüğü, *durmak*, *menetmek*, *alıkoymak*, *karşılık* ve *kefil* gibi anlamlar taşıyan *r h n* kökünün türemiş şeklidir. *Rehine* kelimesi burada, “her insanın yaptığıının kefil, yani yaptıklarından sorumlu olduğu” anlamına gelir.

Eğer insan, iyi çalışıp güzel işler yaparak Allah'a olan borçlarını öderse O'ndan ikram görür ve kendini kurtarır. Aksi halde, eli boş kalır ve hak ettiği cezayı çeker.

606 Geniş bilgi için Tûr sûresindeki “Herkes kendi kazancına bağlıdır.” (52/Tûr, 21) âyetinin tefsirine bkz.; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Yayınları, 8/427.

607] Bk. 11/Hûd, 45-46; 9/Tevbe, 114

Yüce Allah, dilediğini yapar ve her şeye güç yetirir. Ancak O, rastgele iş yapmaz; kendi hikmeti ve adaletiyle koyduğu yasaları ihlâl etmez. Bunun için Allah, insana tanıdığı irade ve özgürlük alanına müdahale etmez. O, ahlâk alanını kişinin özgür irade ve tercihiine bırakır. İşte bu yüzden insan, kendi iradesiyle yaptığı davranışlardan sorumludur. İnsanın felâhı veya felaketi, kendi kazancına bağlıdır.⁶⁰⁸

Her öz, sorumluluğunu ve yükünü kendi omuzlarında taşır. Kendini nereye koymak isterse oraya koyar. Özünü ya ilerletir, ya geriye götürür. Ya onurlandırır ya alçaltır. Herkes davranışlarının tutsağı, yaptığı işlerin bağımlısıdır. Yüce Allah göre göre izleyeceği yolu tanıtmıştır. Duygulandırıcı evrensel tablolar ve herşeyi yutup yokeden “sakar” cehennemi tabloları karşısında yapılan bu duyuru son derece etkili ve akılları başlara toplayıcıdır.

Yaptıkları işlerin tutsağı ve davranışlarının bağımlısı olan insan sahneleri önünde çalışma defteri sağ taraftan verilecek olanların bağlardan çözümlenecekleri, kösteklerden arınmış bir özgürlüğün tadını yaşayacakları ilan ediliyor. Onlar bu rahatlık içinde günahkârlara niçin bu kötü sonla yüzyüze geldiklerini sorma hakkına bile sahip olacaklardır.⁶⁰⁹

- 39. ÂYET -

إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ

“Ancak ashâb-ı yemîn (sağ ehli) hâriç.” (39. Âyet)

Ancak iyiler müstesnâ

Ancak sağ ehli hâriç.

Ancak sağın adamları,

Ancak sağduyulu hareket ederek, Allah'ın kitabına iman edip hayata geçirenler, hayırlı sonuca koşanlar keyiflidir.

608 Fahrettin Yıldız, Tefsir Dersi Notları 1

609 Seyyid Kutub, Fi Zılâli'l Kur'an

Ancak amel defterleri sağından verilenler hâriç.

Ancak sağdakiler başka.

Yalnız defterleri sağ yanlarından verilenler böyle değildir.

Ancak kitabı, amel defteri, sicili, tutanağı sağdan verilen mü'min ve bahtiyarlar müstesna. Onlar imanları ve itaatları sayesinde Allah'ın rahmeti sonucu bağları çözer ve nefislerini azaptan kurtarırlar.

Mevdûdi diyor ki: "Diğer bir ifadeyle sol ehli kendi yaptıkları yüzünden yalanlanacaklar, sağ ehli ise yaptıkları yüzünden kendilerini kurtaracaklardır.

"Ashâbu'l-Meymene"; Meymene, lügatte "yemîn" (sağ el) veya "yumn" (uğurlu) anlamlarının her ikisinden de gelebilir. Şâyet yemin kelimesinden türediğini kabul edersek, Meymene "sağ el" anlamına gelir. Ancak burada lügavî anlamında değil, "yüksek mertebe" anlamında kullanılmış olabileceğini belirtmeliyiz. Çünkü Araplar sağ eli, kuvvet ve şerefın sembolü olarak nitelerlerdi. Nitekim hürmet ettikleri kimseleri, meclislerde sağ köşeye oturturlardı. Ayrıca bir kimse, başka bir şahsın kendi yanında önemli bir yeri olduğunu söylemek istediğinde "Fulânun minnî bil-yemîn" (o benim sağ kolumdur) derdi. Urduca'da da önemli bir adamın yardımcısına "Destera" (sağ kolu) denir. Fakat "Meymene" kelimesinin "yumn"den türediğini kabul edersek, "ashâbu'l meymene" uğurlu, bahtı iyi olan, saâdet sahipleri anlamına gelir.

"Ashâbu'l-Meş'eme"; Meş'eme, "şum" kelimesinden türemiştir. Uğursuzluk, talihsizlik demektir. Ayrıca lügatte sol el için "şu'ma" tabiri kullanılır. Nitekim Araplar "şimâl" (sol el) ve "şu'ma" (uğursuzluk) kelimelerini aynı anlamda kullanırlar. Araplarda, sol el zayıflığın ve zilletin simgesidir. Örneğin, sefere çıkan bir kimsenin sol tarafından bir kuş uçtuğu zaman bu olayı uğursuzluk olarak telakki ederlerdi. Yine Araplar, bir kimseyi mecliste sol tarafa oturturlarsa eğer, bu o kimseyi aşağı mevkide ve önemsiz gördükleri anlamına gelirdi. Ayrıca bir kimse, başka bir şahsın kendi yanında bir yeri olmadığını söylemek istediği zaman "Fulanun minnî biş-şimâl" (O benim sol kolumdur) derdi. Dolayısıyla "Ashâbu'ş-şimâl" bedbaht olanlar-

dır. Yani Allah, onları zillete düşür etmiştir ve onlar O'nun huzurunda sol tarafta bulunacaklardır.⁶¹⁰

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Ancak amel defterleri sağdan verilenler bunun dışındadır. Zira bunlar sadece kendi kazançlarına bağlı kalmayarak ezeli takdirde yüce Allah'ın sırf lütuf ve ihsanından nasipleri, kısmetleri fazla takdir edilmiş olan mutlu kişilerdir. Çünkü adalet ve hikmet sahibi olan yüce Allah herkese kazancına uygun bir mükâfat verir, kimsenin hakkını kaybetmez. Hukuk açısından hepsini eşit kılmış, kazancına bağlamış olmakla beraber (Allah) yaptıklarından sorumlu tutulacak bir varlık olmadığı için sırf lütuf ve ihsan açısından hepsinin takdirlerini, mazhar olacakları şeyleri eşit kılmamış; kimine az, kimine çok vermiş, kimini de fazla olarak verdiği ihsanından yoksun kılarak onu sadece kazancına bırakmıştır. İnsanları diğer canlılardan seçkin olarak yaratması nasıl onların kazancına bağlı değil, sırf bir lütuf eseri ise, insanları çeşitli mertebelerde yaratması, nebileri ve velileri yüksek derecelere nail olmakla seçkin kılması, nebilerin bir kısmını bir kısmına üstün tutması ve Hz. Muhammed'in (s.a.s.) derecesini hepsinden üstün kılması da bu türdendir. Bu şekilde yüksek mertebelerin bir çoğu çalışıp kazanılmakla elde edilmez. Bu ise „Doğrusu insan için çalıştığından başkası yoktur.“⁶¹¹ mânâsı ile çelişkili olmaz.

Zira çalışıp kazandığından başkası insanın kendi hakkı değil, sadece bir lütuftur. Bununla beraber âyetle „illâ“ edatı ile yapılan istisnanın muttasıl olmasına göre, „ashâb-ı yemin“ bunun da bir istisnası sayılmalıdır. Şu halde bu âyetle geçen ashâb-ı yemin Vâkıa Sûresi'nde geçen ashâb-ı yeminden daha özel, sabikun yani imanda en ileri gelenler gibi seçkin bir mânâda demektir. Bunun tefsirini yaparken ashâb-ı yeminden maksat melekler, ihlaslı mü'minler, müslümanların küçük çocukları, yaratılış sözleşmesinde, sağ tarafta bulunanlar, yani „Şunları cennet için yarattım, önem vermem, şunları da cehennem için yarattım, yine önem vermem.“⁶¹² kudsi hadisinde cennet için yaratılmış olanlardır şeklinde çeşitli rivâyetler vardır. Bunların, müslümanların küçük çocukları olduğuna dair rivâyetin Hz. Ali'den geldiği söyleniyor. Bunlar kendi çalışma ve gayretleri olmadan atalarıyla beraber cennete girecekleri için istisna edilmiş oluyorlar. Bu rivâyet de gösteriyor

610 Mevdudi, Tefhimu'l Kur'an, Vâkıa Sûresi Tefsiri

611 53/Necm, 39

612 Kurtubi, Cami li Ahkâmî'l-Kur'an, 19/87.

ki bu istisna, çalışıp kazananlar içinde cennete girecek yok demek değil, fakat bazılarının kazançlarına bağlı olmadan veya kazançlarının değerinden fazla olarak sadece bir lütuf eseri ve müstesna bir şekilde cennete gireceklerini anlatmış oluyor. Gerçi bunda, cennete girmenin sadece bir lütuf eseri olduğunu gösteren bir mânâ varsa da bu mânâ “Kazandığı hayır kendine”⁶¹³ düsturunu bozmaz.

Kazançta iyi amele muvaffak kılma da esas itibarıyla yüce Allah'ın bir lütufu ve başarı ihsan etmesi demek olacağı için hepsinin de ilâhî lütfun bir eseri olduğunu söylemek doğru olmakla beraber burada maksat, çalışıp kazanmanın önemini düşürmek değil, „*Kuşkusuz, haklarında bizden en güzel müjdelere geçmiş olanlara gelince...*”⁶¹⁴ âyetinin mânâsınca kaderleri kendilerine yardımcı olan ve çalışmakla elde edilemeyecek mertebeler kendilerine sırf bir lütuf olarak verilmiş bulunan seçkin özel kişiler istisna edilmek şartıyla diğer bütün insanların kurtuluş ve felâketlerinin kendi çalışma ve kazançlarına bağlı bulunduğunu beyan ederek çalışma ve kazancın değerini göstermektir. Korkutmanın, öğüt vermenin asıl faydası da budur. Dolayısıyla bu âyette „yemîn“ kelimesi iki mânâda düşünülebilir:

1) Kaderde sağ tarafta bulunmuş, hiç çalışma ve gayretleri olmadan kaderleri iyi kılınmış kimseler demektir. Meselâ, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) nebîlik ve resullüğü, “*Rabbinin rahmetini onlar mı taksim ediyor?*”⁶¹⁵ âyetinden de anlaşıldığı üzere çalışmasının hiçbir etkisi olmayan bir bağış, bir ilâhî rahmettir.

2) „Yemîn“ kelimesinin ahit ve sözleşme mânâsına olmasıdır. Çünkü yaratılış sözleşmesi ile ilâhî ahde dahil olmuş ve yeminlerini tutmuş olan kimseler kendi kazançlarından sorumlu ve bundan istifade etmiş olmakla beraber sonuç itibarıyla yalnız kazançlarına bağlı kalmayıp kazandıklarından çok fazla nimet ve mutluluklara ererler ki bunun misali, bir şahsın tek başına çalışmasıyla sosyal bir sözleşmeye bağlı olarak toplum halinde çalışması arasındaki farktır. Zira toplumla yaşayanlar yalnız kendi kazançlarından değil, toplumlarının değerine ve sözleşmelerine bağlılıklarına göre birbirlerinin ortak ve karşılıklı mesailerinden yüksek bir biçimde yararlanır. Dağınık çalışmaların zahmeti çok, verimi az olduğu halde bir ahit ve sözleşmeye bağlı olarak çeşitli çalışmalarını samimi bir şekilde birleştirmiş

613 2/Bakara, 286

614 21/Enbiyâ, 101

615 43/Zuhuruf, 32

ve çalışmalarının dağılık ve ortak noktalarına hep bir ruh ile sarılarak toplum halinde yürümüş olanlar herbiri kendi çalışmasından yararlanmakla beraber birbirlerinin çalışmalarından da gittikçe artan bir şekilde pay alırlar. İşte Allah’a, Peygamberine ve ahiret gününe iman edip de Sekar’dan korunarak hak yolunda ruhlarını ve çalışmalarını birleştirmiş olan ve aynı kibleye yönelerek yürüyen samimi iman sahipleri kendi kazançlarına bağlanmakla kalmayıp İlâhî lütuftan benzerlerinden ayrı bir şekilde nasip alan “ashâb-ı yemîn”dirler.”⁶¹⁶

„Hakkın ve erdemin tarafında olanlar“ diye de çevrilebilecek olan „ashâb-ı yemîn“ tamlamasındaki „ashâb“ „topluluk, arkadaşlar, taraftarlar“, „yemîn“ ise hem „sağ taraf“ hem de mecazî olarak „doğru, gerçek, güç“ anlamlarında kullanılır. Bu deyimî kısaca „sağcılar“ şeklinde çevirenler bulunmakla birlikte „sağcılar“ kelimesi günümüzde daha çok siyasal veya ideolojik anlamlar içeren bir terim olarak kullanıldığından bu çeviriyi Kur’anın kasdettiği anlam ve amaca uygun bulmuyoruz. Zira “ashâb-ı yemîn” Kur’anda genellikle iman ve amelleriyle gerçeğin ve erdemin tarafında olanları ifade eder. Müfessirler bu deyimî, “ahirette amel defterleri sağ taraflarından verilenler, mü’minler, müslümanların çocukları, melekler, Hz. Âdem’in sağ tarafında bulunanlar, dünyada hayırlı işler yapanlar, dürüst, erdemli ve kutsanmış kimseler” gibi farklı şekillerde yorumlamışlardır.⁶¹⁷

Bize göre burada söz konusu olanlar, Allah’ın iradesine uygun bir inanç ve amel çizgisi benimseyip hayat boyunca bu çizgide sebat eden mü’minlerdir. Nitekim 43-47. âyetlerde sıralanan günahkârların özellikleri, bir bakıma “ashâb-ı yemîn” deyimîyle ne kastedildiğine de işaret etmektedir. Buna göre “ashâb-ı yemîn” hayatlarının sonuna kadar namazlarını kılar, yoksulu doyurur, bâtıla dalanlardan uzak durur, ceza gününe inanırlar. Buradaki namaz Allah’a iman ve İtaati, yoksulu doyurma yaratılmışlara şefkat ve merhameti, imkânları olmayanlarla paylaşmayı; bâtıla dalanlardan uzak olma, daima hakka inanma hak ölçülerine göre yaşama, hakkı ve haklıyı destekleme, haksızın karşısında olmayı; ceza gününe inanma ise hayatının bütün anlarında, her türlü karar, tercih ve eylemlerini Allah’ın huzurunda sorguya çekilip bunların tek tek hesabını vereceğini bilerek yaşamayı ifade eder.⁶¹⁸

616 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları, 8/428-429.

617 Râzî, XXX, 210; İbn Âşûr, XXIX, 325; Esed, III, 1208

618 Prof. Dr. Hayrettin Karaman, Prof. Dr. Mustafa Çağrı, Prof. Dr. İbrahim Kâfi Dönmez, Prof. Dr. Sabrettin

Allah'ın Lütfuna Mazhar olanlar

Bu âyette, erdemli olmayı başarıp defteri sağ tarafından verilenler (ashâbu'l yemîn)in, kazançlarıyla mütenasip bir ecirle kalmayacakları; onların ayrıca Allah'ın fazlına mazhar olacakları belirtilir.

Bu âyette yer alan ve nuzül sırasına göre ilk kez geçen *ashâbu'l yemîn* terkibi, lafzen *sağ tarafta olanlar*, mecazen de *dürüst, erdemli ve cennetlik mü'minler* anlamına gelir. Gerek Araplar gerekse bir kısım insanlar, sağ tarafı uğurlu, sol tarafı ise uğursuz sayarlar. Bu yüzden Kur'an muhataplarına, iyi insanların, cennetlik mü'minlerin amel defterlerinin sağ tarafından; kötü insanların, cehennemlik kâfirlerin amel defterlerinin de sol tarafından verileceğini bildirmiştir. Şu halde *ashâbu'l yemîn* terkibi, kitabı sağ tarafından verilen ve Allah'ın rızasını kazanıp cennete giren mü'minleri belirtmektedir. Ayrıca bu terkipte, "hiç kazançları olmadan kaderleri yaver kılınmış kimselere"; meselâ, risalete ve nübüvvete mazhar olmuş peygamberlere de işaret edilmiş olabilir. Demek ki yüksek mertebelerin birçoğu sadece çalışmakla elde edilemez. Peki, bu durum, "insana uğrunda çaba gösterdiği dışında bir şey verilmeyecektir; zamanı geldiğinde de kendisine çabasının gerçek anlamı gösterilecek ve sonra ona tam karşılığı verilecektir." anlamındaki âyetlere ters düşmez mi? Hayır. Çünkü çalışıp kazandığından başkası, insanın hakkı değil, Allah'ın ona bir lütfudur. Burada asıl maksat, çalışıp haketmenin değerini düşürmek değil, sadece çalışmayla erilemeyecek mertebelere, Allah'ın lütfuyla erilebileceğine dikkat çekmektir.⁶¹⁹

Amel/çalışma defterleri sağ yanlarından verilenlerin her türlü bağımlılıktan, tutsaklıktan, bağdan ve köstekten uzak olmaları onların iyiliklerini bereketlendirip kat kat arttıran yüce Allah'ın lütfunun sonucudur. Bu umutlu sonucun burada açıklanması ve dikkatlere sunulması her türlü kalbi etkileyecek bir nitelik taşır. Bu açıklama ilk başta yüce Allah'ın âyetlerini yalanlayan, şimdi ise kendilerini yüz kızartıcı bir pozisyonda gören ve uzun uzun itiraflarla içlerini döken günahkârların kalplerini etkiler. Oysa dünyada önem vermedikleri, adam yerine koymadıkları mü'minler şimdi üstün ve onurlu bir konumdadırlar ve üstün konumlarının rahatlığı içinde kendilerine "*Sakar'a (cehenneme) sürüklenmenizin sebebi nedir?*" diye sorarlar.

Gümüş, Kur'an Yolu:V/500-501

619 Fahrettin Yıldız, Tefsir Dersi Notları 1

Öte yandan bu açıklama dünya da günahkârlardan çok çeken mü'minlerin kalplerini de etkiler. Şimdi ise kendileri onurlu bir konumda iken kendini beğenmiş düşmanları o onur kırıcı duruma düşmüşlerdir. Sahneler o kadar canlıdır ki, her iki gurubun kalbinde de şu anda varmış ve her iki taraf orada yerini almış izlenimini uyandırıyor. Sahnelerin bu çarpıcı canlılığı dünya hayatının defterini bütün dekoru ile birlikte dürmekte, bu hayatı noktalanmış ve geçip gitmiş bir geçmişe dönüştürmektedir.

Günahkârların uzun ve ayrıntılı itirafları kendilerini “sakar” cehenneme sürükleyen çok sayıda günahı içeriyor. Onlar mü'minler karşısında başları eğik ve aşağılanmış bir pozisyonda bu suçlarını kendi dilleri ile itiraf ediyorlar.⁶²⁰

Dine dayalı veya dindar siyasi görüşler (Hristiyan Demokrat v.b.) ve devleti din esaslarına göre kurmak isteyen (şeriatçı) siyasi programlar da sağcılığın kapsamı içinde yer alır, denilmiştir.

Kuran-ı Kerim'de de “sağcı” ve “solcu” tabirleri vardır. Yalnız Kuran'da sağcılar ve solcular diye çoğul olarak geçmektedir. Orijinal şekliyle “ashâb-ül yemîn” (sağcılar, sağ sahipleri ve sağda olanlar) (Vakıa 56/ 27), “ashâb-üş şimal” (solcular, sol sahipleri ve solda olanlar) (Vakıa 56/ 41); bundan başka “ashâb-ül meymene” (sağcılar, sağ sahipleri ve sağda olanlar) (Beled 90/ 18) ve “ashâb-ül meşeme” (uğursuzlar) (Beled 90/ 19) kelimeleri geçmektedir. Şimdi bu kelimelerin üzerinde biraz durarak Kuran anlayışındaki sağcıları ve solcuları tanımaya çalışalım.

Yemîn etmede kullanılan “yemîn” (sağ el) sözcüğü, elin istiare yoluyla kullanılmasıdır. Bu, sözleşen, yemîn eden ve bu gibi kişilerin sağ ellerini kullanmalarındandır. Araplar ahitleşme ve sözleşme hususunda sağ elini arkadaşının sağ eline vurması ve dokundurup sürmesi alakasıyla yemîn etmeye yemîn adı verildi. Yani böylece sağ el aynı zamanda yemîn etmek ve yemîn demektir. Yemînin çoğulu “eyman” gelir.

620 Seyyid Kutub, Fi Zılâli'l Kur'an

Nitekim şu âyetlerde bu kelime yemîn anlamında kullanılmıştır. “Yoksa ne hükmederseniz mutlaka sizindir diye sizin lehinize olarak tarafımızdan verilmiş, kıyamet gününe kadar geçerli kesin sözler (yeminler) mi var?”⁶²¹ “Ötekiler (münafıklar), sen hakikaten kendilerine emrettiğin takdirde mutlaka (savaşa) çıkacaklarına dair en ağır yemnleri ile Allah’a yemîn ettiler.”⁶²²

Bazı İslam âlimleri “ashâb-ül yemîn”i “Böylece kitabı sağ eline verilen kimse, kolay bir şekilde hesap verecek”⁶²³ âyetine dayanarak, amel defteri denilen kitapların kıyamet gününde sağ tarafından verilecek olan kimseler olarak anlamışlardır. Elmalılı bunu naklettikten sonra ashâb-ı yemîn hakkındaki kendi görüşünü şöyle açıklamaktadır: Ashâb-ı yemîn, yeminine sadık, sözünü tutan, işine sahip mutlu kişi manasını ifade edebilir ki, mukabili yemini bozan demektir. Ayrıca bu tabirin, Allah için yeminine sâdık ve vefakâr anlamında kullanıldığı da söylenebilir.⁶²⁴

Aslında, Allah, ruhlar âleminde ve görevlendirdiği Peygamberler vâsıtası ve gönderdiği kitaplar yardımı ile tüm insanlardan söz almıştır, ahit almıştır. Onun için İlâhî kitapların bu sözleşmenin metinleri olduğunu söylemek mümkündür. Tevrat ve İncil’e eski ahid ve yeni ahid adı verilmesi de bunu gösterebilir. Âyette “Onlar o Allah’a verdikleri sözlerini tutmayanlar, Allah’ın yerine getirmelerini istediği emirleri yerine getirmeyenler ve yeryüzünde bozgunculuk yapanlardır. İşte gerçekten zarar edecek olanlar da onlardır”⁶²⁵ buyrulmuştur. Bu âyetin tefsirinde M. Hamdi Yazır şunları söylemektedir: İlk yaratılışta “ancak Sana ibâdet ederiz ve ancak Senden yardım dileriz”⁶²⁶ kavramı üzere akıl ve yaratılış olarak, Allah ile aralarında yapılmış olan ezeli antlaşmayı, iman ve kulluk antlaşmasını, bu yaratılışa ait genel kanunu, yukarıda görüldüğü üzere, her iki taraftan antlaşma ile belgelenip tekit edildikten; bir taraftan kitaplar indirme ve peygamber gönderme ile takviye, diğer taraftan da kalb ve dil bakımından iman ve ikrar ile kuvvetlendirdikten sonra bu İlâhî antlaşmayı ve misakı kendi kendilerine bozmaya ve kaldırmaya, çözmeye kalkışırlar. İman etmemeye ve imandan çıkmaya çalışırlar.⁶²⁷

621 68/Kalem, 39

622 24/Nûr, 53

623 84/İnşikak, 7-8

624 Elmalılı, VII, 398

625 2/Bakara, 27

626 1/Fâtiha, 5

627 Elmalılı, Hak Dini, I, 245

“Şimdi Rabbinden sana indirilenin gerçekten hak olduğunu bilen bir kimse, kör olan bir kimse gibi olur mu? Fakat bunu ancak üstün akıllı ve temiz vicdanlı kimseler idrâk ederler. Onlar ki, Allah’ın ahdini yerine getirirler ve antlaşmayı bozmazlar.”⁶²⁸ Bu “ülu’l elbâb” denilen üstün akıllı kimselerin devam eden âyetlerde 8 çeşit özellikleri zikredilmiştir. Ancak burada bizim konu ile ilgili olan “Allah’ın ahdini ifa ederler” ifadesi birinci sırada anılmıştır. Allah’a verilen söz, yemin ve ahid, Kur’an’da “*Rabbîn Âdemoğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini almış ve onları kendilerine şahit tutarak: ‘Ben sizin Rabbiniz değil miyim?’ demiştir. Onlar da: ‘Evet buna şahidiz, demişlerdir.*”⁶²⁹ İşte bu İlâhî ifadede açıklandığı üzere, Allah Teâlâ’nın rabliği ni itiraf edip hükümranlığını kabul etmek şeklinde kendi öz benliklerinde taahhüt ettikleri tevhit ahdine vefa ederler. Ve bu misakı, sözleşmeyi bozmazlar. Vefasızlık edip sözlerinden dönmezler ve yeminlerini bozmazlar.⁶³⁰

Burada Kuran’ın sağcılar dediği kimseleri daha iyi ve daha kolay anlamak için biz, başka bir açıklama getirmek istiyoruz. O da “ashâb-ül yemîn” (sağcılar, sağ sahipleri ve sağda olanlar) derken “el-yemîn” kelimesinin bilinen belli bir yemîn olmasıdır. Arapçadaki teknik ifadesiyle bu Marife-bilinen mâlum bir kelimedir. Bu da insanların yaratılıştâ Allah’ın koymuş olduğu düzeni yaşama ve yaşatma konusunda Allah’a verilmiş olan ahit, söz ve yemîndir. İşte bu söz ve yemîn sahipleri, Allah’ın koyduğu hayat tarzını, sosyal, siyasî, iktisadî ve ailevî... düzenleri yaşamak ve yaşatmak için yemînine sahip çıkarak, sözünde duran kimselerdir. Bunlar iman ederler yani nizama girmeyi ve onun için ve onun içinde çalışmayı kabul ederler; böylece bunun faydasını hem dünyada görür ve hem de ahirette görürler. Solcular ise iman değil, “âyetlerimizi inkâr edenler ise işte onlar soldakilere”⁶³¹ âyetinde ifade edildiği gibi küfrederek, Allah’ın koyup kurduğu düzeni kabul etmezler; O’nun emir ve nehiylerini dinlemezler. Onun için de dünya ve ahirette rezil ve rûsvay olurlar.

Bu sağcılar kesimine lafız ve söz olarak sağcı deyip de anlam olarak dürüst ve erdemli bir hayat yaşayanlar anlamını verenler de vardır. Bazı müfessirlere göre bu sağdakiler “iman edip sâlih (doğru ve yararlı) işler yapmakta” her zaman fazla önde olmayan, ama hata yaptıktan ve günah

628 13/Ra’d, 19–20

629 7/A’raf, 172

630 Elmalılı, V, 140

631 90/Beled, 19

işledikten sonra tedricen dürüstlüğe ve erdemliliğe ulaşanlardır.⁶³² Ama bunlar “önde olanlar” kadar iyi bir hayata sahip olamasalar da nihai kazançları, onları ötekiler ile aynı ruhi doygunluk seviyesine ulaştırır.⁶³³ Buradaki “önde olanlar” ise âyetteki “sâbikun” grubudur. “ve sizler de üç sınıf olduğunuz zaman”⁶³⁴ buyrulduktan sonra “ashâb-ül meymene”, “ashâb-ül meş’eme” ve “es-sâbikun” olmak üzere burada üç sınıf insandan bahsedilmektedir. Bunlar, sağcılar, solcular ve öne geçenlerdir. Burada hitap her ne kadar Kur’an’ın indiği zamanki muhataplara ve şimdiki okuyuculara gibi görünüyorsa da aslında bu ifade tüm insanlığı kapsamaktadır. Yani ilk insandan itibaren kıyamet gününe kadar bütün insanlar bu üç grup içinde mütalaa edileceklerdir.⁶³⁵ Medârik, bu üç sınıftan ikisinin cennete, diğer bir sınıfın da cehenneme gideceğini söylemiştir.⁶³⁶

Görüldüğü gibi buraya kadar biz, hem bugün halk dilinde kullanılmakta olan sağcı ve solcu tâbirleri ile Kuran’ın ifade ettiği sağcı ve solcu kelimeleri üzerinde durup bunları açıklamaya çalıştık. Bugün dilimizde geçerli olan sosyal, siyasi ve ekonomik anlamdaki “sağcı” ifadesi, XVIII. Asırdan sonra batıda kullanılmaya başlamış olan kelimenin tercümesinden başka bir şey değildir. Yani dine inanmakla beraber bunun, insan ürünü düzenlerin mensubu olan ve sosyal, siyasal ve ekonomik yapıyı değiştirme değil, onların devam etmesini isteyen bir tip olduğunu söyleyebiliriz. Bizim kanatimize göre Türkçemizdeki sağcı ile Kur’an’daki sağcı ifadesi bir birinden tamamen farklıdır. Kur’an’daki sağcı kelimesinin zamanımızdaki dilimizde kullanılmakta olan kelimelerden hangisi ile tercüme edebiliriz diye araştırma yapıp şöyle bir düşündüğümüzde bunu ancak “dinci” kelimesinin karşılayabileceğini görürüz. Dinci demek her şeye ama her şeye din gözlüğü ile bakan, İlâhî vahyi ve kutsal emirleri merkeze alan kimse demektir. Hayata İlâhî buyrukların hâkim olmasını isteyen kişilere bugün “dinci” diyorlar. Hâlbuki sağcılarının genel olarak söylemek gerekirse böyle bir dertlerinin olmadığını ifade edebiliriz. Zira onlar, liberalizm ve kapitalizm gibi dünya düzenlerinin, demokrasi, insan hakları, serbest piyasa ekonomisi ve kadın erkek eşitliği gibi batı değerlerinin arkasında koşturup duruyorlar. Maa-lesef müslümanların bugün suçluluk ve buculuktan ileriye giderek İslâm’a

632 Fahreddin Râzi

633 Muhammed Esed, III, 1105

634 56/Vâkıa, 7

635 Mevdudi, Tefhim-ül Kuran, VI, 93

636 H.B.Çantay, K.H. ve Meal-i Kerim, III, 972

ve İslâmî esaslara gelemelikleri gibi, sağcıyız diyenler de Batı değerlerini ellerinin tersiyle itip henüz İlâhî değerlere gelememişlerdir. Ben şeriatın aleyhindeyim diyen bir müslüman, müslüman olabilir mi? Behey şaşkın, bu nasıl bir Müslümanlık! Şeriat, Allah'ın emirleri, nehiyleri, buyruk ve tavsiyeleri demektir. Hiçbir kimsenin kanun koymaya ve bir kural getirmeye hak ve salahiyeti, güç ve kudreti yoktur. Onun için Batı değerleri ve Doğu değerleri diye bir şey olamaz. Ama var denirse, biz hayır, yok deriz ve uyum ve âhenkten ziyade, taazzuv etmiş, organik olarak organizmalaşmış bir düzenden ziyade bir çelişkiler dünyası var, diye cevap veririz. Toplum adına ve hayat adına bugün doku uyumsuzluğu içinde, birtakım acılar ve sancılar çeken krizden krize düşen bir yapıdan, yani bozuk düzenden başka bir şey yoktur. Bunların demokrasileri de ekonomileri de hep çelişkilerle doludur. Paralarını kiraya verip oturduğu yerden hiçbir ek emek veya risk ilave etmeden bedavadan paraya para kazandıranlar, vergi adına zulüm yapanlar, başkanlarının gözünün içine bakarak o parmak kaldırıncı parmak kaldıran, adına milletvekili denen şu robotların davranışlarını sergileyenler... Sahi şu çalışan milletvekillerinin dışındaki sadece parmak kaldırma görevlisi olanların aldıkları maaşları neyin karşılığıdır hiç düşündünüz mü ve bu paraların helal olduğunu söyleyebilir misiniz?

*“Tüm güç, kuvvet, izzet ve şeref Allah'ındır. Kim ululuk, şan ve şeref istiyorsa bilsin ki, şan ve şeref, ululuk ve değer tümüyle Allah'ındır.”*⁶³⁷ Başka bir âyette *“ama asıl şeref, Allah'a, O'nun elçisine ve inananlara aittir. Fakat ikiye bölünmüşler bunun farkında değildiler”*⁶³⁸ buyrulmaktadır. Yani şeref ancak Allah'a mahsustur. Hz. Peygamber Risâlet-elçilik görevi, inananlar da iman etmeleri nedeniyle şereflidirler. Fakat kâfirlerin, fâsık, fâcir ve münâfıkların şereften bir payları yoktur.⁶³⁹

Onun için Türkiye'deki sağcılık düşüncesinin İslâmî gerçeklerle uyumunu söylemek mümkün değildir. Çünkü aralarında değerler farkı bulunmaktadır. Ekonomileri faiz üzerine oturan, demokrasileri ise Allah'ın muradının ne olduğuna değil, insan istek ve iradesine dayanan, içtihat ve icma ile değil, kendi istek ve arzuları ile kanun yapan bir sistemin mensupları İslâm'a hizmet etmiş olamazlar. Olsa, olsa bunlar, günü kurtarmak için geçici hevesler peşinde koşmaktan başka bir şey yapmış olamazlar.

637 35/Fâtır, 10

638 63/Münâfikun, 8

639 Mevdudi, VI, 332

Kanuniden beri kanun yapan bu kanun mensupları, her geçen gün aşağıya ve her geçen gün tükenmeye doğru sürüklenmektedirler. O nedenle yapılacak tek şey, eşyanın tabiatına uygun hareket ederek insan şeref ve onurunu ön plana alarak Allah'a kullukta birleşip herkesin eşit temsil edildiği kişiliğini yaşadığı, bir hukuk toplumunu, tüm organları ile uyum içinde olan, taazzuv etmiş tek bir uzviyet olan, iman, amel ve ahlak toplumunu yeniden kurmaktır.

Eğer bir gün müslümanlar, Kur'an'ın öngördüğü sağcılık zihniyetine ererlerse yamalı bohçaya dönüşmüş ve birbirinden kopup parça, parça olmuş sistemlerin peşinde koşmayı bırakıp merkezde Allah var diyerek, kâinattaki tevhit birliğine erip bir iman toplumu olarak İlâhî düzeni yeniden kuracaklardır. Bizim bu husustaki tavsiyemiz tüm müslümanların Kuran ve sahih sünnet ışığında yeni bir dünya kurmaya çalışanlara köstek değil, destek olmaları, yolun ortasındaki küçük bir taş parçasını kıyıya uzaklaştırmak gibi bir katkıda bulunmalarıdır. İyilerin iyilikleri, kötülerin kötülüklerini silip süpürür.⁶⁴⁰

Ashâb-ı yemîn: Amel defterleri sağından verilenler, iyiler, sağduyulu hareket ederek, Allah'ın kitabına iman edip hayata geçirenler, hayırlı sonuca koşanlar. Allah'ın iradesine uygun bir inanç ve amel çizgisi benimseyip hayat boyunca bu çizgide sebat eden mü'minler anlamına gelir. Yemîn (yümn, meymene), sağ anlamı kadar, aynı zamanda bereket, saâdet, mutluluk ve uğurluluk demektir.

Sağ taraf, meclis ve mahfillerde saygı yeridir. Sağ kol da önemli kişi anlamında kullanılır. Ashâb-ı yemîn (veya meymene): Saygı mevkiinde bulunan yüksek haysiyet sahipleri, kendilerine ve başkalarına yararı dokunan bereketli insanlar anlamlarına gelir.

Kıyâmet kopunca insanlar üç kısım olacaklardır: Ashâb-ı yemîn (ashâb-ı meymene), ashâb-ı şimâl (ashâb-ı meş'eme) ve sâbıkûn (iman ve itaatte öncü olanlar).⁶⁴¹ Ashâb-ı yemîn (meymene); Beled sûresinde köle âzat eden, yetimi, yoksulu ve aç insanı doyuran, iman edip sabrı ve merhameti

640 11/Hûd, 114

641 56/Vâkıa, 7-10

birbirine tavsiye eden kimseler olarak tanıtılmıştır. ⁶⁴² Ashâb-ı meymene, Vâkıa sûresinde ashâb-ı yemîn olarak ifade edilmiştir. ⁶⁴³

Yemîn, sağ, sağ taraf, uğur, kuvvet ve kasem (and) demektir. Ashâb-ı meymene ile ashâb-ı yemîn aynı insanlardır. Kıyâmette bunlara amel defterleri sağ tarafından verilecek ⁶⁴⁴ ve hesapları kolay olacaktır. ⁶⁴⁵ Her can kazandığıyla Allah katında rehin alınacak, ancak ashâb-ı yemîn bundan hâriç olacaktır. ⁶⁴⁶ Ashâb-ı yemîn; cennetlerde her türlü nimetler içinde olacaklardır. ⁶⁴⁷

Ashâb-ı yemîn; iman edip sâlih ameller işleyen, Allah ve Peygamber'e itaat eden insanlardır. Âhirette kişiye amel defterinin sağ taraftan verilmesi, o kimsenin hayırlı âkıbetini ifade eder, sembolik bir anlatımdır.

Sağ, hemen her dilde hayırlı ve önemli şeyler için kullanılır. Arapçada da, diğer dillerde de bu böyledir. Türkçede de sağ ve sağla ilgili türetilen kelimeler hep hayrı, olumlu özellikleri ifade eder. **Sağ:** Hayatta olan, diri, canlı anlamına geldiği gibi, sağlam, sıhhatli, kavî, metîn, korkusuz, emîn, hâlis, temiz, iyi, doğru gerçek anlamlarına da gelir. Esenlik, emniyette olmak anlamında **sağ-sâlim** denir; çok yaşa, teşekkür ederim yerine **sağ ol** tabiri tercih edilebilir. **Sağalmak**, hastalıktan kurtulup iyileşmek, şifa bulmak için kullanılır. **Sağduyu:** Mantıklı ve doğru düşünme özelliği, doğruyu yanlıştan ayırma husûsiyeti, akl-ı selîm için ifade edilir. **Sağbeğeni:** Güzeli çirkinden ayırt edebilme yetisinin en yükseğidir. **Sağgörü:** Basîret karşılığı olarak kullanılmaktadır. **Sağlam:** Hasta veya sakat olmayan; sağlam, sıhhatli kimse için veya kolayca hasara uğramayan, dayanıklı veya kırık veya bozuk olmayan ya da sağlığa faydalı, dokunmayan bir şey için kullanılır. Doğru, gerçek, sahih, güvenilir, kuvvetli şey için de sağlam denilir. Dirilik, hayat, sıhhat, hasta olmayıp normal olma haline **sağlık** denilir. Sağlık ve âfiyetle anlamına **sağlıcakla** denildiği olur. Doğruluk kuralına uygun olan, sözün anlatılmak istenene tam karşılık olması, tam uygun düşmesi niteliğine **sağın** denir.

⁶⁴² 90/Beled, 13-18

⁶⁴³ 56/Vâkıa, 27, 38, 90-91

⁶⁴⁴ 69/Hakka, 19

⁶⁴⁵ 84/İnşikak, 8

⁶⁴⁶ 74/Müddessir, 38-39

⁶⁴⁷ 56/Vâkıa, 27-38; 69/Hakka, 19-24

Sağistem ise; iyi niyet, hüsnüniyet demektir. **Sağ kol:** Önemli mevkiye sahip bir kişinin kullanacağı ve yardımına ihtiyaç duyacağı, en güvendiği has adama ad verilir.

Bütün bunların yanında, ashâb-ı yemîn için “sağcılar” tabiri, kesinlikle yanlıştır. “Sağcı”, Kur’andaki anlamla hiç ilgisi olmayacak şekilde, politik bir anlamda kullanılır ve konumuzla hiç ilgisi yoktur.

Ashâbu’l-Meymene, Ashâbu’l-Meş’eme ve Sağcılık-Solculuk

“Sağcı”, bir yeni kelime olup siyaset ve fikir hayatında muhafazakârlıktan yana olan, gelenek ve göreneğe, mevcut düzenin değerlerine bağlı kalan kimse, birey ve toplum (hakiki ve hükmi şahsiyet) demektir. Meselâ “sağcı yazar” ve “sağcı parti” ifadelerinde olduğu gibi. “Solcu” kelimesi de yeni bir kelime olup düşünce, siyaset ve ekonomide sol görüşü benimseyip gelenekçiliği ve muhafazakârlığı reddeden, sosyalizm taraftarı olan (kimse ve parti...) demek olur.⁶⁴⁸

İşte bugün sağcılık ve solculuk, sağcılar ve solcular dediğimizde daha çok siyasi eğilimleri dile getiren bu iki kelimenin renklerinin tonlarında her ne kadar zaman, zaman değişmeler meydana gelmişse de asıl bunların içeriğini dolduran şey, 1789 Büyük Fransız İhtilalinden sonra toplanan 1. Cumhuriyet Meclisi yani Milli Meclis olmuştur. Bu mecliste başkanlık kürsüsüne göre sağ taraftaki sıralara ihtilale karşı oldukları bilinen aristokratlar ve kilise temsilcileri, sol taraftaki sıralara da ihtilali yapan liberal burjuva temsilcileri oturmuşlardı. İşte bu oturmuş durumuna bakarak kralcı aristokrat ve kilise temsilcilerine (yani eski düzen taraftarlarına) sağcı, ihtilalci burjuva temsilcilerine (yani yeni düzen taraftarlarına) da solcu denilmiştir. Böylece siyasi literatür de yepyeni bir kelime ve yeni bir terim kazanmış bulunmaktadır. Ancak bu tabirlerin zamanımıza kadar devam eden gelenekçilik, onların menşesinde mevcuttur. Nitekim kralcıların meclisteki sayıları azalıp burjuvalarla sosyalistlerin siyaset mücadelesi başlayınca, bu defa burjuvalara sağcı, sosyalist ve komünistlere solcu denilmiştir.

Batı demokrasilerinde sağcılık genel olarak liberal kapitalist siyasi programlara bağlılığı, yani iktisadi hayatta özel mülkiyet ve özel teşebbüse, siyasi bakımdan klasik hürriyetlere taraftarlığı ifade eder.

648 Misalli Büyük Türkçe Sözlük

Solculuk da muhtelif derece ve şiddetlerde özel mülkiyete, özel teşebbüse karşı çıkan, iktisadi hayatta devletçi ve kolektivist görüşleri savunan siyasetlere taraftarlık etmektir, diyebiliriz.

Felsefi bakımdan sağcılık, materyalizme (maddeciliğe ve inkârcılığa) karşı olmak, madde ile beraber ruhun varlığına, Allah'a ve dine inanmaktır. Solculuk ise madde dışında ve ötesinde bir değer tanımamak, dini ve Allah'ı inkâr etmektir. Bu açıdan solculara göre sağcılık gericilik sayılır.

Sosyal değişme ve gelişme açısından, tekâmülcü (evrimci), toplumu ıslahat ve reformlar yaparak, büyük sarsıntılara uğratmadan kendi şartları ve kurulu düzenin mantığı içinde değiştirmeye ve iyileştirmeye çalışan görüşler sağcı sayılır.

(Ama bu, sağcıların Kur'an'ın istediği gibi tevhidî iman edenlere ad verildiği anlamına kesinlikle gelmez. Batıda ve bu ülkede solcu kâfirler olduğu gibi, sağcı kâfirler ve müşrikler de az değildir. -A.Kalkan-)

Orijinal şekliyle “ashâb-ül yemîn” (sağcılar, sağ sahipleri ve sağda olanlar)⁶⁴⁹, “ashâb-üş şimal” (solcular, sol sahipleri ve solda olanlar)⁶⁵⁰; bundan başka “ashâb-ül meymene” (sağcılar, sağ sahipleri ve sağda olanlar)⁶⁵¹ ve “ashâb-ül meş'eme” (uğursuzlar)⁶⁵² kelimeleri geçmektedir. Şimdi bu kelimelerin üzerinde biraz duralım:

“Ashâb-ül yemîn” derken “ashâb” kelimesi “sâhib”in çoğuludur. “Sâhib” ise ister insan veya hayvan, ister yer ve zaman olsun, bir şeyden ayrılmayanıdır. Bu birliktelik ister bedenle olsun –ki bu asıl ve en çok olanıdır- isterse yardım ve destekle olsun fark etmez, aynıdır.⁶⁵³ Bu kelimeye bazı sözlükler dostluk, arkadaşlık ve sahip anlamları vermişlerdir. “el-yemîn”e gelince bu aslında sağ el demektir. Sağ el, sol elden daha kuvvetlidir, onun için sağa bu ad verilmiştir. El-yümnü, uğur ve bereket manasına olan kelime de buradan gelir.

649 56/Vâkıa, 27

650 56/Vâkıa, 41

651 90/Beled, 18

652 90/Beled, 19

653 Râğıb, Müfredat

Çünkü araplar hayır ve bereketi yemîne (sağa) nisbet ederler. İslâm'dan önceki dönemlerde araplar önemli işlerinde neticenin iyi mi kötü mü, hayırlı ve uğurlu mu, yoksa hayırsız ve uğursuz mu olacağını anlamak için kuş uçururlardı. Kuşların uçuş yönlerine ve uçuş biçimlerine bakarak gelecekte haber verirler ve kehanette bulunurlardı. Gelecek hakkında böylece yorum yaparlar ve bilgi üretmeye çalışırlardı. Eğer bu kuş sağ tarafa uçarsa işlerin iyi gideceğine hayır ve uğurlu olacağına hükmederler, eğer sol tarafa uçarsa o zaman da bunu bir kötülük ve uğursuzluk sayarlardı.

Râğıb, Yüce Allah'ın "*ashâb-ül yemîn mâ ashâb-ül yemîn*" (sağın adamları, nedir o sağın adamları!)⁶⁵⁴ âyeti, saâdet ve bereketlere mazhar olan kişileri anlatır. Bu da, insanların hayır ve bereketi sağ ile, kötülük ve uğursuzluğu sol ile ifade etmeleri esasına göre söylenmiştir. "yemîn" kavramı, aynı zamanda bereket ve saadet için de kullanılır. Yüce Allah'ın "*ve emmâ in kâne min ashâb-il yemîn*" (Eğer o, sağın adamlarından ise,)⁶⁵⁵; "*fe selâmün leke min ashâbi'l yemîn*" (Ey sağcı) sana sağcılardan selâm!)⁶⁵⁶ sözü de bu anlamdadır, demiştir.⁶⁵⁷

Yemin etmede kullanılan "yemîn" (sağ el) sözcüğü, elin istiare yoluyla kullanılmasıdır. Bu, sözleşen, yemin eden ve bu gibi kişilerin sağ ellerini kullanmalarındandır. Araplar ahitleşme ve sözleşme hususunda sağ elini arkadaşının sağ eline vurması ve dokundurup sürmesi alâkasıyla yemin etmeye yemin adı verildi. Yani böylece sağ el aynı zamanda yemin etmek ve yemin demektir. Yemînin çoğulu "eymân" gelir. Nitekim şu âyetlerde bu kelime yemin anlamında kullanılmıştır. "*Yoksa ne hükmederseniz mutlaka sizindir diye sizin lehinize olarak tarafımızdan verilmiş, kıyamet gününe kadar geçerli kesin sözler (yeminler) mi var?*"⁶⁵⁸ "*Ötekiler (münâfıklar), sen hakikaten kendilerine emrettiğin takdirde mutlaka (savaşa) çıkacaklarına dair en ağır yemnleri ile Allah'a yemin ettiler.*"⁶⁵⁹

Bazı İslâm âlimleri "ashâb-ül yemîn"i "Böylece kitabı sağ eline verilen kimse, kolay bir şekilde hesap verecek"⁶⁶⁰ âyetine dayanarak, amel defteri de-

654 56/Vâkıa, 27

655 56/Vâkıa, 90

656 56/Vâkıa, 91

657 Bk. Müfredat, yemin maddesi

658 68/Kalem, 39

659 24/Nûr, 53

660 84/İnşikak, 7-8

nilen kitapların kıyamet gününde sağ tarafından verilecek olan kimseler olarak anlamışlardır. Elmalılı bunu naklettikten sonra ashâb-ı yemîn hakkındaki kendi görüşünü şöyle açıklamaktadır: Ashâb-ı yemîn, yeminine sadık, sözünü tutan, işine sahip mutlu kişi manasını ifade edebilir ki, mukabili yemini bozan demektir. Ayrıca bu tabirin, Allah için yeminine sâdık ve vefakâr anlamında kullanıldığı da söylenebilir.⁶⁶¹

Aslında Allah, ruhlar âleminde ve görevlendirdiği Peygamberler vâsıtası ve gönderdiği kitaplar yardımı ile tüm insanlardan söz almıştır, ahit almıştır. Onun için İlâhî kitapların bu sözleşmenin metinleri olduğunu söylemek mümkündür. Tevrat ve İncil’le eski ahid ve yeni ahid adı verilmesi de bunu gösterebilir. Âyette “Onlar o Allah’a verdikleri sözlerini tutmayanlar, Allah’ın yerine getirmelerini istediği emirleri yerine getirmeyenler ve yeryüzünde bozgunculuk yapanlardır. İşte gerçekten zarar edecek olanlar da onlardır”⁶⁶² buyrulmuştur. Bu âyetin tefsirinde M. Hamdi Yazır şunları söylemektedir: İlk yaratılışta “ancak Sana ibâdet ederiz ve ancak Senden yardım dileriz”⁶⁶³ kavramı üzere akıl ve yaratılış olarak, Allah ile aralarında yapılmış olan ezeli antlaşmayı, iman ve kulluk antlaşmasını, bu yaratılışa ait genel kanunu, yukarıda görüldüğü üzere, her iki taraftan antlaşma ile belgelenip tekit edildikten; bir taraftan kitaplar indirme ve peygamber gönderme ile takviye, diğer taraftan da kalb ve dil bakımından iman ve ikrar ile kuvvetlendirdikten sonra bu İlâhî antlaşmayı ve misakı kendi kendilerine bozmaya ve kaldırmaya, çözmeye kalkışır. İman etmemeye ve imandan çıkmaya çalışırlar.⁶⁶⁴

“Şimdi Rabbinden sana indirilenin gerçekten hak olduğunu bilen bir kimse, kör olan bir kimse gibi olur mu? Fakat bunu ancak üstün akıllı ve temiz vicdanlı kimseler idrâk ederler. Onlar ki, Allah’ın ahdini yerine getirirler ve antlaşmayı bozmazlar.”⁶⁶⁵ Bu “ülu’l elbâb” denilen üstün akıllı kimselerin devam eden âyetlerde 8 çeşit özellikleri zikredilmiştir. Ancak burada bizim konu ile ilgili olan “Allah’ın ahdini ifa ederler” ifadesi birinci sırada anılmıştır.

661 Elmalılı, VII, 398

662 2/Bakara, 27

663 1/Fâtiha, 5

664 Elmalılı, Hak Dini, I, 245

665 13/Ra’d, 19–20

Allah'a verilen söz, yemin ve ahid, Kur'an'da "*Rabbin Âdemoğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini almış ve onları kendilerine şahit tutarak: 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' demiştir. Onlar da: 'Evet buna şahidiz, demişlerdir.'*"⁶⁶⁶ İşte bu İlâhî ifadede açıklandığı üzere, Allah Teâlâ'nın rabliğini itiraf edip hükümranlılığını kabul etmek şeklinde kendi öz benliklerinde taahhüt ettikleri tevhit ahdine vefa ederler. Ve bu misakı, sözleşmeyi bozmazlar. Vefasızlık edip sözlerinden dönmezler ve yeminlerini bozmazlar.⁶⁶⁷

Burada Kur'an'ın sağcılar dediği kimseleri daha iyi ve daha kolay anlamak için biz, başka bir açıklama getirmek istiyoruz. O da "aşâb-ül yemîn" (sağcılar, sağ sahipleri ve sağda olanlar) derken "el-yemîn" kelimesinin bilinen belli bir yemîn olmasıdır. Arapçadaki teknik ifadesiyle bu Marife-bilinen mâlum bir kelimedir. Bu da insanların yaratılıştaki Allah'ın koymuş olduğu nizamı yaşama ve yaşatma konusunda Allah'a verilmiş olan ahit, söz ve yemindir. İşte bu söz ve yemin sahipleri, Allah'ın koyduğu hayat tarzını, sosyal, siyasi, iktisadi ve ailevi... sistemi yaşamak ve yaşatmak için yemini ne sahip çıkarak, sözünde duran kimselerdir. Bunlar iman ederler yani nizamı girmeyi ve onun için ve onun içinde çalışmayı kabul ederler; böylece bunun faydasını hem dünyada görür ve hem de âhirette görürler. Solcular ise iman değil, "*âyetlerimizi inkâr edenler ise işte onlar soldakilerdir.*"⁶⁶⁸ âyetinde ifade edildiği gibi küfrederek. Allah'ın koyup kurduğu düzeni kabul etmezler; O'nun emir ve nehiylerini dinlemezler. Onun için de dünya ve âhirette rezil ve rüsvay olurlar.

Bu sağcılar kesimine lafız ve söz olarak sağcı deyip de anlam olarak dürüst ve erdemli bir hayat yaşayanlar anlamını verenler de vardır. Bazı müfessirlere göre bu sağdakiler "iman edip sâlih (doğru ve yararlı) işler yapmakta" her zaman fazla önde olmayan, ama hata yaptıktan ve günah işledikten sonra tedricen dürüstlüğe ve erdemliliğe ulaşanlardır.⁶⁶⁹ Ama bunlar "*önde olanlar*" kadar iyi bir hayata sahip olamasalar da nihai kazançları, onları ötekiler ile aynı ruhi doyumluk seviyesine ulaştırır.⁶⁷⁰ Buradaki "*önde olanlar*" ise âyetteki "*sâbikun*" grubudur. "*ve sizler de üç sınıf*

666 7/A'râf, 172

667 Elmalılı, V, 140

668 90/Beled, 19

669 Fahreddin Râzi

670 Muhammed Esed, III, 1105

*olduğunuz zaman*⁶⁷¹ buyrulduktan sonra “*ashâb-ül meymene*”, “*ashâb-ül meş’eme*” ve “*es-sâbikun*” olmak üzere burada üç sınıf insandan bahsedilmektedir. Bunlar, sağcılar, solcular ve öne geçenlerdir. Burada hitap her ne kadar Kur’an’ın indiği zamanki muhataplara ve şimdiki okuyuculara gibi görünüyorsa da aslında bu ifade tüm insanlığı kapsamaktadır. Yani ilk insandan itibaren kıyamet gününe kadar bütün insanlar bu üç grup içinde mütalaa edileceklerdir.⁶⁷² Medârik, bu üç sınıftan ikisinin cennete, diğer bir sınıfın da cehenneme gideceğini söylemiştir.⁶⁷³

Bugün dilimizde geçerli olan sosyal, siyasi ve ekonomik anlamdaki “sağcı” ifadesi, XVIII. Asırdan sonra batıda kullanılmaya başlamış olan kelimenin tercümesinden başka bir şey değildir. Yani dine inanmakla beraber bunun, insan ürünü düzenlerin mensubu olan ve sosyal, siyasal ve ekonomik yapıyı değiştirme değil, onların devam etmesini isteyen bir tip olduğunu söyleyebiliriz. Bizim kanaatimize göre Türkçemizdeki sağcı ile Kur’an’daki sağcı ifadesi bir birinden tamamen farklıdır. Kur’an’daki sağcı kelimesinin zamanımızdaki dilimizde kullanılmakta olan kelimelerden hangisi ile tercüme edebiliriz diye araştırma yapıp şöyle bir düşündüğümüzde bunu ancak “dinci” kelimesinin karşılayabileceğini görürüz. Dinci demek her şeye ama her şeye din gözlüğü ile bakan, İlâhî vahyi ve kutsal emirleri merkeze alan kimse demektir. Hayata İlâhî buyrukların hâkim olmasını isteyen kişilere bugün “dinci” diyorlar. Hâlbuki sağcıların genel olarak söylemek gerekirse böyle bir dertlerinin olmadığını ifade edebiliriz. Zira onlar, liberalizm ve kapitalizm gibi dünya düzenlerinin, demokrasi, insan hakları, serbest piyasa ekonomisi ve kadın erkek eşitliği gibi batı değerlerinin arkasında koşuturup duruyorlar. Maalesef müslümanların bugün şuculuk ve buculuktan ileriye giderek İslâm’a ve İslâmî esaslara gelemedikleri gibi, sağcıyız diyenler de Batı değerlerini ellerinin tersiyle itip henüz İlâhî değerlere gelememişlerdir. Ben şeriatın aleyhindeyim diyen bir müslüman, müslüman olabilir mi? Behey şaşkın, bu nasıl bir Müslümanlık! Şeriat, Allah’ın emirleri, nehiyleri, buyruk ve tavsiyeleri demektir. Hiçbir kimsenin kanun koymaya ve bir kural getirmeye hak ve salahiyeti, güç ve kudreti yoktur. Onun için Batı değerleri ve Doğu değerleri diye bir şey olamaz.

671 56/Vâkıa, 7

672 Mevdudi, Tefhim-ül Kuran, VI, 93

673 H.B.Çantay, K.H. ve Meal-i Kerim, III, 972

Ama var denirse, biz hayır, yok deriz ve uyum ve âhenkten ziyade, taazzuv etmiş, organik olarak organizmalaşmış bir düzenden ziyade bir ilişkiler dünyası var, diye cevap veririz. Toplum adına ve hayat adına bugün doku uyuşmazlığı içinde, birtakım acılar ve sancılar çeken krizden krize düşen bir yapıdan, yani bozuk düzenden başka bir şey yoktur. Bunların demokrasileri de ekonomileri de hep ilişkilerle doludur. Paralarını kiraya verip oturduğu yerden hiçbir ek emek veya risk ilave etmeden bedavadan paraya para kazandıranlar, vergi adına zulüm yaparlar...

Tüm güç, kuvvet, izzet ve şeref Allah'ındır. Kim ululuk, şan ve şeref istiyorsa bilsin ki, şan ve şeref, ululuk ve değer tümüyle Allah'ındır. ⁶⁷⁴ Başka bir âyette “ama asıl şeref, Allah’a, O’nun elçisine ve inananlara aittir. Fakat ikiyüzlüler bunun farkında değildirler”⁶⁷⁵ buyrulmaktadır. Yani şeref ancak Allah’a mahsustur. Hz. Peygamber Risâlet-elçilik görevi, iiman edenler de iman etmeleri nedeniyle şerefli dirler. Fakat kâfirlerin, fâsık, fâcir ve münâfıkların şereften bir payları yoktur. ⁶⁷⁶

Onun için Türkiye’deki sağcılık düşüncesinin İslâmî gerçeklerle uyustugunu söylemek mümkün değildir. Çünkü aralarında değerler farkı bulunmaktadır. Ekonomileri faiz üzerine oturan, demokrasileri ise Allah’ın muradının ne olduğuna değil, insan istek ve iradesine dayanan, içtihat ve icma ile değil, kendi istek ve arzuları ile kanun yapan bir sistemin mensupları İslâm’a hizmet etmiş olamazlar. Olsa, olsa bunlar, günü kurtarmak için geçici hevesler peşinde koşmaktan başka bir şey yapmış olmazlar. Kanuniden beri kanun yapan bu kanun mensupları, her geçen gün aşağıya ve her geçen gün tükenmeye doğru sürüklenmektedirler. O nedenle yapılacak tek şey, eşyanın tabiatına uygun hareket ederek insan şeref ve onurunu ön plana alarak Allah’a kullukta birleşip herkesin eşit temsil edildiği kişiliğini yaşadığı, bir hukuk toplumunu, tüm organları ile uyum içinde olan, taazzuv etmiş tek bir uzviyet olan, iman, amel ve ahlak toplumunu yeniden kurmaktır.

Eğer bir gün müslümanlar, Kur’an’ın öngördüğü sağcılık zihniyetine ererlerse yamalı bohçaya dönüşmüş ve birbirinden kopup parça, parça olmuş sistemlerin peşinde koşmayı bırakıp merkezde Allah var diyerek, kâinattaki tevhit birliğine erip bir iman toplumu olarak İlâhî düzeni yeniden

674 35/Fâtır, 10

675 63/Münâfikun, 8

676 Mevdudi, VI, 332

kuracaklardır. Bizim bu husustaki tavsiyemiz tüm müslümanların Kuran ve sahih sünnet ışığında yeni bir dünya kurmaya çalışanlara köstek değil, destek olmaları, yolun ortasındaki küçük bir taş parçasını kıyıya uzaklaştırmak gibi bir katkıda bulunmalarıdır. İyilerin iyilikleri, kötülerin kötülüklerini silip süpürür.⁶⁷⁷

Hüküm ve Hikmetler

31-39. Âyetler:

Bu âyetlerden aşağıdaki hususlar anlaşılmaktadır:

1- Cehennemin on dokuz bekçi ve zebanisi asla karşı konulamayan meleklerdendir. Onlar kalabalıklarla karşılarında durulması mümkün olan insan türünden değildirler.

2- Meleklerden on dokuz adedin söz konusu edilmesi, kâfirlerin fitneye uğramasına, yani sınanmalarına sebep olmuştur. Zemahşeri dedi ki: Onların sayı sebebiyle fitneye maruz kalmaları sebep olarak gösterilmemektedir. Bizzat sayının kendisi sebep olarak gösterilmiştir. Çünkü Yüce Allah: *“Onların sayısını da inkâr edenler için ancak bir fitne kıldık.”* diye buyurmaktadır. Yani biz onların sayısını ancak on dokuz yaptık diyerek, kâfirler için fitne olmayı, on dokuz sayısının yerine geçirmektedir. Çünkü yirmiden bir eksik olan bu sayının durumu Allah’a ve O’nun hikmetine itiraz ve alay edip, hikmeti büemese dahi mü’min gibi boyun eğmeyen kimselerin bu sayı sebebiyle fitneye düşmeleri söz konusudur. Şöyle denilmiş gibidir: Bizim onları bu sayıda kılmamız sayı sebebiyle fitneye düşmeyi gerektirecek bir özelliktir. Bu da mü’minlerin inancının daha bir sağlamlaşması, kâfirlerin de hayret ve şaşkınlığa düşmesi içindir.⁶⁷⁸

3- Bu sayının söz konusu edilmesi ile Tevrat ve İncil verilenlerin, Muhammed’in (s.a.s.) peygamberliğinin doğruluğuna dair kesin inançları daha da artmış oldu. Çünkü cehennem bekçilerinin belirtilen bu sayısı ellerindekilere uygun düşmektedir. Aynı şekilde bu böylelikle mü’minlerin imanının artması sonucunu da vermiştir. Çünkü onlar Allah’ın Kitab’ında

⁶⁷⁷ 11/Hûd, 114; Prof. Dr. Osman Eskicioğlu

⁶⁷⁸ Zemahşeri, III/288.

bulunan hükümleri her tasdik ettikçe iman etmiş olurlar. Sonra da cehennem bekçilerinin sayısını tasdik ettikleri için de imanları artmış oldu. Aynı şekilde bu kendilerine kitap verilip, Muhammed'in (s.a.s.) ashâbından cehennem bekçilerinin on dokuz olduğunu tasdik edenlerin şüphelerini de ortadan kaldırır. Yine bu hicretten sonra ortaya çıkacak, kalplerinde şüphe ve münafıklık bulunan Medine münafıkları ile Yahudi ve Hristiyanların kâfir olanlarının şöyle demelerine sebep olmuştur: Allah cehennem bekçileri için bu alışılmadık sayıyı söz konusu ederek neyi söylemek istemiştir? Onların bu şekilde bir soru sormalarından, maksat bu Kitab'ın Allah tarafından gelmiş olduğunu uzak bir ihtimal olarak görmek ve hatta Allah'tan geldiğini inkâr etmektir. Yani Yüce Allah bu hayret verici sayıyı söz konusu ederek neyi kastetmiştir?

4- Yüce Allah'ın: *"İman edenlerin de imanı artsın."* İfadesi, imanın artıp eksildiğine bir delildir. Yani iman itaat ile artar, masiyet ile eksilir. Çoğunluğun görüşü budur. İmanın hakikati artma ve eksilme kabul etmez, diyenler ise âyeti imanın semereleri, etkileri ve gerekleri hakkında yorumlarlar. Kitab Ehli ile mü'minler hakkında onların kesin inançları ve imanlarının arttığı kabul edildikten sonra, şüphelerinin söz konusu olmayacağını belirtmesi ise, tekid ve pekiştirme babındandır. Şöyle denilmiş gibidir: Onlar o kadar kesin bir inanca sahiptirler ki, artık bundan sonra şüphe ve tereddütleri söz konusu olmaz. Gerçek şu ki; kesin bir inanca sahip olan bir kimse, bazen delilin herhangi bir önermesinde gaflete düşebilir ve tekrar şüpheye düşebilir. Yine bu ifadeler ile onların dışındakilerin durumuna bir işaretle bulunmaktadır. Şöyle denilmiş gibidir: İşte onların durumu sapık ve kâfirlerden şüphe içerisinde olanların durumundan farklı olmalıdır.

5- *"İşte Allah kimi dilerse böylece saptırır, kimi de dilerse hidâyete kavuşturur."* Bundan maksat, zahiren anlaşılan saptırmak ve hidâyetin, Yüce Allah tarafından yapılan şeyler olduğu değildir. Yüce Allah'ın bazılarını saptırmaya, diğer başkalarını da hidâyete mecbur ettiği de kastedilmemektedir. Bundan maksat Yüce Allah'ın kulları hakkındaki sünnetlerinden birisini tespit etmektir. Bu da Allah'ın yaratmış olduğu sebepler ile sonuçlar arasındaki bağlantıyı ortaya koymaktır. Sapıtan bir kimse ancak kendisi ve kendi tercihi ile sapıtır. Hidâyet bulan bir kimse de ancak kendi irâde ve tercihi ile sapıtır. Bundan sonra Yüce Allah sapıtanların sapıklığını arttırarak onları hidâyetin işaret taşlarından uzaklaştırır. Buna sebep ise onların kötü seçimleri, istidadları ve inatlarıdır. Diğer taraftan Yüce Allah mü'minlerin

de imanını, onlara hidâyet ve doğruluk yollarını izleme muvaffakiyeti verecek ve güzel seçimleri sebebiyle arttırır. Kâinatta hiçbir şey, Allah'a rağmen meydana gelmez. Meydana gelen her bir şey O'nun irâdesi ve dilemesi ile olur. İsterse O'nun emrettiği ve sevdiği şeylerin aksi olsun.

6- “*Rabbinin ordularını O'ndan başka kimse bilmez.*” buyruğu cehennem bekçilerinin sayısının hikmetini de, Onun her bir ordusunun sayısının hikmetini de ebediyyen Yüce Allah'tan başka hiçbir kimsenin bilmediğine bir işarettir. Bu Muhammed'in on dokuzun dışında askeri yok mu, diyen Ebu Cehil'e bir cevaptır.

Tirmizi'nin rivâyetine göre Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “*Se-ma gıcırdadı; gıcırdamakta da hakkı var. Çünkü orada alnın Yüce Allah'a secdeye konulmadığı dört karışlık kadar bir yer dahi yoktur.*”

7- Yüce Allah cehennemi, cehennemnin niteliklerini, onun pek büyük bir belâ ve musibet olduğunu, onun sürekli olarak insanlar için bir korku ve uyarı olduğunu inkâr eden herkesi “*âma öyle yapmıyorlar (öğüt almıyorlar)*” buyruğu ile uyarıp bu durumdan vazgeçmelerini emir buyurmaktadır.

8- Yüce Allah şereflerini yüceltmek ve bunlarda ortaya çıkan hususlara, bunlardaki Yüce Allah'ın hayret verici kudretine ve bunları var etmekle varlıklar âleminin ayakta durduğuna dikkat çekmek üzere aya, geceye ve sabaha yemin etmektedir. Hakkında yemin edilen husus ise Sekar'm (cehennemnin) musibetlerden birisi olduğu, onun insanlar için bir uyarıp korkutucu ya da uyarıp korkutma özelliğine sahip olduğudur. Hasan-ı Basri der ki: Allah'a yemin ederim ki O, yaratıkları ondan daha büyük bir musibetle uyarıp korkutmuş değildir.

9- Cehennem ateşi hayır ve itaate doğru ilerlemek isteyen kimseler ile geri kalıp şerre ve masiyete doğru gitmek isteyen kimseler için bir uyarıcıdır, korkutucudur.⁶⁷⁹

679 Vehbe Zuhayli, Tefsiru'l-Münir, Risale Yayınları: 15/226-228.

- 40. ÂYET -

فِي جَنَّاتٍ يَتَسَاءَلُونَ

“Cennetlerde soruştururlar.” (40. Âyet)

Cennetlerde birbirlerine sual soruyorlar

Onlar cennetlerdedirler, soruşurlar

(Onlar) cennetlerde, hep bir ağızdan soracaklar

Cennetlerde soruştururlar,

Onlar cennettedirler, sorup dururlar.Cennetlerdedirler. Sorarlar,Onlar cennetlerde ağırlanırlar. Sorarlar.Onlar cennetlerdedirler; birbirlerine sorarlar.

Onlar nitelikleri tam olarak kavranılamayan, dünyadakilerle kıyaslanılamayan Cennet bahçelerindedirler.

Birbirlerine sorarlar... Ayrıca müslümanların çocukları ve melekler de günahkârlara sorarlar...

Bu soruyu soranların kimler olduğu hakkında âlimlerin görüşleri:

1) Ali'ye göre müslümanların çocuklarıdır.

2) Abdullah b. Abbas'a göre meleklerdir.

Taberi diyor ki: Allah Teâlâ bu âyette Ashâb-ı Yemin'in günahkârlara: “Sizi cehenneme sokan nedir?” diye sorduklarını zikretmektedir. Bu da bu soruyu soranların, çocuklar ve melekler gibi günah işlemeyen kimseler olduklarını göstermektedir.

Çünkü mükellef olan ve günah işlemeye müsait olan insanların suçlulara bu soruyu sormaları beklenemez. Zira onlar da insanı cehenneme sokan sebebin, günah işlemek olduğunu bilmektedirler.”⁶⁸⁰

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Amel defterleri solundan verilenler, çalışmayanlar yahut tek başına çalışan, kendi keyfince uğraşan yeminsizler kendi çalışma ve gayretleriyle boğuşurken, amel defterleri sağından verilen bu ashâb-ı yemin cennetlerdedirler suçluları soruştururlar, suçluların hallerinden kendi aralarında konuşur, bahseder, birbirlerine sorar yahut sordururlar.

“Bu soru kınama ve hasret çekirtme içindir.” denilmiş ise de, herşeyden önce hakkı ortaya çıkararak suçlarının mâhiyetine göre şefaât imkânını araştırmak için görüşüp dertleşme veya bir sorguya çekme olmak, ardından “Artık şefaâtçilerin şefaati onlara fayda vermez.”⁶⁸¹ ifadesinin gelmesine daha uygun görünür.

Bu soruşturmanın bu şekilde anlatılıp açıklanması da suçluların hallerini ve hüküm giymelerinin sebeplerini sorup araştırarak hakkı ortaya çıkarmanın ve ona göre hayır ve iyi hal için çalışmanın ashâb-ı yeminin özelliği olduğunu anlatmak, bununla beraber sayılacak olan suçların sahibi suçluların ahirette şefaât ile de kurtulmalarına ihtimal olmadığını dünyadakilere hatırlatarak öğüt vermek içindir.”⁶⁸²

680 İbn Cerir et-Taberi-Tefsir, Hisar Yayınları, 8/486-487.

681 74/Müddessir, 48

682 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Yayınları, 8/429-430.

- 41. ÂYET -

عَنِ الْمُجْرِمِينَ

“Suçlular hakkında.” (41. Âyet)

Günahı hayat tarzı edinenlere

Suçlular hakkında.

Mücrimlerden

Suçlulardan

Günahkârlara

Suçlu-günahkârlara

İslâm’a planlı cephe alarak, Müslümanlığı, müslüman nesilleri yozlaştırma, yok etme suçu işleyen güç ve iktidar sahibi âsilerin, suçluların, günahkârların halini soruyorlar.

Suçlu, günahkâr, kâfir, müşrik, münafık ve mürtedlerin durumunu... Cennet ehli mü’minler, aralarında çok uzun mesafe olmasına rağmen cehennem ehli suçlulara kınama amacıyla şöyle derler:

Mevdudi diyor ki: “Daha önce de birçok yerde geçtiği gibi, cennet ehli ile cehennem ehli arasında binlerce kilometrelik bir mesafede olmasına rağmen bir aracı olmadan birbirleriyle konuşabileceklerdir. Meselâ Bk. 7/A’râf, 44-50; 37/Sâffât, 50-57.”⁶⁸³

Muhammed Ali es-Sabuni diyor ki: “Bu soru, o suçluları daha çok susturmak, daha çok kınamak ve kalplerine elem ve hasreti sokmak içindir. Suçlulara şöyle derler:”⁶⁸⁴

683 Mevdudi-Tefhimu’l-Kur’an, İnsan Yayınları: 6/478.

684 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/129.

- 42. ÂYET -

مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ

“Sizi Sekar’a sürükleyip iten nedir?” (42. Âyet)

‘Sizi cehennemde bulunmaya ne şey sevketti?’

‘Sizi, içinizi yansıtan bu ateşe ne soktu?’

Sizi Sekar’a sürükleyip iten nedir?

‘Sizi Sekar’a sokan nedir?’ diye;Nedir sizi Sekar’a sürükleyen?Sakar’a (cehenneme) girmenizin sebebi nedir? diye.‘Sizi şu cehenneme sürükleyip-itene nedir?’

Sizi Sakar’a, cehenneme sokan ne?’ diyorlar.

‘Sizi, içinizi yansıtan bu ateşe ne soktu?’

“Sizi Sekar adlı Cehenneme sokan, sürükleyip iten ve onun ateşini size tattıran nedir? Hangi suçtan dolayı buradasınız?”

Ebu Hayyan şöyle der: “Onların soruları, kâfirleri kınama ve küçümseme sorusudur. Yoksa mü’minler, onları cehenneme sokan şeyin ne olduğunu bilirler.”⁶⁸⁵

“Sizi Sekar’a sokan nedir?” Yani bu cehenneme girmenize sebep olan suçunuz nedir? Bu soru, ashâb-ı yeminin birbirlerine değil de suçlulara doğrudan veya dolaylı olarak sordukları sorudur. Zemahşerî şöyle der: Bu, ashâb-ı yeminin birbirlerine sorduğu soruyu açıklamak değildir. Öyle olsaydı “Onları Sekar’a sokan nedir?” denilmesi gerekirdi. Bu, onların sordukları kişilerin verdiği cevabı hikâyeye etmektir.⁶⁸⁶ Yani, sorulanlar şöyle anlatırlar: “O suçlulara sizi Sekar’a sokan nedir?” dedik.”⁶⁸⁷

685 Ebu Hayyan, Bahru’l-Muhit: 8/380; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/129.

686 Zemahşerî, Keşşaf: 4/187.

687 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları: 8/430.

- 43. ÂYET -

قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ

“Derler ki: ‘Namaz kılanlardan değildik.’ (43. Âyet)

Cevap verecekler: ‘Biz, hem Allah’la bağımızı koparmıştık,

Suçlular, soranlara cevap vererek derler ki: ‘Biz dünyada âlemlerin Rabbi için namaz kılanlardan değildik.’

“Biz namaz kılanlardan değildik.” Burada “namaz kılmak” tümü ile “iman etme”yi anlatan dolaylı bir ifadedir. Bu ifade biçimi, bu inanç sisteminde namazın taşıdığı önemi vurgulamakta, onu imanının göstergesi ve sembolü olarak tanıtmaktadır. Buna göre namazı inkâr etmek kâfirliğin delili olmakta, sahibini mü’minlerin safının dışına çıkarmaktadır.⁶⁸⁸

Mevdudi diyor ki: “Biz Allah’a, Rasûlü’ne ve Kitabı’na inanarak Allah’a inananların ilk olarak yerine getirecekleri hakkı yerine getirenlerden değildik. O hak namazdır. Bundan da iman etmeyen kimsenin namaz kılmadığını burada iyice anlamalıyız. Dolayısıyla bir kimse eğer namaz ehlinde ise, kendiliğinden anlaşılır ki o kimse iman ehlidir. Çünkü iman olmadan namaz kılınmaz. Ayrıca namaz kılanlardan olmamanın da cehenneme gitme sebeplerinden olduğu açıklanmaktadır. Onun için bir kimse iman etse ama namazı terkedenlerden olsa, o da cehennemden kurtulamayacaktır.”⁶⁸⁹

688 Seyyid Kutub, Fî Zılâli’l Kur’an

689 Mevdudi-Tefhimu’l-Kur’an, İnsan Yayınları: 6/478-479.

- 44. ÂYET -

وَلَمْ نَكُ نُطْعِمِ الْمِسْكِينَ

“Ve yoksula yedirmezdik.” (44. Âyet)

Hem de yoksulları doyurmazdık.

Ve fukaraya yemek yedirmezdik

Fakirlere yemek yedirmezdik, Düşkün kimseyi doyurmuyorduk.

“Allah’ın bize verdiği nimetlere karşı cimri davranarak miskin, düşkün, fakir ve yoksullara yemek yedirmez, karnını doyurma çaresi aramaz, sadaka vermez ve iyilikte bulunmazdık. Allah’ın emrini tanımaz, kullarına acımazdık.”

İbn Kesir şöyle der: “Bu iki âyette kâfirler şunu demek istiyorlar: Rab-bimize kulluk etmedik ve O’nun kendi cinsimizden olan yaratıklarına da ihsanda bulunmadık.”⁶⁹⁰

Mevdudi diyor ki: “Buradan, açlık içerisinde olan birisini görüp de, yemek yedirmeye kudreti olduğu halde ona yemek vermemenin ne kadar büyük günah olduğu anlaşılmaktadır ki bunun cehenneme gitme sebeplerinden biri olduğu özellikle vurgulanmıştır.”⁶⁹¹

Seyyid Kutub der ki: “Yoksulların karnını doyurmazdık.” Bu günah, imansızlığın peşinden geliyor. Çünkü iman etmek yüce Allah’ın doğrudan kendisine yönelik bir ibadetken, yoksulların karnını doyurmak yine Allah’a yönelik, fakat uygulama alanı kullar olan bir ibadettir. Yoksulların karnını doyurma ibadetinin Kur’an’da sık sık vurgulanması, Kur’an’ın karşılaştığı toplumda yardımlaşma duygusunun zayıf olduğunu, o acımasız ortamda yoksulların gözetilmediğini kanıtlar. Gerçi o toplumun insanları iş öğrenmeye, hava atmaya sıra gelince el açıklığı ile, cömertlikle bol bol övünürlerdi. Fakat sıra fakirlere yardım eli uzatmaya, gösterişsiz ve içtenlikli merhamete gelince yan çizerlerdi.

690 Muhtasar-ı İbn Kesir: 3/573; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat, 7/129.

691 Mevdudi-Tefhimu’l-Kur’an, İnsan Yayınları, 6/479.

- 45. ÂYET -

وَكُنَّا نَحُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ

“Dalıp gidenlerle biz de dalıp giderdik.” (45. Âyet)

Üstelik (günaha) dalanlarla birlikte biz de daldık.

Dalıp gidenlerle biz de dalıp giderdik.

Batakçılarla dalar giderdik

Boş şeylere dalanlarla dalar giderdik.

Ve biz bâtıla dalanlar ile beraber dalan kimseler olmuşuk.

(Bâtıla) dalanlarla birlikte dalıyorduk,

Bizim gibi olanlarla birlikte asılsız ve bozguncu konuşmalara daldık.

(Bâtıla ve tutkulara) Dalıp gidenlerle biz de dalar giderdik.

Sapık ve aldanmışlarla birlikte bâtil şeyler konuşur ve onlarla beraber gereksiz boş şeylerle uğraşırdık. Boş lakırdılar, boşuna işler, şunun bunun aleyhinde lehinde gereksiz sözlerle vakit öldüren, keyif ve zevkle ilgili boş şeylere dalan gâfillerle beraber kendimizden geçer, dalar giderdik. Allah, Kur'an ve Rasûlullah hakkında bir sürü iftiralarda bulunduk.”

Havd: İbn Cüzeyy şöyle der: “Havd, yakışık almayan batıl ve benzeri şeyleri çok konuşmak demektir.”⁶⁹²

“Bizim gibi olanlarla birlikte asılsız ve bozguncu konuşmalara daldık.”

Bu tutum inancı hafife almayı, imana karşı saygısızlığı, onu oyun ve eğlence yerine koymayı, umursamaz ve önemsemez bir boşboğazlıkla onun hakkında ulu-orta gevezelik etmeyi simgeler. Oysa iman ve inanç konusu insan hayatındaki en önemli ve en ciddi konudur. İnsan, gönlünde ve bilin-

692 İbn Cüzeyy, Teshil: 4/162; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu't-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/129.

cinde hayattaki diğer her konudan önce bu konuya yer vermelidir. Çünkü insanın düşüncesi, bilinci, duygu sistemi, değerleri ve ölçüleri bu temele dayanır. İnsan, hayat yolunda ilerlerken gereken ışığı bu temel kaynaktan alacaktır. Öyleyse nasıl bu konuda ciddi bir görüş edinmez, nasıl olur da bu konuyu ciddiye almaz da kendisi gibi lafazanlara uyarak o konuda ileri-geri konuşmalar yapar, kendisi gibi ciddiyetsizlerle birlikte olarak bu konuyu eğlenceye alır.⁶⁹³

- 46. ÂYET -

وَكُنَّا نَكْذِبُ يَوْمَ الدِّينِ

“*Din gününü de yalanlardık.*” (46. Âyet)

Din gününü de yalanlardık.

Hepsinden öte biz Hesap Günü’nü yalanlardık

En önemlisi biz din gününü, kıyamet gününü, öldükten sonra dirilmeyi, haşri, hesap ve cezayı yalanlıyorduk, inanmıyorduk.

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Namaz kılmamanın, fakirlere bakmamanın, dalanlarla beraber dalıp gitmenin asıl sebebi de bu imansızlık, bu küfürdür.”⁶⁹⁴

Muhammed Ali es-Sabuni diyor ki: “Yüce Allah kıyamet gününün büyüklüğünü ifade etmek için, onu yalanlamalarını sona aldı. Çünkü kıyame-ti yalanlama onların en büyük ve en çirkin suçlarıdır.”⁶⁹⁵

Seyyid Kutub da şöyle diyor: “*Hesap verme gününü inkâr ederdik.*” İşte belaların ana kaynağı, merkezi burasıdır. Çünkü insan ahiret gününü, hesaplaşma gününü inkâr edince elindeki bütün ölçüler bozulur, kafasındaki bütün değerler alt-üst olur, hayatı şu kısacık dünya ömrü ile sınırlandırdığı

693 Seyyid Kutub, Fî Zilâli'l Kur'an

694 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Yayınları, 8/430.

695 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu't-Tefasir, Ensar Neşriyat, 7/129.

için zihnindeki hayat alanı daralır, her şeyin sonucunu şu kısacık hayat alanındaki gerçekleştirmelerle karşılaştırır, bu sonuçlar ruhunu tatmin etmez, son ve önemli değerlendirme olgusunu hiç hesaba almaz. Bundan dolayı ahirete ve orada karşılaşacağı sona ilişkin bozuk değerlendirmesinden önce tüm ölçüleri, elindeki tüm dünya işleri bozulur. Böylece en kötü sonla yüz yüze gelir. Günahkârlar “biz İşte böyle idik, namaz kılmazdık, yoksulların karnını doyurmazdık, sorumsuz gevezelere uyarak bu inanç sistemi hakkında ileri-geri konuşurduk, hesaplaşma gününü inkâr ederdik” diyorlar. Ne zamana kadar? ⁶⁹⁶

- 47. ÂYET -

حَتَّىٰ أَتَانَا الْيَقِينُ

“Kesin olan bize gelip çatıncaya değin.” (47. Âyet)

Kesin olan bize gelip çatıncaya değin.

Ta ki ölüm hakikati, bizi, gelip buluncaya kadar.

“Yakîn (kesin hüküm olan ölüm) bize gelinceye kadar biz bu sapıklığa ve kötü işlere dalmıştık. Ancak ölüm gelince ceza gününün hak olduğunu anladık.”

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Ta bize o yakın (yani ölüm) gelene kadar bu halde devam ettik ancak ölüm gelince ceza gününün hak olduğunu iyice anladık dediler. İşte kendilerini cehenneme sokan suçlarını böyle haber verirler.”⁶⁹⁷

Mevdudi diyor ki: “Ölünceye kadar kendi bildikleri yolda ısrar edip durdular. Ta ki o gafil oldukları gerçek onlara ulaştı. Bu gerçek ölüm ve âhirettir.”⁶⁹⁸

696 Seyyid Kutub, Fi Zılâli'l Kur'an

697 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Yayınları, 8/430.

698 Mevdudi-Tefhimu'l-Kur'an, İnsan Yayınları, 6/479.

“Sonunda bize ölüm gelip çattı.” Seyyid Kutub da şöyle der: Bütün kuş-kuları dağıtan, bütün şüphelere son veren, işi kestirip atan ölüm.

O kesin akıbetten sonra artık ne pişman olmaya, ne tevbe etmeye ve ne iyi davranışlar yapmaya zaman ve fırsat kalmaz.

Bu kötü ve alçaltıcı durum sunulduktan sonra günahkârların âkıbetle-rinin değişebileceğine ilişkin bütün umutlar kırılıyor.⁶⁹⁹

فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذِكْرِ مُعْرِضِينَ كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ
فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُؤْتَى صُحُفًا مُنَشَّرَةٌ كَلَّا بَلْ لَا يَخَافُونَ
الْآخِرَةَ كَلَّا إِنَّهُ تَذَكُّرٌ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرْهُ وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ هُوَ أَهْلُ
التَّقْوَى وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ

onlara ne oluyor ki فَمَا لَهُمْ : şefaathçilerin şefaati الشَّافِعِينَ : fayda
vermez فَمَا تَنْفَعُهُمْ : yaban eşekleri حُمُرٌ : onlar gibidir كَأَنَّهُمْ : yüz çeviriyorlar
مِنْ قَسْوَرَةٍ : aslandan قَسْوَرَةٍ : ögütten التَّذِكْرِ : ögütten مُعْرِضِينَ :
kaçtı (kaçan) فَرَّتْ : ürkmüş مُسْتَنْفِرَةٌ : açılmış مُنَشَّرَةٌ : sayfalar
: vermesini كَلَّا : hayır! إِنَّهُ : her biri gerçekten مِنْهُمْ : onlardan أَنْ يُؤْتَى :
âhiretten الْآخِرَةَ : korkmuyorlar لَا يَخَافُونَ : hayır, hayır! ögüt aldı
(alır) ذَكَرْهُ : diledi (dileyen) شَاءَ : kim ki فَمَنْ : bir ögüttür تَذَكُّرٌ : o Kur'an
Allah diledi (Allah'ın dilediğini) اللَّهُ : ancak (alırlar) إِلَّا : ögüt
almazlar وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ : bağışlamak da O'na yaraşır يَذْكُرُونَ : sakınılmaya
: O'dur أَهْلُ التَّقْوَى :

699 Seyyid Kutub, Fi Zılâli'l Kur'an

Rahmân Rahîm Allah'ın adıyla...

“Artık, şefaâtçilerin şefaati onlara bir fayda vermez.” (48. Âyet)

“Buna rağmen, onlara ne oluyor ki öğütten yüz çeviriyorlar?” (49. Âyet)

“Ürkmüş yaban eşekleri gibi.” (50. Âyet)

“Arslandan kaçan.” (51. Âyet)

“O kadar ki her biri, kendisine açılmış sayfeler verilmesini isterler.” (52. Âyet)

“Hayır, hayır; doğrusu âhiretten korkmuyorlar.” (53. Âyet)

“Hayır, hayır; gerçekten o bir öğüttür.” (54. Âyet)

“Artık kim dilerse ondan öğüt alır.” (55. Âyet)

“Allah dilemedikçe de öğüt almazlar. İşte kendisinden sakınılmaya lâyık O'dur; bağışlamak da O'na yaraşır.” (56. Âyet) (74/Müddessir, 48-56)

- 48. ÂYET -

فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ

“Artık, şefaathçilerin şefaati onlara bir fayda vermez.” (48. Âyet)

İşte bunlara hiçbir şefaathçinin şefaati fayda vermeyecek.

Artık onlara şefaathçilerin şefaati da fayda vermez.

Bu yüzden, Allah'ın izniyle şefaath edecek olan melek, nebi, Rasûl, şehid ve sâlihlerin şefaathleri onlara fayda vermez. Allah'ın azabını onlardan savmaz. Onlar için yeryüzü halkı şefaath etse bile bu şefaath kabul edilmez. Çünkü şefaath sadece mü'minlere fayda verir. Onlar ise imansızdır. Onlar işledikleri suçların cezası olarak o Sekar'a dalar giderler. Allah'ın izni olmadıkça kimse kimseye şefaath edemez. Bu yüzden sadece Allah'tan şefaath istenmelidir.

Bu âyet-i kerimeden, Allah Teâlâ'nın, yaratıklarından bir kısmına, diğerlerine şefaath etmeleri için izin vereceği hükmü çıkarılmaktadır.⁷⁰⁰

Rasûlullah'ın (s.a.s.) şöyle buyurduğu rivâyet ediliyor: “Nebiler, melek ve mü'minler şefaathçi olacaklardır. Cebbar olan Allah, “Benim şefaathim kaldı.” diyecektir. Cehennem ateşinden bir avuç alacak onunla, yanıp kararmış olan kavimleri cehennemden çıkaracak, onlar, cennetin başında bulunan ve kendisine “Hayat suyu” denilen nehre atılacaklar ve onların vücutları, sel yataklarında biten dereotu gibi bitecektir.”⁷⁰¹

“Sonra Allah Teâlâ, rahmetiyle dilediğini cehennem ateşinden kurtaracak sonra meleklerle, nebilere ve şehitlere şefaath etmeleri için izin verilecek onlar da şefaathçi olup cehennemden insanları çıkaracaklar, tekrar şefaathçi olup tekrar çıkaracaklar tekrar şefaathçi olup tekrar çıkaracaklardır.”⁷⁰²

“Şehit, ailesinden yetmiş kişiye şefaath edecektir.”⁷⁰³

700 İbn Cerir et-Taberi, Tefsir, Hisar Yayınları, 8/487.

701 Buhâri, Tevhid 24.

702 Ahmed b. Hanbel, Müsned, 5/43.

703 Ebu Davud, Cihad 26.

*“Her nebiye bir hak verilmiştir. Hepsi de onu dünyada kullanmakta acele etmiştir. Ben ise bu hakkımı, ümmetime şefaati için geri bıraktım. Ümmetimin öyle adam vardır ki, insanlardan büyük bir kitleye şefaati olur da onlar cennete girerler. Öyle kimse de vardır ki bir kabile için şefaati olur. Öyle kimse de vardır ki üç kişiye, iki kişiye, bir kişiye şefaati olur.”*⁷⁰⁴

Abdullah (r.a.) 74/Müddessir, 42-47 âyetlerini okuduktan sonra elinin dört parmağını avucuna doğru kapatmış “Siz zikredilen şu dört şeyi yapanlarda herhangi bir hayır görüyor musunuz? Dikkat edin, cehennemde bu dört şeyi işleyenler dışında kimse bırakılmayacaktır.” demiştir.⁷⁰⁵

İbn Kesir şöyle der: “Kim bu şekil sıfatları taşırsa, şüphesiz kıyamet gününde, hiç kimsenin şefaati ona fayda vermez. Çünkü şefaati ancak, onu kabul edecek yerde olursa, fayda verir. Ama Allah’a kâfir olarak gelen ise, o cehennemde ebedi olarak kalacaktır.”⁷⁰⁶

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Onun için de onlara şefaatiçilerin şefaati fayda vermez. Zira imansız gitmişlerdir. Demek ki o gün mü'minlere şefaati olacak, bunlar da yalanlamasalar, inkâra sapmasalardı belki ashâb-ı yemîn'in onlara şefaati de mümkün olabilecekti. Fakat bu suçları işlemiş, inkâr ile gitmiş oldukları ortaya çıkan suçlular kendilerini kurtaracak iş yapmamış oldukları gibi şefaatiçilerin hepsi de şefaati edecek olsa fayda vermez, gerçek değiştirilmez. Onlar işledikleri suçların cezası olarak o Sekar'a dalar giderler.”⁷⁰⁷

Mevdûdi diyor ki: “Bunlar, son nefeslerine kadar kendi sapık yollarını takip edip durdular. Onlar hakkında birisi şefaatte bulunacak olsa da af edilmeyeceklerdir. Kur'an-ı Kerim'de birçok yerde şefaatin zikri geçmiş ve buralarda hiçbir şüpheye yer bırakmayacak biçimde, kimin şefaatiçi olabileceği ve kimin olamayacağı, hangi şartlarda şefaatte bulunacağı ve hangi şartlarda bulunamayacağı, kim için şefaatin dileneceği ve kimin için dilemeyeceği, kimin hakkında bunun faydalı olacağı ve kimin hakkında da hiçbir fayda vermeyeceği izah edilmiştir. Dünyada yoldan çıkmanın bir ana sebebi de yanlış anlayış ve yanlış inançtır. Bu yüzden Kur'an, bu meseleyi hiçbir yanlış anlamaya mahal vermeyecek şekilde çok açık olarak beyan etmiştir.”⁷⁰⁸

704 Ahmed bin Hanbel, Müsned, 3/20.

705 İbn Cerir et-Taberi, Tefsir, Hisar Yayınları, 8/489.

706 Muhtasar-ı İbn Kesir: 3/573; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu't-Tefasir, Ensar Neşriyat, 7/129.

707 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Yayınları, 8/430.

708 Örneğin Bk. 2/Bakara, 255; 6/Enâm, 94; 7/Ârâf, 53; 10/Yunus, 3, 18; 19/Meryem, 87; 20/Tâhâ, 109; 21/Enbiyâ, 28; 34/Sebe', 23; 39/Zümer, 43-44; 40/Mü'min, 18; 44/Duhan, 86; 53/Necm, 26; 78/Nebe', 37-38

Şefaatin Mâhiyeti

Allah'ın şefaati için kimlere izin verdiği veya vereceği konusunda kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Çünkü bu Rabbimizin bileceği bir konudur. Şu kadar var ki, şefaati yardım etmek, birinin zarardan kurtulması için dua etmek, iyi bir şeye öncülük manasıyla alırsak, mü'minlerin ve salih insanların diğer kimseler hakkındaki dualarını, şehidlerin ve çocukların yakınlarına dua etmelerini, peygamberlerin ümmetleri için yalvarmalarını bu şefaati kapsamı içerisinde düşünebiliriz.

Şefaati, bir kimseyi azaptan kurtarmak için Allah'a aracı olmak şeklinde düşünürsek; bu, olmayacak bir şeydir. Hiç kimsenin bir başkasını azaptan kurtarmaya yetkisi olmadığı gibi gücü de yoktur. Birçok hadis-i şerifte geçtiği gibi Peygamberimiz (s.a.s.) ümmeti için şefaati etmeye iznlidir. O, mü'minlerin günahlarının bağışlanması için Allah'a dua etmiştir ve Âhirette yine dua edecektir.⁷⁰⁹; *“Her peygamberin kabul edilen bir duası vardır. Diğer peygamberler o duayı yapmakta acele ettiler. Ben ise bu duamı Kıyamet gününde ümmetime şefaati için sakladım. Ona, ümmetimden şirk koştırmayanlar kavuşacaklardır.”*⁷¹⁰

*“Şefaetim, ümmetimden büyük günah işleyenler içindir.”*⁷¹¹ Bunlara benzer birçok hadiste Peygamberimiz'in şefaati izni olduğunu görmekteyiz. Bu şefaati elbette onu hak edenler içindir.

İnkâr edenler için şefaati kapısı kapalıdır. Bütün peygamberler, kendilerine inanan mü'minlere, yani kendi ümmetlerine şefaati etme iznini alacaklardır. Allah'a şirk koştıranlar ise bu şefaatten yararlanamazlar. Onlar, dünyada iken kendilerine gelen elçileri ve onların haber verdiği Âhireti kabul etmiyorlardı. O elçileri alaya alıyorlar, Rablerine isyan ediyorlar, ya da Allah'tan başka ilâhlar ediniyorlardı. Bu nedenle onların orada yardımcıları ve bir şefaati edicileri yoktur. Onları azaptan kurtaracak, ya da cezalarını hafifletecek bir velileri de olmayacaktır.

Mevdudi-Tefhimu'l-Kur'an, İnsan Yayınları: 6/479.

709 Müslim, Cenâiz 102-103, Hadis no: 974

710 Buhârî, Deavât 1; Müslim, İman 334-342, Hadis no: 198-199; İbn Mâce, Sünnet 37, H. no: 4307; Tirmizî, Deavât 141

711 Ebû Dâvud, Sünnet, Hadis no: 4739; İbn Mâce, Zühd 37, H. no: 4310; Tirmizî, Kıyâme 11, H. no: 2435

Peygamberimizin şefaati mü'minlerin bağışlanması, makamlarının daha da yükseltilmesi için bir duâ ve yakarış olarak gerçekleşecektir. Şefaât olunacak mü'minlerin de şefaât edilmeye lâyık olmaları şarttır. Şüphesiz ki Allah'ın affetmeyeceği bir kimse için Peygamber af ve bağışlanma dilemez.

Şefâât, bir yönüyle de yardımdır; Bir kimseye faydalı olmak, ona iyiliğin gelmesine aracı olmak, bir kötülüğün ondan uzaklaşmasına yardımcı olmaktır. Bu şefâât çeşitli şekillerde olabilir. Nitekim Peygamberlerin tebliği, insanları Hakka daveti bir şefaât olduğu gibi onların, ümmetleri için dua edip affedilmelerini istemeleri de bir şefâattir.⁷¹²

Şefaât Kavramının Yozlaştırılması

Tevhid akîdesinin anlaşılmasında en önemli kavramlardan birisi de şefaât kavramıdır. Tevhid ve şirk kavramları yeterince anlaşılmadan şefaât de anlaşılamaz. İşte bu sebeple şefaât kavramı, kimi istismarcılar tarafından ustalıkla çarpıtılmakta ve müslümanların temiz duyguları bazı çevreler yararına sömürülmektedir.

Kur'an'ın genel hatlarıyla anlattığı "tevhid"den habersiz olanların, sadece şefaât kavramını değil; diğer akîdevî kavramları da anlayabilmesi ve toplumsal yaşam içerisindeki istenilen yere oturtabilmesi mümkün değildir. Müslümanların, Allah'ın koymuş olduğu sınırları ve insanların o sınırlar içerisindeki yerini bilmesi gerekir. İnsanın yapısı, özellikleri ve gücü çok iyi bilindiği takdirde toplum içerisinde bazı insanların tuğyan edip haddi aşmaları, müstekbirleşerek Allah'ın sıfatlarına müdahale etmeleri de anlaşılabilecektir.

Kur'an, her dönemde ve her coğrafyada söz konusu olan şirkin temel özelliklerini açıklamış, şirk tehlikesine karşı bilgili, uyanık ve tedbirli olmamızı istemiştir. Hüküm/kanun koyucu, rızık verici ve bağışlayıcı olarak iman ettiğimiz Allah (c.c.), yaratma ve rızık vermede tek ilâh olduğu gibi, hâkimiyet ve benzeri meselelerde ve her konuda da tek ilâhtır. Şefaât meselesinde de durum böyledir. Kur'an'ın ilk indiği dönemdeki câhiliyye toplumunda şefaât hususundaki sapık düşünceler ne yazık ki günümüz-

712 Hüseyin K. Ece, İslâm'ın Temel Kavramları, s. 607

de de mevcuttur. Kur'an'da şefa'at kavramı anlaşılmadan, câhiliyye toplumunun bu husustaki sapmaları da anlaşılamaz.

Şefa'at kelimesinin anlamı, o günkü câhiliyye toplumunda çok iyi biliniyor ve kullanılıyordu. Müşrikler kendi putlarını Allah'a yaklaştırıcı olarak kabullendikleri⁷¹³ gibi, âhiret gününde şefa'at edeceklerine ve kendilerini azaptan kurtaracaklarına da inanıyorlardı. *“Onlar Allah'ı bırakıp kendilerine hiçbir zarar ve fayda veremeyecek şeylere tapıyorlar ve ‘bunlar, Allah katında bizim şefa'atçilerimizdir’ diyorlar. De ki: ‘Siz Allah'a göklerde ve yerde bilemeyeceği bir şeyi mi haber veriyorsunuz? Hâşâ! O, onların şirk/ortak koştukları her şeyden uzak ve yücedir.”*⁷¹⁴ Allah katında (Allah'a rağmen, O'nun izin vermediği) şefa'atçiler olduğunu söylemek, Allah'ı gereği gibi tanıyamamaktan kaynaklanır. Bu davranış, Allah'a iftira etmektir ki, bu da büyük bir sapıklıktır.

Böyle bir iddia, çünkü câhiliyye toplumunda olduğu gibi, bu günkü toplumda Kur'an'dan habersiz, gelenek ve hurâfeleri kendisine din edinmiş kesimlerde de vardır. Kur'an dışı bir geleneği din olarak kabul edip bunu yaşamaya çalışan bazı insanlar, kurtuluşlarının Allah'a gerçek iman ve sâlih amellerde değil; sâlih veya velî zannedilen zatlara bağlanmakta olduğunu, o insanların Allah'ın yanında özel bir konumlarının bulunduğunu, bu sebeple onların isteklerini Allah'ın geri çevirmeyeceğini iddia ediyorlar. Kur'an, putlara ve putlaştırılan insanlara güvenmenin şirk olduğunu değerlendirerek *“Allah, onların şirk/ortak koştukları her şeyden uzak ve yücedir.”* buyuruyor. İnsanlara güvenmekten ziyade, sâlih amel işlemeyle dâvet ediyor. *“İleride gelecek bir günden korkun ki, o günde hiçbir kimse başkası için herhangi bir ödemedede bulunamaz. Hiç kimseden şefa'at kabul olunmaz ve fidye (bedel) de alınmaz. Onlara asla yardım yapılmaz.”*⁷¹⁵; *“Ve öyle bir günden sakının ki, o günde kimse kimseden yana bir şey ödeyemez, kimseden fidye kabul edilmez, hiç kimseye şefa'at fayda vermez, onlara hiçbir yardım da edilmez.”*⁷¹⁶

713 39/Zümer, 3

714 10/Yûnus, 18

715 2/Bakara, 48

716 2/Bakara, 123

O gün, öyle dehşetli bir gün ki, herkes kendisini kurtarabilmek için çırpınıyor, özürler sayılıp dökülüyor, güvenilen kişilerin veya şeylerin de kendileri gibi âciz olduğu anlaşılıyor. Sapanlar ve saptıranlar birbirlerini suçluyor, bu yapılan ve söylenilenlerin fayda vermediği anlaşılıyor. Herkes kazandıklarıyla rehin tutularak hesaba çekiliyor, zerre miktarı hayır ve şer karşılık görüyor, kimseye orada iltimas geçilmiyor, haksızlık edilmiyor. İşte bu sebeple Allah Teâlâ bizi o günün dehşetiyle uyarıp korkutuyor. Dünyada iken o gün için bir şeyler yapmamızı, şefaâtçiler edinmeye çalışmanın faydasız olduğunu, ancak kendi amellerimizle korunabileceğimizi bildiriyor.

*“Sizin O’ndan (Allah’tan) başka ne bir şefaâtçiniz, ne de bir veliniz vardır. Hâlâ düşünüp öğüt almıyor musunuz?”*⁷¹⁷ Allah o gün hâkimiyetin tümüyle, tek hâkim olan Allah’a ait olduğunu bildirerek, bu hâkimiyette hiçbir ortak ve aracının olmadığını, o gün insanların birbirlerinden farklılığının bulunmadığını, özel statüye sahip hiçbir kimsenin olmadığını belirtiyor. *“O’nun izni olmadan kimse konuşamaz.”*⁷¹⁸; *“Onlar Allah’tan önce söz söyleyemezler.”*⁷¹⁹; *“O gün öyle dehşetli bir gündür ki, kimse konuşmaya cesaret edemez; Ancak o gün ruh ve melekler, sıra sıra dizilirler. Rahman’ın izin verdiğiinden başkası konuşamaz. (Rahman’ın izin verdiği) konuşan da doğruyu söyler.”*⁷²⁰ “Konuşmak” kelimesi ile şefaât kast edilmektedir. Şefaât için ise iki şart vardır. Birincisi, Allah kime izin verirse o konuşacaktır; ikincisi ise, konuşan kimse doğru ve gerçek olanı söyleyecektir. Diğer bir husus ise şöyle belirtilmiştir: *“Allah’ın huzurunda, izin verdiği kimselerden başkasının şefaati fayda vermez. Öyle ki, onların kalplerinden korkuları giderilince denilir ki, ‘Rabbimiz ne buyurdu?’ Onlar da: ‘Hakkı buyurdu, O çok yücedir, çok büyüktür’ derler.”*⁷²¹

Fayda verecek şefaât Allah’ın izin verdiğiidir. Kur’an’dan, tevhidden habersiz insanlar, kendilerine şefaâtçı edindiklerinin de Allah’ın azabından korktuklarını anlayamıyor veya anlamak istemiyorlar. Yukarıda metni verilen uzun hadis-i şerifte peygamberlerin bile “nefsî, nefsi” diyecekleri, kendi kurtuluşlarını düşünüp korkacakları bir günde kolay sığınak arıyor-

717 32/Secde, 4

718 11/Hûd, 105

719 21/Enbiyâ, 27

720 78/Nebe’, 38

721 34/Sebe’, 23

lar. Hâlbuki şefaât ancak Allah'tan gelecek izinle olacaktır. Ondan önce de insanların kendi sınavlarını vermeleri ve korkularının giderilmesi gerekir. Eğer sınavını başarıyla vermiş, korkuları giderilmemişse, o da kendisi için yardım bekleyecektir. Zira kazandıklarıyla helâke sürüklenenler için şefaâtçi yoktur. Onlar için çılgın alevli bir azap vardır.⁷²² Çünkü onlar iman etmemişlerdi, iman edenleri ise hayatlarını isyan içerisinde geçirmişlerdir. Onlar kazandıklarıyla helâke uğramışlardır.

Peygamberimiz, kızına şöyle söyler: “*Yâ Fâtıma! Nefsini ateşten kurtar. Çünkü ben, senin için Allah'tan bir şeyi savamam.*”⁷²³ Görüldüğü gibi, Allah'a yakın olmak için, Peygamberimiz'in kızı olmak bile yetmiyor. Mutlaka Allah'ın râzı olacağı ameller içinde olmak gerekiyor.

Âyetlerde geçen Allah'ın şefaât için izin verdiği kimselerin kimler olduğu, bunların bu izne ulaşmalarının sebebi, verilecek iznin hangi boyutta olduğu gibi hususlar Kur'an ışıığında açıklığa kavuşturulması gereken hususlardır. Bu meseleler aydınlanmadığı sürece, nice insan “Medet ya Abdülkadir Geylânî!, Yetiş ya Hızır, yardım et! Ey şeyhim bana şefaât et!” demeye devam edecektir.

Birinci mesele, Allah tarafından kime şefaât etme izni verileceğidir. Öncelikle şunu unutmamalıyız ki; “*şefaatin tamamı Allah'ındır.*”⁷²⁴ Yani hiç kimsenin böyle bir yetkisi yoktur ve böyle bir cesaretle de bulunamaz. Kime şefaât için izin verip vermeyeceği ise tamamen Allah'a aittir. Şefaât izni verileceklerden birisi meleklerdir. “*Göklerde nice melek var ki, onların şefaâtləri, dilediği ve hoşnut olduğu kimse için Allah'ın izin vermesi dışında bir işe yaramaz.*”⁷²⁵

Diğer bir âyette ise, “*Onlar şefaât etmeğe mâlik değillerdir. Ancak bile-rek Hakka şehâdet edenler müstesnâdır.*”⁷²⁶ denilmektedir. Âyette belirtildiği gibi, şefaât edebilme yetkisi verilecek insanın, bilinçli bir şekilde hakka şehadet etmesi, kelime-i tevhidin anlamını bilerek iman etmesi ve ihtiva ettiği anlamı bilinçli bir şekilde yaşantısına aktarması gerekir.

722 6/Enâm, 70

723 Buhâri, Tefsir Şuarâ 2; Cenâiz 98, Menâkıb 13; Müslim, İman 355; Tirmizi.

724 39/Zümer, 44

725 53/Necm, 26

726 43/Zuhuruf, 86

Şâhit olanın tâğuta, tâğutî sisteme karşı tevhidin mücadelesini yükseltmesi, kâfir düzenleri reddederek Allah'ın dinini yeryüzünde hâkim kılma çabasını Kur'anî bir üslûpla sergilemesi gerekiyor. “O gün, Rahman olan Allah'ın kendisine izin verdiği ve sözünden hoşlandığı kimseden başkasının şefaati fayda vermez.”⁷²⁷ Fayda verecek şefaati, kendisine izin verilen, sözünden hoşnut olduğu, dilindeki şehâdetle tavırları bütünleşen, âlemlerin rabbine iman ederek tâğutu reddeden, kopması mümkün olmayan sapasağlam bir kulpa/tevhide yapışarak Allah'ın dininin mücadelesini veren şefaattir.

İkinci mesele; kimlere ve niçin şefaati edileceğidir. Kimlerdir bu aziz insanlar? Allah'ın merhamet ve ihsanına ulaşacak olan bu insanlar, hangi amelleri ile bu rahmete ulaşabilmişlerdir? “Rablerinin huzurunda toplanacaklarından korkanları Kur'an'la inzâr et/uyar. Onlar için Allah'tan başka ne bir velî (dost), ne de şefaati vardır. Umulur ki, Allah'tan korkup sakınırlar.”⁷²⁸ Allah ilk şefaati edilecek topluluğu ve onların şefaatiçilerini açıklıyor. Onlar ki; âhirete iman etmiş, o gün Rablerinin huzurunda toplanacaklarının bilincinde ve o günün hesabının dehşetinden korkan insanlardır. Bunlar Kur'an'la uyarılıyorlar. Kur'an onların dünya hayatındaki yaşantılarını düzenliyor. Bunlar Kur'an'la şekilleniyor ve bulundukları ortamı da Kur'an'la şekillendirmeye çalışıyorlar. İşte bunlar, hesabı nasıl verebilecekleri hususunda korkarak, korktukları şeye uğratılmamak için korunmaya çalışanlar ve korunarak muttakî (takvâ sahibi) olanlardır. İşte onların velisi ve şefaatiçisi Allah'tır. Çünkü şefaati izni veren Allah'tır ve şefaati edilecek insanlar da Allah'ın râzı olduklarıdır.

“(Onlar) Allah'tan önce söz söyleyemezler; ancak O'nun emri üzerine iş yaparlar. Alah onların yaptıklarını ve yapmakta olduklarını bilir. Onlar Allah'ın hoşnut olduğundan başkasına şefaati edemezler. Onun korkusundan titrerler.”⁷²⁹ O gün Allah'tan önce konuşabilecek hiçbir kimse yoktur, onlar Allah korkusundan tir tir titrerler. Acaba bugün kurtulabilecek miyiz derler. Değil birilerine şefaati edebileceklerini düşünmek, bu düşünce akıllarının ucundan bile geçmez. Öncelikle kendi hesaplarını vermeye çalışırlar, ne zaman ki onların korkuları giderilir; ancak o zaman biraz olsun rahatlarlar; işte o zaman huzura kavuşturulurlar. Ama onlar o durumdayken bile

727 20/Tâhâ, 109

728 6/En'am, 51

729 21/Enbiyâ, 27-28

Allah'ın önüne geçemez, ondan önce söz söyleyemezler. Ne zaman ki Allah bu durumlarından sonra onlara izin ve emir verir, ancak o zaman iş yaparlar, alim olan Allah onların yaptıkları ve yapacakları işi çok iyi bilir. Onlara orada, kimseye iltimas geçmek için izin verilmez, sadece Allah onlara ikramda bulunur. Onlar cennete girecek insanlar için aracılık etmeye memur edilmişlerdir, cennete girecek insanları tesbit etmek için onlara yetki verilmemiştir. Bu durum ise, Allah'ın bir lütfu ve ikramıdır; onu dilediğine verir.

Ancak bu insanları biz dünyada iken isimleriyle, falan insandır şeklinde tanıyamayız. Zira bu yetki Allah'a aittir, tesbit edecek olan da Allah'tır. Filan velî, falan sâlih insan şefaate edecektir iddiasında bulunmak, Allah adına konuşmaktır ve Allah'a yalan isnadında bulunmaktır. Allah kıyamet günü bu görevi vereceği insanı kendisi belirleyecek ve o insan da bu görevi yerine getirirken Allah'tan bağımsız hareket etmeyecektir; davranışlarını Allah'ın hoşnut olmasına göre ayarlayacaktır. Şefaate edilecek insanlar da, Allah'ın kendilerinden râzı olduğu kimselerdir. Onlar, bir Allah'a iman etmiş, dünyada iken kendi nefsi istek ve arzularına göre değil; Allah'ın Kur'an'da bildirdiği şekilde yaşamışlardır. Zayıf düşürülmüş olmalarına rağmen iman verdiğü güçle Allah'ın dinini yeryüzüne hâkim kılabilmek için mücadele etmişlerdir. Bu mücadele esnasında karşılıklarına çıkan zorlukları aşmasını bilmiş, yapılan dünyevî teklifleri kabullenmeyip sadece Rablerinin rızasını dilemişlerdir. Böylece Allah da onlardan râzı olmuştur. İşte şefaate olunacak insanlar, işte kurtuluşa erecek insanlar bunlardır. Şefaate etme yetkisi verilecek olanlar, bu vasıflara sahip olanlara şefaate edecektir.

Üçüncü mesele; şefaate ulaşamayacak insanların kimler olduğudur. Bu insanları Kur'an bize şöyle tanıtır: *“Dünya hayatını ve onun güzelliklerini isteyenlere, orada işlediklerinin karşılığını tam olarak veririz ve onlar orada hiçbir eksikliğe de uğratılmazlar. İşte onlar, âhirette kendileri için ateşten başka hiçbir şeyleri olmayan kimselerdir. (Dünyada) yaptıkları da boşa gitmiştir. Hâlen yapmakta oldukları şeyler zaten bătıldır.”*⁷³⁰

Dünyayı ve güzelliklerini arzulayıp onun için çalışıp çırpınanlar, dünyada yaptıklarının karşılığını eksiksiz olarak alacaklardır. Kazandıklarıyla Allah'a şükretmeleri, O'nun yolunda infakda/harcamalarda bulunmaları

gerekirken; ölümü, âhireti unutarak dünyanın geçici zevklerine aldananları ölüm yakaladığı zaman onlar için ateşten başka bir şey yoktur. Onlar kazandıklarıyla nefislerine zulmetmiş, kendilerini helâke sürüklemişlerdir.

*“Ey Muhammed! Onları yüreklerin ağza geleceği, tasadan yutkunacakları, yaklaşan kıyamet günü ile inzâr et/uyar. Zâlimlerin ne bir dostu, ne de sözü dinlenecek bir şefaâtçisi olur.”*⁷³¹

*“Ey iman edenler, alışverişin, dostluğun ve şefaatin olmayacağı gün gelmeden evvel, sizi rızıklandırdıklarımızdan infak edin. Kâfirler, onlar kendilerine yazık edenlerdir.”*⁷³²

*“Onlar Kitabın haber verdiği sonuçtan başka bir şey mi bekliyorlar? Sonuç gelip çattığı gün, önceleri onu unutmuş olanlar, ‘Rabbimizin peygamberleri şüphesiz bize gerçeği bildirmişti, şimdi bize şefaât edecek var mı ki, şefaât etsin yahut geriye döndürülsek de yaptıklarımızın başka türlüünü yapsak’ derler. Doğrusu uydurdukları şeyler onları bırakıp kaçmışlardır.”*⁷³³

*“Koştukları ortakları, artık şefaâtçileri değildir. Ortaklarını inkâr ederler.”*⁷³⁴

*“Orada putlarıyla çekişerek, ‘vallahî biz apaçık sapıklık içerisinde idik, çünkü biz sizi âlemlerin rabbine eşit tutmuştuk, bizi saptıranlar ancak suçlulardır. Şimdi bizim için ne bir şefaâtçi var, ne de yakın bir dost. Keşke geriye dönüşümüz olsaydı da, iman edenlerden olsaydık’ derler.”*⁷³⁵

Allah’a, birtakım putları ve put edinilen şeyleri ortak koşan müşrikler için şefaât edilmeyecektir, onlar orada birbirlerini suçlayacaklar, şefaâtçi edinenler ise dünyaya döndürülmeyi arzulayacaklar, yaptıkları yanlışları bir daha yapmamak için ve yapmaları gerekirken yapmadıkları şeyleri yapabilmek için. Ancak onlar için bir daha dönüş olmayacaktır. Âyetlerden anlaşıldığı gibi kâfirler, zâlimler, müşrikler ve müşrik müstaz’aflar için şefaâtçi yoktur.⁷³⁶

731 40/Mü’min, 18

732 2/Bakara, 254

733 7/Arâf, 53

734 30/Rûm, 13

735 26/Şuarâ, 97-102

736 Cafer T. Soykök, Haksöz 67, s. 35-38

“Artık onlara şefaathçilerin şefaati fayda vermez.”⁷³⁷

“O’nu bırakıp da ilâhlar edinir miyim? Eğer Rahman olan Allah bana bir zarar vermek istese, onların şefaati bana fayda vermez, beni kurtaramazlar.”

738

“Gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra arşa hükmeden Allah’tır. O’ndan başka bir velî ve şefaathçiniz yoktur. Düşünüp öğüt almaz mısınız?”⁷³⁹

Artık iş bitmiş, son söz gerçekleşmiş, suçlarını kendi ağızları ile itiraf eden günahkârlara yaraşan kesin “son” belirmiştir. Artık bu günahkârlara aracılık edecek biri bulunamaz. Bulunduğunu varsaysak bile hiçbir şefaathçinin aracılığı onlara yarar sağlamaz.

Müşrikler âhiretteki bu onur kırıcı ve umut kırıcı tablonun önünden dünyaya, bu acıklı tablo ile karşılaşmalarını önleyecek fırsatların tablosuna döndürölüyorlar. Fakat ne görüyoruz? Onlar bu fırsatlara sırt çeviriyorlar, onlardan yararlanmaya yanaşmıyorlar. Önlerine çıkan kurtuluş imkânlarından, hidâyetten ve hayırdan bucak bucak kaçıyorlar. Âyetlerde onların bu gülünç tablosu çiziliyor, alaya ve şaşkınlığa yol açan garip tutumları gözler önüne seriliyor.⁷⁴⁰

Yüce Allah kâfirlerin çirkin, âdî davranış ve işlerini anlattıktan sonra tekrar azarlayıp kınadı:

737 74/Müddessir, 48

738 36/Yâsin, 23

739 32/Secde, 4

740 Seyyid Kutub, Fi Zılali'l Kur'an

- 49. ÂYET -

فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ

“Buna rağmen, onlara ne oluyor ki öğütten yüz çeviriyorlar?” (49. Âyet)

Şu halde o öğüt ve uyarıdan yüz çevirmekle ellerine ne geçecek?

Durum böyle iken o müşriklere ne oluyor da Kur'an'dan, âyetlerinden ve onun içinde bulunan tesirli, nasihat ve irşatlarından yüz çeviriyorlar?! Ondan öğüt ve ibret almıyorlar? Şimdi o öğütten yüz çevirmekte kendilerine ne fayda var? Bu Kur'an'dan yüz çevirmekte, o ölüm hatırlatılarak yapılan öğütten kaçınmalarında kendileri için bir yarar mı var? Öğütten yüz çevirmekle o kötü son dan kurtulacaklarını mı zannediyorlar?”

49'ncu âyette, Kur'an'dan yüz çevirmenin anlamsızlığı ve öğütten kaçmakla inkârcıların acı akıbetten kurtaramayacakları belirtilir. Öğütten yüz çevirmek, Kur'an'ı inkâr etmek yahut onun doğruluk ve değer ölçülerine göre davranmamak demektir. Aslında bu durum, insanın kendine tanınan kurtuluş imkânından, hak ve hidâyetten kaçışı anlamına gelmektedir.

- 50. ÂYET -

كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ

“Ürkmüş yaban eşekleri gibi.” (50. Âyet)

Onlar ürkek yaban eşeklerine benziyorlar.

O Kur'an'dan öyle yüz çeviriyorlar ki sanki o müşrikler ürkün kaçan vahşi eşeklerdir.

- 51. ÂYET -

فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ

“Arslandan kaçan.” (51. Âyet)

Amansız avcıdan (kaçan eşeklere)

Böyle iken onlara ne oluyor ki âdeta arslandan ürküp kaçan yaban eşekleri gibi öğütten yüz çevirip kaçıyorlar!

Şiddetli korkudan dolayı aslandan veya avcıdan ürküp kaçan yaban eşekler gibidirler. Kur’andan, hak yoldan küfre ve şirke böyle kaçıyorlar.

Kasvera: Aslan demektir. Ezmek ve üstün gelmek manasındaki kasera kökündendir. Aslan, diğer yırtıcı hayvanlardan kuvvetli ve galip oluğu için, ona bu ad verilmiştir. Bir görüşe göre kasvera, avcılık eden avcı grubudur.

Ezheri der ki: “Bu kelime, okçular için kullanılan topluluk ismidir. Kendi cinsinden tekili yoktur.”

Lebid der ki: “Biz klübümüzde bir kere çağırdığımızda, avcılık eden okçu yiğitler bize gelir.”⁷⁴¹

Kasvera kelimesi hakkında alimlerin görüşleri:

1) Abdullah b. Abbas, Ebu Musa el-Eş’ari, Mücahid, İkrime ve Katade’ye göre okçular demektir.

2) Said b. Cübeyr ve Abdullah b. Abbas’a göre avcılar demektir.

3) Abdullah b. Abbas’a göre erkekler topluluğu demektir.

4) Abdullah b. Abbas’a göre erkeklerin çıkardığı sestir.

5) Ebu Hureyre, İbn-i Zeyd ve Abdullah b. Abbas’a göre arslan demektir.⁷⁴²

741 Ebu Hayyan, Bahru’l-Muhit: 8/369; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/118.

742 İbn Cerir et-Taberi-Tefsir, Hisar Yayınları: 8/490.

Seyyid Kutub diyor ki: “O halde onlar niye hatırlatmalara, öğütlere yüz çeviriyorlar? Yaban eşekleri gibidirler. Arslandan korkup kaçan.” (74/Müddessir, 49-51)

Burada arslanın kükremesini işitince korku içinde her yana kaçan yaban eşeklerinin tablosu ile yüz yüze geliyoruz. Bu tabloyu Araplar iyi tanır. Tablo sert hareketli bir görüntüyü canlandırıyor. Bunun yanı sıra tablonun orijinalindeki ya ban eşekleri yerine korkudan paniğe kapılıp kaçan insanlar konduğunda komiklik oranı daha da yükselir. Bir de düşünelim ki, bu adamlar korkuya kapıldıkları için, tehdit altında oldukları için kaçmıyorlar. Kendilerini insan olmaktan çıkararak yaban eşeklerine dönüştüren bu kaçışlarının sebebi bir uyarıcının kendilerine Rablerini ve geleceklerini hatırlatmasıdır, böylece o onur kırıcı ve komik durumdan uzak kalmalarına, o zorlu ve acıklı akıbetten paçayı kurtarmalarına fırsat hazırlanmasıdır. İşte adamlar bu kurtuluş fırsatının önünden bucak bucak kaçıyorlar. Ne kadar tuhaf değil mi?

Yaratıcı sanatkârın fırçası bu tabloyu çiziyor, onu varlığın göğsüne işliyor. Vicdanlar bu tabloyu seyrederince onun içinde olmak istemiyorlar, böyle bir duruma düşmekten utanıyorlar. Buna karşılık o Allah’ın uyarılarına sırt çeviren kaçaklar utançlarından saklanacak delik ararlar, bu canlı ve sert tasvirin dehşeti karşısında yüz çevirmiş olmanın ve korkup kaçmanın zilleti altında ezilirler.

Onların dış görünüşleri “Arslandan korkup kaçan yaban eşekleri” görüntüsüdür. Fakat Kur’an onların yakasını bırakmayarak içyapılarının ana çizgilerini de çiziyor, gönüllerinde kaynaşan kötü duygularını da gün yüzüne çıkarmayı ihmal etmiyor.

50-51. âyetlerde yapılan benzetme, İnkârcıların Peygamber ve onun mesajı karşısında gösterdikleri tepkinin normal bir insandan beklenmeyecek kadar bilinçsiz, ahmakça, kaba ve edep dışı olduğunu ortaya koyacaktır.

İnkârcıların Gülünç ve Garip Halleri

50-51’inci âyetlerde de, öğütten kaçan inkârcıların gülünç ve garip durumları tasvir edilir. Kur’an’la verilen nasihati dinlemek istemeyen inkârcılar, aslandan ürküp kaçan yabâni merkeplere benzetilir.

Bu âyetlerde yer alan *humur* kelimesi, *yabani merkepler*; *müstenfire*, *ürküp kaçan*; *kasvere* de, *zorlu* ve *zorba* anlamına gelir. Ancak dilbilimcilerin çoğu, *kasvere* sözcüğünün *aslan* mânâsına geldiğini belirtmişlerdir.

Yapılan bu tasvirle, Kur'an'dan yüz çevirmenin, insanı insan olma vasfından çıkarıp onu olumlu ve asli kimliğinden uzaklaştıracağına dikkat çekiyor: Çünkü haktan kaçıp felâkete koşmak, akıllı ve onurlu insana yakışan bir durum değildir. İnkârcı insanın bu duruma düşmesinin temel nedeni de aklını ve iradesini, haksız arzularının (hevâsının) güdümüne terk etmesidir.⁷⁴³

Ebu Hayyan diyor ki: “Yüce Allah onları yermek ve ayıplamak maksadıyla, kaçan eşeklere benzetti.”⁷⁴⁴

İbn Abbas diyor ki: “Vahşi eşekler aslanı gördüklerinde kaçarlar. İşte bunun gibi, o müşrikler de Muhammed'i (s.a.s.) gördüklerinde, eşeğin aslandan kaçtığı gibi ondan kaçarlar. İbn Abbas daha sonra kasvera aslan manasına gelir, demiştir.”⁷⁴⁵

Mevdudi diyor ki: “Bu bir Arapça deyimdir. Yabani eşeklerin özelliklerinden biri de, bir tehlike hissettikleri zaman korkup, öyle kaçarlar ki başka bir hayvan böyle kaçamaz. Bu yüzden Araplar çok korkarak aklı başından gitmişcesine kaçan bir kimseyi aslan ya da avcı görmüş yaban eşeğinin kaçışına benzetmektedirler.”⁷⁴⁶

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Kasvere: “kasr” kökünden türetilmiş bir kelime olarak zorlu, zorba demek gibi olup “zorlu avcı alayı” veya “arslan” mânâlarına geldiği açıklanıyor. Lugatçilerin çoğu kasvere'nin arslan mânâsına olduğunu söylemişlerdir. Bunun Habeş lügati olduğu da rivâyet edilmiştir. İşte Kur'an ile verilen Allah öğüdünden kaçan, onu dinlemek istemeyen budalalar öyle ürküp kaçıyorlar. Oysa o zavallı vahşi eşeklerin kaçmaları bir çaresizlik olmakla beraber yine de tehlikeden kaçmaktır. Onda belki bir kurtuluş, bir fayda düşünülebilir. Öğütten kaçan bu budalalar ise tehlikeden değil, kurtuluştan, kurtarıcıdan kaçıyor, faydalarını bırakıp yok oluşa koşuyorlar.”⁷⁴⁷

743 Fahreddin Yıldız, Tefsir Dersi Notları 1

744 Ebu Hayyan, Bahru'l-Muhit: 8/380; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu't-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/130.

745 Fahreddin Razi, Mefatihul-Gayb: 30/212; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu't-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/130.

746 Mevdudi-Tefhimu'l-Kur'an, İnsan Yayınları: 6/479.

747 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Yayınları: 8/431.

- 52. ÂYET -

بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُؤْتَى صُحُفًا مُنَشَّرَةً

“O kadar ki her biri, kendisine açılmış sahifeler verilmesini isterler.”
(52. Âyet)

Evet, onların her biri kendilerine açık açık sayfalar verilmesini ister.

Öğüt almak bir yana onlardan her biri, kendisine, açılmış sahifeler (Îlâhî vahiy) verilmesini istiyor.

Kâfirlerin Kur’andan kaçmalarının sebebi onun eksik veya yanlış olduğu değildir. Onun ilahi bir kitap olduğunda aslında bir şüpheleri yoktur. Bilakis o kâfirlerden her biri, Muhammed’e indirildiği gibi, Allah’tan kendisine de ayrı ayrı bir kitap inmesini ister. Rasûllere ve nebilere geldiği gibi, kendisine vahiy gelmesini bekler. Genel bir öğüt ile yetinmek istemiyorlar. Her biri ziyafete çağrılır gibi özel davetiye ile ayrıca davet edilmesini istiyor.

Katâde diyor ki: İnsanlardan bazıları: “Ey Muhammed, eğer sana uymamızı istiyorsan, falan ve filanlara sana uymamızı emreden özel bir kitap getir.” dediler.⁷⁴⁸

Tefsirlerde anlatıldığına göre Ebû Cehil ve yandaşlarından bir grup Hz. Peygamber’e hitaben “Allah’tan, her birimizin adına yazılmış olup sana tâbi olmamızı emreden bir kitap, bir belge getirmedikçe sana iman etmeyiz” demişlerdi. Bu âyet onların bu isteklerini dile getirmektedir.⁷⁴⁹

İbnü’l-Münzir, Süddî’den şöyle dediğini nakletmektedir: (Kureyşliler) dediler ki: Eğer Muhammed doğru söylüyor ise bizden her birimiz sabah olunca yastığı altında cehennemden kurtulduğunu ve ondan yana güvenlik altında olduğunu belirten bir sahife bulsun. Bunun üzerine: “Hatta onlardan her biri kendisine açılmış sahifeler verilmesini ister.” buyruğu nâzil oldu. Bir başka rivâyette de belirtildiğine göre Ebû Cehil ve Kureyş’ten bir topluluk dedi ki: Ey Muhammed, sen her birimize semâdan üzerinde:

⁷⁴⁸ İbn Cerir et-Taberi-Tefsir, Hisar Yayınları: 8/491.

⁷⁴⁹ Prof. Dr. Hayrettin Karaman, Prof. Dr. Mustafa Çağrı, Prof. Dr. İbrahim Kafi Dönmez, Prof. Dr. Sabrettin Gümüş, Kur’an Yolu:V/423-424. Zemahşeri, 7/188; İbn Âşûr, 29/331

Âlemlerin Rabbinden filan oğlu filana, diye başlayan ve bize sana tâbi olmamızın emrolunduğu bir mektup getirmediğe sana asla iman etmeyeceğiz.⁷⁵⁰

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Hayır o kadar da değil, aksine onlardan her kişi kendisine ayrı ayrı dağıtılmış sahifeler halinde öğüt getirilmesini istiyor. Genel bir öğüt ile yetinmek istemiyor. Her biri ziyafete çağrılır gibi özel davetiye ile ayrıca davet edilmesini istiyor. Görevine, çıkarına koşmak için kibirleniyor da her biri “yarın ecelin geldi, şu, şu görevleri yapıp hazırlanarak gelmeniz duyurulur” diye ayrı bir uyarı ve çağrı bekliyor veya her biri için bir Peygamber olmasını arzu ediyor ki bu budalalık öncekinden çok fazladır.”⁷⁵¹

Mevdudi diyor ki: “Bunlar, eğer Hz. Muhammed (s.a.s.) gerçekten Allah’ın gönderdiği birisiyse o zaman Allah’tan, Mekke’nin ileri gelenlerinin her birinin adına “Muhammed benim peygamberimdir, onun için ona itaat edin” şeklinde yazılmış birer mektup getirmelidir. Üstelik bu mektubun Allah’tan geldiğini görerek inanmak istiyorlar. Kur’an’da başka bir yerde yine bunlar “Allah, Rasullerine verdiği şeyi bize de vermezse inanmayız”⁷⁵² demişlerdi. Diğer bir yerde de “Sen göğşe git ve oradan bizim okuyacağımız bir kitap getir”⁷⁵³ isteğinde bulunmuşlardı.”⁷⁵⁴

Muhammed Ali es-Sâbunî diyor ki: “Âyetten maksat, onların aşırı derecede sapıklığa daldığını açıklamaktır. Yüce Allah sanki şöyle buyuruyor: Onların yüz çevirmelerini, ahlaklıklarını, iyilik ve mutluluklarına vesile olan şeylerden, vahşi hayvanların kaçtığı gibi kaçmalarını anlatmamı bırak da daha garip ve enteresan olanı dinle. O da, müşriklerden her birinin, kendisine vahiy gelen bir Rasûl olmayı istemeleridir. O bedbahtların Rasul mertebelerine ulaşmaları ne uzak!”⁷⁵⁵

750 Fahreddin Râzi, Mefâtihi’l Gayb, c. 30, s. 212; Bahru’l-Muhit, c. 8, s. 381; Vehbe Zuhayli, Tefsiru’l-Münir, Risale Yayınları, c. 15, s. 231

751 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları: 8/431.

752 6/Enâm, 124

753 17/İsrâ, 93

754 Mevdudi-Tefhimu’l-Kur’an, İnsan Yayınları: 6/479.

755 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/130.

Kâfirlerin Peygamber'den Mucize İstemeleri ve Kur'an'ın Verdiği Cevaplar

Kâfirlerin meydan okumaları ve mûcize taleplerini gösteren birçok tablo Kur'an'da tekrar edilmiştir. 52. âyet bu tür âyetlerdendir ve eğer müfessirlerin rivâyetleri sahihse -ki sahih olmalarına engel bir durum da yoktur- bu meydan okuma hareketlerinin ilkinin teşkil etmektedir.

Çünkü (bu âyetteki) tablo daha önce de belirttiğimiz gibi başka bir Kur'an nassı ile teyid edilmiştir. Bu durum, kâfirlerin kendilerine Peygamber'in (s.a.s.) risâletinin doğru olduğunun teyid edildiği ve O'na tâbi olmanın emredildiği kitapların indirilmesini istemeleri dolayısıyla olmuştur. Müteakip âyetler ise onları reddetmiş ve bu olumsuz tavırlarının aslında âhiretten korkmamalarından kaynaklandığını, Peygamber'in risâleti ve O'nun kendilerine okuduğu Kur'an'ın bir öğüt olup, dileyenin öğüt alarak hidâyete ulaşabileceğini açıklamış, fakat onların (isteklerini) yerine getirmemiştir.

Kur'an kâfirlerin göstermiş oldukları her meydan okuma eyleminde ve onların her olağanüstü delil taleplerinde öz olarak tıpkı bu âyetlerde olduğu gibi onları cevaplayıp reddetmiştir.

İfade ve üslûplar farklı olsa da; âyetler kişinin, dâvetin doğruluğu, kendisinin evrendeki gücü, kâinattaki eşsiz deliller, sonsuz hikmet ve ince tabiat kanunlarının farkına varması, üstün ahlâka ve fazilete yönelip günah, azgınlık ve çirkinliklerden engelleyen özelliğini görmesi için; kâfirlerin meydan okuma isteklerine uyulmadan; düşünülmesi için akıllara, yönelmeleri için kalplere hitap edilmek sûretiyle; Peygamber'in çağrısının tek bir Allah'a çağrı ve O'na ibâdet; O'nun dışındakilerini bir tarafa atmak ve sâlih amel işlemek; küfür, şirk, günah ve çirkinliklerden uzaklaşmak olduğu; bu özellikleri taşıyan çağrının bazı olağanüstü desteklere muhtaç olmayıp ancak tefekkür, izan, iyi niyet, temiz kalp ile hak, hayır ve hidâyete yönelip, inat ve husûmetten uzak durmak olduğunu; bazen açıkça bazen de üstü kapalı olarak açıklamıştır.

Nitekim şu âyetler bunu göstermektedir:

“O’na bir melek indirilmeli değil miydi?” dediler. Eğer bir melek indirseydik, iş bitirilmiş olurdu, artık kendilerine hiç göz açtırılmazdı.”

“Eğer O’nu melek yapsaydık, yine bir adam (insan) yapardık ve onları yine düştükleri kuşkuya düşürürdük.”

“Senden önce de peygamberlerle alay edilmişti. Fakat onlarla alay edenleri, alay ettikleri gerçek kuşatıverdi.”⁷⁵⁶

“Eğer kendilerine bir mucize gelirse ona mutlaka inanacaklarına olanca güçleri ile Allaha yemin ettiler. De ki: Mucizeler ancak Allah’ın katındadır. Hem bilir misiniz, o gelmiş olsa da onlar yine inanmazlar.”

“Gönüllerini ve gözlerini ters çeviririz, ilkin ona inanmadıkları gibi (sonra da inanmazlar) ve bırakırız onları, azgınlıkları içinde bocalayıp dururlar.”

“Biz bunlara melekleri indirseydik, ölümler kendileriyle konuşsaydı ve her şeyi toplayıp karşılıklarına getirseydik, Allah dilemedikten sonra yine inanmazlardı. Fakat çokları bilmezler.”⁷⁵⁷

Kâfirlerin meydan okumalarına verilen bu güçlü cevaplar Peygamber’in çağrısının olağanüstü desteklere (mucizeler) muhtaç olmadığı; niyetleri iyi, vicdanları temiz olanlar, hak ve hakikatle yönelimleri doğru olan kimselerin iman etmiş olduklarının anlatımı tarzındadır. Burada; onların hakka dönüp (Peygamber’in çağrısını) kabul etmeye yöneltici yeterli hususlar vardır. Niyetleri çirkin olan, hak ve hakikate meyilleri olmayanlar, ne kadar açık delil ve mucize görseler de iman etmeyeceklerdir. Eğer herhangi bir âyetin olması gerekiyorsa orada onlara okunan ve onların islediklerine tamamen yeterli olan Kur’an vardır. İşte bu şekilde Kur’anî-Muhammedî çağrı daha öncekilerden ayrılmaktadır. Şöyle ki; İslam, kâfirlerin mucize isteklerini yerine getirmek için olağanüstü olaylar üzerine bina edilmeyip, akla ve kalbe hitap etmek, kâinata var olan eşsizlik, nizam ve büyüklüğe dikkat çekmek, bu davetin içinde yer alan hak, hayır, iyilik, iyiliği emredip kötülükten nehyetme, güzel/hoš şeylerin helâl kılınıp açık ve gizli günahla-

⁷⁵⁶ 6/En’âm 8-10

⁷⁵⁷ 6/En’âm 109-111 Ayrıca, bk. 13/Ra’d, 7, 37; 17/İsrâ, 90-97; 29/Ankebût, 51-52

rın haram kılınışı, dayanışma ve yardımlaşmaya teşvik, istila ve yağmanın yasaklanması, insanların hak ve sorumluluklar karşısında eşit ve birbirine destek olmaları; hak, adalet, özgürlük, güzellik ve iyiliğin hâkim olduğu, bir insanî toplumun oluşturulması gibi içinde barındırdığı prensipler üzerine kurulmuştur.⁷⁵⁸ Daha sonra Yüce Allah şöyle buyurdu:

- 53. ÂYET -

كَلَّا بَلْ لَا يَخَافُونَ الْآخِرَةَ

“Hayır, hayır; doğrusu âhiretten korkmuyorlar.” (53. Âyet)

Yoo! Aksine onlar âhiret endişesi taşıyorlar.

Hayır! Aslında onlar âhiretten korkmuyorlar.

Hayır, yok öyle şey herkes için ayrı bir öğüt, ayrı bir kitap gelmesine ihtimal yok. Onlar bu saçma isteklerinden vazgeçsinler! Aslında onlar bu konuda samimi değillerdir. Onlara apaçık sahifeler verildiğinde Rasûlleri tasdik edecek değillerdir. Bilakis gerçek şu ki onlar, öldükten sonra dirilmekten, hesap ve cezadan korkmuyorlar, bilakis onları inkâr eden sapık kimselerdir. İşte onları Kur'an'dan yüz çevirten asıl sebep budur.

52-53'üncü âyetler, inkârcıların iç yüzlerini, onların inatçı ve uzlaşmış tutumlarını ortaya koymaktır. Onların hepsi, kendilerine açıklanmış vahiyler, açık seçik metinler verilmesi gerektiğini iddia ederler ve “*Bize (kendi gözlerimizle) okuyabileceğimiz bir kitap getirmedikçe inanmayız*” derler. Bu haksız talep, içteki hasedi ve menfi bir zihinsel tutumu yansıtmaktadır. Bu olumsuz tutumun ardında âhiretten korkmamak, öteki dünyada günahkârların ceza göreceklerine inançsızlık vardır. Görüldüğü gibi, âhiret gerçeğine inanmayan ve kalplerinde haset besleyen inkârcıların Kur'an'dan kaçmaları, hiçbir meşru sebebe dayanmamaktadır. Bu âyetlerde, Kur'an'ı kendi emel-

758 İzzet Derveze, et-Tefsiru'l-Hadis, Ekin Yayınları, c. 1, s. 113-115

leri doğrultusunda kullanmak isteyen kötü niyetli kimselere dikkat çekilmektedir.⁷⁵⁹

Bu âyete göre onların bu olumsuz tavırlarının asıl sebebi âhirete inanamamalarıdır. Çünkü âhirette herkes dünyada yapıp ettiklerinden dolayı sorguya çekilecektir. Şu halde bu inanç, hayatı bütünüyle sorumluluk bilinci içinde geçinmeyi gerektirir; İnkârcılar ise günah kaygısı taşımadan, sorgu-sual düşünmeden nefislerinin istediği şekilde yaşamaktan vazgeçmiyorlardı. İşte âyet onların İslâm ve Peygamber karşısındaki inkâr ve inatlarının temelinde böyle bir sorumsuzluk psikolojisinin bulunduğunu göstermektedir.⁷⁶⁰

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Hayır, yok öyle şey herkes için ayrı bir öğüt, ayrı bir kitap gelmesine ihtimal yok. Bununla beraber öyle de olsa yine gelmezler. Doğrusu onlar âhiretten korkmuyorlar. Bu çağrı ve öğütü kabul etmeyenlere sonunda ceza verileceğine inanmıyor, sonunu saymıyorlar.”⁷⁶¹

Mevdûdi diyor ki: “Onların iman etmemelerinin sebebi, Allah Rasûlünün onların isteklerini yerine getirmediği için değildir. Asıl sebep, onların âhiretten korkmamaları ve her şeyi bu dünyadan ibaret zannetmeleridir. Düşünmüyorlar ki bu dünyadan başka bir hayat daha vardır. Orada, bu dünyada iken sorumsuzca ve aldırış etmeden yaptıklarının hesabını vereceklerdir. Bunlar Hak ve batılı anlamsız zannediyorlardı. Bu dünyadayken görüyorlardı ki doğruya uyan bir kimseye her zaman bir fayda temin etmiyor ve batıla gitmenin neticesi de her zaman zarar getirmiyordu. Bu yüzden bu konuda düşünmeyi gereksiz görüyorlardı. Hak nedir, batıl nedir onlar için bir anlam ifade etmiyordu. İşte bu mesele üzerinde ciddi olarak düşünen kimse, bu dünyanın geçici bir hayat olduğunu bilir ve asıl ve ebedi hayatın âhiret hayatı olduğunu kabul eder. Doğruya uyanın sonu orada muhakkak güzel, batıla uyanların ise sonu muhakkak kötü olacaktır. Kur’an’ın ileri sürdüğü bu mantıkî delilleri ve saf talimatları görerek böyle bir kimse iman edecek ve aklını kullanarak Kur’an’a göre yanlış olan inanç ve eylemlerin gerçekten yanlış olduğunu anlamaya çalışacaktır.

759 Fahreddin Yıldız, Tefsir Dersi Notları 1

760 Prof. Dr. Hayrettin Karaman, Prof. Dr. Mustafa Çağrı, Prof. Dr. İbrahim Kafi Dönmez, Prof. Dr. Sabrettin Gümüş, Kur’an Yolu: V/424-425.

761 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları, 8/431.

Fakat âireti inkâr eden kimsenin zaten doğruyu aramaya ciddi isteği yoktur. İman etmemek için her an yeni bir talepte bulunacak ve bir bahane uyduracaktır. Aynı husus, âyette de şöyle ifade edilmektedir: “*Ey Peygamber! Sana bir kâğıtta yazılmış bir kitap indirseydik de onlar ona elleriyle dokunmuş olsalardı, kâfir olanlar yine muhakkak ‘Bu apaçık bir büyüden başka bir şey değildir’ diyeceklerdi.*”⁷⁶²

- 54. ÂYET -

كَلَّا إِنَّهُ تَذَكُّرٌ

“*Hayır, hayır; gerçekten o bir öğüttür.*” (54. Âyet)

Asla! Ama bilsinler ki bu, gerçekten bir öğüttür, uyandır!

Evet, şüphesiz bu bir öğüttür.

Hayır, onların bu gibi istekleri asla yerine getirilmeyecektir. İş onların zannettikleri gibi değil, korkunç bir âhiret vardır. Kur’an, müşriklerin iddia ettiği gibi başkalarından alınan bir büyü veya bir beşer sözü değildir. Şüphesiz bu Kur’an, dünya ve âhiret mutluluğunu yakalamak isteyen kimseler için tesirli ve yeterli bir öğüttür.

Muhammed Ali es-Sâbunî diyor ki: “Yüce Allah kellâ sözü ile onları tekrar sakındırdı.”⁷⁶³

762 6/Enâm, 7; Mevdudî-Tefhimu’l-Kur’an, İnsan Yayınları, 6/480.

763 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat, 7/130.

- 55. ÂYET -

فَمَنْ شَاءَ ذَكَرْهُ

“Artık kim dilerse ondan öğüt alır.” (55. Âyet)*Artık dileyen ondan öğüt alır.**Dileyen ondan öğüt alır.*

Artık her kim hidâyeti dilerse ve çaba gösterirse, Allah'ın izniyle Kur'an'dan öğüt alır ve hidâyetinden yararlanır. Kur'an'ı düşünen, içeriğini anlamaya ve anladıklarıyla amel etmeye çalışan kimseye Allah, hidâyet eder.

“Hayır, şüphesiz bu Kur'an bir öğüttür. Dileyen kimse öğüt alır.”

İşte bunlar, bu âyetler, bu Kur'an dileyip öğüt almak isteyenler için, bu kitapla yol bulmak isteyenler için bir tezkiradır, zikradır. Tezkira, kişinin sürekli hafızasında canlı tutması ve hiç unutmaması gereken şey demektir. İşte Kur'an'la yol bulmak isteyenler için öncelikli olarak hatırında canlı tutulması gereken tezkiradır bu âyetler. Yani bu âyetler asla unutulmaması gereken zikrallardır. Çünkü bu âyetler hayatın kendileriyle düzenleneceği zikrallardır. Ama öğüt almak isteyenler için bir değer ifade eder bu âyetler. Dileyen Rabbine ancak bu âyetlerle yol bulabilir. Çünkü tezkirasız yol bulmak mümkün değildir. Tezkirasız Allah'a yol bulmak ve O'na istediği biçimde kulluk yaparak O'nun rızasını kazanmak mümkün değildir.

Çünkü bu âyetler tezkiradır, haritadır, pusuladır, mihmandardır, yol göstericidir. Öyle değil mi? Hem bu kitabı tanımayacaksınız, hem kitabın âyetleriyle beraber olmayacaksınız, hem kitapsız bir hayat yaşayacaksınız, hem tezkirayla yol bulmaya çalışmayacaksınız, hem haritayı elinize almayacaksınız, hem pusulaya müracaat etmeyeceksiniz. Yani yol bilen elinden tutmayacak, yolu yol bilene sormayacaksınız hem de yol bulacaksınız. Mümkün mü bu? Öyleyse Rabbine yol bulmak isteyen bu kitapla sürekli beraber olmak zorundadır. Sürekli tezkirayla hareket etmeye çalışmak zorundadır. Bunun başka çaresi de yoktur diyor Rabbimiz.⁷⁶⁴

764 Ali Küçük, Besairu'l Kur'an

- 56. ÂYET -

وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ هُوَ أَهْلُ التَّقْوَى وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ

“Allah dilemedikçe de öğüt almazlar. İşte kendisinden sakınılmaya lâyık O’dur; bağışlamak da O’na yaraşır.” (56. Âyet)

Ve Allah (uyguladığı kurallar gereğince) dilemeksizin onlar öğüt alamazlar. Sakınılmaya lâyık olan da O’dur, mağfiret sahibi de O’dur.

Zaten onlar ancak Allah’ın dilemesi durumunda öğüt alabilirler. O, kendisine karşı sorumluluk duyulmaya ve bağışlamaya en ehil olandır.

Allah onların hidâyete ermelerini dilemedikçe ondan öğüt alamazlar. Allah hakeden herkesi hidâyete erdirir. O kimseye zulmetmez. Allah, azabının şiddetinden sakınılmaya ve itaat edilmeye layıktır. Keremi ve rahmetinin genişliğinden dolayı kendisine inanan ve itaat edenlerin günahlarını bağışlamak da yalnızca O’na yaraşır.

Enes b. Malik’ten; Rasûlullah (s.a.s.) bu âyeti okudu ve şöyle buyurdu: “Aziz ve celil olan Allah buyurdu ki: “Ben kendisinden korkulmaya lâyık olam. Kim Benden korkar da başka bir ilâh edinmeyecek olursa onu affetmeye de Ben lâıyığımdır.”⁷⁶⁵

Muhammed Ali es-Sabuni diyor ki: “Bu âyette Rasûlullah (s.a.s.) teselli edilmekte ve mübarek kalbi, onu rahatsız eden, kâfirlerin yüz çevirmeleri ve yalanlamalarından rahata kavuşturulmaktadır.”⁷⁶⁶

Âlûsî şöyle der: “Azabından sakınılmaya ve itaat edilmeye layıktır. Kendisine inanan ve itaat eden kimseleri bağışlamaya da lâyıktır.”⁷⁶⁷

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Bununla beraber Allah dilemeyince düşünmezler. Korkulacak olan da, bağışlayacak olan da O’dur. Azabından korkulup korunulacak olan da O, bağışlayacak da O’dur. O’ndan korkmayan ne âhirette ne dünyada hiçbir şeyden korkmaz, korunmaz;

765 Tirmizi, Tefsir 74.

766 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/130.

767 Alusi, Ruhul-Meani: 29/35; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/130-31.

O'ndan başkası da ne günahları bağışlayabilir, ne koruyabilir. Onun için her hikmetin başı Allah korkusu, Allah sevgisidir. İmam Ahmed, Tirmizî, Nesaî, İbn Mâce, Hâkim ve daha başkaları Hz. Enes'ten şöyle rivâyet etmişlerdir: Hz. Peygamber (s.a.s.) bu âyeti okudu da dedi ki: Rabbiniz şöyle buyurdu: *“Ben korkulacak, korkulup himayesine sığınılacak olanım. Benimle beraber başka bir ilâh kabul edilmesin. Kim Benden korkar da Benimle beraber başka bir ilâh tutmazsa onu bağışlayacak olan Benim.”*

Hakim-i Tirmizî “Nevâdiru'l-Usûl”de Hz. Hasenden rivâyet ettiği bir hadiste şöyle der: Resulullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: *“Yüce Allah buyuruyor ki, kulum bana iki elini kaldırır dua ederse ben o elleri bağışlamadan geri çevirmekten hayâ ederim. Melekler: ‘Ey bizim ilâhımız! O, bağışlanacak kişilerden değil’ dediler. Yüce Allah, ‘fakat korkulacak olan da, bağışlayacak olan da Benim. Şahit olun, Ben onu bağışladım.’ buyurdu.”*⁷⁶⁸

Ey Rabbim! Bu kulunu da o koruduğun, bağışlamana erdirdiğin kulların arasına kat. Sensin koruyacak, Sensin bağışlayacak.”⁷⁶⁹

Mevdûdi diyor ki: “Bir kimsenin hidâyeti yalnız onun kendi iradesine bağlı değildir. Ancak Allah eğer ona bunu nasip ederse olur. Diğer bir ifade ile burada şu gerçek vurgulanmaktadır: Kulun hiçbir eylemi yalnız onun kendi iradesiyle meydana gelmez. Ancak o fiil Allah'ın iradesi ile tevafuk ederse gerçekleşir. Bu çok nazik bir meseledir. Bu hususu doğru düzgün anlamamak yüzünden birçok insana her istediği şeyi gerçekleştirebilme gücü verilseydi, o zaman bu dünyanın nizamı alt üst olmaz mıydı? Bu nizam, Allah'ın iradesi diğer bütün iradelerin üzerinde galip olduğu için ayaktadır. Bir insan bir şeyi, ancak Allah o şeye izin verdiği zaman yapabilir. Aynı şey hidâyet ve dalâlet için de geçerlidir. Sadece bir kimsenin hidâyet isteği ile o kimsenin hidâyete ermesi yeterli olamaz. Ona hidâyet, ancak Allah'ın, onun dilediğini yerine getirmeye karar vermesinden sonra olur. Öte taraftan dalâlet için de aynı şey geçerlidir. Bir kimsenin dalâlete düşmek istemesi salt yeterli olmamaktadır. Ancak Allah onun bu sapıtma ve dalâlete düşme isteğine izin verirse, onun sapık bir yolda ilerlemesi mümkün olur ve o da türlü türlü yollara sapar. Meselâ bir kimse hırsız olmak isterse, bir eve girerek istediği şeyi çalması için sırf bu temenni yeterli değildir.

768 Hakim et-Tirmizî, Nevâdiru'l-Usul, 138.

769 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Yayınları, 8/432.

Ancak Allah'ın büyük hizmetleri ve onun maslahatına göre bu isteğe ne vakit, ne kadar ve ne şekilde yapılacağı fırsatı tanınırsa, hırsızlık eylemi gerçekleşir.

Allah'ın hoşnut olmayacağı şeylerden sakınmanız tavsiyesinde bulunmaktadır. Bu, Allah ona muhtaç olduğu için değildir. Siz böyle yapmadığınız zaman O bir zarar görecektir. Aslında bu nasihat, Allah'ın rızasını aramanın ve O'nun emirlerine karşı gelmemenin, kulları üzerinde Allah'ın hakkı olduğu içindir.

Bir kimse ne kadar isyankârlıkta bulunmuş ve ne kadar günah işlemiş olursa olsun, bunlardan vazgeçerek Allah'ın rahmetine sığındığı an, Allah onu bağışlar. Bu günahları hiçbir şekilde affetmeyerek onu cezalandırma gibi bir intikam duygusu taşınamaması, ancak ve ancak büyük şan sahibi Allah'a yakıştır.⁷⁷⁰

Allah'ın Dilemesi

“Allah dilemedikçe de öğüt almazlar...” (56.âyet)

*“Allah dilemedikçe (onlar da) dileyemezler; ancak Allah'ın dilediğini dileyebilirler.”*⁷⁷¹ (İlk etapta) İnsanların dilemelerinin Allah'ın dilemesine bağlı olduğunun belirtildiği beşinci âyet ile insanların mutlak irade sahibi olduklarının anlatıldığı 37. âyet (*“Sizden ileri gitmek ya da geri kalmak isteyen kimseler için”*) arasında bir çelişki veya sınırlama görülmektedir. Bazı âlim ve müfessirler; “buradaki ifade, insanların ancak Allah'ın kendilerinde yaratmış olduğu irade kuvvetiyle dileyebileceklerinin anlatımı tarzındadır. Eğer böyle olmasaydı insanlar irade sahibi olamazlardı” demişlerdir. Diğer âlimler ise; “insanların iradesinin Allah'ın iradesine bağlı ve Allah'ın iradesinin onların iradelerinin önüne geçmiş olmasından, zahirdeki mutlak anlamın kastedildiği (buna göre de) insanların ancak Allah'ın dilediği şeyleri dileyebileceklerini” söylemişlerdir.

Bu âyet ile insanlarda mutlak olarak tercih ve irade kabiliyetinin olduğunu ortaya koyan diğer âyetler arasında çelişki/zıtlık görüldüğünden ötü-

770 Mevdudi-Tefhimu'l-Kur'an, İnsan Yayınları, 6/480-481.

771 76/İnsan, 30; 81/Tekvîr, 29

rü bu gibi âyetler; çeşitli kelâmî ekollere mensup âlimler arasında tartışma konusu olmuştur.

Birinci görüş insanlarda irade ve tercih etme kabiliyetinin anlatımı ile uygunluk arz etmektedir ki, bu durum daha önce geçen âyetlerde ve bunların dışındaki birçok âyette yer almıştır. Aynı zamanda bu (görüş), insanlarda irade yeteneğinin olduğunu direkt olarak ortaya koyan âyetten sonraki âyetin ruhuna da uygundur. Yine bu, Peygamberlerin gönderilmesi ve âhîret gününün hikmetine de uygundur ki, bu günde insanlar Allah'ın kendilerine bahsetmiş olduğu bu irade, tercih etme ve fiiliyata geçirme kuvvetiyle işlemiş oldukları amellerinin karşılıklarını göreceklerdir. Buradaki âyetler ile eylemleri ve düşünmeyi insana nispet eden Kur'an'daki âyetlerin büyük bir bölümü neredeyse bu görüşün kesin doğru olduğunu ortaya koyan delillerdendir. Buna ilâveten (ilgili) âyet ile; yüz çevirme, inat ve düşmanlık gibi inkârcıların gösterdiği (olumsuz) tavırlara üzülmemesi için Peygamber'in teselli edilmesi amaçlanmıştır. Bu husus Kur'an'daki birçok yerde tekrar edilmiştir. Meselâ;

*“Kötü işi, kendisine süslendirilip de onu güzel gören kimse, (kötülüğü) hiç istemeyen kimseye benzer mi? Allah dilediğini sapıklık içinde bırakır, dilediğini doğru yola iletir. Bundan dolayı kendini onlar için helâk etme. Allah onların ne yaptıklarını biliyor.”*⁷⁷²

*“Sen sevdiğini doğru yola iletemezsin, fakat Allah dilediğini doğru yola iletir. O, yola gelecekleri daha iyi bilir.”*⁷⁷³

*“Eğer onların yüzçevirmesi sana ağır geldiyse, yapabilirsen yerin içine inebileceğin bir tünel ya da göğe çıkabileceğin bir merdiven ara ki, onlara bir mucize getiresin! Allah dileseydi, elbette onları hidâyet üzerinde toplayıp birleştirdi, o halde sakın cahillerden olma!”*⁷⁷⁴

*“Ancak dinleyenler daveti kabul eder. Ölülere gelince, Allah onları diriltecek, sonra da O'na döndürülecekler.”*⁷⁷⁵

772 35/Fâtur, 8

773 28/Kasas, 56

774 6/En'âm, 35

775 6/En'âm, 36

Görülen o ki, âyetler hidâyet (ve dâveti) kabulü, (eylemlerin) sahipleri-ne nispet etmiştir.⁷⁷⁶

54-56. Öğüt ve uyarı olduğu belirtilen şey Kur'an âyetleridir. 55. âyette samimiyet ve iyi niyetle öğüt almak, gerçeği bulmak isteyenlerin, aradıklarını Kur'an'da bulacakları bildirilmiştir. Kuşkusuz her şey Allah'ın dilemesine, izin ve imkân vermesine bağlıdır. Âyetler uyarıcı olarak Kur'an'ın gönderildiğini ifade ettiği gibi başka kitap gönderilmeyeceğine, dünya ve âhiret mutluluğu için Kur'an'ın yeterli olduğuna da işaret etmektedir.⁷⁷⁷

56'ncı âyette, Allah dilemedikçe inkârcıların öğüt alamayacakları; azabından korunulacak ve bağışlayacak tek ilâhın Allah olduğu bildirilir. Burada asıl amaç, Peygamber'i (s.a.s.) teselli etmek, inanmayanları da kınama üslubu ile uyarmaktır.

Bu âyette olduğu gibi, Kur'an'da Allah'ın insanla ilgili bazı olayları anlatırken kendini mutlak fâil olarak ifade etmesi, konuyla ilgili diğer âyetlerden kopuk olarak ele alınırsa yanlış anlamalara neden olabilir. Bu tür ifadelerde Allah'ın kendi fiili olarak sahiplendiği şey, insanın özgür iradesiyle başlayan ve sebep-sonuç ilişkisiyle devam eden kanunudur.

Allah, kâinata ve insanlara egemen olduğuna göre kimse O'na rağmen bir şey yapamaz. Ama bu, insanın iradesini ve özgürlüğünü ortadan kaldırmaz. Çünkü Allah, ahlak alanını insanın iradesine ve özgür tercihinin bırakmış; gücünü bu yönde kullanmamıştır. Ayrıca insanın iradeli bir varlık olarak yaratılması, yine Allah'ın dilemesiyle olmuştur. Allah rast gele iş yapmaz ve kendi koyduğu kanunu ihlâl etmez.

Kur'an'ın bu konudaki ana mesajı şudur: Allah dilerse kâfiri mü'min, mü'mini de kâfir yapmaya güç yetirir. Fakat Allah bu alanı insanın iradesine ve tercihinin bırakmıştır. Bu yüzden insan, kendi iradesi ve gücü dâhilindeki işlerden; imanı veya inkârı seçmesinden sorumludur. Hiç kimse, asılsız bir kadercilik söylemesiyle, kendisini sorumluluktan kurtaramaz.

776 İzzet Derveze, et-Tefsiru'l-Hadis, Ekin Yayınları, c. 1, s. 111-112

777 Prof. Dr. Hayrettin Karaman, Prof. Dr. Mustafa Çağrı, Prof. Dr. İbrahim Kafi Dönmez, Prof. Dr. Sabrettin Gümü, Kur'an Yolu:V/425.

Bu âyetin son kısmında Yüce Allah kendini, *Ehlu't takvâ* ve *Ehlu'l mağfire* olarak nitelemektedir. Kur'an'ın tamamında sadece bir kere geçen bu terkip “azâbından korkulup korunulacak olan da bağışlayacak olan da O'dur” anlamına gelir.

Genel Tespitler

Allah, insanı denemek için yaratmıştır. İnsanın en önemli görevlerinden biri de, Allah'ın ilmini ve kudretini takdir etmesidir. İşte evren bunun için dizayn edilmiş, Allah'ın ilmini ve kudretini sergileyen bir âyet olarak insana sunulmuştur. İlâhî takdire göre gerçekleşen bu düzende, her şey tabii yasalara göre işlemektedir. Allah'ın bu sistemi yaratması boşuna değildir. Bunun nedeni, insanın “Allah'a kulluk” etmesidir.

Allah, akıl ve temyiz gücü verdiği her canlıya sorumluluk yüklemiş, bu sorumluluğun yerine getirilmesi için de sevabı ve cezayı bir teşvik unsuru yapmıştır.

Her insan, irâdesiyle yaptığı işlerden sorumludur. Bu yüzden insan yaptığı bütün iyilikleri ve kötülükleri o Gün, karşısında bulur. Görüldüğü gibi insan, yaptıklarının tutsağı olmakta ve onlarla kendi geleceğini kurmaktadır.

Günahkârları cehenneme sürükleyen kötü eylemler(den bazıları) namaz kılmamak, yoksulu doyurmamak, ömrü boş şeylerle geçirmek ve âhîret gerçeğini yalanlamaktır. Hâlbuki Allah, iyilere cennet vaad etmiştir. Ama inkârcıların Allah'a imanları ve güvenleri yoktur. O'ndan başka güvendikleri ise boştur.

Ölüme inkâr ve şirk günahı ile yakalananları, hiçbir şefaatçi azaptan kurtaramaz. Çünkü Kur'an ölçüsüne göre yalnız Allah'ın istediği ve razı olduğu işleri yapanlara azap edilmez, onlara cennete girme izni verilir. Bunlar, Allah'a Kur'an'ın önerdiği inanç sistemini ve hayat biçimini yaşama sözü verip bu sözlerini yerine getiren samimi mü'minlerdir.

Hesap gününün mutlak hâkimi Allah'tır; kimler hakkında kimlerin aracılık yapabileceğine sadece O karar verir. Şefaât, Allah'ın mutlak adalete dayanan yargılamasında O'nun kanaatini değiştirmeye yönelik bir aracılık da değildir.

Kur'an'a göre, şefaât izne tâbidir; şefaate nâil olmak için Allah'ın izni ve rızası gerekir. Öyleyse kendiliklerinden şefaât edebilirler diye bazı insanlar veya varlıklar putlaştırılmamalıdır. Hangi isim altında olursa olsun, Allah'tan başkasının insanı azaptan kurtaracağına inanmak, Allah'la insan arasına aracı koymak, isim değiştirilmiş şirkten başka bir şey değildir. İşte bu yüzden Kur'an, şefaât konusunu tevhid ilkesiyle irtibatlandırmış; onun tevhide ters düşecek biçimde algılanmasını önlemek istemiştir.

Allah mutlak güç ve irade sahibidir; kimse O'na rağmen bir şey yapamaz. Ancak bu gerçek, insanın iradesini ve özgürlüğünü ortadan kaldırmaz. Çünkü Allah, gücünü bu yönde kullanmamış; ahlak alanını insanın iradesine ve özgür tercihine bırakmıştır. Ayrıca, insanın iradeli ve özgür bir varlık olarak yaratılması, yine Allah'ın dilemesiyle olmuştur.

Allah dilediğini hidâyete erdirir, dilediğini de sapıklığa düşürür. O, dilerse mü'mini kâfir, kâfiri de mü'min yapmaya güç yetirir. Ama o, rastgele iş yapmaz ve kendi koyduğu kanunu ihlâl etmez. Allah, inanmayı ve inkâr etmeyi; hidâyete ermeyi ve dalaleti seçmeyi insanın iradesine ve tercihine bırakmış, insanı da kendi iradesi ve gücü dahilindeki işlerden sorumlu tutmuştur. Demek ki ilâhi irade yaratıcı ve belirleyicidir, ama zorlayıcı değildir. Bu yüzden insan, Allah'ın dilemesinden değil kendi iradesiyle yaptığı işlerinden sorumludur.

Bazı kimseler, batıl inançlarını, çirkin davranışlarını ve yanlış yaşantılarını meşrulaştırmak için, Kur'an'ı kendi emelleri doğrultusunda kullanmak isterler. İnsanlara: "Kur'an sizin anladığınız gibi değil bizim düşündüğümüz ve söylediğimiz gibidir" deyip kafa karıştırırlar. Bunun nedeni, insanın söze karıştığı her yerde az ya da çok bir sübjektifliğin bulunmasının kaçınılmaz oluşudur.

Kur'an bir uyarıdır; dileyen ondan öğüt ve ders alır. Eğer insan, yaşamını Allah'ın buyruklarına göre sürdürürse, özlemini duyduğu sonsuz mutluluğa kavuşur.

Öyleyse yapılacak iş, Allah’a sığınıp Kur’an’a yönelmek; İslâm’ın buyruk ve yasakları doğrultusunda yaşayıp Allah’ın rızasını kazanmaya çalışmaktır. Çünkü insanı koruyacak olan da günahları bağışlayacak olan da sadece O’dur.⁷⁷⁸

Müddessir Sûresine Toplu Bakış ve Günümüze Çıkarımlar

Dikkat edersek, “Alâk, Kalem, Müzzemmil ve Müddessir” sureleri ile bizler dâvetçi ve tebliğci olarak yetiştiriliyoruz. Kim tarafından? Rabbimiz, yani bütün âlemleri olduğu gibi biz insanları da terbiye edip yetiştiren, eğiten Allah (c.c.) tarafından yetiştiriliyoruz. Bu ilk nâzil olan dört sûrenin ilk kelimeleri, tebliğcinin temel görevlerini başlıklar halinde en güzel ve en veciz şekilde verir: “Oku, yaz, kalk ve uyar!”

İlk döneme ait ve kısa olmasına rağmen bu sûre, bir bütün olarak Kur’an’ın işlediği hemen hemen bütün temel kavramları ortaya koyar: Allah’ın birliği ve benzersizliği, yeniden dirilme ve nihaî yargılama, ölümden sonra hayat ve onunla ilgili tasvirler; insanın zayıflığı ve Allah’a kesinlikle muhtaç oluşu; boş gurura, büyülenmeye ve bencillığe karşı zaafı; her insanın kendi davranış ve eylemlerinden bireysel olarak sorumlu oluşu; “cennet” ve “cehennem”in keyfî bir ödül veya ceza değil de kişinin yeryüzündeki hayatının doğal *sonuçları* olması; bütün sahih dinî tecrübelerin tarihî devamlılığı prensibi ve sonraki vahiylerle geliştirilecek olan daha başka düşünce ve kavramlar.

Müzzemmil sûresi duyguyu, ahlâkı inşâ etti. Bu sûre de tebliği, inzârı, sosyal açılımı. Müzzemmil sûresi “eylem ahlâkı”, Müddessir sûresi “söylem ahlâkı” inşâ eder. Alak sûresi peygamberliği, Müddessir sûresi de risaletin misyonunu başlatan ilk sûre olmuştur. Müddessir sûresinde genel olarak risalet, kıyamet, meleklerle değini, müşriklerin asılsız iddialarına reddiye ve onları azapla uyarma gibi konular yer alır. Dine davette, izlenmesi gereken yöntem belirtilir.

Bu sûre, Hz. Muhammed'i (s.a.s.) açıkça tarihin meydanına atılarak kendini peygamber olarak tanıtmasını ve uyanış hareketini başlatmasını isteyerek fiili eylem çağrısında bulunur. Bu sûre ile birlikte Hz. Peygamber dünyayı sarsan o büyük hareketi için meydanlara çıkmıştır. Bu nedenle sûrenin özellikle ilk âyetleri Mekke'nin sokaklarını inleyen sarsıcı bir meydan okumayı yansıtır. Peygamber (s.a.s.)'den, tebliğ görevini açıkça yapması, vazifesi gereği yaşantısını her bakımdan temiz tutması, bütün dünyacı çıkarları bir tarafa bırakması, insanların ıslahı için ihlasla çalışması, güçlük ve zorluklara karşı da sabırlı olması istenir.

Kur'an, ilk sûrelerden itibaren, insanın yaratılışına (ve yaratılış amacına), Allah'ın isim-sıfatlarına (Yaratan Rab, âlemlerin Rabb'i, İlâh, Rahmân, Rahim, Din Günü'nün mâliki, Ehad, Samed...), O'nun insana bahşetmiş olduğu nimetlere, kâinat âyetlerine, nihai sorguya/hesap gününe ve cennet-cehennem olgusuna vurgu yapmakta, insanın yaratılış amacına aykırı (gayri ahlâkî) tutum ve davranışlarını eleştirmekte, bu tutum ve davranışların sebep-sonuç ilişkilerine vb. konulara değinmektedir. Dolayısıyla siyasi-ideolojik bakış açısı ilkin bu temeller üzerine oturtulmalıdır. Zira insanı göz ardı eden, ona asli konumunu hatırlatmaktan, tutum ve davranışlarının doğal sonucu olarak karşılaşacağı dünyevi-uhrevi nimetleri ya da hesap gününün dehşetini dile getirmekten (müjde ve uyarı) uzak bir söylemin nihai açıdan başarıya ulaşması mümkün değildir.

Vahiy henüz dışa açılmayı (inzar/tebliğ etmeyi) emretmemiştir. Bundan dolayı da Peygamber Aleyhisselam bir "misyon adamı" olarak ortaya çıkmamıştır. Yalnız duyurma-bildirme babından hareketle dostlarına duyurmuş ve kendisine katılmasını istemiştir.

Bu yeni topluluk (ümme) henüz bir 'hareket' değildi. Tevhidi çekirdek, ahlaki oluşum olabilirdi. Ama bu oluşum henüz bir 'Tevhidi Hareket' değildi. Çünkü henüz misyon açıklamamıştı. Evet, yeni bir din olarak Mekke gündemine girmişti ama bu dinin dışa açılımı henüz hissedilmemişti. Mekke'nin oligarşi (seçkinler takımı) güç odakları ve bu güç odaklarının etkisinde olan koskocaman halk kitlesi bir tedirginlik ve telaş içinde idi. Özellikle güç odakları/hükmü elinde bulunduran 'mele' takımı Muhammed'in (s.a.s.) getirmiş olduğu bu yeni dinden tedirgin olmuşlardı. Ama henüz bir tepki de koymamışlardı. Hz. Muhammed'in (s.a.s.) "bana vahiy geliyor" sözlerini çok ciddiye almamışlardı. Bu durumun geçici bir heves

mecnunluk alameti, cinlerden bilgi alıp aktarma.... şeklinde olabileceğini düşünmüşlerdi. Ya da en azından gönülleri böyle istiyordu.

Sanki Müzzemmil ile ferdî planda kulluk anlatılırken, Müddessir ile de sosyal kulluk anlatılıyor. “Ey Müslüman kişi, sen kendin kıyam edip, kendi kendini inzar ettiğin gibi, başka insanların kıyamı için de zemin hazırlamalısın! Onlara da hakkı, hakikati duyurmalısın! Sen kendin cehennemden korunduğun gibi onların da cehennemden korunmalarını sağlamalısın!”

İlk sûre ve âyetlerin inzâli ile, Hz. Peygamber bir sürece hazırlanıyordu. Misyon sahibi bir kimlikle ortaya çıkma sürecine. Bu süreç muhtemel ki beş altı aylık bir süreçti. Bu süreç içerisinde Peygamber Aleyhisselam, fikri telkinler (âyetlerle bilinçlenme) ve namaz ibadeti ile (Müzemmil sûresinin bildirdiğine göre özellikle gece/teheccüd namazı ile) kalbi ve iradesini güçlendiriyordu. Rabbi onu gelecek zor günlere böyle hazırlıyordu. Çünkü henüz daha zor günler başlamamıştı. Peygamber Aleyhisselam henüz bambaşka bir kimlikle ve yepyeni bir misyonla Mekkelilerin karşısına çıkmamıştı. Şu zamana kadar, İslamoğlu’nun da dediği gibi “pasif iyi” idi. Pasif iyinin “aktif iyi”ye adım atması gerekiyordu. Tabi sadece pasif iyi değildi. Kimiksiz pasif iyi idi. Bundan böyle “kimlikli aktif iyi” olmalıydı. İşte bu süreçten sonra gelen Müddessir sûresinin ilk âyetleri “*Ey örtüsüne bürünen, kalk ve uyar...*” diyerek aktif iyiliğe adım atmasını istiyordu. Zira O Resul artık “kimlik ve misyon” sahibi idi. O zaman bunu aktifleştirmesi gerekiyordu. Aktif olan misyon kayda değerdir. Aktif bir şekilde temsil edilmeyen misyon, ne kayda değer ki?

Vahiy önce tevhide vurgu yapmıştı. Gerek Alak sûresin ilk beş âyeti; gerek Fâtîha sûresi ve gerekse diğer sûre ve âyetler tevhide vurgu yapmıştı. Sonra ilk tevhid eylemi olan namaz kılınmaya başlanmıştı.

Vahiy sadece bir düşünce/tez olarak değil eylemiyle beraber girmişti. Vahyin ilk ameli-eyleminin namaz olduğunu söylemiştik. Her ne kadar Mekke müşrik toplumunun Hz. İbrahim’in dininden haberdar olduğunu ve bazı ibadetlerin (namaz, kacc, kurban vb) İbrahim’in dininden olma adına yapıldığını görmüş olsak ta, tüm ibadetlerin keyfiyeti-özü-içeriği tamamen yok edildiği gibi, şekil ve şemailerini bile değiştirmişlerdi. Vahyin belirlediği şekil çerçevesinde namaz kılan Hz. Muhammed’i (s.a.s.) Mekke müşrikleri şaşkınlıkla izliyorlardı.

Sadece izlemekle kalmıyor, henüz ciddi bir tepki ve tavır koymamalarına rağmen ‘psikolojik’ baskı yapmaktan da geri durmuyorlardı. İlk günden itibaren müşrikler Peygamber Aleyhisselam’a ‘psikolojik savaş’ açmışlardı. Mekke müşriklerinin daha ilk günlerde ‘psikolojik savaş’ başlattıklarını ilk inen sûrelerden birisi olan Kalem sûresi haber vermektedir: “*Nûn. Kalem ve (kalem tutanların) yazdıklarına andolsun ki (Rasûlüm) Sen Rabb’inin niyeti sayesinde mecnun değilsin...*”⁷⁷⁹

Peygamber Aleyhisselam kendisini daha ilk günlerden itibaren bir kuşatılmışlık içerisinde hissediyordu. Bu kuşatılmışlık karşısında âdeta defansa çekilmiş olan peygambere Allahu Teâlâ “artık ortaya çıkmasını, pasif iyi olmaktan çıkıp aktif iyi olmasını, dipte köşede misyonsuz kalmış ahlak adamlığı yerine, misyonuyla ön plana çıkan ahlak adamı olmasını istemişti.

“*Ey örtüsüne bürünen (Resulüm) artık kalk da uyar.*” Buradaki ‘örtü’ üzerine çektiği nesnel şeyden ziyade Mekke müşriklerinin psikolojik baskılarından dolayı Peygamber’in girmiş olduğu ‘korku, çekingenlik ve yalnızlık’ atmosferidir. “Örtü” olan işte bu “atmosferdir”. Ey Muhammed artık bu atmosferden çık! Çünkü sen yalnız değilsin. Büyük olarak tanıdığın Rabbin seninle beraberdir. Artık “kalk ve uyar!” İşte Müddesir sûresinin ilk âyetlerinin mesajı bu idi. Bu mesajı çok iyi anlamış olan Peygamber Aleyhisselam bundan böyle bir misyon adamı olarak ayağa kalkacak ve ‘en yakınlarından’ başlayarak tüm insanlığı uyaracaktı.

Bir misyon adamı, bir dâvâ adamı olarak kalkan Hz. Muhammed (s.a.s.), uyarmaya başlayacaktı. Ama nasıl uyaracaktı, daha doğrusu uyarı işine nereden başlayacaktı? Rabbi, bu alanda da atması gereken ilk adımı Habibine öğretmişti; “(Önce) *En yakın akrabanı uyar.*”⁷⁸⁰

‘En yakın akraba’, sosyolojik bir gerçektir. Burada Allah (c.c.) bir yol bir yöntem öğretiyordu. O da şudur; yola çıkarken insanları birbirine bağlayan sosyal bağları kullanabilirsin. İnsanı insana bağlayan, insanı ailesine bağlayan, insanı kabilesine bağlayan insanı şehrine bağlayan, insanı ülkesine bağlayan... bağları kullanabilirsin. Hatta bu bağlar ‘misyon ve dâvânın altında tutuluyor ise, misyon ve dâvâyı güçlendiriyorsa, misyon ve dâvânın yüce hedeflerine ulaşmada bir vasıta, bir atlama taşı görevi görüyor ise,

779 68/Kalem, 1-3

780 26/Şuarâ, 214

bunları kullanabilir ve yaşatabilirsin de. Ama tüm bunlar akidenin gölgesi altında kalıyor ve akidenin süzgecinden geçiyor ise bu böyledir. Yani vasıta ve araç ise bu böyledir. Yok, eğer vasıta ve araçlıktan çıkmış ulaşılması gereken hedef ve amaca dönüşmüş ise o zaman değil kullanmak, aksine kaçınılması gereken pisliklere dönüşmüş olur.

İşte bu sosyal gerçekten yola çıkarak Hz. Muhammed (s.a.s.), kimliğini ortaya koyarak alenî ve açık bir şekilde misyonunu ilan etmeye başlar. Peygamber Aleyhisselam ilk alenî tebliğini/uyarısını yakın akrabalarına yapar.

Daha önce ‘Rab’ kavramı (âyetler vesilesi ile) Mekkelilerin gündemine girmişti. Bu açık tebliğle beraber ‘ilah’ kavramı da gündeme girmiştir.

Peygamber Aleyhisselâm artık bir dâvâ ve misyon adamı sıfatı ile kalkmış uyarmaya başlamıştır. Ve tebliğ yelpazesini genişleterek tüm Kureyş’e (Mekke halkına) yönelir. Kureyş Allah’ın (c.c.) Rab olduğunu duymuştu. Bu sefer Allah’ın ilâh olduğunu da duyması gerekiyordu. Ve bunu da safa tepesine çıkıp tüm Kureyş kabilelerini çağırıp topladıktan sonra yapar.

Bu sûrede ilk defa Allah Rasulü’ne, “Kalk ve halka gitmekte oldukları yolun sonucundan onları korkut ve dünyada Allah’tan başka yücelttiklerinin yerine sen yalnızca O’nun yüceliğini haykır!” emri verilmiştir. Bunun yanında, vazifesi gereği yaşayışının her bakımdan temiz olması ve bütün dünyevî faydaları bir kenara bırakarak tam bir ihlâs ile insanların ıslahı için görevini yerine getirmesi emrolunmuştur. Son cümlede ise “Bu görevi yerine getirirken sana gelecek olan zorluk ve musibetlere karşı da Rabbinin hatırı için sabret” telkininde bulunmaktadır.

Bu sûre, insanların uyarılmaları, davet edilmeleri ve temiz-pâk bir görünüş, hoş-tatlı bir dil ve tevazu ile ortaya çıkması konularında Peygamber’e (s.a.s.) yönelik emirleri ihtiva eder. Bu sûrede, âyetlerin üslup ve içeriği, İslâm’a dâvette Allah’ın Peygamber’e (s.a.s.) gösterdiği metod, insanlarla ilişkiye geçme ve onları çağırma, kuvvetli delillerle ikaz etme gibi hususların Allah’ın bildirdiği bu metod, eşsiz ve yüce bir özelliğe sahiptir. Allah bütün her şeyden, kendi dışındaki bütün değersiz ve küçük şeylerden yücedir. O’ndan başka unsurları rab edinerek yüceltmek yakışıksız bir iştir. Sadece O’nu tazim etmek gerekir. Görevde sabır ve sebal etmek, onu başarmayı sağlayan iki faktördür.

Allah'a ve güzel ahlâka davet eden kimsenin, başa kakma, bir bedel ve karşılık bekleme gibi olumsuz vasıflar olmaksızın, kendilerini Allah'a adamaya, güzel ahlâka ve hayır işlemeye çağırdığı kimseler için çok iyi bir örnek ve temiz, her tür fuhşiyât, günah ve çirkinliklerden, hoş olmayan görüntüden uzak olması gerekmektedir.

Peygamber'in hayatını ve O'nun (hayatına dair) en doğru tabloları ihtiva eden Kur'an âyetlerini inceleyen kimse, Peygamber'in (s.a.s.) bu metodu takip ettiğini görecektir. Bu metod; O'nun çağrısında başarılı olması, ilk iman eden arkadaşlarının kendisini destekleme ve çevresinde toplanmada son derece samimi olmaları, iman etmeyenlerin kendisine saygı duymaları ve O'nu takdir etmeleri; bunun yanında O'nun ahlâkî meziyetlerini inkâr etmemelerini sağlayan en güçlü etken olmuştur.

Görüldüğü gibi, bu metod, Peygamber (s.a.s.) için çizilmiş ise de, onun ihtivâ ettiği mesaj, ümmet içerisinde önderlik, yönlendirme, irşad ve ıslah fonksiyonlarını üstlenen her ıslah, dâvet ve mevki sahibi için de geçerlidir.

Müzzemmil ve Müddessir sûrelerinin giriş kısımlarındaki benzerlik ve uyum dikkat çekicidir. İlk bölümde Peygamber'in büyük görev için hazırlanması ikinci bölümde de insanları davet edip uyarması emredildiği zaman (uyması gerekli) metod anlatılmıştır.⁷⁸¹

Müddessir Sûresinin Getirdiği Başlıca Prensipler

1. Örtüsüne sarılıp yatmakta olan Peygamber'e (s.a.s.) (ve O'nun şahsında dâvetçi mü'minlere), kalkıp uyarması, Allah'ı tekbîr etmesi, giysisini temizlemesi, kibirden uzak durması, yaptığı iyiliği çok görerek başa kakmaması ve Rabbinin yolunda güçlülere sabretmesi emrediliyor (1-7).

Mü'min temizliğe dikkat etmeli, iyiliklerini çok görüp başa kakmamalı, Allah yolunda sabretmelidir. Bunlar mânevî temizliğin şartı olduğu gibi başarının da gereğidir. Zira acele ile, usanç ile bir yere varılamaz. Sabreden, sonuç alır.

781 İzzet Derveze, et-Tefsiru'l-Hadis, Ekin Yayınları, 1/ 86-88.

2. Hak dâvetini yalanlayan, hakkı engellemeğe kalkan, dünya varlığı ile şırmamış kâfirler, yarın Allah'ın Dîvânında, yaptıklarının hesabını verecek, o mahkemenin kararıyla cehenneme atılacaklardır (11-26). Öylelerinin dedikodusuna, engellerine aldırmamalıdır.

3. Cehennemin üzerinde on dokuz muhâfız vardır ama bunları dünyâ muhâfızlarıyla karşılaştırmamalıdır. Çünkü bunlar insan değil, melektir. Bu on dokuz sayısının anılması da bir sınavdır. Bununla neyin amaçlandığı tam kavranamaz. Söylenen gayb haberlerine inanmak gerekir.

4. “Kitap verilmiş olanlar kesinlikle inansınlar diye (bu on dokuz muhâfız meleğin, cehennemin muhâfızları olduğu belirtilmiştir)” ifadesinden cehennem muhafızlarının 19 olduğunun, Hz. Peygamber zamanındaki Kitap ehli tarafından da bilindiği anlaşılmaktadır.

5. Her can, yaptığı işlerin tutsağıdır. Kişinin amelleri kendisini sarar, kendisinin cehennemi olur: “Yaptıklarının kötülükleri onlara göründü ve alay edip durdukları şey onları kuşattı.”⁷⁸²

Suçluları bu duruma düşüren kötü eylemler: Âhireti yalanlamak, yoksula yardım etmemek, Hakk'ın çağrısıyla alay edip ömrü boş şeylerle geçirmektir. Kesin bilginin hâsıl olacağı ölüm zamanına kadar onlar ömürlerini boş şeylerle geçirmişlerdir. Ancak ashâbu'l-yemîn (amellerinin tutanakları sağ tarafından verilmiş olanlar) böyle değildir. Çünkü onlar, kendilerini tutsak edecek işlerden uzak durur, kendilerine cennet olacak işler yaparlar. Bundan dolayı onlar cennetlerdedirler.

6. Bu Kur'ân, bir uyarıdır, dileyen öğüt alır. Ancak Allah dilemedikçe öğüt alamazlar. İnsanın öğüt alabilmesi, Allah'ın dilemesi ve muradı ile mümkündür. Öyle ise O'na sığınmalı, O'nun rızâsını kazanmalı, O'nun buyruğu dışına çıkmaktan korunmalıdır. Buyruğu dışına çıkmaktan sakınılacak ve günahları bağışlayacak ilâh O'dur (4-56).⁷⁸³

782 45/Câsiye, 33; ayrıca bk. 2/Bakara, 81; 3/Âl-i İmrân, 30; 6/Enâm, 70

783 S. Ateş, Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri, Yeni Ufuklar Neşriyat, c. 10 s. 163

Daha once inen sûreler gibi bu sûre de en çok “tevhid”e vurgu yapar. “*Kalk, uyar*” emri Muhammed aleyhisselâm’ın, peygamber olarak tevhid dinini ve Allah’ın mesajlarını insanlığa tebliğ etmekle görevlendirilişinin ilanıdır.

Rasûlullah Efendimiz bu emri aldıktan sonra insanları tevhid dinine çağırmaya başlamış, son nefesine kadar da bu görevini sürdürmüştür. “*Sa-dece Rabbinin büyüklüğünü dile getir*” emri, tevhid dininin en önemli unsuru olan “Allah’ın birliğine iman ve O’na kulluk” esasını ortaya koymaktadır.

“Ey bürünen!” (1)

Ey bürünüp yatan!

Ey başını yorganının altına çeken!

Ey yalnızlığa bürünen, sessizliğe çekilen!

Ey vicdanının derinliklerine çekilerek kendini arayan!

Ey insanlık için çıkış yolu arayan!

Ey gizlenen, saklanan, rahata meyleden!

Ey kendisine güvenemeyen!

Ne yapacağı konusunda aktif davranamayan!

Yorganına, işine, dünyevî meşgalelere bürünen!

Ey köşesine, kendi kabuğuna çekilen!

Ey gizlenen, ortaya çıkmayan!

Ey, eskiden olduğu gibi hâlâ yalnız kalmak isteyen kişi! Şimdi yalnızlığından vazgeç ve bütün dünyanın önüne bir öğretici ve uyarıcı olarak çık.

Hepimizin bir örtüsü var; ona bürünmüş, örtünmüşüz. Kimimiz işimizin, kimimiz eşimizin, kimimiz aşımızın örtüsü altında uyumuş durumda-yız. Atmalıyız örtülerimizi, kalkmalıyız ayağa, çıkmalıyız ortaya. Uyanmalı ve uyarmalıyız insanları. Önce kendimiz atmalıyız örtülerimizi, gereksiz yüklerimizi. Önce kendimiz aktif olmalıyız. Uzletten çıkmalıyız. Kimimiz fildişi şatosundan, kimimiz mağarasından, kimimiz dünyevî meşgalesinden, kimimiz hayallerinden, kimimiz şöhretin dayanılmaz hafifliğinden... çıkmalıyız.

Evlerimiz mezarlarımız olmamalı; iş, eş, aş, arkadaş kendine bağlayarak bizi Allah'tan alıkoymamalı, bizi tembelliğe itmemeli. Devlet örtememeli kimliğimizi, servet örtememeli. Başka kimlikler edinip örtmemeliyiz üstünü. Müslüman kimliğimiz açığa çıkmalı. Şerefle taşınmalıyız bu yüce bayrağı; tevhid bayrağını.

Sadece kendi içinde kalmamalı güzellik; halka halka yayılmalı. Güzel-liği bulup onunla mânevî hazza erişip toplumu terk etme! Kendi yaşadığın hakkı, kendi tattığın güzellikleri başkalarına da ulaştır. Yar kabuğunu, çık kozandan. İn Hira'dan. Hira'dan aldığın mesajı taşı insanlara. Suyu tattın. Susuzlara su taşı. Susuzları suyla tanıştır. Buz yalamaktan veya buhar yut-maktan kurtulsun insanlık.

Gece ibadet ede ede dizleri şişen Peygamber'in gece-gündüz uyuya uyuya gözleri şişen ümmeti olmak yakışmaz bize. Bırakın gündüzleri gaflet uykusunu, geceleri bile (5-6 saatten fazla) uyumayı yasak etmeliyiz kendi-mize; Rasûl ve yakın ashâbının ağır yük yüklendiğinde (çok daha az uyuya-rak) yaptığı gibi. Bayrak yarışında uyunur mu hiç? Bayrak bizim elimizde, ulaştırmalıyız onu en kısa zamanda en uygun ellere. Cephede uyunur mu hiç? Her taraftan her çeşit düşmanın her çeşit silahla saldırdığı cephede yatıp uyumak, oturup keyfine bakmak ne kadar doğru olur? Düşman uyutucu ve uyuşturucuları da silah olarak kullanabilir. Tanıman lâzım, "ılımlı İslâm" adlı uyutucuları, futbol, müzik, eğlence adlı uyuşturucuları. Kur'an sesi seni uyarmaya çalışırken, etraftaki ninnilere kulak verme! At üstünden örtüleri. Çık yatağından.

Örtüye olumlu taraftan bakarsak;

Risâlet kisvesine bürünen, bu ağır görevi yüklenen!

Ey İslâm dâvâsını yüklenen insan!

Ey dâvâ elbisesini giyinen!

Ey örneklik kisvesine bürünen!

Ey isyankârlardan uzaklaşıp dağlara çekilen!

Ey elbisesini giyip namaz için doğrulmaya çalışan, namaza davranan!

Ey takvâ elbisesiyle örtünen insan! Açıklarını kapatan, korunan, hayâ ve edep sahibi insan! Tesettürüne, elbisesine bürünen, örtüsüne sahip çıkan kişi!

“Kalk; artık uyar!” (2)

Kalkmayan kaldıramaz, uyuyan uyandıramaz. Öne düşmeyen, insanları peşinden sürükleyemez. Kalk ve kaldır insanları. Uyan ve uyandır. Ayaklan ve ayaklandır.

Kalk borusu çaldı, artık uyumak vakti değil. Artık uyanmak, ortalıkta görünmek, hakikati açıklamak, gündem tayin etmek vakti geldi. Zaman, ağır bir yük yüklenme zamanı; zahmetler çekmek, sıkıntılara katlanmak, yükümlülükler altına girip hareket etme zamanı. Halka doğruyu göstermek, etrafı temizlemek için yükümlülükler ve ağır yükler yüklenerek hareket etme zamanı.

Buradaki “uyarı”, bir eğitim metodu olmakta, insanların yanlışlarını hatırlatarak, bu yanlışların varacağı neticeyi bildirme faaliyetidir. Tebliğin etkili boyutu, yanlış inanç ve kötü davranışların varacağı neticelerle insanları bilgilendirmektir.

Rasûlullah, Allah tarafından emredileni bu âyetler ininceye kadar sadece kendi hayatında uygulamıştı. İşte bu sûre bunun topluma yansımalarını emredek, Rasûlullah'ın kendi şahsında uyguladığını dışa taşımasını, taşımasını isteyecekti.

Öyleyse “Ey gece kıyam eden! Ey gece Allah’tan mesaj alıp gündüz ne yapacağını bilemeyen Peygamber! *“Kalk da uyar.”*”

Rasûlullah, ilk vahye muhâtap olduğunda bu durumdaydı; bilemiyor-du, kıvranıyordu, korkuyordu. “Ben bu işin üstesinden nasıl gelirim? Bunu insanlara nasıl ulaştırırım? İnsanlar beni dinlemez!” diye korkuyordu. Hiç kimsesi yoktu, yalnızdı, kimsesizdi, güçsüzdü, parasızdı, malsızdı. Ya da bilge değildi, filozofluğu yoktu. Eski dilleri bilmezdi, okur-yazarlığı yoktu. Ne yapacağını, nereden başlayacağını bilmiyor, köşesine çekilmiş üzerini örttürmüş bekliyordu. Bu beklenti içindeyken; Cenâb-ı Hakk yol gösterdi, vahyetti: “Ey örtünüp bürünen! Kalk ve uyar!” Kalk, kıyam et! Azimle işine başla!

“Kalk ve uyar.” “Kalk!” Bir kıyam emridir bu. Kalk borusunun çalmasıdır. Ama bazen ayağa kalkarak, bazen farklı usûller ile İslâm’ın emirlerini icrâ etme, ayağa kaldırma emridir.

Kalk ve azmet! Kalk ve işe başla! Kalk ve inzar et! Kalk ki uyarabilesin! Anlıyoruz ki uyarının yolu, kalkmaktan geçmektedir. Uyarabilmenin yolu, kıyamdan geçmektedir. Eğer biz kalkmamışsak, kalkmamışsak, yani kıyamı gerçekleştirememişsek, uyarının anlamı yoktur. Kalkmamışsak uyarımız da mümkün olmayacaktır. Kalkınca uyarılır. “Kalk!” ve arkasından “uyar!” deniliyor.

Ey Müddessir! Müzzemmil’le birlikte söyleyecek olursak, ey gece kalkıp Kur’an okuyan, ama gündüz ne yapacağını bilemeyen peygamber! Ey Müzzemmil’le “Gündüz senin için uzun bir uğraş var” mesajını alan, ama bunun ne demek olduğunu, nasıl bir uğraş olduğunu bilemeyen peygamber! “Kalk ve inzar et!” Kalk ve uyar! Kalk ve insanların cennet, ya da Cehennem yolunda olduklarını onlara duyur! “Ayağa kalk! Kıyam et! Muhâtap olduğun dinle beraber ayağa kalk! İncancınla ayağa kalkıp görün! Ya da dini ayağa kaldır! Kalk ki uyarasın!”

Kıyam neydi? Kıyam gece kalkıp vahiyle bütünleşmekti. Gece vahiyle beraber olmaktı, Allah’la diyalog içinde olmak, Allah’ın dediklerini anlamaya çalışmaktı. Müzzemmil’de anlatıldığı gibi gece kalkıp tertille (yavaş yavaş, hazmedip içselleştirerek) Kur’an okumayı gerçekleştirmekti.

İşte eğer bizler bu kıyâmı gerçekleştirebilirsek, gece kalkıp Allah'ın âyetleriyle birlikte olmayı gerçekleştirebilirsek, enerjimizi vahiyden alırsak işte o zaman insanları uyurabileceğiz demektir.

Eğer Rasûlullah, peygamberlik yükünü yüklediği için insanları uyarmak zorundaysa, biz de eğer peygamberin ümmeti olma yükünü, şerefini, izzetini, teklifini yüklenmişsek, işte bunu omzumuzda hissederek biz de kıyam edecek ve arkasından insanları uyuracağız. Nerede? Nişanda, düğünde, dernekte, dükkânda, okulda, çarşıda, pazarda, panayırda, yani dış dünyamızda insanları uyuracağız. Bir de kendi iç dünyamızda yapacağız bunu; kendimizi uyuracağız, ehlimizi uyuracağız.

Sanki Müzzemmil ile ferdî planda kulluk anlatılırken, Müddessir ile de sosyal kulluk anlatılıyor. “Ey Müslüman kişi, sen kendin kıyam edip, kendi kendini inzâr ettiğin gibi, başka insanların kıyâmı için de zemin hazırlamalısın! Onlara da hakkı, hakikati duyurmalısın! Sen kendin cehennemden korunduğun gibi onların da cehennemden korunmalarını sağlamalısın!” diyor Rabbimiz.⁷⁸⁴

Kalk ve uyar ki, iyilik ayağa kalsın! Kalk, meydanlara çık, insanları uyar. Yatağına uzanmış, uyuyan uyusuk insanlar, kalkın ve insanları uyarın. Uyuyan başkasını uyaramaz. Önce siz uyanın ki, başkasını uyurabilesiniz. “Kalk, uyar” emri Muhammed aleyhisselâm'ın, peygamber olarak tevhid dinini ve Allah'ın mesajlarını insanlığa tebliğ etmekle görevlendirilişinin ilânıdır. Rasûlullah Efendimiz bu emri aldıktan sonra insanları tevhid dinine çağırmaya başlamış, son nefesine kadar da bu görevini sürdürmüştür. Biz de aynı şekilde insanlarla teker teker ilgileneceğiz. Her yerde ve her zaman diliminde insanlara İslâm'ı anlatacağız.

Sûre daha başlangıçta, insanları şirkin ve zulmün karanlığından, zor-baların tahakkümünden kurtarıp hidâyete ulaştırmak için Cenâb-ı Allah'ın peygamber olarak seçtiği o nezih kulun şahsında bütün mü'minlere sesleniyor: “*Kalk ve insanları uyar*” (2. âyet). Bu hitap kıyamete kadar mü'minlerin kulağında çınlayacaktır. Allah Teâlâ, müslümana daldığı derin uykudan, büründüğü örtüden sıyrılıp, cehenneme doğru sürüklenen insanları Allah'ın dinine döndürmek için cihada ve mücadeleye girişmeyi, bu yolda karşılaşılacak meşakkatlere hazır olmayı emrediyor.

784 Ali Küçük, Besairu'l Kur'an

İnzâr/uyarma görevi, yalnız Allah'ın ülûhiyetine inanan bir eylemin toplumsal anlamda başlamasıdır. İnzâr (uyarma), hayatî önemi olan bir haberin dost-yabancı demeden herkese açıkça duyurulmasıdır. Kavramda, gizlilik yerine açıklık ana ögedir. Dolayısıyla muhataplar sınırlı değildir; uyarı görevinin iletilmesi tüm insanlara yöneliktir. Uyarıda önemli olan tevhihdir, Allah'ın ülûhiyetidir. “(İnsanları) uyarın ki, Ben’den başka ilâh yoktur.”⁷⁸⁵; “Bu, insanlar için bir tebliğdir, bununla uyarılınsınlar ve bilsinler ki ‘O, tek bir ilahtır ve akıl sahipleri iyice düşünüp öğüt alsınlar”⁷⁸⁶; “Bu Kur’an bana, sizi ve ulaştığı herkesi uyarmam için vahyedildi.”⁷⁸⁷; “İnsanları, onlara azabın geldiği gün ile uyar.”⁷⁸⁸

Bu günkü insanın, dünkü insandan farkı olmadığı gibi, çağdaş küfrün durumu ve sapıklığı da, dünkü küfrün durumuyla aynıdır. Küfrün genel karakteri, kâfir toplulukların ana özellikleri değişmemiştir. Buna göre müslümanın, içinde yaşadığı toplumları bilinçli bir şekilde incelemesi gerekir. Orada yaşayan insan tiplerinden hangisine girdiklerini belirlemesi gerekmektedir. Ortam ve tebliğ tavrını vahyin ışığı altında belirleyerek, Peygamber dönemindeki muhataplarla kendi muhataplarını kıyaslayarak durum tespiti yapmalıdır. Bu tespitten sonra artık o insanlara karşı Kur’anî bir tavır koymalıdır. Eğer, karşı karşıya bulunduğu topluluklar, düşünce ve eylem olarak inatçı bir tutum takınıyor, akletmek ve görmek istemiyorlarsa onlarla diyaloga geçmek, boşuna harcanan bir enerji olabilir. Petrol çıkmayacağı belli olan yere sondaj zahmet ve israfına defalarca girmemeli; petrol çıkma ihtimali yüksek olan yerlere sondaj salmalı, çıkan petrolü rafine ederek arındırma görevini ihmal etmemelidir.

Tabii, insanların dâvete duyarsız olup olmadıklarını, kalp ve diğer alıcılarını kapatıp kapatmadıklarını tespit etmek için; yeterli, verimli, kapsamlı bir şekilde, usûl ve metodlara riâyet edilerek gerçek dinin gerçek şekilde tebliğinin ulaştırılmasının şart olduğu unutulmamalıdır. Yani, doğru bir şekilde uyarı yapılmadan muhatapları damgalandırmak yanlış olur; bunun bilincinde ve bu aşamalardan sonra muhatapları tasnif etme gereğini dâvetçi müslüman aklından çıkarmamalıdır.

785 16/Nahl, 2

786 14/İbrahim, 52

787 6/En’âm, 19

788 14/İbrahim, 44

Eğer muhatap kitle, düşünce yoluyla akide meselelerine, hatta hayatla ilgili konulara yatkın değillerse, akıllarını kullanmak istemiyorlarsa, doğrudan bir diyaloga hazır değillerse, müslüman, onlarla iman arasındaki engeli, var olan psikolojik duvarı yıkmak için başka yollar aramalıdır. Ondan sonra, insan ve düşünce önündeki, iman ve müslümanca anlayış ve hayat önündeki engelleri yok ettikten sonra onlarla yeniden bir diyaloga girmeyi denemelidir.

Kâfirlerin hakka karşı tutumları, onlara tebliğ yapmamıza engel değildir. Âyette “*kâfirleri uyarsan da uyarmasan da onlar için eşittir.*”⁷⁸⁹denilir; “senin için birdir” denilmez. Yani, hem peygamber, hem peygamberin vârisi olan tebliğciler, kâfirlere uyarı görevini yapmak zorundadır; kâfirleri uyarıp uyarmamaları kendileri açısından aynı değildir. Zâten biz, onların kalplerinin mühürlü olup olmadığını da bilemeyiz. Fir’avn’a, Ebû Cehil’e bile hem de defalarca tebliğ edilmesi peygamberlerin görevleri arasındaydı. Tabii ki, onlar kadar küfürde azgın bile olsalar, günümüzdeki keferelere de İslâm tebliğ edilmelidir. Fakat bu tebliğler insanların hidâyetine sebep olmayabilir. Bu sonuca üzülmememiz, yılgınlığa, ümitsizliğe kapılmamamız gerekir. Çünkü bunlar hakkı ve kurtuluşu istemeyen gruptan olabilir.

Bu âyetlerde açık ve âşikâr olarak dâvet ve uyarı görevini yerine getirmesi Peygamber’e emredilmiş, izlemesi gerekli metod da ortaya konulmuştur. O metod, bu sûrede şöyle belirtilmiştir:

İslâm’a dâvette Allah’ın Peygamber’e gösterdiği metod, insanlarla ilişkiye geçme ve onları çağırma, kuvvetli delillerle ikaz etme (1-2. âyetler) gibi hususlar şeklinde Allah’ın bildirdiği bu metod, eşsiz ve yüce bir özelliğe sahiptir. Allah bütün her şeyden, kendi dışındaki bütün değersiz ve küçük şeylerden yücedir (3. âyet). O’ndan başka unsurları rab edinerek yüceltmek yakışıksız bir iştir. Sadece O’nu tazim etmek gerekir (3. âyet). Görevde sabır ve sebat etmek, onu başarmayı sağlayan iki faktördür (7. âyet). Allah’a ve güzel ahlâka dâvet eden kimsenin, başa kakma (6. âyet), bir bedel ve karşılık bekleme gibi olumsuz vasıflar olmaksızın, kendilerini Allah’a adamaya, güzel ahlâka ve hayır işlemeye çağırdığı kimseler için çok iyi bir örnek ve temiz, her tür fuhşiyât, günah ve çirkinliklerden, hoş olmayan görüntüden uzak olması gerekmektedir.

Bu metod Peygamber için emredilse de; onun içerdiği mesaj, ümmet içerisinde önderlik, yönlendirme, irşad ve ıslah fonksiyonlarını üstlenen her dâvâ adamı dâvetçi için de geçerlidir.

Bu âyetler ile İslâm'a dâvette yeni bir safha açılmıştır. Allah Teâlâ, Rasûlüne; artık oturmanın, yatıp uyuma zamanının geçtiğini, İslâm dâvetini yayması, insanları uyarması gerektiğini bildirmektedir. Müzzemmil sûresi ilk âyetleriyle müşriklerin çıkaracakları büyük zorluklara hazırlıklı olmak için bazı ruhî hazırlıkların yapılması gerektiğini bildirmişti. Tehec-cüdle, Kur'an'ı tertîl ile okuyarak, namazda kıyâma durarak iç dünyasını güçlendiren Rasûl, şimdi artık dışa açılmalıydı. Namazda gereği gibi kıyâm eden Rasûl, namazdaki gibi farz olan toplumsal kıyâmı gerçekleştirmeliydi. Onun ilk adımı olarak kendisi kıyâm etmeli, kalkmalı, insanları uyarmalıydı.

Aynen örnekleri ve önderleri gibi dâvâ adamı mü'minlerin de görevi hatırlatılıyor. Önce içini kuvvetlendir, psikolojini sağlamlaştır, enerjini doldur; sonra tebliğ. Önce mıkna'tis gücünü arttır; sonra içinde metal olanları çek, cazibe merkezi ol.

Bu âyet; o büyük insanın şahsında bütün mü'minlere sesleniyor: *"Kalk ve insanları uyar"* (2. âyet). Bu hitap kıyâmete kadar mü'minlerin kulağında çınlayacaktır. Allah Teâlâ, müslümana daldığı derin uykudan, büründüğü örtüden sıyrılıp, cehenneme doğru sürüklenen insanları Allah'ın dinine döndürmek için cihada ve mücadeleye girişmeyi, bu yolda karşılaşılacak meşakkatlere hazır olmayı emrediyor.

Bu işe başlamadan önce, bedenî ve ruhî bir ön hazırlığın olması gereklidir. Müzzemmil sûresindeki hazırlıkların dışında, burada da tevhidî vurgular yapılmaktadır. Allah Teâlâ, bu terbiyeyi ihtiva eden emirleri verirken vurguladığı noktalar, bir müslümanın cihad yolculuğunda yaşaması gereken hayatın üzerine bina edileceği temel unsurlardır; bu vurgular bizim için de yapılmaktadır: *"Rabbini yücelt! Elbiseni temizle! Azâba götürecek şeylerden sakın! Yaptığın iyiliği çok görerek başa kakma! Rabbin(in rızası) için (müşriklerin eziyet ve sıkıntılarına şimdilik) sabret!"* (3-8. âyetler).

“Ve Rabbini tekbir et, yücelt!” (3. âyet)

Bu âyette Kur’ân’ın mucize niteliğinde bir edebî sanatı vardır: Âyette, tersten de aynen okunabilmesi demek olan “kalbü’l-müstevi cinası” yapılmıştır. Âyetin Arapçası “رَبِّكَفَبَّر - *Rabbeke fe kebbir*”dir. Âyetin yazıya temel olan harfleri ise sırasıyla “R-B-K-F-K-B-R” harfleridir. Bu sıralama ister sağdan ister soldan okunsun, cümle iki halde de “*Rabbeke fe kebbir*” okunur. Bu, gerçekten olağanüstü bir ifade sanatıdır.

Ey Muhammed! Sana karşı çıkan o korkunç ve büyük güçlere hiç aldırış etmeden açık açık “Benim Rabbim hepsinden daha büyüktür.” de. Eğer çok büyük derdin olursa, Rabbine: ‘Benim büyük bir derdim var’ deme! Bilakis, derdine dönüp: ‘Benim çok büyük bir Rabbim var’ de! Rabb’ine kulluk ederek ve ihtiyaçlarını sadece O’ndan iste, yalnız O’nu yücelt. Sadece O’nu büyük tanı ve noksan sıfatlardan uzak tut. O Yüce mabuduna tekbir ve tesbihte bulun, O’nun birliğini, ortak ve benzerden uzak olduğunu zikrederek ibâdet ve itatte devam et. Sadece O’nun ulu ve büyük olduğunu söyle. Her ne olay olursa olsun hiçbir nedenle artık onu tekbir ile büyükleme görevini bırakma. Büyüklüğün ancak O’nun şâni olduğunu ve O’na karşı her şeyin küçük ve değersiz bulunduğunu kalben tanıdığın gibi, söz ve fiilinle de anlat, ilan et. Zira Allah’tan daha büyük hiç kimse yoktur.

Ey yalnızlığa bürünmüş olan! Rabbini tekbir et. Böyle yalnız kalınmaz, böyle sessiz durulmaz. İnsanlık, vicdanın ve merhametin gür sesine muhtaç. Meydana atıl, şehirlere gir, insanlarla konuş. Konuş ki Allah’tan başka büyük olmadığını duysunlar. Onlara anlat ki kendini büyük zanneden krallar, imparatorlar, zenginler, din adamları küçülsün. Allah’ın kullarını kendine kul-köle yapan müstekbirlerin tahtları sarsılsın. Allah’tan başka herkes ve her şey tapınma aracı olmaktan çıksın. İnsanı bağlayan her zincir kırılsın. İnsanın önüne melekûtun sınırsız derinlikleri serilsin. İnsan özgürleştiçe özgürleşsin. Allah’a gitmeye mâni olan bütün duvarlar yıkılsın. Çünkü Allah’tan başka büyük yoktur. İnsanı özgürleştirecek Allah’ın melekûtundan başka derinlik yoktur (İ.E).

Muhammed Ali es-Sabuni diyor ki: “Rasûlullah’ın (s.a.s.) (ve O’nun izindeki dâvetçi mü’minlerin) kâfirlere aldırış etmemesi için onu uyarmak maksadıyla, bu cümle “*enzir/korkut*” emrinden sonra zikredildi. Çünkü mahlûkatın perçemleri Allah’ın elindedir. Dolayısıyla Rasûlullah’ın (ve

dâvâ adamı muvahhid mü'minlerin) mahlûkattan birini yüceltip Allah'tan başkasından korkması yakışmaz. Çünkü her büyük, Yüce Allah'ın azameti ve büyüklüğü altında ezilmiştir.”⁷⁹⁰

Rabbini büyükle, tekbir getir. Bu âyet, namaza da işaret etmektedir. Namaz, tekbirle başlar, rükûnları arasında hep tekbir vardır. Müşriklerde rükû, secde ve namaz bilgisi bulunmasına rağmen, onların namazın/salâtın içini boşaltarak tamamen formel bir duruma indirgediklerini, Kur'an ise namaz-takvâ, namaz-mâun/infak, namaz-terk-i fahşâ ve fuhş ve namaz-zikrullah birlikteliğini kurarak ıslah ettiğini ve böylece onun tevhidî, ahâkî, ictimâî ve siyasî boyutlarına dikkat çekmiştir.

Âyetin “*ve Rabbeke fe kebbir*” şeklinde kelimelerin sıralanışı, mânâyı şu hale getirmektedir: Ve Rabbini, ancak Rabbini büyükle. Her ne olay olursa olsun hiçbir nedenle artık onu tekbir ile büyükleme görevini bırakma.”⁷⁹¹

Biz, gerçekten söylenmesi gerektiği gibi, Allahu Ekber diyebilsek, Allah'tan başka büyük yok diye haykırabilsek, “en büyük filan” sözleri söylenemez, başkaları başkalarının büyüklüğünü gündeme getiremez. Allah'ı tekbir etmek deyince, aklımıza ezan, namaz ve cihad gelir. Bu durumlarda “Allahu ekber” bir şiarıdır. Öyleyse hayatın her zamanında Allah'ı yüceltip tekbir getirmemiz, aynı zamanda ezanın simgeleştirdiği tevhidî dâveti yerine getirip topluma tevhidi ilan etmemiz, namazı ikame etmemiz ve cihadın her çeşidini, Allah'ın kelimesi yüce olsun diye, “Allahu ekber!” nidâsıyla ifâ etmemiz isteniyor.

Tekbir, bir peygamberin (ve muvahhid bir mü'minin) bu dünyada yerine getireceği ilk ve en baş vazifesidir. Bu vazife gereğince Allah'ın dışında bütün büyüklük taslayanları bir kenara iterek, cahil insanlara bu kâinatın yüceliğinin ancak ve ancak Allah için olduğunu, O'nun dışında kimsenin buna lâyık olmadığını bildirirler. Onun içindir ki İslâm'da Allahu Ekber (Allah en büyüktür) en önemli kelimedir. Ezana başlarken bunu ilân ederiz. Namaza da bununla başlarız. Otururken kalkarken “Allah en büyüktür” deriz. Bir hayvanı keseceğimiz zaman “Allah'ın adıyla, Allah en büyüktür” deriz. Tekbir nârası bütün müslümanlar için en bâriz bir nişan ve sloganıdır. Çünkü bu ümmetin peygamberi de ilk vazifesine Allahu Ekber diyerek başlamıştı.

790 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu't-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/120.

791 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Yayınları: 8/416.

Burada lâtif bir tenkid vardır ki onu anlamak gerek. Bu âyetin nüzul zamanı anlatılırken de denildiği gibi bu, Allah Rasulü'ne peygamberlik vazifesini yerine getirmesi için verilen ilk emirdi. Şurası açıktır ki, böyle bir vazifeyle emir öyle bir toplum ve öyle bir şehirde verilmişti ki o sadece şirkin merkezi değil, oradaki herkes müşrikti. Daha önemlisi Mekke, bütün Arap yarımadasının müşriklerinin en büyük tapınağı idi. Kureyşliler de bu mabedin bekçileri idiler. İşte böyle bir yerde yapayalnız tek başına Tevhid'in bayrağını yükseltmek çok tehlikeli bir işti. Onun için *"Kalk ve uyar!"* emrinden hemen sonra *"Rabbinin yüceliğini ilân et"* buyrulmuştur. Yani şu anlam çıkıyor: "Sana karşı çıkan o korkunç ve büyük güçlere hiç aldırış etmeden açık açık "benim Rabbim hepsinden daha büyüktür!" de. Bu çağrıya karşı koyanların Allah'a karşı hiçbir ehemmiyeti yoktur. Allah yoluna girenler için en büyük cesaret verici şey, Allah'ın büyüklüğü bir kimsenin kalbine girdikten sonra o kimsenin Allah'ın rızası için bütün bir dünyayı karşısına almaktan çekinmeyeceği gerçeğidir.⁷⁹²

Şimdi de Peygamberimizin kendine dönülerek başkalarını uyarma görevinin arkasından Rabbinin büyüklüğünü dile getirmeye çağırıyor: *"Rabbinin büyüklüğünü dile getir."* Sadece Rabbini büyük bil. Yüceltmeye lâyık olan tek büyük O'dur. Bu direktif, tevhide dayalı imanî düşüncenin anlamını belirler.

Herkes, her şey, her değer ve her gerçek küçüktür. Büyük olan sadece Allah'tır. Tek ve eşsiz olan Allah'ın büyüklüğünü ve yüceliği karşısında bütün kütleler, bütün hacimler, bütün güçler, bütün değerler, bütün olaylar, bütün gelişmeler, bütün anlamlar, bütün şekiller küçülür, sönük ve belirsiz kalır.

Peygamberimizin insanlığı uyarma görevini omuzlarken, bu görevin sıkıntılarını, baskılarını ve zorluklarını bu bilinçle, bu düşünce ile göğüslemeye yönlendiriliyor. Çünkü kendisini uyarma görevine atayan Rabbini tek "büyük" olduğu gerçeğine bağlanınca bütün komplolar, bütün kaba güçler, bütün engeller gözünde küçülecektir. İslâm'a dâvet görevinin sıkıntıları ve zorlukları bu düşüncüyü, bu bilinci sürekli biçimde taze tutmayı gerektirecek kadar ağırdır.⁷⁹³

792 Mevdüdi, Tefhimu'l Kur'an

793 Seyyid Kutub, Fi Zılâli'l Kur'an

“Rabbini büyükle! Rabbini yücelt! Büyüklüğün, yüceliğin ancak Rabbini şânından olduğunu, küçüklüğün, horluğun, hakirliğin Allah’tan başkalarına ait olduğunu ilân edip tüm dünyaya haykır! Ama önce kendin kabul et bunu! Sadece buna iman değil, bunu amel, söz, fiil, tavır olarak ortaya koy!” denilmektedir.

İşte İslâm’ın ortaya konulmasının bel kemiği budur. Kıyamın şartı ve hedefi budur. Dikkat ederseniz namazın kıyamına kalkınca da: “*Allahu Ekber*” diye başlıyoruz. Büyüklük ancak Allah’a aittir. Kibriyâ sadece Rabbimize aittir, O’nun dışında herkes küçüktür. Allah Ekberdir, Kebirdir, Kibriyâ sıfatı sadece O’nundur. Bunu anladıkça, küçücük olmalı insan. Allah’ın karşısında küçüldükçe küçülüp âciz olduğunun, kul olduğunun farkına varmalı her an. İşte Allah karşısında kişinin mutlak takınması gereken tavır budur.

Diliyle “*Allahu Ekber*” deyip hayatıyla bunu yalanlamak hiçbir değer ifade etmeyecektir. Diliyle her gün, her namazında “*Allahu Ekber*” dediği halde “Fılan futbol takımı en büyük, başka büyük yok!” diye bağırان kişi, ya da devleti, parayı, işi, eşi, aşı gözünde büyüten insan, Allah’ı büyükleme konusunda çok gâfil demektir. Çünkü ilâhlaştırılanlar büyüktür, büyük kabul edilir. Kişi neyi ilâh kabul etmişse onu kendinden büyük kabul ettiği için ona yönelir, sözünü dinler.

Göklerde ve yerlerde kibriyâ, göklerde ve yerlerde büyüklük sadece O’na aittir. Allah en büyüktür, tek büyüktür, başka büyük yok! Hangi konuda? Her konuda. Ekonomik sorunların çözümünde mi? En büyük Allah! Allah’a sorulacak, Allah’a başvurulacak. Siyasal bakış açısı geliştirmede Allah en büyük; O’nun hükümleri hâkim olmalı. Sosyal ilişkilerde, kılık-kıyafet konusunda, hukukla ilgili hususlarda, eğitimde, öğretimde Allah en büyük. Aklınıza ne geldiyse Allah en büyük... Hayatın tüm problemlerinin çözümünde Allah en büyük, başka büyük yok! Kur’anda şöyle buyuruyor Rabbimiz: “*Göklerde ve yerde azamet (büyüklük, yücelik) O’nundur, O, güçlüdür, Hakîmdir.*”⁷⁹⁴

İnsanların hayatında ilâhlaştırılanlar yüceltenlere göre en büyüktür. Kişi neyi ilâh kabul etmişse onu kendisinden daha büyük kabul ettiği için, sözü dinlenecek varlık, yasaları uygulanacak varlık bildiği için onu ilâh kabul eder ve onun sözünü dinler. Meselâ aşırı yücelttiği şeyhini, büyük ve küçük tâgutları, kendisinden büyük ve sözü dinlenecek varlık bildiği için ilâhlaştırır gâfil insan.

Allah en büyüktür, Allah tek büyüktür, kibriyâ sadece O'na aittir. Çünkü kâinattaki tüm varlıkları yoktan yaratan O'dur. Her şeyi meydana getiren O'dur. Hayatı yaratan O'dur.

Eğer yeryüzünde Allah'tan başka büyükler kabul eder ve onlara itaat etmeye kalkarsanız, onları ilâh makamına koyarak onların kanunlarını uygulamaya çalışır, “Efendim bunlar sanat büyükleri, bunlar ilim büyükleri, bunlar hukuk, bunlar siyaset büyüklerimiz, bunlar devlet ve yönetim büyüklerimiz, bunlar hikmet, bunlar mânevî, sığınma ve şefaath büyüklerimiz” diyerek Allah dışında kendinize birtakım büyükler bulur da Allah'a yapılması gerekenleri onlara yapmaya kalkışırsanız, o zaman Allahu ekber dememiş olursunuz. Bilesiniz ki o zaman Allah Azîz ve Hakîmdir, sizden intikam almasını, cezalandırmasını da bilir.

Allah büyük, âlemler küçüktür. Allah büyük, dünya küçüktür. Allah büyük, biz küçüğüz. Peki, biz ne zaman büyürüz? O “Büyük”le diyalog kurunca, O büyüğün büyüklüğü ile irtibata geçince, büyükler büyüğüne kulluğa yönelince, büyükler büyüğünün desteğini kazanınca, büyükler büyüğünün safında olunca. Öyleyse Allah'ı büyüklelim ve Allah'la beraber olmaya çalışalım.

Hayatın her alanında Allah'ı söz sahibi kabul ederek Allah'ı büyüklelim. Hayata Allah'ı karıştırmamaya çalışan tüm şeytanları ve şeytan sistemlerini reddederek Allah'ı tekbir edelim. Malda ve canda Allah'ı söz sahibi kabul ederek, Allah için maldan ve candan geçerek Allah'ı tekbir edelim. Hayatımızın tümünü O'nun emrine vererek Allah'ı büyüklelim. Kazanma, harcama, çocuklarımızın eğitimi, hukuk konusunda ve tüm konularda yeryüzünde büyüklenen tüm müstekbirleri, tüm sahte tanrıları ve tanrıçaları küçülterek Allah'ı büyüklelim.⁷⁹⁵

795 Ali Küçük, Besairu'l Kur'an

*“Ve de ki: ‘Hamd (övgü), çocuk edinmeyen, mülkte ortağı olmayan ve düşkünlükten dolayı yardımcıya da (ihtiyacı) bulunmayan Allah’a aittir.’ Ve O’nu tekbir edebildikçe tekbir et (büyük tanı)”*⁷⁹⁶

Biz müslümanlar, sevindiğimizde, üzüldüğümüzde, şaşırdığımızda, şok olduğumuzda, hayran olduğumuzda hep tekbir getiririz: Allahu ekber! Çünkü “Allah en büyüktür” mânâsına gelen tekbirin işlevi de, anlamı kadar büyüktür. Seviniyorsak sevincimizi Allah’ın büyüklüğüne bağlarız. Üzü-lüyorsak, kendimizi Allah’ın en büyük oluşuyla teselli ederiz. O’ndan ba-ğimsız bir saâdet ve felâket tasavvur etmediğimiz için safâ halinde de, cefâ halinde de “Allahu ekber” deriz. Şaşırdığımızda, Allah’ın en büyük oluşunu hatırlar ve bizi şaşırtan şeyin Allah için çok basit, sıradan bir şey olduğunu bir kez daha hatırlarız. Şok olduğumuzda, bizi şok eden olayın Allah katın-da daha büyüklerinin olduğunu dile getirmek için tekbir getiririz. Hayran olduğumuzda, hayretimizi esere değil; o eserin sahibi müessirine, sanata değil; asıl sanatkâra yönelttiğimizi tekbirle ifâde ederiz.

Namaza “Allahu ekber”le başlar ve her rekâtta beş kez bunu tekrarlarız. Namaz ki; o, Allah karşısında kulun esas duruşunu temsil eden ibâdetler mecmuasıdır. Allah’ın en büyük olduğunu itiraf ederek başlamayan bir ibâdet, insanı kula kulluktan nasıl kurtarabilir? “Allahu ekber!” demekle, kula ve eşyaya kulluğu reddettiğimizi ifâde etmiş olur ve O’na kulluğumuzu secdeyle zirvesine taşırız. İşte tekbirin insanı getirdiği son nokta bir sevgi, saygı hareketi olan secdedir.⁷⁹⁷

“Ve elbiseni temizle.” (4. Âyet)

Elbiseni, kendini, seni üzerindeki giysiler gibi yakından sarmış olan ce-maat ve topluluğu maddî mânevî her türlü pislikten temizle. Irzını koru. Kalbini ve çevreni şirk ve isyandan iman ve itaat ile arındır. Namaz gibi ibadetlere en temiz elbiselerle devam et. Kılık kıyafetine dikkat et. Çünkü mü’min temizdir, paktır. Pis şey taşımak ona yakışmaz. Ayrıca, Allah’a karşı saygı göstermekten de geri durma.

⁷⁹⁶ 17/İsrâ, 111

⁷⁹⁷ D. Ârif Çevikel, Allahu Ekber

Rabbimiz, Efendimizin şahsında bizlere de “elbiseni temiz tut” diyor. Yani tebliği; iç dünyasını şirkten, küfürden, inkârdan temizleyecektir. Dış dünyasını da pisliklerden yani görünen pisliklerden temizleyecektir. Çünkü içimiz gibi dışımızın da, görüntümüzün de temiz olması önemlidir, insanlar dış görüntüye de dikkat ederler.

“Elbiselerini pislikten temiz tut.” Çünkü beden ve elbisenin temizliği ile ruhun temizliği birbirlerinin gerekleridir. Temiz bir ruh, pis bir beden ve pis bir elbise içerisinde kalamaz. Allah Rasûlü insanogluna, beden ve giysi temizliği talimlerini tafsilatlı olarak vermiştir. Öyle ki değil sadece o zamanki cahiliye Arapları, bugünkü en uygar toplumlar bile bu seviyede sayılamaz. Hatta dünyadaki bazı dillerde taharet kelimesi bile bulunmamaktadır. Hâlbuki İslâm’da hadis ve fıkıh kitapları “Tahâret Bahsi” ile başlarlar. Bu kitaplarda temizlik ve necislik arasındaki farklar anlatılır ve nasıl temiz olunur, nasıl taharet alınır, detaylarıyla izah edilir.

Elbiseden maksat, ameldir, kalptir, nefistir, bedendir, aile halkıdır, insanlardır, dindir, insanın üzerine giydiği giysilerdir. Bu âyetteki “siyab” (giysi) kelimesi nefisten veya kalpten kinaye olmak üzere birçok tefsirci “Elbiseni temizle” âyetini “kendini veya kalbini günahattan, haksızlıktan temiz tut, yaptığın uyarıları kabule engel olacak kirli huylardan sakın, öğütlerinin kabul edilmesini sağlayacak olan güzel ahlâk ile ahlâklan” diye manevî ve ahlâkî temizlik ile tefsir etmişlerdir. Fakat kinaye, hakikî mânânın da kastedilmesine engel olmadığı için, bu şekilde bir tefsir aynı zamanda gerek bedenin gerek elbisenin maddi temizliğinin emredilmiş olmasına aykırı olmaz. Çünkü “tahâret” ve “nezâfet” kelimeleri dilimizde temizlik mânâsına gelmekle birlikte taharet, nezafetten daha genel olarak maddî ve manevî temizliği kapsar. Bununla beraber burada bundan başka bir mânâ daha vardır ki o da “siyâb” kelimesinin bir şeyi yakından bürüyen, kuşatan şeyden ve zarftan kinaye ve mecaz olmasıdır. Yani “seni üzerindeki giysiler gibi yakından sarmış olan cemaat ve topluluğunu, ilk önce etrafındaki kimseleri temizle” demek olur ki bu mânâ “Önce en yakın akrabalarını uyar.”⁷⁹⁸ âyetinin mânâsına da uygun düşer. Hem bunda Hz. Peygamber (s.a.s.)’in maddî ve manevî nefis temizliği öncelikle anlatılmış olacağından onun nefsindeki temizliğini hatırlatmaya gerek kalmaz.⁷⁹⁹

798 26/Şuarâ, 214

799 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları: 8/416-417.

“Siyab” lafzan “elbise”, mecâzen elbisenin örttüğü “beden”dir. Bu âyet, maddî temizliği, bir sonraki âyet de mânevî temizliği emreder. Namaz abdesti, bu emrin neticesi olsa gerektir. Bu âyetler hem misyon hem vizyon inşâ etmektedir.⁸⁰⁰

Elbise, iffet ve namus mânâsına da gelir. Meselâ Türkçe’de kullanılan, “Eteği kirli”, “Eteği temiz” veya “Uçkuruna düşkün” gibi sözler, elbiseyle ilişkin ama namus ve iffeti çağrıştıran ifadelerdir. “Öyleyse ey peygamberim ve ey peygamber yolunun yolcusu Müslümanlar! Elbiselerinizi temizleyin! Yani eteklerinizi temiz tutun! Uçkurlarınıza sahip çıkın! Namuslarınıza, iffetlerinize sahip olun! Namussuz ve iffetsizler olmayın!” anlamına gelecektir bu emir.

Elbise, kişinin ahlâk ve faziletini anlatır. Elbiseyle ahlâk ve fazilet kastedilir. Hani “Üzerime bu güne kadar fık ve fücür elbisesi giymedim!” veya “Dalkavukluk, dangalaklık, kisvesine bürünme!” diye bir laf kullanılır. İşte bu da elbise mânâsına gelmektedir ve bu konuda da Rabbimiz bizden temizlik istemektedir. Ahlâk temizliği ve fazilet örnekliliğinize dikkat edin denilmektedir.

“Pislikten uzak dur.” (5. Âyet)

Yani, mânevî tüm pisliklerden uzak dur. Ricz “azap ve necâset”, rucz “put ve şirk” mânâsına gelir. “*Fehcur*” hecera’nın emridir. Hecera’nın emri ile hâcera’nın emri arasındaki fark şudur: Birincisinin amacı bir şeyden tamamen alâkayı kesip uzaklaşmak için yola çıkmak, ikincisinin amacı bir şeye kavuşmak için yola çıkmaktır.⁸⁰¹

Putlara ibâdetten, kabalıktan, her türlü ahlâksızlıktan, azaba, maddî ve mânevî hastalıklara, musibetlere sebep olacak günaha, temiz olmayan hallerden uzak durmaya devam et, müşriklerin ahlâkından uzak dur, temizlikten, taharettten, ibadet ve itaatten ayrılma. Sakın bu pis şeylere yaklaşma. O müşriklerin ahlâkı ile ahlâklanma. Aksi takdirde harama, şirke ve küfre girersin. Yaşantınla İslâm’a örnek ol. İnsanlar senin şahsında İslâm ahlâkını görsünler.

800 M. İslamoğlu, Hayat Kitabı Kur’an

801 M. İslamoğlu, Hayat Kitabı Kur’an

“Pislikten kasıt, her türlü pisliktir. Akidedeki pislik, düşüncedeki pislik, ahlâkî pislik, ameldeki pislik, beden ve elbisedeki pislik ve yaşantıdaki pislik vs. Yani çevrende, toplumda her türlü pislik yaygın haldedir, işte bundan kendini temiz tut. Kimse; “Bu, başkalarına bir şeyler anlatıyor ama kendisi bile yaşantısında bu pisliklerden arınmış değil” dememelidir. Bu yüzden senin yaşantında bütün bunlardan hiç bir iz bile olmamalıdır.”⁸⁰²

“Çirkin davranışlardan uzak dur.” Peygamberimiz, peygamber olmadan önce bile müşriklikten ve azaba çarpılmayı gerektirecek iğrençliklerden uzak durmuştu. Sağlıklı fitratı bu tür bir sapıklığı, böylesine lekeli bir inanca kapılmayı, bu çeşit ahlâk bozukluklarını ve kirli gelenekleri reddetmişti. Onun hiçbir cahiliye uygulamasına katıldığı görülmemiştir. Buna rağmen kendisine niçin bu direktif veriliyor? Amaç barış ve uzlaşma kabul etmez bir farklılığı, bir saf ayrımını açık açık duyurmaktır. Çünkü İslâm yolu ile müşriklik akımı, hiçbir noktada buluşmayan iki ayrı yoldur. Bunun yanı sıra bu direktifle söz konusu iğrençliğin kirinden uzak durma yönünde duyarlı bir bilinç oluşturma amacı da güdülmüştür. Âyetin orjinalinde geçen “rics” sözcüğü aslında “azab” anlamındayken zamanla azaba uğramayı gerektiren davranışlar anlamını kazanmıştır.⁸⁰³

“Ve o pislikleri artık savıp uzaklaştır. “Rücz” ve “ricz” kelimeleri pislik ve azap mânâsına geldiği gibi burada put ve heykel demek olduğunu da açıklamışlardır.”⁸⁰⁴

“Kötülüklerden de uzak dur.” Yani kötülük yapma, kötülük yapanlarla beraber olma, kötülük çarşılarında gezme, kötü arkadaşlarla birlikte olma.

Peygamber efendimizin bir hadisi atasözü haline gelmiştir. “İslinin yanında oturanda is, misklinin yanında oturanda misk kokar.”⁸⁰⁵ Kötülerin yanına ancak, onları kurtarmak için gidilecektir.⁸⁰⁶

“Çok görerek başa kakma (Allah için yaptığın iyiliği çok görme. İyilik yapmayı kazanç kapısı haline getirme).” (6. Âyet)

802 Mevdudi-Tefhimu'l-Kur'an, İnsan Yayınları: 6/470.

803 Seyyid Kutub, Fi Zılâli'l Kur'an

804 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Yayınları: 8/417.

805 Buhâri, Büyü' 38; Müslim Hicr 146; Ebû Dâvud, Edeb 16

806 Mahmut Toptaş, Kur'an-ı Kerim Şîfa Tefsiri, Cantaş Yay., 8/101

Allah için yaptığın iyiliği çok görme. “el-memnûn”, yardım edenin yardım alana iyiliğini hatırlatması, bir tür baş kakıncı yapması. Zemahşeri’ye göre; “çok görerek verme, verdiğini çok sanarak verme” veya “daha çoğunu umarak vermemezlik etme” anlamına gelir. Bu âyet istiksârı yasaklar. İstiksâr: Bir kimsenin daha fazlasını alma beklentisiyle vermesidir. Bu mantığı “kaz gelecek yerden tavuk esirgenmez” sözü iyi özetler.⁸⁰⁷

Ey Muhammed! İnsanlara yaptığın iyiliği çok görerek başa kakma. Bir iyilik yaptığın, bir lütuf ve ihsanda bulunduğun zaman, verdiğin kimseden karşılığında daha çoğunu almak maksadıyla yapma. Dünya ticareti ve maksadını gözetererek veya gösteriş ve iki yüzlülük yaparak iyilik etme; sırf Allah için iyilik et, başkasından bir karşılık bekleme. Çünkü cömert kişi, verdiği çok da olsa onu az görür. Fakir olmaktan korkmayan kimse nasıl verirse, sen de öyle ver. Yapmış olduğun amelinden dolayı Rabbine karşı sitemde bulunma ve amelini gözünde büyütme. Zira, amelin, Rabbinin sana verdiği nimetler karşısında çok büyük bir şeydir. Ey Muhammed, sen nübüvvetini insanların başına kakarak ondan dolayı insanlardan ücret alıp malını çoğaltmaya kakma, çokça hayır işlemekten gevşeme, sıkı dur. Allah rızası için Allah’ın istediği şekilde karşılık beklemeden iyilik et. İnsanların kabalıklarına, nankörlüklerine, kallesliklerine sabret. Mükâfatı yalnızca Allah’tan bekle. Şüphesiz Allah senin ecrini eksiltmeyecek, bilakis artıracaktır.

İmanını Minnet Edenler

*“Müslüman oldular diye sana minnet ederler. De ki Müslüman oluşunuza başıma kakmayın. Bilakis Allah size İslâm’ı nasip etmekle size iyilikte bulundu ve minnet hakkı O’na aittir. Şâyet sâdıklardansanız bilin ki Allah size imanı hidâyet etmekle size iyilikte bulundu.”*⁸⁰⁸ Kimdir bu insanlar? Şimdi o sıcak sahneyi takip edelim:

*“Ârâbîler dedi ki biz iman ettik. De ki siz iman etmediniz. Lâkin ‘müslüman olduk (teslim olduk)’ deyin. Henüz iman kalbinize girmedir. Şâyet Allaha ve Rasûlüne itaat ederseniz amelleriniz boşa çıkmaz. Şüphesiz Allah çok bağışlayan ve çok af edendir.”*⁸⁰⁹ Bunlar ‘Ârâbîlerdir.’ Örnek somuttur. O günün canlı bir örneği. Ancak vasıfları geneldir.

807 M. İslamoğlu, Hayat Kitabı Kur’an

808 49/Hucurat, 17

809 49/Hucurat, 14

İmanın kalbe girmesi ve bunun tezahürü Allah (c.c.) ve Rasûlüne itaat. Evet itaat. Allah ve Rasûlüne teslimiyetin adı. İslâm'ın baş döndürücü ilerlemesi karşısında imtihanını verememiş iman anlatılıyor. Bunun somut örneği bedeviler.

Onların minnetine karşılık onlara minnet etmeyen müminler örnek gösterilmiş. *“Mü'minler o kişilerdir ki Allah'a ve Rasûlüne iman ederler ve sonra hiç bir şüphe duymazlar. Mallarıyla canlarıyla Allah yolunda cihad ederler. İşte sâdık olanlar onlardır.”*⁸¹⁰ Minnet edenlerin sâdık olmadığını anlatıyor. Dolayısıyla minnet olayının imanla irtibatını yokluyor. İkide bir yaptıklarını başa kakanlar ve yapmamak için sebepler arayanlar imanlarını sorgulamalılar. Sadâkatlerini gözden geçirmeliler. Allah (c.c.) âdeta onlara kızarak şöyle buyuruyor. *“De ki siz mi Allah'a dininizi öğretmeye kalkışyorsunuz? Allah göklerde ve yerde olan her şeyi bilir. O her şeyi bilendir.”*⁸¹¹

Bizim gücümüz kişiliğimize bağlıdır. Rabbimize olan samimiyetimize bağlıdır. Onun için, dinin ihlâsla Allah'a has kılınması istenmiştir.⁸¹² Bunun da ilk yolu tüm nimetleri Allah'a has kılmakla olur. Sadece bizi yarattığı için değil. Sadece bizi yaşattığı için değil. Sadece bize nimetler, mal mülk verdiği için değil. Bilakis bize iman ve İslâm nimetini öğreten Rasûlü (s.a.s.) gönderdiği için dahi O'nun minnetini ödeyemeyeceğiz. O halde onun dinine hizmet ederken kendimizi çok önemli bir şeyler yapmış olmakla vasıflayıp yaptıklarımızı heder etmeyelim.⁸¹³

“Ve Rabbin için sabret!” (7. Âyet)

Verdiğin şeylerden dolayı karşılık bekleme. Allah'ın emirlerini yerine getir, yasaklarından kaçın ve Allah yolunda başına gelen her türlü işkence ve eziyetlere Rabbin olan Allah'ın rızası için sabret, fedakârlıkta bulun. Sana verilen bu görev çok zor bir iştir. Bu yüzden birçok musibet ve eziyetlerle karşı karşıya kalacaksın. Senin halkın bile sana düşman olacak. Bütün Arap Yarımadası sana karşı cephe alacak. Ama ne olursa olsun Rabbinin hatırı için bunlara sabret, üzülme ve bu vazifeyi sebat ve karar ile yerine getir. Hiçbir korku, hırs, dostluk, düşmanlık ve sevgi seni bu davadan vazgeçir-

810 49/Hucurat, 15

811 49/Hucurat, 16

812 Bk. 98/Beyine, 5

813 Yalçın İçyer

mek için araya girmesin. Bunlara rağmen kendi yolunda ısrarla devamını sürdür. Mükâfatı, muvaffakiyeti Hak Teâlâ'dan bekle.

Rabbinin Emirlerini Tutmada Sabır

“*Rabbin için sabret*” Bu âyetle ilgili olarak şu izahlar yapılabilir:

1) “Bağıшта bulunup, iyilik yaptığında, başa kakmayı ve yaptığın işi büyütmeyi bıraktığın için sabret” yani, “Rabbinin rızasını gözettiğin için, böylesi davranışları bırak.”

2) “Malını verip tasadduk ettiğinde, karşılık bekleme. Bu beklememe, Rabbinin rızası için olsun.”

3) “Bu sûrenin başında sana bazı şeyler emrettik, bazı şeyleri yasakladık. Binâen aleyh Rabbinin emrinden ötürü, o emredilenleri yap, nehyedilenleri terk et.” Buna göre, sanki şöyle denilmek istenmiştir: Bu âyetten önce, bir takım şeylerin yapılması, bir takım şeylerin de yapılmaması mükelleyeti yer almış; bu âyetle ise, o şeylerin yapılıp yapılmamasının gerekçesi açıklanmıştır ki bu da, Allah Teâlâ'nın rızasını elde etmedir.

4) Daha önce, Mekke müşriklerinin bir araya gelerek, Hz. Muhammed (s.a.s)'in durumunu görüştüklerini, içlerinden Velid b. Muğire'nin kalkıp evine gittiğini, bunun üzerine oradakilerin, “Velid herhalde dinini terk etti (müslüman) oldu” dediklerini. Bunun üzerine Ebû Cehil'in onun yanına giderek, “Atalarının dinini terk etmesin diye, sana verilmek üzere Kureyş aralarında mal topladı” dediğini anlatmıştık. Bu demektir ki Velid, elde edeceği bu maldan ötürü küfrünü sürdürmüştür. Bu sebeple, Hz. Muhammed (s.a.s)'e, “O, işte o maldan ötürü bâtıl din ve inancını sürdürdü. Sen ise, başka bir şey için değil, sırf Hak rızası için hak dinde sabr u sebat et” denilmiştir.

5) Bu âyet, müşrikler için bir ta'rîzdir. Buna göre Hz. Muhammed (s.a.s)'e, “Puttan değil, Rabbinin yüceliğini ilan et; elbiseni temizle ve müşrikler gibi, bedeni ve elbisesi pis olma. Kötülük yapmayı ve eziyet vermeyi terk et. Kâfirlerin yaptığı gibi, sakın bunlara yaklaşma. Kâfirlerin, Velide bir miktar mat verip de, o azıcık malı gözlerinde büyütmeleri gibi, sen de verip, verdiğin şeyleri gözünde büyütme.

Mal ve makam gibi, dünyevi gaye ve maksatlardan ötürü değil de, sırf Rabbine tâat olan niyetlerle, Rabbin için bunlara sabret” denilmek istenmiştir.⁸¹⁴

“Rabbin İçin sabret!” Yani Rabbin, efendin, mutlak mâlikin için farzları edâ ve O’na ibâdet etmek üzere sabret, diren! Mücahid: ‘Sana yapılan eziyetlere katlan’ diye açıklamıştır. İbn Zeyd; ‘Sana büyük bir iş yükletilmiştir. Bu da Araplarla ve acemlerle (Arap olmayanlarla) savaşmaktır. O halde Allah için buna sabret!’ Şöyle de açıklanmıştır: ‘Sen, Yüce Allah için kaza ve kaderin emri altında sabret, katlan!’

‘Belâlara sabret’ diye de açıklanmıştır. Çünkü O, dostlarını ve seçtiklerini sınar. Emir ve yasaklarına sabret’ diye açıklandığı gibi, ‘ailenden ve vatanından ayrılmaya sabret’ diye de açıklanmıştır.⁸¹⁵

“Sana verilen bu görev çok zor bir iştir. Bu yüzden birçok musibet ve eziyetlerle karşı karşıya kalacaksın. Senin halkın bile sana düşman olacak. Bütün Arap Yarımadası sana karşı cephe alacak. Ama ne olursa olsun Rabbinin hatırı için bunlara sabret ve bu vazifeyi sebat ve karar ile yerine getir. Hiçbir korku, hırs, dostluk, düşmanlık ve sevgi seni bu davadan vazgeçirmek için araya girmesin. Bunlara rağmen kendi yolunda ısrarla devamını sürdür.

Bir kimse eğer Allah’ın, Rasûlüne nübüvvet davasına başlar iken verdiği ilk emirleri, bu kısa cümleleri ve onun manalarını düşünecek olsa bir Rasûle risaletine başlarken bundan daha iyi bir tavsiyede bulunulamayacağına kalbi şahit olacaktır. Burada Nebi’nin misyonunun ne olduğu, kendi hayatında izleyeceği tavır, ahlâk ve muamelatın nasıl olduğu, ayrıca bu vazifeyi ifa ederken hangi niyet ve fikirle bunu yapacağı talimatı verilerek, bu vazifeyi yerine getirirken hangi sorunlarla karşılaşacağı ve bunlara karşı nasıl bir tavır takınacağından haber verilmiştir. Bugün taassupları yüzünden gözleri körleşmiş olanlar, bu sözleri onun sara nöbeti esnasında söylediğini ileri sürüyorlar. Biraz bu âyetler üzerinde, bunlar bir saralının sözleri mi, yoksa Allah kulunu risâlet ile görevlendirerek bu emirleri vermiş mi, bir düşünsünler.⁸¹⁶

814 Fahrüddin Er-Râzi, Tefsir-i Kebir Mefâtihi’l-Gayb, Akçağ Yayınları: 22/249.

815 İmam Kurtubi, el-Cami li-Ahkami’l-Kur’an, Buruç Yayınları: 18/173-174

816 Mevdudi, Tefhimu’l-Kur’an, İnsan Yayınları: 6/471.

“Rabbın için sabret.” Sabır, bu dâvâ ile ilgili her yükümlülük sırasında, ya da her direnme gerektiren zorluk karşısında tekrarlanan bir direktiftir. Sabır bu çetin savaşın, insanları Allah’a çağırma savaşının en vazgeçilmez azığı ve cephanesidir. Bu savaş aynı anda iki ayrı cephede verilecektir. Cep-
helerden birinde nefsin ihtiraslarına ve gönüllerin arzularına karşı savaş verilirken öbür cephede ihtiraslarının şeytanları tarafından güdülen, kişisel arzularının dürtüleri tarafından itilen davanın düşmanları ile savaşılacaktır. Bu savaş sürekli, kesintisiz ve çetin bir savaştır. Tek azığı, tek cephanesi. Yalnız Allah’ın rızasını amaçlayan, O’nun vereceği ödülünden başka hiçbir şeyde gözü olmayan sabırdır.⁸¹⁷

Burada deniliyor ki: “*Li Rabbike*”: Bunu şöyle anlamaya çalışıyoruz:

1. “*Li ecli Rabbik*” anlamınadır bu. Yani Rabbinden dolayı, Rabbın dedi, Rabbın istedi diye sabret peygamberim!

2. “*Li emri Rabbik*” anlamınadır. Yani Rabbinin emri olarak, Rabbinin fermanı olarak sabret!

3. “*Li sevâbi Rabbik*” demektir. Rabbinden sevap beklemekten kaynaklanarak, mükâfatını, sonucunu sadece Rabbinden umarak sabret peygamberim!

4. “*Li va’d-i Rabbik*” Veya “Rabbinin vaadinden dolayı sabret!” mânâlarına gelecektir.

Peki, nedir Allah’ın vaadi ki onun için sabredeceğiz? Allah’ın vaadi, bu dinin dünyada kemale erdirileceği, Müslümanların yeryüzüne hâkim olacağı ve Allah’ın nûrunu tamamlayacağı konusundaki vaadidir. İşte bunun için sabredeceğiz. İşte bunun için her şart altında Allah’a kulluğa devam edeceğiz. İşte bunun için Rabbimizin istediğini icra konusunda direnecek, dayanacak ve döneklilik yapmayacağız.

5. “*Alâ tâatihî ve ferâizihî fasbir*.” Öyleyse ey peygamberim! Kesinlikle her şart altında Allah’ın senden istediği itaate ve senden istediği farzlara, vaciplere sabret. Onları yerine getirme konusunda asla yılgınlık gösterme.

817 Seyyid Kutub, Fi Zılâli’l Kur’an

6. Bir de “Ale’l ezâ ve’t-tekzib fasbir.” Bu ifade, eziyetlere ve yalanlamalara karşı sabret, dayan, diren mânâlarına gelmektedir.

İslâmî Hareket Mücadeleyi; Mücadele de Sabrı Gerektirir

Allah’a iman ve O’nun yolunda mücadele etmek, insanı sabredenler arasına dahil eder. Sabır, dinimize ve kendimize karşı gelişen tüm olaylara karşı direnmek, böylece rûhen ve bedenlen huzur bulmaktır. Dünyada en çok sabra ihtiyacı olan ise, mücadele içerisinde olan İslâmî hareketin neferleridir. Allah, kendi yolunda mücadele edip sabredenleri ödüllendirir, toplumda önder ve rehber kılar. *“Sabrettikleri ve âyetlerimize kesinlikle iman ettikleri zaman, onların içinden, emrimizle doğru yola ileten imamlar/önderler kıldık.”*⁸¹⁸

Toplumsal değişimin gerçekleşmesi için mücadele etmek, her müslümanın görevidir. Bunun içinse sabır ve azim gereklidir. Allah, sabretmeleri ve mücadeleyi sürdürmelerinin neticesi olarak mücadelecî insanların içinden topluma önder ve örneklik yapabilecek İslâmî mücadeleyi sürdürecektir imamlar çıkarır. Mücadele etmek, aynı zamanda sabretmektir; mücadelesizlik ise sabırsızlığa teslim olmaktır. Mücadele etmek, peygamberlerin yolunu devam ettirmek ve onların başına gelen belâ ve musibetlere tâlip olmaktır. Evinde rahat içerisinde çocuklarıyla ve ferdî ibadetleriyle meşgul olup, ibadetlerin toplumsal yanını bir kenara bırakıp belâ ve musibetlerden kaçmak ise, bu yolun dışına çıkmaktır.

Mücadele yolu; sabrı, direnmeyi, zorluklara katlanmayı ve acıyı yüklenmeyi gerektirirken, diğer yol ise rahatı ve refahı seçmektir. Birinci yol, örnek olmaları için gönderilen peygamberlerin yolu iken, ikinci yol peygamberlerin yasakladığı ruhbanların, râhiplerin yoludur. Belli bir gayeyi gerçekleştirmek isteyenlerin sürekli hareket içerisinde olmaları gerekir. Hareket, sabretmeyi, belâ ve musibetlere katlanmayı, onlara karşı direnmeyi, hedefini gerçekleştirebilmek için kararlı olmayı gerektirir. Bu sebeple, hareket içerisinde olmak, yola koyulmak sabırsız olmaz.

Sabrın en güzel belirti ve etkisi, insanı darbelere karşı yenilgi ve teslimiyet psikozuna itmemesi ve sürekli mücadele azmi vermesidir. Bir dâvâ

erinin, gereğince inanmış olarak, azimle ve başarmak için girişmediği bir mücadele, yolun ortasında zorluklardan kurtuluş için kaçma fikrini zihinlerde üretebilir. Yaşadığı her olay karşısında bir silâh kazanmış gibi sabrı kuşanan, doğruluğu meslek edinen, hayatın problemleriyle mücadele ederek bu sayede güç kazanan, sabrı sayesinde yenilmeyen bir ruha sahip olan dâvâ erlerinden oluşan İslâmî bir hareket, önündeki engelleri kaldırarak hedefe doğru ilerleyecek ve nihayetinde başarılı olacaktır. Sabır, ayakları sağlamlaştırırken; sabırsızlık ise kaydırır. Sabır, sayısı az bir toplumu zafere ulaştırırken; sabırsızlık ise sayısı çok olan bir toplumu hezimete uğratır. Bedir, Huneyn ve Uhud savaşları bunun açık örnekleridir.

Şu halde sabır, insanın kendi kapasitesini tanıması, yapısında var olan olumlu ve olumsuz yönlerinin farkına daha iyi varmasıdır. Sabır, insanın içinde var olan, fakat fark edemediği gizli güçlerini açığa çıkarmasının adıdır. Bir başka deyişle sabır, insanın kendi benliğini bulması, özünü keşfedip anlamasıdır. Sabır insanı Allah'a yaklaştıran en güzel eylemdir.⁸¹⁹

“Sûr’a (boruya) üfürüldüğü zaman” (8. Âyet)

Ey Muhammed! Sen sabret, çünkü önlerinde, yaptıkları eziyetin akibetini görecekları, senin de sabrının karşılığını alacağın korkunç bir gün vardır. Öldükten sonra dirilme, haşır ve hesap için Allah'ın emriyle İsrâfil tarafından boru şeklindeki Sûr'a ikinci kez üfürüldüğü zaman... Sana eziyet eden o inkârcılar o gün azaplara, felaketlere tutulacaktır.

Nâkûr: İçine üfürülecek olan Sûr'dur. Arap dilinde nekara ses mânâsıdır. Sûr'dan, insanların korkudan öleceği korkunç bir ses çıktığı için ona nâkûr denilmiştir. Yüce Allah, işin korkunçluğunu ve şiddetini açıklamak için, üfürmeyi nakr, Sûr'u da nâkûr ile ifade etti. Çünkü Arap dilinde nakr, ses manasına gelir. Ses şiddetlendiğinde korkutucu olur.⁸²⁰

Kuran'ın beyanına göre sûr'a iki kez üflenir. Birinci üfleşi duyan yaratıklar, korkudan bayılıp düşerler; sadece Allah'ın diledikleri bu durumdan etkilenmezler. İkinci üfleşte ise, herkesin aklı başına gelir, insanlar kalkarlar ve hesaplarının görülmesini beklerler.

819 C. T. Soykök, Haksöz Dergisi, sayı: 70, s. 49

820 Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu't-Tefasir, Ensar Neşriyat: 7/118, 121.

Âyette yer alan nakûru (sûru), insanların kullandıkları bir âlet gibi algılamak doğru değildir. Bu sözcük, ahiret seferi ve hesap vakti için verilen ilahi emrin gerçekleşmesini ifade etmektedir. Onun gerçek mahiyetini Allah bilir.⁸²¹

“İşte o gün, oldukça zor bir gündür.” (9. âyet)

İşte o Sûr’a üfürüleceği gün şiddetli ve korkunç bir gündür, kolay değildir. O gün korku artar ve bu iş kâfirlere zor olur. Ey müşrikler! Ne yaparsanız yapın, belki bu dünyadaki maksadınıza erebilirsiniz, ama o Kıyâmet günü Sûr’a üflendiğinde o kötü sonunuzdan nasıl kurtulabileceksiniz bakalım?

Allah Teâlâ bu âyetlerde Kıyâmet gününün çetin bir gün olduğunu beyan etmiştir.⁸²²

Ebussuud diyor ki: “O günün korkunçluğu ve kötülüğünün şiddetinin aşırı olduğunu bildirmek için *Fezalıke* ismi işareti kullanılmıştır.”⁸²³

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “*Yevmeizin: O gün.*” Yani “o öyle olduğu gün” demektir. Biz bunun mânâsını açıklarken “o gün” demekle yetiniyoruz.”⁸²⁴

“Bu sûrenin ilk âyetleri, Allah Rasûlü’nün risâletini açıkça ilan etmeye başlamasından sonra nâzil olmuştur. Bu, İslâm’ın açıkça tebliğinden sonraki ilk hacc zamanıydı. Kureyş’in ileri gelenleri bir araya gelerek gelen hacılara, onları Kur’an-ı Kerim ve Muhammed (s.a) hakkında yanlış düşüncelere sevkedecek propaganda yapılmasını kararlaştırmışlardı. İşte bu âyetlerde kâfirlerin bu planlarının yorumu yapılmaktadır. En önce buyrulmaktadır ki, “Ne yaparsanız yapın, belki bu dünyadaki maksadınıza erebilirsiniz, ama o Kıyâmet günü Sûr’a üflendiğinde o kötü sonunuzdan nasıl kurtulabileceksiniz bakalım?”

Sûr’un üfürülmesinin gerçek mâhiyeti bizim anlayış kapasitemizin dışındadır. Kur’an’dan öğrendiğimiz kadarıyla, Sûr’un Allah’ın emriyle ilk

821 Fahrettin Yıldız, Tefsir Notları

822 İbn Cerir et-Taberi-Tefsir, Hisar Yayınları, 8/478

823 Ebussuud Tefsiri: 5/205; Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetu’t-Tefasir, Ensar Neşriyat, 7/121

824 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları, 8/418

üfürülüşünde herkes ve her şey yok olacaktır. Sonra (bu sonranın ne kadar olduğunu ancak Allah bilir) Sûr ikinci kez üfürülecek ve yaratılışın başından sonuna gelip geçmiş herkes hayata döndürülerek Haşr Meydanı'nda toplanacaktır. Kısaca, Sûr'un ilk üfürülüşünde tüm kâinat yıkılacak ve ikinci üfürülüşünde değişik şekilde ve farklı kanunları olan yeni sistem yaratılacaktır.⁸²⁵

“Kâfirlere hiç de kolay değildir.” (10. âyet)

O gün kâfirler için zor bir gündür, kolay değildir. Çünkü onlar zorlu bir hesaba çekilecekler, yüzleri kararacak, gözleri korkudan gömgök oldukları halde haşredilecekler ve herkesin önünde rezil olacaklardır. Bu şiddet kâfirler için sürekli olacak ve bundan biraz hafifleme bile ümid edemeyecekler. Mü'minler ise kolaylığa nail olacaklardır. Allah'ın yardımı ile cennetlere, nimetlere kavuşacaklardır.

Sâvî der ki: “Bu âyet gösteriyor ki, o gün, mü'minler için kolaydır. Çünkü Yüce Allah, onun zorluğunun kâfirlere ait olduğu kaydını koydu. Bu âyetle kâfirler için daha fazla tehdit ve gazap; mü'minler için de müjde ve teselli vardır.”⁸²⁶

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Bir önceki âyetle *“pek zor”* denildikten sonra *“kolay değil”* demek ilk bakışta gereksiz gibi görünür. Fakat zorluk iki türlüdür: Birisi, önce çok zor olmakla beraber, gittikçe kolaylaşır, yenilebilir. Birisi de, gittikçe zorlaşır, hiç kolaylaşmaz. O günün herkes için zor olacak olduğu bildirilmek üzere *“Asîr”* denildikten sonra *“Ğayru yesîr”* buyrulmuştur.”⁸²⁷ “O gün” kâfirler için zorlu bir gündür. Bir sonraki âyetle kolaylığın en zayıf gölgesi bile dışlanarak “zorluk” imajı pekiştiriliyor. *“Kâfirler için hiç de kolay değildir.”* O gün, kâfirler için katıksız zorluktan ibarettir. Bu zorluğun arasına kolaylığın kırıntısı bile karışmaz. Söz konusu zorluğun ayrıntısına girilmiyor. Tersine kavram belirsiz ve bilinmez bırakılıyor. Bu da bunalım, sıkıntı ve ızdırap imajlarını güçlendiriyor. Aslında kâfirler Sûr'a üflenmeden, o son derece çetin günle yüz yüze gelmeden önce uyarılmaya ne kadar muhtaçtırlar!⁸²⁸

825 Mevdûdî, Tefhimu'l Kur'an, İnsan Yay., c. 6, s. 471; 6/En'âm, an. 47

826 Sâvî: 4/265.

827 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Yayınları, 8/418

828 Seyyid Kutub, Fî Zılâlî'l Kur'an, Hikmet Yay., c. 15, s. 362

Mevdûdi diyor ki: “Bu sözden, o günün iman edenler için çok kolay bir gün olacağı anlaşılmaktadır. O günün şiddeti ise inkâr edenler için olacaktır. Ayrıca şu anlam da gizlidir ki bu şiddet kâfirler için sürekli olacak ve bundan biraz hafifleme bile ümid edemeyecekler.”⁸²⁹

9 ve 10’uncu âyetlerde, Kıyâmet gününün, hakikati kabul etmeyenler için pek zor bir gün olacağı bildirilir. Kuran’da, Kıyâmete ait pek çok isim zikredilir. Bunlardan biri de, bu âyette geçen *yevmün asîr* dir. *Yevmün asîr*, “zor ve ıstıraplı bir gün” demektir. Bu zor günün dehşeti, Kuran’da şöyle dile getirilir: “*Çağrı sesinin, insanı, aklın tasavvur edemeyeceği bir şeye çağıracağı gün, onlar kederli gözlerle rüzgârın dağıtıp savurduğu çekirgeler gibi mezarlarından kalkacaklar. Çağrı sesine doğru şaşkınlıkla koşacaklar; (işte o vakit) hakikati inkâr edenler: ‘Bu ne felâket bir Gündür !’ diye haykıracaklar.*”

830

Bu âyetlerde, Kıyâmet gününün, inkârcılar açısından pek zor bir gün olacağı özlü biçimde ve insanların alışageldikleri kavramlarla ifade edilmiştir. Bundan maksat, inkârcı ve inatçı kimseleri uyarıp onları içine düştükleri kötü durumdan kurtarmaktır.⁸³¹

Müddessir Sûresi 1-10. Âyetlerle İlgili Hüküm ve Hikmetler

Âyetler aşağıdaki hususları göstermektedir:

1- “*Ey örtünüp bürünen.*” ifadesindeki hitap oldukça yumuşak ve lâtifdir. Çünkü Rabbi ona halini zikrederek seslenmiş ve onun bir niteliğini ifade ederek hitap buyurmuştur.

2- Yüce Allah, Peygamber’ine Mekkelileri ve diğer bütün insanları uyarıp inzâr etmesini ve onları müslüman olmadıkları takdirde azaptan sakındırmasını emir buyurmaktadır.

3- Peygamber’e (s.a.s.) korkutup uyarma emri, ancak pek üstün bir hikmet ve pek büyük birtakım görevler sebebiyle verilmiştir. Bunların herhangi bir şekilde eksik bırakılması câiz değildir. Şöyle ki:

829 Mevdudi-Tefhimu’l-Kur’an, İnsan Yayınları, 6/471

830 54/Kamer, 6-8

831 Fahrettin Yıldız, Tefsir Dersi Notları

a) Yüce Allah'ı tazim edip, yüceltmek ve puta tapıcıların söylediklerinin aksine, eşi ve çocuğu bulunmaktan O'nu tenzih ederek en büyük olmakla nitelendirmek,

b) Elbiseleri maddî ve hükmi necasetlerden arındırıp, ruhu da azaba götüren masiyetlerden temizleyip, güzel ahlâk ile güzelleştirmek,

c) Azâba sebep olan putlardan ve günahlardan uzaklaşmak. Bundan maksat ise bu uzaklaşmayı her zaman sürdürmenin emredilmesidir.

d) Yaptığını çok gören kimse gibi ağır gelen amelleri Allah'a karşı minnet etmemek. Çünkü yapılması gereken, Allah için ona yakınlaşmak arzusuyla bunlara sabredip katlanmak; bunları herhangi bir şekilde çok görmemektir. Din işlerini ve vahyi öğretirken bunu çok görüp başa kakanın yaptığı gibi insanlara minnet etmemek gerekir. Malını arttırmak maksadıyla da tebliği karşılığında ücret almamalıdır. Müfessirlerin çoğu şöyle demişlerdir: Daha fazlasını almak amacıyla malını verme. Öyle ki, kişinin bağışları sadece Allah için olmalıdır. Dünyalık isteğiyle yapılmamalıdır. İşte bu da cömert insanların bir belirtisidir.

e) Farzları, ibâdetleri edâ etmek, dini tebliğ etmekten ötürü insanların eziyetlerine sabretmek.

Özetle; Yüce Allah aklın gereken olgunluğa ulaşp, şirkten kurtularak, ruhun da üstün ahlâk ile tamamlanmasından sonra, Rasulullah'ın (s.a.s.) dâvetinin başarılı olması için iki temel noktaya dikkat çekmektedir. Bunlar da cömertlik ve sabırdır.

4- Yüce Allah bedbaht kâfirleri kıyametin dehşetli hallerini hatırlatarak tehdit etmektedir. Çünkü İsrâfil Sur'a -ki o bir çeşit borazana benzer- ikinci defa üfürecek olursa, o gün Allah'ı ve peygamberlerini inkâr eden kimseler için pek zorlu ve ağır bir gün olacaktır, hiç de kolay gelmeyecektir. Çünkü onlar sürekli olarak biri diğerinden daha zor ve ağır hallerle karşı karşıya kalacaklardır. Oysa mü'minler her zaman daha hafif olan bir hal ile karşılaşacaklardır. Nihâyet Yüce Allah'ın rahmeti ile cennete girecekleri vakte kadar bu böyle olacaktır. İbn Abbas, Yüce Allah'ın: "*Kâfirlere hiç de kolay değildir.*" ifadesinden şunu anlamıştır: O gün mü'minlere kolay gelecektir.⁸³²

832 Vehbe Zuhayli, Tefsiru'l-Münir, Risale Yayınları, 15/210-211

Yüce Allah'a dâvetin başarısının insana ait olumlu birtakım unsurlara ve İlâhî korumaya ihtiyacı vardır. İnsanın sahip olması gereken olumlu unsurları surenin baş tarafında söz konusu edilen nefsin ve aklın şirkten, putçuluktan arındırılması, en üstün ahlâkî niteliklere sahip olup cömertlik ve sabrın da bu hususta desteğinin alınmasıdır.

Bu bölümde işlenen âyetlerde ise İlâhî koruma ve kollamanın söz konusu edilmesine sıra gelmiştir. Şanı Yüce Allah, rasulünü müşriklerin eziyetine karşı koruyup, himaye etti, onu teselli etti. Şirkin en büyük engeli olan Velid b. Muğire'yi -başkasına ibret olsun diye- tehdit etti.

Velid kalbinden Peygamber (s.a.s.)'in doğru söylediğine inanıyor ve buna kanaat getiriyordu; fakat liderlik, başkanlık ve mevki sevgisinde nefsinin arzusunu tatmin etmesi ve Mekke'de bulunan müşriklere katılmayı tercih etmesi sebebiyle dili ile yalanladı.

Yüce Allah'ın ona mal ve evlât vermesine, onu türlü refah ve nimetlere sahip kılmasına rağmen, o yine de mal ve evlâtlarının daha da artmasını arzuluyordu. O nimete nankörlük ederek karşılık vermiş, şükür edecek yerde inkâr etmiş, Kur'an'ı yalanlamış, onun Yüce Allah'ın kelâmı olduğuna iman etmemiş, onu insanların birbirlerinden aktara geldikleri rivâyet olunan bir söz ve bir sihir olarak nitelendirip, Peygamber (s.a.s.)'e ve getirdiklerine karşı inat etmişti.

Yüce Allah ona olan nimeti arttırmayı kabul etmedi. Çünkü nimetlere sahip olanın inkâr etmesiyle birlikte bu durum söz konusu olamaz. Onu cehennem ateşine girmekle tehdit etti. Bu arada bunun sebeplerini de söz konusu etti. Bu sebepler de onun inat şeklidir. Çünkü o, Peygamber (s.a.s.) ile Kuran hakkında düşündü, taşındı. Ne söyleyeceğini zihninde tasarladı ve hakkı ne ile reddedip çürüteceğine baktı. Mü'minlere karşı kaşlarını çattı, yüzünü ekşitti, rengi değişti. Haktan ve imandan yüz çevirerek çekip gitti. İman etmeyi kibrine/gururuna yedirmeyerek dedi ki: "Muhammed (s.a.s.)'in getirdiği, başkasından nakledip anlattığı bir sihirden başka bir şey değildir. Bu ancak yaratılmışların bir sözüdür. Bununla sihir ile aldatıldığı gibi kalpleri aldatmaya çalışmaktadır."

Fakat o nasıl böyle düşünebildi? Bu sebeple ona lânet edildi. Ölçüp biçmesi dolayısıyla azaba uğratıldı. Daha sonra ardı arkasına lânetler yağ-

dırıldı ona. Yüce Allah onun ne olduğunu sana ne bildirdi, diyerek cehennemnin niteliklerini söz konusu etti. Orası yakmadık kemik, et ve kan bırakmaz. Arkasından ebediyyen bu yakışını tekrarlayıp duracaktır. Cehennem insanlara açık açık görünecektir. Onların yüzlerini öyle bir yakacak ki, geceden de simsiyah kesilecektir. Kimse ondan kaçamayacaktır. Çünkü üzerinde on dokuz bekçi melek vardır. Onlar oraya cehennemlikleri atacaklardır. Sâlebî dedi ki: Bu hiçbir şekilde inkâr olunamaz. Bir tek melek bütün mahlûkatın canlarını alabildiğine göre; on dokuz meleğin mahlûkatın belli bir kısmını azaplandırabilmesi daha kolay anlaşılır. Çoğunluk kastedilenin meleklerin sayısı olarak on dokuz olduğu kanaatindedir. On dokuz tür olduğu da söylenmiştir.

Kurtubi dedi ki: Sahih olan -Yüce Allah'ın izniyle- şudur: Sözü edilen on dokuz melek bunların ileri gelenleri ve âmirleridir. Hepsinin sayısını ise anlatmaya ifadeler yetmez. Nitekim Yüce Allah: *"Rabbinin ordularını O'ndan başka kimse bilmez."* (31. âyet) diye buyurmaktadır. Sahih'te de Abdullah b. Mesud'dan şöyle dediği sabit olmuştur: Rasulullah (s.a.s.) buyurdu ki: *"O gün cehennem yetmiş bin dizgini ile getirilir. Her bir dizginden yetmiş bin melek onu çekecektir."*⁸³³

"Kendisini tek olarak yarattığımı Bana bırak!" (11. Âyet)

"Onunla uğraşmayı Bana bırak; Ben onun hakkından gelirim, intikamımı alırım, onun işi bana aittir, lâıyk olduğu cezaı ona Ben veririm." diyor Allah. Sen yoluna devam et; önüne çıkan zâlim liderler gibi engeller seni yolundan, istikametinden ayırmasın. O engellere takılma. Allah'a havale et onları. Yaptıklarından dolayı senin üzülmene gerek yok. Onlarla mücadele etmeye gücün yetmediğinde bil ki Allah Kahhârdır, Şedîd'ül-Ikabdır. Azîzun Zu'ntikamdır. O azgın yalanlayıcı, Allah'ın dinine karşı çıkıyor, O'na isyan ediyor. Bilincinde olmasa da O'nunla mücadele etmeye kalkıyor. Öyleyse cezasını da Allah üstlenmiştir.

"Tek olarak yarattığımı" *"Tek başına, yalnız yarattığım"*, ve *"tek başıma yarattığım"* kişiyi. O adamı, annesinin karnında hiçbir şey olmadığı halde tek başına, yardımcıya ihtiyaç duymadan yarattım. O doğduğu zaman onun ne malı vardı, ne çocuğu; ne gücü vardı, ne de kuvveti.

833 Kurtubi, XIX/80; Vehbe Zuhayli, Tefsiru'l-Münir, Risale Yayınları, 15/219-220.

Onun yaratılması hususunda Allah'a ortak koştığı ilahlar da ortalıkta yoktu. O yine tek başına Bana dönecek. *"İleyye'l-mesıyr Dönüş Bana'dır."*⁸³⁴ O, öyle bir gündür ki, herkes kendi başına hesaba çekilecek. *"O gün ne mal fayda verir ne de evlât."*⁸³⁵; *"Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Babanın evlâdı, evlâdın da babası için hiçbir şey ödeyemeyeceği günden çekinin..."*⁸³⁶; *"İşte o gün, kişi kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçır. O gün, herkesin kendine yetip artacak bir derdi vardır."*⁸³⁷

"Ki Ben ona alabildiğine mal verdim. Ve göz önünde çocuklar. Ve sayısız fırsatlar serdim önüne." (12-14. Âyetler)

Kur'an, insanları Allah'tan korkmaya, babanın çocuğu için, çocuğun da babası için fidye verip onu cezâdan kurtaramayacağı; hiç kimsenin, başkasına bir yarar sağlayamayacağı, başkasını ateş azâbından kurtaramayacağı âhiret gününden çekinmeye çağırır.⁸³⁸ Herkes, âhirette hak ettiği cezâyı çekeceği için, Kur'an mü'minleri bu geçici dünyaya aldanmamaları hususunda uyarır: *"Dünya hayatı sizi aldatmasın, o çok aldatıcı sizi aldatmasın!"*⁸³⁹ Bu "ğarûr -çok aldatan-", ya insana çekici görünen dünyadır, yahut şeytandır. Müfessirlerin genel kanısı bunun şeytan olduğu yönündedir. Tabii şeytan da insanı dünya tutkusuna, mal ve evlât hırsına düşürerek, fakirlikten korkutup cimriliği sevdirek aldatır.

Allah, iman edenlere, dünya malının ve çocuklarının, kendilerini Allah'ı zikretmekten (hatırlayıp anmak ve kulluk yapmaktan) alıkoyup mahvetmemesine dikkat etmelerini emrediyor ve Allah'ı düşünmeyenlerin, ebedî ziyana uğrayacaklarını vurguluyor.⁸⁴⁰ Teğâbün sûresinde de mü'minlere, eşlerinden ve çocuklarından bazılarının, kendilerine düşman olduğu, onlardan sakınmaları, onlara karşı dikkatli davranmakla beraber hoşgörülü olmaları; onları bağışladıkları takdirde Allah'ın da kendilerini bağışlayacağı

834 31/Lokman, 14

835 26/Şuarâ, 88

836 31/Lokman, 33

837 80/Abese, 34

838 31/Lokman, 33, 3/Âl-i İmrân, 10

839 31/Lokman, 33

840 63/Münâfikun, 9

bildiriliyor.⁸⁴¹ Bu âyetin devamında da, malların ve çocukların birer fitne/sınav olduğu, ödülün ise Allah katında bulunduğu vurgulanır.

64/Teğâbün sûresi, 14. âyette de eşlerimizin ve çocuklarımızın bize düşman olma ihtimali olduğu, bazılarının böyle olduğunu vurgular. Eğer mallarımız, eşlerimiz ve çocuklarımız bizi Allah'a kulluk yolundan alıkoyuyorlarsa, kulluğumuza engel olabilecek bir noktaya gelmişlerse, onlar yüzünden kulluğumuz engelleniyor ve cenneti kaybetmeye doğru gidiyorsak, işte o andan itibaren anlıyoruz ki onlar bizim düşmanımız olmaya başlamışlardır. Eğer kadınsa kocası, kocaysa karısı, babaysa evlâdı, evlât-sa babası insanı Rabbine kulluktan, onu cennete gitmekten engelleyecek bir noktaya gelmişlerse kesinlikle bilelim ki onlar o kişinin düşmanındırlar. Eğer insan, kendi kendini hayırdan şerre, kulluktan isyana, cennetten cehenneme doğru götürmeye başladıysa, hevâsına/keyfine tâbi oluyor, hatta hevâsını tanrılaştırmaya kalkıyorsa, insan kendi kendisinin düşmanı olmaya başlamış demektir. Kur'an buna insanın kendine zulmetmesi, kendine yazık etmesi der.

Kimi insanlar ana-babalarıyla, kimileri çocuklarıyla, bazıları eşleriyle, bazıları da malın yokluğu veya çokluğuyla imtihan olmaktadır. Allah'a kulluk yolunda yürüyen mü'min bir kocaya, aksi istikamette yürüyen karısı ve çocukları veya Allah'a itaate yönelmiş mü'mine bir kadına, aksi istikamette yürüyen kocası ve çocukları büyük engeller ve problemler çıkarabilmekdir. Müslüman olduklarını iddia ettikleri halde bu toplumdaki bireylerin çoğu, Allah'a kulluğu birinci plana almış, dünya zevk ve sefâsını ikinci plana atmış bir erkeğe karşı hanımı ve çocukları, yakın akrabaları, büyük bir talih-sizlik olarak bakarlar. Öyle ki kocalarını, babalarını cehenneme gönderme pahasına da olsa bu dünyada kendilerine refah ve zenginlik içinde bir dünya sunmasını beklerler. Nice adamlar, bu beklenti ve ısrarlı talepten dolayı Allah'ın hududunu çiğnemekte, eş veya çocuk fitnesinden dolayı haramlara bulaşmaktadır. Yine, Allah'a kulluğu birinci plana çıkarmış pek çok mü'mine hanımın, kocaları ve çocukları tarafından hayatları zindan edildiği görülmektedir. Allah için cihada çıkacak, infak edecek, dâvâ için koşturacak, tebliğ edecek nice adamın önünde en büyük engel, ilk gençliğinde babaları, sonra da hanım ve çocuklarıdır.

841 64/Teğâbün, 14-15

Sadece imtihan olunan eşler ve çocuklar tarafından istikametten saptırılmamakla da iş bitmemektedir. Aynı zamanda kişiye emânet olarak verilmiş eş ve çocuklarına karşı tavırlarıyla da insan imtihan olmaktadır. Onlarla hukukunu Allah'ın istediği tarzda yapıp yapmadığı, onları Allah'ın çizgisine çekmeye çalışıp çalışmadığı, onları müslümanca eğitip kulluk programına çekmeye çalışıp çalışmadığıyla da insanlar sınanmaktadır.

Varlığıyla yokluğuyla, azlığıyla çokluğuyla, bilelim ki mallarımız, mülklerimiz, oğullarımız, kızlarımız bir imtihandır. Rabbimiz bu verdikleriyle bizi süretti denemektedir. Mallarımız, paralarımız konusunda, oğullarımız ve kızlarımız konusunda cennete gidebilmenin hesabını doğru yapmalıyız. Bunlarla ilişkilerimizi Allah'ın istediği şekle koyamazsak, biz mala değil, mal bize sahip olursa, sahip olduğumuz dünya nimetleri ve âilemiz bize Allah'ı, âhireti, Allah'ın hesabını unutturursa, Allah korusun bu imtihanı kaybettik demektir. Bize verilen nimetlerin esas sahibini unutup, Karun gibi, bunları sadece kendi yeteneklerimizle elde ettiğimizi düşünürsek, emânet bilincine, sorumluluk şuuruna sahip olmazsak, sahip olduklarımızı imtihan sebebi değil de gâye olarak görmeye başlarsak sınavı kaybettik demektir. Ama biz onlara karşı yapabileceğimiz tüm görevlerimizi yapar da buna rağmen onlar yola gelmezlerse, o zaman elbette bin onlardan sorumlu tutulacak değiliz. Meselâ Nûh (a.s.) hanımı ve oğlu ile imtihana tâbi tutuldu. Bu büyük peygamber, hanımını ve oğlunu müslümanlaştıracak için çok uğraştı, tüm yapabileceklerini yaptı, ama hidâyet Allah'ın yanında olduğu ve bazı insanlar peygamber yakını olduğu halde bile irâdelerini kötüye yönelik kullandıkları için Rabbimiz onu hesaba çekmeyecektir.⁸⁴²

İnsan, içinde bulunduğu durum itibarıyla pek çok yönden imtihan edilir. Bu denemeler, genelde insanın zayıf yönlerine yöneliktir. Çünkü düşkünlük, zâfiyet/zayıflık, irâdenin en çok zorlandığı husustur. İnsan, bazen bu zayıf yönlerinden mala olan düşkünlüğüyle, onu elinde tutmanın hırsı ile deneniyor. Bu deneme de iki yönlüdür. Bir yönü yokluk, sıkıntı ve zorluklardır. İnsanın sabrının ölçüldüğü bu hususlarda insanların başarılı olması ihtimali, ikinci yönü ile denenmesinden daha fazladır. Bu ikinci yönü, zenginlik, servet veya varlıktır. Bu nimetlere sahip olan insan, diğerine oranla daha zor durumda kalır. Meşakkat daha çoktur. Servetin ve varlığın insanda meydana getireceği rehâvet, insan direncini ve sabrını kemirebilir.

842 Ali Küçük, Besâiru'l Kur'an, 7/298-300

Yoklukta yokluğa karşı göstereceği direnç ve sabrı, varlıkta varlığın gitme endişe ve telâşî içerisinde gösteremeyebilir. İnsan düşüncesinde mal hırsı ve evlât sevgisi şahsiyette aşınma meydana getirmişse, bu zaafî telâfi etmesi çok zor olur. Olayın zorluğundan dolayıdır ki, verdiği mücâdelenin karşılığında, âyetin devamında belirtildiği gibi “ecir” değil; özellikle altı çizilerek vaad edilmiş olarak “büyük ecir” vardır. İnsanlar, genellikle zorlukların bir sınav olduğunu, varlığın ise sadece lütuf olduğunu zannederler. Halbuki, varlık, sağlık, nimet bolluğu ile yapılan sınav, diğerinden çok daha zordur.

Allah’ın (c.c.) insanlara verdiği hem iyilikler, hem de kötülükler birer deneme (fitne) aracıdır.⁸⁴³ İnsan nimetlere karşı şükürle; zorluk, darlık ve belâlara karşı sabırla denenir. Fakat insan çoğu zaman nankörlük yapar. Üstesinden gelemeyeceği bir sıkıntıyla karşılaşınca hemen Rabbine yalvarır. Geniş bir nimete, mala ve zenginliğe kavuşunca da kibirlenir, malını kendi bilgisi ve kurnazlığıyla elde ettiğini zanneder. Böyle bir tavra karşı Kur’an şu açıklamayı yapıyor: “...Hayır o bir fitnedir (imtihandır), fakat çokları bunu bilmiyorlar.”⁸⁴⁴

Rabbimizin dünya nimetlerini ve dünyaya ait bütün göz kamaştırıcı güzellikleri insanların hizmetine sunması, bir deneme sebebidir. Ancak mü’min kimse, bu geçici güzelliklere ve zenginliklere aldanmamalı. Çünkü Allah’ın katındaki güzellikler, ya da iman edip sâlih amel işleyen kulları için hazırladıkları daha çok ve daha kalıcıdır.⁸⁴⁵ Dünya nimetlerinin fitne/deneme olarak nitelendirilmesi insan için eğitici bir hatırlatmadır. O, insanın iç kuvvetlerini geliştirir, dikkatini keskinleştirir, yaşadığı realitenin boyutlarını kavramasına yardımcı olmak üzere onu uyarır. Kur’an, varlığı âyetler (ibret ve işaretler) olarak değerlendirir ve nimetleri bile bu bağlamda fitne olarak nitelendirir.

Dünyevî belâların çoğu, uhrevî cezaların tümü, dünya-âhiret dengesini kuramamak, dünyayı âhiret için yaşayamamak ve dünya hayatını gâye edinmekten kaynaklanır. Ancak gerçek iman ve sâlih amel, insanı dünya hayatının aldatmasından koruyabilir. Âhireti tercih eden, dünyayı kaybetmez. Çünkü insana verilen hilâfet görevi, yeryüzünü imar edip nimetlerinden yararlanmayı gerektirir.

843 21/Enbiyâ, 35

844 39/Zümer, 49

845 20/Tâhâ, 131

Sadece dünya hayatını isteyenler, haram, zulüm ve sömürü düzenle-riyle insanlığı doğru yoldan çıkarttıkları gibi, müslümanları da dünyaya uydurmak isterler. Hâlbuki âhiretten kopuk bir dünya oyun ve eğlenceden ibârettir. Bir müslüman içinse dünya, İslâm'ı yaşamak, İslâm'ı hâkim kılma mücadelesi vermek (cihad), Allah yolunda hizmet ve meşrû şekilde çalış-mak (ibâdet) içindir.

Peygamberimiz'in tavsiyesi şöyle idi: *"Bu dünyada, sanki gurbete gitmiş, birgün yuvasına tekrar dönecek biri gibi ol veya gelip geçici bir yolcu gibi yaşa."*⁸⁴⁶ Hayatın geçiciliğini kalbine ve kafasına oturtmuş bir müslüman geçici şeylere fazla sevgi beslemez ve kendini bağlamaz. Zaten şu bir ger-çektir ki; Allah'ın dışındaki şeylere olan ilgi ile Allah'a olan ilgi arasında ters orantı vardır. Bir kimsenin Allah'ın dışındaki varlıklara, eşyaya ilgisi ne kadar fazla ise, Allah'a olan ilgisi o kadar azdır. Böyle bir durumda ilgi duyulan şeyler Allah ile kul arasında engel teşkil ederler. Bu yüzden İslâm, insanın duygularını âhirete yönetmek için Kur'an'da çok sık şekilde ölüm, âhiret, kıyâmet, hayatın geçiciliği üzerinde durur. Mekkî sûrelerin aşağı yukarı tamamında, diğer sûrelerin de genelinde bu havanın verilmeye çalışıldığını görürsünüz.

*"Bilin ki, dünya hayatı bir oyun, eğlence, süs, kendi aranızda övünme, mal ve evlat çoğaltma yarışıdır."*⁸⁴⁷

*"Eğer dünya Allah'ın yanında sivrisineğin kanadı kadar değer taşıyaydı, tek bir kâfire ondan bir yudum su içirmezdi."*⁸⁴⁸

*"Şüphesiz inkâr edenler, onların malları da, çocukları da kendilerine Al-lah'tan (gelecek azâba karşı) hiçbir şey kazandırmaz. Ve onlar ateşin yakıtı-dırlar."*⁸⁴⁹; *"Onlardan önce nice insan nesillerini yıkıma uğrattık, onlar mal (giyim, kuşam ve tefriş) bakımından da, gösteriş bakımından da daha güzel-diler."*⁸⁵⁰; *"Biz hangi ülkeye bir uyarıcı göndermişsek mutlaka oranın varlıklı ve şımarık kişileri, 'biz, size gönderilmiş olan şeyi hemen inkâr ediyoruz' de-*

846 Buhârî, Rikak 2; Tirmizî, Zühhd 25

847 57/Hadid, 20

848 İbn Mâce, Zühhd 11, hadis no: 4110; Tirmizî, Zühhd 13, hadis no: 2321

849 3/Âl-i İmrân, 10

850 19/Meryem, 74

diler. Ve ilâve ettiler. ‘Biz malca ve evlâtça daha çoğuz, biz azâba uğratılacak da değiliz.’⁸⁵¹

Bazılarına imtihan ve hatta sıkıntı olsun diye verilen mal ve çocuklar, bazı insanları hayran bırakır, kendilerine niye onlara verilmediğini düşü-
nürler. Hâlbuki sadece âhirette değil, aynı zamanda dünyada da bu mal-
lar ve evlâtlar, onların sıkıntılarını, azaplarını arttırmaktan başka bir işe
yaramaz: “Onların malları ve çocukları seni imrendirmesin. Çünkü Allah,
bunlarla ancak dünyada onların azaplarını çoğaltmayı ve onların canlarının
kâfir olarak güçlkle çıkmasını istiyor.”⁸⁵² Münâfıkların mallarının ve çocuk-
larının çokluğuna imrenilmemelidir. Allah’ın o mal ve çocuklarla o kim-
selere mümkün ki, dünyada azâb edecektir. Yani çokça parası ve çocukları
olanlar, mümkün ki bunlarla cehennem gibi azâb olmaktadırlar.

“Onlar sanıyorlar mı ki, kendilerine verdiğimiz mal ve çocuklarla kendi-
lerine faydalar sağlamak için can atıyoruz? Hayır! Onlar işin farkına vara-
mıyorlar.”⁸⁵³, “Doğrusu mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır.
Büyük mükâfat ise Allah’ın yanındadır.”⁸⁵⁴

“İnsanlar bir darlığa uğrayınca, Rablerine yönelerek O’na yalvarırlar.
Sonra Allah, kendi katından onlara bir rahmet (nimet ve bolluk) taddırınca,
bakarsınız ki onlardan bir grup Rablerine şirk/ortak koşup durmaktadırlar.
Kendilerine verdiğimizlere nankörlük etsinler bakalım! Haydi, sefâ sürün;
ama yakında bileceksiniz! Yoksa onlara bir delil indirdik de, o delil, müşrik
olmalarını mı söylüyor? İnsanlara bir rahmet tattırdığımızda ona sevinirler.
Şâyet yaptıklarından ötürü başlarına bir fenâlık gelse, hemen ümitsizliğe
düşüverirler. Görmediler mi ki Allah, rızkı dilediğine geniş geniş vermekte,
dilediğinin rızkını da daraltmaktadır. Şüphesiz, imanlı bir kavim için bunda,
ibretler vardır. O halde sen, akrabâya, miskine/yoksula, yolda kalmışa hak-
kını ver. Allah’ın rızâsını isteyenler için bu, en iyisidir. İşte onlar kurtuluşa
erenlerdir. İnsanların mallarında artış olsun diye verdiğiniz herhangi fâiz,
Allah katında artmaz. Allah’ın rızâsını isteyerek verdiğiniz zekâta gelince, işte
zekâtı veren o kimseler, evet onlar (sevaplarını ve mallarını) kat kat arttıran-
lardır. Allah, (o yüce zâttır) ki, sizi yaratmış, sonra rızıklandırmıştır; sonra
O, hayatınızı sona erdirecek, daha sonra da sizi (tekrar) diriltecektir...”⁸⁵⁵

851 34/Sebe, 34-35

852 9/Tevbe, 85

853 23/Mü’minûn, 55-56

854 8/Enfâl, 28; 64/Teğâbün, 15

855 30/Rûm, 33-40

*“Allah, kullarından dilediği kimsenin rızkını genişletir ve dilediğine de kısar. Şüphesiz Allah her şeyi hakkıyla bilir.”*⁸⁵⁶

*“Âyetlerimizi inkâr edip, ‘bana elbette mal ve çocuklar verilecektir’ diyeni gördün mü? O, gaybı mı bildi, yoksa Allah’ın katından bir söz mü aldı? Kesinlikle hayır! Biz onun söylediğini yazacağız ve azabımı uzattıkça uzatacağız. Onun dediğine biz vâris oluruz, (malı ve evlâdı bize kalır); kendisi de Bize yapayalnız gelir.”*⁸⁵⁷

*“Zengin eden de, varlıklı kılan da O’dur.”*⁸⁵⁸

*“Bilin ki dünya hayatı, ancak bir oyun, eğlence, bir süs, aranızda bir övünme ve daha çok mal ve evlât sahibi olma isteğinden ibârettir. Tıpkı yağmurun bitirdiği ve ziyaretçilerin de hoşuna giden bir bitki gibi önce yeşerir sonra kurur da sen onun sapsarı olduğunu görürsün; sonra da çerçöp olur. Âhirette ise çetin bir azap vardır. Yine orada Allah’ın mağfireti ve rızâsı vardır. Dünya hayatı aldatıcı bir geçinmeden başka bir şey değildir.”*⁸⁵⁹

*“Onların malları da, oğulları da Allah’a karşı kendilerine bir fayda vermez. Onlar cehennem ehlidirler. Orada ebedî kalacaklardır.”*⁸⁶⁰

“Sonra da arttırmamı umar. Hayır, hayır! Çünkü o, âyetlerimize karşı çok inatçıdır. (15-16. Âyet)

“Sonra da arttırmamı umar. Hayır, hayır!” Hâlbuki malın arttırılması için şükür gerekir. Şükredenlere, şükretmesinin çokluğu ve gerçek anlamda yapıldığı oranında nimetlerin arttırılması ve çokça ödüllendirilmesi sünnetullah dediğimiz Allah’ın değişmez yasalarındandır. *“...Biz şükredenleri mükâfatlandırırız.”*⁸⁶¹; *“Rabbimiz şöyle buyurmuştur: ‘Andolsun, eğer şükrederseniz gerçekten size (nimetimi) artırırım ve andolsun eğer küfrederseniz (veya nankörlük yaparsanız), şüphesiz Benim azabım çok şiddetlidir.’”*⁸⁶²

856 29/Ankebut, 82

857 19/Meryem, 77-80

858 53/Necm, 48

859 57/Hadid, 20

860 58/Mücâdele, 17

861 54/Kamer, 35

862 14/İbrahim, 7

Şükür, nimetşinaslık, kadirşinaslıktır. “Küfür”le aynı kökten gelen nankörlüğün zıddıdır. Şükür, Allah’ı tanıma, O’na ta’zim ve dua etmedir. O’na inanıp ibadet/kulluk etmedir. Şükür, iman etmenin çeşitli organlarla ve bu organların faaliyetleriyle ortaya konulmasıdır. Şükür aynı zamanda nimeti bilmenin ismidir. Çünkü nimeti bilmek, nimeti vereni bilmenin yoludur. İşte bunun için Allah (c.c.), Kur’an’da İslâm ve imana şükür diye isim vermektedir. Nimetin nereden geldiğini bilmek, şükürün şartlarından biridir. Yoksa tamamı değildir. Şükürün içerisinde nimet vereni itiraf, nimete karşı nimet sahibi Allah’ı övmek, O’na boyun eğmek, O’nu sevmek ve nimet konusunda O’nu hoşnut edecek şeyleri yapmak da bulunmaktadır. Kul nimeti tanıdığı zaman, nimetin sahibini de tanır. O’nu tanıyınca O’nu sevmeye başlar ve O’nun hoşlanacağı şeyleri yapmaya niyet eder.

Küfür, rızık ve O’nu verenin üzerini örtmek, gizlemek, görmezlikten gelmek; şükür ise, nimeti bilmek, itiraf etmek ve açığa vurmaktır. Şüphesiz bu itiraf yalnızca dil ile olmaz; şükür, imanın eyleme dönüşmesiyle yerine getirilir. Bazı âyetlerde ‘şükür’ kelimesinin iman etmenin, ‘küfr’ün ise inkâr etmenin yerine kullanıldığını görüyoruz: “Şayet nankörlük ederseniz (küfrederseniz), artık şüphesiz Allah size karşı hiç bir ihtiyacı olmayandır ve O, kulları için buna rıza göstermez. Ve eğer şükrederseniz, sizin (faydamız) için ondan râzı olur...”⁸⁶³

Şükür, aynı zamanda ‘şirk’ koşmanın da karşılığıdır. Şirk koşanlar elbette şükretmezler. Onlar zaten Allah’a ortak koşarak O’nun asıl nimet sahibi olduğunu inkâr etmektedirler. Onlardan bir kısmı Allah’tan bir iyilik gelirse şükretmeye söz verirler. Ancak sıkıntıdan kurtulunca tekrar şirk koşmaya devam ederler.⁸⁶⁴ Şükretmek, şirk koşmanın zıttı olarak Allah’a kullukla beraber zikredilir: “...Andolsun ki Allah’a şirk/ortak koşarsan, amellerin/işlerin şüphesiz boşa gider ve hüsrana uğrayanlardan olursun. Hayır! Yalnız Allah’a kulluk et ve şükredenlerden ol.”⁸⁶⁵

863 39/Zümer, 7

864 6/Enâm, 63-64

865 39/Zümer, 65-66

Gereği gibi şükretmeyip nankörlük yapanları Allah'ın değişmez kanunları cezalandırır. Bu cezalar, bu konudaki âyetlere göre, açlık ve korkuyla cezalandırılma,⁸⁶⁶ nankörlerin helâkı ve ülkelerinin harap olması⁸⁶⁷ ve ekin ve meyvelerinin helâk edilmesi⁸⁶⁸ gibi cezalardır. Esas ceza yeri âhirettir. Şükür ibâdetiyle Allah'a iman ve kulluğunu göstermeyen insanları orada elîm bir azap beklemektedir.

*“Yedi gök, yer ve bunlarda bulunan herkes O’nu tesbih eder. O’nu hamd ile, övgü ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur.”*⁸⁶⁹ buyuruluyor. Allah'ın bütün mahlûkatını kuşatan nimetleri, özellikle insanoğlunu daha çok kucaklamaktadır. Diğer varlıklardan daha çok nimetlere muhatap olduğumuz halde; bir taş kadar, bir çiçek, bir böcek kadar hamd etmeden, şükretmeden, nasıl yaratıkların en şerefli olacağız?

Vücut organlarına şükür, onları Allah'ın istediği doğrultuda kullanmaktır. Diğer nimetler için de aynı hüküm geçerlidir. *“Mü'minin işi tuhaftır, her işi hayırdır. Bu, yalnız mü'mine vergidir/özgüdür. Sevindirici bir işle karşılaşsa şükreder, o iş kendisi hakkında hayırlı olur. Üzücü bir işle karşılaşsa sabreder, kendisi için hayırlı olur.”*⁸⁷⁰

Hayat bir nimettir. Hayatın devamını sağlayan her şey birer nimettir. Allah'ın zatını idrak etmek bir nimettir. İman ise bir insan için en büyük nimettir. Allah'ın bir kuluna iman nasip etmesi, ona olan nimetini tamamlaması demektir. Şükrün başı Allah'ı bilmektir. Allah'ı Rab olarak bilen, O'nun nimet verdiğinin şuurunda olan bir kimse de O'nu sevmeye başlar. Allah'ı seven O'na ibadet eder, O'na hiç bir şeyi şirk koşmayarak O'nun nimet verici olduğunu itiraf eder. Kul bu şuurla eşi ve benzeri olmayan bir Rabbin önünde kulluk yaptığının, bir büyük lezzetle ülfet ettiğinin farkında olur. Bu nedenle Tevhid, yani Allah'ı hakkıyla birlemek şükrün zirvesidir.

“...O, âyetlerimize karşı çok inatçıdır.”

866 16/Nahl, 112

867 28/Kasas, 58

868 34/Sebe, 15-17

869 17/İsrâ, 44

870 Müslim, Zühd 64; Dârimî, Rikak 61; Ahmed bin Hanbel, Müsned V/24

İnat: İnatçı müşrik, Hakk'ı kabul edemez. Kendisine yapılan öğütlere yüz çevirir. Kendi cehâlet ve yanlışları arasında boğulup gider. Aklı ölçü kabul etmez, hakikati öğrenmeyi istemez. Onların inatçı olmaları akıl ve düşünme kabiliyetlerini dumûra uğrattır.

İnkârcılar iki âyette “inatçı zorba” tabiriyle nitelenmiştir. “İşte Âd kav-mi; Rablerinin âyetlerini inkâr ettiler, onun peygamberlerine âsi oldular ve inatçı her zorbanın emrine uydular.”⁸⁷¹; “Peygamberler, fetih istediler. Allah da verdi. Her inatçı zorba da hüsrana uğradı.”⁸⁷²

Velid b. Muğire hem büyüklük taslayan hem de inatçılığıyla temayüz etmiş inkârcıların prototipidir. “Asla! Çünkü o, bizim âyetlerimize karşı alabildiğine inatçıdır.” Hakk'ın delillerine, imanın emirlerine karşı direnmektedir. Peygamber'le (s.a.s.) mücadeleye girişerek, daveti engellemeye çalışmaktadır. Âyete konu olan Velid b. Muğire Allah'ın birliğine ve O'nun gönderdiği esasları inkâr etme hususunda hep karşı çıkan, çekişen birisiydi. Allah'tan gelen esasların doğruluğunu bilmesine rağmen diliyle inkâr ediyordu. Onun bu küfrüne “küfr-i inâdî”; onun bu inadına da “küfür inadî” denilir.

Bir âyet-i kerimede de inat, kâfirin sıfatı olarak “inatçı kâfir” ifadesiyle gelmiştir. “Haydi, ikiniz her inatçı kâfiri hayra bütün hızıyla engel olanı, azgın şüpheciyi Allah ile beraber başka ilâh edineni şiddetli azaba birlikte atın’ der.”⁸⁷³

İnkârcıların bu inatçılık vasfı bir âyette “Küfürde, inkârda ısrar ettiler, ayak dirediler” şeklinde vârid olmuştur. “Gerçekten de imana gelmeleri de böylece günahlarını bağışlamam için onları ne zaman dâvet ettiysem, parmaklarını kulaklarına tıkadılar, elbiselerine büründüler, ayak dirediler, kibirlendikçe kibirlendiler.”⁸⁷⁴

Hidâyete engel olan diğer motivler gibi inatçılık da insandaki fitrî iman kabiliyetini perdelemekte, fitratın uyanmasına mani olmaktadır. İyiliğe engel olmak, aşırı şüphecilik, kibirlenmek, zorbalık yapmak gibi kötü sıfatla-

871 11/Hûd, 59

872 14/İbrâhim, 15

873 50/Kaf, 23-26

874 71/Nûh, 7

rı da beraberinde taşıyan inatçı kâfir, Allah'ın âyetlerine inanmama ve bir kısım insanları da zorbalık yoluyla kendine uydurarak inanmalarına engel olma yolunda inat ve ısrarla direnmiştir. Bu inatçı ve katı tutumuyla kendi batıl inançlarına sımsıkı sarılmış, onun dışındaki düşüncelere zihnini ve kalbini açmamakta ısrar etmiştir. Kur'ân âyetleri karşısında inatçı bir tutum değil de, en azından tarafsız bir tutum sergilese belki de hidayet kapısı kendisine açılabilirdi.⁸⁷⁵

İnsanın hep kendisini düşünmesi, mala düşkün olması çok çirkin bir şeydir. Elinde imkân varken fakiri düşünmeyen, yetime ikram etmeyen insanın Allah'tan ikram beklemeye hakkı yoktur. Allah, verdiği nimetlerle kulunu imtihan eder. Onun, Allah'ın verdiği nimetlerden, başkasına da yardım edip etmediğine bakar. İşte insan düşünmelidir ki, yoksul iken kendisi nasıl sızlanır, Allah kendisine az nimet verince nasıl gücenir, üzülsün; zenginlik zamanında ihtiyacı olanlara yardım etmeyince o âcizler, yetimler, yoksullar da kendisine gücenirler. Malının içinde onların gözleri kalır. O halde insan, Allah'ın âciz, yoksul kullarına ikram etmeli, onları kollamalıdır ki Allah da kendisine ikram edip onu kollasın. Çünkü Allah kullarının hareketlerini gözetlemektedir. Servet, nimet ve mevki bulunca başkalarını hiç düşünmeyen, hatta onları ezen, köle gibi kullanmak isteyen insanlar, bu yüzden helâk edilmiş olan zâlim kavimler gibi davranmış olurlar. Allah'ın, o zâlimlerin üstüne şaklayan kırbacı, bir gün bunların üstüne de şaklar.

*“Âdemoğlu için iki vâdi dolusu mal olsaydı, mutlaka bir üçüncüyü isterdi. Âdemoğlunun iç boşluğunu (karnını) ancak toprak doldurur (gözünü toprak doyurur). Allah tevbe edenleri affeder.”*⁸⁷⁶; *“Âdemoğlu ihtiyarladıkça onda iki şey gençleşir: Mala karşı hırs ve hayata karşı hırs.”*⁸⁷⁷; *“Allah Teâlâ şöyle buyurdu: ‘Ey Âdemoğlu! Kendini kulluğuma/ibâdetime ver, gönlünü zenginlikle doldurayım, fakirliğini kapayayım. Böyle yapmazsan ellerini meşgûliyetle doldururum, fakirliğini de kapamam.’”*⁸⁷⁸; *“Altına tapanlar mel’undur, gümüşe tapanlar mel’undur.”*⁸⁷⁹

875 Abdurrahman Kasapoğlu, Kur’anda İman Psikolojisi, Yalnızkurt Yay., s. 180-182

876 Buhâri, Rikak 10; Müslim, Rikak 116, Hadis no: 1048; Müslim, hadis no: 1048; S. Müslim, Terc. ve Şerhi, 5/465; Tirmizi, Zühd 27, Hadis no: 2338

877 Buhâri, Rikak 5; Müslim, Zekât 115; Hadis no: 1047; Tirmizi, Zühd 28, Hadis no: 2340; İbn Mâce, Zühd 27, Hadis no: 4234

878 Tirmizi, Kıyâmet 31, Hadis no: 2467; İbn Mâce, Zühd 2, Hadis no: 4107

879 Tirmizi, Zühd 42, Hadis no: 2376

“Onu sarp bir yokuşa sürükleyeceğim.” (17. Âyet)

Tamahkâr insanın elindeki mal ve evlât, kendisine azaptır. Çünkü öyleleri hep malın korunmasını düşünürler. Düşündükçe tamahları artar, düşmanları da çoğalır. Vicedânen rahatsız olurlar. Çünkü Allah'ın, kişiye malı ile azâb etmesi, malının kendisini huzursuz edip dertlere sokmasıdır. Evlâdıyla azâb etmesi de, evlâdının kendisine karşı gelmesiyle, çeşitli dertlere ve musîbetlere düşmesiyledir. İnsan çeşitli şekillerde evlâdından çeker.

Şimdi insan şöyle düşünmeli: Acaba sadece karnını doyurabilen orta halli bir insan mı mutludur, yoksa yüz yerde apartmanları, bahçeleri, arsaları, otomobilleri olan zengin mi? Sanıyorum orta halli, kanaatkâr insan daha mutludur. Çünkü onun taşıyacağı yükü yoktur. Ötekinin her apartmanı, her arabası, kendisine ayrı ayrı derttir, yüküdür. Otomobilinin bozulması, kazâ yapması, çalınması; bahçesinin sulanmaması, ürün vermemesi; apatmanının kiracısız kalması veya kiracının kirayı ödememesi, ayrı ayrı dertlerdir. Malı, mal olarak düşünenler için bu böyledir. Ama malı Allah'ın rızâsını kazanmak için bir vâsıta, Allah'ın emâneti bilenler için mal dert olmaz. Onlar ellerinde oldukça malı Allah uğrunda harcarlar. Ellerinden çıkarsa “veren de Allah, alan da Allah” der, üzülmezler. İşte böyle “İyi insanlar için helâl mal, ne güzeldir!”

*“Kim verir ve sakınırsa, en güzeli de tasdik ederse, Biz de onu en kolayla hazırlar, onda başarılı kılarız. Kim cimrilik edip vermez, kendini zengin sayıp hakka boyun eğmez, en güzeli de yalanlarsa, **Biz de onu en zora yöneltiriz.** Öylesi, çukura yuvarlandığı zaman malı kendisine hiç fayda vermez.”⁸⁸⁰*

“Kim Benim zikrimden yüz çevirirse, şüphesiz onun sıkıntılı bir hayatı, geçim sıkıntısı olacak ve biz onu kıyamet günü kör olarak haşredeceğiz.”⁸⁸¹

“Eğer onlar doğru yola girselerdi, kendilerine gürül gürül bol su verirdik. Böylece onları fitneden/sınavdan geçirirdik. Kim Rabbinin zikrinden yüzçevirirse, (Rabbim) onu gittikçe artan çetin bir azâba uğratar.”⁸⁸²

880 92/Leyl, 5-11

881 20/Tâhâ, 123

882 72/Cin, 16-17

“Allah güven (ve) huzur içinde olan bir şehri misal verir ki, o şehrin (hal-kının) rızkı, her taraftan bol bol gelirdi. Fakat Allah’ın nimetlerine nankörlük ettiler de yapmakta oldukları şeylerden dolayı Allah, onlara açlık ve korku elbisesini tattırdı. Andolsun ki, onlara kendilerinden peygamber geldi de onu yalanladılar. Onlar (kendilerine) zulmederlerken azap onları hemen yakala-yıverdi. Artık, Allah’ın size rızık verdiği şeylerden helâl ve temiz olarak yiyin de eğer (gerçekten) yalnız Allah’a ibâdet ediyorsanız, O’nun nimetlerine şük-redin.”⁸⁸³

“Allah, kullarına rızkı bollaştırsaydı, yeryüzünde taşkınlık yapar azarlar-dı. Fakat O, (rızkı) dilediği ölçüde indiriyor. Çünkü O, kullarından haberdar-dır, her şeyi görendir.”⁸⁸⁴

“Göklerde ve yerde ne varsa, hepsi Allah’ındır. Bilinmeli ki, asıl ganî/zen-gin ve övülmeye lâayık olan Allah’tır.”⁸⁸⁵

“Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Babanın evlâdı, evlâdın da babası için hiçbir şey ödeyemeyeceği günden çekinin. Bilin ki, Alla’nın ver-diği söz geçektir. Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın ve ğarûr/aldatacı şeytan, Allah’ın affına güvendirerek sizi kandırmasın.”⁸⁸⁶

“Gerçek şu ki, insan, (ilim ve malda) istiğnâ ederek/zengin olduğunu gö-rerek azar.”⁸⁸⁷

“Çünkü o düşündü ve karar verdi. Kahrolası! Ne biçim karar verdi. Yine kahrolası! Ne biçim karar verdi. Sonra baktı. Sonra surat astı ve yü-zünü ekşitti. Sonra da sırt döndü ve istikbâr etti, büyüklük tasladı. Böyle-ce: ‘Bu, nakledile gelen bir sihirden başka değil’ dedi. ‘Bu, insan sözünden başka değil.’ (18-25. Âyetler)

“Çünkü o düşündü ve karar verdi. Kahrolası! Ne biçim karar verdi. Yine kahrolası! Ne biçim karar verdi...” Düşünüp taşıyor, karar veriyor, karar alıyor, karar veriyor, kararlar üzerinde yoğunlaşıyor. Planlı çalışıyor

883 16/Nahl, 112-114

884 42/Şûrâ, 27

885 31/Lokman, 26

886 31/Lokman, 33

887 96/Alak, 6-7

İslâm düşmanları. Sistemli çalışan kâfirler sistemsiz çalışan Müslümanlara gâlip gelebilir. Onlar bâtil dâva için böyle sistemli, planlı çalışıyorlar; müslümanlar ne yapmalılar? *“İnsanlardan öyleleri vardır ki, Allah’tan başkasını O’na endâd edinir; Allah’ı sever gibi onları severler. İman edenlerde ise, Allah sevgisi daha fazladır.”*⁸⁸⁸

Bu âyetin yaptığı kıyas/karşılaştırma ile düşündüğümüzde, günümüzde iman konusunda ne kadar geçerli not alabileceğimizin muhâsebesini yapmalıyız. “Şu kâfir grubun veya şu bâtil dâvâ adamının gayret ve mücadelesini müslümanlar da yapsa...” diyoruz. Adam, kendisi gibi bir insanın koymuş olduğu kuralların insanlar üzerinde hâkim olması için malını veriyor, canını veriyor. Müslüman da diyor ki: “Bizim de imanımız ve gayretimiz, şu imansızınki kadar olsaydı.” Bu âyette Rabbimiz öyle demiyor. Sizin Allah’a olan sevginiz, onların putlarına olan sevgisinden daha şiddetlidir diyor. Eğer şiddetli değilse, imanımızdan şüphe etmemiz veya zayıf olduğunu kabul etmemiz gerekiyor.

İslâm düşmanları kapalı kapılar arkasında İslâm’a darbe vurmak için ne tür planlar yapıyor, ne çeşit kararlar alıyorlar... Think tank kuruluşları, ARGE birimleri, istihbarat örgütleri, ajanlar, telekulaklar, gizli dinleme cihazları...

İslâmî çalışma yapan dâvâ erleri, bunun bilincinde olmalı ve onlardan korkmadan, ama tedbirde ihmalkârlık da göstermeden çalışmalarını sürdürmelidir. Ne tedbirsizlik ne korkaklık...

“Çünkü o düşündü ve karar verdi. Kahrolası! Ne biçim karar verdi.”

Burada düşünüp karar verme; Müslümanların aleyhine tuzak kurmak, onları hile ile aldatmak, Müslümanları dininden, müslüman olmak isteyenleri bu kararından döndürmek için her türlü şeytanî planları yapmak için aklını şer yolunda, insanları saptırmak için kullanmak kast ediliyor.

İleri Gelenler, Genelde Gizli Dolaplar Çevirir, Hile ve Aldatmaya Başvurur: Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *“Her kentte ileri gelenleri (ekâbirini/büyüklerini), oranın mücrimleri/suçluları kıldık (bir süre kötülük yapmalarına fırsat verdik) ki, orada hile yapsınlar. Onlar kendilerinden*

*başkasına hile/kötülük yapmıyorlar, ama bunun farkında değiller.*⁸⁸⁹ Yani, her beldede, oranın ahlâksız mücrimlerini (suçlu ve günahkârlarını), uluları/ileri gelenleri, reisleri, yöneticileri yaptık. Bunlar, bozgunculuğa daha elverişli ve insanları kendi yalan ve bâtıllarına uydurmaya sevk etme konusunda herkesten daha güçlü olduklarından, Allah (c.c.) âyetle özellikle onları zikretmiştir.⁸⁹⁰ Zeccâc diyor ki: “Ahlâksızlar, günahkârlar, kavmin ileri geleni ve büyüğü olmuşlardır. Çünkü, insanların reisleri olmaları sebebiyle zulmetmeye, hile yapmaya ve insanlara kendi yalan ve yanlışlarını ön planda tutmaya başkalarından daha elverişlidirler.”⁸⁹¹

Niçin Ahlâksızlar, Toplumun Önde Gelenleridir? Ya da Önde Gelenler, Niçin Ahlâksızdır? Evet, niçin ahlâksız ve günahkârlar toplumun ileri gelen ve ulularıdır? Çünkü onlar, ehl-i hakkın gaffeti, za'fiyeti, bölük pörçük olmaları, ehl-i bâtılın kendilerine kolayca musallat olacağını, saldırgan tutum sergileyeceklerini ve kendilerini onlarla (ehl-i hakla) beraber, bütün toplumun başında komutan, lider, ulu kişi tâyin edeceklerini bilmemeleri sebebiyle toplumun önderleri (ekâbir), uluları durumuna gelmişlerdir.

Ehl-i hakkın bölük pörçük olduğu, suçlularla yüz yüze gelmekten korktuğu, ahlâksızların toplanarak birlik beraberlik içerisinde güçlenip durdukları ve arzularını yerine getirmek için öne çıktıkları bir toplumda sünnetullah/Allah'ın kanunu, bu ahlâksız mücrimlerin topluma musallat olmaları, toplumda olmaları, ehl-i hakkı korkak ve cemaatten ayrılmış, işlevsiz fırkalar haline getirmeleri tarzında cereyân etmiştir. Hakkın kendisini koruyacak ve varlığını ortaya koyacak gücünün olması gerekir. Bu gücün olmaması durumunda, taraftarlarıyla birlikte bâtılın gücü ortaya çıkar. Temelsiz ve bâtıl fikir sahibi ahlâksızlar, belirgin bir statü kazanarak toplumun ulusu, komutan ve lideri durumuna gelirler.

Ahlâksız Suçlular Niçin İnsanlara Tuzak Kurarlar? Neden ahlâksız mücrimler, insanlara tuzak kurar, hile yaparlar, haktan yüz çevirtirler, bâtıla sevk eder, fesat ve sapıklığa düşürürler? Ve niçin toplumun liderliğiyle ve önde geleni olmakla yetinmez, insanları kendi işleriyle baş başa bırakmazlar? Çünkü ahlâksız mücrimler, toplum içerisinde hakkın ortaya çıkmasından ve insanların hakkın etrafında toplanmalarından ve böylece

889 6/Enâm, 123

890 İbn Kesir, Kurtubî, Âlûsî

891 Fahreddin Râzî, Mefâtihu'l-Gayb (Tefsir-i Kebir), c. 3, s. 114

elden çıkan liderlikleri ve kaybettikleri mevzîleriyle suçluluklarının yalan ve yanlışlarının anlaşılmasından korkarlar. Bunun için suçlular geçmişte, peygamberlere düşman olmuş, insanları onların dâvetlerinden alıkoymuşlardır. Nitekim aynı şeyi Efendimiz Muhammed (s.a.s.) ve O'na tâbi olan mü'minlere de yaptılar. Ahlâksız suçluların devamlı yöntem ve davranışları şöyle olacaktır: Onlar, hakka dâvet eden mü'minlere her zaman ve zeminde düşmanlık ederler. Bu, her memlekette suçluların büyüklerinden ortaya çıkarak Allah'ın dinine ve bu dinin dâvetçilerine düşman pozisyonunda bulunmak sûretiyle cereyân eden kesin ve değişmez kanunudur. Allah'ın dini, bu suçluların büyüklerini insanlara musallat olan, onları hor ve hakir gören idare ve tasallutlarından soyutlayarak devre dışı bırakmayı emreder.

İnsanların hak dâvâdan alıkonulması: Geçmişte yapıp ettikleri ve her hâl u kârda planlayarak uygulaya geldikleri tuzaklardan biri de, yaldızlı sözlerle, asılsız dedikodularla bu mübârek dâvâyâ attıkları iftirâlarla ve içinde bulundukları sapıklığı insanların nazarında süslemekle insanları haktan saptırmaya çalışırlar. Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır: “...*Hayır, inkâr eden kâfirlere tuzak ve hileleri süslü gösterildi, (hak) yoldan çevrildiler.*”⁸⁹². Mücâhid diyor ki: “Onların tuzağı, içinde bulundukları sapıklık ve gece-gündüz bu sapıklığa dâvetleridir.”⁸⁹³. Onların tuzağı, İslâm'a karşı planladıkları hileleri, şirkleri ve bâtıllarını süslemeleri şeklindedir.⁸⁹⁴

Onların planı varsa, Allah'ın da planı vardır. “*Onlar mekr (plan, strateji, tuzak) kurdular. Allah da bir mekr (plan strateji) kurdu. Allah mekr edenlerin en hayırlısıdır.*”⁸⁹⁵; “*Kötü tuzak, ancak sahibine dolanır.*”⁸⁹⁶

“...İstikbâr etti, büyüklük tasladı.”

‘İstikbar duygusu’, büyüklük kuruntusudur. İstikbar edenlerin hiç biri aslında büyük değildir. Onları büyük ve yüce yapacak bir özellikleri de yoktur. Ancak onlar, kendilerinin büyük olduğu kuruntusu içerisindeyler. Allah (c.c.) şeytana soruyor: “*Sen büyüklük mü taslıyorsun (istikbar mı ediyorsun) yoksa gerçekten sen üstün olanlardan mısın?*”⁸⁹⁷

892 13/Râd, 33

893 İbn Kesir, c. 2, s. 526

894 Tefsîr-i Âlûsî, c. 13, s. 162

895 3/Âl-i İmrân, 54

896 35/Fâtır, 43

897 38/Sâd, 75

Demek ki şeytanın yücelikle bir ilgisi yok. O kendinde bir üstünlük gördü, büyüklendi ve Rabbinin emrini dinlemedi. Bazı insanlar ellerindeki güçlerle, dünyalıklarla veya saltanatla (devlet gücüyle) kendilerini üstün görürler. Allah karşısında kul olduklarını unuturlar da kendilerini Allah'tan müstağni sayarlar (O'na ihtiyaç duymazlar). Bunların bir kısmı, Âhirete inansa bile, yine kendilerinin kurtulacağını düşünürler. Çünkü onlar, ellerinde her çeşit güç ve imkân var zannederler. Bir kısmı da Âhireti inkâr ederler. Hayatın yalnızca bu dünya yaşantısı olduğunu kabul ederler. Sahip oldukları mal, çocuklar ve iktidarla üstünlük taslarlar. Bu dünyalık ve güçle insanlara hükmetmeye, onları kullanmaya, onları köleleştirmeye çalışırlar. İsteklerine kavuşmak için zorbalığa ve zulme başvururlar. Böylece haddi aşarak bağı (azgınlık) ederler. Arzularını gerçekleştirmek yolunda hiç bir yasak ve günah tanımazlar. İşlerine ve hayatlarına kendi 'hevâ'larına göre yön vererek ilâhlığa soyunurlar. İnsanları yönlendirmek ve kullanmak isteyerek Rabliğe yeltenirler.

*“Âyetlerimizi yalanlayıp, onların karşısında istikbâra/büyüklemeğe kapılanlar, işte onlar ateş halkıdır.”*⁸⁹⁸

*“Küfredenlere gelince; Ayetlerimiz size okunuyordu da, siz istikbârda bulunup (karşılarında büyükenip yüz çevirerek) mücrim bir topluluk oldunuz, değil mi?”*⁸⁹⁹

Allah'ın âyetlerine karşı çıkışın temelinde yatan sebep gerçekten 'istikbar' duygusudur. Aynı duygu; Allah önünde ibadet etmekten de hoşlanmaz. Diğer insanları küçümsemek, onlara tepeden bakmak, onlardan tiksirmek, onlara hakeret etmek ve onları çeşitli tuzaklarla kullanmak niyetinin arkasında da istikbar anlayışı vardır.

Yeryüzünde zulme sebep olan, orasını ifsâd eden ve zayıfları ezen kimseler de yine bu istikbar duygusuna sahip olanlar ve bu yüzden taşkınlık yapanlardır.⁹⁰⁰ İktikbar sahibi müstekbirler, insanlara karşı 'bağı' işlerler. Onlara karşı böbürlenip haksızlıkta bulunurlar, onlara hükmetmeye kalkışırlar. İstikbar sahiplerinin tipik özelliklerinden biri de kendi 'hevâ'larına uymalarıdır.

898 7/A'râf, 36

899 45/Câsiye, 31

900 28/Kasas, 39

Onlar, kendilerini güçlü ve üstün gördükleri için ilâhî yasaları tanımazlar ve akıllarına estiği gibi hareket ederler. İnsanlara kötülük yapmak için başvurulan çeşitli hile ve kurnazlıkların arkasında istikbâr vardır.⁹⁰¹ Yeryüzünü zulüm ve kahrıla dolduran ve kitleleri ezen ordular da istikbâr ordularıdır.⁹⁰²

İstikbar duygusu/müstekbirlik, inkârcıların özelliğidir.⁹⁰³ Dünyada Allah'a ve O'nun âyetlerine karşı istikbar edenler için alçaltıcı bir azap vardır.⁹⁰⁴ Allah'ın âyetlerine karşı istikbar edenlere göğün kapıları açılmayacak, onlar deve iğnenin deliğinden geçinceye kadar Cennet'e giremeyecektir. Onlar için Cehennem'de ateşten yataklar hazırlanmıştır.⁹⁰⁵ Allah'a karşı ibadet etmeye istikbar duygusu yüzünden yanaşmayanların sonları da cehennem olacaktır.⁹⁰⁶

Kullara yakışan, Rablerinin huzurunda 'kul' olarak haddini bilmek, bulunduğu konumu doğru tesbit etmektir. Allah'ı tek rab olarak bilip verdiği nimetlere şükretmektir. Güçsüz, zayıf, yaşamak için başkasına muhtaç ve nihayet ölümlü olan insanın kibirlenmeye, iblis gibi Allah'a isyan edip karşı gelmeye hakkı yoktur. İstikbar edenler büyük bir haksızlık içerisinde dirler. Bu nedenle Allah (c.c.) kesinlikle istikbar edenleri sevmez.⁹⁰⁷

Günümüzde büyüklük taslamanın (istikbârın) yansımalarını her yerde görmek mümkün. Zenginler, makam sahipleri, koca koca şirketleri ve fabrikaları olanlar, sistemler, devlet düzenleri, uluslararası kuruluşlar, devlet yöneticileri, sultanlar, krallar, şöhrete ulaşanlar ve daha niceleri 'istikbar' ediyorlar. Allah'a ve O'nun koyduğu ölçülere karşı çirkin bir başkaldırı ve büyüklük duygusu içerisinde kendilerine ve diğer insanlara zulmediyorlar.⁹⁰⁸

901 bk. 35/Fâtır, 43; 31/Lokman, 7; 63/Münâfıkûn, 5

902 bk. 28/Kasas, 39; 25/Furkan, 21

903 7/Âraf, 36, 75-76; 28/Kasas, 76-77

904 46/Ahkaf, 20; 40/Mü'min, 60

905 7/Âraf, 40-41

906 40/Mü'min, 60

907 16/Nahl, 23

908 H. K. Ece, İslâm'ın Temel Kavramları, 317 vd.

Müstekbirler, zayıf bırakılmışları (müstez'af olanları) sömürürler. Onların boyun eğmişlikleri üzerine iktidarlarını sürdürürler. Onların emeği ve kanı üzerine saraylar yaparlar. Onların hizmetleri ve kölelikleri sayesinde eğlence, zevk ve sefa içinde ömür sürerler. Müstekbirler; zor kullanarak, zulmederek, hile ve tuzaklarla insanlara üstünlük sağlarlar.

Kur'an'da ilginç bir örnek anlatılmaktadır: “*Gökte olanlar, yerde olan yürüyenlerden bir kısmı ve melekler Allah’a secde ederler. Onlar asla istikbar etmezler (büyüklük taslamazlar).*”⁹⁰⁹ Hâlbuki müstekbirler, Allah'ın âyetlerine karşı kibirlenirler ve onları yalanlarlar.⁹¹⁰ İçlerinde sakladıkları büyükleme hastalığı yüzünden Allah'a kulluktan, O'na itaat etmekten yüz çevirirler.

Peygamber olarak gönderilen kimselere ilk karşı çıkanlar halk arasında mal ve makam sahibi müstekbirler olmuşlardır. “*Bir peygamber size canımızın istemediği bir şeyi getirdiği zaman istikbar etmediniz mi (büyüklük taslamadınız mı)? Kimini yalanlıyor, kimini öldürüyordunuz.*”⁹¹¹ Bu müstekbirler, peygamberlerin davetlerini, ellerindeki malları ve makamları koruma için reddediyorlardı. Çünkü sahip oldukları konum, onlara insanları sömürme, onlara hâkim olma imkânını veriyordu. Müstekbirler, Peygamberlerin davetine her yola başvurarak karşı koymaya çalışırlar. Gelen peygamberi ve onun davetini yalanlarlar, peygamberi kendi memleketinden sürerler, kimselerini de öldürmeye kalkışırlar.

İslâmî dâvet, insanlar arasında haksız sınıflaşmayı, sömürüyü, soy sop veya mal ve makam üstünlüğünü, zulmü ve baskıyı yasaklıyor. Adâleti ve insanlar arasında eşitliği getiriyor. Üstünlüğün takvada ve diğer insanlara iyilik yapmada olduğunu bildiriyor. Fakat müstekbirlere göre kendileri ya mal, ya makam, ya güç, ya da soy bakımından en üstündürler. Müstekbirler, mutlak hâkimiyetin Allah'a ait olduğunu kabul etmezler. Onlar Tevhid Kelimesindeki gerçeği reddederler. “*Onlara lâ ilâhe illallah (Allah'tan başka tanrı yoktur)*’ denildiğinde şüphesiz istikbar ederler (büyüklük taslarlar).”⁹¹²

Onlar, insanları ezmek için her yolu caiz görürler. Emirleri altına aldıkları insanları zayıf bırakırlar (müstez'af yaparlar) ve onları istedikleri

909 16/Nahl, 49

910 7/Ârâf, 36

911 2/Bakara, 87

912 37/Saffat, 35

gibi yönlendirirler.⁹¹³ Onlar, kendilerinde olan güzel özelliklerden dolayı değil; ellerindeki makam, mal, güç gibi dünyalıklar yüzünden insanlardan üstün oldukları anlayışındadırlar.⁹¹⁴ Onlar, kendi otoritelerine, düzenlerine ve fikirlerine karşı gelen hiç bir kimseden hoşlanmazlar. Kendi düzenlerini yıkacak her çabayı yok etmek için uğraşırlar. Onlar, Allah'ın peygamberlerle gönderdiği dine inanmamak için her türlü bahaneyi bulurlar, imanı ve iman edenleri küçümserler.⁹¹⁵

Müstekbirlik; zulüm, bağy ve tuğyan sonunda ortaya çıkan bir vahşettir. Her müstekbir, haksız yere kibirlenen, gururlanan ve insanlar üzerinde kayıtsız şartsız hüküm sürmek isteyen isyankârdır. *“Yeryüzünde haksız yere kibirlenenleri/müstekbirleşenleri, âyetlerimi anlamaktan çevireceğim.”*⁹¹⁶ Müstekbirlik, Allah'a ait olan bir yetkiyi ve hakkı kendi kudreti ve iradesi altına almak niyetini hayatına ve davranışlarına dayanak kıldığından ilâhlık dâvâsına kalkışmak demektir. İster bunu açıktan açığa söylesin, isterse söylemesin, istikbâr ilâhlık iddiası demektir. Müstekbirlerin amacı, Allah'ın yerine kendilerinin insanların hayatına hükmetmesidir. Müstekbir bu gayesini gerçekleştirmek için, insan neslini, bitkileri ve hayvanları tüketecek kadar fesadını yaygınlaştırabilir.⁹¹⁷

Her müstekbir, hem kâfir ve hem de zâlimdir. Şeytan, kibirlendi ve kâfir oldu. Ancak kâfirlikten önce müstekbir oldu.⁹¹⁸ Kâfirliğin yolu istikbârdan geçmektedir. Allah'a karşı baş kaldıran ve Allah'ın kanunlarını beğenmeyen herkes müstekbirdir.⁹¹⁹

Fertler müstekbir olduğu gibi, düzenler, kavimler, meclisler de müstekbir olabilir. İslâm'ın dışındaki bütün sistemler müstekbir kabul edilir. *“Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse onlar zâlimlerin ta kendileridir.”* (5/ Mâide, 45) Her beşerî ideoloji, Allah'a baş kaldırıp Allah'ın hüküm ve kanunlarını beğenmeme sonucunda ortaya çıkmıştır. Bunun için komünizm, sosyalizm, kapitalizm ve diğer izmler müstekbirdir.

913 31/Lokman, 6

914 41/Fussilet, 15

915 46/Ahkaf, 11

916 7/Arâf, 146

917 28/Kasas, 4

918 Bk. 2/Bakara, 34

919 Bk. 45/Câsiye, 8

Bugün bazı ülkelerde yürürlükte olan zulüm düzenleri tipik ‘istkbar’ örneğidir. Zengin ülkelerin kendi aralarında kurdukları birlikler, ürettikleri politikalar dünyayı daha iyi kontrol altında tutma, daha iyi sömürme amacına yönelik değil midir? Birçok uluslararası teşkilat ne işe yaramaktadır? Bu teşkilatlar zulme uğrayanlara yardım etmeyi beceremezken, karar almak üzere bir araya gelemeyen; çıkarları söz konusu olunca dünyayı nasıl da ayağa kaldırıyorlar? ABD’nin ve pek çok batılı ülkenin bu anlamda müstebkir olduğu açıktır.

Bazı ülkelerdeki diktatörlerin, sulta ve despot yönetimlerin kendi halklarına ve ilâhî vahye karşı tutumları; müstebkirlerin karakterlerini göstermektedir. Onlar, kendi saltanatları ve çıkarları için zulümden ve baskı yapmaktan geri durmazlar. Kendi menfaatleri uğruna halklarının haklarına tecavüz ederler. İktidarlarını sürdürebilmek için her yola başvururlar. Allah’ın insanlar için koyduğu ölçülere kulak asmazlar.

Müstebkirler, toplumun zayıf kimselerini ezer, zayıf olmayan kitleleri zayıf bırakmak için onlara ekonomik ve siyasî baskı yaparlar.⁹²⁰ Peygamberlerin dâvetleri onların kaçışlarını arttırırken,⁹²¹ müttakiler ve mü’min müstazâfların imanını arttırmıştır. Müstebkirler, rasüllerin tehditlerini ve uyarmalarını alayla dinlerler⁹²² ve peygamberlere (ve mü’minlere) “ya dinimize girersiniz, ya da sizi şehirden çıkarırız” derler.⁹²³ Onlar için verilen her ikaz, kendileri için eğlencedir.⁹²⁴ Dâvete kulaklarını tıkar, hiçbir şey duymamış gibi davranırlar. Küfür örtüleri hidayete ulaşmaları için engel teşkil eder.

Bugün mazlum ve mahrum bırakılmış, ezilmiş ve sömürülmüş halklara zulmeden tâğûtî sistemlerin Kur’an’da anlatılan müstebkir portresinden ne farkı vardır? Kaldı ki, biz müstebkiri asıl bugün tanımlamakla mükellefiz. Yaşadığımız hayat şartlarını tüm acımasızlığıyla ağırlaştıran, fıtratımıza uygun İslâm sisteminin kurulmaması için var gücüyle çalışan, Allah’ın diniyle alay eden düzen ve işbirlikçileri, Kur’anî ifadeyle müstebkirlerden başka bir şey değildir.

920 7/A’raf, 75

921 71/Nuh, 6

922 7/A’raf, 77; 21/Enbiyâ, 2

923 7/A’raf, 88

924 21/Enbiyâ, 2

Rasûllerin mirasçısı olan mü'minleri sevmemek, onlarla alay edip onları ezmeye ve sömürmeye çalışmak, müstekbir olmanın en açık ifadesidir. Vesvesesini şeytandan alan, halkın üzerinde görünmez bir baskı oluşturan ve gece gündüz kurduğu desiselerle insanları Rablerine karşı isyana ve küfre çağırان medya, müstekbirlerin Kur'an'da ifadesini bulan mü'minlerle alay etme misyonunu eksiksiz yerine getiriyor.⁹²⁵

Dünyanın günümüzdeki yapısı içerisinde, zayıf bırakılmış müstaz'af kitlelerin, kendilerini ezen zorbalara karşı mücadelesi, ancak müstaz'af halkın tevhîdî bilince sahip olmalarıyla mümkün olacaktır. Hak ve bâtılı birbirinden ayıramayan müstaz'aflar, müstekbirlerin hilelerine kurban gidecek⁹²⁶ ve böylesi müstaz'afların Allah'ın huzurunda şikâyetleri de bir anlam ifade etmeyecektir.⁹²⁷

Kur'an'da bize anlatılan müstaz'af-müstekbir mücadelesinin şartlarını bilmemek, bizi bu mücadelede amellerimizi bâtılın pislîğinden uzak tutacak ve amellerimize bâtılın karışmasını önleyecek bir bilinçten mahrum bırakacaktır. Rabbimiz, kitabında nebevî mücadelenin nasıl olması gerektiğini boşuna anlatmamış, bilâkis onları okuyalım, üzerlerinde düşünelim ve günümüz mücadelesine ışık turalım⁹²⁸ istemiştir. Tâğûtî sistemleri ayakta tutan kimseler, güçsüzlüklerinden şikâyet eden⁹²⁹ zâlim müstaz'aflardır.⁹³⁰ Müstaz'af olan ve fakat müstaz'af olduğunun bilincinde olmayan, müstekbirlerin peşine takılmış, onlardan medet uman⁹³¹ kitlelerin dünyada ve âhirette karşılaştıkları çetin azabı hatırlatmak, üzerimize düşen sorumluluktur.

Tâğutun en örgütlü biçimi olan İslâm dışı düzenler, tüm kurum ve kuruluşları ile, ordusu, bankası, medyası ve tüm işbirlikçileriyle mü'minlere saldırmakta ve onları çeliştili hile ve desiselerle güçsüz bırakmak istemektedir. Güçsüz bırakılan halkların ve baskı uygulanan insanların tevhîdî mücadele içerisinde var olan safi ise, inkılâpçı-ıslahatçı müstaz'afların yanındır.

925 Eşref Altaş, Haksöz, sayı 44, s. 41

926 34/Sebe, 31-33

927 34/Sebe, 31-33

928 22/Hacc, 46; 15/Hicr, 75; 12/Yusuf, 11

929 4/Nisâ, 97

930 34/Sebe, 31

931 34/Sebe, 31-33

Zâlimlere başkaldırıp inkılâpçı bir tavır takınması mümkün olmayan zavallı kadın, çocuk ve ihtiyarları ve akli kapasitesi düşük olanları, Kur'an, "zavallı müstaz'aflar" olarak bize sunmaktadır.⁹³²

Bugün yeryüzünün birçok yerinde katledilen, savaşıacak silâh ve güce sahip olamamış, duâ etmekten, yardımcı istemekten⁹³³ başka çaresi olmayan insanlar, zulme başkaldıramadıklarından mâzurdurlar. Onların bu feryadlarını görmezlikten gelmek, "yenidünya düzeni" müstekbirlerinin ve işbirlikçilerinin müstekbir olmalarından kaynaklanmaktadır. Fakat eli silâh tutan ve yardım gücü yerinde olan, başkaldırma gücüne sahip insanların ve düzenlerin ilgisizliği ise, müstekbirlerin zulmüne ortak olmak demektir.

Müstekbirleri uyarmaktan korkan, zâlimlere itaati fitne ve fesad çıkması diye sürdüren, zulümlere baş eğmeyi sabır diye tahayyül eden, görevlerini ve özellikle emr-i bil mâ'ruf ve nehy-i anil münkeri terkederek, güçleri varken başkaldırmayan insanlar ise zâlimdirler. Aslında kendileri de müstaz'a'f oldukları halde, müstekbirlerle işbirliği yapmaktan çekinmediklerinden dolayı Allah bu gibileri zâlim müstaz'aflar diye nitelemektedir. Zâlim müstaz'aflar, istikbâr düzenini ayakta tutanlardır. Firavun, kendisinden ve mele'sinden güçlü binlerce köleyi ve halk kitlelerini nasıl idare etmektedir. Onlara piramit adı verilen ve bir mezardan/anıtkabirden başka bir şey olmayan dağları nasıl kurduurmaktadır?

Firavun, onların bilinçlerini dondurmuş, büyüyle (medyasıyla) onları uyuşturmuştur. Halkın dinî hassasiyetlerine cevap verecek bir kurum oluşturmuş (Bel'am) ve bu kurum, Allah'ın kitabından konuşuyormuş gibi hareket ederek insanların başkaldırı ve eleştiri hakkını da elinden almıştır. Düzen; vahyi bir kenara atıp nefisini yücelten, âhireti değil; dünyayı ön plânda tutan, şeytana uyan ve aynı zamanda Allah'a yönelen insanları saptıran, işi gücü tâğutlara itaat edilmesi gerektiğini yineleyen bezirgân tipli din adamını/Bel'am'ı yetiştirdimi artık kitleleri uyuşturup saptırması çok basit olmaktadır.

Tâğûti istikbârın oluşturduğu düzenin bu noktasından sonra, tüm kitlelerle "itaat" için uğraşmasına gerek kalmamıştır artık. Kitleleri düşünmekten ve zulmü görmelerini engellemekten sorumlu medya (sihirbaz-

932 4/Nisâ, 75

933 4/Nisâ, 75

lar), kitlelerin fitratlarına yönelişlerini çarçur edip saptırmaktan sorumlu, “uyarsan da uyarmasan da dilini sarkıtıp soluyan köpek”⁹³⁴ gibi şeytana tâbi olan Bel’amlar, kitlelerin ekonomik işlerle ve dünya malıyla oyalanmalarını sağlayan Karun’lar, tâğûtî düzenin devamını sağlamakta, kitlelerin her alandaki fitrata yönelişlerini saptıran müstekbirler artık müstaz’afı; devleti ve vatani korumaya çağırırken Allah ve Rasûlüne değil; şeytana uymayı, Allah’a nankör davranmayı emrederler. Şeytanın zulmünün ve işbirlikçilerinin aslında hiçbir gücü yoktur. Onları güçlü kılan, apaçık bir şekilde, zulme rızâ gösteren müstaz’af, fakat zâlim kimselerdir.

Ülû’l-emr kavramını fesâda uğratmış ve zulüm ve istikbârlarını ülû’l-emr diye müstaz’af insanlara sunmuş müstekbirlere itaati bir görev sayan kimsenin Allah’ın huzuruna çıktığında “emîrlerimize ve büyüklerimize uyduk, onlar da bizi yoldan saptırdılar.”⁹³⁵ demekten başka ileri süreceği hiçbir mâzereti yoktur. Zâlim müstazâflar bu halleriyle ezildiklerinin bile farkına varamamışlardır. Kolektif bilinçlerini üç beş mutlu-putlu azınlığa terk etmiş ve onları denetleme imkânını dahi elde edememiş insanlar, âhirette Rablerine şikâyetlerini arzederken neye uğradıklarını şaşırılmış görüntüsü vereceklerdir.⁹³⁶

Câhiliyye toplumlarında iki sosyolojik toplum karşı karşıyadır: Müstekbirler - Müstaz’af. Temelde sağlıklı ve çelişkili kutupların yer aldığı böyle bir toplumda müstekbirleri; idarî, siyasî ve fikrî zümrelerden oluşan “mele” ile, ekonomik zümrelerden oluşan “mütref” sınıflar oluşturur. Bunların karşısında, bu sınıfların ezdiği biyolojik, rûhî ve zihnî güçsüzlük içinde olan müstaz’af vardır.

Geçmişte olduğu gibi, modern çağda da, özellikle dev iletişim teknolojisini ve araçlarını, eğitim kurumlarını, sanat ve spor alanlarını kontrol eden iktidar seçkinlerinin, bütün bir toplumu, hatta tüm ulusları ve dünyayı her gün biraz daha güçten düşürerek, zaafalarını arttırıp kolayca kumanda ederek yönlendirdikleri söylenebilir.⁹³⁷

934 7/Ârâf, 176

935 33/Ahzâb, 67

936 E. Altaş, Haksöz, 44, s. 42

937 Ali Bulaç, Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, c. 3, s. 82

“Müstekbir, kalbindeki hastalığın⁹³⁸ gözüne de yansıdığı⁹³⁹ kimsedir. O yüzden gözleri sirk aynaları gibi çarpık gösterir. Küçüğü büyük, büyüğü küçük gösteren çukur ve tümsek aynalar gibidir bakışları. Kendilerini dev aynasında, başkalarını da cüce görmeleri bundandır. Hakkı bâtıl ve bâtılı da hak görmeleri de aynı hastalığın belirtisidir.

“Müstekbirler, omuzlarımızda taşıdığımız için büyük gözüktürler; fırlatıp atınca yerde sürünmeğe başlarlar.”

“Kibirilenip büyüklenenin / Aldanma dünyasına.

Dünya benim, diyenin / Gittik dün yasına.”

Bizi, müslümanlığımızdan dolayı küçük göreni, “hayvandan aşağı”,⁹⁴⁰ “yaratıkların en şerlisi”,⁹⁴¹ bir “pislik”,⁹⁴² “sağır, dilsiz, kör ve akılsız”⁹⁴³ görmek zorundayız. “Müstekbirler, önlerine diz çöktüğümüz için büyüktürler; o halde biz de ayağa kalkalım!”

“...*Böylece: ‘Bu, nakledile gelen bir sihirden başka değil’ dedi.*”

Kur’an’ın etkilme gücünü kabul ediyor, ama sebebini kasıtlı olarak sırf inadından dolayı çarpıtıyor.

“...*‘Bu, insan sözünden başka değil (dedi).*”

Şirkin tezâhürü. Allah’a ait özellikleri başkasına vermektir. Burada da, Allah’ın kelâmını başkalarına, insanlara atfediyor. Herkes, başkasını kendisi gibi bilirmiş. Kendisi yalancı, iftiracı, Tanrı adına bazı şeyler uydurmaktan çekinmeyen birisi olduğu için, Muhammed (s.a.s.) gibi hiç yalan söylemeyen el-emin, en emin birine de “Allah’a iftira atıyor” diye bu alçakça iftirayı atabiliyor.

938 2/Bakara, 10

939 2/Bakara, 18

940 7/A’râf, 179

941 8/Enfâl, 55

942 9/Tevbe, 28

943 2/Bakara, 171; 8/Enfâl, 22

“Onu Sekar’a (cehenneme) sokacağım. Sekar’ın ne olduğunu nerden bileceksin? (Geride bir şey) komaz, bırakmaz (her şeyi yakıp yok eder). Durmadan deriler kavurur.” (Âyet, 26-29)

Sûrenin bu bölümünü oluşturan âyetlerde, inatçı kâfirlerin *Sekar’a* sokulacakları; *sekar’ın*, derilerini kavuran, insana doymayan, geriye hiçbir şey bırakmayan bir cehennem olduğu haber verilir. 26-30. âyetlerde, hak ettikleri uhrevî ceza özetlenmiştir. 26. âyette geçen «sekar» kelimesi ateşin isimlerinden olup cehennemin ağır cezalı kısımlarından birini ifade ettiği belirtilir.⁹⁴⁴ 27-28. âyetler ise *sekar* hakkında “hiçbir şeye acımayan, içine atılanları yakan ve insanın derisini kavuran korkunç bir yer” şeklinde detaylar vermektedir.

“Sekar’ın ne olduğunu bilir misin?”

Ey Muhammed! *Sekar’ın* ne olduğunu sana bildiren, ayrıntısıyla anlatan nedir? O ne kadar büyük, müthiş bir azap yurdudur. Sen aklınla onun bütün vasıflarını hakkıyla bilir misin? Mâhiyetini ve özünü kavrayabilir misin? Elbette ki Allah bildirmediğçe sen onun mâhiyetini bilemezsin.

*“En bedbaht olan da ondan kaçınacaktır. O ki, en büyük ateşe yaslancaktır. Sonra o en büyük ateşin içinde ne ölecek, ne de hayat bulacaktır.”*⁹⁴⁵

*“Evet, âyetlerimizi inkâr edenleri, kesin, ateşe atacağız. Derilerinin her yanımda, cezayı tatmaları için, derilerini başka derilerle değiştireceğiz. Gerçekten Allah Azîz’dir, Hakîm’dir.”*⁹⁴⁶

Konumuzla ilgili âyette *Sekar’ın* özelliği olarak şöyle söyleniyor: **“.. (Geride bir şey) komaz, bırakmaz (her şeyi yakıp yok eder).”** Öyle dehşetli bir azap ki, insan, insan olarak yaşadığına bile pişman olacak; azap görmeyen madde olarak, taş-toprak gibi bir varlık olarak yaratılmış olmayı arzulayacak: *“Biz, yakın bir azap ile sizi uyardık. O gün kişi, önceden yaptıklarına bakacak ve kâfir/inkârcı kişi: ‘Keşke toprak olsaydım!’ diyecektir.”*⁹⁴⁷

944 bk. Şevkânî, V, 377

945 87/A’lâ, 11-13

946 4/Nisâ, 56

947 78/Nebe’, 40

Sekar'ın tasviri yine ilgili âyette şöyle yapılıyor: “**...Durmadan deriler kavurur.**” Derilerin kavrulması konusunda başka bir âyette şu açıklama yapılır: “Şüphesiz âyetlerimizi inkâr edenleri gün gelecek bir ateşe sokacağız; onların derileri pişip acı duymaz hale geldikçe, derilerini başka derilerle değiştireceğiz ki acıyı duysunlar. Allah daima üstün ve hakîmdir.”⁹⁴⁸

Deriler, Allah için titremezse, ateşte yanıp titreyecek: “Rabbinden korkanların, bu Kitab'ın etkisinden tüyleri ürperir, derken hem bedenleri ve hem de gönülleri Allah'ın zikrine ısınıp yumuşar...”⁹⁴⁹

Enteresandır; Sakar adlı Cehennemde durmadan kavrulan deriler, kendi aleyhlerine şahitlik yapıp, günahlarını itiraf ederek bu azâbı istemiş olacıklardır: “Nihayet oraya (cehenneme) geldikleri zaman kulakları, gözleri ve derileri, işledikleri şeye karşı onların aleyhine şahitlik edecektir. Derilerine: ‘Niçin aleyhimize şahitlik ettiniz?’ derler. Onlar da: ‘Her şeyi konuşturan Allah, bizi de konuşturdu. İlk defa sizi O yaratmıştır. Yine O'na döndürülüyor-sunuz’ derler.”⁹⁵⁰

Ciltlerin/derilerin bu azâbı, özellikle kendi ciltlerini (bedenlerini) teşhir eden ve bu sebeple nice erkeği ifsad eden ahlaksız kadınlar açısından tam yerinde bir ceza olsa gerektir.

“Üzerinde on dokuz vardır. Cehennem bekçilerini yalnız meleklerden yaptık. Sayılarını da küfürde ısrar edenler için sadece bir fitne kıldık ki, kendilerine kitap verilenler kesin bir bilgiyle inansın; iman edenlerin de imanları artsın; kendilerine kitap verilenler ve iman edenler kuşkuyla kapılmasın. Kalplerinde bir hastalık olanlar ile kâfirler de şöyle desin: ‘Allah bu misalle ne anlatmak istedi?’ İşte Allah, dilediğini böyle saptırır, dilediğini böyle hidâyete erdirir. Rabbinin ordularını O'ndan başka kimse bilmez. Ve o, insanlar için sadece bir öğüttür.” (30-31. Âyetler)

Bu iki âyette; Cehennem bekçilerinin melek olduğu; bunların sayısının, kitap ehli için doğru bilgi, mü'minler için kesin bir inanç, inkârcılar ve hasta kalpliler için de bir imtihan vesilesi kılındığı; Allah'ın iman etmek ve bu yolda ileri gitmek isteyeniyi doğru yola ileteceği, yoldan çıkmak isteyeniyi

948 4/Nisâ, 56

949 39/Zümer, 23

950 41/Fussilet, 20-21

de saptıracağı belirtilir. Gerçekleri dile getiren bu âyetlerin, mü'minlere bir öğüt, inkârcılara da bir uyarı olduğu vurgulanır.

“...Cehennem bekçilerini yalnız meleklerden yaptık.”

Cehennemin on dokuz muhâfızı vardır; ama bunlar dünya muhâfızlarıyla karıştırılmamalıdır. Çünkü bu muhafızlar insan değil, melektir. Onların güç ve kuvvetlerini insanî eşdeğerleri ile kıyas etmen senin ne kadar ahmak olduğunu göstermektedir. Hâlbuki onlar insan değil meleklerdir. Siz, Allah Teâlâ'nın meleklerden ne güçte mahlûklar yarattığını bilemezsiniz. Yüce Rabbimiz şöyle buyuruyor: *“Onun başında iri cüsseli, sert tabiatlı, Allah'ın emirlerine karşı gelmeyen ve emredildikleri şeyleri yapan melekler vardır.”*⁹⁵¹

Cehennemin on dokuz bekçi ve zebanisi asla karşı konulamayan meleklerdendir. Onlar kalabalıklarla karşılarında durulması mümkün olan insan türünden değildirler. Biz Cehennem muhâfızlarını, bekçilerini, görevlilerini Allah'ın emirlerine kayıtsız şartsız itaat eden katı ve sert melekler kıldık. Onları insanlardan yapmadık ki, onlarla mücadele edip galip gelsinler. Melekler insanlardan ve cinlerden farklı özelliklere sahiptirler. Tamamen tarafsızdırlar. Pek büyük bir kuvvet ve heybete sahiptirler. Lazım gelen azapları tatbik gücü yetirmektedirler. Nurdan yaratılmışlardır. Cehennemin sıcaklığından etkilenmezler. Cehennem ehli onlara karşı muhalefet edecek güce sahip değildir. Cehennemdeki görevli meleklerin on dokuz olmasını, sadece müşriklerin sapıklığa ve fitneye düşmeleri için bir imtihan vesilesi kıldık.

“...Sayılarını da küfürde ısrar edenler için sadece bir fitne kıldık.”

Nasıl ki kıblenin tahvili,⁹⁵² Ashâb-ı Kehf'in sayısı⁹⁵³ iman edenle etmeyen ayırmak için birer sınav (fitne) idiyseler,⁹⁵⁴ bu da öyle bir fitnedir.

On dokuz muhâfız meleğin anılması, inkârcılar için bir sınav ve fitnedir. Bu sayının sır ve hikmetini açıklamaya çalışmak isteyenler olmuşsa da, doğrusu bunun akılla bilinebilecek bir ilim işi değil, mutlak bir iman

951 66/Tahrîm, 6

952 2/Bakara, 144

953 18/Kehf, 22

954 2/Bakara, 143

işi olmak üzere bir sınama için olduğu ikinci âyette özellikle anlatılmıştır. Onun için bunun, kayıtsız şartsız bir iman ile inanılması istenen mutlak bir İlâhî haber olduğunu tasdik edip “yorumunu ve mânâsını Allah bilir” demek gerekir. Özet olarak şöyle diyebiliriz: Yüce Allah’ın şimdi sizin tam olarak bilip anlayamayacağınız ve ileride ortaya çıkacak öyle kuvvet ve güçleri vardır ki onların hakikatini ancak kendisi bilir ve sizin ona mutlak sûrette inanmanız gerekir. İşte size onlardan bir örnek haber veriyor. Bu, şu anda imanı olmayan ve kalplerinde bir çürüklük bulunanlar için şaşırtıcı bir sır, bilinmez bir şey gibi gelir. “Böyle kapalı Allah sözü, Peygamber duyurusu mu olur?” diye alay ve inkâra sapmalarına sebep olabilir. Bununla birlikte, kitap ve peygamberin ne demek olduğunu ve gelecek işinin bugünkü işlere kıyas edilerek bilinemeyeceğini, bilenlerin kuşkularını kesecek ve iman yeteneği olanların imanlarını artırır. Bunların yorumuna çalışmayarak mutlak bir iman ile inanır.”⁹⁵⁵

Meleklerden on dokuz adedin söz konusu edilmesi, kâfirlerin fitneye uğramasına, yani sınanmalarına sebep olmuştur. Zemahşeri dedi ki: Onların sayı sebebiyle fitneye maruz kalmaları sebep olarak gösterilmemektedir. Bizzat sayının kendisi sebep olarak gösterilmiştir. Çünkü Yüce Allah: “Onların sayısını da inkâr edenler için ancak bir fitne kıldık.” diye buyurmaktadır. Çünkü yirmiden bir eksik olan bu sayının durumu Allah’a ve O’nun hikmetine itiraz ve alay edip, hikmeti bilmese dahi mü’min gibi boyun eğmeyen kimselerin bu sayı sebebiyle fitneye düşmeleri söz konusudur. Şöyle denilmiş gibidir: Bizim onları bu sayıda kılmamız, bu sayı sebebiyle fitneye düşmeyi gerektirecek bir özelliktir. Bu da mü’minlerin inancının daha bir sağlamlaşması, kâfirlerin de hayret ve şaşkınlığa düşmesi içindir.⁹⁵⁶

“Rabbinin ordularını O’ndan başka kimse bilmez.”

Allah Teâlâ’nın ordusu, Ebu Cehil’in sandığı kadar sadece cehennemin üzerindeki on dokuz zebânîden ibaret değildir. Kaldı ki bu zebânîlerden her biri çok büyük ve çok güçlüdürler. Cehennem muhafızlarının sayısını sâdece Allah’ın bilebileceğine ve bunun bir gayb konusu olduğuna işaret eder. Öyleyse insana düşen görev, onların mâhiyetini, sayısını ve gücünü ancak Allah bilir deyip vahiyle bildirilen gerçeklere hiç kuşku duymadan inanmaktır. Çünkü gerek sekar (cehennem) gerekse bu âyetler, insanın

955 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Yayınları, c. 8, s. 423

956 Zemahşeri, III/288.

menfaati için verilen öğüt ve uyarıdır. Yüce Allah, bu âyetleri, cedelleşme ve çekişme konusu yapılması için değil, bir sakınma ve uyanma vesilesi olması için göndermiştir.

“Rabbinin ordularını ondan başka kimse bilmez.” ifadesi, cehennem bekçilerinin sayısının hikmetini de, Onun her bir ordusunun sayısının hikmetini de ebediyyen Yüce Allah’tan başka hiçbir kimsenin bilmediğine bir işarettir. Bu, “Muhammed’in on dokuzun dışında askeri yok mu?” diyen Ebû Cehil’e ve benzerlerine bir cevaptır. Tirmizi’nin rivâyetine göre Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Sema gıcırdadı, gıcırdamakta da hakkı var. Çünkü orada alının Yüce Allah’a secdeye koymadık dört karışık kadar bir yer dahi yoktur.”

“Rahmân olan Allah’a karşı şu size yardım edecek askerleriniz hani kimlerdir? Kâfirler ancak derin bir gaflet içinde bulunmaktadır.”⁹⁵⁷

“Bizim ordumuz şüphesiz üstün gelecek, gâlip olacaktır.”⁹⁵⁸

“... Allah ona (sükûnet sağlayan) emniyetini indirdi, onu sizin görmediğiniz bir ordu ile destekledi ve kâfir olanların sözünü alçalttı.”⁹⁵⁹

Müslüman, kendini, dâvâsını küçük göremez; sürekli mağlûbiyeti, zilleti kabullenemez. O, Allah’ın askeri olmanın bilinci, onuru ve sorumluluğu içinde yaşar. Dünya bir araya gelse, Allah dilemedikçe senin kılına zarar veremez! Güç, kuvvet sadece O’nundur. Yûnus ve Mûsâ aleyhimâs-selâm öğretir ki, dâvâ adamı müslümanı deniz boğamaz!

İbrâhim (a.s.) örnektir ki, muvahhid tebliğciyi ateş yakamaz!

İsmâil (a.s.) haykırır ki, Allah askeri mücâhidi bıçak kesemez!

Zorba Câlût’un dev cüssesi, çocuk yaştaki Dâvud karşısında mağlup olacaktır. Aynı şekilde zorba İsrail ve Amerika karşısında çocuk yaştaki eli sapanlı Filistin’li gençler Allah’ın izniyle gâlip gelecektir. Ebâbil kuşlarının attığı taşların fil ordusunu yerle bir etmesi gibi muvahhid Filistinli çocukların attığı taşlar da fil gibi İsrail tanklarını silip süpürecektir.

957 67/Mülk, 20

958 37/Sâffât, 173

959 9/Tevbe, 40

Şeytanın hileleri, Firavun'un sihirbazları İslâm'a ve Müslüman dâvâ adamına zarar veremeyecektir. Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh; Güç ve kuvvet, yalnız Allah'a aittir.

Allah'ın dinine yardım edene Allah da yardım edecek, ayaklarını sâbit kılacaktır.⁹⁶⁰

*"Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır."*⁹⁶¹ Her şey Allah'ın askeridir. O dilerse deveye, dilerse pireyle mü'minlere yardım eder. Dilerse, sivrisinekle Nemrutları helâk eder. Kuşlarla Ebreheleri mahveder. İncecik ipliklerden oluşan ağıyla örümcek, kâfir güçleri alt etmeye yeter; hicret-i Rasûl'de olduğu gibi.

Allah, dilerse melekleriyle yardım eder, Bedir'deki gibi.

Dilerse, rüzgâriyla yardım eder, Hendek'teki gibi.

Dilerse zâlim tâğutu bile, yetiştirmesi için sana hizmetçi kılar; Firavun'u Mûsâ'ya (a.s.) yardım ettirdiği gibi.

Ne diyor Kur'an'ımız: *"Gevşemeyin, üzülmeyin; eğer gerçekten dosdoğru iman ediyorsanız siz üstünsünüz, siz gâlipsiniz."*⁹⁶²; *"(Gerçek) mü'minlere yardım etmek Bizim üzerimize haktır."*⁹⁶³

Kim Allah'a (O'nun yardımına) sahip o neden mahrum? Kim Allah'tan mahrum o neye sahip?

Kur'an'da, cehennem işleriyle görevli meleklerin bulunduğu ve bunların sayısının "on dokuz" olduğu bildirildikten sonra bu sayının, sadece bir imtihan vesilesi kılındığı belirtilir ve Allah'ın ordularını O'ndan başka kimse-
nin bilemeyeceği ifade edilir. Bu ifade, meleklerin sayısının çok fazla olduğuna, ancak onların sayısı-
yla ilgili herhangi bir rakam vermenin mümkün olmadığına işaret eder. Açıklamasını yaptığımız bu âyet, meleklerin sayısı-
yla ilgilidir; tabii ki onların gerçek ve kesin sayısını sadece Allah bilir.

960 47/Muhammed, 7

961 48/Fetih, 4, 7

962 3/Âl-i İmrân, 139

963 30/Rûm, 47

“...İman edenlerin de imanları artsın (diye cehennem meleklerinin sayısını 19 yaptık)...”

İman nasıl ve hangi şartlarda artar? En zor şartlarda, en ağır imtihanlar karşısında imanlar daha fazla artar: “Bir kısım insanlar, mü’minlere: ‘düşmanlarınız olan insanlar, size karşı asker topladılar; aman sakının onlardan!’ dediklerinde bu, onların imanlarını bir kat daha arttırdı ve ‘hasbüna’llahu ve ni’me’l-vekîl’, yani, ‘Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!’ dediler. Bunun üzerine, kendilerine hiçbir fenalık dokunmadan, Allah’ın nimet ve keremiyle geri geldiler. Böylece Allah’ın rızâsına uymuş oldular. Allah, büyük kerem sahibidir. İşte o şeytan, ancak kendi dostlarını korkutur. Şu halde, eğer iman etmiş kimselerseniz onlardan korkmayın, Benden korkun.”⁹⁶⁴

“**On dokuz**” ifadesine gelince: Kimine göre bu rakam cehennemdeki görevli meleklerin (zebânîlerin) sayısıdır. Kimine göre haftanın yedi günü ve senenin on iki ayı (7+12) olmak üzere azaptaki sürekliliğin anlatımıdır. Bize göre ise bu âyetler müteşabihdir; birbirine benzer birden çok güzel anlamları vardır.

“**İman edenlerin de imanı artsın.**” ifadesi, imanın artıp eksildiğine bir delildir. Yani iman itaat ile artar, ma’siyet ile eksilir. Çoğunluğun görüşü budur. Kitab Ehli ile mü’minler hakkında onların kesin inançları ve imanlarının arttığı kabul edildikten sonra, şüphelerinin söz konusu olmayacağına belirtilmesi ise, tekid ve pekiştirme babındandır. Şöyle denilmiş gibidir: Onlar o kadar kesin bir inanca sahiptirler ki, artık bundan sonra şüphe ve tereddütleri söz konusu olmaz. Gerçek şu ki; kesin bir inanca sahip olan bir kimse, bazen delilin herhangi bir önermesinde gaflete düşebilir ve tekrar şüpheye düşebilir. Yine bu ifadeler ile onların dışındakilerin durumuna bir işarette bulunmaktadır. Şöyle denilmiş gibidir: İşte onların durumu sapık ve kâfirlerden şüphe içerisinde olanların durumundan farklı olmalıdır.

“Ve iman edenler kuşkuya kapılmasın (diye)...”

Meraklarımızla da imtihan oluyoruz. Gerekli, faydalı hususları mı merak edip ilmimizi arttıracamız, yoksa mâlâyani cinsinden hiçbir faydası olmayan hususları mı merak edeceğiz?

Bununla da sınanmaktayız. Mü'minler Allah'ın takdir ve yaratmasını "vardır bir hikmeti" diye karşılar ve: "Ona iman ettik; hepsi Rabbimiz tarafından'dır' derler."⁹⁶⁵

"...Kendilerine kitap verilenler ve iman edenler kuşkuya kapılmasın. Kalplerinde bir hastalık olanlar ile kâfirler de şöyle desin: 'Allah bu misalle ne anlatmak istedi?'..." Bu sayının söz konusu edilmesi ile Tevrat ve İncil verilenlerin, Muhammed (s.a.s.)'in peygamberliğinin doğruluğuna dair kesin inançları daha da artmış oldu. Çünkü cehennem bekçilerinin belirtilen bu sayısı ellerinde-kilere uygun düşmektedir. Aynı şekilde bu böylelikle müminlerin imanının artması sonucunu da vermiştir. Çünkü onlar Allah'ın Kitab'ında bulunan hükümleri her tasdik ettikçe iman etmiş olurlar. Sonra da cehennem bekçilerinin sayısını tasdik ettikleri için de imanları artmış oldu. Aynı şekilde bu kendilerine kitap verilip, Muhammed (s.a.s.)'in ashabından cehennem bekçilerinin on dokuz olduğunu tasdik edenlerin şüphelerini de ortadan kaldırır. Yine bu hicretten sonra ortaya çıkacak, kalplerinde şüphe ve münafıklık bulunan Medine münafıkları ile Yahudi ve Hristiyanların kâfir olanlarının şöyle demelerine sebep olmuştur: Allah cehennem bekçileri için bu alışılmadık sayıyı söz konusu ederek neyi söylemek istemiştir? Onların bu şekilde bir soru sormalarından, maksat bu Kitab'ın Allah tarafından gelmiş olduğunu uzak bir ihtimal olarak görmek ve hatta Allah'tan geldiğini inkâr etmektir. Yani Yüce Allah bu hayret verici sayıyı söz konusu ederek neyi kastetmiştir?

"İşte Allah, dilediğini böyle saptırır, dilediğini böyle hidâyete erdirir." Bundan maksat, zahiren anlaşılan saptırmak ve hidâyetin, Yüce Allah tarafından yapılan şeyler olduğu değildir. Yüce Allah'ın bazılarını sapmaya, diğer başkalarını da hidâyete mecbur ettiği de kastedilmemektedir. Bundan maksat Yüce Allah'ın kulları hakkındaki sünnetlerinden birisini tespit etmektir. Bu da Allah'ın yaratmış olduğu sebepler ile sonuçlar arasındaki bağlantıyı ortaya koymaktır. Sapıtan bir kimse ancak kendisi ve kendi tercihi ile saptır. Hidâyet bulan bir kimse de ancak kendi irade ve tercihi ile saptır. Bundan sonra Yüce Allah sapıtanların sapıklığını arttırarak onları hidâyetin işaret taşlarından uzaklaştırır. Buna sebep ise onların kötü seçimleri, istidatları ve inatlarıdır. Diğer taraftan Yüce Allah müminlerin de imanını, onlara hidâyet ve doğruluk yollarını izleme muvaffakiyeti vere-

965 3/Âl-i İmrân, 7

rek ve güzel seçimleri sebebiyle arttırır. Kâinatta hiçbir şey, Allah’a rağmen meydana gelmez. Meydana gelen her bir şey O’nun iradesi ve dilemesi ile olur. İsterse O’nun emrettiği ve sevdiği şeylerin aksi olsun.

“Üzerinde on dokuz vardır.”

Bu âyet, günümüzde öylesine farklı yorumlandı ki, on dokuz denilince hemen akıllara 19 mucizesi(!) gelmektedir. Sözüm ona, Kur’an’ı 19 rakamının sihirli, gizemli matematiksel kotlarıyla bir mucize olarak ispatlamayı amaçlayan bir hârika...

19, Bir Mucize Olabilir mi?

Herhangi bir konuda bütün aktivitesini yoğunlaştıran bir insan, o alanda mutlaka herkesten farklı bir sonuç elde edecektir. Ama önemli olan, varılan sonucun Allah’ın dinine, Kitabı’na uygun olmasıdır, kabule şâyan olmasıdır. Birileri de 19 değil de sadece 9 rakamı üzerinde dursa o da birtakım izafi tenasübler bulabilir.

Bunlar belki güzel şeyler, sanatsal, matematiksel olgular olarak kabul edilebilir; ama hepsi o kadar! Hele de bu mucize(!) kimilerini peygamber ilan ediyor, kimi kan dökücü zorbaları kutsallaştırıyor; hiçbir peygamberin bilgi sahibi olmadığı, ilmi sadece Allah’a ait olan kıyametin vaktini kaydediyorsa, bunun bir tür falcılık olduğuna hükmedilir.

Doğrusu, tarih boyunca hiç bu kadar esrarlı, bunca metamatiksel hesapla, kütük söker gibi Kur’an’dan zorla sökülen, kotarılan bir mucize ne duyulmuş ne de görülmüştür. Hz. Peygamber’in 19 mucizesinden haberdar olmadığı mâlumdur. (Tabii Hz. Ebubekir, Ömer de öyle...) Burada akla şu nahoş soru geliyor: Acaba Allahu Teâlâ kulu ve elçisi Muhammed’den bu mucizeyi niye esirgedi yahut da, elinin altındaki vahiylerde gizli bir hazine gibi durmakta olan bu sırrı elçisine azıcık olsun niçin ifşâ etmedi? (Hâşâ). Şüphesiz Allah böyle bir mucize gizlemiş değildir.

Müşriklerin Peygamber'den (s.a.s.) istedikleri değişik mucize istekleri reddedilmiştir.⁹⁶⁶ Ve bu reddedişin ertesinde hiç değilse 19'a dair bir ipucu verilebilir, "gidin mucize istiyorsanız, Kur'an'da böyle matematiksel bir mucize var, onu keşfedin budalalar!" diyebilirdi.

Kur'an apaçık bir kitaptır. (Kitabun mübîn)⁹⁶⁷ Bu apaçık kitabın 1400 senedir (peygamber dâhil) anlaşılamayan, bilinememiş, fark edilmemiş bir mucize ile muttasıf olması, apaçıklık vasfına bir nâkısadır diye düşünüyoruz. Hatta daha da ileri giderek, kapalı muğlâk, hele de bırakın matematik bilmeyi; okuma-yazması bile olmayan insanların ölünceye kadar künhüne vâkıf olamayacakları bir kitap profili çıkıyor karşımıza.

19 Mucizesi denen birtakım matematiksel hesapları Edip Yüksel ilk defa 1974 yılında vaki olan bir mucize gibi lanse ediyorsa da, aslında bu hesap, çok uzun bir geçmişi olan hurufiliğin, cifirciliğin (ebced hesabı) modern bir versiyonundan, biraz daha ince elenip sık dokunmuşundan başka bir şey değildir.

Kıyâmetin Vakti

Hiç şüphe yok ki 19 mucizesinin batıllığını tescil eden en iyi kanıt, kıyâmetin vaktini bildirmeye(!) yeltenmesidir. Bu cüretkâr tavrın izahı mümkün değildir. Kur'an'ın hiçbir yerinde kıyâmetin vakti saati bildirilmemiş, en ufak bir ipucu dahi verilmemiştir. Ayetler kıyâmet bilgisinin tamamen Allah'a ait olduğunu açıklarlar.

Üstelik kıyâmetin ansızın geleceği bildirilir Kur'an'da.⁹⁶⁸ Hâlbuki Reşad Halife ve şâkirdi Edip Yüksel 2280 yılını kıyâmet yılı ilan etmekle "ansızın" olma özelliğini bertaraf etmiş olmaktadırlar.

Kur'an Eksik mi?

19 sayısının tüm büyümlü özellikleri, tüm Kur'an'a uymuyor. Bazı âyetler, bu uydurma mucize ile çelişiyor. İşte, bu sayının bir fitne, bir sınav olduğu ortaya çıkıyor. Tercihini Kur'an'dan yana mı, 19 rakamının büyüğünden

966 17/İsrâ, 90-95

967 43/Zuhruf, 2

968 16/Nahl, 77; 6/Enâm, 31; 22/Hacc, 55 vb.

yana mı yapacak insan imtihana tâbi tutuluyor. Ve 19'u savunanlar, hiç tereddüt etmeden bazı âyetleri 19'a kurban edip inkâr etmekten çekinmiyorlar. Edip Yüksel ve 19 mucizesini her şeyiyle savunanlar, Tevbe sûresinin son iki âyetinin Kur'an'dan olmadığını, Kur'an'a yanlış olarak ilâve edildiğini iddia ediyorlar. E. Yüksel, Bu âyetlerin Kur'an'da olmaması gerektiğine kendini o kadar şartlandırmış ki, bu konuda vahiy aldığını bile iddia edebiliyor.⁹⁶⁹

“...Ve o, insanlar için sadece bir öğüttür.”

Yüce Allah cehennemi, cehennemin niteliklerini, onun pek büyük bir belâ ve musibet olduğunu, onun sürekli olarak insanlar için bir korku ve uyarı olduğunu inkâr eden herkesi “ama öyle yapmıyorlar (öğüt almıyorlar)” anlamındaki ifade ve işaret ile uyarıp bu durumdan vazgeçmelerini istemektedir.

“Hayır; andolsun Ay’a,” (32. Âyet)

Yüce Allah şereflerini yüceltmek ve bunlarda ortaya çıkan hususlara, bunlardaki Yüce Allah'ın hayret verici kudretine ve bunları var etmekle varlık âleminin ayakta durduğuna dikkat çekmek üzere aya, geceye ve sabaha yemin etmektedir. Hakkında yemin edilen husus ise Sekar'ın (cehennemin) musibetlerden birisi olduğu, onun insanlar için bir uyarıp korkutucu ya da uyarıp korkutma özelliğine sahip olduğudur. Hasan-ı Basri der ki: Allah'a yemin ederim ki O, yaratıkları ondan daha büyük bir musibetle uyarıp korkutmuş değildir.

Cenâb-ı Hak, hemen her gece gördüğümüz halde, ibret nazarıyla bakmadığımız kâinat âyetlerinden Ay'a dikkatimizi çekmek istiyor. Nerede ise görülemeyecek derecede küçük bir kavis olarak görünmeye başlayan, yüzü aydınlıkla doluncaya kadar devamlı bir şekilde büyüyen, güzel, sâkin, akıcı, rüyamsı aydınlığını yeryüzüne salan, sonra başladığı gibi geri dönüp görülmeyecek derecede küçücük bir çizgicik halinde küçülen ve boşlukta gizlenen ay...

“Dönüp gittiği zaman geceye,” (33. Âyet)

Leyl, bütün türevleri ile karanlığı ifade etmektedir. Leylun elyelu ifadesi ise çok karanlık demektir. Güneşin batışından, fecr-i sâdık yahut güneşin doğuşuna kadar olan süre gece olarak kabul edilmektedir.⁹⁷⁰

Kur’ân’da esas olan, gecenin istirahat vakti oluşudur. Ancak geceleyin ibâdet övgüye daha lâayık,⁹⁷¹ ihlâsı yakalamaya daha müsait bir zaman⁹⁷² olarak belirtilmiştir.

Kur’ân’da 92 yerde zikredilen “leyl” kelimesi, hep Allah’ın kudretine delil olarak gösterilen süreklilik arz eden bir yapıdadır.

Kozmolojinin hareketi ile işleyen leyl/gece âhiret sahnesinde görülmemektedir. Zira evrenin yapısının bozulmasıyla varlık sahnesinden silinmiş olur. Geceyi yaratan Allah,⁹⁷³ onun işlevini dünyevî hayatın hizmetine sunmuştur.

“Gecenin ve gündüzün değişmesi O’nun eseridir.”⁹⁷⁴; “Onun rahmeti cümlesindendir ki O sizin faydanız için de, sükûn ve istirahat etmeniz için geceyi ve gündüzü fazlu kereminden rızkınızı aramanız için yaratmıştır. Ta ki şükredesiniz.”⁹⁷⁵

Gecesini diriltemeyenin gündüzü de ölmüştür. Gündüzün yiğidi olmak, gecenin âbidi olmaktan geçer. İç zenginliğin elde edilmesinde mekândan (kalpden) sonra ikinci önemli faktör zamandır. Elbet geceler de gündüzler de Allah’ındır. Ne ki, iç zenginliğin elde edilmesinde en müsait zaman olan geceyi kazanmamız gerekiyor. Çünkü gökler gece vakti sıyrırırlar duvaklarını. Gece, amellerin Allah katına arzedildiği müstesnâ zamandır.

Çağdaş zaman anlayışıyla İslâm’ın zaman anlayışı taban tabana zıt. Bu zıtlık, zamanı kullanmada da kendini gösteriyor. Allah Kur’ân’da çeşitli zaman parçaları üzerine yemin eder: “*Ve’l-asr, ve’l-leyl, ve’s-subh, ve’d-duhâ*

970 el-Ferâhîdî, VIII; 363; el-Cevherî, V, 1815; er-Râgıb el-İsfahânî, s. 457; ez-Zebîdî, VIII, 109

971 25/Furkan, 47, 64

972 73/Müzzemmil, 2-8

973 21/Enbiyâ, 33

974 23/Mü’minûn, 80

975 28/Kasas, 73

(*Asra, geceye, sabaha, kuşluğa yemin olsun*)” gibi. Bu yeminler, zamanın iz-zetinin İlâhî dille tescilidir. Zaman azizdir, ne kadar çok olursa olsun değe-rinden bir şey kaybetmez. Aynen su gibi. Zaman hayattır, zamanı israf, ha-yatı israftır, yani intihardır. Hayatını bozuk para gibi harcayanlara Allah’tan umut kesmemelerini tavsiye eden âyet “*esrefû alâ enfusihim (nefislerini israf edenler)*”⁹⁷⁶ tasvirini yapar.

Allah Rasûlü ve ashâbı aylarca -belki de yıllarca- teheccüd için zorunlu olarak kalkmışlar, hatta bu vecibeyi hafifleten âyet nâzil olduktan sonra bile bu namaz Rasûlullah için “*Ve gecenin bir kısmında uykunu bölerek sana özgü bir nâfile namaz kıl*”⁹⁷⁷ emriyle farzietini muhâfaza etmiştir.

En güzel örneğimiz olan Rasûlullah’ın gecesi bizim gecemize niçin ör-nek olmamaktadır? Onun iç dünyasının, Rabbi tarafından nasıl zenginleş-tirildiğinin delili olan bu âyetler niçin bizim iç dünyamızı da zenginleştir-mesin? Rasûlün sünnetlerine sarılması gereken bizler ona has farzlara karşı niçin bu denli lâkayt davranabiliyoruz? Dahası insan, her şeyin olduğu gibi zamanın da yaratıcısı olan Allah tarafından “elverişli” olarak nitelenen gece adlı serveti nasıl hovardaca harcayabiliyor?

Eğer gündüzünüz güzelse, geceniz de güzel olacak; geceniz güzelse sabahınız da (yeniden dirilişiniz) güzel olacaktır. Bunlar birbirine bağlı şeyler. Böylesi bir ortamda gecesinin hesabını veremeyenin gündüzünün hesabını verebilmesi ne mümkün? Her şeyin el ayak çektiği bir özge vakitte cansızlar, canlılar ve sâlihlerle birlikte bu evrensel koroya eşlik etmenin in-sanın iç dünyasında ne ufuklar açacağını düşünebiliyor musunuz?

Gündüzleri imanlarımızı gevreten bireysel ve toplumsal ilişkilerin, tuğyan ırmağına dönen caddelerin, bulaşıcı bir biçimde ta yüreklere kadar sirâyet eden riddet, cehâlet ve inanç sefâletinin iç dünyamızdaki tahrîbâtı-nı gecenin rahmetinden yararlanarak onaramıyorsak, kalbimizin kıyâmeti yakın demektir.

976 39/Zümer, 53

977 17/İsrâ, 79

Geceleyin iç coğrafyamızda edindiğimiz tecrübeyi gündüzün dış dünyamıza aktaralım. Bilelim ki, gecenin bir vaktinde sıcak yataklarına elvedâ diyenler; kendi adına, toplum adına; kana, sömürüye ve zulme doymayan müstekbirler elinde oyuncak olan mazlum ümmet adına, her gün imanı kundaklanan sayısız insan adına, hâcet kapısının eşiğini aşındıranlar kuracaktır geleceği. Çünkü her toplumsal değişimin tohumu önce yüreklerde çimlenir ve baharın ilk goncaları göğüslerde açar. Sözü vardır Allah'ın;⁹⁷⁸ “sâlih” olma liyâkatini elde eden kullarına verecektir toprağın ve suyun emânetini.⁹⁷⁹

Gün boyu zorlu bir mücâdeleye giren, bütün çabasını insanlara dâvâsını anlatmak için harcayan bir dâvetçinin gece ciddi bir zihinsel hazırlık yapması gerekir. İşte bu fikrî/kalbî hazırlığın yapılabileceği en elverişli zaman; gece vaktidir.

“Ağardığı zaman sabaha” (34. Âyet)

Subh, sabah demektir. Bu kelimenin kapsadığı süre, sabah namazıyla güneş doğuncaya kadar olan sınırlar içinde yorumlanmıştır. Kur'an'da sabah kelimesi ve istikakı kırk beş yerde geçmektedir. Sabah anlamındaki fecr kelimesinin ifade ettiği zaman karanlıktan kurtuluş mücadelesidir. Nitekim fecr-i kâzipte, bu mücadele görülmektedir. Hâlbuki sabahın ifade ettiği mânâda böyle bir mücadele yoktur. Sabah kelimesinin istikakında, sâra mânâsında nâkıs fiil olarak değişim ifade edenler olduğu gibi, tam fiil olarak kullanılıp sabah vaktini belirleyenler de vardır. Binâenaleyh her sabah bir değişimdir, fakat her değişim bir sabah değildir.

Çağdaş zaman anlayışı, ünlü tâbirle akşamcıdır, yaratılışın doğasına aykırıdır. Allah'ın belli maksada mebnî olarak yarattığı geceyi amacının dışında hovardaca kullanmak, çağdaş insanın tabiatı haline getirildi. İslâmî anlayışta zaman, doğasına en elverişli biçimde kullanılır. Mü'min, üzerine güneşi doğdurmaz, güneşin üzerine kendisi doğar. Zamanı kullanmada İslâm, tâbir câizse *sabahçıdır*. Bu nedenle, sabahın diriltici dinginliğinden en çok Müslümanlar yararlanır.

“Gerçekten o, büyüklerden biridir.” (35. Âyet)

978 7/A'râf, 128

979 Mustafa İslâmoğlu, Yürek Devleti, Denge Y., s. 73-78

Yüce Allah'ın aya, geceye ve sabaha, cehennemin en büyük musibetlerden birisi olduğuna dair yemin etmesi ise durumun dehşetini, vehâmetini daha da arttırmaktadır.

Muhakkak işkence ve azap merkezi olan Sekar adlı cehennem, benzeri bulunmayan büyük musibetlerden ve korkunç belâ ve felâketlerden biridir. Onunla nasıl alay eder ve onu yalanlarsınız?

Nasıl ki ay, gece, gündüz Allah'ın kudretinin büyük işaretleri ise, cehennem de böyle Allah'ın büyük kudretinin bir nişanesidir. Eğer ayı meydana getirmek, gece ve gündüzü bir düzen içerisinde peşisıra getirmek mümkünse, niye o zaman cehennemi meydana getirmek gayr-i mümkün olsun?

“İnsanlar için bir uyarıcıdır.” (36. Âyet)

Kur'an, diri olanları uyarıp inzâr etmek, korkutmak ve küfre sapanların üzerine sözün hak olması için indirilmiştir. *“Biz ona (Peygamber'e) şiiir öğretmedik. Zaten ona yaraşmazdı da. Onun söyledikleri, ancak Allah'tan gelmiş bir öğüt ve apaçık bir Kur'an'dır. Hayy/ Diri olanları uyarsın ve kâfirler cezayı hak etsinler diye (indirilmiştir.)”*⁹⁸⁰

Ayette geçen “hayy/diri” kelimesi için müfessir Zemahşeri şöyle demektedir: “Diri olandan maksat, akıllı olan ve düşünen kimselerdir. Çünkü gâfil olan tıpkı ölü gibidir. Yahut da diri olan, inandığı ve iman ile yaşadığı bilinen kimselerdir. *“Sen ancak zikre (Kur'an'a) uyan ve görmeden Rahman'dan korkan kimseyi inzâr edip uyabilirsin. İşte böylesini, bir mağfiret ve güzel bir mükâfatla müjdele.”*⁹⁸¹

“Sizlerden öne geçmek veya geride kalmak isteyenler için.” (37. Âyet)

Cehennem ateşi hayır ve itaate doğru ilerlemek isteyen kimseler ile geri kalıp şerre ve ma'siyete doğru gitmek isteyen kimseler için bir uyarıcıdır, korkutucudur.

980 36/Yâsin, 69-70

981 36/Yâsin, 11

“Hayırda öne geçmek, iman edip sâlih/iyi işler yaparak Allah’a yaklaşmak isteyen veya imandan ve hayırdan, iyi amelden geri kalıp uyarılara kulak vermeyen kimseler” olarak yorumlanmıştır.

Hayırda, sâlih amelde öne geçenler, Kur’an’da “sâbıkun” olarak zikredilir. “Sonra, Kitab’ı, kullarımız arasından seçtiklerimize verdik. Onlardan (insanlardan) kimi kendisine zulmeder, kimi ortadadır, kimi de Allah’ın izniyle hayırlarda öne geçmek için yarışır. İşte büyük fazilet budur.”⁹⁸²; “İşte onlar, hayırlara/iyiliklere koşuşurlar ve hayır için yarışırlar.”⁹⁸³; “Hayırda önde olanlar, (ecirde de) öndedirler.”⁹⁸⁴; “Rabbinizden bir mağfirete; Allah’a ve peygamberlerine iman edenler için hazırlanmış olup genişliği gökle yerin genişliği kadar olan cennete koşuşun. Öne geçmek için yarışın. İşte bu, Allah’ın lütfudur ki, onu dilediğine verir. Allah büyük lütf sahibidir.”⁹⁸⁵

“Her bir nefis kazandıkları karşılığında rehin alınmıştır.” (38. Âyet)

Her insanın (âkıbeti) kendi kazandıklarına bağlıdır. Her nefis kazandıkları karşılığında rehin alınmıştır. Yani her nefis ameli karşılığında alıkonulmuş ve onun karşılığında rehin olarak alınmış, kıyamet gününde daha önceden işlemiş olduğu ameller sebebiyle tutuklanmış olacaktır. Eğer hayır işlemişse bu onu kurtarır ve hürriyetine kavuşturur, şâyet işlediği şer ise bu da onu helâka sürükler.

Âkıl-bâliğ olup emir ve yasaklarla mükellef olan her insan ve her cin dünyada işlediği günahına karşılık Allah katında rehin olarak tutulacaktır. Her nefis kazancına bağlıdır. Yani Allah katında borçlu olarak kazancına rehindir. Üzerindeki borçları ve cezaları ödemedikçe bırakılmaz. Mutluluğu ve felaketi kazancına uygun düşer. Çalışır güzel işler yapar, Allah’a borçlarını öderse kendisini kurtarır. İnkâr ve isyan ederse cezaya uğratılır.

*“Her insanın amelini (veya kaderini) boynuna bağladık. İnsan için kıyâmet gününde, açılmış olarak önüne konacak bir kitap çıkarırız.”*⁹⁸⁶ Hesap Günü, her insan, yapmış olduğu bütün kötü fiiller için rehin olarak tutulacaktır. Elmalı Muhammed Hamdi Yazır diyor ki: “Her nefis kazancına

982 35/Fâtır, 32

983 23/Mü’minûn, 61

984 56/Vâkıa, 10

985 57/Hadîd, 21

986 17/İsrâ, 13

bağlıdır. Yani Allah katında borçlu olarak kazancına rehindir. Mutluluğu ve felaketi kazancına uygun düşer. Çalışır güzel işler yapar, Allah'a borçlarını öderse kendisini kurtarır.⁹⁸⁷

Her nefsin yaptıklarına karşılık rehin olarak gösterilmesi, sorumluluğun ferdî olduğunu, her insanın dünyadaki iman ve itaatine göre hesap gününde ödül veya ceza alacağını, geleceğinin buna bağlı olduğunu ifade eder. Kısacası insana ebedî kurtuluşu sağlayacak olan da onu ebedî felâkete götürecek olan da benimsediği inancın doğruluğu veya yanlışlığı, amellerinin İlâhî iradeye uygun veya aykırı oluşudur. İnancı bâtil, ameli bozuk olanı en yakınları bile kurtaramaz; nitekim Hz. Nûh öz oğlunu, Hz. İbrahim öz babasını kurtaramamıştır.⁹⁸⁸

İnsanın Sorumluluğu

Bu âyet, insanın davranış özgürlüğü ve sorumluluğu ile ilgilidir. Bu âyetin beyanına göre Hesap Günü, her sorumlu can kazancına rehindir; yani onun göreceği karşılık, kazancıyla mütenâsip olacaktır. Bu gerçek, âyetin sonunda yer alan *rehine* sözcüğü ile ifade edilmiştir. Çünkü *rehine* sözcüğü, *durmak*, *menetmek*, *alıkoymak*, *karşılık* ve *kefil* gibi anlamlar taşıyan *r h n* kökünün türemiş şeklidir. *Rehine* kelimesi burada, “her insanın yaptığıının kefil, yani yaptıklarından sorumlu olduğu” anlamına gelir.

Eğer insan, iyi çalışıp güzel işler yaparak Allah'a olan borçlarını öderse O'ndan ikram görür ve kendini kurtarır. Aksi halde, eli boş kalır ve hak ettiği cezayı çeker.

Yüce Allah, dilediğini yapar ve her şeye güç yetirir. Ancak O, rastgele iş yapmaz; kendi hikmeti ve adaletiyle koyduğu yasaları ihlâl etmez. Bunun için Allah, insana tanıdığı irade ve özgürlük alanına müdahale etmez. O, ahlâk alanını kişinin özgür irade ve tercihinin bırakır. İşte bu yüzden insan, kendi iradesiyle yaptığı davranışlardan sorumludur. İnsanın felâhı veya felaketi, kendi kazancına bağlıdır.⁹⁸⁹

987 Geniş bilgi için Tûr sûresindeki “Herkes kendi kazancına bağlıdır.” (52/Tûr, 21) âyetinin tefsirine bkz.; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Yayınları, 8/427.

988 Bk. 11/Hûd, 45-46; 9/Tevbe, 114

989 Fahrettin Yıldız, Tefsir Dersi Notları 1

Her öz, sorumluluğunu ve yükünü kendi omuzlarında taşır. Kendini nereye koymak isterse oraya koyar. Özünü ya ilerletir, ya geriye götürür. Ya onurlandırır ya alçaltır. Herkes davranışlarının tutsağı, yaptığı işlerin bağımlısıdır. Yüce Allah göre göre izleyeceği yolu tanıtmıştır. Duygulandırıcı evrensel tablolar ve herşeyi yutup yokeden “sakar” cehennemi tabloları karşısında yapılan bu duyuru son derece etkili ve akılları başlara toplayıcıdır.

Yaptıkları işlerin tutsağı ve davranışlarının bağımlısı olan insan sahneleri önünde çalışma defteri sağ taraftan verilecek olanların bağlardan çözüp olacakları, kösteklerden arınmış bir özgürlüğün tadını yaşayacakları ilan ediliyor. Onlar bu rahatlık içinde günahkârlara niçin bu kötü sonla yüzyüze geldiklerini sorma hakkına bile salıp olacaklardır.⁹⁹⁰

Kıyâmet gününde her nefis kazançları karşılığında rehin olarak alıkonulmuş, ameli karşılığında tutulmuş olacaktır. Ondan sonra kişi kendisini ya kurtarır, ya da helak eder. Ancak amel defterleri sağlarından verilecek olan “yemin ehli” müstesnadır. Onlar günahları sebebi ile alıkonulmayacaklardır. Hasan-ı Basri ve İbn Keysan dedi ki: Bunlar ihlâsa erdirilmiş müslümanlardır, bunlar rehin olarak alıkonulmayacaklardır. Çünkü üzerlerindeki hakları vaktiyle eksiksiz yerine getirmişlerdir. “*Herkesin kazandığı (yaptığı hayır) kendine, yapacağı (şer) de kendinedir.*”⁹⁹¹; “*Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görür.*”⁹⁹²

“Ancak ashâb-ı yemîn hâriç.” (39. Âyet)

Hesap Günü, her insan, yapmış olduğu bütün kötü fiiller için rehin olarak tutulacaktır; yalnız dürüstlüğü ve erdemli olmayı başaranlar hâriç.

Ashâb-ı yemîn: Amel defterleri sağından verilenler, iyiler, sağduyulu hareket ederek, Allah’ın kitabına iman edip hayata geçirenler, hayırlı sonuca koşanlar. Allah’ın iradesine uygun bir inanç ve amel çizgisi benimseyip hayat boyunca bu çizgide sebat eden mü’minler anlamına gelir. Yemîn (yümn, meymene), sağ anlamı kadar, aynı zamanda bereket, saâdet, mutluluk ve uğurluluk demektir.

990 Seyyid Kutub, Fi Zılâli’l Kur’an

991 2/Bakara, 286

992 99/Zilzâl, 7-8

Sağ taraf, meclis ve mahfillerde saygı yeridir. Sağ kol da önemli kişi anlamında kullanılır. Ashâb-ı yemîn (veya meymene): Saygı mevkiinde bulunan yüksek haysiyet sahipleri, kendilerine ve başkalarına yararı dokunan bereketli insanlar anlamlarına gelir.

Kıyâmet kopunca insanlar üç kısım olacaklardır: Ashâb-ı yemîn (ashâb-ı meymene), ashâb-ı şimâl (ashâb-ı meş'eme) ve sâbıkûn (iman ve itaate öncü olanlar).⁹⁹³ Ashâb-ı yemîn (meymene); Beled sûresinde köle âzat eden, yetimi, yoksulu ve aç insanı doyuran, iman edip sabrı ve merhameti birbirine tavsiye eden kimseler olarak tanıtılmıştır.⁹⁹⁴ Ashâb-ı meymene, Vâkıa sûresinde ashâb-ı yemîn olarak ifade edilmiştir.⁹⁹⁵

Yemîn, sağ, sağ taraf, uğur, kuvvet ve kasem (and) demektir. Ashâb-ı meymene ile ashâb-ı yemîn aynı insanlardır. Kıyâmette bunlara amel defterleri sağ tarafından verilecek⁹⁹⁶ ve hesapları kolay olacaktır.⁹⁹⁷ Her can kazandığıyla Allah katında rehin alınacak, ancak ashâb-ı yemîn bundan hâriç olacaktır.⁹⁹⁸ Ashâb-ı yemîn; cennetlerde her türlü nimetler içinde olacaklardır.⁹⁹⁹

Ashâb-ı yemîn; iman edip sâlih ameller işleyen, Allah ve Peygamber'e itaat eden insanlardır. Âhirette kişiye amel defterinin sağ taraftan verilmesi, o kimsenin hayırlı âkıbetini ifade eder, sembolik bir anlatımdır.

Sağ, hemen her dilde hayırlı ve önemli şeyler için kullanılır. Arapçada da, diğer dillerde de bu böyledir. Türkçede de sağ ve sağla ilgili türetilen kelimeler hep hayrı, olumlu özellikleri ifade eder. **Sağ:** Hayatta olan, diri, canlı anlamına geldiği gibi, sağlam, sıhhatli, kavî, metîn, korkusuz, emîn, hâlis, temiz, iyi, doğru gerçek anlamlarına da gelir. Esenlik, emniyette olmak anlamında **sağ-sâlim** denir; çok yaşa, teşekkür ederim yerine **sağ ol** tabiri tercih edilebilir. **Sağalmak**, hastalıktan kurtulup iyileşmek, şifa bulmak için kullanılır. **Sağduyu:** Mantıklı ve doğru düşünme özelliği, doğruyu yanlıştan ayırma husûsiyeti, akl-ı selîm için ifade edilir. **Sağbeğeni:** Güzeli

993 56/Vâkıa, 7-10

994 90/Beled, 13-18

995 56/Vâkıa, 27, 38, 90-91

996 69/Hakka, 19

997 84/İnşikak, 8

998 74/Müddessir, 38-39

999 56/Vâkıa, 27-38; 69/Hakka, 19-24

çirkinden ayırt edebilme yetisinin en yükseğidir. **Sağgörü:** Basîret karşılığı olarak kullanılmaktadır. **Sağlam:** Hasta veya sakat olmayan; sağlam, sıhhatli kimse için veya kolayca hasara uğramayan, dayanıklı veya kırık veya bozuk olmayan ya da sağlığa faydalı, dokunmayan bir şey için kullanılır. Doğru, gerçek, sahih, güvenilir, kuvvetli şey için de sağlam denilir. Dirilik, hayat, sıhhat, hasta olmayıp normal olma haline **sağlık** denilir. Sağlık ve âfiyetle anlamına **sağlıcakla** denildiği olur. Doğruluk kuralına uygun olan, sözün anlatılmak istenene tam karşılık olması, tam uygun düşmesi niteliğine **sağın** denir. **Sağistem** ise; iyi niyet, hüsnüniyet demektir. **Sağ kol:** Önemli mevkiiye sahip bir kişinin kullanacağı ve yardımına ihtiyaç duyacağı, en güvendiği has adama ad verilir.

Bütün bunların yanında, ashâb-ı yemîn için “sağcılar” tabiri, kesinlikle yanlıştır. “Sağcı”, Kur’andaki anlamla hiç ilgisi olmayacak şekilde, politik bir anlamda kullanılır ve konumuzla hiç ilgisi yoktur.

“Sağcı”, bir yeni kelime olup siyaset ve fikir hayatında muhafazakârlıktan yana olan, gelenek ve göreneğe, mevcut düzenin değerlerine bağlı kalan kimse, birey ve toplum (hakiki ve hükmi şahsiyet) demektir. Meselâ “sağcı yazar” ve “sağcı parti” ifadelerinde olduğu gibi. “Solcu” kelimesi de yeni bir kelime olup düşünce, siyaset ve ekonomide sol görüşü benimseyip gelenekçiliği ve muhafazakârlığı reddeden, sosyalizm taraftarı olan (kimse ve parti...) demek olur.¹⁰⁰⁰

İşte bugün sağcılık ve solculuk, sağcılar ve solcular dediğimizde daha çok siyasi eğilimleri dile getiren bu iki kelimenin renklerinin tonlarında her ne kadar zaman, zaman değişmeler meydana gelmişse de asıl bunların içeriğini dolduran şey, 1789 Büyük Fransız İhtilalinden sonra toplanan 1. Cumhuriyet Meclisi yani Milli Meclis olmuştur. Bu mecliste başkanlık kürsüsüne göre sağ taraftaki sıralara ihtilale karşı oldukları bilinen aristokratlar ve kilise temsilcileri, sol taraftaki sıralara da ihtilali yapan liberal burjuva temsilcileri oturmuşlardı. İşte bu oturmuş durumuna bakarak kralcı aristokrat ve kilise temsilcilerine (yani eski düzen taraftarlarına) sağcı, ihtilalcı burjuva temsilcilerine (yani yeni düzen taraftarlarına) da solcu denilmiştir. Böylece siyasi literatür de yepyeni bir kelime ve yeni bir terim kazanmış bulunmaktadır. Ancak bu tabirlerin zamanımıza kadar devam eden

1000 Misalli Büyük Türkçe Sözlük

kaypaklığı, onların menşesinde mevcuttur. Nitekim kralcıların meclisteki sayıları azalıp burjuvalarla sosyalistlerin siyaset mücadelesi başlayınca, bu defa burjuvalara sağcı, sosyalist ve komünistlere solcu denilmiştir.

Batı demokrasilerinde sağcılık genel olarak liberal kapitalist siyasi programlara bağlılığı, yani iktisadi hayatta özel mülkiyet ve özel teşebbüse, siyasi bakımdan klasik hürriyetlere taraftarlığı ifade eder. Solculuk da muhtelif derece ve şiddetlerde özel mülkiyete, özel teşebbüse karşı çıkan, iktisadi hayatta devletçi ve kolektivist görüşleri savunan siyasetlere taraftarlık etmektir, diyebiliriz.

Felsefi bakımdan sağcılık, materyalizme (maddeciliğe ve inkârcılığa) karşı olmak, madde ile beraber ruhun varlığına, Allah'a ve dine inanmaktır. Solculuk ise madde dışında ve ötesinde bir değer tanımamak, dini ve Allah'ı inkâr etmektir. Bu açıdan solculara göre sağcılık gericilik sayılır.

Sosyal değişme ve gelişme açısından, tekâmülcü (evrimci), toplumu ıslahat ve reformlar yaparak, büyük sarsıntılara uğratmadan kendi şartları ve kurulu düzenin mantığı içinde değiştirmeye ve iyileştirmeye çalışan görüşler sağcı sayılır.

Ama bu, sağcıların Kur'an'ın istediği gibi tevhidî iman edenlere ad verildiği anlamına kesinlikle gelmez. Batıda ve bu ülkede solcu kâfirler olduğu gibi, sağcı kâfirler ve müşrikler de az değildir.

Dine dayalı veya dindar siyasi görüşler (Hristiyan Demokrat v.b.) ve devleti din esaslarına göre kurmak isteyen (şeriatçı) siyasi programlar da sağcılığın kapsamı içinde yer alır, denilmiştir ki, bu ifade tartışmaya açıktır.

Kur'an-ı Kerim'de orijinal şekliyle "ashâb-ül yemîn" (sağcılar, sağ sahipleri ve sağda olanlar) ¹⁰⁰¹, "ashâb-üş şimal" (solcular, sol sahipleri ve solda olanlar) ¹⁰⁰²; bundan başka "ashâb-ül meymene" (sağcılar, sağ sahipleri ve sağda olanlar) ¹⁰⁰³ ve "ashâb-ül meş'eme" (uğursuzlar) ¹⁰⁰⁴ kelimeleri geçmektedir.

1001 56/Vâkıa, 27

1002 56/Vâkıa, 41

1003 90/Beled, 18

1004 90/Beled, 19

Bu sağcılar (ashâbu'l-yemîn) kesimine lafız ve söz olarak sağcı deyip de anlam olarak dürüst ve erdemli bir hayat yaşayanlar anlamını verenler de vardır. Bazı müfessirlere göre bu sağdakiler “iman edip sâlih (doğru ve yararlı) işler yapmakta” her zaman fazla önde olmayan, ama hata yaptıktan ve günah işledikten sonra tedricen dürüstlüğe ve erdemliliğe ulaşanlardır.¹⁰⁰⁵ Ama bunlar “önde olanlar” kadar iyi bir hayata sahip olamasalar da nihai kazançları, onları ötekiler ile aynı ruhi doygunluk seviyesine ulaştırır.¹⁰⁰⁶ Buradaki “önde olanlar” ise âyetteki “sâbikun” grubudur. “Ve sizler de üç sınıf olduğunuz zaman”¹⁰⁰⁷ buyrulduktan sonra “ashâbu'l-meymene”, “ashâbu'l-meşeme” ve “es-sâbikun” olmak üzere burada üç sınıf insandan bahsedilmektedir. Bunlar, sağcılar, solcular ve öne geçenlerdir. Burada hitap her ne kadar Kur'an'ın indiği zamanki muhataplara ve şimdiki okuyuculara gibi görünüyorsa da aslında bu ifade tüm insanlığı kapsamaktadır. Yani ilk insandan itibaren kıyamet gününe kadar bütün insanlar bu üç grup içinde mütalaa edileceklerdir.¹⁰⁰⁸ Medârik, bu üç sınıftan ikisinin cennete, diğer bir sınıfın da cehenneme gideceğini söylemiştir.¹⁰⁰⁹

Bugün dilimizde geçerli olan sosyal, siyasi ve ekonomik anlamdaki “sağcı” ifadesi, XVIII. Asırdan sonra batıda kullanılmaya başlamış olan kelimenin tercümesinden başka bir şey değildir. Yani dine inanmakla beraber bunun, insan ürünü düzenlerin mensubu olan ve sosyal, siyasal ve ekonomik yapıyı değiştirme değil, onların devam etmesini isteyen bir tip olduğunu söyleyebiliriz. Bizim kanaatimize göre Türkçemizdeki sağcı ile Kur'an'daki sağcı ifadesi bir birinden tamamen farklıdır. Kur'an'daki sağcı kelimesinin zamanımızdaki dilimizde kullanılmakta olan kelimelerden hangisi ile tercüme edebiliriz diye araştırma yapıp şöyle bir düşündüğümüzde bunu ancak “dinci” kelimesinin karşılayabileceğini görürüz. Dinci demek her şeye ama her şeye din gözlüğü ile bakan, İlâhî vahyi ve kutsal emirleri merkeze alan kimse demektir. Hayata İlâhî buyrukların hâkim olmasını isteyen kişilere bugün “dinci” diyorlar. Hâlbuki sağcıların genel olarak söylemek gerekirse böyle bir dertlerinin olmadığını ifade edebiliriz. Zira onlar, liberalizm ve kapitalizm gibi dünya düzenlerinin, demokrasi, insan hakları, serbest piyasa ekonomisi ve kadın erkek eşitliği gibi batı de-

1005 Fahreddin Râzi

1006 Muhammed Esed, III, 1105

1007 56/Vâkıa, 7

1008 Mevdudi, Tefhim-ül Kuran, VI, 93

1009 H.B.Çantay, K.H. ve Meal-i Kerim, III, 972

ğerlerinin arkasında koşturup duruyorlar. Maalesef müslümanların bugün suçuluk ve buculuktan ileriye giderek İslâm'a ve İslâmî esaslara gelemedikleri gibi, sağcıyız diyenler de Batı değerlerini ellerinin tersiyle itip henüz İlâhî değerlere gelememişlerdir. Ben şeriatın aleyhindeyim diyen bir müslüman, müslüman olabilir mi? Behey şaşkın, bu nasıl bir Müslümanlık! Şeriat, Allah'ın emirleri, nehiyleri, buyruk ve tavsiyeleri demektir. Hiçbir kimsenin kanun koymaya ve bir kural getirmeye hak ve salahiyeti, güç ve kudreti yoktur. Onun için Batı değerleri ve Doğu değerleri diye bir şey olmaz. Ama var denirse, biz hayır, yok deriz ve uyum ve âhenkten ziyade, taazzuv etmiş, organik olarak organizmalaşmış bir düzenden ziyade bir çelişkiler dünyası var, diye cevap veririz. Toplum adına ve hayat adına bugün doku uyumsuzluğu içinde, birtakım acılar ve sancılar çeken krizden krize düşen bir yapıdan, yani bozuk düzenden başka bir şey yoktur. Bunların demokrasileri de ekonomileri de hep çelişkilerle doludur. Tâgutlar, kâfir ve zâlim yöneticiler ve onları destekleyenler... sağcı olabilir, ama muvahhid mü'min oldukları söylenemez.

Tüm güç, kuvvet, izzet ve şeref Allah'ındır. Kim ululuk, şan ve şeref istiyorsa bilsin ki, şan ve şeref, ululuk ve değer tümüyle Allah'ındır. ¹⁰¹⁰ Başka bir âyette "ama asıl şeref, Allah'a, O'nun elçisine ve inananlara aittir. Fakat ikiyüzlüler bunun farkında değildirler"¹⁰¹¹ buyrulmaktadır. Yani şeref ancak Allah'a mahsustur. Hz. Peygamber Risâlet-elçilik görevi, iiman edenler de iman etmeleri nedeniyle şerefli dirler. Fakat kâfirlerin, fâsık, fâcir ve münâfıkların şereften bir payları yoktur. ¹⁰¹²

Onun için Türkiye'deki sağcılık düşüncesinin İslâmî gerçeklerle uyuştuğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü aralarında değerler farkı bulunmaktadır. Ekonomileri faiz üzerine oturan, demokrasileri ise Allah'ın muradının ne olduğuna değil, insan istek ve iradesine dayanan, içtihat ve icma ile değil, kendi istek ve arzuları ile kanun yapan bir sistemin mensupları İslâm'a hizmet etmiş olamazlar. Olsa, olsa bunlar, günü kurtarmak için geçici hevesler peşinde koşmaktan başka bir şey yapmış olamazlar. Kanunî'den beri kanun yapan bu kanun mensupları, her geçen gün aşağıya ve her geçen gün tükenmeye doğru sürüklenmektedirler. O nedenle yapılacak tek şey, eşyanın tabiatına uygun hareket ederek insan şeref ve onurunu ön plana alarak

1010 35/Fâtır, 10

1011 63/Münâfikun, 8

1012 Mevdudi, VI, 332

Allah’a kullukta birleşip herkesin eşit temsil edildiği kişiliğini yaşadığı, bir İslâm toplumunu, tüm organları ile uyum içinde olan, taazzuv etmiş tek bir uzviyet olan, iman, amel ve ahlâk toplumunu yeniden kurmaktır.

Eğer bir gün müslümanlar, Kur’an’ın öngördüğü sağcılık (as-hâbu’l-yemîn) zihniyetine ererlerse yamalı bohçaya dönüşmüş ve birbirinden kopup parça parça olmuş beşerî düzenlerin peşinde koşmayı bırakıp hayatın merkezinde Allah var diyerek, kâinattaki tevhid birliğine erip bir iman toplumu olarak İlâhî düzeni yeniden kuracaklardır. Bizim bu husustaki tavsiyemiz tüm müslümanların Kur’an ve sahih sünnet ışığında yeni bir dünya kurmaya çalışanlara köstek değil, destek olmaları, yolun ortasındaki küçük bir taş parçasını kıyıya uzaklaştırmak gibi bir katkıda bulunmalarıdır. İyilerin iyilikleri, kötülerin kötülüklerini silip süpürür.¹⁰¹³

“Cennetlerde soruştururlar.” (40. Âyet)

Bu soruşturma, merak için olduğu ve araştırma amacı kadar, daha çok alay ve intikam amaçlı, onları utandırmak için de olabilir.

“Suçlular hakkında.” (41. Âyet)

Mücrimler, cürüm sahipleri, yani suçlular hakkında. Suçlular nasıl dünyada hapis gibi cezalara çarptırılıyorlarsa, âhirette ceza görenler de suçlular olacaktır.

“Sizi Sekar’a sürükleyip iten nedir? Derler ki: ‘Namaz kılanlardan değildik.’ (42-43. Âyetler)

Namaz kılanlardan, o gruptan, yani mü’minler topluluğundan, cemaatten değildik. Namaz kılmak, bildiğimiz ibadeti hakkıyla icrâ etmek anlamına geldiği gibi, daha geniş anlamıyla Allah’a karşı görevleri yerine getirmek anlamında da değerlendirilir.

“Ve yoksula yedirmezdik.” (44. Âyet)

1013 11/Hûd, 114; Prof. Dr. Osman Eskicioğlu

Bu ifade de, bildiğimiz şekliyle yoksula yedirmeyi, onu doyurmayı içerdiği gibi, insanlara karşı tüm görevlerimizi, toplumsal sorumluluğumuzu içeren daha geniş anlamı da dikkate almak gerekir.

“Dalıp gidenlerle biz de dalıp giderdik.” (45. Âyet)

Kendilerini günaha kaptıran diğer günahkârlar ile birlikte günaha dalardık. Bâtıl ehli ile bâtıllarında birlikte olur, onlara karıştık.

Gaflete dalardık, rehâvete, tembelliğe dalardık, boş şeylere dalardık, yalana, gıybetle dalardık, mâlâyaniye, lüzumsuz şeylere, oyuna-eğlenceye dalardık, televizyona, spora dalardık; özetle yalancı dünyaya dalardık. Gündelik işlere dalardık, dâvâ adamı muvahhid müslüman kimliğimizi unuttur; dalanlarla beraber olur, biz de olanlarla birlikte gereksiz şeylerle meşgul olup dururduk. Böylece dünyevîleşip giderdik.

“Din gününü de yalanlardık.” (46. Âyet)

“Din günü” kavramı, “gün” anlamına gelen “yevm” kelimesiyle; “itaat, hesap, ceza (yapılan işin tam karşılığının verilmesi)” gibi anlamlara gelen “ed-dîn” kelimesinden oluşur. Din günü: Yapılan işlerin tam karşılığının verilir görüleceği hesap günü anlamına gelir. Bu tanımda geçen “gün” kelimesi, bir gün ve gecenin toplamı olan yirmi dört saat anlamında olmayıp, zaman bölümlerinden herhangi birini ifade etmektedir. Buradaki “gün”; ay, yıl, asır, çağ gibi bildiğimiz veya bilmediğimiz herhangi bir zaman birimi olabilir. “Bugün dünya, yarın âhiret” sözünde olduğu gibi. Kur’an’da geçen ifadelerden yola çıkılarak âhiretteki bir günün bin veya elli bin sene olduğu anlaşılmaktadır. “Din” kelimesi ise burada, hesap, ceza, karşılık anlamlarına gelir.

“Din günü” kavramının ifade ettiği başlıca anlamlar şunlardır:

Hayrın hayır, şerrin de şer olarak görüleceği “Kıyâmet günü”.

Yapılan işlerin karşılığının tam olarak verileceği “Ceza günü”.

İnsanların yaptıkları işlerin, Allah tarafından takdir edilip hesabının görüleceği “Hesap günü”.

Din gününden kastedilen, âhirettir, hesap günüdür. Kur'an'ı, Kur'anî kavramları, öncelikle Kur'an'la tefsir etmek en doğru yoldur. Din gününün ne olduğunu başka âyetler açıklamaktadır: “*Sonra din gününün ne olduğunu nereden bileceksin? O gün, kimsenin hiç kimseye hiçbir fayda sağlamayacağı bir gündür. O gün emir yalnız Allah'a aittir.*”¹⁰¹⁴ Din günü: “Bütün iyi ve kötü işlerin Hak ölçüsünden geçerek son tahakkukunu bulacağı ve birbirinden tamamen ayrılacağı son zamandır.” Gelecekte, yapılan işlerin tam karşılığının verileceği son gün demektir. Görüldüğü gibi, Din günü, Kıyâmet gününü ifade etmektedir. Kıyâmet gününün, öldükten sonra dirilme, durup bekleme, sual, hesap, mîzan, sırat ve ceza gibi durum ve mertebeleri vardır. Şu halde Din günü, dinin mâlum olan mühim günü demektir ki, bundan da âhiret ve kıyâmet günü anlaşılmaktadır. Bu günde herkes, dünyada yaptıklarının karşılığını mutlaka görecekler.

Kur'an, her sayfasında, insanı hem ruhun tarihine, hem istikbâline (âhirete) götürerek insana önünü ve sonunu hatırlatır. Bu nedenle mü'min, her ânında üç zamanı birden yaşayan insandır. Bu, ona süreklilik ve sorumluluk duygusu verir. Kur'an'daki kıyâmet, cennet, cehennem, mahşer, mîzan ve sorgu sahneleri, mü'minde sorumluluk hissini ve fazileti güçlendirmek için istikbâline açılan birer penceredir.

“*Dünya hayatı oyun ve eğlenceden ibarettir.*”¹⁰¹⁵ Oyuncaktan hoşlanan çocuklar mıyız, yoksa rûştümüzü isbat eden adamlar mı? Dünya oyuncağına verdiğimiz değerde saklı bunun cevabı. Oyuna dalıp çokça eğlenenler, çocuklar ve o seviyedeki çocuk akıllılardır.

Din günü şuûru, bize ölümü sık sık düşündürür ve bizi oraya hazırlar. Bu bilinçle ölüm râbitası, bir adım daha ileri giderek şehâdet rabitası yapmalıyız. Bu bilinç ve râbitalar, bize sadece âhiret azığı değil; dünyada kaybettığımız izzeti, insanlık onurumuzu da kazandıracak ve ölüm korkusunu yenen, ölümle sevdalanan bir seviyeye çıkaracaktır. Ancak bu sayede haklarımızı söke söke almak için dilenmiş değil direniş gerektiğini öğrenir ve canlı şehid olarak şerefli bir hayat süreriz. Bugün Yahûdi, teknik imkâna sahip milyarı aşan kimlik müslümanlarından değil; intifâda coşkusunu sürdüren çocuk yaştaki genç yiğitlerden korkmaktadır. Ölümünden korkan gayr-i müs-

1014 82/İnfitâr, 17-18

1015 6/En'âm, 32; 29/Ankebût, 64; 47/Muhammed, 36; 57/Hadid, 20

lim, en çok ölümden korkmayanlardan korkar. Müslümanın müslümanca yaşayamadığı her ortamda müslümanca ölme imkânı her an vardır.

Her asırda olduğu gibi, günümüzde de birkısım insanın, kıyâmet gününe iman etmeyişlerinin sebebi, öldükten sonra dirilmeyi uzak bir ihtimal görmeleridir. İnanmayanların görüşüne göre hayat, sebepsiz, hedefsiz ve gayesiz bir hareketten ibarettir. Oysa her şeyde bir sır, o sırrın gerisinde bir hedef ve hedefin gerisinde de bir hikmet vardır. İnsan bir ölçü dâhilinde bu dünyaya getirilir, yine aynı şekilde takdir edilmiş olan âkıbete, ceza ve hesap gününe döndürülmüş olur. Dünya hayatı da, her insan için bir imtihandır. İnsanların bütün bu gerçekleri bilip, bunların gerisinde kudret ve hikmet sahibi yüce Yaratıcı'yı düşünmesi gerekir. İşte bu bilgi ve düşünce insanı âhîret inancına götürür.

İnsanların çokça hatırlaması gereken ölüm, her canlının kendisine erişeceği bir hâdisedir. Ölüm, kendi yolunda sapmadan ve durmaksızın ilerler. Ne geride bıraktıklarına, ne de ıstırap çekenlerin feryadına bakar. Korkanların korkusu, sevenlerin de sevgisi bunu önleyemez. Hayatı sadece dünya hayatından ibaret görmek, çok ilkel bir düşüncedir. Kur'an, düşüncesi gelişmemiş bu tür kişilerin sözlerini ve durumlarını şöyle dile getirir: *"Onlar derler ki: 'Bu dünya hayatımızdan başka bir hayat yok! Tekrar dirilecek değiliz.'"* ¹⁰¹⁶

İslâm'da dünya, âhîretin tarlasıdır. Dünya hayatını ıslah etmek, ondan her tür kötülüğü ve bozgunculuğu kaldırmak, bütün insanlar için iyilik ve adâleti gerçekleştirmek gibi işlerde sarf edilen emek ve uğraşların hepsi, âhîret sermâyesidir. Böyle bir inançla çalışan ve Allah'ın rızasını dileyerek gönülden bu güne inananların yeryüzünü ihmal etmeleri, azgınlıklara ve bozgunculuklara göz yumarak dünyayı terk etmeleri mümkün olabilir mi?

Bazı insanlar, -âhîrete iman ettiklerini iddia etmekle beraber- kendilerini, câhilliğin ve azgınlığın akıntısına kaptırmışlarsa; bu, Allah'a ve âhîret gününe inandıkları için değil; âhîrete imanlarının zayıf oluşundandır. Her asırda, âhîreti inkâr edenler veya bu güne, inanılması gerektiği şekilde inanmamış olanlar, devamlı günah işlemeyi arzu edip buna karşı bir engelin çıkmasından korkanlar ve her şeye kadir.

1016 6/En'âm, 29

Yaratıcının huzurunda hesap vermek istemeyenlerdir. İşte bunun için de öldükten sonra dirilmeyi ve âhireti hayal zannederler. Din gününe inanmak ve bu inancın gereğini yapmak, kötülüğe koşan her nefis için bir gem, günahı seven her insan için de bir engeldir. Bütün insanlığa hitap eden Kur'an, bu günün olmasını imkânsız görenlere en kesin ve doğru cevabı verir: *"İnsan, kendini bir nutfeden nasıl yarattığımızı görmedi mi ki, şimdi apaçık bir hasım kesildi."*¹⁰¹⁷ İnsanın yaratılışındaki hayret verici durumlar, organlarının yapısındaki çeşitli özellikler, onun tekrar diriltilmesinden çok daha önemli ve dikkat çekicidir.

Allah'ın sanat ve kudretindeki bu incelikleri, mükemmellikleri bilip görenler, öldükten sonra dirilmeyi artık nasıl inkâr edebilirler? Ne yazık ki ünsiyet etmediği her şeyi inkâr, insanoğlunun tabiatındadır. Eğer o yılanı yüzüstü ve hem de sür'atle yürür görmese, ayaklardan başka şey üzerinde yürümeyi kabul etmezdi. Hatta insan, dünyayı görmeden, dünyadaki acayip haller ona anlatılsa, onları bile çoktan inkâra kalkardı. Şu halde, din gününü yakinen tasdik etmemek, bu kavramı anlamadaki noksanlıktan ileri gelmektedir. Görünmediğinden dolayı, din gününe inanmayanlar, ilim adına cehâlet gösterenlerdir. *"Âhiret yurdu, sakınan muttakiler için daha hayırlıdır, düşünmüyor musunuz?"*¹⁰¹⁸

Dünya, ne seçim ne de geçim dünyasıdır müslüman için; dünya kulluk/ibâdet dünyasıdır, imtihan dünyasıdır. Sınav esnâsında oyuna dalan, gülüp eğlen kimsenin imtihanında başarı şansı ne kadar olabilir? Gençler, üniversite imtihanına verdikleri önemi, esas sınava, büyük imtihana verseler, din günü bilinci nasıl hayata yansırmış, görürdük. Orta yaşlılar, yakın gelecekleri için hazırlayıp biriktirdiklerini, esas istikbâl için yatırıma dönüştürseler, örnek müslümanların sayısı nasıl artardı! *"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve herkes, yarına ne hazırladığına baksın. Allah'tan korkun. Çünkü Allah, yaptıklarınızdan haberdardır."*¹⁰¹⁹

Mücâdelenin, cihadın, şehâdetin olmadığı yerde din günü bilinci yeterince yok demektir. Ana vatanımız, baba diyarımız cennet olduğuna göre, biz memleketimizde gerekli ihtiyacımızı karşılamak için bu diyarda gurbe-

1017 36/Yâsin, 77

1018 6/En'am, 32; Y. Çiçek, F. Yıldız, Din Günü İbâdet, s. 65

1019 59/Haşr, 18

te çıkmış durumdayız. Orada lâzım olan azığı unutup, buradaki görevimizi ihmal etmek ve buralarda oyuncaklarla oyalanmak ne kadar mantıklılıktır?

Ne mutlu, dingünü bilincine sahip, ölüme ve ölüm ötesi hesaba hazır olan ve ölümden korkmayan, ölümlle dostluk kurabilen canlı şehidlere!

“Kesin olan bize gelip çatıncaya değin.” (47. Âyet)

Evet, dünya bir imtihan yeri, âhiret de o imtihanın değerlendirileceği bir başka yerdir. O yerde Allah’tan başka hiçbir yardımcı, O’nun izni olmadan hiç bir şefaathçi bulunamaz. Artık bütün işlemler bitmiş ve bütün hesaplar neticelendirilmiştir. Kur’ân-ı Kerim bu manzarayı şöyle dile getirmektedir: *“Bir de öyle bir azâb gününden sakının ve korunun ki, o günde (Kıyâmette) hiç bir kimse, hiç bir kimse adına bir şey ödeyemez. Kimseden şefaath da kabul edilmez. Azâbdan kurtulmak için kimseden bedel ve karşılık alınmaz. O kâfirlere yardım da yapılmaz.”*¹⁰²⁰

Mü’minler bilmelidir ki, o gün mes’ûliyet ferdîdir, hesaplar şahsidir. Herkes kendi nefsinden sorumludur. Hiç kimse başkasının günahını taşıyamaz. Hiç kimse kimseyi kurtaramaz.

Âhirete İman, mü’mine, mutlak adâlete dayanan ferdî mesuliyeti yükler. Bu prensip, mü’mine, kendi değerini öğreten ve iç âleminde uyanıklığı hâkim kılan en kuvvetli bir prensiptir. Âhirette mü’mini kurtaracak, onu himâye edecek ancak sâlih amelidir. Hiç bir fidye onu küfür ve masiyetinin cezâsından kurtaramaz. Bunun içindir ki, âhirete İmanın, mü’minin hayatında büyük bir etki edeceği kaçınılmazdır. Öyle ise mü’min, bütün hazırlık ve çalışmasını âhirete yönelik yapmalıdır. İslâmî çalışma ve ibâdet hayatında bunun dışında hiç bir menfaat beklememelidir. Çünkü icraatında başkasını ortak eden (yani, Allah’tan başkası için ibâdet edip, başkaları takdir etsin diye kulluk yapan) âhirette de kimi ortak yapmış ise, ecrini ondan isteyecektir. Âhirette Allah’dan başkası mükâfat ve cezâ veremeyeceğine göre, o halde mü’min Allah’tan başkası için kulluk yapamaz.

Âhirete İman, insanoğlunun başıboş olmadığını, lüzumsuz yere yaratılmadığını, kendi hevâ ve hevesiyle baş başa bırakılmadığını insana öğretir. Bu akîde, ameli karşılığı ile birleştiren bir inançtır.

Bu inanç, insanoğluna kesin olarak bildiriyor ki, mutlak bir adâlet kendisini beklemektedir. Mü'min bu inanç sayesinde hesap ve adâlet gününe kendini hazırlar. Bu inanç, mü'min ile kâfiri birbirinden yaşantı itibarıyla de ayırır. Mü'min, âhirete inandığı için dünyayı bir imtihan yeri olarak kabul eder ve çalışmasını da ona göre yapar. Kâfirler ise, âhirete inanmadıkları için, hayatı sadece bu dünyadan ibâret sayar ve çalışmasını da hep bu dünyaya ait kılar. Böylece onlar, âhirete eli boş olarak gider ve orada onlara sadece ateş arkadaşlık eder. Başka yardımcıları yoktur onların.

Âhirete iman, onun için çalışmayı da beraberinde getirir. Yani âhirete inandığını iddia eden herkes, çalışmasını ona göre yapmalıdır. Allah'a ve âhirete inanıp mü'min olduğunu iddia eden kimse, karşısındaki kim olursa olsun, onun sevgisi Allah'adır, Rasûlünedir ve mü'minleredir. Kalbinde diğerlerine en ufak bir sevgi besleyemez. Allah'ın mü'minlerden istediği budur.¹⁰²¹

İnsanın, bir şeyin kârını ve zararını düşünmesi fıtrattandır. Bu âlem-den başka âlem tanımayan kimse, yalnızca bu dünyadaki kârı ve zararı düşünür; dünyevî faydalar beklemediği hiç bir işe yanaşmaz. Fakat, âhîret gününe iman eden kimse, dünyevî fayda ve zararlara pek aldanmaz. Çünkü onun bütün kazancı âhirete yöneliktir. O mükâfatını sadece Allah'tan bekler. Ona hayırlı bir iş götürüldüğünde, madden kaybedeceği bir şey olsa bile onu kaçırmamaya çalışır. Karşısına kötü bir iş çıktığında da, maddî faydası ne kadar olursa olsun ondan kaçınır. Kısaca mü'min âhirete yönelik çalışmalarda bulunarak, geçici dünya menfaatinin para, servet, mal, mülk, mevki, şöhret gibi aldatıcı meta'larına aldanmaz. O bilir ki, dünya üzerinde bulunan bütün varlıklar, tüm dünyevi faydalar geçicidir; günün birinde hepsi yok olup gidecektir.

Yine insan, günün birinde, güneşin soğuyup bütün enerjisini kaybedeceğini, yıldızların dökülüp yok olacağını ve bütün kâinatın altüst olacağını yakinen bilmelidir. Kıyâmetten sonra da insana yeni baştan hayat bahşedeceği, insanların bu dünyadaki fiillerinin kayıtlar altında tutulup, kıyâmet gününde ortaya konulacağı, kıyâmette herkesin Allah tarafından hesaba çekileceği, bir kısım insanların (iman ve amel-i sâlih sahiplerinin) Cennet'e;

1021 Bk. 58/Mücâdele, 22

bir kısım insanların (isyankârların) da Cehennem'e gireceğini yakinen bilir ve inanır.

Kur'an-ı Kerim'de Cennet ve Cehennem ehlinin tasviri şöyle yapılmaktadır: *“Kıyâmet gününde birtakım yüzler ak, birtakım yüzler de kara olacak. O vakit yüzleri kara olanlara şöyle denilecek: ‘İmanınızdan sonra küfrettiniz ha! İşte o küfrün cezâsı olarak tadın azâbı.’ Ama yüzleri ak olanlar Allah'ın rahmeti içindedirler. Onlar orada (Cennet'te) ebedî olarak kalacaklardır.”*¹⁰²²

Mü'min âhirete İman ederken, bunu sözde bırakmayarak âhiret için ne gerekirse onu yapar, âhiret mutluluğunu kazanabilmek için önceden âhirete yönelik gayret ve çalışmalarda bulunur. Çünkü Alah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Kim de mü'min olduğu halde âhireti ister ve çalışmasını da onun için yaparsa, işte bunların çalışmaları makbuldür.”*¹⁰²³

39-47 Kıyamet gününde “yemin ehli” cennetlerde olacaklar ve müşriklerin durumunu soracaklardır: “Sizin Sekar'a (cehenneme) girmenize sebep olan nedir?” diyeceklerdir. Bu soruyu sormaktan maksat ise onların mahcubiyetlerinin artmasıdır.¹⁰²⁴

Cehennemlikler de buna dört hususu sebep olarak göstereceklerdir: Namazı terk etmek, sadakayı vermemek, hak ehline eziyet vermek ve müslümanı ilgilendirmemesi gereken hususlarda bâtil ehli ile birlikte bâtılârina ortak olmak ve amellerin karşılıklarıyla ilgili hüküm verileceği vakit olan kıyamet gününü ölüm bize gelinceye kadar yalanlamak.

İlim adamları dedi ki: Buradaki ilk iki hususun farz olan namaz ve sadaka (zekât) hakkında yorumlanması gerekir. Aksi takdirde bunların terkedilmesi sebebiyle azap söz konusu olamaz. Aynı şekilde âyet-i kerime kâfirlerin şeriatın usulü (iman esasları) dolayısıyla -din gününü yalanlamak gibi- azap görecekları gibi; fer'i hükümleri dolayısı ile de azap görecekları delil gösterilebilir. Din gününün yalanlanması sonda söz konusu edilmesi, günahların en büyüğü olduğundan dolayıdır.

1022 3/Âl-i İmran, 106-107

1023 17/İsrâ, 19

1024 Fahreddin Râzi, Mefâtihu'l Gayb, c. 30, s. 211

Yani onlar bütün bunlarla birlikte bu temel inancı da yalanlıyorlardı. Yüce Allah'ın: “*Bundan sonra da iman edenlerden... olmasıdır.*”¹⁰²⁵ âyetinde olduğu gibi.¹⁰²⁶ Onlar cennette nimetler içerisinde iken birbirlerine cehennem ateşindeki günahkârların durumu hakkında onlara şöyle diyerek soru sorarlar: Sizin cehenneme girmenize sebep olan ne? Bu sorudan maksat, daha çok azarlamak ve utandırmaktır.

Onlar da karşı karşıya kaldıkları bu azabın şu dört sebepten dolayı olduğunu söyleyerek cevap vereceklerdir: “Derler ki: Biz namaz kılanlardan değildik. Yoksullara yedirmezdik, biz de dalanlarla birlikte daldardık. Din gününü de yalanlardık. Nihâyet ölüm bize gelip çattı.” Yani bizler dünyada iken farz namazı edâ etmezdik. Namaz kılan müminlerle birlikte Rabbimize ibâdet etmezdik. Bizimle aynı cinsten olan O'nun yaratıklarına iyilik yapmaz, muhtaç olan fakire verilmesi gerekeni vermezdik. Batıl ehli ile birlikte batıllarında içiçe olurduk. Bir kişi azdıkça biz de onunla birlikte azardık, ya da bilmediğimiz hususlarda konuşurduk. Muhammed (s.a.s.) hakkında ileri geri konuşanlarla birlik olur, biz de konuşurduk. Bu da onların: Muhammed bir yalancıdır, delidir, sihirbazdır, şairdir şeklindeki sözleri idi. Bütün bunlardan ayrı olarak bizler kıyâmeti de yalanlıyorduk. Ölüm ve ölümün ön belirtileri gelene kadar biz bu halde idik. Burada “yakından kasıt, ölümdür. Yüce Allah'ın şu buyruğunda olduğu gibi: “*Sana yakîn (ölüm) gelinceye kadar Rabbine ibâdet et.*”¹⁰²⁷

İşte biz dünya hayatımız boyunca bu dört sebebi işledik durduk: Namazı kılmadık, zekat vermedik, batıl sözlere daldık, hesap, ceza ve ölümden sonra diriliş gününü inkâr ettik.

“Artık, şefaâtçilerin şefaati onlara bir fayda vermez.” (48. Âyet)

Kişi, kendi hesabıyla baş başa... “Ceza günü oraya (ateşe) girerler. Onlar ondan (hiçbir yere kaçıp) kaybolacak değillerdir. Ceza gününün ne olduğunu sen nereden bileceksin! Ve yine ceza gününün ne olduğunu sen nereden bileceksin! (O gün,) kimsenin kimseye yardım edemeyeceği bir gündür. O gün emir yalnız Allah'a aittir.”¹⁰²⁸

1025 90/Beled, 17

1026 Nisaburi, Garâibu'l-Kur'an, c. 28, s. 99

1027 15/Hicr, 99

1028 82/İnfîtâr, 15-19

İnkâr edenlere ve Hak'tan yüz çevirenlere hiç bir şefaâtçinin şefaati fayda vermez. ¹⁰²⁹ Allah (c.c.) inkârcılara, puta tapanlara şöyle soruyor: “*Yoksa onlar Allah'tan başka şefaâtçiler mi edindiler?*”¹⁰³⁰ Bazıları kendilerine şefaâtçi olsunlar diye putları, Allah'ın dışındakileri ilâh edinirler.¹⁰³¹ Ancak bu putlar onlara asla şefaât edemeyecektir.¹⁰³² O inkârcıların ve dünyada iken İslâm'dan yüz çevirenlerin ne yardımcıları ne de bir şefaâtçileri vardır.¹⁰³³ Kendilerine şefaât edecek kimsenin olmadığını kendi ağızlarıyla itiraf ederler.¹⁰³⁴ Allah'ın dâvetine uymayıp Kitap'tan yüz çevirenler o gün “bize şefaât edecek bir şefaâtçi yok mudur?” diye yalvaracaklar veya dünyaya geri dönmeyi arzu edecekler.¹⁰³⁵

Kur'an-ı Kerim, Allah'a şirk koşulan şeylerin/putların şefaât yetkisine sahip olmadıklarını vurgular.¹⁰³⁶ Müşrikler, bir yandan Allah'a şirk koşuyorlar, bir yandan da koştukları ortakların Allah katında mutlaka şefaât edeceklerini iddia ediyorlardı. Kur'an'ın reddettiği şefaât, Allah'ın iznine bağlamadan birtakım varlıklardan beklenen ve istenilen şefaattir. Yoksa Yüce Allah'ın, bizzat kendi yetkisinde olan şefaât nimetini, sevdiği bazı kullarına ihsan edeceğini Kur'an açıklamaktadır. Yine Kur'an'dan anlaşıl-maktadır ki, kâfirler için şefaât söz konusu değildir. Yine kendisine şefaât izni verilen şefaâtçi, öyle herkese şefaât talebinde bulunamaz; Ancak Allah katında iyi kimseler için şefaât konusunda aracılık yapabilir.¹⁰³⁷

Kur'an'daki birçok âyet, Haşir gününde şefaatte bulunma fiilini reddeder.¹⁰³⁸ Başka âyetlere göre ise, bu dünyada işledikleri kötü ameller nedeniyle âhirette cezalandırılmaktan şefaâtçileri sayesinde kurtulacaklarını düşünenler, Haşir günü telâkkilerinin yanlış olduğunu anlayacaklardır.¹⁰³⁹ Bu tür âyetler, mahşerde adâlet ilkesinin sıkı sıkıya uygulanacağını ve herkesin kendi fiillerinin sorumluluğunu yükleneceğini ifade etmektedir. Kur'an, şe-

1029 2/Bakara, 48, 123

1030 39/Zümer, 43

1031 10/Yûnus, 18

1032 30/Rûm, 13; 6/Enâm, 94

1033 6/Enâm, 51, 70; 32/Secde, 4

1034 26/Şuarâ, 100

1035 7/Arâf, 53

1036 5/Mâide, 72, 94; 7/Arâf, 53; 10/Yûnus, 18

1037 20/Tâhâ, 109; 53/Necm, 26

1038 2/Bakara, 48, 123, 254

1039 6/Enâm, 94; 7/Arâf, 53; 26/Şuarâ, 100; 30/Rûm, 13; 74/Müddessir, 48

faatin Allah'ın izin ve müsaadesine bağlı olduğunu belirtir.¹⁰⁴⁰ Allah'ın en seçkin kulları melekler ve peygamberlerin bile Allah izin vermeden şefa-atleri sözkonusu değildir.¹⁰⁴¹ Ancak mü'minler için bir hak olan şefa-at,¹⁰⁴² sadece Allah'a ait olup¹⁰⁴³ O'ndan başkası şefa-at edemez, ama başkasına, şefa-atte bulunmak müsaadesini vermek suretiyle Allah şefa-at eder. Kur'an'da¹⁰⁴⁴ şefa-at iki şarta bağlanarak, Allah'ın, kendisi için şefa-at dilenilen kimse-nin kavlından hoşnut olması ve şefa-at ediciye de şefa-at için izin vermesi halinde bu yoldan istifade edilebileceği anlatılır.

Şefa-at yetkisi ancak Allah'a aittir. Şefa-at, sadece Allah'tan istenmeli-dir. Ölmüş kimseler isterse peygamber olsun, direkt olarak onlardan asla şefa-at istenemez. *“De ki: ‘Şefaatin tamamı Allah'a aittir.’”*¹⁰⁴⁵ Zaten duâ Allah'tan başkasına yapılamaz.¹⁰⁴⁶ Ancak, “Ey Allah'ım, Rasulullah'ı bana şefa-atçi eyle” diyerek Allah'a dua edilir. Tirmizî'nin rivayet ettiği bir ha-diste peygamberimiz bir sahabeye şefa-atini istemesini şöyle öğretmiştir: *“Allah'ım O'nu (Rasulullah'ı) hakkımda şefa-atçi kıl.”* Bu yüzden, “şefa-at yâ Rasûlallah” demek yanlıştır. Dirilerden âhiret için şefa-at istemek de yanlıştır; sadece dünya işleri konusunda şefa-at (aracılık) istenebilir.

Büyük müfessir Elmalılı, âyet el-kürsî'nin¹⁰⁴⁷ tefsirinde şunları söyler: Tüm sebep O, tüm gaye O, her şeyin mâliki olan O; Allah'ın mülkü olan yaratıklardan kimin haddi ki Allah'ın izni olmaksızın yüce huzurunda şe-faat edebilsin? Bu halde hangi budaladır ki Allah'ın emri olmadan bunların birinden şefa-at dilenebilsin. Bizzat O'nun izni ve emri olmadıkça herkes başından korkmadan nasıl şefaate kalkabilir? Herhangi bir şeyde ister bir parça olsun tasarrufa kimin yetkisi olabilir? Bilindiği üzere şefa-at, hürmete lâayık birinin kendinden düşük bir diğeri hesabına rica ve yakarma ile yar-dım ederek O'na katılması demektir ki, bu bir bilinmezi bildirmek veya bir isteği ortaya çıkarma ile bir beraberlik anlamını kapsar. Bunu da kendini ve kıymetini bilen ve şefa-at olunan kimseye şefa-at istenenden daha çok bir ilişkisi bulunan ve zarar getirmeyeceğinden emin olan kimse yapabilir.

1040 2/Bakara, 254, 255; 10/Yûnus, 3; 20/Tâhâ, 109; 34/Sebe', 23

1041 53/Necm, 26

1042 44/Duhân, 41; 74/Müddessir, 48

1043 6/En'am, 51; 32/Secde, 4

1044 20/Tâhâ, 109; 21/Enbiyâ, 28, 53/Necm, 26 âyetlerinde

1045 39/Zümer, 44

1046 1/Fâtiha, 5

1047 Bakara, 255

Oysa Allah'ın mülkü olan şu yaratıklardan herhangi biri ile Allah'tan daha çok birlikte bulunmaya ve O'na bilgiçlik satmaya ve ilerisini gerisini tamamen idrâk etmeden ve önünü ardını hesap etmeden ilâhî huzurda kendine bir mertebe verip de şefaate kalkışmak, gerek şefaate eden ve gerek şefaate olunan için ne kadar tehlikelidir? Eğer Allah bildirmemiş ise şefaate edecek olanın hali, şefaate edilecek olandan daha çok endişeye değer olmadığı nereden bilinir? Bu hal içinde, isterse melekler ve peygamberler olsun, kimdir o ki Allah'ın izni ve güç vermesi olmadan önünü ardını hesaplamayıp Allah'ın kullarına Allah'tan daha çok sahip çıkmak, koruma yetkisini kendinde görsün de şefaate cesaret edebilsin. Ancak Cenâb-ı Hak dilerse, özel veya genel şefaate ilâhî irâde çıkar da kendilerine bildirilmiş bulunursa o başka...

Demek ki Yüce Allah'ın ululuğundan şefaate umulamaz değildir. Fakat şefaate de herkesten önce O'nun kendi elindedir ve O'nun izni ve emri ile gerçekleşebilir. O zaman şefaate kapısı açılır ve şefaate etmesine izin verilenler kendi dilediklerine değil; yine Allah'ın dilediklerine şefaate imkânını bulabilir. Bundan anlaşılır ki önce, hak tanımayan Allah düşmanlarının kendilerine şefaate etmesi umulan bir Allah dostu bulabilmelerine, bunun gibi müşriklerin putları gibi ilim şanından olmayanların şefaateç olabilmelerine, asla ihtimal yoktur.

Sonra, kendisine izin verilebilecek her şefaateçinin şefaate sınırı da Allah katındaki derecesine ve o oranda elde edebileceği izin ve gücün kapsamı ile uyumlu olabilecektir. Bu bakımdan eninde sonunda izin çıktığı zaman en genel biçimde şefaate sahibi, herkesin üstünde dereceler sahibi olan Rasullullah, peygamberlerin en üstünü olabilecektir. Bu konudaki naslara göre, Cenâb-ı Hak O'na şefaate için izin isteme yetkisini de bahşetmiş ve en yüksek peygamberlik makamı, “şefaate-ı uzma” en büyük şefaate makamı olmuştur.¹⁰⁴⁸

*“İleride gelecek bir günden korkun ki, o günde hiçbir kimse başkası için herhangi bir ödemede bulunamaz. Hiç kimseden şefaate kabul olunmaz ve fidye (bedel) de alınmaz. Onlara asla yardım yapılmaz.”*¹⁰⁴⁹ Konumuzun temelini teşkil eden bu âyetin tefsirinde Min Vahyi'l-Kur'an adlı tefsirde şu

1048 Elmalılı M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, c.2, s. 155-156

1049 2/Bakara, 48

açıklama yapılmaktadır: Bu âyette şefaât, dünyadaki beşerî zihniyetin iptal edilmesi, kaldırılmasıdır. Yani dünyadaki zihniyet ve yaklaşıma göre insan tamamen sorumluluktan kurtulmak için bireysel bağlar ve kişisel umutlarla âhiretteki hayatını garanti altına almaya çalışmaktadır. Âhiret işlerini dünya işlerine benzetmektedir. Burada birisinin problemi olduğunda bir başkası onu halledebilmekte veya araya vasıta/aracı koymakta. Ya da malî veya başka bir bedel karşılığında işini başkasına gördürmektedir. Bunlar genel bir kurala dayanmayan, kişisel seviyelerin durumlarına göre değişebilen çözüm yollarıdır. Bu tür hareketler ve girişimler kanun dışına çıkmaya neden olabilir. Eğer şefaât edecek olan kişiler şan, şöhret, makam ve mevki sahibi kimselerden oluşuyorsa orada kanun işlemez. İşte âyet, âhirette böyle bir şefaât anlayışını reddetmektedir.

İlke olarak şefaât meselesine gelince; pek çok cahil insanın anladığı gibi, mesele bireysel sevgiden kaynaklanan kişisel ilişkilerle hiç de ilgili değildir. Genellikle câhil insanlar, bu yanlış anlayışlarından dolayı peygamberlere ve velî zannettiklerine kişisel birtakım üstünlükler vererek adaklar, sadakalar ve benzeri şeylerle onlara yaklaşımaya çalışırlar. İnsanlar aynı mantıkla liderlere, şöhret ve makam sahibi kimselere hediyelerle yaklaşımaya çalışırlar ve onların şefaâtlerini elde etmeye uğraşırlar. Peygamberlere ve velî zannettiklerine yakınlaşma ile liderlere ve makam sahiplerine yakınlaşma arasındaki tek fark, velîlere ve peygamberlere karşı beslenen bu duygunun kutsallık bilinciyle beraber olmasıdır.¹⁰⁵⁰

Şefaât konusunda bazı insanların aklına şöyle bir soru gelebilir: Yüce Allah'ın şefaât vaadinde bulunması ve peygamberlerin bunu duyurmuş olmaları, insanların günah işlemeye devam etmeleri ve Allah'ın koyduğu haramları çiğnemeleri yönünde teşvik edilmeleri sonucunu doğurmaz mı? Kitap ve sünnette şefaâtle ilgili olarak yer alan nasları, dinin temel esası olan ortak koşmaksızın Allah'a kulluk sunmaya ve O'na itaat etmeye yöneltmeyle nasıl bağdaşır?

Öncelikle, sorudaki bu yaklaşım, bağışlamanın kapsamlılığını ve rahmetin genişliğini gösteren âyetlerle çelişmektedir: *“Allah kendisine şirk/ortak koşulmasını bağışlamaz, bundan başkasını dilediğine bağışlar.”*¹⁰⁵¹ Bu

1050 Muhammed H. Fadlullah, Min Vahyî'l-Kur'an, II/38-39

1051 4/Nisâ, 48

âyet, tevbe olayının söz konusu olmadığı durumlara işaret ediyor. Bunun kanıtı da tevbe edilmiş olması durumunda bağışlanan günahlar kapsamına giren “şirk”in bu âyette istisnâ edilmiş olmasıdır.

İkincisi; Yüce Allah tarafından dile getirilen şefaât vaadinin insanlara duyurulmasının insanları günaha sürüklemesi, dikbaşlılık ve isyankârlık yapmaya teşvik etmesi iki şarta bağlıdır:

1- Suçlunun şahsı ve nitelikleriyle birlenmesi. Ya da hakkında şefaât edilen günahın hiç bir şüpheye yer bırakılmayacak şekilde belirginleştirilmesi. Yani şu şahıs veya bu günah hakkında kesin olarak şefaât sözü verilmesi.

2- Şefaatin her türlü cezayı, tüm zamanlarda temelden yürürlükten kaldırarak şekilde etkin bir rol oynaması.

Eğer, “falanca gruptan olan insanlar veya bütün halk, işledikleri suçlardan dolayı cezalandırılmazlar, günahlarından dolayı kesinlikle sorgulanmazlar” veya “falanca günahtan dolayı hiç bir zaman azab görülmez” şeklinde iddialar ortaya atılacak olursa, bu kesinlikle bâtil bir iddiadır, yükümlülere yöneltilen hüküm ve sorumluluklarla alay etmektir. Fakat eğer her iki şart açısından konu müphem bırakılırsa; şefaatin hangi günahlar ve hangi günahkârlar hakkında geçerli olacağı belirtilmezse; ya da yürürlükten kaldırılacak cezaların, tüm zaman ve durumlardaki cezalar olacağı şeklinde bir iddia ortaya atılmazsa, kişi vaad edilen şefaatin kapsamına girip girmeyeceğini bilmez, dolayısıyla Yüce Allah’ın koyduğu yasakları çiğnemeye cesaret etmez. Tersine, bu durum, kişide ilâhî rahmete yönelik bir duyarlılık meydana getirir. İşlediği günahlardan ve kötülüklerden dolayı ümitsizliğe ve Yüce Allah’ın rahmeti hakkında karamsarlığa kapılmaz.

Ayrıca Yüce Allah şöyle buyurmuyor mu? “Eğer size yasaklanan büyük günahlardan kaçınırsanız, sizin küçük günahlarınızı örteriz.”¹⁰⁵² Âyet-i kerime, büyük günahlardan kaçınma şartına bağlı olarak küçük günahlar ve suçlar için öngörülen cezaların kaldırılacağını ifade etmektedir. Eğer, “büyük günahlardan sakınırsanız, küçük günahlarınızı affederiz” demek doğru ise, bu durumda, “eğer imanınızı korur da kıyamet gününde sağlam bir imanla bana gelerseniz, şefaâtçilerin sizinle ilgili şefaâtlerini kabul ederim”

demek de doğru ve yerinde olur. Bütün mesele de zaten nihayet imanı koruyabilmektir. Çünkü günahlar imanı zayıflatır, kalbi taşlaştırır ve nihayet şirke götürme ihtimali büyüktür. Yüce Allah şöyle buyuruyor: “*Hüsrana uğrayan topluluktan başkası, Allah’ın tuzağından (onlara mühlet verip de sonra ansızın yakalanmasından) emin olmaz.*”¹⁰⁵³; “*Hayır, onların işleyip kazandıkları şeyler, kalplerinin üzerine pas olmuştur.*”¹⁰⁵⁴; “*Sonra kötülük edenlerin sonu, Allah’ın âyetlerini yalanlamak oldu.*”¹⁰⁵⁵ Bu uyarılar günahkârı günahlardan uzaklaştırmaya, takvâ yolunu izleyip muhsinlere ulaşmasını sağlamaya yeter ve böylece bu anlamdaki şefaate bile ihtiyaç duymaz. Bundan daha büyük yarar, en güzel sonuç budur. Aynı şekilde hakkında şefaate edilen suçlu veya şefaate konu olan suç belirlenir de, ancak azabın bazı yönlerini veya bazı zamanlarını kapsadığı vurgulanırsa, bu da, kesinlikle suçluların cesaretlenmesine, suç işlemeye teşvik edilmesine yol açmaz. Kur’ân-ı Kerim, şefaate konu olacak suçluları da günahları da belirginleştirmez. Cezanın kaldırılmasını da, ancak bazı durumlar için söz konusu eder.¹⁰⁵⁶

“Buna rağmen, onlara ne oluyor ki öğütten yüz çeviriyorlar? Ürkümüş yaban eşekleri gibi.” (49-50. Âyetler)

Hayvanlık bu! Eşeklik... Hatta hayvandan daha aşağı bir durum. “*Onların kalpleri vardır, onlarla (hakkı) kavramazlar; gözleri vardır, onlarla (hakkı) görmezler; kulakları vardır, onlarla (işitilmesi gereken hakkı) işitmezler. İşte onlar hayvanlar gibidir; hatta daha da şaşkındırlar. İşte asıl gâfil onlardır.*”¹⁰⁵⁷; “*Yoksa sen, onların çoğunun gerçekten (söz) dinleyeceğini yahut düşünceğini mi sanıyorsun? Hayır, onlar hayvanlar gibidir, hatta onlar yolca daha da sapıktırlar.*”¹⁰⁵⁸ Gereksiz kaçış. Eşekten daha beter bir kaçış. Eşek, aslandan canını kurtarmak için kaçır. Bunlarsa cennetten kaçıyor. Kurtarcısından kaçarak kurtuluşu cellâdına sığınmakta arıyor.

“Aslandan kaçan.” (51. Âyet)

1053 7/A'râf, 99

1054 83/Mutaffifin, 14

1055 30/Rûm, 10

1056 Tabatabaî, El-Mizân Fi Tefsiri'l-Kur'an, I/234-235

1057 7/A'râf, 179

1058 25/Furkan, 44

Kur'an ve Peygamber'den kaçan müşrikler eşeğe benzetilirken; Peygamberimiz de aslana benzetiliyor. Onlar Peygamber'den ve kurtarıcı hakikatten, vahiyden kaçıyorlardı.

49-51: Yüce Allah Kur'an'dan yüz çevirenler hakkında oldukça aşağılayıcı ve tahkir edici bir benzetmede bulunmuştur. O da aslandan ürküp kaçan yaban eşeklerine benzetilmeleridir. İbn Abbas dedi ki: Maksat yaban eşekleridir. Yüce Allah onları yermek ve onların çirkin durumlarını anlatmak için yaban eşeklerine benzetmiştir.¹⁰⁵⁹

Yine az önce de geçtiği gibi şöyle demiştir: Yaban eşekleri aslanı gördü mü kaçır. İşte bu müşrikler de böyle idi. Muhammed'i (s.a.s.) gördüler mi yaban eşiğinin aslandan kaçışı gibi ondan kaçarlardı. "Kasvere (aslan)" Habeşçe'de aslan demektir.¹⁰⁶⁰

"O kadar ki her biri, kendisine açılmış sahifeler verilmesini isterler."
(52. Âyet)

Onların her biri kendilerine açık seçik metinler verilmesini isterler, yahut "açılmış sahifeler" yani, herkesin anlamasına açık. "Allah neden bizimle konuşmaz ve neden bize mucizevî bir işaret göstermez?" derler. Yani, doğrudan doğruya, bir peygamberin aracılığı olmaksızın. Bu âyet, Kur'an'ın çok sık başvurduğu, "böbürlenme"nin yahut "boş gurur"un ilk tasvîridir.

İnançsızlıklarında samimi değiller. Tüm müşrik ve kâfirler, sadece zanna tâbi olur, kesin bir inanç(sızlık) içinde bulunmazlar. Onlar hiçbir şeye gerçekten inanmaz, ancak kendi çıkarlarına inanırlar. O yüzden pazarlığa açıktırlar; helvadan putlarını gerekli gördüklerinde yemekten çekinmezler. O yüzden burada da onların gereksiz bir mucize isteği ile samimiyetsizlikleri ve pazarlığa açık olan karakterleri yansıtılıyor.

1059 Bahru'l-Muhit, VIII/380.

1060 Razi, XXX/212.

Müşrikler (Ebû Cehil ve Kureyş'ten bir topluluk) onlardan her birisine içinde: "Ben size Muhammed'i peygamber olarak gönderdim" diye yazılı bulunan açık mektuplar gönderilmesini istemişlerdi. İbn Abbas dedi ki: Diyorlardı ki: Eğer Muhammed doğru söylüyor ise bizden her bir kişi sabahı edince başı ucunda kendisinin cehennemden kurtarılıp güvenlik içinde olduğunun yazılı bulunduğu bir sahife bulsun.¹⁰⁶¹

"Hayır, hayır; doğrusu âhiretten korkmuyorlar." (53. Âyet)

"Doğrusu onlar âhiretten korkmazlar." İşte bundan dolayı öğütten yüz çeviriyorlar. Her birine bir mektup ve sahife verilmediğinden dolayı değil. Esas teşhis bu. Onların mûcize istemeleri bahane; esas hastalıkları âhiretten korkmamaları.

Hataların başı Allah'tan ve Allah'ın cezasından, âhiretten korkmamaktır. Kur'an'a baktığımız zaman âdeti tüm azgınlık, isyan ve başkaldırıların sebeplerinin tek sebebe bağlandığını görürüz. O da âhireti hesaba katmadan ve âhiretten korkmadan yaşamak. "*Hayır, doğrusu onlar âhiretten korkmuyorlar.*"¹⁰⁶² Kur'an, terbiye etmeye çalıştığı insanda ilk etapta ahret endişesi oluşturmaya çalışır. Bu endişe belli bir boyuta ulaştığı zaman insanların hayatlarında inkılabların gerçekleştiğine şahit oluruz. Mesela; içki Medine döneminde ve yaklaşık Uhud savaşı yıllarına kadar yasaklanmamıştır. Fakat o tarihlerde içkiyi kesin olarak yasaklayan âyet inince evdeki şarap küplerinin kırılarak içkili hayata son verildiğini görürüz. Peki, bu neden kaynaklanıyor? Tabii ki âhiret ve Allah korkusundan. O insanlar o güne kadar öyle eğitilmiş ki, yaptıkları işin âhirette kendilerine çok pahalıya malolacağı söylendiği anda hemen o işten vazgeçiyorlar.

Âhirete imanı, âhiret endişelerini, cennet ve cehennem mefhumlarını ortadan kaldırdığınızda insanları gerçek anlamda motive edemezsiniz. Yani iyi şeyleri kendiliklerinden yaptırıp, kötülüklerden de kendiliklerinden vazgeçiremezsiniz. Âhirete iman; en büyük ve gerçek anlamda tek oto-kontrol mekanizmasıdır. Âhiret ve Allah korkusu olmadan insanları neye göre ahlaklı ve dürüst olmaya sevkedeceksiniz? Eğer bir insan, yaptığı bir kötülüğün cezasını görmeyeceğini bilse, niye o kötülükten vazgeçsin veya yapacağı bir iyiliğin karşılığında mükâfat yoksa niçin o iyiliği yapsın? Deni-

1061 Kurtubi, XIX/90.

1062 74/Müddessir, 53

lebilir ki; insanlık için. Ben ölür ölmez bu insanlar çok kısa bir süre içinde beni unutacaklar. Unutmasalar bile, öldükten sonra bana ne faydaları dokunabilecek ki?

Ama düşünün ki “bir varlık” var ve “bir gün” var. O varlık, o günde yaptığınız tüm iyiliklerin karşılıklarını kat kat fazlasıyla verecek ve yaptığınız kötülüklerin de cezasını verecek. O varlık ki, hiçbir iyiliği unutmaz, adaletli, kimseye zerre kadar zulmetmez, hiçbir şeye ihtiyacı yok. Her şeyin yaratıcısı ve sahibi, çok merhametli, çok affedici. İnsan, böyle bir varlığa iman edip sadece O’nun rızasını kazanmak idealiyle yaşadığı zaman artık siz bu insanları “Allah’ın rızâsını kazanma” amacıyla iyi şeylere kolayca yönlendirilir ve kötü şeylerden de kolayca sakındırabilirsiniz. Aksi takdirde bütün çabalarınız sonuçsuz kalır. Âhiret korkusu olmadan insanlar, fırsat bulduklarında kötülük yapabilecekleri için kimsenin kimseye güveni olmaz.

İnsanın ve insanlığın kemali, âhirete iman olmadan mümkün olamazdı. Toplumsal huzurun ve ferdin saadetinin âhiret inancına bağlı olduğunu bize saadet asrının örnek toplumu öğretti. Hiçbir ahlâkî kural tanımayan, fuhşun alenen işlenip suç sayılmadığı, birçok insanın babasının tombala usulü belirlendiği, kokuşmuş gelenek dışında kanun ve nizamın bulunmadığı, hak ve hukukun değil; gücün egemen olduğu, güçlünün hep haklı olduğu, kız çocuklarının diri diri toprağa gömüldüğü, faizin ve her türlü haksız kazancın normal sayıldığı, ezmeyene ezilmekten başka bir seçenek tanınmadığı cahiliyye toplumundan dünya tarihinin ender şahid olduğu faziletli bir toplum çıkarılmasında, âhiret inancının payı sanıldığından da daha büyüktür.

Kur’an ve Sünnette Allah’a iman ile âhirete iman birlikte zikredilir. Zaten ikisini birbirinden ayırmak mümkün değildir. Ayırdığımız zaman bir anlamı kalmaz. Örneğin, laiklerin inandığı gibi bir Allah’a inanıyorsunuz. Yani Allah’ın, kendi varlığını ve her şeyi yarattığını kabul ediyorsunuz. Fakat Allah’ı hayatınıza karıştırmıyorsunuz. Kötülük yaptığınızda ceza vermiyor; iyi ve dürüst davrananlara da ödül vermiyor. Allah aşkına bana söyley misiniz böyle bir Allah’a inanmakla inanmamak arasında ne fark var? Hiçbir fark yok. Ama Allah’ın iyileri mükâfatlandıran, suçluları cezalandıran bir varlık olduğuna iman eden, ayrıca zalimin cezasını görmediği, mazlumun da hakkını şu hayatta alamadıklarını gören bir insan, elbette ölümden sonra bu işlerin tamamlandığı bir günün olduğuna zorunlu olarak iman eder.

Zaten âhiret gününün bir başka adı da “din günü”dür. Din’in sözlük anlamlarından birisi de mükâfat ve ceza olduğuna göre din günü; yapılan işlerin karşılıklarının verileceği gün manasına gelir.

İki insan düşününüz. Birincisi hep onun bunun hakkını gasbetmiş, başkalarının alın teri ve emeği üzerinde keyif çatmış, ikincisi, başkalarının hukukuna tecavüz etmediği gibi bir ekmeğini ikiye bölerek tasadduk etmiş. Birincisi zulmetmiş, ezmiş, sömürmüş ve semirmiş. İkincisi yardım etmiş, gönül yapmış, onarmış ve mazlumu kollamış. Birincisi cana, mala, ırza tecavüz etmiş; ikincisi canı, malı, ırzı aziz ve muhterem bilmiş ve korumuş. Birincisi her türlü ahlakî kurallardan ve insanî faziletlerden uzak, arzularının ve tutkularının esiri olarak yaşamış; ikincisi Allah’ın kendisi için çizdiği sınırları yine O’nun sevgisi ve korkusuyla çiğnememiş ve hep ahlakî, insanî değer ve faziletleri koruyarak kuralları yaşamış.

Evet, şimdi bu iki kişinin de öldükten sonra aynı sonuçla karşılaşarak yaptıklarının yanlarına kalacağını düşünmek hangi akla, hangi vicdana ve hangi adâlete sığar? ¹⁰⁶³

Dünyanın; ekolojik (çevreyle ilgili) anlamda tabii dengenin bozulması sınırından; ahlakî, kültürel, siyasi, ekonomik vb. anlamlarda da toplumsal dengenin deformasyonu sınırına kadar, ilahî olan her tür dengenin, tabiiiliğin, sünnetullahın sınırlarını zorlayıcı bir sona doğru hızla yaklaştığını gördüğümüz bu dünyanın her şeye rağmen “halifesi” olarak seçilmişleri olan insanların, bu ilahî misyonlarını yerine getirebilmeleri için hâlâ bir fırsatları, bir şansları var.

Batı uygarlığının; insanı ve tabiatı tahrip eden, baş döndürücü bir ilerleme-kalkınma yarışı ile büyüleyici çağdaşlık, modernlik sendromu ile ifsad edici iletişim-medya hegemonyası, işgal edici gayri ahlakî yaşam tarzı ile artık âşına olduğumuz bu şeytanî uygarlığın sağına, soluna, ortasına bakmaksızın bütün yorumları, uzantıları ve sonuçları ile dünyayı ve insanlığı tehdit etmesine son verebilmek için hâlâ insanlığın en erdemlilerinin yapacakları bir şeyler var.

1063 M. İslâmoğlu, İman Risalesi, Denge Yay., s. 287-288

Bu erdemlilerin ve daha doğrusu insana üflenen ilahî ruhun bütün erdemlerini temsil eden İslâm inancının insanlığa sunacağı ilahî hikmetin bir ayağını *tevhid*; diğer ayağını *âhiret* bilinci oluşturuyor. Batının şeytanî hegemonyasına alarak ilahî olana yüz çevirttiği, hikmeti ve ilahî bilgiyi unutturduğu, insanî olan, tabii olan, hak olan her şeye sırtını döndürdüğü **insanlık, içine düştüğü şeytanî bataktan ancak *tevhid ve âhiret* ayaklarına basarak doğrulabilir.** Bu gerçek, yeryüzünün her yöresinde her gün her saat her an kendini gösteren trajik akıbetin farkına varan, farkında olan müslümanlar için üstlenilmesi gereken ağır sorumluluklar mânâsına geliyor.

Dünya ve içindekilerin gelip geçici olduğunu, bir sınama ve imtihan aracı olduğunu bilen ve böyle inanan İslâm insanı, bu bilgisini ve bu imanını, kuru ve şematik, içi boş ve vicdanî inanç kofluğundan çıkartıp, olması gereken yere, âlemlerin rabbi olanın, dünya ve âhiretin sahibi olanın istediği yere, hayatın tam ortasına oturtmak zorundadır.

Âhiret inancını hayatın tam ortasına oturtmak ne demektir? Ve bu, nasıl olabilir? Bu sorulara müslümanın, her müslüman topluluğun âhiret inancını gözden geçirmesi, içi boş bir inanç olmaktan çıkartıp, hayatına yön veren bir şuur/bilinç düzeyinde el alması ve müslüman insanın dünyevî yaşantısının bu bilinçle nasıl şekilleneceğini ortaya koyması ile cevap verilebilir. Bu da, elbette ki dünyaya değer vermeyerek, bir oyun ve eğlence gözüyle görerek dünyevî olana itibar etmeyerek, gelip geçici değerlerden yüz çevirip, o büyük gün için, Rabbimiz'in karşısına tek tek çıkacağımız, titreyerek ya da açık alınla çıkacağımız hesap günü için yaşamakla mümkündür. Bu mümkünü, hayatın tam ortasına oturmuş bir gerçekliğe dönüştürebilmek, yani gerçekten hesap günü için, hesap gününe ayarlanmış bir biçimde yaşayabilmek için de *âhiretin bilincine* varmış olmak gerekiyor.

Ufukları ölümle sınırlı, ölüme kadar uzanabilen bir yaşam felsefesine inanan, ölüm öncesini de *Allah'sız, âhiretsiz, ed-Din'siz* beşerî ideolojilerin yaşam projeleriyle tasarlayan şeytanın kemalist ve batıcı dostlarının egemen olduğu bir toplumda hem bu bilince ulaşabilmek, hem de bu bilincin gerektirdiği tarzda yaşayabilmek -işin doğrusu- o kadar da kolay değil. Çünkü iki yüz yıldır ümmetin başına bela olan batı işbirlikçisi egemen güçlerin, ezerek, zulmederek, hile, dolap ve desiseler kurarak, batı batağına sürüklemeye çalıştığı ümmetin ve bir parçası olan yaşadığımız toprakların insanlarını, inkârın, şirkin, sapmanın, yüzçevirmenin, yalanlamanın,

küçümsemenin, hor görmenin anaforundan baktığı ilahî değerlere, ed-din gerçeğine, felah (kurtuluş) yoluna yeniden, bıkmaksızın, usanmaksızın çağırmak ve bununla birlikte işbirlikçilerin, satılmışların, sömürücülerin, insanlık düşmanlarının, Allah düşmanlarının düzenlerine karşı bitmez tükenmez bir kin pınarından beslenerek savaşmak, bir ve en büyük olan Allah'a, âhiret gününe yakinen iman edenlerin mesleğidir. Âhiret bilincinin gerektirdiği tarzda yaşayabilmek bu mesleği icra etmektir ve onun için kolay değildir.

Yaşadığımız toplumda bir asra yakın ifsad ve inkâr kaynaklı zulüm düzeninin, pozitivist ve modernist paradigmlar temelinde ürettiği kemalist, sağcı, solcu, milliyetçi, kapitalist vb. ideolojilerin kısılcacında bulunan insanların arasından çıkan müslümanların, bu kısılcacın etkilerini tamamen silebildiğini söyleyebilmek çok zordur. Şu veya bu şekilde tevhid bilincine erişmiş insanların aynı oranda ve önemde âhiret bilincine de ulaşabildiklerini ne yazık ki iddia edemiyoruz. **Eğer tevhid bilinci insanlara beyinlerdeki ve kalplerdeki putları, tâgutları yıktırıyorsa; âhiret bilinci de hayat-taki putları ve tâgutları yıkmaya mücadelesine sevkeder.** Dünyayı değiştirmenin, toplumu değiştirmenin, insanı değiştirmenin en doğal, en sıradan faturası ve bedeli olan ölümü göze almanın, ölüme atılabilmenin, ölümden korkmamanın insanı davası uğruna mücadeleye sevkeden en güçlü sâik olduğunu görürüz.

Eğer insanlar tevhid bilinciyle yorumlayabildikleri dünyayı değiştirebilmek için kıllarını dahi kıpırdatmıyorlarsa, ya da sadece kıllarını, ya da dillerini kıpırdatıyorlarsa, işte o zaman insanların iç dünyalarına inip oradaki tortuyu, toplumun kültüründen kalmış gizli kalıntıları, yani o çıplak ölüm korkusunu, o açık dünya sevgisini bulup çıkarmak gerekir; zira insanları, tevhide ulaştığı halde yerinde tutacak olan, hâlâ yaşamaya, yalnızca yaşamaya sevkedecek olan tek sebep, bütün teorik, ilmî, fikrî izahların, yorumların, anlayışların aldatıcı perdesi arkasına gizlenen tek sebep; dünya sevgisi ve ölüm korkusudur. İslâmî bilincine rağmen bu içgüdüsel tortuyu barındıran insanların ölüm korkusu diğer insanlardan daha fazla, dünya sevgisi diğer insanlarınkinden daha yoğun ve kalıcı olur. Çünkü, bir içgüdü olarak, bilinçaltında sürekli beyin, kalp ve dildeki gerçeklerin perdesiyle örtülüp, bir biçimde bu gerçeklere inanıyor olmanın rahatlatıcı, yeterli gördürücü, tatmin edici işleviyle oyalanıyor olarak dünyayı sevmek daha meşru, ölümden korkmak daha doğal hale gelir ve bu insanlar âhiretin bi-

lincine daha uzak bir noktaya düşerler. Çünkü bu bilinci de taşıdıklarını var saymakta ve kendilerini de başkalarını da buna inandırabilmektedirler. Oysa âhiret bilincini sıradan bir insana kavratılabilmek daha kolay; bu tür insanların yeniden kavrayabilmeleri daha zordur.

“Lâ ilâhe illâllah”ın bütün bir tarihi, bütün bir dünyayı, bütün bir toplumu izah eden esprisini kavrayıp da, yeryüzünde işlenen bunca zulme, bunca haksızlığa, bunca iğrençliğe şahid olup da, içinde yaşadığı toplumda ne yapmasını ve ne yapmamasını açık ve net bir şekilde kavrayıp da, hiçbir şey yokmuş gibi yaşamının, hiçbir şey bilmiyormuş gibi davranmanın, hiç bir sorumluluğa sahip değilmiş gibi ömür tüketmenin başka bir izahı yoktur. Mücadelesiz, kavgasız, çilesiz, hapissiz, işkencesiz, kansız, şehidsiz geçen günlerin; daha fazla küfür, daha fazla zulüm, daha fazla tuğyan, daha fazla zillet demek olduğunu bilen insanların, bilmesi ve gereken insanların hâlâ yerlerinde durabilmeleri, hâlâ mücadeleye atılmamaları, hâlâ kavgayı yarınlara erteleyici çözümlere sarılmaları, hâlâ kolay ve rahat yolları bayraklaştırabilmeleri, başka bir şeyle izah edilemez. **Mücâdelenin, kanın, şehidin olmadığı yerde âhiret bilinci de gereği kadar yoktur demektir.** Âhiret bilincinin gereği kadar olduğu bir yerde insanlar günlerini meydanlarda, sokaklarda, karakollarda, mahkemelerde, cezaevlerinde, mezarlarda ya da mezar başlarındaki şehadet andlarında doldururlar.

Oysa düşmanın açık seçik belli olduğu, kavganın bütün yakıcılığıyla kendini dayattığı, inancın kan, ter ve gözyaşı ile ispat istediği bir zamanda, insanlar hâlâ kaybetmekten korkacakları şeyleri biriktirmekle meşgullerse, hâlâ yaşamak için, sıradan bir vatandaş olarak yaşamak için, sıradan bir vatandaş olarak yaşamak için çaba gösteriyorlarsa, hâlâ hayatın yutucu gerçekleri hesap gününün ürpertici gerçeğinin önüne geçebiliyorsa, hâlâ şeref-sizce yaşamının sermayesi olan dünyalık şeyler peşinde koşmak, âhiret kazanma çabasına girmemenin mazereti olabiliyorsa, o zaman Allah’ın ipine tutunarak ayağa kalkabilmenin bir ayağı yani âhiret bilinci eksik demektir. Zaten yüce Rabbimiz de Kur’an-ı Kerim’de sık sık “*Allah’a ve âhiret gününe iman edenler*” diyerek, iki ayağın kopmaz birliğini vurgulamıyor mu?

Her gün ve her gece, namaz sonlarında, işimizin arasında özellikle ölümü, dirilişi, kıyameti, mahşeri, cenneti, cehennemi, günahlarımızı, Allah’ın nimetlerine teşekkürdeki kusurlarımızı derin derin düşünelim. Bunu kendimize görev edinelim. Bu dünyadaki rahatımızdan fedakârlık yapalım.

Hem burada tam bir rahat etme, hem de orada rahat etme gibi imkânsız ve gülünç olan sevdadan vazgeçelim. Sahâbeler, Hz. Peygamber'e, biraz rahatına bakması, kendini fazla yormaması yolunda birtakım şeyler söyleyince, Önder ve Örneğimiz'den şu cevabı alırlar: *"Nasıl refah ve nimetin tadını bulurum ki, boynuz sahibi (İsrafil) boynuz (sur)u ağzına koymuş, alnını eğdirmiş ve kulağını vermiş, ne zaman üfleyeceğine dair emir bekliyor."*¹⁰⁶⁴

Kabirlere, hele gece karanlığında gidip, oralarda ölümle kolkola yaşayacağımız günleri düşünelim. Ölüm ve şehadet râbitası yapalım. **Allah'ın dinini yaşayamıyor, müslümanca hayat süremiyorsak müslümanca ölmenin de zor olduğunu bilincine varalım.** Mezarlarda ve hayalinde düşünerek canlandırdığın kabir hayatında düşün ki, bir-iki metrelik çukur, içinde birkaç kemik parçası ve mezar taşında da senin adın, evet senin adın, benim adım yazılı. Artık Rabbinle karşı karşıyasın. Büyük kıyametin kopmasını bekliyordun veya beklemiyordun. Ama öldün, yani senin kıyametin koptu. İşte bu kıyamete hazırlandın mı? Yaptın mı yapacaklarını? Sakındın mı yapmaman gerekenlerden? **Hazır mısın ölüme? Borçların-harçların, ümitlerin, beklentilerin, yatırımların... neresi için? Ölüm... Ne zaman?** Evet, ey insan! Tohumun toprağın üstüne yeni bir hayatla çıktığı gibi bir gün kabrinden çıkartılacağını, Rabbinin huzuruna gidip yaptıklarının ve yapmadıklarının hesabını vereceğini düşün ve hayatını ona göre düzenle: Çünkü ölüm bir yok oluş değil; diriliştir. Ölüm uzakta değil; çok yakını-mızdadır.

Âhirete iman etmiş olmak, âhîret bilincine erişmiş olmak, yalnızca kafalarda âhîretle ilgili bilgileri arttırmakla, kalplerde âhîrete olan inancı tazelemekle gerçekleşmez. Çünkü âhîret bilinci kafa ve kalpte başlayıp biten işlevsiz bir olgu değil; insan hayatının bütün boyutlarını ve ömrünün bütün anlarını belirleyen canlı ve dinamik bir olgudur. O yüzden Allah'ın Kitabında¹⁰⁶⁵ Kur'an'ın doğru yola kılavuzluk edeceği muttakilerin vasıfları sayılırken "âhîrete inananlar" değil; *"âhîrete yakînen (şuurlu / bilinçli olarak) iman ederler."* denilir. O yüzden âhîret bilincinin varlığını ve derecesini ölçebilmenin bir yolu sürekli olarak kafa ve kalbi gözden geçirmekse, bir diğer yolu da bizatihi yaşanan hayatı gözden geçirmek ve hesap günündeki ilahî sorguya uyup uymadığının muhâsebesini yapmaktır. Bu muhâ-

1064 Tirmizi

1065 Bakara sûresi 4. âyette

sebe de, dünya ve içindekilere bağlılık, dünyevî zevk ve değerlere iltifat, ölüm duygusu ve gerçeğinden uzaklaşmak olumsuz; âhirete ve hesap gününe ayarlı bir hayat yaşamaya çalışmak, dünyadan, içindekilere, geçici zevk ve değerlerden -Allah'ın istediği vasatın dışında- uzaklaşabilmek ve hayatı, enerjisi, yetenekleri, bilgiyi, gücü, bedeni, kafayı Allah'ın davası için harcamak olumlu olarak değerlendirilmelidir. Birey olarak muhâsebesinde olumsuz hanesi ağır basanlar istedikleri kadar tevhid bilincine ulaştıklarını iddia etsinler, yaşadıkları hayatın yüzlerine çarpılacağını unutmamak zorundadırlar.

Muhâsebesinde olumlu hanesi ağır basanlar ise, zaten içiçe yaşadıkları ölümle gerçek hayata geçtikleri andan itibaren Rablerine kavuşmanın mutluluğunu tadarlar. Ne mutlu onlara! **Ne mutlu, ölümden korkmayan, ölümü sevebilen, ölümü arzulayabilen, ölümle dostluk kurabilen, ölümün koynunda ömür tüketebilen Allah erlerine!** “ *Rabbimizin mağfireti-ne (bağışına) ve takvâ sahipleri için hazırlanmış olup genişliği gökler ve yer kadar olan cennete koşun!*”¹⁰⁶⁶ **Âhiret bilinci; ölümü sevmek, ölümle bir yaşamak ve nasıl gelirse gelsin, ama müslümanca yaşayış üzerine gelsin, müslümana yakışır şekilde ölüme, yani cennete koşabilmektir.**¹⁰⁶⁷

Kur'an'ın, üzerinde en fazla durduğu konuların başında âhirete iman gelir. İnsanların İslâm'a girmeleri, Allah'ın dinine teslim olmaları ancak bu iman ile mümkündür. Bunun için âhiret konusunun en fazla işlendiği sûreler Mekkî surelerdir. Bunun böyle olması kaçınılmazdı. Çünkü müşrik, kâfir ya da putçu her ne olursa olsun, insanların her tür şirk, küfür ve cahiliyye düşüncesinden temizlenmeleri ve hayatlarının bütününde İslâm'ı kendilerine bir yaşam biçimi edinmeleri, bu iman ile mümkündür. Herşeyden önce Allah'a ve bu dünyadan sonra gelecek ebedî âhiret hayatına inanmayan bir insanın, yeryüzünde şeytanın oyunlarına karşı sebat etmesi, canı ve malı pahasına mustazafların haklarını savunup zalimlere karşı durması beklenemez. Bu insanlar, yaşadıkları hayat gereği, tüccarca bir felsefeyi kendilerine rehber edinmişlerdir. Yaptıkları her tür iyilik ya da yardımın karşılığını bu dünyada ve dünyanın geçer akçesiyle almak isterler.

1066 3/Âl-i İmran, 133

1067 Âhiret bilinci açısından daha geniş bilgi için bk. Hüseyin Özhazar, Âhiret Bilinci, Bengisu Yay. ve Hasan Eker, Âhiret Bilinci, Denge Yay.

Oysa İslâm, müslümanlara böyle bir şey va'detmez. Aksine insan, akidesi için sadece malını ve dünyevî zevklerini değil, canını bile feda etse, bunun karşılığını yalnızca âlemlerin rabbı olan Allah'tan beklemek zorundadır. Allah'a teslimiyet, dünyevî zevk, rahat ve menfaatlerden ferâgat anlamına geldiğine göre sağlam bir âhiret inancı, mü'minde olmazsa olmaz bir özellik demektir.

Sağlam bir âhiret inancına sahip olmayan bir insanın, cahilî düşünce ve yaşayışlardan uzak durması, imkân haricindedir. Bu yüzden Kur'an, her konuda olduğu gibi, bu konuda da en doğru yolu takip etmiş ve yeryüzünde Allah'ın hilafetini yüklenecek ve ilahî adaletini arz üzerinde tesis edecek insanları somut haram ve helallerden uzaklaştırmadan önce, yakîn bir âhiret (ceza-mükâfat) inancına davet etmiştir. Nitekim Mekke'de de böyle olmuş ve namaz, oruç, hac, içki, zina gibi konularla ilgili hükümler gelmeden önce bu inancın sağlamlaştırılmasına uğraşmıştır.

İnsanın fitratından uzaklaşıp, gittikçe artan bir hızla nefsini, dünyevî ve hayvanî zevkini öne çıkartan bir anlayışla gücü yettiği her şeye hükmetme istemesi her yerde fesadı artırmıştır. Bunun sonucu olarak, İslâm'dan uzak anlayış ve yaşayış; insandan tabiata, felsefeden bilime, dinden siyasete hemen hemen her şeyin dengesini altüst etmiştir. İşin garibi, modern insan, bu altüst olmuş dengenin hâlâ en iyi olduğunu ve ilerleme felsefesi gereği daha da iyi olacağını söylüyor. Bu dengenin bozulması sonucu adaletin arz üzerindeki tesisi de ortadan kalkmıştır. Ve artık yeryüzünde suç işleyen, zulmeden, milyonlarca mustaz'af insanı sömüren müstekbirler, emperyalistler, çağdaş firavunlar cezalandırılmadan bu dünyadan ayrılıyorlar. İşte bunların nihaî cezasını Allah, âhirete saklamıştır. Adalet konusu, sadece kâfir ve mücrimlerin suçlarıyla değil, aynı zamanda müslümanların ecirleriyle de ilgilidir. *"Göğü, yeri ve ikisi arasındakileri boş yere yaratmadık; bu, inkâr edenlerin bir zannıdır. Bu yüzden o inkâr edenlere ateşten helak vardır. Yoksa biz, iman edip iyi işler yapanları yeryüzünde bozgunculuk yapanlar gibi mi tutacağız? Yoksa muttakîleri, yoldan çıkaranlar gibi tutacağız?"* ¹⁰⁶⁸

Bu dünyada sırf Rabbinin rızasını gözeterek her tür meşakkate katlanan, Allah'ın davası için işkence, hapis, kınanma, işinden edilme gibi her tür zorluğa göğüs geren insanların, Allah'ın bir lütfu olarak âhirette bir

karşılığının bulunması gerekir. Gerçi bir müslüman, dünyada sırf Rabbine olan bağlılığından dolayı gördüğü eza ve cefalarla hiçbir zaman alçalmaz; aksine O'nun katında daha fazla yükselir.

Bugün yaşadığımız toplumda âhiret inancı, bir mit ve hurâfeler yığını olarak yaşamaktadır. İnsanlar bu inancın getirdiği her tür dinamizm, coşkunluk ve aşktan fersah fersah uzaktadırlar. Bu avamî anlayış, tevhid bilincine sahip mücadeleci müslümanlar için geçerli değildir. Avamdan, ya da ehl-i dünyadan birisi yaşadığı hayat ve sahip olduğu hayat felsefesince âhirete inanmaktadır ve büyük bir ihtimalle de kendini cennette görmektedir.

“Hayır, hayır; gerçekten o bir öğüttür.” (54. Âyet)

“Hayır! Gerçekten o bir öğüttür.” Yine yüz çevirmekten vazgeçmeleri istenmektedir. Çünkü Kur’an yeterli bir öğüttür. Gerçek şu ki Kur’an bir öğüttür ve onlara Kur’an yeter. Çünkü o en hayırlı öğüt ve hatırlatmadır. Ondan öğüt almak, onu ihmal etmemek isteyen bir kimse öğüt alır. Çünkü Kur’an son derece belîğ bir öğüttür ve şifa verici bir hatırlatmadır.

Kur’an’ı, özellikle az önce geçen âyetleri indî yorumlarla yorumlayıp Peygamber’in ve ashâbın hiç anlamadığı şekilde farklılıklara giden hurufilere, 19’culara duyurulur: Kur’an bir şifre kitabı değildir; o bir öğüttür. Kim İlâhî öğütleri dinlerse o hidâyete ulaşır. Kur’an aynı zamanda hidâyet kitabıdır.

“Artık kim dilerse ondan öğüt alır.” (55. Âyet)

“Kim” ondan öğüt almak “dilerse ondan öğüt alır.” Onu okur ve onunla öğüt alır. Kim Allah’ı seçerse ancak kendini kurtarmış olur.

“Şüphesiz ki bu Kur’an en doğru yola iletir...” ¹⁰⁶⁹

“Kim hidâyet yolunu seçerse, bunu ancak kendi iyiliği için seçmiş olur; kim de doğruluktan saparsa, kendi zararına sapmış olur. Hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü üstlenmez. Biz, bir peygamber göndermedikçe (kimseye) azap edecek değiliz.” ¹⁰⁷⁰

1069 17/İsrâ, 9

1070 17/İsrâ, 15

“Allah dilemedikçe de öğüt almazlar. İşte kendisinden sakınılmaya lâyık O’dur; bağışlamak da O’na yaraşır.” (56. Âyet)

“Allah dilemedikçe de öğüt almazlar...” Yani, Allah rahmetiyle onları -kendi içlerinden gelerek- doğru seçimde bulunabilmeleri için kalplerini ve zihinlerini hakikati kabule açık kılmadıkça.

“İşte o kendisinden sakınılıp korkulmaya lâyık olandır.” Onun cezalandırmasından sakınmaya, korkulmaya değer. Başkalarının cehenne mi yok ki, korkasınız. Başkaları gerçek ilâh değil ki...

“...bağışlamak da O’na yaraşır.” Yeter ki hatanı kabul et, af dile... Kendisine karşı takvâli hareket edenleri bağışlamak O’na yakışır; size de O’na iman edip tevbe ve af dilemek...

Bu kâinatta Allah’a rağmen bir şey meydana gelmez. Onların Kur’an’ı hatırlayıp, ondan öğüt almaları ancak Allah’ın dilemesi ile olur. O takva sahiplerinin Ona isyanı gerektiren hususları terk edip Ona itaat olan işle ri yapmak suretiyle kendisinden sa-kınılmaya, korkulmaya lâyık olandır. Aynı şekilde O müminlerin kusurlu hareket edip işledikleri günahları da bağışlayandır. Günahkârlardan tevbe edenlerin tevbesini kabul edip, günahlarını bağışlayan da O’dur.

Enes b. Mâlik’in (r.a.) rivâyetine göre Peygamber (s.a.s.) bu âyeti tefsir ederek buyurdu ki: *“Kudret ve azameti pek üstün olan Rabbiniz size diyor ki: Ben kendisinden korkulmaya lâyık olanım. Dolayısıyla Benimle birlikte baş-ka bir ilâha ibâdet olunmasın. Kim Benimle birlikte başka birisini ilâh kabul etmekten sakınırsa, Ben de onun (günahlarını) bağışlarım.”*¹⁰⁷¹

Öğüt almamanın asıl sebebini açıklamakta, Yüce Allah’ın kemal de-recesindeki heybetini dile getiren hususları zikretmektedir. Bu ise O’nun kahredicilik vasfına sahip olmasıdır. Yani bu sebepten dolayı Allah’tan kor-kulmalıdır. Aynı şekilde rahmetinin ümit edilmesini gerektiren lütufkârlık sıfatı da vardır:

1071 Ahmed bin Hanbel, Tirmizî, İbn Mâce ve Nesâî

53-56: Yüce Allah işi yokuşa sürmeleri ve ayak direktmeleri sebebiyle isteklerini kabul etmedi. Aksine onlara mucize teklifinde bulunmaktan vazgeçmelerini istedi, Kur'an-ı Kerim'in niteliklerini ve ondan öğüt almamalarının aslı nedenini: "Asla" buyruğu ile açıklamaktadır. Yani böyle bir şey olmayacaktır ve ben onlara temenni ettiklerini vermeyeceğim. Çünkü onlar âhiretten korkmazlar. Buna sebep de dünyaya aldanmalarıdır. Şüphesiz ki Kur'an bir öğüttür, dileyen ondan öğüt alır. Fakat onlar Yüce Allah'ın bunu kendileri için istemedikçe öğüt alamazlar, hatırlayamazlar. Yüce Allah'tan da kullarının korkması, Onun cezalandırmasından çekinmeleri ve böylelikle Ona iman edip, itaat etmeleri gerekir. O buna lâyıktır ve şüphesiz o iman edip, itaat ettikleri takdirde geçmişteki küfürlerini de bağışlamaya ehildir. ¹⁰⁷²

Sûrede Hz. Peygamberin hayatından bir kesit ele alınmış, ona dini tebliğ görevini yerine getirmesi, inkârcıları uyarması ve bu konuda karşılaşacağı sıkıntılara katlanması emredilmiştir. Kıyâmet günün sıkıntılarından söz edilmiş, Kur'an'a sihir ve beşer sözü diyerek onu reddeden müşriklerin yakıcı cehenneme sürüklenecekleri haber verilmiştir. Meleklerden ve kitap ehlinen, cehennemin görevlilerinden söz edilmiştir. Sûrede ayrıca inkârcıların cehenneme girmelerinin sebebi hakkında mü'minlerle aralarında geçen bir konuşmaya yer verilmiş ve inkârcıların haktan yüz çevirmelerinin sebepleri anlatılarak sûre sona ermiştir.

1072 Vehbe Zuhayli, Tefsiru'l-Münir, Risale Yayınları, 15/235-236

MÜDDESSİR SÛRESİ İLE İLGİLİ SINAV SORULARI

(Cevaplanması gereken toplam 40 soru bulunmaktadır. Her soru, 100 üzerinden 2,5 puandır. 3 Yanlış, 1 doğruyu götürür.)

1) Müddessir sûresi hakkında aşağıdaki hükümlerden hangisi yanlıştır?

a- Müddessir sûresi, Peygamber'e (s.a.s.) dâvetinin başlangıç dönemlerindeki birtakım irşadları, şirkin önderlerinden birisine birtakım tehditleri ve cehennemin niteliklerini ihtivâ etmektedir. Sûre, Peygamber'i (s.a.s.) Rabbine dâvet etmek, kâfirleri uyarıp korkutmak, günahkârların eziyetlerine karşı da sabretmek yükümlülüğünü belirterek başlamaktadır.

b- Müddessir sûresi, Nüzul sırasına göre 4. sûre, Mushaf tertibine göre ise 74. sıradadır. 56 âyettir. Müzzemmil sûresinden sonra nâzil olmuştur. Sûre; adını, birinci âyette geçen ve "bürünüp sarınan" anlamına gelen "müddessir" kelimesinden almıştır. Bu sûreye Peygamber'e (s.a.) nitelik olarak zikredilen bu vasıf ile başladığından ötürü Müddessir sûresi adı verilmiştir. Müddessir, uyumak ya da ısınmak amacıyla elbisesine sarınıp bürünen kimse demektir. Adını ilk âyetinde geçen, örtüye bürünen anlamındaki "müddessir" kelimesinden almıştır. Alak sûresi peygamberliği, Müddessir sûresi de risâletin misyonunu başlatan ilk sûre olmuştur.

c- Sûrede Hz. Peygamberin hayatından bir kesit ele alınmış, ona dini tebliğ görevini yerine getirmesi, inkârcı kâfirleri uyarması ve bu konuda karşılaşacağı sıkıntılara katlanması emredilmiştir. Kıyamet gününün sıkıntılarından söz edilmiş, Kur'an'a sihir ve beşer sözü diyerek onu reddeden müşriklerin yakıcı cehenneme sürüklenecekleri haber verilmiştir. Sûrede ayrıca kâfirlerin cehenneme girmelerinin sebebi hakkında müminlerle aralarında geçen bir konuşmaya yer verilmiş ve inkârcı kâfirlerin haktan yüz çevirmelerinin sebepleri anlatılarak sûre sona ermiştir.

d- Müddessir sûresi şu âyetlerle başlar: "Ey örtünüp bürünen (Rasûlüm)! Birazı hâriç, geceleri kalk namaz kıl. (Gecenin) yarısını (kıl). Yahut bunu biraz azalt. Ya da bunu çoğalt ve Kur'an'ı da tane tane oku. Doğrusu Biz sana (taşınması) ağır bir söz vahyedeceğiz..."

2) Sakar adı verilen cehennem ateşi hakkındaki yargılardan hangisi yanlıştır?

- a- O, kâfirleri ne öldürüp bırakır, ne de azaptan vazgeçer.
- b- Onun ateşi kırmızı değil, karadır, kapkara.
- c- İnsanın derisini kavurarak ona değişmez gerçeği gösterir.
- d- Onun üzerinde muhâfızlık yapan on dokuz melek vardır.

3) Sakar adlı cehennem ile cezalandırılmaya sebep olarak gösterilenler arasında aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- a- Namaz kılanlardan olmamak ve yoksulu doyurmamak
- b- Bâtıla dalanlarla birlikte dalıp gitmek
- c- Tâğutlara hiçbir şeyi şirk koşturmak
- d- Âhireti, hesap gününü yalanlamak

4) Müddessir sûresinin 40-42. âyetlerinde: “Cennetlerde soruştururlar. Suçlular/günahkârlar hakkında. Sizi Sekar’a sürükleyip iten nedir?” buyrulmaktadır. Bu âyetlerde geçen “mücrimler/günahkârlar” ve işledikleri günahla ilgili sünnetullah (Allah’ın değişmez yasaları) konusunda aşağıdaki ifadelerden hangisi doğru değildir?

- a- Musîbetlerin tümünün sebebi, günahlardır. Kime çok musîbet gelmişse, onun çok günah işlediği anlaşılmış olur.
- b- Kötülüğün cezası kötülüktür; Bir günah işleyen, sadece onun kadar (günahının misliyle) cezalandırılır.
- c- Kötülüğe/günaha seyirci kalıp rızâ göstermek, toplumun genelinin cezasını gerektiren bir günahtır.
- d- Her musîbetin sebebi günah olmamasına rağmen, günah ve isyanlar musîbet sebebidir.

5) Bilindiği gibi, Müddessir sûresinin 39-42. âyetlerinde sakar adlı cehenneme giden günahkârlardan bahsedilmektedir. Günah konusunda aşağıdaki değerlendirmelerden hangisi tümüyle doğru değildir?

a- Büyük günah işleyen mü'minlerin bu günahlarından dolayı kâfir olup olmayacakları meselesi, bazı İslâm mezheplerince tartışılan bir konudur. O yüzden ehl-i sünnete ve diğer mezheplere göre günahlar imanı gidermese bile, samimi bir tevbeyle dönüş yapılan kadar imanın kemâl ve kalitesini, gönüldeki takvâyı giderir.

b- Günahı savunma, başka suçlu bulup kendini temize çıkarma, Allah'ın yasağına rağmen mantığını kullanarak günahın sebebini anlamadığından onu normal görme, secde etmeme günahı ve gerekçesiyle ortaya çıkan İblis/Şeytan tavrıdır.

c- Günah işlememeye çalışmak önemlidir, ama ondan daha önemlisi, günaha karşı tavrıdır. Ancak hata ile, yanılarak ya da bir anlık şeytana uyarak günah işleyen mü'min, hatasında ısrar etmeyip hemen ondan vazgeçecek, pişmanlıkla tevbe çeşmesinde arınacaktır.

d- Hristiyanlıktaki aslî günah anlayışı gibi babanın günahı oğluna miras kalmaz. Kimse, kendisinin bizzat işlemediği gınahtan dolayı suçlanamaz. O yüzden başkasının işlediği bir günah yüzünden, ona seyirci kalan, râzı olup tepki göstermeyen, günahı emrederek, onun işlenmesine izin vererek vesîle olanlar, günahkâr kabul edilip suçlanamazlar.

6) Müddessir sûresi 53. âyette: “Hayır, hayır; doğrusu âhiretten korkmuyorlar.” denilir. Âhiret bilincine sahip olmak ve dünya-âhiret dengesi sağlamak için dünya, doğru değerlendirilmelidir. Dünya konusunda aşağıdaki değerlendirmelerden hangisi yanlıştır?

a- Dünya oyun ve eğlenceden, süs ve övünmeden geçici bir faydalanmadan ibarettir.

b- Müslüman, âhiret endişesiyle yaşaması gerektiği için dünya ile ilgilenmemeli; dünyayı, onu tercih edenlere bırakmalıdır.

c- Dünya, hakiki mânâda huzur ve rahatın bulunduğu gerçek vatanımız değildir.

d- Dünyada imtihan vesilesi olarak kadınlar, evlatlar, altın ve gümüşler, iyi binekler sevdendirilmiştir.

7) Müddessir sûresinin 31. âyetinde kalplerinde hastalık olanlardan bahsedilir. Kalbin hastalığı, fesadı, bozukluğuyla ilgili olarak meşhur bir hadis vardır. “Dikkat! Gerçekten vücutta bir et parçası vardır; o doğru olursa bütün vücut doğru olur. O fesada uğrar, bozulursa bütün vücut bozuk olur. Dikkat, o” Bu meşhur hadis-i şerifte boş bırakılan yere gelmesi gereken kelime, aşağıdakilerden hangisidir?

- a- kulaktır b- dildir c- eldir d- kalptir

8) Müddessir sûresinin ilk âyetlerinde emredilen; lugat anlamı, tehlikeyi haber verip sakındırmak, uyarmak, ikaz, ihtar olan, Kur'anî kavram olarak da Allah'ın, peygamberleri aracılığıyla kullarını uyarıp kötü âkibetten sakındırmasına ne denilir?

- a- inzar b- nezîr c- ıslah d- münzir

9) Seçeneklerden hangisi, “din günü” kavramının ifade ettiği anlamlardan biri değildir?

- a- Allah'ın bütün kullarına merhametinin görüleceği “Rahmet günü”
b- Hayrın hayır; şerrin de şer olarak görüleceği “Kıyâmet günü”
c- Yapılan işlerin karşılığının tam olarak verileceği “Ceza günü”
d- İnsanların yaptıkları işlerin, Allah tarafından takdir edilip hesabının görüleceği “Hesap günü”

10) Müddessir sûresi ikinci âyette: “Kum fe enzir; kalk ve inzâr et/ uyar!” buyrulur. Bir uyarının, propaganda değil de; gerçek bir “inzâr” olabilmesi için bazı şartlar gerekir. Aşağıdaki seçeneklerden hangisi inzâr için gerekli şartlardan biri değildir? Yani, inzâr konusunda aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

- a- Uyarının, kesin vahyî gerçeklerle ilgili olması ve karşı çıkanın Allah’a (O’nun hükümlerine) karşı çıktığının belirgin olması
- b- Uyarıda muhâtabın sınırsız olması; tanıdık ve yabancı demeden herkese tebliğin ulaştırılmaya çalışılmasıyla birlikte, yakın çevrenin ihmal edilmemesi, hatta imkân nispetinde yakın çevreye öncelik verilmesi
- c- Uyarı ve dâvetin açıktan değil; gizli olarak yapılması ve kalbi mühürlü olan kimselere değil; gerçeği araştıran kimselere hakkın ulaştırılması
- d- İçine bâtil karışmamış hakkın tebliğ edilmesi; Tevhidin kişisel ve toplumsal alana yayılması/taşınması; uyarıda bunların ana konuyu teşkil etmesi

11) Müddessir sûresi 31. âyetinde: “...Kalplerinde bir hastalık olanlar ile kâfirler de şöyle desin...” denilir. Kalbin hastalığı ve mühürlenmesiyle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

- a- Kalbin hastalığı; kibir, hayasızlık gibi kötü ahlak ve kötü huylarla ilgili, yani günah işlemekle ortaya çıkar. Tevbe edilip güzel amellerle silinmedikçe kalpte leke halindeki bu hastalık büyür ve giderek tüm kalbi kaplar.
- b- Kalbin mühürlenmesi, sebep değil; sonuçtur. Tertemiz bir kalple dünyaya gelen insan, günah işleyerek kirlettiği kalbini, günahlarda ısrar etmek ve imana karşı olumsuz ve inatçı bir tavır takınarak, mikropların tümüyle kalbini kaplamasına sebep olacak davranış ve inançta bulunması sebebiyle kalp mühürlenir.
- c- Kalbin selim vasfını, sağlığını korumak için, onu şirk ve küfür başta olmak üzere haramlardan korumak; beden sağlığı için gerekli gıdalar gibi, kalbe lazım olan ibadet, zikir, tefekkür gibi gıdalarla kalbi yeterli ve dengeli beslemek şarttır.

d- Kâfir ve münafıkların kalbinde hastalık vardır. Allah da onların hastalığını arttırmıştır. Allah, tüm kâfir ve münafıkların kalbini ve kulaklarını mühürlemiştir. Onların gözlerinde de perdeler vardır. Kalpleri mühürlü olduğu için, bu sebepten dolayı onlar iman etmezler.

12) “Sizi Sekar’a sürükleyip iten nedir? Derler ki: ‘Namaz kılanlardan değildik.” (74/Müddessir, 42-43. âyet). Mücrimlerin/günahkârların “namaz kılanlardan” ifadesi, farz namazları cemaatle kılmayı işaret etmekte ve Müslümanların cemaat halinde olmalarını çağırıştırılmaktadır. Kur’anda emredilen “cemaat”, en geniş anlamda aşağıdaki ifadelerden hangisinde doğru olarak tanımlanmıştır?

a- Aynı dine inanan, aynı kibleye yönelen, aynı fikir ve inanç etrafında bir araya gelen insanların oluşturduğu ümmet topluluğuna cemaat denir.

b- Cemaat, rastgele, tesadüfen oluşan veya şartların bir araya getirdiği insan grubu demektir.

c- Üyelerin yaptıklarının bilincinde olsun veya olmasın, şuurlu veya şuursuz kalabalığa, bir araya gelmiş kitleye denir.

d- Cemaat, namazdan namaza bir araya gelen, o semtteki câmiye devam eden müslümanların oluşturduğu beraber namaz kılma eylemlerine ve bu toplu ibadete katılanlara denir.

13) Müddessir sûresi 46. âyetinde sakar adlı cehennemde azap görenlerin din gününü yalanladıkları belirtilir. Din günü ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

a- “Din gününün sahibi” ifadesinden insanın ve kâinatın boşuna yaratılmadığı ve iyi kötü her amelin karşılığının görüleceği anlaşılır.

b- Din günü, Allah’ın ödül ve cezasının bir gereğidir. Din gününe, âhirete inanmamak, ilâhi adaleti istememek demektir.

c- Din gününe, âhirete inanmak, ölüm korkusunun insanda bir kâbusa ve kronik bir hastalığa dönüşmesini engeller.

d- Din günü inancı, insanın dünyayı önemsemeyip sadece ahirete değer vermesi bilincini oluşturur.

14) Müddessir sûresi 23. âyette “Sonra da sırt döndü ve müstekbirlik yaptı, büyüklük tasladı.” denmektedir. “Müstekbir” karakteri hakkında aşağıdaki hükümlerden hangisi doğrudur?

- a- Müstekbirler, halkın inancını bile paylaşmayan, kendi hevâlarından başka ilâh kabul etmeyen menfaatçi tiplerdir.
- b- Peygamberlere ilk inanan insanlar, müstekbirler olmuştur. Peygamberimiz’e Mekke’de iman edenlerin, yani ilk müslümanların çoğu bu sınıftandır.
- c- Her müslüman, müstekbir olmaya çalışmalı, İslâm tarihindeki meşhur müstekbir kahramanları örnek almalıdır.
- d- Kâfirlerin tümü müstekbirdir. Hristiyanlar ve özellikle ruhban sınıfı aşırı derecede müstekbirdir.

15) Bilindiği gibi “müstekbir” kavramının zıddı “müstaz’af”tır. Müstaz’af insanlar, Kur’an’a göre aralarında önemli farklar bulunan çeşitli gruplara ayrılırlar. Allah tarafından yeryüzünde halife ve vâris kılınma vaad edilen müstaz’af sınıf hangisidir?

- a- Müstekbirlerce ezilen, onların da ister istemez zâlim müstekbirlere yardımcı olduğu, hizmetlerinde çalıştığı, ezilmişliği kabul edip halinden şikâyetçi olmayan mazlumlardır.
- b- Cihâda ve hicrete gücü yetmeyen zayıf, hasta, ihtiyar ve çocuklar.
- c- Müstekbirlerce ezilmeye çalışılan güçsüz, zayıf ama imanlı veya tebliğe açık köleler, yalınayaklar, fakir insanlar.
- d- Allah yolunda mallarını infak eden zengin müslümanlar, makam ve ünvan sahibi müttakî mü’minler

16) Müddessir sûresi 31. âyette geçen; lütuf ile olan rehberliğe, yol gösterip kılavuzluk yapmaya, hayra ulaştırmaya ve hayırda muvaffak kılmaya Kur’ânî terim olarak ne ad verilir?

- a- Sırat-ı Müstakim
- b- Hidâyet
- c- Takva
- d- Felâh

17) Müddessir sûresi 48. âyette “Artık şefaathçilerin şefaati onlara bir fayda vermez.” denilmektedir. Şefaath konusunda aşğıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

a- Sahte tanrıların, putların şefaati olmaz. Müşriklerin putlarıyla ilgili şefaath beklentileri boşunadır.

b- Kur'an'da (şahs-ı muayyen/belirli kişi -isim- olarak, kimin veya kimlerin şefaath etme izni/yetkisi alacağı belli olmadığı gibi; muayyen şahıs olarak kime veya kimlere şefaath edileceğı de belirtilmemiştir.

c- Şefaate güvenip sâlih amelleri terk etmek Kur'an'da açıklanan şefaath anlayışına terstir.

d- Şefaath, sadece âhirette olur ve her şefaath güzeldir; dolayısıyla dünyevî şefaath ve kötü şefaath olmaz.

18) Sözlükte, altın ve gümüş gibi değerli mâdenlerin saflığını anlamak için onları ateşte eritmek, deneme ve imtihana tâbi tutmak anlamlarına gelen Kur'an kavramı, aşğıdakilerden hangisidir?

a- adâvet

b- sihir

c- gazap

d- fitne

19) Müddessir sûresinin 7. âyetinde “Ve Rabbin için sabret! ‘Sabırla Rabbine yönel!’” diye emredilmektedir. Sabır konusunda aşğıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

a- Sabır, mü'minin silâhıdır. Namazla birlikte Allah'a dua etmenin temel vesilelerinden biridir.

b- Sabır özgürlüktür; Sahte tanrıların, egemen güçlerin, zâlimlerin ve nefsin emirlerine karşı direnip teslim olmamaktır.

c- İlk sarsıntıda sabır göstermek kolaydır; Sabrın kemâli, zor olayların sonunda gösterilen sabırdır.

d- Belâ, musibet ve zorluklar, en çok peygamberlere ve sâlih amel işleyen müttakî müslümanlara gelir.

20) Bilindiği gibi Müddessir sûresinde mal çokluğunun fitne olduğuna işaret edilir, yoksula yedirmemenin cehenneme girme sebeplerinden biri olduğu belirtilir. Dünyevîleşmenin dünyada bile feci sonucunu belirten bir hadis vardır: “Sayıları çok olduğu halde, müslümanların kâfirlerin elinde, selin içindeki çer-çöp gibi olacağı”nı bildiren bu hadis-i şerifteki bu durumun sebebi olarak gösterilen “dünyayı fazlaca sevip ölümden fazlaca korkmak” anlamına gelen Arapça kavram, aşağıdakilerden hangisidir?

- a- fitne b- vehen c- şirk d- dünyevîleşmek

21) Müddessir sûresi 31. âyette bahsi geçen; sapmak, şaşmak, karanlıkta kalmak, bocalamak ve kaosa yenik düşmek; Doğru yoldan bile veya iğfâle kapılarak sapmaya Kur’an terminolojisiinde ne ad verilir?

- a- Hidâyet b- Fücur c- Dalâlet d- Fısk

22) Bilindiği gibi, Müddessir sûresi 23. âyette istikbâr eden bir müşrikten bahsedilir. “İstikbâr” konusundaki değerlendirmelerle ilgili olarak seçeneklerden hangisi yanlıştır?

- a- Aşağı görülüp sömürölmek üzere zayıf bırakılmış kimselere istikbâr eden anlamında müstekbir denilir. Bu yüzden, tâğutların idaresi altındaki mazlum halk kesimi, zavallı müstekbirler yığıdır.
- b- İstikbâr; büyüklük taslamak, büyüklük kuruntusu içinde olmak demektir.
- c- İlk istikbâra kapılan İblis’tir. O, Hz. Âdem’e secde emrine istikbârı yüzünden karşı geldi.
- d- İstikbâr içinde olanlara müstekbir denilir. İstikbarın karşıtı istiz’âf’tır; müstekbirin karşıtı da müstaz’af.

23) Lügat anlamı, “büyüklenmek, kendini büyük görmek, böbürlenmek, diğer insanları küçük görmek” olan; terim olarak “Allah’a karşı kendini yeterli görerek isyan etme, Allah’ın hâkimiyetini reddetme, insanlara karşı kibirlenerek onlar üzerinde zorla egemenlik kurma anlayışı”na ne denir?

a- istiğnâ

b- istizâf

c- istikbâr

d- istihzâ

24) Müddessir sûresi 31. âyette meleklerin sayısının küfürde ısrar edenler için fitne kılındığı vurgulanır. Burada geçen fitne kavramından yola çıkarak; İslâm tarihinde ilk fitne olarak kabul edilen olay, aşağıdaki-lerden hangisidir?

a- Kerbelâ fâciası; Hz. Hüseyin’in “müslümanım” diyenlerce şehid edilmesi

b- Hz. Osman’ın şehid edilmesi; Binlerce sahâbenin gözü önünde, onların müdâhale etmediği konumda Mısır’dan gelen “müslümanlar” eliyle Halife’nin öldürülmesi

c- Cemel ve Sıffin vakaları; Ashâbın karşılıklı ordular halinde birbirleriyle savaşıması

d- Muâviye’nin İslâm’ın tasvip etmediği bir krallık özelliği olan, babadan oğula yönetimin devredilmesi anlayışını benimseyerek içkici oğlu Yezid’e, kendi hayatında kılıç zoruyla bey’at alması

25) Müddessir sûresinin başlarında Rabbimiz için yapmamız emredilen; kelime anlamı olarak; “(aklın ve şeriatın gerektirdiği durumlarda) nefsi hapsedme, kendine hâkim olma, ayak direme, tahammül etme”, Kur’anî kavram olarak, “İslâm’ı nefsimize ve hayata hâkim kılma mücadelesinde iç ve dış düşmanlarımızdan gelen zorluklara göğüs gerip yılgınlık göstermeyerek aktif bir direnişte bulunma”ya kavram olarak ne ad verilir?

a- akıl

b- hak

c- şükür

d- sabır

26) Bilindiği gibi, Müddessir sûresinin 56. Âyetinde “...bağışlamak da O’na yaraşır.” buyrulmaktadır. Allah’ın bağışlaması ve rahmeti -özellikle Bakara sûresi 157. âyete göre- kimler içindir?

- a- Nâfile ibâdetlere ve özellikle misvak kullanmaya özen gösterenler için
- b- Allah’tan gelen her türlü musîbet ve sınavı büyük bir sabırla karşılayanlar için
- c- Felâketler ve zulümler karşısında sesini çıkarmayanlar için
- d- “Allah ğafûr ve rahîmdir” deyip günah işledikten sonra, ölmeye yakın tevbe edenler için

“..... tamamen yok edilinceye ve de yalnız oluncaya kadar onlarla (kâfirlerle) ”

27) Fitne konusunda müslümanların görevlerini bildiren Bakara, 193 ve Enfâl sûresi âyetlerin meâli olan yukarıdaki ifadede boş bırakılan yerlere, aşağıdaki seçeneklerden sırasıyla hangi kelimeler gelmelidir?

- a- fitne; hüküm; İslâm’ın; cihad edin
- b- fesat; egemenlik; Allah’ın; uğraşın
- c- fitne; din; Allah’ın; savaşın
- d- küfür, din; müslümanların; tebliğ edin

28) Müddessir sûresi 40-42. Âyetlerde: “Onlar soruştururlar. Mücrimler (suçlular, günahkârlar) hakkında. Sizi sakar’a sürükleyip iten nedir?” denilir. Bu âyetten günahkârlığın cehennem sebebi olduğu anlaşılmaktadır. Benzer bir âyetle “Hayır! Kim bir kötülük eder de onun kötülüğü kendisini çepeçevre kuşatırsa işte o kimseler cehennemliktir. Onlar orada devamlı kalırlar.” (2/Bakara, 81). Bu âyet-i kerime, kötülüğün/günahın insanı tümüyle kuşatarak ebedî cehennemlik yapacağını belirtiyor. Bilindiği gibi, affedilmeyen tek günah, şirktir. Demek, bazı günahlar işlene işlene sahibini şirke/küfre götürmekte ve ebedî cehennemlik yapmaktadır. Günahın insanı küfre götürmesi konusunda, seçeneklerden hangisi yanlıştır?

- a- Günahın haram olduğunu kabul etmemek; Allah’ın haram saydığını helâl kabul etmek
- b- Önemli bir farzı, herkesin bileceği şekilde açıktan terk etmek, meselâ Ramazan’da oruç yemek.
- c- Günahı meşrûlaştırmak, ameliyle helâl kabul ettiğini göstermek; başkasını harama teşvik etmek, zorlamak
- d- Günah işlediğinden dolayı kalbinde sıkıntı ve rahatsızlık duymak, günahı normal görmek, meselâ harama besmele çekmek

29) Cehennem veya cehennem ateşi anlamında kullanılan Arapça bir kelime ve Kur’an kavramıdır. Kâfirler ve mücrimler, bu ateş azabı içerisinde ne ölüp kurtulabilecekler ne de salıverileceklerdir. Onların azabı sürekli bir dönüşümle devam edecektir. Bu ateş azabına çarptırılacak olanların bir kısmı “namazlarını terk edenler, yoksulları doyurmayanlar, günahkârlarla birlikte bâtıla dalanlar ve hesap gününü yalanlamaya kalkışanlardır.” Müddessir sûresinde bahsedilen bu cehennem tabakasının adı nedir?

- a- yakar
- b- nakar
- c- sakar
- d- dakar

30) Arapça'da daha önceleri, bir şeyin özünü, kendisini belirten zamir olarak kullanıldığı halde, sonradan bu anlama ilâve olarak yirmiyi aşkın mânâyı dile getirecek biçimde kullanılmaya başlanan, “ruh, can, kan, benlik, kalp, iç, cevher, kimse, büyüklük, yücelik, irâde gibi anlamlarda kullanılan ve Kur'an'da da zamir biçiminden başka, daha çok ruh ve can anlamlarında kullanılan, tasavvufun etkisiyle halk arasında, öldürülüp yok edilmesi gereken kötülüğün kaynağı şeklinde anlam kayması geçiren ve Müddessir sûresi 38. Âyetinde geçen kelime, aşağıdakilerden hangisidir?

a- Kalp

b- Ruh

c- Can

d- Nefis

31) Müddessir sûresinin 24. Âyetinde: Velid bin Muğîre'nin “Bu, nakledile gelen bir sihirden başka değil” dediği belirtilir. O günkü Araplar ve bugünkü insanların çoğu sihrin/büyünün yapılmasında cinlerin kullandığını ileri sürerler. Cinlerle ilgili, aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

a- Cin kelimesi; açık, insan duygularına yönelik zâhir, insanın tümüyle kavrayabileceği, görünebilen varlık anlamına gelir.

b- Cinler de insanlar gibi ibâdet için yaratılmışlardır. Aynen insanlar gibi mü'minleri ve kâfirleri vardır.

c- Cinler, cisim olarak insanlara benzerler; o yüzden insanlarla evlenebilirler. İnsanlara musallat olabilirler ve onlar üzerinde egemenlik kurabilirler.

d- Sâra (epilepsi) ve halk arasında “inme” denilen felç, cinlerin insanlara verdiği büyük zararlardandır; yani bunlar, cin çarpmasından meydana gelmiş ruhî hastalıklardır.

32) Sihir konusuyla ilgili, aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

a- Sihir, Kur'an-ı Kerim'de daha çok Hz. İsa'nın büyücülerle mücadelesi bağlamında konu edilmiştir. Hz. İsa, sihirbazlarla yaptığı mücadelelerin bazısında yenilmiştir.

b- Câhiliyye mensubu müşrikler, peygamberlere karşı çıkarken; onlara, getirdikleri vahye ve gösterdikleri mucizelere “bu bir sihirdir/büyüdür” diye, bile bile iftira etmişlerdir.

c- Fayda ve zarar konusundaki anlayışla tevhide zedelediğinden, korku ve vehimlere sebep olduğundan ötürü sihir ve büyü yapmak, büyük günahlardan sayılır ve şirk kabul edilir.

d- Sihrin bir aldatma, göz bağlama, el çabukluğu ve bazı teknik hilelere dayanan bir yanılsama mı, yoksa gerçekten insan zihni ve duyularına, hatta bedenine gerçek bir müdâhale mi olduğu, yani sihrin etkisinin olup olmadığı, İslâm ulemâsı arasında tartışmalı bir konudur.

33) Bakara sûresi, 102. âyet, bilindiği gibi sihirle ilgili Kur'an'da en geniş bilgi veren âyettir. Bu âyette ifade edildiğine göre, kötülük yapmaları ve özellikle karı-koca arasını açmaları için insanlara sihir öğretenler kimlerdir?

a- Cinler b- melekler c- insanlar d- şeytanlar

34) Müddessir sûresi 31. âyetinde geçen; halk arasında kabul görüp yayılmış, teşbihe/benzetmeye dayalı, içerisinde bir düstûr ve hikmet taşıyan kinâyeli veciz söz, atasözü, deyim, misal/örnek anlamlarına gelen ve Kur'an'ın edebî ifâde şekillerinden, üslûp özelliklerinden biri olan Kur'an kavramı nedir?

a- Mesel b- Kıssa c- Sünnetullah d- Hücûd

35) Müddessir sûresi 23. âyette geçen istikbâr sahibi, istikbâr eden anlamına gelen “müstekbir” için, aşağıdaki yargılardan hangisi doğrudur?

a- Firavun başta olmak üzere, tâğutlar ve zâlim kâfirler müstekbirdir.

b- Hz. Âdem gibi olmak (adam olmak) için gücümüzün yettiği kadar müstekbir olmamız lâzımdır.

c- Aşağı görülüp sömürölmek üzere zayıf bırakılmış kimselere müstekbir denir.

d- Müstaz'af, müstekbirler sayesinde, müstekbirleri köleleştirerek zulümlerini sürdürürler.

36) Müddessir sûresinde verilen malla yetinmeyen müşrik bir karakterle ilgili anlatılanlardan yola çıkılarak; Kur'an'ın vurgusuna göre; mallar ve çocukların insanlara lutfedilmesinin sebebi nedir?

a- Onlarla iftihar edilip gururlanılması

b- Bunların dünya işlerinde büyük faydalarından dolayı, sahip olmayanın yarım insan sayılması

c- Zenginlik, çokluk ve övünç vâsıtası olması

d- Fitne/imtihan aracı olması

37) Müddessir sûresinde emredilen bir güzellik hakkında müjdeli bir hadis vardır: “Mü'minin işi tuhaftır; her işi hayırdır. Bu, yalnız mü'mine özgüdür. Sevindirici bir işle karşılaşırsa , o iş kendisi hakkında olur. Üzücü bir işle karşılaşsa , o iş kendisi için hayırlı olur.” Sahih-i Müslim'de ve Ahmed bin Hanbel'in Müsned'inde yer alan bu meşhur hadis-i şerifteki boş bırakılan yerlere sırasıyla seçeneklerden hangisi gelmelidir.

a- şükreder, hayırlı, sabreder

b- ihsân eder, hayır, dayanır

c- sevinir, sevap, üzüлür

d- şırmarmaz, ibâdet, sabreder

38) Bilindiği gibi, Müddessir sûresi 11-16. âyetlerde: “Kendisini tek olarak yarattığımı Bana bırak! Ki Ben ona alabildiğine mal verdim. Ve göz önünde çocuklar. Ve sayısız fırsatlar serdim önüne. Sonra da arttırmamı umar. Hayır, hayır! Çünkü o, âyetlerimize karşı çok inatçıdır.” buyrulmaktadır. Bu âyetlerde, bol bol verildiği halde arttırılması istenen mal-mülk konusuyla ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

a- Kur'an'a göre mal ve mülkün sahibi Allah'tır; insan sadece emânetçidir.

b- Allah, malı-mülkü dilediğine verir, dilediğinden de alır.

c- Mal, bir fitne/imtihan olduğundan, malını müdâfaa için öldürülen kimse, büyük günah üzere ölmüş sayılır.

d- Ölmüş (murdar) hayvan eti, bozuk gıdalar, zehirli maddeler gibi insanların yararlanamayacağı şeyler mal sayılmaz.

39) Müddessir sûresi 38. âyetinde “Her nefis, kazandıkları karşılığında rehin alınmıştır.” denilir. Tasavvufun savaş ilan ettiği “nefis” kavramının aklanmasıyla ilgili olarak; Kur’ân-ı Kerim’de nefsin olumsuz yönü “nefs-i emmâre” ifâdesiyle değil; başka bir kelime ile belirtilir. Lügat anlamı olarak; boş, sonuçsuz, değersiz gibi anlamlara gelen, terim olarak da; bir şeye karşı aşırı sevgi ve bağlılık duyarak arzularını tatmin için Şeriatın dışındaki şeylere meyletmesi anlamına gelen bu kavram nedir?

- a- Fısk b- Nefs-i Levvâme c- Fesat d- Hevâ

40) Müddessir sûresinde, Allah’ın öğütlerinden yüz çevirerek uzaklaşanların durumu, aşağıdaki şıklarda ifade edilen şekillerden hangisi ile tasvir edilmektedir?

- a- Aslandan ürküp kaçan merkeplerin durumu gibi
b- tâğutî düzenin kapılarında ev sahibinden kemik bekleyen ve kuyruk sallayan bir köpek gibi
c- Kitaptan beslenip kitaba zarar vermeye çalışan böcekler gibi
d- Dilediği yerde bağırıp dilediği yeri pislediği halde akılsızların kendisine taptığı kutsal(!) inekler gibi.

CEVAP ANAHTARI

1 D	11 D	21 C	31 B
2 B	12 A	22 A	32 A
3 C	13 D	23 C	33 D
4 A	14 D	24 B	34 A
5 D	15 C	25 D	35 B
6 B	16 B	26 A	36 D
7 D	17 D	27 C	37 A
8 A	18 D	28 B	38 C
9 A	19 C	29 C	39 D
10 C	20 B	30 D	40 A

Son Söz

Eğer bu kitabı gerçekten okuyup mesajını anladıysanız, inşâAllah Kur'ân'a daha fazla yaklaşmışsınızdır. Bu okuduğunuz kitapta varsa güzellikler Kur'anın güzellikleridir. Hatalar ise, tümüyle yazarın hatalarıdır. "O halde boş kaldığında yine kalk yorul! / Ve ancak Rabbinden ümid et, hep O'na doğrul!" (İnşirah 7-8). Kur'an'la yakınlaşmayı fırsat bilerek hemen elinize Allah'ın Kitabını alıp baştan sona kadar mealıyla (ve gerektiği zaman tefsiriyle) okumaya başlamalısınız. Daha önce okuduysanız, yine yeniden ve sürekli okumalısınız. Anlayarak, yaşayışınızla ve güncel hayatla bağlantı kurup Onun gösterdiği istikamet doğrultusunda her şeyi gözden geçirerek Kur'an'a yönelmeniz, bu okuyup bitirdiğiniz kitabın yazılış amacına hizmet etmiş olacaktır.

Haydi Kur'an'a; Elimize, gönlümüze ve yaşantımıza almak ve bir daha bırakmamak için...

